



UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Les Joventuts Llibertàries a Catalunya. Origen, Estructura i Context (1932-1939)

Sònia Garangou i Tarrés

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA

FACULTAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA

LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES A CATALUNYA.

ORIGEN, ESTRUCTURA I CONTEXT

(1932-1939)

Director: Dr. Joan Villarroya i Font

Doctoranda: Sònia Garangou i Tarrés

Departament d'Història Contemporània

Programa de doctorat: Societat i Cultura

Novembre de 2015

Les Joventuts Llibertàries a Catalunya

Aquesta recerca reconstrueix quin va ser l'origen, l'estructura i el context de les Joventuts Llibertàries a Catalunya des de l'any 1932 fins al final de la Guerra Civil. Malgrat existir investigacions prèvies sobre aquesta organització d'àmbit estatal, es va considerar necessari estudiar com havia estat el desenvolupament de les joventuts anarquistes a Catalunya, al constatar el buit que hi havia de recerques específiques sobre l'organització en el nostre territori, sobretot pel que fa als primers anys de formació. En aquest treball es repassa com van néixer les Joventuts Llibertàries i el seu desenvolupament relacionant-les amb el context polític de la Segona República i la Guerra Civil, però també amb les disputes internes i les contradiccions que durant aquesta època va viure el moviment anarquista. Aquest complex entramat va determinar en gran mesura les seves actuacions, va ajudar a definir la seva personalitat i ens ajuda a entendre més bé el perfil de la seva militància de base, ampliant la imatge que tindríem de l'organització si només ens fixéssim en els discursos i les proclames dels seus líders.

Agraïments

Aquest ha estat un treball de llarga durada que no hagués estat possible sense l'ajuda i el consell de moltes persones. En primer terme de Joan Villarroya i Font, director de la tesi, que ja em va dirigir la tesina sobre les Joventuts Llibertàries al Maresme, em va animar a ampliar l'àmbit territorial de recerca i ha estat fent el seguiment de la investigació tots aquests anys confiant en que arribaria a finalitzar-la. També he d'agrair els consells en alguns apartats i els aclariments sobre el moviment llibertari a les comarques gironines a Josep Maymí, les informacions sobre els llibertaris d'Hospitalet a Manuel Domínguez i a Dolors Marin, dels de Santa Coloma de Gramanet a Angel Sody, i dels de la comarca del berguedà a Pep Cara. Els consells de Núria Aris i Paula Terribas, el suport en les qüestions tècniques de Jose Cobos i en les lingüístiques d'Olga Samper. Per acabar també cal donar les gràcies a Josep Maria Crossas per la seva constància en la recuperació de la documentació de l'Arxiu Municipal de Malgrat de Mar, sense la que no hagués estat possible aquesta recerca i per extensió a l'amabilitat de totes les persones que treballen als arxius que he consultat. A Santi Lugo per animar-me a començar i als amics, amigues, companys de feina i família que m'han donat suport aquests anys.

SUMARI

INTRODUCCIÓ	pàg.1
SIGLES UTILITZADES	pàg.29
PRIMERA PART. EL NAIXEMENT DE LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES	
1. La irrupció dels joves a la política europea.	
1.1.Els joves, la nova força de l'Europa d'entreguerres .	pàg.30
1.2. Orígens i consolidació de les organitzacions polítiques juvenils a Espanya i Catalunya fins a la Guerra Civil.	pàg.35
2. L'anarquisme i els joves, un cas diferenciat.	
2.1.L'atracció dels joves europeus cap a l'anarquisme al s.XIX i principis del s.XX.	pàg.56
2.2. Els ateneus i les escoles racionalistes dels anys 20 a Catalunya. Nuclis de formació de la joventut anarquista.	pàg.62
3. Formació i context de les Joventuts Llibertàries durant la Segona República.	
3.1. El naixement de les Joventuts Llibertàries.	pàg.71
3.2. Les relacions orgàniques dels primers anys. La constitució de la FIJL i la Federació Local de JJLL de Barcelona.	pàg.83
3.3. Els primers passos cap a la reunificació de les joventuts i el naixement del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya.	pàg.102

3.4. Les dificultats de néixer i créixer en el context de la Segona República. Els joves llibertaris i les accions revolucionàries.	pàg.127
3.5. Les bases ideològiques de les JJLL i la tasca cultural i propagandística dels primers anys.	pàg.154

SEGONA PART. LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES DURANT LA GUERRA

1.La Joventut anarquista els primers mesos de la Guerra Civil. Acció, cultura i reorganització orgànica.

1.1. La participació dels joves en l'inici del període revolucionari.	pàg.177
1.2 Les Joventuts Llibertàries i la polèmica per la militarització de les columnes.	pàg.201
1.3. L'adequació de la vida orgànica a les noves circumstàncies bèl·liques.	pàg.211

2. El difícil camí cap a la unió amb altres joventuts i els Fets de Maig de 1937.

Les JJLL i la unitat antifeixista.

2.1. Dels comitès d'enllaç amb les JSU al Front de la Joventut Revolucionària.	pàg.224
2.2 Les Joventuts Llibertàries i la polèmica per la militarització de les columnes.	pàg.241
2.3. Els joves llibertaris i els "Fets de Maig".	pàg.258

2.4. La crisi d'identitat de les JJLL de Catalunya. "Circumstancialisme"

contra puresa ideològica. pàg.292

2.5. Els joves llibertaris catalans contra la CNT-FAI. La fidelitat als

principis fins al final de la guerra. pàg.315

3. L'estructura de les Joventuts Llibertàries. Extensió, militància i funcionament.

3.1. Creixement i expansió territorial de les JJLL de Catalunya. pàg.345

3.2. Qualitat o quantitat? El creixement d'afiliats a les JJLL,

les escoles de militants i la introducció de la pràctica de l'esport. pàg. 429

3.3. Afiliats i afiliades. Perfil dels militants de les JJLL de Catalunya. pàg.448

CONCLUSIONS **pàg.479**

ARXIU, PUBLICACIONS I BIBLIOGRAFIA **pàg.491**

ANNEXOS

Annex 1. Cronologia de la formació de les Joventuts Llibertàries de Catalunya **pàg.503**

Annex 2. Relació de grups de Joventuts Llibertàries a Catalunya (1932-1939) **pàg.510**

INTRODUCCIÓ

Les Joventuts Llibertàries a Catalunya, les causes d'un oblit històric.

L'interès per estudiar les Joventuts Llibertàries a Catalunya, va sorgir arrel d'una recerca sobre el Comitè Antifeixista de Malgrat que es va iniciar l'any 2001. D'aquella investigació en va sortir un llibre, *Malgrat 1930-1940. Els anys silenciats. República, revolució, guerra i dictadura a un poble de l'Alt Maresme*, i la troballa d'unes carpetes amb força documentació de les JLL de Malgrat i la seva correspondència amb les agrupacions de la resta del Maresme i amb el Comitè Regional de Catalunya. En aquell recull de circulars, butlletins, cartes i resums de reunions, que havien estat més de 60 anys oblidats, primer en una habitació amb goteres de l'Ajuntament de Malgrat i després de la seva restauració a l'Arxiu Històric Municipal, s'entreveïen les activitats, actuacions i opinions d'una organització molt dinàmica que semblava que no s'havia limitat a seguir instruccions a cegues de la CNT i la FAI, sinó que havia volgut fer-se sentir i prendre part activa en els esdeveniments del període. Aquesta percepció, però, contrastava amb la poca importància que s'havia donat a l'agrupació en la historiografia i va impulsar un primer estudi sobre les Joventuts Llibertàries al Maresme presentat com a treball final de DEA a l'UB l'any 2007. Aquesta recerca va permetre reconstruir en bona part l'univers llibertari juvenil d'una comarca on el moviment obrer havia estat molt actiu durant la dècada dels 30, enriquir la visió del període i constatar el buit historiogràfic que hi havia sobre el moviment juvenil anarquista, especialment a Catalunya. Aquest buit, que es fa extensiu com destaca

Xavier Díez¹ i altres autors, al món llibertari en general, contribueix a reconstruccions del passat col·lectiu que tracten la cultura llibertària com un fenomen aliè a la cultura catalana i que per tant no és necessari recuperar. Però com destaquen Tavera i Ucelay da Cal², el moviment llibertari forma part indissociable dels valors de la societat catalana i qualsevol recuperació de la memòria que no ho tingui en compte restarà incompleta.

En el cas dels joves llibertaris l'oblit és doble, ja que sovint quan es fan recerques sobre l'anarquisme, els investigadors centren els seus esforços en la CNT i la FAI, deixant de banda les altres branques del que es va anomenar el "moviment llibertari". Aquesta tendència només ha estat trencada en l'àmbit acadèmic per la tesi doctoral de Jesús López Santamaria, *Las Juventudes Libertarias durante la Guerra Civil (1936-1939)*, llegida a la Universitat de Salamanca l'any 1983 i desgranada en diferents articles que el mateix autor va escriure arrel de la seva recerca³, pel recent treball de Sandra Souto *Paso a la juventud*, que malgrat centrar-se en les Joventuts Socialistes (JSU) aprofundeix també en molts aspectes de la Federación Ibérica de Juventudes Libertarias, i per algunes publicacions que des de l'àmbit de l'educació o la cultura analitzen l'organització o la relació de l'anarquisme i els joves. Els exemples més destacats d'aquestes darreres han estat *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*, de

¹ Díez Rodríguez, Xavier; *L'anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*. Tesi doctoral llegida el 2003 a la Universitat de Girona.

² Ucelay da Cal i Susanna Tavera; "Un andamio en movimiento: organigrama y territorio en la CNT" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*, de Oyón, J.L. i Gallardo J.J.

³ Com per exemple: "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal", *Revista Sistema*, 47, III-1982; "Juventudes Libertarias y Guerra Civil (1936-1939)", *Studia Historica. Historia Contemporánea*, núm.1, 1983; "Formació i evolució de les Joventuts Llibertàries", *L'Avenç*. Núm.75, 1984; o la col·laboració de Santamaria a l'obra col·lectiva *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*, 1987.

Juan Manuel Fernández Soria, *Las Juventudes Libertarias y el teatro revolucionario. Cataluña 1936-1939*, de Francesc Foquet, *Educación libertaria i revolución social*, d' Alejandro Tiana, i pel que fa a articles: "La joventut en l'anarquisme (1868-1910). Asociacionisme juvenil, socialització i educació al s.XX", d'Albert Esteruelas i Javier Ventura, o "La joventut "de pocas letras y menos años" de Gerard Pedret.

Més enllà d'aquestes investigacions, de la descripció de l'organització que apareix al *Diccionario de organizaciones políticas juveniles durante la Segunda República*⁴, i del llibre del militant Fabian Moro *Las Juventudes Libertarias en España: análisis espectral*, publicat el 1970, no es localitzen més estudis específics que aprofundeixin en les implicacions de les Joventuts Llibertàries en els fets polítics del període de la Segona República i la Guerra Civil, la seva organització i contradiccions internes o les seves relacions amb la central anarcosindicalista i la FAI. El 2010 Virus editorial, va publicar *Insurgencia libertaria. Las Juventudes Libertarias en la lucha contra el franquismo* de Salvador Gurucharri y Tomás Ibáñez, que dedica les primeres pàgines a resumir l'origen i actuació de les JJLL en el període dels anys 30, però aquest treball bàsicament dedica els seus esforços a recuperar la història de l'organització després de la Guerra Civil. Totes les altres referències que es poden trobar, com veurem en els següents apartats, cal buscar-les resseguint obres generals del moviment anarquista, biografies, memòries de ex-militants, llibres generals o locals que analitzen el període de la Segona República i la Guerra Civil, però que en la majoria dels casos per separat no ens ofereixen una anàlisi gaire aprofundit de l'organització juvenil en general i molt menys de la secció catalana en concret, que no compta amb cap estudi específic. Com es destacava a l'inici d'aquesta reflexió, a l'estudi "Les

⁴ Casterás, Ramón; *Diccionario de organizaciones políticas juveniles durante la Segunda República*, 1974.

joventuts llibertàries al Maresme. Origen, estructura i context”, ja es cridava l’atenció sobre aquest buit historiogràfic i la necessitat de fer un intent de reconstruir l’organització des de baix tenint en compte les relacions orgàniques, però també les afinitats entre grups de militants i poder així tenir una visió més real de la funció que realment compliren aquest gruix de joves anarquistes en el complex context català dels anys 30. En aquella primera recerca, es va localitzar molta documentació que, en el cas del Maresme, oferia dades noves sobre les actuacions dels joves llibertaris i obria la porta a ampliar la recerca a les altres comarques catalanes. Abans de començar la nova investigació, però, calia reflexionar sobre les causes que havien contribuït a perpetuar el buit historiogràfic sobre els joves llibertaris catalans. Aquestes són variades i complexes i la seva anàlisi és bàsica per establir la metodologia, objectius i línies de recerca que cal seguir per començar un estudi en profunditat de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, així com de les possibles dificultats que pot comportar aquesta recerca.

La joventut com a un subjecte històric

Una de les raons que primer caldria tenir en compte per explicar la manca d’estudis sobre la branca juvenil anarquista, no ja només a Catalunya sinó a l’Estat Espanyol en general, és que els joves, com a grup, no han estat considerats sempre subjectes històrics diferenciats i sovint s’ha deixat de banda el seu paper en els moviments socials i polítics de la dècada dels 30 sense tenir en compte el protagonisme que van adquirir amb el sorgiment de la societat de masses contemporània⁵. Com ja destacava

⁵ Cabañete, Jose A; *Les organitzacions juvenils del règim franquista (1937-1960)*. Pròleg.

Ramón Casterás l'any 1974⁶, si acceptem que els joves es van convertir en protagonistes del període d'entreguerres, com a nova força social i política que desenvolupà polítiques pròpies i pressionà als respectius partits i organitzacions per evitar el reformisme, caldria reivindicar el seu lloc en la historiografia. Anys després d'aquesta apreciació, però, Jesús López Santamaria⁷ tornava a queixar-se del "silenci" que hi havia sobre el tema i encara avui són pocs els treballs d'anàlisi polític o històric que se'ls ha dedicat com a col·lectiu i encara menys els que investiguen a fons algun grup polític juvenil en concret.

Entre els pocs títols d'àmbit general publicats a l'Estat espanyol sobre la joventut en aquest període destaquen: el *Diccionario de organizaciones políticas juveniles durante la Segunda Republica*, elaborat per Casterás, com ell mateix explica en la introducció, davant el buit historiogràfic que es trobà quan va començar a treballar el tema. *Historia social de la Juventud* de Víctor Alba, que repassa el paper dels joves en la societat des de l'antiguitat. *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*, dos volums, dirigits per Enric Ucelay da Cal, en els que podem trobar recopilats els estudis que hi havia fins aquell moment dels diferents grups polítics juvenils a Catalunya, a més d'alguns capítols que reflexionen sobre el concepte de joventut i si és convenient considerar als joves com a un subjecte polític diferenciat. El número que *Studia Històrica* dedicà l'any 1987 a la relació entre la joventut i la política a l'Espanya contemporània, i el número que la revista *Ayer* publicà l'any 2005 amb un recull d'articles de diferents autors amb les últimes recerques sobre el tema, que inclou estudis de joventuts molt diverses entre elles com poden ser les de Unió

⁶ Casterás, Ramón; *Diccionario de organizaciones políticas juveniles durante la Segunda República*.

⁷ López Santamaría, Jesús; *Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias*. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal.

Patriòtica, les JSUC, o la joventut de l'esquerra abertzale, a més d'un repàs a la bibliografia editada durant els últims anys realitzat per Eduardo González Calleja i Sandra Krustín⁸.

Pel que fa als treballs que estudien en concret alguna de les organitzacions polítiques juvenils dels anys 30, és simptomàtic que de les prop de seixanta organitzacions de totes les tendències polítiques que recull Casterás en el seu diccionari, a ben poques se'ls ha dedicat una recerca específica. Entre les que s'han realitzat destaca l'especial atenció que s'ha prestat a les joventuts de tendència marxista catalanes, com les JSUC - de les que trobem per exemple *Las JSUC: ante la guerra y la revolución (1936-1939)*, de Casterás, i *La formación de las Juventudes Socialistas Unificadas (1934-1936)*, de Ricard Vinyes - o les JCI, Joventuts del POUM, que a pesar de tenir menys importància numèrica que les primeres, o que les Joventuts Llibertàries, també han merescut algun treball monogràfic, com el de Casterás *La Juventud del POUM: una juventud de la guerra civil española (1936-1937)*. També hi ha recerques dedicades a organitzacions juvenils com la Falange o les JAP amb títols recents com *Les organitzacions juvenils del règim franquista (1937-1930)*, de Jose A. Cabañete, a més dels articles sobre altres joventuts recollits en obres col·lectives.

Els joves també han estat absents de la major part d'anàlisis històrics generals que s'han elaborat sobre la Guerra Civil, on com a col·lectiu no apareixen com a agents dels canvis polítics, socials i econòmics que es produïren, sinó com a "acompanyants" o "seguidors" del procés. Curiosament, però, foren els protagonistes de les escenes més

⁸ "Juventud y política en la España contemporánea". Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59. Madrid, 2005.

representatives del conflicte que apareixien als documentals, protagonitzaven cartells o proclames, i perviuen encara avui en l'imaginari col·lectiu com la imatge idealitzada de l'antifeixisme relacionada amb els joves lluitadors revolucionaris. Caldria preguntar-nos, per tant, si els joves voluntaris que morien amb valentia als fronts o els nois i les noies de les organitzacions juvenils que treballaven a la rereguarda, eren simples comparses de les organitzacions principals de les quals obeïen consignes acríticament, o si van tenir les seves pròpies opinions i actuacions dins el complicat escenari polític de la Guerra Civil. Podria ser l'edat un factor diferenciador pel que fa a l'anàlisi històric com ho pot ser el gènere?. A la dècada dels 30, quan la joventut ja havia esdevingut un grup social diferenciat i molts joves van formar part de partits, sindicats o formaren agrupacions específiques, es podria plantejar.

La dificultat del context històric i les distorsions de la bibliografia.

L'oblit historiogràfic dels joves no és l'única dificultat que sorgeix quan s'intenta aprofundir en l'estudi de la branca juvenil anarquista. L'escassa bibliografia sobre l'agrupació, ens obliga a completar la recerca d'informació amb llibres d'àmbit més general que, malgrat aportar forces dades, també presenten buits importants. Si repassem aquestes investigacions trobem d'una banda els llibres publicats per ex militants anarquistes, que repassen l'actuació de la CNT o la FAI durant el període de la II^a República i la Guerra Civil, com els ja clàssics tres volums de Peirats, *La CNT en la revolució espanyola* i *Los anarquistas en la crisis política espanyola*, del mateix autor, o el treball de Juan Gómez Casas, *Historia de la FAI*. I d'altra banda infinitat de títols d'historiadors, teòricament no militants, que analitzen la història de l'anarquisme o el paper dels anarquistes durant la Guerra Civil. En alguns d'aquests llibres sol aparèixer

també la història i evolució de les Joventuts, però sempre en funció o com a complement de la història central que ens expliquen que és la de les altres dues organitzacions. El mateix passa amb algunes de les biografies d'antics militants i dirigents anarcosindicalistes, o de les mateixes JJLL, que en els seus relats també tracten de manera directa o indirecta el tema de la Guerra Civil, com és el cas de *l'Eco de los Pasos* de Joan García Oliver, *Durruti en la revolución española* d'Abel Paz, o *Anarquismo i anarquistas* de Fidel Miró, en els que s'al·ludeix a l'entitat juvenil però sense aprofundir en la seva organització i característiques pròpies. Algunes de les poques excepcions són l'autobiografia d'Abel Paz, publicada en quatre volums, en la que paral·lelament al relat de les seves vivències personals i el context polític i històric, explica l'actuació de la CNT, la FAI, les JJLL i els debats que es generaren durant el període, i la selecció de les memòries de Josep Peirats⁹, *De mi paso por la vida*, realitzada per Susana Tavera i Gerard Pedret, amb pròleg d'Enric d'Ucelay-da Cal.

A més d'aquestes mancances pel que fa a l'objecte d'estudi que ens ocupa, els llibres sobre el moviment llibertari presenten altres deficiències. Com assenyala Tavera¹⁰, la majoria d'estudis realitzats per antics militants anarcosindicalistes solen respondre a les necessitats d'un context molt determinat, en el que les disputes internes del moviment llibertari a l'exili els convertien en justificacions de les diferents posicions que en aquell moment estaven en discussió, com per exemple es constata en els llibres de Peirats en els que es pretenia, segons aquesta autora, atacar el col·laboracionisme de l'organització durant la Guerra Civil. A més, com també destaca Tavera, cal tenir en compte que aquests llibres són "històries polítiques intra-

⁹ Peirats Valls, Josep; *De mi paso por la vida. Memorias*.

¹⁰ Tavera, Susanna; "La historia del anarquismo español: una encrucijada interpretativa nueva". Ayer. Revista de historia contemporánea, nº45, 2002.

anarquistas”, que solen respondre a aspiracions i a objectius polítics i en els que s'utilitza de vegades la mitificació per justificar les actuacions històriques de l'organització en un dels moments en que aquesta vivia la seva època de màxima expansió. Segons C. Cattini i Santacana,¹¹ aquest fet condiona que el paper dels llibertaris durant la Guerra Civil no sigui tractat només com un tema historiogràfic, sinó que es converteixi en un dels temes fonamentals de referència per les organitzacions o persones que han defensat, o defensen actualment, la legitimitat del discurs anarquista i denuncien que la “història oficial” s'ha dedicat a negar el moviment revolucionari de la Guerra Civil. Aquests autors, coincidint amb Tavera, també constaten que els estudis sobre el moviment llibertari dels “historiadors oficials” o teòricament “no militants”, també solen estar condicionats per la història posterior i per les influències polítiques dels seus autors, alguns dels quals s'han dedicat a escriure sobre els llibertaris per justificar o negar la seva responsabilitat en el resultat final de la guerra perpetuant la discussió, ja encetada durant el conflicte, de si tenien raó els que pensaven que calia primer guanyar la guerra i després fer la revolució (PSUC i ERC), o els que pensaven que no s'havia d'aturar la revolució (POUM i CNT). La reproducció d'aquesta polèmica en l'àmbit historiogràfic ha comportat que durant anys es tendís a la simplificació de les dues tendències, vistes com a blocs homogenis, i que de retruc de vegades prosperessin interpretacions del moviment anarquista com el d'un fenomen estrany i primitiu, propi d'una societat poc desenvolupada, al que era fàcil atribuir-li la responsabilitat del fracàs republicà. Aquestes visions dels anarquistes

¹¹ C.Cattini i C. Santacana; “El anarquismo durante la Guerra Civil. Algunas reflexiones historiográficas”. El anarquismo español. Ayer. Revista de historia contemporánea, nº 45. Madrid, 2002.

han permès la difusió o perpetuació de mites com el dels anarquistes “exaltats”, dedicats només als assassinats de la rereguarda, o el dels llibertaris “murcians”, expeditius i radicals en comparació als catalans teòricament més moderats, que sumats als que en contraposició exageraven la bondat o bona voluntat dels llibertaris com a éssers purs i incorruptibles, han constituït dos extrems, que com assenyalen Tavera, Cattini o Santacana, no han contemplat la heterogeneïtat del moviment anarquista a Espanya¹². Aquestes simplificacions també han provocat que, encara avui, hi hagi molts buits historiogràfics i una distorsió de la visió del moviment llibertari que s'estén també a molts dels manuals més generals sobre el període en els que, a més, tampoc solen aparèixer gaires referències sobre el paper que van jugar durant la Guerra els joves vinculats a les seves organitzacions. Malgrat tot, els darrers anys han aparegut nous treballs o s'han reeditat recerques sobre el moviment anarquista, com *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*, de Josep Termes, *Anarquistas. Un siglo de movimiento libertario en España*, de Dolors Marin, *¡Nosotros los anarquistas! Un estudio de la Federación Anarquista Ibérica (FAI). 1927-1937*, de Stuart Christie, *The anarchists in the Spanish Civil War*, de Robert Alexander, *La daga y la dinamita. Los anarquistas y el nacimiento del terrorismo* de Juan Avilés, *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*, de Chris Ealman, o la tesi doctoral *L'anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*, de Xavier Díez, en els que es poden trobar algunes referències sobre les JJLL o en el seu defecte sobre la complexitat de l'univers llibertari i la seva evolució.

¹² Vegeu Tavera, Susana i Ucelay da Cal, Enric; “Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938”. *Historia Contemporánea* nº9, 1993. (p.167-190).

En l'estudi previ sobre l'origen, el context i l'estructura de les JJLL del Maresme, ja es va detectar que la bibliografia local o comarcal perpetuava les distorsions exposades, pròpies de la bibliografia més general, i a més també solia oblidar-se de l'organització juvenil. És possible que bona part de les omissions estiguin causades per les múltiples dificultats que es troben els investigadors per a poder explicar un període prou complicat i que sovint a escala local és molt difícil de reconstruir. La manca de documentació i la prioritat que es dóna a estudiar els conflictes socials i polítics que es van viure aquells anys, provoquen que l'actuació dels joves o de les dones no s'integrin en les descripcions dels fenòmens com els altres agents que hi prengueren part, sinó que apareguin, sobretot en el cas de les dones, com un apartat més que cal incloure a l'índex, sovint desconnectat dels fets històrics i del que no se'n fa una veritable anàlisi. Aquesta tendència, amb molt comptades excepcions, també s'estén a la gran majoria d'estudis locals que s'han realitzat a Catalunya sobre la Guerra Civil els darrers anys i que han estat consultats per la bibliografia del present estudi. Malgrat existir proves documentals de l'existència d'una intensa activitat per part de les JJLL, o d'altres organitzacions juvenils, molts estudis del període quasi bé no les anomenen, com és el cas dels dos llibres publicats a Mataró, *Sociologia de la guerra revolucionària a Mataró*, de Josep Xaubet, i *La Guerra Civil a Mataró (1936-1939)*, de Margarida Colomer, o l'estudi del mateix període d'Igualada, *Revolució i Guerra Civil a Igualada (1936-1939)*, de Miquel Térmens. Aquests tres casos són un bon exemple de ciutats on la causa per no incloure més informació sobre els joves llibertaris no ha estat la manca de documentació, ja que tant Igualada com Mataró eren seus comarcals de l'organització i es poden trobar moltes referències sobre els joves anarquistes al diari *Llibertat* de Mataró o al *Butlletí de la CNT-FAI Igualada*, citats per aquests investigadors

com a fonts del seus treballs. Paradoxalment en el treball de Margarida Colomer sí que hi ha força informació sobre les Joventuts Socialistes Unificades (JSU), però tampoc trobem referències sobre les JCI, o les Joventuts Cooperativistes, que també tenien delegació a Mataró. En el recentment publicat *Retalls de la Guerra Civil al Maresme* de Jordi Amat, trobem el mateix buit pel que fa a l'organització juvenil, així que podem citar pocs estudis locals que integrin l'actuació de les joventuts llibertàries, alguns exemples són *Revolución y Guerra en Gramanet del Besòs, 1936-1939* de Juan Jose Gallardo i José Manuel Márquez, alguns dels capítols dedicats a pobles de l'àrea metropolitana de *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*, també de Juan Jose Gallardo i Jose Luis Oyón, *Rastros de rostros en un prado rojo (y negro). Las casas baratas de Can Tunis en la revolución social de los años treinta* de Pere López, *Libertad también se escribe en minúscula. Anarcosindicalismo en San Adrià de Besós, 1925-1939* de Alejandro Andreassi, o *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)* de Jordi Piqué i Padró, en el que s'integra en el relat dels esdeveniments a les JJLL en temes com la repressió a la rereguarda o els Fets de Maig.

Sigui per una raó o altra, la tendència que es repeteix és no aprofundir en els moviments juvenils del període ni en les seves implicacions polítiques, per tant una part important de la població, que participà de manera molt directa en el conflicte, queda fora de les reconstruccions que se'n fan, o la visió que se'n dona és incompleta perquè només es descriu una tendència ideològica, com en el cas d'un dels estudis de Mataró. El mateix passa en alguns estudis sobre la repressió, en els que els joves llibertaris que destacaren en l'àmbit local o comarcal apareixen com a militants de la CNT o la FAI, organitzacions a les que també solien pertànyer, i amb molt comptades

excepcions, com és la relació de víctimes que apareix a l'estudi de Xavier Mas i Gibert, *Guerra, revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943)*. Les dimensions d'una tragèdia, s'especifica la seva pertinença a l'organització juvenil. La doble pertinença de molts militants a les diferents branques del moviment anarquista, no ha ajudat a corregir aquestes deficiències i n'és possiblement una altra de les seves causes.

La complexitat de l'organització anarquista i la dispersió documental

Al contrari del que es podria pensar *a priori*, un dels problemes a l'hora d'estudiar qualsevol de les branques del moviment llibertari i la interacció entre elles, és la complexitat del sistema anarquista que incloïa, a més de les organitzacions principals i més conegudes com el sindicat CNT, l'organització "específica" FAI, Mujeres Libres o Joventuts Llibertàries, infinitat d'ateneus, grups d'afinitat, de defensa, etc. amb múltiples funcions, que orbitaven al voltant d'aquestes. Els militants podien tenir doble o triple pertinença, com molt bé es desprèn de les memòries d'Abel Paz, on explica com amb només 16 anys tenia carnet de la CNT, pertanyia a les JJLL de el Clot, estava integrat en el grup de defensa del mateix barri, i amb altres joves afins va formar el grup "Quijotes del ideal". El seu no era un cas aïllat, ja que molts joves com ell pertanyien, a més de a la CNT o a les JJLL, a grups naturistes, esperantistes o artístics, que conformaven amb les escoles racionalistes, les publicacions àcrates i els ateneus, l'univers de la cultura llibertària, descrit per Rosenthal a *Banderes al vent!*¹³ o per Dolors Marin a *Anarquistas. Un siglo de movimiento libertario en España*, que no era exclusiu de la ciutat de Barcelona, sinó que s'estenia a les ciutats mitjanes i als pobles industrials de la Catalunya de l'època. Aquesta àrea d'influència, que no es

¹³ Rosenthal, David H; *Banderes al vent!. La Barcelona de les utopies, 1914-1936*.

limitava als afiliats de cada una de les organitzacions, és difícil de quantificar o analitzar i sovint ha estat ignorada, com critiquen Tavera i Ucelay da Cal¹⁴, en els estudis clàssics que s'han fet sobre la CNT o la FAI que han tendit a reproduir l'anàlisi dels organismes llibertaris de manera monolítica, ignorant també les agrupacions de base. Com es pot llegir entre línies a la major part d'aquestes recerques o d'altres de més generals, tant d'historiadors militants del moviment com dels que no ho són, hi ha dificultats manifestes a l'hora de definir els límits entre les organitzacions o d'objectivar les veritables relacions i influències que s'establien entre elles. Un exemple d'aquestes indefinicions seria la famosa "trabazón" entre la CNT i la FAI, que s'intenta explicar en la major part d'estudis, però mai queda del tot clar com s'articulava. En el cas concret de Catalunya i en relació a l'anàlisi de l'estructura dels joves llibertaris, la recerca es complica ja que no eren una organització independent com a la resta de l'estat, sinó que estaven integrats dins l'organigrama de la FAI, malgrat que durant la guerra acceptessin també formar part de la Federació ibèrica de Joventuts Llibertàries, que a la resta de l'estat sí que era una branca independent.

Aquestes complicades interrelacions, la convulsa història social i política de les quatre primeres dècades del s.XX a Catalunya, que portà diverses vegades a la CNT a la clandestinitat i provocà que la FAI o les JLL de Catalunya no fossin una organització legal, sumades a la destrucció o dispersió de la documentació de les organitzacions i grups afins que es produí després de la Guerra Civil, dificulten reconstruccions més complertes que cada vegada seran més costoses amb la desaparició inexorable també d'una altra font important d'informació: els testimonis orals. Com assenyala Fernández

¹⁴ Tavera, Susana i Ucelay da Cal, Enric; "Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938". Historia Contemporánea nº9, 1993. (p.167-190).

Soria, l'abandó dels arxius i la dispersió de documents i informacions és una de les causes principals de l'oblit historiogràfic de l'organització juvenil llibertària. Segons l'autor, a diferència de les JSUC que eren més ordenades, les JJLL "es van despreocupar de la seva memòria", provocant possiblement la falsa impressió de manca de documentació i alimentant la idea que "anarquisme" era sinònim de desorganització. La realitat, però, sembla confirmar el contrari ja que les JJLL, com la CNT, van produir gran quantitat de documentació orgànica, propagandística i periodística, a nivell nacional, regional, comarcal i local, que no ha estat destruïda en la seva totalitat i que caldria localitzar, estudiar i contrastar. Aquesta tasca és titànica si el que s'intenta és fer una reconstrucció de l'organització a nivell nacional, però pot ser més assequible en recerques d'àmbits geogràfics més restringits. Com assenyalen Cattini i Santacana¹⁵, aquesta mena d'estudis són els que millor permeten constatar el contrast entre els discursos i la realitat, perquè possibiliten l'acostament als protagonistes del fet històric, i en el cas concret dels estudis sobre el moviment llibertari poden omplir els buits que presenten les recerques sobre la CNT i la FAI pel que fa a les estructures organitzatives dels nivells més inferiors i a les possibles relacions entre els diferents grups. La pròpia estructura de l'organització, basada en els principis federatius, així ho aconsella. Cal analitzar la documentació i publicacions locals i comarcals per entendre fins a quin punt es complien els acords dels plens i congressos, les consignes sorgides des del comitè regional, o quina incidència van tenir les tendències internes. També és necessari comprovar l'activitat de les agrupacions locals i comarcals, per poder contrastar la realitat de la seva implantació i actuació en el territori més enllà de les

¹⁵ C.Cattini i C. Santacana; "El anarquismo durante la Guerra Civil. Algunas reflexiones historiográficas". El anarquismo español. Ayer. Revista de historia contemporánea, nº 45. Madrid, 2002.

xifres recollides en els congressos. Com han fet alguns investigadors francesos per reconstruir els orígens i estructura de les associacions esportives obreres franceses¹⁶, quan manquen els estudis generals cal cercar primer en els arxius locals i des de la base començar a definir els perfils organitzatius. Fer un estudi territorial, basat en la pròpia estructura de l'organització, que pugui ser completat amb la documentació generada pel Comitè Regional, amb els discursos de la premsa anarquista que, com assenyalen Tavera i Ucelay da Cal, també influenciaven en les consignes i actuacions del moviment llibertari¹⁷, i amb les interaccions de tots els grups que, com abans s'exposava, giraven a l'entorn de l'organització. Una aproximació d'aquest tipus permetria acostar-se als militants de base, els més nombrosos però també els més desconeguts, per poder conèixer quines foren realment les seves actuacions, nivells d'efectivitat i participació en els esdeveniments polítics del període, a més de comprovar si es compleixen les hipòtesis que han plantejat altres autors en estudis generals sobre l'organització.

Hipòtesis inicials i objectius de la recerca

Les hipòtesis inicials al voltant de les quals gira aquesta recerca es poden dividir en dues categories, les relacionades més directament amb el naixement, organització interna i funcionament de les JJLL, i les que tenen més a veure amb els fets polítics que es van viure durant el període i la reacció o posicions que va prendre l'organització davant aquests fets. Les dues categories estan estretament relacionades, és per aquesta raó que s'ha optat per presentar-les de manera conjunta establint ja des de l'inici les possibles correlacions. Es parteix de la suposició que les Joventuts Llibertàries

¹⁶ Arnaud, Pierre; *Les origines du sport ouvrier en Europe*.

¹⁷ Tavera, Susana i Ucelay da Cal, Enric; "Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938". *Historia Contemporánea* nº9, 1993. (p.167-190).

foren l'organització juvenil més important numèricament i per extensió territorial a Catalunya durant els anys 30, només qüestionada, ja durant la Guerra, per les Joventuts Socialistes Unificades (JSU). Segons els indicis dels que parteix la recerca sembla que l'entitat juvenil llibertària va sorgir a Catalunya a partir de l'evolució de grups anteriors constituïts en ateneus culturals, grups d'afinitat, barriada... Aquesta és l'explicació que diversos autors que ja han investigat el tema, com Casterás o López Santamaría, donen als orígens de l'organització i que va ser confirmada en el cas del Maresme en la recerca prèvia que es va realitzar sobre els joves llibertaris d'aquesta comarca. Caldria, però, comprovar si es compleix a tot el territori i el que és més important relacionar l'origen de les joventuts amb el convuls context que va viure l'anarquisme durant els primers anys de la República, amb els seus enfrontaments amb el govern, i amb la divisió dins l'organització anarcosindicalista entre trentistes i faistes. És molt possible que aquests primers anys que són els més desconeguts, siguin clau a l'hora d'explicar esdeveniments posteriors que van protagonitzar els joves anarquistes.

Sembla que l'origen, podríem dir evolutiu, dels joves llibertaris catalans els diferenciarà des dels inicis dels de la resta de l'estat, que s'organitzaran, com també han estudiat aquests dos autors, seguint la constitució que es va fer a Madrid l'any 1932 de la Federació Ibèrica de las Juventudes Libertarias (FIJL). A la resta de l'estat no existia una xarxa d'ateneus, escoles racionalistes, grups i sindicats com la que hi havia a Catalunya que facilités als joves des de ben petits entrar en contacte amb la cultura llibertària, per aquesta raó quan a principis dels anys 30, coincidint amb un context europeu de formació de multitud d'agrupacions juvenils, es formen els primers grups de joves llibertaris a Madrid ho fan com a organisme independent de la CNT o la FAI, a diferència de Catalunya on les JJLL insistiran a seguir vinculades a la FAI. Però realment

fou aquesta una diferenciació d'origen o posterior a la formació de la FIJL?. La vinculació amb la FAI, sembla que no va impedir a les JJLL de Catalunya organitzar-se com si fossin un organisme gairebé autònom, amb un organigrama més similar al de la CNT, amb la seva estructura d'organismes locals i comarcals, que no pas al de l'Específica que actuava més com una federació de grups, ni, sobretot quan durant la Guerra hi va haver divergència de criteris, prendre les seves pròpies decisions i enfrontar-se a les posicions i estratègies oficials de la CNT-FAI, cosa que mai van fer les JJLL de la resta de l'estat.

La defensa que van fer els joves llibertaris catalans dels criteris anticol·laboracionistes i moltes de les ponències i qüestions que es plantejaren en els seus congressos, ens porten a pensar que les JJLL no van ser simplement una organització dedicada a la cultura, l'educació i la propaganda al servei de la CNT o la FAI, com eren la majoria de joventuts de la resta de partits a Espanya i a Europa, sinó que, a pesar de les dues organitzacions principals i dels seus líders, els joves llibertaris van intentar articular una alternativa quan van considerar que la CNT i la FAI s'havien allunyat dels postulats anarquistes. És probable que els joves llibertaris, malgrat definir-se com a instrument cultural i de propaganda, durant els primers anys de la República prenguessin part activa en les accions i aixecaments anarquistes, o que durant la Guerra Civil, continuessin amb el seu activisme al carrer i als fronts. Si la documentació confirmés aquests indicis, també es reforçaria la hipòtesi que les JJLL catalanes des del principi no es conformaren en actuar simplement com un instrument per engrandir la CNT o la FAI, sinó que es van sentir protagonistes i avantguarda de la transformació revolucionària de la societat. Aquesta actitud probablement les portà a

posicions allunyades de les postures oficials anarquistes durant la guerra i provocà tensions entre les organitzacions adultes i els joves.

Alguns autors, com López Santamaría, han interpretat algunes d'aquestes ruptures com la influència d'elements faistes en les joventuts, però cal analitzar més a fons tot el context i actuacions en diversos nivells organitzatius per determinar fins a quin punt es pot reduir a la influència d'uns pocs, o si realment hi havia una corrent d'opinió generalitzada que va fer que les joventuts en un determinat moment es sentissin com l'únic organisme llibertari que encara defensava els postulats originaris i creia en la revolució. Aquest convenciment és molt possible que tingui relació amb el propi origen de les joventuts que s'apuntava en la primera part de l'exposició de les hipòtesis, l'evolució de grups llibertaris anteriors vinculats a la FAI o la CNT cap a Joventuts Llibertàries, donen a l'organització una tradició de militància i de formació en la lluita que els fa considerar hereus i garants de tota la història de lluites socials que s'havien desenvolupat a Catalunya des de finals del s.XIX. El pes d'aquesta herència és probable que portés a molts dels seus militants a encapçalar també la lluita durant els primers anys del franquisme, des de l'interior i des de l'exili, quan els líders principals de l'anarcosindicalisme i la FAI miraven de superar les seves pròpies contradiccions internes i el fracàs del seu projecte. Tots aquests punts semblen conformar els motius principals de la diferenciació que va existir entre les JJLL de Catalunya i les de la resta de l'estat, però possiblement cal tenir en compte una altra variable que no s'ha plantejat en els estudis realitzats fins el moment. Aquesta nova premissa que enriquiria l'anàlisi de tot el conjunt, és tenir en compte les característiques pròpies del territori en el que es desenvolupà aquesta organització. És prou conegut l'antinacionalisme dels anarquistes, que entenien el món sense fronteres

i aspiraven a la unió de tots els obrers mitjançant el reconeixement de la pertinença a una classe social que era víctima de l'exploació. Aquesta lògica, en el cas de Catalunya, els portava a ser contraris als nacionalistes que identificaven amb els interessos de la burgesia, el manteniment del sistema capitalista i l'alienació dels obrers. Aquesta posició ideològica, però, no ens ha de fer perdre de vista que la tradició associacionista pròpia de la Catalunya del s.XIX, que s'estenia a multitud de pobles i ciutats mitjanes o petites i que s'articulava en multitud d'organismes, ateneus obrers, associacions culturals, on hi havia vegades que es barrejaven federalistes, anarquistes i altres elements de posicions progressistes, i que no es va donar en altres zones d'Espanya on la composició social i l'estructura econòmica era completament diferent, constitueixen un fet diferencial que també va influir en la pròpia evolució de l'anarquisme català, i que a pesar dels discursos oficials impregnava algunes actuacions de les seves organitzacions. Tampoc cal oblidar que una part dels militants que cotitzaven a la CNT, podien perfectament votar a ERC a les eleccions, encara que aquesta esquizofrènia ens sembli del tot incompreensible des del punt de vista ideològic, per tant és molt possible que part de la militància de les Joventuts Llibertàries patissin també aquesta contradicció. Així que caldria potser plantejar l'anàlisi tenint en compte tots aquests factors i els matisos existents entre Barcelona i altres zones de Catalunya, que no només afecten en aquesta qüestió, sinó també en d'altres com és l'articulació dels grups d'afinitat.

Per tal de poder confirmar o descartar aquestes hipòtesis prèvies s'han fixat un seguit d'objectius per clarificar l'organigrama, el funcionament i les actuacions de l'organització, així com els principals debats que mantingué l'entitat dins el propi moviment llibertari i amb altres organitzacions juvenils del període.

Objectius de la recerca:

- Resseguir el sorgiment de les primeres agrupacions de joves llibertaris en relació amb el context d'enfrontament dels anarquistes amb el govern republicà i de les lluites internes dins l'organització.
- Analitzar les causes de la separació orgànica entre les JJLL catalanes i les de la resta de l'estat.
- Establir l'organigrama de l'estructura organitzativa de les Joventuts Llibertàries de Catalunya i el mapa de la seva implantació territorial.
- Documentar el major nombre d'activitats de les seves delegacions locals i comarcals i les relacions entre la base i els comitès superiors.
- Determinar els principis teòrics i objectius de l'organització establint les referències i cosmovisió dels joves de l'agrupació.
- Analitzar les seves actuacions en l'àmbit de la cultura i l'educació en relació al seu ideari de transformació de la societat mitjançant la capacitació.
- Elaborar una cronologia de l'organisme juvenil a partir de les seves resolucions i congressos.
- Documentar els grups femenins dins l'organització i el seu grau d'intervenció, i comprovar si es repetien els rols de diferenciació de gènere i les posicions que es donaren en altres organitzacions femenines de l'època.
- Relacionar les activitats i actuacions de l'agrupació juvenil amb el context general de la Guerra Civil i les lluites polítiques que es desenvoluparen a la rereguarda.
- Documentar les posicions que tenien els joves llibertaris sobre les qüestions polítiques del moment i sobre el curs de la Guerra.

- Analitzar quina fou la reacció dels militants de l'agrupació i de l'organització quan es van militaritzar les milícies i molts afiliats es van veure enquadrats en un exèrcit regular.
- Establir quines foren les relacions amb les altres agrupacions juvenils no només a nivell regional sinó també comarcal i local.
- Determinar l'evolució de les relacions entre els joves llibertaris i la CNT i la FAI durant el període de la Guerra Civil i la posició que adoptà l'organització juvenil davant les actuacions governamentals de les dues branques principals de l'anarquisme.
- Analitzar les polèmiques i desavinences sorgides entre la posició de la FIJL i la de la Regional catalana.
- Documentar els conflictes interns sorgits dins el Comitè Regional de les Joventuts Llibertàries de Catalunya, analitzar les seves causes i el grau d'incidència de cada tendència dins l'agrupació.

Metodologia i fonts consultades

En la primera fase de la recerca es va aprofundir en l'estudi de la bibliografia específica per definir l'estat de la qüestió i les mancances actuals en el coneixement de l'organització juvenil i el seu funcionament i actuacions. La publicació recent d'alguns reculls biogràfics d'antics militants o dirigents i d'estudis relacionats amb l'agrupació, aporten noves dades i han fet necessària l'ampliació de l'aproximació bibliogràfica que ja s'havia realitzat durant la recerca prèvia sobre les JJLL al Maresme. També ho ha imposat l'ampliació de l'àmbit territorial d'estudi, que ha comportat revisar els treballs d'història local i comarcal dedicats al període de la Segona República i la Guerra Civil

publicats a Catalunya per cercar informacions sobre les agrupacions locals i els comitès comarcals de les Joventuts Llibertàries.

Paral·lelament a l'estudi bibliogràfic, també es va iniciar la recerca i buidatge de la premsa editada pels joves llibertaris que inclou les publicacions pròpies de la Regional catalana, com *"Ruta"* o *"Esfuerzo"*, i també els diaris, revistes i butlletins locals o comarcals confeccionats per les pròpies joventuts com per exemple el *"Boletín de las JLL del Maresme"* o *"A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de las JLL"* publicat a Figueres, així com altres publicacions locals o més generals que malgrat no ser editades per l'agrupació, era habitual que hi apareguessin informacions sobre aquesta o que els seus membres col·laboressin en la seva redacció com fou el cas del *"Butlletí de la CNT-FAI"* d'Igualada, el diari *"Gerona CNT"*, *"Acracia"* de Lleida, *"Llibertat"* de Mataró, el diari confederal *"Solidaridad Obrera"*, o el setmanari *"Tierra y Libertad"*. Aquest buidatge de la premsa anarquista, ha estat necessari per localitzar el màxim d'informacions sobre els joves llibertaris durant el període que ajudessin per una banda a documentar quina fou la implantació real i el volum de les seves activitats, i per l'altra les diferents corrents d'opinió dins l'organització i les diferències entre les agrupacions de base de la Regional catalana. Gràcies a la digitalització de moltes revistes locals i comarcals els darrers anys, s'ha aconseguit més accessibilitat i per tant l'oportunitat de poder arribar a documentar més delegacions locals i comarcals gràcies als testimonis que els joves llibertaris van deixar a la premsa escrita. Aquest compendi d'informacions ha estat bàsic per poder contrastar les dades que apareixen a la documentació orgànica, i arribar a militants de base que opinaven sobre els debats ideològics i els problemes de l'organització i de la Guerra des de les pàgines d'aquestes publicacions.

L'estudi bibliogràfic i de les publicacions llibertàries ha estat completat amb una anàlisi dels documents del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya i dels comitès comarcals que s'han aconseguit localitzar. Pel que fa a la documentació orgànica del Comitè Regional, s'han estudiat les circulars que enviava a les delegacions locals i comarcals, els resums dels Congressos Regionals i de Locals i Comarcals, diferents ponències relacionades amb alguns congressos... Pel que fa a les comarcals, només s'han localitzat algunes actes de plens de comitès comarcals i circulars d'aquests a les seves delegacions locals, o altres notificacions relacionades amb actes de propaganda. Malgrat tot, el volum de documentació recollit ha estat prou important per permetre establir l'organigrama organitzatiu, un mapa aproximat de la implantació territorial de l'organització i tenir informació suficient sobre alguns dels conflictes interns i externs que va patir l'agrupació juvenil i que estan força documentats a les actes dels congressos o en comunicats interns. Per tal d'organitzar tota aquesta informació s'han ordenat cronològicament tots els documents orgànics, que un cop estudiats s'han contrastat amb les informacions que apareixien a les diverses publicacions i en la bibliografia, composant així una visió més completa del funcionament, activitats i debats interns que sorgiren durant el període, que ha permès poder confirmar o descartar les hipòtesis prèvies i aprofundir en els temes que s'havien fixat com a objectius de la recerca.

Per facilitar la comprensió del volum d'informació recollit, s'ha confeccionat també una base de dades amb totes les agrupacions localitzades i un googlemaps que permet fer-se una idea ràpida de la implantació dels joves llibertaris a Catalunya i poder accedir a la informació bàsica de cada grup. Aquestes noves eines informàtiques són bàsiques perquè faciliten l'organització de les recerques i permeten alhora fer

difusió de manera més senzilla i resumida de part dels resultats obtinguts. Com s'apunava en l'estat de la qüestió, calia plantejar una reconstrucció del teixit organitzatiu i de les activitats "des de baix cap a dalt", documentant primer el major número possible de delegacions locals i comitès comarcals per establir un possible mapa de la implantació territorial, i després comparar les consignes i instruccions del Comitè Regional i els acords que es prenen en els diferents congressos, amb les activitats reals i opinions de la base organitzativa des de diferents punts geogràfics. No ha estat possible aconseguir fer aquesta comparativa amb totes les comarcals, ja que de moltes no s'han localitzat les actes dels seus comitès o suficients informacions en premsa, però sí s'ha realitzat amb algunes de les que tenien més pes aconseguint així una visió més completa del funcionament, activitats i opinions d'una part important de la militància.

Una de les dificultats que ja s'exposava en apartats anteriors a l'hora d'iniciar una recerca sobre les Joventuts Llibertàries és la dispersió de bona part de la seva documentació, la digitalització de molts arxius i biblioteques locals i comarcals que ha facilitat la recerca i consulta de bona part de les hemeroteques, no ha estat tant ràpidament implantada pel que fa als documents orgànics, però com a mínim permet localitzar referències d'arxius d'una manera més còmoda i ràpida per un estudi d'aquestes característiques que fa uns anys enrere. L'estudi de la documentació es va iniciar a partir dels documents del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya localitzats i restaurats fa pocs anys a l'Arxiu Municipal de Malgrat, que pertanyien a l'arxiu de les JJLL d'aquesta població. Aquest paquet de documents també inclouïa actes, circulars i butlletins del Comitè Comarcal del Maresme, que van permetre poder documentar i estudiar aquesta comarcal en l'estudi previ sobre l'organització, i que també han estat

utilitzats per completar alguns apartats de la present recerca. Els documents de la Regional trobats en aquest arxiu, estan compostats de quasi bé la totalitat de la correspondència que mantingué el Comitè Regional, algunes vegades mitjançant el Comitè Comarcal, amb l'agrupació local durant la Guerra Civil i permeten fer una anàlisi per una banda del grau i mecanismes de relació que hi podia haver entre una agrupació local i els organismes superiors, i per l'altra tenir bona part de les circulars, instruccions i actes de reunions que generà la Regional des de finals de 1936 fins l'any 1938. Aquesta important base documental ha estat completada amb la documentació sobre les JJLL de Catalunya dipositada al Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca, els documents referents a la Regional i a delegacions locals i comarcals localitzats al International Institute of Social History d'Amsterdam, on els anarquistes a l'exili van deixar bona part dels arxius de la CNT, la FAI i les JJLL, i la recerca en altres arxius locals i comarcals de Catalunya, que tenen documentació referent a l'organisme juvenil.

Deixant de banda els objectius immediats d'aquesta recerca, localitzar i indexar la documentació és també una feina necessària per facilitar futures investigacions sobre aquesta organització i de retruc sobre el moviment llibertari en general, que no pot estudiar-se en profunditat si manca alguna de les seves parts. En els darrers anys no han estat gaire habituals els estudis territorials sobre el moviment anarquista en part per la dificultat de localitzar arxius i informacions, i també perquè s'ha aprofundit més en línies de recerca basades en l'estudi de les organitzacions a partir de les relacions d'afinitat que s'establien entre els seus membres i en la influència de la premsa en els cercles llibertaris. En la present recerca, encara que s'ha intentat fer una reconstrucció territorial, en cap moment s'han oblidat els altres factors de relació que

hi podia haver entre els joves llibertaris intentant descriure els diferents àmbits i com els militants interactuaven des de cada un. Tampoc s'han deixat de banda les diferències entre les dinàmiques que podien produir-se en les zones urbanes o més properes a ciutats mitjanes o grans, on les comunicacions eren millors i les relacions entre elements de diferents agrupacions més senzilles, i les que es produïen en zones més rurals o ciutats més petites i mal comunicades, on l'àmbit de relació més lògic i proper era l'agrupació local. La decisió de limitar l'àmbit territorial d'estudi a Catalunya queda justificada per la separació orgànica que van tenir les JJLL respecte a les de la resta de l'estat durant els primers anys de funcionament i per la divergència d'opinions i actuacions posteriors, però s'han resseguit també les referències aparegudes a la premsa de la FIJL i les seves circulars i actuacions per tal de poder explicar les relacions que hi hagueren amb la Regional catalana durant tot el període.

Es va decidir limitar la recerca al període de 1932 a 1939 per poder tenir una visió cronològica del naixement i moment de màxima expansió de l'organització, aprofundint també en les polèmiques que van sorgir en aquest període. S'ha considerat que el tema de la repressió contra els joves un cop acabada la guerra i la reconstrucció durant els primers anys del Franquisme, hauria de ser per si sol objecte d'altres recerques específiques com alguna de les que s'ha publicat els darrers anys. La limitació de temps no permetrà poder fer una recuperació sistemàtica de la memòria oral de l'organització. Per poder fer amb garanties una mostra prou ampla de testimonis de militants de l'organització que permetessin extreure conclusions vàlides, caldria dedicar més temps a la recerca del que actualment es disposa i s'ha preferit en aquesta aproximació a les JJLL catalanes, centrar-se en la recuperació i anàlisi de les fonts documentals i bibliogràfiques deixant la porta oberta a futures

investigacions que es puguin centrar més en els testimonis de l'època. Per desgràcia, la major part de responsables de l'organització ja han desaparegut, però encara queden valuosos testimonis de militants de base i responsables locals o comarcals que seria important recopilar per algun dia poder tenir una visió més complerta de l'entitat juvenil.

SIGLES UTILITZADES

AJA: Asociación Juvenil Antifascista

CNT: Confederació Nacional del Treball

FAI: Federación Anarquista Ibérica

FIJL: Federación Ibérica de Juventudes Libertarias

FJR: Front de la Joventut Revolucionària

JLL: Joventuts Llibertàries

JCI: Joventut Comunista Ibèrica

JSU: Juventudes Socialistas Unificadas

JSUC: Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya

IJA: Internacional Juvenil Anarquista

FGALEF: Federació de Grups Anarquistes de llengua espanyola a França

ML: Movimiento Libertario

PRIMERA PART. EL NAIXEMENT DE LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES

1. LA IRRUPCIÓ DELS JOVES A LA POLÍTICA EUROPEA.

1.1. Els joves, la nova força de l'Europa d'entreguerres.

Una de les característiques de l'època d'entreguerres a Europa va ser el sorgiment de les organitzacions polítiques de masses i amb elles de les agrupacions juvenils. Però l'activisme polític dels joves era molt anterior i com assenyalen Ucelay da Cal i altres autors, hi ha molts antecedents que expliquen la irrupció política de la joventut durant aquest període. Segons González Calleja¹⁸, cal que situem l'aparició d'un activisme juvenil específic cap a finals del s.XVIII quan l'augment de la població juvenil i l'atur van portar a molts joves del camp i de la ciutat a participar en les guerres revolucionàries i napoleòniques. Tot i això, encara que fou el Romanticisme el que creà el mite de la revolució i l'associà a la idea de "joventut"¹⁹, no va ser fins a finals del s.XIX que els joves esdevingueren un sector social a països com Gran Bretanya i Alemanya. Abans, malgrat que moltes organitzacions de caire nacionalista utilitzessin el terme "joventut" com a sinònim de regeneració o naixement de la pàtria, trobem molts pocs exemples d'associacions específicament pensades o dirigides als joves, encara que això no vol dir que no participessin en organitzacions o moviments polítics i socials²⁰. Segons Víctor Alba²¹, en alguns períodes històrics hi havia més diferències entre un jove aristòcrata i un jove pagès que entre els joves i els adults dels seus respectius grups socials, per tant

¹⁸ González Calleja, Eduardo; "Juventud y política en la España contemporánea". Introducció.

¹⁹ S'entenia la revolució com un canvi ràpid fonamentat en la convicció de poder traslladar una idea o ideal a la realitat només amb la força de la voluntat. Ucelay da Cal, Enric; *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*.

²⁰ González Calleja, Eduardo; "Juventud y política en la España contemporánea". Introducció.

²¹ Alba, Víctor; *Historia social de la juventud*.

era habitual trobar els joves implicats en les mateixes lluites o reivindicacions que els adults amb qui se sentien identificats durant els pocs anys que durava la seva joventut²².

Encara que a mitjan s.XIX ja existissin algunes associacions d'estudiants força actives i que amb la consolidació del moviment obrer i la lleu millora de les condicions de vida dels treballadors, començà a sorgir la joventut obrera al mateix temps que el moviment obrer començava a atreure a joves d'altres classes socials, no va ser fins al final d'aquest segle que sorgiren arreu d'Europa associacions i organitzacions específicament formades per joves. Entre les causes que van poder afavorir la formació d'aquests primers grups cal destacar, a més de les ja esmentades millores de les condicions de vida dels treballadors: la disminució en alguns països de la població juvenil, la generalització dels sistemes d'educació bàsica a molts estats europeus, l'expansió dels nous serveis industrials i comercials ocupats majoritàriament per joves, o els inicis de la conformació d'un mercat juvenil. Aquests i altres factors, com la generalització del servei militar obligatori i la preocupació d'alguns estats per acabar amb la delinqüència juvenil, van comportar que alguns països es comencessin a preocupar pels joves, alhora que sorgien organitzacions de tota mena que intentaven organitzar el temps lliure del que aquests començaven a disposar.

Segons González Calleja²³, aquest interès per enquadrar la joventut en estructures organitzades responia a la voluntat, de determinades entitats, de controlar el comportament dels joves i la seva possible radicalització. Així fou com a finals del

²² Segons aquest mateix autor cal precisar que aquestes reivindicacions o lluites no necessàriament havien de ser "revolucionàries", ja que en alguns períodes els joves han optat per posicions clarament conservadores.

²³ González Calleja, Eduardo; "Juventud y política en la España contemporánea". Introducció.

XIX es formaren associacions esportives, grups excursionistes, espontanis com els Wandervögel alemanys o sistematitzats com l'escoltisme anglès, i es consolidaren, especialment a països com Alemanya, associacions estudiantils que s'expandiren del món estrictament universitari a l'ensenyament secundari. També fou a finals del XIX que algunes institucions i partits polítics començaren a intuir el potencial que representaven els joves i començaren a crear seccions o grups específics per a ells. Va ser el moment en que es va desenvolupar l'associacionisme catòlic dirigit a la joventut, i els joves socialistes es començaren a organitzar, a partir de 1890, en les Joventuts Socialistes. Aquests grups de joves socialistes al principi en alguns països foren autònoms, però més tard acabaren integrant-se en els respectius partits que també començaren a organitzar associacions esportives obreres per atreure a més joves militants. L'any 1900 es celebrà el 1r Congrés Internacional de les Joventuts Socialistes i el 1907 la 1a Conferència Internacional de la Joventut Socialista on es van aprovar diverses resolucions contra l'alcoholisme i el militarisme i es proclamaren, entre d'altres principis, que les joventuts havien de combinar la seva tasca principal, que era l'educació, amb l'acció i la lluita²⁴.

Malgrat aquestes primeres mostres d'associacionisme juvenil, no va ser fins després de la Primera Guerra Mundial que es consolidà "la idea que una política de futur havia de ser una "política jove" i que els joves, com a sector social especial, tenien una situació privilegiada per a millorar la marxa equivocada de la civilització industrial o burgesa"²⁵. L'experiència traumàtica de la Gran Guerra, que havia comportat una certa liberalització de la tutela patriarcal i que els joves es sentissin part

²⁴ Vegeu Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*.

²⁵ Ucelay Da Cal, Enric; *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*.

activa de l'esdevenir històric, i l'escenari post bèl·lic, amb la irrupció de la política de masses, la generalització del sufragi universal i l'aparició dels feixismes i el comunisme soviètic, van ser decisius per entendre el creixent protagonisme de la joventut i de les seves organitzacions durant l'etapa d'entreguerres²⁶. Víctor Alba, però, apunta un factor que pensa que encara va ser més decisiu: l'impacte de la crisi de 1929. Segons aquest autor, de la generació que va sobreviure a la Primera Guerra Mundial o dels joves que eren petits quan aquesta esclatà, només va actuar políticament una minoria, enquadrats en les joventuts socialistes o en partits d'extrema dreta. La resta reaccionà durant els anys 20 rebel·lant-se contra l'autoritat patriarcal, intentant ascendir ràpidament i "aprofitant el moment". No abandonaren la seva indiferència per l'acció i les ideologies i es polititzaren fins l'any 1929, quan foren els que començaren a patir de manera més immediata els efectes de la recessió econòmica²⁷.

Com també coincideixen a assenyalar Da Cal i González Calleja, fou doncs durant els anys 30 en que especialment els partits feixistes i els comunistes dedicaren veritables esforços a captar a la joventut i idealitzar-la com a símbol del nou ordre contraposat a la vella democràcia burgesa. Associacions esportives, milícies de partit, qualsevol mitjà era vàlid per atreure a una joventut contrariada i formar-la en la nova ideologia. Els joves es convertiren en els més entusiastes propagandistes d'una o altra opció política i contribuïren a defensar-les primer als carrers i més tard a les trinxeres. Com apunta Víctor Alba, per la joventut, fos quina fos la seva ideologia, el període d'entreguerres va ser un moment exaltant ja que es va sentir necessitada per a l'acció i

²⁶ Ucelay Da Cal, Enric; *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*; González Calleja, Eduardo; "Juventud y política en la España contemporánea". Introducció.

²⁷ Alba, Víctor; *Historia social de la juventud*.

amb capacitat per poder exercir pressió²⁸. Es donaren les condicions necessàries (crisi econòmica, canvis polítics i socials), perquè es produís una ruptura dels joves amb les posicions polítiques tradicionals i es desenvolupés una cultura que recolzava els valors contestataris i que considerava a la joventut com a agent del canvi social²⁹. Part de la joventut polititzada i en concret la joventut anarquista, estaven convençuts d'estar assistint a l'esfondrament del capitalisme i pensaven que els joves havien de ser l'avantguarda revolucionària que fes possible el canvi i construís un nou sistema on triomfés la justícia social. Però, qui eren en realitat els cridats a fer possible aquesta transformació?. On començava i acabava la joventut als anys 20 i 30?. Com veurem en els següents apartats, segons algunes organitzacions i partits eren joves els nois de 15 anys, però també s'acceptaven militants de fins a 35, altres fixaven la barrera en els 30. La joventut, abans com avui, era un període de límits imprecisos però que en l'imaginari col·lectiu representava uns valors i virtuts associats a la idea generalitzada de la "missió històrica" que havia d'assumir. Caldria, però, com a mínim preguntar-se si darrera les proclames i els escrits encoratjadors només hi va haver el seguiment a unes consignes de les organitzacions superiors, o una agenda pròpia marcada per les joventuts.

²⁸ Alba, Víctor; *Historia social de la juventud*.

²⁹ Souto, Sandra; "Entre el Parlamento y la calle: políticas gubernamentales y organizaciones juveniles en la 2ª República" a "Juventud y política en la España contemporánea".

1.2. Orígens i consolidació de les organitzacions polítiques juvenils a Espanya i Catalunya fins a la Guerra Civil.

A l'Estat espanyol, com assenyala Sandra Souto, el desenvolupament dels moviments juvenils "com a organitzacions autònomes i/o amb programes i polítiques clarament dirigits als joves"³⁰, va seguir una cronologia diferent de la resta de països europeus. La principal causa d'aquest retard va ser la lentitud en la consolidació de l'estat modern i la creació, des d'aquest, de les institucions i lleis que permetessin augmentar el període de dependència dels joves, i que influïssin en la conformació de la joventut com a grup d'edat amb característiques específiques. Així, encara que trobem a joves participant en les lluites entre liberals i absolutistes, en els moviments cantonals, o integrats en les protestes obreres, no serà fins a la segona meitat del s.XIX que va sorgir des d'alguns sectors, com els regeneracionistes o el moviment obrer, la preocupació per l'educació de la joventut³¹, alhora que començaren a néixer organitzacions i associacions específicament "de" i "per a" joves. Un exemple de la irrupció de la joventut amb veu pròpia a l'escenari públic d'aquell moment, foren les protestes estudiantils que es començaren a desenvolupar a partir de la dècada de 1860, afavorides per l'augment del número d'estudiants universitaris, fills de les classes mitjanes que accediren als ensenyaments superiors. Encara que com destaca González Calleja, no van constituir activitats polítiques en sentit estricte, aprofitaren incidents interns per mostrar el seu rebuig contra el govern o l'autoritat i van ser el

³⁰ Souto, Sandra; "Entre el Parlamento y la calle: políticas gubernamentales y organizaciones juveniles en la 2ª República" a "Juventud y política en la España contemporánea", p.98.

³¹ Alba, V; *Historia social de la juventud*. L'autor assenyala com a mostres d'aquest interès dels intel·lectuals de la Generació del 98 la creació de la Institución Libre de Enseñanza l'any 1881 i per part del moviment obrer l'obertura de nombrosos ateneus i escoles com s'explicarà en apartats posteriors.

precedent de les associacions estudiantils que durant els anys 20 protagonitzaren grans mobilitzacions contra la dictadura de Primo de Rivera³².

Malgrat aquests primers antecedents, no va ser fins al finals del segle XIX i especialment els primers anys del XX, que van néixer les primeres associacions juvenils específicament polítiques a l'Estat espanyol. El context de descomposició del sistema de la Restauració en el que van sorgir marcaren, sens dubte, unes certes dinàmiques d'organització i d'ús de formes d'actuació violentes, que es perpetuarien en el temps i es reproduïren en agrupacions de tendències ideològiques molt diferenciades. Segons González Calleja, la ineficàcia de la funció tutelar de l'Estat, que reivindicaven els sectors populars i les classes mitjanes, va comportar la frustració de les expectatives sociopolítiques i la desafecció d'àmplies capes de la població, que es convertiren en el principal agent de la violència subversiva per aconseguir derrocar un sistema amb un clar dèficit de legitimitat d'origen i incapaç de gestionar la modernització política, o de satisfer els desitjos de democratització de la majoria dels ciutadans.

La consolidació del capitalisme industrial durant el primer terç del s.XX en algunes zones com Catalunya o el País Basc, que comportà el creixent protagonisme de la classe obrera cada vegada més organitzada, la irrupció de sectors de les classes mitjanes urbanes combatives i allunyades del discurs de les classes dominants, i la pervivència de sectors tradicionals que modernitzaren les seves lluites, acabaren de desbordar el règim que va intentar mantenir-se amb l'ús continuat de la repressió i la

³² González Calleja, Eduardo; "Rebelión en las aulas: un siglo de movilizaciones estudiantiles en España (1865-1968)" Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59. L'autor detalla algunes de les protestes d'aquesta època com l'anomenada "Noche de San Daniel" de 1865, quan hi va haver greus enfrontaments entre la Guàrdia Civil Veterana i 2000 manifestants que van causar 14 morts, 74 ferits i 114 detinguts.

coerció, mitjançant l'exèrcit i tots els mecanismes que va tenir al seu abast per mantenir l'*statu quo* fins arribar a la imposició d'una dictadura militar l'any 1923³³.

Com es pot deduir, les organitzacions juvenils que es van formar en aquest clima de confrontació tenien una consciència molt clara de quins eren els grups enemics. Per una banda hi havia les que defensaven les opcions més progressistes que pretenien canviar el sistema establert, i per l'altra també es mobilitzaren i recolzaren els intents per mantenir "l'ordre" molts joves d'ideologia conservadora que volien defensar els valors tradicionals. Els enfrontaments constants entre uns i altres ajudaren a les respectives organitzacions a crear una identitat pròpia, fàcilment assumible fins i tot per aquells que no tenien gaire formació doctrinal, que va permetre que es cohesionessin internament i augmentessin amb més facilitat el número d'afiliats convertint-se en els sectors més radicals dels seus partits. Aquestes noves seccions juvenils foren alabades i utilitzades per les cúpules de les organitzacions polítiques quan més els va convenir, però també apartades i minimitzades quan el seu discurs es va tornar incòmode.

Una de les organitzacions juvenils més representatives d'aquest complicat context polític i social de principis del s.XX van ser les joventuts vinculades al Partido Republicano Radical d'Alejandro Lerroux. Com assenyala Joan B. Culla, el mateix Lerroux, quan va arribar a Barcelona amb 37 anys per presentar-se a les eleccions de 1901, era el president de la "Juventud Republicana" de Madrid i va fer del rejuveniment, la modernització i la dinamització, els trets fonamentals per fer reviure el republicanisme a la capital catalana intentant dur a terme un relleu generacional

³³ Vegeu González Calleja, E; *La razón de la fuerza. Orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración (1875-1917)* i *La razón de la fuerza. Una perspectiva de la violencia política en la España de la Restauración*.

que s'adeqüés a les noves necessitats de la política de masses³⁴. Els joves es convertiren en els seus seguidors més entregats i els que millor van representar durant anys l'essència del "lerrouisme". Abans de la seva arribada només hi havia una "Juventud Republicana" a Barcelona, però a partir de 1904 començaren a néixer més grups fins arribar a 6 associacions juvenils amb prop de 400 afiliats. Aquestes agrupacions foren les que seguiren a Lerroux quan es produí l'escissió a la "Unión Republicana" entre "solidaris" i "antisolidaris" l'any 1906, i les que més van criticar a Solidaritat Catalana des dels seus setmanaris *El Descamisado* i *La Rebeldía*. A partir d'aquest any les joventuts republicanes continuaren creixent fins arribar a 11 agrupacions, i van començar a interrompre mítings de Solidaritat i dels carlistes amb els que començaren a tenir enfrontaments armats amb ferits i alguns morts³⁵.

Els joves lerrouistes també destacaren, a més de per les seves tasques de propaganda, per fer intervencions durant les eleccions vigilant urnes, per la formació de grups d'acció i pel seu discurs extremadament radical i anticlerical. Després dels fets de la Setmana Tràgica (1909), els seus setmanaris foren suspesos i alguns dels seus militants van ser detinguts acusats de ser responsables dels incendis i de molts dels incidents. Quan Lerroux tornà de l'exili i volgué transformar el partit en una organització més moderada, apta per a formar part d'ajuntaments i altres organismes

³⁴ Culla i Clarà, Joan B.; "Ni tan jóvenes, ni tan bárbaros. Las juventudes en el republicanismo lerrouista barcelonés". *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº59.

³⁵ Vegeu Culla i Clarà, Joan B.; "Ni tan jóvenes, ni tan bárbaros. Las juventudes en el republicanismo lerrouista barcelonés" i González Calleja, E; *La razón de la fuerza. Orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración (1875-1917)* (pàg. 383 i 389). El primer autor explica entre d'altres en el seu article un tiroteig al barri de Poblenou al final de la campanya electoral de 1907, on va morir el cap del grup republicà i revolucionari del districte X, i l'atac que elements lerrouistes van fer pocs dies després al barri d'Hostafrancs on van ferir a Cambó. El segon autor també cita en el seu llibre incidents semblants com un enfrontament a Mataró l'any 1908 entre els joves radicals i el Batalló de la Joventut Carlista de Barcelona, que tornaven d'un aplec de Canet en el que s'havia beneït la bandera de la Joventut Carlista de Mataró, en el que hi va haver un mort.

de govern, els joves barcelonins que representaven l'essència del que havia estat el "lerrouxisme" es començaren a tornar incòmodes. Algunes de les joventuts començaren a actuar pel seu compte quan es van adonar que el discurs oficial del partit es començava a allunyar del que havien estat els seus principis fonamentals, fins a arribar al punt que el 1912 tots els grups de les "Juventudes Revolucionarias" de Barcelona van anunciar la seva dissolució per passar a l'acció revolucionària clandestina. Per contrarestar el que s'havia convertit en el sector més radical d'un partit que pretenia començar a representar a la burgesia, el mateix any es va crear la Federación de Juventudes Radicales. Aquest organisme va servir per eliminar els elements més subversius, que van ser expulsats o van anar abandonant la formació, i per tornar a aconseguir que els joves seguissin les directrius del partit. Els continuaren utilitzant per enfrontar-se a les joventuts dels partits conservadors i durant anys foren el sector més esquerrà del Partido Republicano Radical, però amb el control per part del partit, a la llarga, es van anar esmoreint per falta de renovació generacional i per la pèrdua de credibilitat davant altres organitzacions juvenils que sorgiren amb força i que representaren millor la lluita pels ideals revolucionaris.

El republicanisme va ser sens dubte l'opció política que va aconseguir captar més joves, no només des de l'organització de Lerroux, sinó en d'altres que sorgiren arreu de l'estat i també a Catalunya, on hi havia un republicanisme de signe catalanista molt distant de les idees d'alguns sectors lerrouxistes. L'any 1906, per exemple, Francesc Layret va organitzar a Barcelona un Congrés Internacional de Joventuts Republicanes, en què, malgrat el nom, només participaren espanyols i italians i quan es va tornar a celebrar dos anys més tard només va comptar amb la participació dels

republicans de l'estat³⁶. El mateix Layret o Lluís Companys, que anteriorment ja havien participat en l'Associació Escolar Republicana, formaven part d'una generació de joves polititzats molts dels quals, com destaquen B. Culla o Marc Macià, havien fet el salt a la política a les eleccions municipals de 1905. A més del citat Congrés Internacional, en aquells anys aquests joves també organitzaren el 1r Congrés de Joventuts Republicanes de Catalunya l'abril de 1908, presidit per Layret i del que fou un dels secretaris el mateix Companys³⁷, o l'Assemblea de Joventuts Radicals de Barcelona el setembre del mateix any.

Sorgiren, a més, moltes joventuts vinculades als diferents partits republicans com la Joventut Federal Nacionalista Republicana, vinculada a la Unió Federal Nacionalista Republicana, la Joventut Republicana Reformista o les Joventuts Revolucionàries del Partit Republicà Català³⁸. En aquests anys, entre 1906 i 1907, també cal situar la formació de la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista, formada majoritàriament per professionals liberals i intel·lectuals, i com destaca Cassassas "veritable escola de quadres tècnics i polítics destinada a reproduir el personal dirigent del regionalisme"³⁹ com a mínim fins els anys 20, quan part dels seus components constituïren Acció Catalana, que va néixer l'any 1922 durant la Conferència Nacional Catalana organitzada per aquesta joventut.

³⁶ Culla J.B; "Les joventuts republicanes" a Ucelay da Cal (dir.): *La joventut a Catalunya al s.XX*. Macià Marc; "Un riu de sang nova": *Catalanismo, nacionalismo e identidades juveniles en el mundo rural catalán de entreguerras*".

³⁷ Casassas i Ymbert; Jordi; "Els quadres del regionalisme. L'evolució de la Joventut Nacionalista de la Lliga fins el 1914".

³⁸ Culla J.B; "Les joventuts republicanes" a Ucelay da Cal (dir.): *La joventut a Catalunya al s.XX*. Macià Marc; "Un riu de sang nova": *Catalanismo, nacionalismo e identidades juveniles en el mundo rural catalán de entreguerras*".

³⁹ Casassas i Ymbert; Jordi; "Els quadres del regionalisme. L'evolució de la Joventut Nacionalista de la Lliga fins el 1914".

Però com s'assenyalava anteriorment, no només s'organitzaren els joves progressistes, entre els sectors més conservadors també destacaren els grups de joves carlistes, que van aparèixer al País Basc i especialment a Catalunya com a resposta a l'anticlericalisme i a l'augment del lerroxisme i l'anarquisme. El Carlisme tenia una forta tradició històrica en aquestes dues zones i durant aquesta etapa, com havia passat en altres partits i organitzacions, els elements juvenils d'aquesta tendència es començaren a singularitzar. El 1909 durant la Setmana Tràgica, alguns joves carlistes ja van actuar com a guàrdia cívica i aquest mateix any decidiren crear a Barcelona un grup d' "autodefensa" per contrarestar a les Joventuts Radicals, les lleis contra l'església que promovia el govern liberal i les onades d'anticlericalisme. Aquest procés va coincidir amb el canvi del pretendent carlí al tro, Jaime de Borbón volia adequar-se als nous temps i un dels elements que li va permetre renovar els antics mètodes de lluita del Carlisme, perquè es pogués convertir en un moviment atractiu per captar adeptes a les zones urbanes, va ser el procés de paramilitarització dels seus elements juvenils.

Tot i que ja hi havien hagut actuacions abans, a partir de 1911 es fundà oficialment a Barcelona i a altres ciutats com Tarragona, Girona o València el "requetè", que prenia el nom de les antigues seccions infantils carlistes. Aquests grups captaren des de joves obrers procedents del camp, aferrats encara als valors tradicionals, fins a joves de famílies benestants. El clima de confrontació facilitava l'acció i la simplicitat de les consignes que eren fàcilment assumibles per militants de procedències força diferenciades, però com també els havia passat als seus contrincants lerroxistes, algunes de les seves actuacions, considerades massa

expeditives, causaren incomoditat als dirigents carlins que intentaren controlar un moviment juvenil que actuava massa pel seu compte⁴⁰.

Les mateixes limitacions va trobar la “Juventud Maurista”, sorgida el 1913 a partir de grups de les “Juventudes Conservadoras” que decidiren seguir a Maura i es convertiren en un dels seus principals suports, sobretot al País Basc. El 1914 es constituïren en una Federació Nacional i començaren a actuar a moltes ciutats espanyoles protagonitzant enfrontaments amb socialistes i radicals, algunes vegades en col·laboració amb els joves carlistes, malgrat que també es van donar casos d'enfrontaments entre ells ja que en el fons competien per captar el mateix segment de joves. L'anomenat “maurismo callejero” aviat es tornà incòmode, ja que les seves baralles i agressions es distanciaven dels ideals d'ordre que teòricament pretenien preservar. Com destaquen Báez y de Tudela, no sempre era fàcil utilitzar un llenguatge que defensava alhora que calia mantenir l'ordre, però que també reclamava la revolució. Aquesta seria també una contradicció de les joventuts de dretes que sorgiren anys després com les JAP, que en certa manera es consideraren continuadores de les mauristes⁴¹.

Alguns d'aquests joves conservadors: mauristes, carlistes, estudiants universitaris o membres d'Acción Catòlica, formaren també part del Somatén català o de l' “Acción Ciudadana” madrilenya, des d'on les forces conservadores articularen, a l'estil de les “unions cíviqes” europees, la resposta a l'amenaça del creixent

⁴⁰ González Calleja, E; *La razón de la fuerza. Orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración (1875-1917)*.

⁴¹ José María Báez y Pérez de Tudela; “El ruido y las nueces: la Juventud de Acción Popular y la movilización «cívica» católica durante la Segunda República”, *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº59. Per a més informació sobre el Maurisme i les seves joventuts vegeu González Hernández, M.J.; *Ciudadanía y acción: El conservadurismo maurista, 1907-1923*, o l'obra anteriorment citada d'Eduardo González Calleja.

moviment obrer i als efectes que les vagues començaven a tenir sobre els seus interessos, sobretot després de la vaga general de 1917⁴². Aquesta defensa de la propietat i dels negocis de les classes més acomodades, comptà amb la complicitat de l'estat, i a partir dels anys 20, sobretot a Catalunya, es convertí en una guerra bruta en la que participaren, per exemple a Barcelona en el Sindicat Lliure, alguns dels joves que havien militat a les organitzacions conservadores de principis de segle.

L'any 1923, quan s'imposà la dictadura de Primo de Rivera, es va començar a promoure, com assenyala Alejandro Quiroga⁴³, un procés d' "integració negativa", que consistia en socialitzar a les classes mitges i baixes perquè desviessin la seva atenció dels problemes econòmics i socials proclamant la importància de la unitat per vèncer els enemics "externs" i "interns" de la pàtria. Aquest fenomen es va produir a molts països europeus, especialment a Alemanya i a les dictadures mediterrànies. En el seu intent per "reeducar" a la població i que els ciutadans s'alliberessin de les idees d'esquerres o separatistes, que segons el règim eren producte d'una conxorxa internacional per minar al poble espanyol, Primo de Rivera creà un partit governamental (Unión Patriótica) i va utilitzar diversos organismes, entre ells les "Juventudes de la Unión Patriótica", que es començaren a organitzar l'any 1925. La seva incidència va ser escassa, solien estar fundades per membres de la UP de cada ciutat o localitat, no sempre gaire joves, que es dedicaren bàsicament a la propaganda i a les activitats de formació del "espíritu nacional" i de propagació de la cultura espanyola, amb locals i activitats semblants a les que realitzaven els joves socialistes.

⁴² José María Báez y Pérez de Tudela; "El ruido y las nueces: la Juventud de Acción Popular y la movilización «cívica» católica durante la Segunda República". Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59.

⁴³ Quiroga Fernández de Soto, A; "Perros de paja: las Juventudes de la Unión Patriótica". Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59.

No van tenir mai cap mena d'autonomia ni incidència dins la UP, ni es va permetre que actuessin com a milícies a l'estil de les joventuts dels partits feixistes de la resta d'Europa. La por del dictador a la radicalització dels joves i que aquests poguessin acabar actuant pel seu compte, va fer que el moviment estigués tant controlat que al final no va complir la funció de captació de militants que pretenia. Van ser pocs els membres de joventuts conservadores anteriors que s'hi van incorporar i tampoc van tenir gaire incidència entre els joves de la Asociación Católica Nacional. La seva debilitat es va posar de manifest clarament durant les manifestacions que els estudiants universitaris enquadrats a la FUE (Federació Universitaria Escolar), de tendència republicana, van començar a partir de 1928⁴⁴. Els joves de les JUP van ser incapaços d'aturar als joves universitaris, que segons González Calleja van aconseguir amb les seves protestes desestabilitzar el règim i que per primera vegada la joventut entrés en el debat polític⁴⁵.

El fracàs de les JUP fou una lliçó pels partits de dreta i d'extrema dreta posteriors que van aprendre que era cabdal, en el nou context de la política de masses del s.XX, mobilitzar i ideologitzar a la joventut. Quan el 1930 es va fundar la Unión Monárquica Nacional després de la caiguda de Primo de Rivera, a la que es van integrar diverses seccions de les JUP, els seus dirigents, entre els que destacava Jose Antonio Primo de Rivera, van tenir clar que calia guanyar la batalla de la propaganda i només quatre mesos després constituïren la JUMN (Juventud de Unión Monárquica Nacional). Des del primer moment la JUMN va deixar clar que faria el que calgués per

⁴⁴ Quiroga Fernández de Soto, A; "Perros de paja: las Juventudes de la Unión Patriótica". Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59.

⁴⁵ González Calleja, Eduardo; "Rebelión en las aulas: un siglo de movilizaciones estudiantiles en España (1865-1968)" Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59.

defensar Espanya i va començar a protagonitzar enfrontaments amb joves socialistes i d'altres grups d'esquerres, igual que van fer altres grups de joventuts monàrquiques que pretenien aturar l'imminent canvi de règim. Posteriorment, alguns ex-militants de les JUP també s'integraren a Renovación Española, la CEDA o Falange, partits que mobilitzaren i polaritzaren a una part de la joventut espanyola durant la Segona República⁴⁶.

La major part de joves espanyols, però, optaria per una opció molt allunyada del que defensaven els partits que volien mantenir intacte l'organització social i econòmica. Molts joves es van sentir més atrets pels ideals que propugnaven els partits d'esquerra i especialment pels postulats del moviment obrer. Com s'exposarà en els següents apartats d'aquest estudi, l'anarquisme fou una de les ideologies del moviment obrer més seguides per la joventut a Espanya, especialment a Catalunya durant els anys 30, però molts joves també optaren pel marxisme, enquadrant-se en una de les poques joventuts que es formà a principis de segle i que aconseguí sobreviure i arribar als anys 30 amb un número de militants força significatiu, les JSU (Joventuts Socialistes Unificades). Les Joventuts Socialistes foren reconegudes pel PSOE l'any 1905 en el seu VIIè Congrés⁴⁷. Poc després ingressaren en el partit, però conservant la seva estructura independent fins l'any següent, 1906, quan van celebrar a Bilbao el 1r Congrés de les JSU d'Espanya, on s'establí, en principi, la seu del comitè nacional. En aquest congrés van decidir, entre altres coses, formar part del PSOE respectant els òrgans ja constituïts del partit, per això des d'aquell moment actuaren com a "organismes de propaganda especials i d'extensió socialista" i el seu ingrés no va

⁴⁶ Quiroga Fernández de Soto, A; "Perros de paja: las Juventudes de la Unión Patriótica". Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59.

⁴⁷ Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*.

suposar cap canvi en l'organització general. A Catalunya en aquesta etapa els grups de joves socialistes van ser molt minoritaris i només trobem tres delegacions catalanes (Tortosa, Barcelona i Mataró) adherides a aquest Primer Congrés.

Com a possibles raons per explicar l'interès dels joves socialistes, o d'altres joves obrers, per organitzar-se, Casterás destaca les reivindicacions socioeconòmiques específiques que tenien els joves treballadors de principis de segle, que eren els que havien patit el treball infantil, les males condicions laborals com a aprenents, el servei militar obligatori i els acomiadaments improcedents. També cal tenir en compte la seva oposició als acords entre pares i empresaris per establir els seus salaris o les seves condicions de treball, i els desitjos de més autonomia econòmica o personal per no estar tant sotmesos a l'autoritat patriarcal⁴⁸. Com a la resta d'Europa, un dels fets que va marcar aquesta generació de joves obrers organitzats, a banda de la pròpia dinàmica política interna, que com s'ha explicat anteriorment sovint els va portar a enfrontaments violents amb les joventuts de signe contrari, va ser la Revolució Russa. Segons Casterás, la influència de la Revolució d'octubre de 1917 va ajudar a conformar un nou prototip juvenil que no només va ser aplicable als joves socialistes, sinó a la major part d'associacions juvenils obreres o progressistes del període⁴⁹. Entre els trets distintius d'aquest nou tipus de joves cal destacar, entre d'altres: que per primera vegada es van sentir subjectes històrics, l'entusiasme i l'afició per la literatura i la filosofia revolucionària, les relacions que s'establiren entre la joventut obrera i els intel·lectuals, o el convenciment de ser una generació útil. Els joves, com s'ha exposat anteriorment pel cas de les joventuts d'altres tendències, conformaren els sectors més

⁴⁸ Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*.

⁴⁹ Ídem.

radicals dins les seves organitzacions i quan els partits socialistes europeus patiren escissions com a conseqüència de la revolució russa, sovint foren ells els que formaren part del gruix de nous militants dels incipients partits comunistes. A l'Estat espanyol, per exemple, foren les Joventuts Socialistes les que crearen el primer partit comunista d'Espanya, abans que l'ala radical del PSOE se separés del partit i decidís unificar els dos grups i fundar el PCE (1921)⁵⁰.

Com assenyalava Victor Alba, en els partits comunistes europeus, durant la dècada dels anys 20, les organitzacions juvenils sovint actuaren com a avantguarda i fins i tot se'ls atribuïa, com destacava Lenin en el seu discurs amb motiu del 3r Congrés de la Joventut Comunista (1920), el paper de constructors del nou estat socialista. Durant la dècada dels 30, però, com també apunta aquest autor, aquesta percepció canvià i es passà a considerar a les joventuts com a simples seccions dins els partits, que havien de seguir les directrius establertes i eren molt útils per a captar i fidelitzar nous militants⁵¹. A l'Estat Espanyol, aquesta conformació de les joventuts en seccions dins els partits es consolidà durant la Segona República, quan, com assenyalava Sandra Souto, "la modernització social que comportà el nou règim afavorí el sorgiment de noves organitzacions de masses i que els partits adaptessin les seves estructures organitzatives intensificant l'activisme dels seus afiliats i simpatitzants, especialment dels joves"⁵². En aquest moment, però, segons aquesta autora, també fou quan les organitzacions juvenils començaren a radicalitzar-se i a intentar ampliar la seva autonomia per la confluència de diversos factors. En primer lloc, Souto destaca les

⁵⁰ Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*.

⁵¹ Alba, Victor; *Historia social de la juventud*

⁵² Souto Krustín, Sandra; "Entre el Parlamento y la calle: políticas gubernamentales y organizaciones juveniles en la 2ª República" a "Juventud y política en la España contemporánea".

dificultats que tenien els joves a l'hora de participar en la política convencional o en els òrgans sindicals més consolidats, ja que la Constitució republicana va fixar el dret a vot als 23 anys i el govern va promulgar una Llei d'associacions (1932), segons la qual només podien ingressar a associacions professionals obreres els majors de 16 anys. A les Juntes Generals dels sindicats els menors de 18 anys només tenien veu i per poder ser membre de les Juntes Directores havies de ser major de 21 anys. Cal sumar a aquestes restriccions altres causes com la lentitud de les reformes republicanes, la recessió econòmica, que com a la resta d'Europa estava afectant molt als joves, i l'ascens del feixisme.

Durant la Segona República els incidents als carrers entre joventuts, habituals des de principis de segle, es multiplicaren fins a tal punt que el 1934 el Govern va prohibir els grups en formació amb banderes i insígnies, les manifestacions i els exercicis gimnàstics o les gires que es feien servir d'excusa per celebrar-les, i al comprovar que amb aquestes primeres mesures no s'aconseguia frenar la violència, finalment va optar per prohibir la militància política dels menors de 16 anys i la dels menors de 32 anys que no tinguessin el consentiment dels seus pares. Com destaca Casterás, fou en aquell moment en que va iniciar el seu ascens l'anomenada "generació violenta", que va provocar que el vocabulari i les manifestacions comencessin a ser més durs i que hi hagués una tendència a la militarització de les joventuts⁵³. L'aparició de Falange va fer augmentar la tensió i els enfrontaments, començant per la Universitat de Madrid on formà el sindicat SEU que entrà en conflicte amb la FUE. No obstant, l'any 1934, el grup juvenil conservador més important era la joventut de la CEDA, JAP (Juventud de Acción Popular), que actuava

⁵³ Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*.

com a avantguarda i òrgan de propaganda d'aquest partit i que arribà a comptar amb prop de 225.000 seguidors⁵⁴.

Com assenyalen Báez y Pérez de Tudela, encara que els partits d'esquerra les identificaven com a feixistes perquè la seva estètica, discursos i concentracions de masses ho feien pensar, en realitat no van estar mai a favor de la utilització de la violència com a arma política ni van tenir milícies organitzades⁵⁵. Es van limitar a l'organització de la denominada "Movilización social", que pretenia complir la funció de les anteriors "unions cíviques" i mantenir els serveis bàsics coberts durant les vagues, com van intentar fer a Madrid i altres ciutats durant la revolució d'octubre de 1934, on només van ser militaritzades a Astúries. Aquest rebuig a l'enfrontament físic amb les joventuts contràries, va permetre a Falange, que era un partit més minoritari, quedar-se amb el protagonisme de les lluites als carrers contra les Joventuts Socialistes, i convertir-se en el destí dels militants "japistes" més actius que quedaren desencantats després de la derrota electoral de la CEDA el febrer de 1936. Es calcula que prop de 15.000 joves d'aquesta agrupació es passaren a les files de Falange durant la primavera d'aquell any, que fou especialment intensa pel que fa a la violència entre joventuts⁵⁶. En aquest nou context de radicalització de la política, les JAP pràcticament van desaparèixer i la Falange i els seus mètodes es convertiren en l'alternativa més lògica per la joventut de dreta i d'extrema dreta que considerava inevitable l'ús de la força per acabar amb la República.

⁵⁴ José María Báez y Pérez de Tudela; "El ruido y las nueces: la Juventud de Acción Popular y la movilización «cívica» católica durante la Segunda República", *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº59.

⁵⁵ Ídem.

⁵⁶ José María Báez y Pérez de Tudela; "El ruido y las nueces: la Juventud de Acción Popular y la movilización «cívica» católica durante la Segunda República", *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº59.

A Catalunya els enfrontaments entre grups juvenils no van ser tant habituals com a Madrid i altres ciutats espanyoles, això no vol dir que no hi hagués un enduriment de les formes i episodis de violència. Era normal que les joventuts catalanes estiguessin preparades per l'acció i que molts dels seus militants es fixessin en els elements més expeditius dels seus respectius moviments com a model a seguir. A diferència d'altres parts de l'estat, a Catalunya la majoria de joves van optar per l'anarquisme i amb l'adopció d'aquesta ideologia, com s'exposarà en els propers apartats, molts d'ells s'impregnaren de la mitologia de les lluites del moviment contra el govern i la patronal que durant els anys 20 havien estat especialment cruentes. Les joventuts marxistes, que també es deixaren arrossegar pel desig d'acció, fins a la Guerra Civil foren molt minoritàries. El juny de 1936, després de diversos intents d'unificació, van formar-se les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya (JSUC), que integraven les Joventuts de la Unió Socialista de Catalunya i les Joventuts del Partit Català Proletari, que s'havien fusionat el gener d'aquell mateix any, i les Joventuts Unificades, que eren el resultat de la unió de la Federació Catalana de Joventuts Socialistes PSOE i la Unió de Joventuts Comunistes del PC de Catalunya⁵⁷. Les JSUC foren una de les organitzacions juvenils més nombroses i sobretot durant la Guerra Civil les que es presentarien com a alternativa per la joventut obrera a les Joventuts Llibertàries, alhora que intentaven articular una unió de totes les joventuts catalanes que s'analitzarà més endavant. La Guerra Civil suposà per aquesta associació un

⁵⁷ Vegeu Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*, p.108.

creixement extraordinari a Catalunya, on passà d'uns 3000 afiliats, el juliol de 1936, a prop de 18.000, el gener de 1937⁵⁸.

Igualment marxistes, però des dels inicis molt diferenciades de les JSUC, també s'havien format l'any 1931 les Joventuts Comunistes Independents, vinculades al Bloc Obrer i Camperol, que comptaven amb els seus propis "grups de xoc" GABOCS, per protegir mítings i manifestacions, i que es van aconseguir introduir també a l'Escola Industrial i a la Universitat, on posteriorment formaren l'Associació d'Estudiants Revolucionaris. L'any 1933 en el seu segon congrés decidiren canviar el nom pel de Joventut Comunista Ibèrica (JCI), per diferenciar-se de la Unió de Joventuts Comunistes i intentar expandir-se a la resta d'Espanya. Quan es va fundar el POUM l'any 1935, es van incorporar a la Joventut Comunista Ibèrica els joves de la "Izquierda Comunista", però es va decidir conservar el nom de JCI perquè ja era conegut. El procés de construcció i consolidació del POUM va absorbir bona part de la tasca dels militants de la JCI, que no tornaren a actuar pròpiament com a tals fins al principi de la Guerra Civil durant la qual van col·laborar molt estretament amb les Joventuts Llibertàries⁵⁹.

Pel que fa a altres opcions polítiques juvenils catalanes, cal també destacar el paper que van jugar les JEREC, Joventuts d'Esquerra Republicana i Estat Català, i els grups independentistes juvenils sobretot durant l'etapa republicana. Des dels inicis d'Estat Català, fundat per Francesc Macià l'any 1922, el catalanisme radical va atreure

⁵⁸ Com assenyala Casterás i s'explicarà a la segona part d'aquest treball, les JSUC seguint l'esperit del VIè Congrés de la IJC celebrat a Moscou el 1935, es van voler convertir en una organització de masses amb una base política molt àmplia a la que es poguessin acostar joventuts de molt diferent signe ideològic. Imitant el que van fer les seves homònimes a nivell estatal, deixaren de banda les aspiracions insurreccionalistes i revolucionàries que els diferents grups que les formaren havien tingut durant la Segona República i les crítiques que havien fet al col·laboracionisme amb el règim republicà, per participar activament en totes les campanyes i donar suport al govern i a la Generalitat. Aquesta postura i la competència per captar militants les allunyà de les JJLL amb les que fracassaren la major part d'intents de col·laboració. Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*.

⁵⁹ Solano, W. "La Juventud Comunista Ibérica en la revolución y la guerra de España".

a molts joves estudiants i també, com assenyala Ucelay da Cal⁶⁰, a “nois” de les comarques que arribaven a Barcelona i no volien formar part del catalanisme “lligaire” ni es sentien identificats amb el carlisme. Després de la 1^a Guerra Mundial, la idea de formar una força armada seguint el que havia fet Garibaldi a Itàlia o el Sinn-Féin irlandès atreia a molts d’aquests joves, que s’havien integrat a organitzacions excursionistes a la capital catalana i que estaven a favor de la formació d’alguna mena de força armada. Alguns d’aquests activistes juvenils, sobretot al Baix Llobregat i especialment a Sant Just Desvern, estaven integrats a Nosaltres Sols!, l’organització fundada l’any 1916 i liderada per Daniel Cardona, que malgrat col·laborà en la fundació d’Estat Català amb Macià acabà desvinculant-se i convertint aquesta agrupació paramilitar en el nucli de l’antimacianisme més irreductible. Segons Ucelay da Cal, la formació de Cardona representaria l’independentisme més pur que tenia com a objectiu el combat real, que com havia passat a Irlanda en relació amb Anglaterra, posaria fi als pactes dels falsos catalanistes amb l’Estat Espanyol⁶¹.

El trencament amb Macià venia del desencís d’alguns sectors independentistes després de la incorporació d’Estat Català a ERC, i de la proclamació de la Segona República. El 14 d’abril, Miquel Badia es va fer càrrec de custodiar l’edifici de la Generalitat provisional durant uns quants dies. Hi havia la idea de formar una mena de Guàrdia Cívica Republicana, que estava recolzada per tots els caps de partits nacionalistes partidaris de la lluita armada, però Francesc Macià no ho va considerar

⁶⁰ Ucelay-Da Cal, E; Los «malos de la película»: las Joventuts d’Esquerra Republicana-Estat Català y la problemática de un «fascismo catalán». Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59 i l’article del mateix autor sobre aquestes joventuts a *Diccionari dels partits polítics de Catalunya s.XX*. Isidre Molas (ed.)

⁶¹ Com explica aquest autor el mateix nom de l’organització era una traducció literal del Sinn Fein irlandès. Vegeu *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya, s. XX*. Isidre Molas (ed.)

viable i es va desestimar. Aquesta decisió i la incorporació de Catalunya com a una autonomia dins la nova República Integral Espanyola, va desagradar a molts sectors alguns dels quals s'escindiren d'ERC. En aquest context Badia i Dencàs crearen les JEREC, que actuaren com a un poder alternatiu dins ERC durant bona part de la Segona República. Les JEREC van créixer en extensió territorial i en número d'afiliats de 1932 a 1934 arribant a declarar 10.000 afiliats. Comptaven amb uns escamots o grups de xoc que foren utilitzats per Badia, quan fou nomenat Secretari General de la Comissaria d'Ordre Públic, en la seva lluita contra els anarquistes, per intimidar als que criticaven a Macià i fins i tot per garantir els serveis mínims durant la vaga de transports a Barcelona l'any 1933. Quan el president va morir, Badia i Dencàs recolzaren a Companys i les JEREC seguiren creixent sota l'aixopluc de la Conselleria de Governació controlada per Dencàs des del juny de 1934. Com destaca Ucelay da Cal⁶², algunes de les seves actuacions acabarien provocant la crisi amb el president, com quan van desarmar al Sometent i van repartir les armes entre els militants de les JEREC.

La fugida de Dencàs i Badia després dels Fets d'Octubre de 1934 i la confosa actuació que van tenir les joventuts durant aquells dies, van provocar el trencament definitiu. Quan es va restaurar la democràcia el febrer de 1936, es van depurar les JEREC de tot Catalunya dels partidaris dels antics dirigents, reconstruint l'agrupació juvenil com una simple secció d'ERC sota la direcció de Jaume Miravittles. L'assassinat dels germans Badia l'abril de 1936 i aquest trencament a les seccions locals de les joventuts, va fer que molts militants marxessin de les JEREC per integrar-se al nou Estat

⁶² Ucelay-Da Cal, E; Los «malos de la película»: las Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català y la problemática de un «fascismo catalán». Ayer. Revista de historia contemporánea, nº59 i l'article del mateix autor sobre aquestes joventuts a *Diccionari dels partits polítics de Catalunya s.XX*. Isidre Molas (ed.)

Català que es constituí amb diversos grups com el PNC, Nosaltres Sols!... L'intent per part de Badia i Dencàs de constituir un Front Nacional de Joventuts amb altres grups nacionalistes l'any 1934 havia quedat en no res, però les actuacions dels seus escamots juvenils durant aquest període van promoure la imatge d'un nacionalisme que recordava, per la seva estètica i discursos, a les joventuts feixistes més pròpies d'altres sistemes polítics europeus. Aquest record, associat a la campanya de Badia i Dencàs contra "la gimnàstica revolucionària" anarquista, acabà de marcar la percepció de les Joventuts Llibertàries cap el nacionalisme català que representava ERC, provocant una desconfiança que no s'esborraria durant la Guerra Civil.

La proliferació d'organitzacions juvenils durant aquest període fa difícil ressenyar-les totes, per això en aquestes pàgines s'han volgut destacar aquelles agrupacions que van tenir més incidència, que marcaren alguna tendència que després fou continuada per altres grups, o que van acabar tenint una relació més estreta com a aliades o antagonistes de les Joventuts Llibertàries. Com s'ha pogut comprovar, des dels inicis les seccions juvenils dels partits o organitzacions van estar molt marcades pel context de violència social i política que es va viure a l'interior del país i per les influències que arribaven de moviments polítics exteriors, tant de signe revolucionari com de caire feixista, segons la tendència de cada una. La major part de joventuts espanyoles apostaren per l'ús de la violència com a eina d'actuació política per aconseguir els seus objectius, o bé per afirmar-se enfront de les joventuts de signe contrari. I també la gran majoria van acabar enfrontant-se amb les cúpules dirigents, generalment més conservadores tot i que alguns líders polítics havien iniciat la seva militància en els moviments juvenils, per mantenir la puresa dels seus ideals o per voler seguir una línia d'actuació més radicalitzada.

Malgrat els intents per controlar-les i fer-les simples seccions de propaganda i captació de militants, des de principi de segle les joventuts de les diferents tendències ideològiques intentaren marcar línies d'actuació pròpies i es sentiren les protagonistes dels processos polítics en els que s'involucraren a primera línia. Aquesta implicació en la lluita directa les va fer sentir amb ple dret per ser decisives, sense adonar-se que en la majoria dels casos simplement havien estat utilitzades per les direccions per fer la feina bruta. Aquestes contradiccions es repetirien de manera dramàtica durant la Guerra Civil, quan milers de militants de les organitzacions juvenils es sacrificaren en els fronts per defensar els ideals de les seves respectives organitzacions que no sempre els mantingueren tan purs a la rereguarda. Les JJLL no van ser una excepció, com s'exposarà en els següents apartats, compartiren amb les altres joventuts les herències del context polític i social, el gust per l'acció i els enfrontaments amb les cúpules de poder de la seva organització, al intentar ser les garants del purisme revolucionari anarquista. Trigaren més, però, en sentir la necessitat de diferenciar-se específicament com a grups de joves, potser perquè per la majoria l'anarquisme ja representava per si mateix l'essència del que anhelava la joventut revolucionària.

2. L'ANARQUISME I ELS JOVES, UN CAS DIFERENCIAT

2.1.L'atracció dels joves europeus cap a l'anarquisme al s.XIX i principis del s.XX.

A partir de la segona meitat del s.XIX, moment en que començaven a forjar-se com s'ha exposat anteriorment les primeres associacions juvenils a Europa, l'anarquisme va atreure a molts joves europeus i es va convertir per a molts d'ells en una força emancipadora. Els oferia un estil de vida més lliure i es rebel·lava contra el mateix que els joves rebutjaven individualment: l'autoritat familiar, la repressió sexual i els prejudicis burgesos.⁶³ Aquesta ideologia els proporcionava la possibilitat "d'expressar-se" sense estar sotmesos a ordres o programes i, en alguns casos, també els permetia poder passar a l'acció. A diferència, però, d'altres partits europeus o espanyols, no van aparèixer associacions juvenils llibertàries durant el s.XIX, malgrat que des dels orígens es pot resseguir clarament la presència dels joves a les files anarquistes. Si ens fixem per exemple en la fundació de la Internacional Antiautoritària al Congrés de Saint-Imier, celebrat l'any 1872 pocs dies després del trencament definitiu entre Marx i Bakunin al Congrés de la Haya, i considerat per Juan Avilés el punt d'inici del moviment anarquista internacional⁶⁴, trobem entre els participants a Carlo Cafiero, Andrea Costa i Errico Malatesta, que tenien en aquells moments 26, 22 i 19 anys respectivament i eren membres molt actius de la Internacional italiana a més d'estrets col·laboradors de Bakunin⁶⁵. També va participar en aquest congrés Rafael Farga i Pellicer que en aquells moments tenia 28 anys i era un dels integrants més actius del grup de l'AIT que Fanelli havia fundat a Barcelona pocs anys abans, que estava compostat també per homes relativament joves com Gaspar Sentiñón o García

⁶³ Alba, Victor; *Historia social de la juventud*.

⁶⁴ Avilés Farré, Juan; *La Daga y la Dinamita. Los anarquistas y el nacimiento del terrorismo*.

⁶⁵ Ídem.

Viñas. Si seguim analitzant comprovem que el nucli llibertari de Madrid d'aquells anys també estava format per homes com Anselmo Lorenzo, que en aquells moments tenia 27 anys, o els germans Mora i González Morago que eren de la mateixa edat⁶⁶. El mateix Josep Lluas i Pujals, una de les figures més destacades de l'anarquisme català de finals del s.XIX, només tenia 20 anys quan participà en la FTRE⁶⁷ i 29 quan fundà i començà a dirigir el diari *La Tramuntana*.

Aquests joves participaren en els grups de l'AIT dels seus països, als congressos de la Internacional i formaren part de l'Aliança Internacional de la Democràcia Socialista fundada per Bakunin⁶⁸, al que també seguiren en la constitució d'una Internacional Anarquista. El mateix Bakunin, en aquesta època amb ja prop de 60 anys, confià en aquests joves que el connectaven amb les noves generacions i que tenien l'energia suficient per portar a la pràctica la insurrecció que permetria construir una nova societat. Com va escriure ell mateix en una confessió dirigida al tsar: *“nosaltres estem cridats a destruir, no a construir; altres millors, més intel·ligents i més joves que nosaltres seran els qui construeixin”*⁶⁹. En el cas dels italians Cafiero, Costa o Malatesta, també van ser els protagonistes dels intents insurreccionals fracassats a Bolonya i a la comarca del Matese, i els que portaren al Congrés de Berna una de les primeres formulacions de la “propaganda pel fet”.

⁶⁶ Esteruelas, A i Ventura, J; “La joventut en l'anarquisme” (1868-1910). Els autors també destaquen la joventut dels seguidors de l'utopisme alguns dels quals fins i tot participaren en l'intent de crear Icàries als Estats Units. Es refereixen als joves metges Joan Rovira, Pere Montaldo i Francesc Suñer i Capdevila.

⁶⁷ Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, fundada el 1881 en el Congrés Obrer de Barcelona.

⁶⁸ Aquesta Aliança Internacional va tenir una part pública que va durar molt poc temps i va continuar com una societat secreta, que funcionava amb grups de simpatitzants als diferents països. Segons Termes i Avilés, quan Fanelli arribà a Espanya per fundar els nuclis de l'AIT de fet el que fundarà seran els primers grups de l'Aliança que seguirà funcionant durant molts anys. Vegeu Aviles Farré, Juan; *La Daga y la Dinamita. Los anarquistas y el nacimiento del terrorismo* i Termes, Josep; *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*.

⁶⁹ Aviles Farré, Juan; *La Daga y la Dinamita. Los anarquistas y el nacimiento del terrorismo* (p.36)

La idea de propagar els principis anarquistes no només amb la propaganda escrita o oral, sinó també mitjançant fets concrets que tinguessin un cert ressò que ajudés a fer arribar les idees llibertàries a més gent, ja l'havia formulat Bakunin l'any 1870 i posteriorment Brousse, però no es va acabar de perfilar i adoptar fins al Congrés Internacional de Berna l'octubre de 1876⁷⁰. En principi s'entenia que aquests "fets" podien ser des de la insurrecció, encara que fracassés, fins a qualsevol actitud de resistència activa cap els abusos d'autoritat, que no tenia perquè implicar necessàriament la violència. Dins aquest ampli ventall, però, les iniciatives que van tenir més transcendència pública van ser les accions il·legalistes, que com assenyala González Calleja convertiren delictes comuns, com el robatori o l'atracament, en actes revolucionaris i als seus protagonistes en "l'encarnació del bandoler generós i individualista sorgit del inframón de la delinqüència i redimit per la conversió a una utopia alliberadora⁷¹". Encara amb més força, les accions que obtingueren més ressò van ser els atemptats, per tant la interpretació més extrema de la "propaganda del fet", que va ser adoptada al Congrés Internacional Anarquista de Londres l'any 1881.

Els terroristes anarquistes exerciren una gran fascinació a finals del s.XIX, per exemple a França on en plena onada d'atemptats, molts joves intel·lectuals adoptaren el ser anarquista com una moda influenciats per la gran repercussió que tenia la ideologia en els mitjans de comunicació⁷². Entre els protagonistes d'aquests atacs arreu d'Europa també hi va haver forces joves, com per exemple l'autor de l'atemptat contra Alfons XII el 30 de desembre de 1879, que només tenia 20 anys, o alguns dels

⁷⁰ Ídem.

⁷¹ Vegeu González Calleja, E; *La razón de la fuerza. Orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración (1875-1917)* (p.253).

⁷² Avilés Juan, Herrerin, Angel; *El nacimiento del terrorismo en Occidente. Anarquía, nihilismo y violencia revolucionaria*

autors dels atemptats més famosos a França com Emile Henry de 22 anys, François Koëningstein “Ravachol” de 32 anys, i els seus col·laboradors Charles Simon de 19 i Marius Beala de 26. També eren joves Emile Spannagel, de 21 anys, i els 19 membres de la seva banda d’“expropiadors” que foren detinguts a París. A Alemanya fou un sabater de 20 anys, Julius Lveske, el que assassinà al cap de la policia de Frankfurt per venjar a August Reinsdorf. I en el cas dels atemptats que es produïren a Espanya a finals del XIX, també trobem que molts dels seus autors eren relativament joves, com Paulí Pallàs que tenia 31 anys quan intentà assassinar al general Martínez Campos, Santiago Salvador que tenia la mateixa edat quan va tirar les bombes del Liceu, o Michelle Angiolillo que en tenia 26 quan assassinà a Antonio Cánovas del Castillo⁷³. Però com destaca Juan Avilés⁷⁴, el que realment va aconseguir que els anarquistes partidaris de la “propaganda del fet” es convertissin en un mite no van ser les accions violentes que protagonitzaren, que en algunes ocasions produïren un fort rebuig social, com per exemple l’atemptat del carrer Canvis Nous a Barcelona, sinó la repressió indiscriminada que van posar en marxa els governs i que convertí als que havien estat assenyalats com a assassins en víctimes i màrtirs de la causa. La “propaganda per la repressió”⁷⁵ arribà no només als joves de l’època, sinó als de les generacions posteriors que van admirar alguns dels terroristes i dels il·legalistes com a exemples a seguir en la seva lluita contra el poder establert.

⁷³ Juan Avilés analitza amb gran detall tots aquests atemptats i la reacció de les autoritats a nivell internacional que es va coordinar a la Conferència internacional de Roma l’any 1898 amb una sèrie d’acords per perseguir l’anarquisme a tot Europa. Vegeu d’aquest autor: *El nacimiento del terrorismo en Occidente. Anarquía, nihilismo y violencia revolucionaria* i a *La Daga y la Dinamita. Los anarquistas y el nacimiento del terrorismo*.

⁷⁴ Avilés Juan, Herrerin, Angel; *El nacimiento del terrorismo en Occidente. Anarquía, nihilismo y violencia revolucionaria*.

⁷⁵ Ídem

Segons els anarquistes, els joves, com escrivia Kropotkin l'any 1880 des de *Le Révolte*⁷⁶, havien de lluitar pel triomf de la veritat, la justícia i la igualtat, i oferir els seus coneixements i esforços, fossin rics o pobres, per ajudar als altres. Com els deia el pensador rus als joves del poble, “*por poco que penséis y razonéis la fuerza misma de las cosas os impele a ser anarquistas*”⁷⁷, i als més adinerats que exercien com a metges, advocats o mestres, els explicava que només que miressin una mica el món que els envoltava també havien de seguir el mateix camí. Sobretot als joves amb menys recursos els advertia que “*salir de las filas del pueblo y no dedicarse, a hacer posible, el triunfo de la revolución, es desconocer vuestro verdadero interés y abandonar vuestra causa y vuestra verdadera misión histórica*”⁷⁸. Les crides i accions anarquistes van tenir efecte entre part de la joventut europea i com assenyala Jason Garner, a finals dels anys 20 els moviments juvenils ja representaven l'ala més radical del moviment llibertari en els països del nord d'Europa, tot i que, com també destaca l'autor, l'anarquisme era minoritari en aquesta zona i més que res un entreteniment intel·lectual⁷⁹.

Aquests joves llibertaris, però, seguien sense diferenciar-se organitzativament de la resta del moviment i no va ser fins a principis dels anys 20 que començaren els primers símptomes de canvi. L'any 1923 es va celebrar la primera trobada de la IJA

⁷⁶ Kropotkin, Piotr *A los jóvenes*. <http://www.kclibertaria.comyr.com/lpdf/l002.pdf>

⁷⁷ Ídem

⁷⁸ Ídem. Quan Kropotkin publicà *A los jóvenes* tenia 38 anys. Com explicava a *Memorias de un revolucionario*, aquest escrit era un dels millors que va fer durant aquella època en que publicà el diari *Le Revolté* des de Ginebra. Segons l'autor va tenir molta acceptació a tot arreu i amb altres treballs d'aquesta època va ser la base de tot el que escriuria posteriorment. De fet aquest assaig es va traduir a molts idiomes i també va ser inclòs a la recopilació d'escrits de Kropotkin editada a finals del s.XIX *Palabras de un rebelde*. El 1896 també va publicar *Llamado a los jóvenes*. Vegeu *Memorias de un revolucionario*.

http://www.portaloaca.com/images/documentos/Kropotkin_Memorias_revolucionario.pdf

⁷⁹ Garner, Jason; “La búsqueda de la unidad anarquista. La Federación Anarquista Ibérica antes de la II República”. http://www.acracia.org/Acracia/La_busqueda_de_la_unidad_anarquista.html.

(Internacional Juvenil Anarquista) en la que participaren joves d'Àustria, Holanda, Suècia, Anglaterra, Bèlgica o Dinamarca⁸⁰. Pocs anys després, el maig de 1928, organitzat per anarquistes holandesos, es convocà un congrés anarquista internacional a Huizen (Amsterdam) amb l'objectiu de crear un Moviment Internacional Juvenil Anarquista. La FAI (Federación Anarquista Ibérica), fundada l'any anterior, va enviar a un delegat al congrés amb una proposta, que va ser rebutjada, per crear una internacional que integrés les diferents tendències de l'anarquisme i estigués vinculada a l'AIT. També hi va anar un representant de la FGALEF, la Federació de grups anarquistes de llengua espanyola a França, formada per exiliats espanyols de la Dictadura de Primo de Rivera⁸¹. L'any següent es celebrà el congrés inaugural de la IJA a Briesland, Alemanya, però no hi va anar cap representant de la FAI ni tan sols del Grupo Internacional de Estudios Sociales, establert a Brusel·les i compostat per diversos anarquistes exiliats, alguns dels quals hi estaven afiliats⁸².

La IJA, amb seu a Holanda, va intentar convocar un nou congrés internacional a Dinamarca l'any 1931, però el desembre de 1930 el seu secretari J. Richter Weesp anunciava que no es celebraria a la data que havia estat anunciat per la falta de comunicacions i interès per part dels simpatitzants d'Europa⁸³. La IJA ressorgiria uns anys després gràcies en part a l'impuls i col·laboració dels joves llibertaris espanyols, que a diferència dels anys 20 i anteriors, a partir dels anys 30 començaren a diferenciar-se creant una organització juvenil molt forta i nombrosa.

⁸⁰ Garner, Jason; "La búsqueda de la unidad anarquista. La Federación Anarquista Ibérica antes de la II República". http://www.acracia.org/Acracia/La_busqueda_de_la_unidad_anarquista.html.

⁸¹ Ídem.

⁸² El cap més visible del grup era J. Magrinyà, publicaven el setmanari *Rebelde*, des del que es va fer campanya per la creació d'un moviment anarquista internacional que segons aquest grup també havia d'estar relacional amb l'AIT. Vegeu Garner, Jason; "La búsqueda de la unidad anarquista. La Federación Anarquista Ibérica antes de la II República".

⁸³ Vegeu *Tierra y Libertad* 6/12/1930. Any I, núm. 4

2.2. Els ateneus i les escoles racionalistes dels anys 20 a Catalunya. Nuclis de formació de la joventut anarquista.

Un dels llocs on millor es pot analitzar el retard dels joves anarquistes respecte a altres tendències ideològiques per formar les seves pròpies organitzacions, és Espanya. A diferència de la resta de països europeus, on es pot argumentar que la tardança dels joves anarquistes en formar associacions pròpies pot ser a causa que eren un moviment minoritari, a moltes zones d'Espanya i en concret a Catalunya l'anarquisme va ser l'opció majoritària entre els obrers. Com assenyala Termes, fins el primer terç del s.XX Catalunya va ser el bressol de l'anarquisme i Barcelona "la ciutat mirall i guia dels llibertaris de tot Espanya i del món"⁸⁴. A l'inrevés del que va passar a altres zones d'Europa, on la tendència majoritària va ser el marxisme, els obrers catalans es van decantar clarament per la ideologia llibertària que encaixava molt bé en el món sindical preexistent, coincidia en alguns aspectes amb el republicanisme federal igualitari, molt arrelat entre les classes populars, i semblava el relleu natural del moviment cabetà, que havia comptat amb forces adeptes. La connexió entre federalisme, lliurepensament, anticlericalisme, maçoneria i anarquisme⁸⁵, fou especialment significativa a finals del s.XIX, amb mitjans de difusió que arribaren a bona part del territori, com la revista *La Tramontana*, i l'articulació d'una subcultura

⁸⁴ Termes, Josep; *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*.

⁸⁵ Segons Termes els primers contactes entre anarquisme i maçoneria es produïren al voltant de la revista *Humanitat* a la dècada dels 70 del s.XIX i entre 1881 i 1890, destacats dirigents de la FTRE van ser maçons. Vegeu Termes, J; *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)* i Sánchez i Ferré, P; *La maçoneria a Catalunya (1868-1936)*, on també analitza a més de la maçoneria les connexions entre aquesta, el lliurepensament, les societats espiritistes i l'anarquisme.

pròpia que arrelà entre els treballadors i convertí l'anarquisme en una alternativa per entendre el món i intentar transformar-lo⁸⁶.

Com destaquen Termes i altres autores, com Susana Tavera o Dolors Marin, lluny de la imatge mil·lenarista d'Eric Hobsbawm⁸⁷, l'univers anarquista català era un moviment molt ric i variat, en el que cohabitaven homes d'acció, sindicalistes, esperantistes, vegetarians, membres de grups de teatre, professors racionalistes... que no sempre podem ubicar en una sola categoria, perquè podien ser varies coses a la vegada, i que també és difícil classificar segons l'organització a la que pertanyien perquè molts d'ells militaven a la CNT, però també formaven part d'altres grups d'afinitat, o ni tan sols militaven al sindicat anarcosindicalista, però estaven integrats en algun ateneu o associació afí. Aquesta riquesa organitzativa va permetre al moviment multiplicar les seves activitats, estendre's territorialment, resistir les èpoques de repressió i clandestinitat més dures i, el més important de tot, convertir-se en l'agent més efectiu de l'apoderament dels obrers des de finals del s.XIX fins el primer terç del s.XX⁸⁸. L'anarquisme, malgrat que a priori pugui semblar contradictori, representà per a les classes treballadores catalanes l'alternativa sindical, cultural i política al sistema imperant, i les va ajudar a vestir ideològicament un projecte que es

⁸⁶ Com molt bé descriu Dolors Marín a *Anarquistas. Un siglo de movimiento libertario en España*, els llibertaris intentaren incorporar l'anarquisme en tots i cada un dels àmbits de la vida quotidiana, des de la família, al treball, passant per l'oci i l'educació.

⁸⁷ Hobsbawm, Eric J. *Rebeldes Primitivos. Estudio sobre las formas arcaicas de los movimientos sociales en los siglos XIX i XX*.

⁸⁸ Com assenyala Dolors Marin, molts llibertaris de les noves barriades sorgides a pobles propers a Barcelona com la Torrassa, es socialitzaven dins aquest entramat llibertari que complementava la lluita sindical i també hi socialitzaven als seus fills. Vegeu "Anarquías y sindicalistes en l'Hospitalet. La creació de un projecte de autodidactismo obrero" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-19139*.

van sentir propi perquè sorgia dels mateixos obrers autodidactes que es convertiren en oradors, propagandistes i dirigents dels seus propis companys⁸⁹.

Dins aquest complex mosaic que conformà l'anarquisme, que alguns autors han considerat més convenient anomenar els anarquismes⁹⁰, la participació juvenil va ser molt important, però és difícil resseguir-la perquè els llibertaris catalans, igual que hem vist que passava a la resta d'Europa, no distingiren entre "joves" i "adults" dins les seves organitzacions ni van creure necessari que existís una estratègia o un discurs dirigit exclusivament als joves fins als anys 30, i no sense reticències⁹¹. El sindicat anarcosindicalista CNT, fundat l'any 1910 i que com assenyala Termes s'havia convertit ja pels volts de 1918 en un ampli moviment de masses⁹², malgrat la duresa de l'etapa del pistolerisme⁹³, durant la qual van morir molts dels seus líders, i la il·legalització que patí durant la Dictadura de Primo de Rivera, representava l'any 1931, amb prop de 291.000 afiliats, a la major part dels obrers de Catalunya⁹⁴. En una època on era habitual que els nens i nenes treballassin des dels 10 anys, integrava també als obrers

⁸⁹ Vegeu Ucelay-Da Cal, E; "Jose Peirats, el autodidacta como intelectual orgánico" pròleg de les memòries de Josep Peirats Valls *De mi paso por la vida*.

⁹⁰ Xavier Díez a la seva tesi doctoral *L'anarquisme individualista*, adverteix citant a George Woodcock i el clàssic *Anarchism. A History of Libertarian Ideas and Movements*, que seria més correcte aplicar el terme "anarquismes" per definir el conjunt d'idees i moviments aplegades al voltant del que simplement s'anomena anarquisme. També Susanna Tavera en el seu article "Anarquisme o Anarquismes? La historia d'un desplegament revolucionari heterogeni", incideix en aquesta reflexió.

⁹¹ Segons Tavera, "aquest discurs va generar-se amb un retard relatiu, durant la Segona República, prop ja de l'inici de la guerra civil espanyola, i van ésser els problemes polítics dels anys 30 els que potenciaren al màxim la seva existència". Tavera, Susanna; "Escola de rebel·lia. La joventut i l'anarcosindicalisme."

⁹² El congrés fundacional de la CNT estava previst que es celebrés durant la tardor de 1909, però s'aplaçà pels fets de la Setmana Tràgica i s'acabà celebrant entre el 30 d'octubre i l'1 de novembre de 1910 al Palau de Belles Arts de Barcelona. En aquest congrés s'acordà entre d'altres punts que el sindicalisme havia de ser un mitjà per obtenir l'emancipació obrera i que l'objectiu era el canvi revolucionari del sistema i per aconseguir-ho era necessària la connexió entre tots els obrers. Termes, Josep; *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*.

⁹³ L'etapa del pistolerisme (1917-1923) es caracteritzà pels enfrontaments violents entre el Sindicat Lliure, finançat per la Unió Patronal, i els grups d'acció de la CNT. En una època d'extrema conflictivitat social i laboral que segons Albert Balcells arrenca durant la vaga revolucionària de 1917 tot i que ja hi havia hagut episodis de violència anteriors. Vegeu Balcells, Albert; *El pistolerisme. Barcelona (1917-1923)*.

⁹⁴ Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

joves, molts dels quals s'hi afiliaven amb poc menys de 14 anys i formaven part de les seccions locals i dels sindicats de ram. La FAI, Federación Anarquista Ibérica, fundada l'any 1927⁹⁵, també comptava entre els seus militants amb molts joves i no veia cap necessitat de crear una altra organització, ja que s'estructurava en grups d'afinitat en els que els joves podien integrar-se perfectament⁹⁶. Tampoc es poden oblidar la resta de grups que orbitaven al voltant d'aquestes dues organitzacions sense estar-hi formalment integrats, però que eren part de la cosmogonia llibertària, com els grups esperantistes, naturistes... que també solien atreure a molts joves. L'oferta anarquista que s'havia anat construint a Catalunya des de mitjans del s.XIX, doncs, semblava cobrir també les necessitats dels joves.

Així paradoxalment, com assenyalen Tavera, Pedret i altres autors, les causes del retard en la constitució de formacions anarquistes específicament juvenils foren precisament per una banda l'èxit de l'anarquisme entre els joves, que com veiem s'incorporaren a les diferents seccions del moviment des dels inicis, i per l'altra la seva definició com a "ideologia jove⁹⁷". Segons Albert Esteruelas i Javier Ventura, l'anarquisme des dels seus orígens va ser "un pensament en si mateix jove, per vigorós, per contracultural, per contrasocial i per optimista (...) instaurador d'una manera de ser jove-adult i adult-jove, integrant les que hom podria anomenar "virtuts

⁹⁵ Gómez Casas, Juan; *Historia de la FAI. Aproximación a la historia de la organización específica del anarquismo y sus antecedentes de la Alianza de la Democracia Socialista*.

⁹⁶ Els grups d'afinitat han estat estudiats per Enric Ucelay da Cal i Susanna Tavera, vegeu "Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938". N'hi havia de molt variats i en molts casos constituïen part de la base organitzativa llibertària, s'agrupaven per coneixença, interessos o objectius comuns... alguns s'integraren a la FAI i altres no i era habitual que els seus membres també militessin en altres organitzacions llibertàries com la CNT o Joventuts Llibertàries.

⁹⁷ Vegeu Tavera, Susanna; "Escola de rebel·lia. La joventut i l'anarcosindicalisme", Pedret, Gerard; "La joventut "de pocas letras y menos años", o Esteruelas, A i Ventura, J; "La joventut en l'anarquisme (1868-1910). Asociacionisme juvenil, socialització i educació al s.XX".

juvenils” com a components importants de l’adultesa”⁹⁸. Aquesta idea estava força arrelada entre els anarquistes catalans dels anys 20 i 30, que es referien en termes semblants des de les pàgines de *Solidaridad Obrera* al què significava ser anarquista:

“El hombre puede envejecer porque así lo determinan las leyes naturales y fisiológicas que rigen el organismo humano, el anarquista no podrá jamás, pues, en ese momento dejaría de serlo (...) siendo anarquistas, seremos siempre jóvenes, siendo solo jóvenes, no pasaremos jamás de jóvenes viejos”⁹⁹.

L’analogia entre anarquisme i joventut feia innecessària la constitució de grups juvenils diferenciats, els joves formaven part de l’anarquisme perquè aquesta ideologia representava tots els anhels de la joventut i de tots aquells, encara que fossin més grans, que tenien “idees avançades” i volien crear un món nou. També, però, hi va haver altres raons per justificar el retard en la constitució de grups juvenils que van obeir més a una lògica orgànica interna que ja s’apuntava abans. Com destaquen Peirats i Fernández Soria¹⁰⁰, dins la CNT i la FAI no es veia necessària la formació d’una central de joves perquè es pensava que una tercera branca podia fer perillar la unitat anarquista i es tenia por que hi hagués una duplicitat de funcions entre la FAI i les joventuts. A més es criticava la formació de joventuts a l’estil de les socialistes o altres que s’havien format des de finals del XIX en altres partits polítics, que eren vistes com a simples instruments d’aquests.

⁹⁸ Esteruelas, A i Ventura, J; “La joventut en l’anarquisme (1868-1910). Asociacionisme juvenil, socialització i educació al s.XX”

⁹⁹ “El problema de las JJLL”, *Solidaridad Obrera*, 14/10/1934 (CEDALL)

¹⁰⁰ Peirats, J; *Los anarquistas en la crisis política española*. Cap. XX. Fernández Soria, JM; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

Fos per una o altra causa, o per la suma de totes elles, el cert és que els anarquistes semblaven no estar gens interessats en la formació de joventuts específiques i l'únic problema que els hagués pogut portar a necessitar-ne, la captació de nous militants, semblaven tenir-lo resolt gràcies a un instrument bàsic per entendre la sociabilitat dels llibertaris dels anys 20 i 30: els ateneus. Com assenyala Javier Navarro¹⁰¹, durant el primer terç del s.XX es va posar en marxa, sobretot a Catalunya, tota una infraestructura d'ateneus llibertaris que eren hereus dels ateneus republicans i lliurepensadors del XIX, però que comptaren amb unes especificitats àcrates que els convertiren, com molt bé destaca aquest autor, en "espais prototípics d'una sociabilitat positiva i d'una ètica del temps lliure pròpia dels treballadors conscients, d'especial utilitat per aquells més joves". A més de ser bàsics per la conversió dels simples afiliats en militants, d'actuar com a corretges de transmissió ideològica i de ser centres de difusió cultural alternatius per tots aquells que hi anaven, tot i no ser ni afiliats ni militants de la CNT o la FAI.

Durant la dictadura de Primo de Rivera, aquests espais van permetre seguir amb moltes de les activitats que havien estat il·legalitzades ja que, segons Xavier Díez, les autoritats es van mostrar més permissives amb l'anarquisme més filosòfic i amb l'activisme cultural en un context de total repressió contra l'anarcosindicalisme. Aquest autor també destaca que durant aquesta dècada, es va produir un canvi en els gustos i interessos i hi va haver una clara influència dels postulats de l'anarquisme individualista entre la nova generació que freqüentava els ateneus i que formava grups

¹⁰¹ Navarro, Javier; "El papel de los ateneos en la cultura y la sociabilidad libertarias (1931-1939): algunas reflexiones". Vegeu també Solà, Pere; "La base societaria de la cultura y la acción libertaria en la Cataluña de los años 30".

que practicaren l'excursionisme, el naturisme, el nudisme¹⁰²... Els joves, com també assenyalen Navarro i Pedret, es convertiren en la principal clientela dels ateneus i en els protagonistes de les seves activitats culturals. Segons Pedret, els joves llibertaris que durant la dictadura de Primo de Rivera havien convertit els grups d'afinitat en el seu signe d'identitat i que freqüentaven aquests espais, quan es reorganitzà la CNT entre 1930 i 1931, es van mostrar molt reticents a incorporar-se als sindicats i van preferir seguir formant part de les seccions culturals i dels ateneus. Per aquest autor aquest fet acabà provocant “un focus de tensió, ja que la vocació cultural i educativa dels joves àcrates estimulà la mateixa convicció d'esdevenir una espècie de “jove guàrdia” garant d'una determinada ortodòxia revolucionària”¹⁰³.

Molts d'aquests ateneus, a més, comptaren amb escoles racionalistes que es convertiren en un altre element clau per entendre la formació de la nova generació de joves que organitzà i formà part de les Joventuts Llibertàries durant els anys 30. Les escoles racionalistes, basades, com destaca Dolors Marin i altres autors¹⁰⁴, en el concepte racionalista, laic i coeducador de pedagogs com Paul Robin, Sebastien Faure i l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, volien cobrir l'elevat analfabetisme i la deficient xarxa d'escoles públiques que hi havia a l'Estat Espanyol. L'educació dels obrers i dels seus fills es convertí en una de les prioritats del moviment obrer, especialment dels anarquistes que entenien l'educació com una eina més de lluita i de transformació social. Com assenyalava Pere Solà¹⁰⁵, l'acció escolar esdevenia una modalitat més de l'acció directa, complementària a l'acció revolucionària i insurreccional, i les escoles

¹⁰² Díez, X; *L'anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*.

¹⁰³ Pedret, Gerard; “La joventut “de pocas letras y menos años”.

¹⁰⁴ Marin, D; *Anarquistas. Un siglo de movimiento libertario en España*. Vegeu també Tiana Ferrer, Alejandro; *Educación libertaria y revolución social. España 1936-39* i Solà i Gussinyer, P; “La escuela y la educación en los medios anarquistas de Cataluña, 1909-1939”.

¹⁰⁵ Solà i Gussinyer, P; “La escuela y la educación en los medios anarquistas de Cataluña, 1909-1939”.

racionalistes que s'obriren durant el primer terç del s.XX, com l'Escola Racionalista de Sants, de la que va ser director Joan Roigé a partir de 1917, o l'Escola Natura inaugurada al barri del Clot el 1918 i dirigida per Joan Puig i Elias, s'inscriviren en un projecte global de transformació de la societat que volia formar un nou tipus de persona.

Un dels trets característics que destaca Solà que adquirien els nens i joves formats en aquests tipus d'escoles, a banda de la tendència a l'enciclopedisme, la predilecció per la retòrica, l'autodidactisme o les normes ètiques estrictes, era l'exaltació dels valors de solidaritat de classe i que als alumnes se'ls presentava com el seu objectiu existencial primordial aconseguir la justícia social. Aquesta combinació feia habitual que els alumnes d'aquestes escoles tendissin a militar després en grups anarquistes i a seguir freqüentant els ateneus, on continuaven la seva formació gràcies a les conferències, les discussions sobre diversos temes, les vetllades teatrals i les lectures de clàssics de la literatura i teòrics de l'anarquisme que passaven de mà en mà. Molts d'ells també aprenien esperanto, anaven a les sortides que es feien els diumenges a la platja o a la muntanya, i seguien la premsa i altres publicacions llibertàries com la col·lecció *Novela Ideal*, molt popular entre els nois i noies de l'època¹⁰⁶.

La connexió que existí entre les escoles racionalistes, els ateneus i la formació de les primeres agrupacions juvenils llibertàries és evident quan repassem les memòries

¹⁰⁶ Dolores Marin a *Anarquistas un siglo de movimiento libertario en España*, resumeix molt bé quines eren les lectures que solien fer els anarquistes entre les que no faltaven *Los Miserables* de Victor Hugo o *La conquista del pan* de Kropotkin. També explica la influència de la col·lecció "Novela Ideal" que començà a publicar l'any 1925 Joan Montseny, més conegut com a Federico Urales, amb l'ajuda de la seva filla Federica Montseny que va escriure moltes d'aquestes novel·les. La col·lecció va arribar a tenir més de 90 títols i els protagonistes solien ser herois i heroïnes de barri que s'enfrontaven a patrons, capellans, pares autoritaris... Es van publicar fins l'any 1937 i segons Peirats va fer una feina de proselitisme immensa entre els i les joves d'aquella època.

d'alguns dels dirigents i militants de JJLL. Per exemple Josep Peirats o Vicente Nebot, que havien assistit a l'Escola Racionalista de Sants amb Joan Roigé, després foren els impulsors de l'Ateneu Racionalista de la Torrassa, d'on sorgí un grup de Joventuts Llibertàries i ells mateixos es convertiren en membres de l'organització¹⁰⁷. Diego Camacho Escámez, més conegut com a Abel Paz, que havia estat alumne de l'Escola Natura de el Clot, també va participar amb altres companys d'escola a l'Ateneu Eclèctic de el Clot i al grup que es formà de Joventuts Llibertàries¹⁰⁸. Com s'exposarà en el següent apartat, no sembla casual que el naixement dels grups més actius de les JJLL a Catalunya estigui vinculat en molts casos a ateneus i que la constitució d'aquestes agrupacions juvenils s'iniciés el 1932, quan, com destaca Navarro, s'estava produint un dels períodes d'efervescència cultural més importants del moviment llibertari a Barcelona, que de 1931 a 1933 obrí una gran quantitat d'ateneus que oferiren una àmplia programació i organitzaren grups de teatre, excursions, cursos, conferències, discussions, i tots els que van poder iniciaren recol·lectes per poder obrir escoles racionalistes. El fenomen no fou exclusiu de la ciutat de Barcelona, sinó que s'estengué a les poblacions i ciutats més properes com l'Hospitalet, Santa Coloma de Gramanet, Badalona, i també a les comarques¹⁰⁹. La joventut anarquista que freqüentava aquests grups culturals i ateneus, aviat sentí la necessitat d'organitzar-se en grups diferenciats i des de cada un d'aquests locals s'associaren i federaren per fundar les Joventuts Llibertàries catalanes, que van néixer des de la base dels barris i els pobles.

¹⁰⁷ Peirats, J; *De mi paso por la vida*. Marin, D; "Anarquías y sindicalistas en l'Hospitalet. La creación de un proyecto de autodidactismo obrero" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-19139*.

¹⁰⁸ Paz, Abel; *Viaje al pasado (1936-1939)*.

¹⁰⁹ A les pàgines de *Solidaridad Obrera* hi ha múltiples referències durant aquests anys de la constitució d'ateneus i grups pro-cultura a la major part de barris de Barcelona, pobles i ciutats del voltant i diferents punts de les comarques. A la secció Gacetillas, es poden seguir tots els actes que oferien els ateneus de Barcelona i rodalies.

3. FORMACIÓ I CONTEXT DE LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES DURANT LA SEGONA REPÚBLICA.

3.1. El naixement de les Joventuts Llibertàries.

Com ja assenyalava López Santamaria l'any 1983, una de les etapes més desconegudes de l'organització juvenil llibertària és la de la seva formació i desenvolupament durant els primers anys de la II^a República. Segons Peirats¹¹⁰, els primers grups de Joventuts Llibertàries es començaren a organitzar a Madrid cap el 1931 per intentar contrarestar la influència dels joves socialistes a la capital. A Catalunya en canvi, segons López Santamaria¹¹¹, Casterás¹¹² o Fernández Soria¹¹³, s'imposà una "fórmula de continuïtat" amb la que antics grups que ja existien vinculats a Ateneus, grups d'afinitat, grups naturistes... simplement canviaren de nom per transformar-se en Joventuts Llibertàries. Així per exemple, com assenyalen aquests autors, los "Humanitarios" de el Clot, van passar a anomenar-se Joventuts Llibertàries de el Clot, o la S.C.P "Despertar" va passar a ser les Joventuts Llibertàries de l'Escola del Treball. Aquests nuclis catalans continuarien vinculats a la FAI com a grups de cultura i propaganda, mentre a la resta de l'estat s'imposava un model "rupturista" amb la formació de la Federación Ibérica de Juventudes Libertarias (FIJL), independent orgànicament de la CNT i la FAI. Aquestes explicacions no són del tot inexactes, però deixen molts interrogants oberts. Cal un anàlisi més detallat de la documentació, el context polític del moment i dels problemes interns de la CNT del període, per entendre amb profunditat la gestació de l'organització juvenil llibertària, l'evolució de

¹¹⁰ Peirats, J; *La CNT en la revolución española*. Vol. 2. Capítol, XIX.

¹¹¹ López Santamaría, J; "Formació i evolució de les Joventuts Llibertàries".

¹¹² Casterás, R; *Diccionario de organizaciones políticas juveniles durante la Segunda República*.

¹¹³ Fernández Soria, JM; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

la seva ideologia i autopercepció, la separació entre les joventuts catalanes i les de la resta de l'estat, que com s'explicarà en aquest apartat no va ser d'origen, i el desenvolupament i actuacions dels joves llibertaris des de 1931 fins el juliol de 1936, un període fonamental per entendre algunes de les actituds de les joventuts durant la Guerra Civil.

Les primeres associacions de joves anarquistes de les que s'ha trobat constància documental sembla que es formaren pocs mesos després de la proclamació de la II^a República. Al setembre de 1931 a *Tierra y Libertad* ja va aparèixer una nota anunciant que s'havia constituït una agrupació cultural a Saragossa, "Juventud Revolucionaria", formada per uns 200 nois i noies que es proposava "*encauzar por el camino más recto de nuestra emancipación proletaria mediante la formación de una biblioteca ideològica, charlas, jiras campestres, excursiones de propaganda libertaria, cuadro artístico...*", a més de treure un diari anomenat "*Antorcha*". Aquesta joventut, com destaquen Pelai Pagès i Maria Teresa Martínez de Sas, era una transformació dels comitès de les Joventuts Republicanes formats entre 1928-29, que es convertiren en unes joventuts de caire més llibertari seguint l'evolució ideològica d'un dels seus impulsors, Miguel Chueca, que el 23 de maig de 1931 presidí la constitució de las "Juventudes Revolucionarias" amb Joaquín Ascaso, Jesús Logroño, José Rodríguez i Marcelino Esteban, que n'esdevingué el president¹¹⁴. Malgrat que aquestes joventuts no van prendre pròpiament el nom de "llibertàries", i que fins i tot des de *Tierra y Libertad* es van negar a publicar el seu manifest perquè proclamaven que volien

¹¹⁴ José Rodríguez fou nomenat secretari i Joaquín Ascaso i Jesús Logroño van tenir també alguns càrrecs de responsabilitat. Manuel Chueca s'encarregà de la direcció de *La Antorcha*. Per a més informació sobre aquestes joventuts vegeu Martínez de Sas, M^a Teresa, Pagès, Pelai; *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans*. I també, Ascaso, Joaquín. Edición de Alejandro R. Díez Torre; *Memorias (1936-1939). Hacia un nuevo Aragón*.

demanar als governs lleis que garantissin la instrucció laica i gratuïta dels joves¹¹⁵, podem considerar aquest grup, pels seus objectius i activitats, un clar exemple de la necessitat que els joves anarquistes començaven a sentir arreu del territori per agrupar-se en associacions, integrades exclusivament per joves, que aviat es concretarien en la proliferació de grups pro-cultura, grups d'afinitat, o altres associacions que no s'acabaven de definir com una cosa ni l'altra, però que davant es posaven l'adjectiu de "joves", com la "Juventud Rebelde" de Herrera (Sevilla), o "Los Jóvenes Libres" de Elda¹¹⁶.

Sens dubte un dels nuclis més importants que es formà durant aquests mesos van ser las "Juventudes de Educación Libertaria" de Madrid, que anunciaren la seva constitució al setembre de 1931¹¹⁷, però que és molt probable que comencessin a funcionar uns mesos abans. L'agrupació proclamava que es dedicaria a la lluita mitjançant la propaganda "*en todas sus manifestaciones*" i que estava disposada a combatre als puntals de la societat: autoritat, propietat, militarisme, estat, política i religió. Sintetitzaven els seus postulats en les paraules: "*orientación sindical y educación libertaria*", i semblaven estar molt satisfets per la bona acceptació que estava tenint el grup entre els joves militants de la CNT i la FAI. Segons el que escriuria uns anys després Juan Tardío a *Solidaridad Obrera* sobre els orígens de les Joventuts Llibertàries¹¹⁸, l'agrupació de joves madrilenys s'havia format quan "*la enfermedad del*

¹¹⁵ La redacció del setmanari explica que és una de les idees del manifest que justifiquen que no el puguin publicar ja que no es pot confiar en cap govern perquè aquests són la negació de la cultura, només amb aquest exemple diuen que no cal donar més explicacions sobre les raons de no haver publicat el manifest de l'agrupació juvenil de Saragossa que estava "plagado de absurdos". *Tierra y Libertad*, 26/9/1931. Año II, núm. 32 (CEDALL).

¹¹⁶ *Tierra y Libertad*, 7/11/1931. Año II, núm. 38 (CEDALL).

¹¹⁷ *Tierra y Libertad*, 12/9/1931. Año II, núm. 30 (CEDALL).

¹¹⁸ "Constitución y desarrollo de las Juventudes". *Solidaridad Obrera*, 5/5/1934. Año V. Época VI, núm. 853. (CEDALL).

“trentismo” *asomaba el malestar en las asambleas de los Sindicatos*” i joves de Madrid i de Granada van veure com la joventut confederal era la que s’enfrontava als caps i líders del sindicalisme a les assemblees. Com ell mateix explica, volien apartar dels sindicats *“el cerebro juvenil y darle otro ambiente de mayor calor que diera con el fin del peligro que sobre la CNT caía”*. Segons aquest militant, la correspondència que van mantenir els joves madrilenys i granadins va donar a lloc a la constitució de las *“Juventudes de Educación Libertaria”*, que s’estengueren a diversos barris de Madrid on defensaren a la CNT dels atacs socialistes o comunistes i desemascararen el que ell anomenava *“maniobras fascistas”*¹¹⁹. A més de a Madrid, també es constituïren grups semblants a altres ciutats que, sumats als que ja existien, aviat començaren a sentir la necessitat de federar-se.

Tot i que no es pot confirmar, com assegura Tardío, que la raó principal de la formació de les primeres agrupacions de JJLL fos la necessitat de formar als joves en les idees anarquistes davant el *“perill trentista”*, ja que és evident que hi van haver altres factors, analitzats en apartats anteriors, que influïren en la necessitat dels joves anarquistes d’agrupar-se. I que com destaca Eulàlia Vega¹²⁰, no es pot diferenciar segons joves i vells entre *“trentistes”* i *“faistes”* perquè la mitjana d’edat dels dirigents

¹¹⁹ L’autor cita *“al traidor Sotomayor de la Federación local de sindicatos de Madrid”*, explica que l’agrupació juvenil va ser la que va reunir proves que demostraven que Sotomayor volia introduir noves normes tècniques amb *“ribetes fascistas”*. Es refereix a Nicasio Álvarez de Sotomayor, que va ser secretari de la Federació Local de la CNT de Madrid entre els anys 1931-1932, i l’intent d’aquest per crear la Tec-Tra, reunió de tècnics i treballadors dins els sindicats cenetistes. Nicasio s’havia posat en contacte amb Ramiro Ledesma durant la vaga de Telefònica de juliol de 1931, fou expulsat de la CNT i ingressà a les JONS l’any 1932. Per a més informació sobre aquest cas i els intents dels dirigents dels grups feixistes per captar militants i líders de la CNT, vegeu Gago Vaquero, Francisco; *“Antecedentes del Cincopuntismo”*. *Tiempo y sociedad*. Núm. 11, 2013.

¹²⁰ Vega, Eulàlia; *“Radicals i moderats a Barcelona i el seu entorn: una reflexió sobre les seves causes”* a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*. Coord. J.L. Oyón, J.J. Gallardo. Per a més informació sobre el conflicte entre trentistes i faistes vegeu *El trentismo a Catalunya: divergències ideològiques en la CNT (1930-1933)* o *Entre revolució i reforma: La CNT a Catalunya (1930-1936)* ambdós treballs d’Eulàlia Vega.

dels primers estava entre els 35 i 40 anys, i dels segons entre els 30 i els 40. Tampoc es pot obviar que la coincidència temporal entre l'esclat del conflicte a l'interior de la CNT i el naixement de les Joventuts Llibertàries, situà a l'organització en l'epicentre de la polèmica, l'obligà a posicionar-se i en condicionà l'evolució posterior. L'anomenat conflicte trentista s'inicià quan davant la decepció de la CNT davant les polítiques de la República, sorgiren dins el sindicat dues opcions completament oposades que pretengueren donar respostes a aquesta frustració¹²¹. La CNT i alguns dels seus militants més destacats, havien mantingut contactes i preparat accions amb líders republicans a l'exili durant la Dictadura de Primo de Rivera, aquesta col·laboració continuà durant els primers dies de la proclamació de la República catalana, quan fins i tot el comitè revolucionari que preparava la formació del govern provisional a Catalunya, demanà al sindicat anarcosindicalista que nomenés un delegat per formar-ne part. Malgrat que la proposta va ser rebutjada, Angel Pestaña i J. Sanmartin van ser nomenats per continuar els contactes amb el comitè, i a ciutats com Sabadell la Federació local de sindicats sí que participà en un organisme semblant.

Com també assenyala Vega, aquells primers mesos la CNT va intentar impulsar una estratègia sindicalista sense enfrontar-se amb les noves autoritats, però aviat es va veure que les contrapartides que esperaven del nou règim republicà no arribarien i que aquest tenia la mateixa actitud davant els conflictes obrers que els governs anteriors. Els militants més radicals de la CNT, anomenats faistes, que consideraven que era necessari iniciar les accions revolucionàries perquè la República no donava resposta a les aspiracions obreres, començaren a guanyar adeptes. La creació dels

¹²¹ Vegeu Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

“quadres de defensa confederal”, entre finals d’abril i maig de 1931¹²², que serviren de base per l’organització d’accions violentes i moviments insurreccionals, consolidarien aquest sector que va veure clar que havia de desplaçar els elements més moderats de la direcció de la CNT si volia imposar la seva línia d’acció. La publicació del “Manifest dels Trenta”, l’agost de 1931, signat per líders de la CNT com Peiró, en aquells moments director de *Solidaridad Obrera*, o Pestaña, president del Comitè Nacional¹²³, on defensaven que la revolució no podia ser obra d’una minoria violenta, evidencià públicament el que en aquell moment ja era un enfrontament directe dins l’organització. Les lleis laborals del ministre de treball Largo Caballero, la vaga general revolucionària de setembre de 1931 i l’aprovació de la Llei de Defensa de la República¹²⁴, l’octubre de 1931, no ajudaren tampoc gaire al sector trentista que a finals de 1931 ja havia quedat desplaçat de la major part de càrrecs importants dins la CNT.

Les JJLL van néixer enmig d’aquest conflicte i alguns dels que en serien membres destacats, com Fidel Miró o Peirats, van formar part del grup més

¹²² La creació d’aquests comitès es proposà al Ple de Regionals de la CNT del 23 d’abril de 1931 i posteriorment a la Conferència Regional de Sindicats de Catalunya celebrada entre el 31 d’abril i l’1 de maig del mateix any. Com destaca Vega, la creació d’aquests organismes suposava dotar a la CNT d’un aparell paramilitar que es podria enfrontar a les forces armades i fer la revolució. Solien estar formats per uns 10 membres coordinats per un comitè de defensa local, sembla ser que els més efectius van ser els de Barcelona on funcionà un comitè local integrat per alguns dels homes més significatius del sector faista com Aurelio Fernández, Gregorio Jover, Ricardo Sanz, Durruti, Francisco Ascaso i Joan Garcia Oliver. A més d’aquests militants entre el factor faista, que tenia la seu principal a Catalunya hi havia altres noms com Felipe Aláiz, Liberto Callejas, A.G. Gilabert, Severino Campos, J.R. Magriyà, Arturo Parera, Manuel Rivas, Josep Alberola... Vegeu Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

¹²³ També signaren S. Clara, Ricard Fornells i Agustí Gibanel membres de la redacció de *Solidaridad Obrera*, Pere Massoni, administrador del mateix diari, Francesc Arin, president del sindicat del transport, Joaquín Cortés membre de la junta del sindicat del tèxtil, a més d’altres dirigents de comarques. Vegeu Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

¹²⁴ Aquesta llei aprovada el 22 d’octubre de 1931 considerava actes d’agressió a la República vagues no anunciades amb prou antelació i permetia que el ministre de governació suspengués reunions, manifestacions, mítings, o clausurés locals que es considerés que actuaven contra la República. Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)* i Ealhman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

intel·lectual del camp faista que utilitzaren la propaganda contra els dirigents més moderats. Seria il·lògic pensar que les tensions que afectaren a la CNT i la FAI durant aquells mesos no repercutiren en la nova organització llibertària, més si tenim en compte que bona part dels seus components pertanyien també a la CNT i/o a la FAI, que la nova agrupació es trobava en ple procés de formació i que els dos sectors en pugna dins la CNT intentaven guanyar posicions i adeptes. Repassant la premsa de l'època es pot comprovar que aquest conflicte va estar ben present en el desenvolupament dels primers anys de les JJLL. De fet, des dels inicis de l'organització, la irrupció dels nous grups juvenils va despertar les suspicàcies de la FAI. El desembre de 1931, el Comitè Peninsular ja comentava en un article a *Tierra y Libertad* que de totes les agrupacions revolucionàries que s'estaven constituint durant aquells mesos, la que més destacava pel seu entusiasme era la Federación de Juventudes Libertarias. Malgrat que aquesta encara no existia oficialment com a FIJL, el Comitè Peninsular es referia a la relació entre "*los camaradas de Madrid i de Granada*", dels que deia, molt subtilment, que no creia que volguessin disgregar les forces revolucionàries creant un nou organisme ni deixar-se suggestionar per "*nuevos rótulos*".

Pel que sembla la FAI volia deixar clara quina era la seva posició davant la incipient organització juvenil i li assenyalava "*pequeños errores de detalles*", que es concretaven en realitat només en un: voler organitzar-se al marge de la FAI. Segons el Comitè Peninsular, a la seva organització hi cabien totes les tendències llibertàries que tinguessin com a objectiu immediat la revolució social i argumentava que en els moments que s'estaven vivint era encara més necessària la unió de tots els que

aspiraven a una *“transformación social eminentemente anarquista”*¹²⁵. Dos números després, el 2 de gener de 1932, apareixia en el mateix setmanari un manifest de les “Juventudes de Educación Libertaria”, dirigit als joves simpatitzants de tota Espanya, en el que defensaven que davant el declivi del sistema capitalista, només quedava el camí de fer la revolució i destruir l’Estat agrupats a la CNT, que deien era l’únic organisme que representava a Espanya *“el espíritu revolucionario y emancipador de la clase trabajadora, intelectual y manual”*. Afegien que la joventut era la única que tenia prou vigor per donar *“sabia nova”* al sindicat per evitar el que havia passat a altres països, com França o Mèxic, on les centrals sindicals havien caigut en un reformisme catastròfic, *“castrador de las energías revolucionarias”*, per voler un sindicalisme sense ideologia. Malgrat aquesta declaració d’intencions, no hi havia en el manifest cap referència a la unió o no amb la FAI i la major part dels nous grups, que a partir de gener de 1932 van començar a estendre’s per tot el territori, tampoc es manifestaren sobre aquesta qüestió. Aquest aparent silenci, però, no va tancar la polèmica, i com s’exposarà més endavant, durant el procés de formació de la FIJL el conflicte trentista va tornar a aparèixer.

Fins el maig de 1932 es formaren agrupacions juvenils llibertàries a llocs tan diversos com Borriana, Alcoi, Cadis, Sevilla, Màlaga, Palma de Mallorca, Morón de la Frontera, Tenerife... algunes amb el nom de “Joventuts de Educació Llibertaria”, altres, com la de Sevilla com a “Juventus Sindicalista Llibertaria”, o com a grups d’educació sindical com “Pensaments Unides” de Cadis¹²⁶. Malgrat les diferents denominacions

¹²⁵ *Tierra y Libertad*, 19/12/1931. Año II, núm. 44 (CEDALL).

¹²⁶ Les referències a la formació de nous grups de joventuts són constants a *Solidaridad Obrera* entre el més de gener i maig de 1932. Vegeu els exemples citats a *Solidaridad Obrera*, 7/1/1932, 9/1/1932, 6/4/1932, 14/4/1932, 17/4/1932, 5/5/1932, 11/5/1932 (CEDALL).

quan es presentaven mitjançant la premsa llibertària, demanaven tenir relacions amb els altres grups de joventuts d'Espanya i, en alguns casos, animaven a la joventut que encara no estava organitzada a constituir nous grups per evitar “*el atrofiamiento cerebral*”, com escrivia Camilo Bito de les JJLL d'Alcoi¹²⁷. A Catalunya, on com s'ha explicat a l'anterior apartat, els joves s'havien convertit en el públic més habitual dels múltiples ateneus que s'havien obert per tot el territori, també començaren a aparèixer els primers nuclis de joves organitzats encara que no sempre es definiren com a Joventuts Llibertàries.

Un dels problemes que hi ha per diferenciar aquestes agrupacions és que moltes d'elles es van constituir com a subgrups dins dels ateneus i les agrupacions culturals, com per exemple les “Juventudes de Educación Libertaria de el Clot”, que formaven part de l'Ateneu d'aquesta barriada, la “Juventud de la Agrupación pro cultura “Faros”, l' “Agrupación Juvenil Libertaria” de Sants, que s'organitzaren dins l' “Ateneo Cultural Libertario” quan la comissió de cultura va fer una crida després de recollir les ànsies juvenils¹²⁸, o les joventuts que es constituïren a la “Casa del Pueblo” de Santa Coloma de Gramanet, que fins i tot demanaren canviar el nom d'aquest ateneu perquè el trobaven massa conservador¹²⁹. També cal tenir en compte que hi havia ateneus que havien estat impulsats per grups de joves, tot i que no sempre amb la intenció inicial de constituir una agrupació juvenil diferenciada. Va ser el cas per exemple de l'Ateneu Cultural Racionalista de la Torrassa, situat al carrer Llançà número 28, que entrà en funcionament l'abril de 1931.

¹²⁷ Núm. 46 de *Tierra y Libertad*, 2/1/1932 (CEDALL).

¹²⁸ *Solidaridad Obrera*, 3/6/1932 (CEDALL).

¹²⁹ Gallardo, J.J.; “La acción libertaria en el origen de “una Ciudad dormitorio”. El cenetismo colomense (1923-1936)” a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*. Coord. J.L. Oyón, J.J. Gallardo.

Com assenyala Dolors Marin¹³⁰, des de mitjans de la dictadura de Primo de Rivera en aquest barri de l'Hospitalet ja existia el grup "Afinidad", format per joves com Pedro Conejero o Josep Peirats que els anys següents tindrien un paper destacat a les JJLL. Com el mateix Peirats explica a les seves memòries *"la levadura del grupo la formábamos los ex alumnos de la escuela racionalista de la calle Alcolea"*, i entre els components hi havia partidaris de l'acció revolucionària, escèptics, individualistes pacifistes, però tots eren lliures de decidir si volien participar o no en accions de força¹³¹. Quan l'abril de 1931 organitzaren l'Ateneu Cultural Racionalista de la Torrassa, amb Ginés Alonso i Vicente Nebot, sembla que hi havia certes tensions entre aquests joves i els militants més veterans del barri. Com explicava el mateix Alonso a *Solidaridad Obrera*:

*"Nos tachan de inexpertos porque somos jóvenes, los sesudos expertos que llenaron La Torrassa de antros alcohólicos y permitieron la construcción de una Iglesia cuando no existía una escuela. Entre todos los centros existentes en esta barriada que exhiben la bandera convencionalista y que tras ella pusieron una taberna, nosotros alzamos la roja y negra de la rebeldía y tras ella ponemos nuestra biblioteca, nuestra sala de conferencias, nuestro ambiente de hombres jóvenes, pero capacitados en las rudas luchas sociales, de las que no se ocupan en ningún escaño"*¹³².

Segons Peirats hi va haver malentesos amb alguns elements de la CNT de la barriada, perquè havien posat a l'ateneu la denominació de "racionalista" i no de

¹³⁰ Marin, Dolors: "Anarquías y sindicalistas en l'Hospitalet. La creación de un proyecto de autodidactismo obrero" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*. Coord. J.L. Oyón, J.J. Gallardo.

¹³¹ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

¹³² *Solidaridad Obrera*, 16/4/1932 (CEDALL).

“llibertari”. Segons l’autor, la delegació de la CNT a la Torrassa estava formada majoritàriament per gent gran “*sorbida por el problema revolucionario y el empleo (...) Todo lo que no fueran bombas del 9 largo era música celestial*”¹³³. Els membres de l’ateneu, en canvi, veien també necessària la formació dels joves obrers i per això feien classes nocturnes, es van proveir d’una biblioteca, comptaven amb un quadre escènic i organitzaven cursos i conferències. Malgrat que els dirigents d’aquest ateneu eren relativament joves, Peirats per exemple tenia 23 anys, i com hem vist fins i tot havien tingut tensions amb els militants de la CNT més veterans, pel que explica aquest autor a les seves memòries, no els va cridar l’atenció constituir-se en Joventuts Llibertàries perquè no veien la necessitat que existís una agrupació nova específicament per la joventut. Foren els afiliats més joves de l’Ateneu els que un temps després, decidiren constituir un nucli juvenil en estreta relació amb el que també s’havia format a l’Escola del Treball, on alguns d’ells estudiaven. Finalment, però, els membres més reticents, com el mateix Peirats, també s’acabarien unint a l’agrupació i convertint-se en representats de les JJLL del seu barri i fins i tot acceptant càrrecs més importants dins l’organització. Seguint l’exemple de la Torrassa, l’abril de 1932 un grup de joves obriren l’Ateneu “Paz i Amor” al barri de Santa Eulàlia de l’Hospitalet, el mateix mes a Sant Adrià del Besós uns altres joves formarien l’ “Ateneo de Cultura Social”¹³⁴, i al

¹³³ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

¹³⁴ Segons Alejandro Andreassi, el primer grup pròpiament de Joventuts Llibertàries de Sant Adrià va sorgir el setembre de 1932 amb el nom de “Rebeldía”, però la seva constitució oficial no va ser fins l’octubre de 1933. Vegeu el treball d’aquest autor: *Libertad también se escribe en minúscula. Anarcosindicalismo en Sant Adrià de Besós, 1925-1939*.

barri d'Horta, el maig de 1932, una comissió de joves també anunciava la intenció d'obrir un ateneu¹³⁵.

A més d'aquests ateneus, com explicava Rizal Robert¹³⁶ a *La Colmena Obrera* el desembre de 1931¹³⁷, a molts pobles i ciutats també s'havien constituït grups pro cultura anarquista formats per joves. Rizal intentava animar a la joventut de Badalona a seguir aquest exemple i no perdre el temps en vicis. Sembla que li van fer cas i a principis de gener de 1932, s'anunciava a la mateixa publicació la creació d'un grup de cultura anomenat "Juventud Libertaria"¹³⁸ a la ciutat. Altres exemples de grups pro cultura similars van ser els "Jóvenes Enérgicos" de Campdevàdol, el grup "Juventud" de Mollet, "Eterna Llama" de Monistrol, o l'agrupació cultural "Amor y Vida" de Martorell, entre d'altres¹³⁹. I hauríem de sumar a aquests, els grups de joves que tot i no posar-se al davant l'adjectiu de "pro cultura", també s'ajuntaren com a grups d'afinitat, com va ser el cas del grup "Igualdad", que van formar els joves de Vilassar de Mar i de Vilassar de Dalt¹⁴⁰, el grup "Prometeo", format pels joves de Premià de Dalt, o el "Frente Rebelde" de Mataró i el grup "Justicia y Libertad" de Cardona, que s'adheriren a la FAI des del primer moment¹⁴¹. Com havia passat a la resta de l'estat espanyol, la formació de grups de joves anarquistes organitzats d'una o altra manera, va ser un degoteig constant a partir de gener de 1932 i ben aviat algunes d'aquestes

¹³⁵ Ramon Roig com a cap de la comissió explicava que era necessari fundar l'Ateneu i una escola racionalista "para que la juventud de hoy que es carne de explotación sepa su verdadera misión que no es la de ir a votar ni rezar". *Solidaridad Obrera*, 19/5/1932 (CEDALL).

¹³⁶ Robert Rizal Ballester, nascut el 1915, milità a la CNT, a la FAI, va ser membre del Comitè de Milícies Antifeixistes de Badalona i dirigí l'òrgan de la CNT/FAI a la ciutat *Vía Libre*. Va morir al camp de concentració de Gusen, Àustria l'any 1941. Martínez de Sas, M^a Teresa, Pagès, Pelai; *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans*.

¹³⁷ *La Colmena Obrera*, 12/12/1931 (CEDALL).

¹³⁸ *La Colmena Obrera*, 9/1/1932 (CEDALL).

¹³⁹ *Solidaridad Obrera*, 15/3/1932, 5/4/1932, 17/4/1932, 3/5/1932. (CEDALL).

¹⁴⁰ *Tierra y Libertad*, 26/9/1931 Año II, núm. 3 (CEDALL).

¹⁴¹ Pel grup de Cardona vegeu *Solidaridad Obrera*, 24/7/1932 i pel de Mataró *Tierra y Libertad*, núm. 68, 15/6/1932 (CEDALL).

agrupacions començaren a relacionar-se entre elles i amb la resta de joventuts de l'estat.

3.2. Les relacions orgàniques dels primers anys. La constitució de la FIJL i la Federació Local de JJLL de Barcelona.

El març de 1932 el comitè de relacions de les joventuts que s'havien anat formant per tota la península, segons López Santamaria encapçalat pels joves madrilenys¹⁴², ja estava organitzant el primer congrés que havia de servir per constituir una federació. La trobada s'havia de celebrar a finals de maig, però es va aplaçar per la campanya d'agitació organitzada per la CNT per protestar contra les deportacions a Villa Cisneros dels miners que havien participat en els aixecaments de Fígols i Sallent el gener de 1932¹⁴³. Estava previst que el dia culminant de les mobilitzacions fos el 29 de maig, per aquest motiu el comitè de relacions pensava que seria complicat que els delegats poguessin arribar a Madrid amb el control policial que hi hauria, a més no disposaven de cap local per celebrar el congrés i aconsellaven als militants que en els moments que s'estaven vivint era millor que cada un estigués al lloc on pogués ser més eficaç¹⁴⁴. Estaven convidades a assistir a aquest primer congrés tots els grups de joves llibertaris de la península i per poder anar-hi amb suficient representació, algunes de les joventuts més actives de Barcelona, es van posar en moviment per recollir les impressions de la resta de grups de la ciutat. Amb aquesta finalitat les Joventuts Llibertàries de el Clot i Sant Andreu van citar, el 19 de maig de 1932 a l'Ateneu

¹⁴² López Santamaría, J; "Formació i evolució de les Joventuts Llibertàries".

¹⁴³ Sobre aquest aixecament vegeu Borderias, C.; *La Insurrección del Alto Llobregat -enero 1932- : un estudio de historia oral*, o els més recents *Creyeron que éramos rebaño : la insurrección del Alto Llobregat y la deportación de anarquistas a Canarias y África durante la República* de Jesús Giraldez, publicat el 2009, i "La colonia de Villa Cisneros. Deportaciones y fugas durante la Segunda República" de Guadalupe Pérez publicat a *Historia y Comunicación Social*, vol.7 l'any 2002.

¹⁴⁴ *Solidaridad Obrera*, 19/5/1932 (CEDALL).

Llibertari de el Clot, a representants dels grups juvenils que estiguessin ja organitzats o en vies d'organització, a Barcelona i rodalies, per fer una reunió i parlar del congrés de joventuts¹⁴⁵. No era la primera vegada que les Joventuts Llibertàries de el Clot feien una crida als altres grups de la ciutat i rodalies per organitzar-se¹⁴⁶, i com es veurà més endavant la seves actuacions van esdevenir un punt de referència clau per la vertebració de la secció catalana de les JJLL.

Finalment el congrés, que s'havia de celebrar a Madrid, es va convocar pels dies 22, 23 i 24 de juny de 1932 amb el següent ordre del dia¹⁴⁷:

1. Informe del comitè de relacions.
2. Tasca d'organitzar les Joventuts de la Península.
3. Com s'ha d'intensificar la propaganda.
4. Tasca a realitzar dins dels sindicats i ateneus obrers.
5. Publicacions de la Federació.
- 6 Unificació de les Joventuts.
7. Residència del comitè de relacions.
8. Assumptes generals.

No va aparèixer a la premsa afí a l'organització cap informació sobre el congrés fins el 8 de juliol, quan *Tierra y Libertad* va publicar un telegrama que les joventuts enviaven als deportats de Villa Cisneros explicant que estaven reunides en el seu primer congrés. El més possible és que aquest escrit es publicqués amb retard i que el congrés es celebrés a les dates que s'indiquen, segons referències d'altres articles de

¹⁴⁵ *Solidaridad Obrera*, 19/5/1932 (CEDALL).

¹⁴⁶ També estenien la seva crida als joves organitzats de Sant Adrià i Badalona. Vegeu també per altres crides del grup a l'organització a *Solidaridad Obrera*, 26/4/1932 i 14/8/1932 (CEDALL).

¹⁴⁷ *Tierra y Libertad*, 24/6/1932 (CEDALL).

les joventuts localitzats. El telegrama també especificava que al congrés hi havien assistit 40 delegacions i estava signat per les regionals d'Andalusia, Llevant, Centre, Catalunya, Nord, Galicia, Asturiano-Leonesa, Extremadura, Balears, Aragó i Portugal. En aquells moments no estaven encara formades orgànicament cap d'aquestes regionals, la majoria van celebrar els seus primers congressos de constitució els mesos següents, simplement es van anomenar les zones d'on provenien les diferents delegacions que certament serien el nucli de les futures regionals¹⁴⁸. En el cas de Catalunya, per exemple, només van assistir a aquest primer congrés dos delegats, un per les JJLL de Vilanova i la Geltrú i l'altre de les JJLL de el Clot, en representació d'aquestes, les JJLL de Sants i les Joventuts del grup Faros¹⁴⁹. Com ja havien fet anteriorment, uns dies després del congrés els joves llibertaris de el Clot van fer una crida als joves catalans que composaven els sindicats, els ateneus llibertaris i els grups culturals perquè es constituïssin en JJLL. Com denunciaven a l'escrit, no era possible que Catalunya tingués tant poca representació a la nova organització juvenil quan era una de les regions amb més potència revolucionària de la península i, per tant, segons ells, era del tot necessari constituir una Regional catalana de Joventuts Llibertàries¹⁵⁰.

Les joventuts de el Clot no es van limitar a fer aquesta crida, sinó que també s'oferiren als altres grups per fer arribar informacions al comitè peninsular i

¹⁴⁸ La Regional de Llevant per exemple el febrer de 1933 intentava celebrar el seu congrés constitutiu, més o menys a les mateixes dates que es celebrava el congrés de la Regional de Leon. Vegeu *Tierra y Libertad* 24/2/1933. Año IV, núm 103 i *Tierra y Libertad* 3/2/1933. Año IV, núm 101 (CEDALL).

¹⁴⁹ Vegeu *Solidaridad Obrera* 24/7/1932 i *Tierra y Libertad* 10/2/1933 (CEDALL). Segons un escrit aparegut a *Tierra y Libertad* el 19 de desembre de 1935, en aquells moments només hi havia aquestes joventuts organitzades com a tals a Catalunya i les dues de Barcelona no havien pogut anar al congrés per no tenir prou recursos materials.

¹⁵⁰ *Solidaridad Obrera* 24/7/1932 (CEDALL).

s'encarregaren de distribuir les informacions d'aquest¹⁵¹. Poques setmanes després, a principis de setembre de 1932, participaren activament en la constitució de la Federació Local de JJLL de Barcelona, de la que també van formar part les JJLL de Badalona¹⁵². Aquesta federació que en principi semblava una delegació més que prestava tota la col·laboració al nou organisme juvenil, va tenir un gran protagonisme en el futur de la recent constituïda Federación Ibérica de Juventudes Libertarias (FIJL), provocant-ne el trencament i encetant una de les polèmiques més llarga i profunda dins l'organització. Fins ara els diferents autors que havien analitzat la constitució de la FIJL, explicaven la separació entre els grups de Catalunya i els de la resta de l'estat com un trencament d'origen, com si les joventuts catalanes no haguessin volgut formar part de la federació estatal des de la seva formació. Com es demostra resseguint la premsa de l'època, però, sí que hi va haver delegacions catalanes en el congrés constitutiu de la FIJL, que a més van restar dins la nova entitat durant els primers mesos. De fet, les organitzacions catalanes que es constituïren durant aquest període de temps quan es presentaven a la premsa mostraven la seva adhesió a la FIJL, com ho van fer, per exemple, les JJLL de la Barceloneta o les Joventuts Llibertàries "Vibreliber" de Sabadell¹⁵³. El trencament vindria uns mesos després i darrera de les raons d'aquest, hem de tornar a buscar l'ombra del conflicte trentista que en aquells moments sacsejava la CNT amb tota la seva virulència.

Mesos abans del naixement de la FIJL, ja hi va haver certa polèmica a la premsa per un dels dictàmens dels punts de l'ordre del dia del seu congrés de constitució,

¹⁵¹ *Solidaridad Obrera* 14/8/1932 (CEDALL), hi ha una nota de la convocatòria d'una reunió de delegats de JJLL pel dimecres 17 d'agost a l'Ateneu Llibertari de el Clot, per fer entrega de les actes del Congrés de Madrid.

¹⁵² Vegeu *Solidaridad Obrera* 1/9/1932 i *Solidaridad Obrera* 5/10/1932 (CEDALL).

¹⁵³ Vegeu *Tierra y Libertad* 29/7/1932. Año III, núm 73 i *Tierra y Libertad* 19/8/1932. Año III, núm 76 (CEDALL).

concretament pel dictamen del punt 4, que va ser publicat a *Solidaridad Obrera* el 10 de març de 1932 i que feia referència a la tasca que hauria de realitzar la nova organització juvenil dins els sindicats i els ateneus obrers. En el dictamen s'explicava que com que la finalitat que recollien els principis de les "Juventudes de Educación Libertaria" de Madrid, era completament anàrquica i enemiga del principi d'autoritat de l'Estat, la política, el militarisme, les religions i els costums tradicionals, s'imposava "*una verdadera revolución en las conciencias*"¹⁵⁴ per destruir el capitalisme, les institucions de l'Estat i els costums tradicionals. Per aconseguir-ho proposaven que en els sindicats, i d'acord amb els companys de la FAI, s'havia de "*velar porqué los principios ideológicos y las tácticas de acción directa, apolítica y antiestatal se mantengan en todo momento de una manera viril y enérgica orientando en las asambleas con claridad y alteza de miras para evitar que nadie por conciencia personal sea un obstáculo para la marcha potente de la organización hacia la revolución social*"¹⁵⁵. Segons el dictamen, els membres de l'organització juvenil s'havien d'afegir als grups sindicals d'orientació llibertària i a on no n'hi haguessin, els havien de crear d'acord amb "*los compañeros anarquistas*". També havien d'intentar capacitar als joves dels sindicats, fer propaganda oral als ateneus i al camp, a més d'intentar captar a les dones a la seva causa fent una campanya constant d'educació i respecte cap a elles.

Vuit dies després de la publicació del dictamen, l'editorial de *Cultura Libertaria*, portaveu del sector "trentista", denunciava que segons el que havien publicat les joventuts, la CNT no seria més que una "eina" per acabar amb el règim capitalista "y la

¹⁵⁴ *Solidaridad Obrera* 10/3/1932(CEDALL).

¹⁵⁵ Ídem.

*herramienta necesita de alguien que la maneje, este "alguien", en el caso presente, serán esas Juventudes Libertarias adheridas a la FAI*¹⁵⁶. Segons l'editorial, aquest dictamen i un altre acord de l'últim ple regional de grups anarquistes, no feien sinó confirmar el que ells havien denunciat: que la FAI tenia una clara actitud de domini i absorció cap a la CNT per tal d'utilitzar-la quan els convingués als grups anarquistes. Es queixaven que per denunciar això i voler preservar la independència de la CNT, havien estat víctimes d'atacs i d'acusacions de reformistes, quan ara es demostrava amb aquests dos escrits que el temps al final els havia donat la raó. Una setmana després des de l'editorial de *Tierra y Libertad*, se'ls contestava que la independència de la CNT no existia ni podia existir perquè la Confederació *"fue creada para realizar un objetivo. Vive, funciona cohesionada a sus tácticas y a su finalidad. No puede salir de esa dependencia sin dejar de ser lo que es (...) una organización con contenido anárquico, formada por la influencia libertaria, anarquista en la vida social, no puede ser independiente del ideal con que se nutre"*¹⁵⁷. Dos dies després el que contestava era Guillermo García en nom del comitè de las "Juventudes de Educación Libertaria" de Madrid. Es queixava que els volguessin utilitzar per les lluites internes, negava que ells pretenguessin utilitzar a la CNT com a "eina" i que les JJLL estiguessin adherides a la FAI, *"pues mal pueden figurar en su seno quiénes sólo son aspirantes a anarquistas, que toman las Juventudes como escuela para educarse anárquicamente, y una vez convencidos y compenetrados entonces sí integrar los grupos de la gloriosa federación"*¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Vegeu "Por la independència de la CNT" a *Cultura Libertaria*, año II, núm. 18. Barcelona, 18 de març de 1932 (CEDALL).

¹⁵⁷ *Tierra y Libertad* 25/3/1932. Año III, núm 56 (CEDALL).

¹⁵⁸ *Solidaridad Obrera*, 27/3/1932(CEDALL).

Després d'aquest creuament d'editorials i articles, la polèmica va semblar apaivagar-se, però en un escrit de S.A. Fuentes pocs dies abans del congrés juvenil es tornava a fer referència al conflicte trentista. El jove llibertari insistia, com ja havia fet abans en altres articles¹⁵⁹, que era imprescindible que la FIJL tingués un òrgan de premsa propi i no només algunes pàgines en algun diari anarquista com havien acordat proposar algunes joventuts en el congrés. Segons Fuentes l'organització ja comptava amb prou afiliats, més de 10.000 segons especificava a l'article, per poder mitjançant una cotització mantenir una publicació pròpia si es renunciava als butlletins que imprimien moltes delegacions. Pensava que era la millor manera de mantenir la independència i que altres no decidissin per ells que es publicava i que no. A més defensava que s'evitarien altres perills que ja es veien si optaven per publicar només unes pàgines en algun altre diari, com el de que la FIJL *"pierda toda eficacia en su importante labor a hacer: "unificación, armonización y educación anárquica y revolucionaria de la juventud", pues en el momento que se constituyera bajo el honroso manto (pero no ganado por nosotros) de la FAI, perdería toda la confianza de un importante factor de la CNT, intensificando en lugar de simplificar o extinguir (cosa primordial a hacer por las JJLL) las discordias y reformismos desastrosos para la CNT y el triunfo de la revolución social"*¹⁶⁰. El congrés juvenil no va tenir gaire en compte aquestes advertències i finalment es va decidir que apareguessin unes pàgines en alguna de les publicacions anarquistes ja existents. Dos mesos després del congrés, el setembre de 1932, la FIJL encara no havia començat a publicar res¹⁶¹, però informava

¹⁵⁹ Vegeu "Para las Juventudes Libertarias de la península ibérica" a *Solidaridad Obrera*, 7/6/1932 i "Organización interna de las JJLL" a *Solidaridad Obrera*, 18/6/1932 (CEDALL).

¹⁶⁰ "Publicaciones de la próxima Federación Ibérica de Juventudes Libertarias". *Solidaridad Obrera*, 16/6/1932 (CEDALL).

¹⁶¹ *Tierra y Libertad* 9/9/1932. Año III, núm 80 (CEDALL).

que la denominada “*Hoja Juvenil*”, quan aparegués, aniria dins el diari “*El Libertario*”, setmanari de la FAI que es publicava a Madrid¹⁶². Finalment la “*Hoja juvenil*” va sortir al carrer el mes de febrer de 1933¹⁶³.

En aquest 1r congrés també es va proposar sotmetre a referèndum que la declaració de principis de les Joventuts d'Eduació Llibertària de Madrid servís com a declaració de principis de la FIJL, i si s'estava d'acord en que és cobrés una cotització de 0'30 cèntims al mes a cada afiliat per mantenir el Comitè Peninsular i les publicacions¹⁶⁴. Es va acordar fixar a Madrid la seu del Comitè Peninsular, que es va constituir el 4 de juliol en una assemblea de les JJLL d'aquesta ciutat¹⁶⁵, i també es va debatre el que potser era el tema més polèmic de tots i que tornaria a fer ressorgir la polèmica “trentista”: si la FIJL havia de ser orgànicament independent de la CNT i la FAI. Pel que sembla aquest punt va ser molt discutit pels delegats presents al congrés, i el representant de les JJLL de el Clot, Sants i Faros, va ser un dels que més va defensar que la independència de la nova organització juvenil era la millor opció¹⁶⁶. No era l'únic, pel que explicava un jove militant anys després:

“Para nadie era un secreto, en aquellos momentos, las influencias que los llamados trentistas querían introducir en la CNT, yéndose en algunas localidades a constituir Juventudes Sindicalistas contrarias a la FAI i a los principios federalistas del

¹⁶² Per més informació sobre aquest setmanari vegeu Madrid, Francisco; *La prensa anarquista y anarcosindicalista en España desde la I Internacional hasta el final de la Guerra Civil*. Tesi doctoral presentada a la UB el curs 1988-89, pàg. 684 i 685.

¹⁶³ *Tierra y Libertad*, 10/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL).

¹⁶⁴ D'aquests 0'30 cèntims, 0'25 havien de ser pel comitè peninsular i 0'05 per cada regional, aquest repartiment va provocar alguna queixa d'algun militant que pensava que el comitè peninsular no necessitava tants diners i que era més just repartir 0'10 per la regional i 0'15 per les federacions locals que eren les que podien realitzar de manera més eficaç la propaganda. *Tierra y Libertad*, 19/8/1932. Año III, núm 76 (CEDALL).

¹⁶⁵ *Tierra y Libertad*, 15/7/1932. Año III, núm 71 (CEDALL).

¹⁶⁶ *Tierra y Libertad* 10/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL).

organismo confederal. No menos ciertos eran también los obstáculos que algunos anarquistas y federaciones oponían a la labor de las Juventudes. (...) En el ánimo de los delegados estaba ya formada la idea de tomar el acuerdo de llevar a cabo la propaganda en línea recta, sin admitir intervenciones que no fueran del mismo organismo juvenil, al mismo tiempo se acordó dirigir al Comité Nacional (CNT) y al Peninsular (FAI) un informe exponiéndoles algunos casos anormales ocurridos en determinadas localidades”¹⁶⁷.

Com es desprèn del text, finalment es va decidir mantenir la independència orgànica del nou organisme juvenil, però el que semblava un tema tancat ressorgiria al cap de poc temps. L'agost de 1932, només dos mesos després de la constitució de la FIJL, ja van començar a aparèixer a la premsa anarquista els primers escrits que parlaven de la conveniència o no que les JJLL abandonessin la seva independència orgànica amb constants referències al conflicte trentista. Federico Sabaté, per exemple, exposava en un d'aquests articles que de ben segur que alguns joves llibertaris s'havien plantejat que era més convenient fusionar-se per unir el moviment llibertari i que les tasques fossin més efectives, però ell pensava que calia tenir molt en compte les dues tendències que hi havia en els mitjans sindicals i llibertaris que s'havien acabat dividint en dos bàndols antagònics. Segons Sabaté, s'havia de seguir amb la línia adoptada en el congrés sobre aquest tema i no provocar més tensió perquè *“adherirse hoy a cualquier organización es colocarse francamente en una de las dos tendencias y tomar parte en el antagonismo planteado, colaborando de manera directa, en la división entre anarquistas y haciendo posible la escisión dentro de nuestra FIJL de los compañeros que simpatizaran con la tendencia no representada por aquella*

¹⁶⁷ *“¿Hasta cuando?” Tierra y Libertad 20/8/1935. Año VI, núm 17(CEDALL).*

*organización*¹⁶⁸. La FAI també semblava estar preocupada per quines havien de ser les relacions amb els nous grups de JJLL i la Federació Regional de Grups Anarquistes de Catalunya, demanava l'agost de 1932 als seus grups que discutissin sobre el tema, mentre a *Tierra y Libertad* apareixia tota una pàgina dedicada a articles juvenils encapçalada per un titular que deia: *“Las juventudes libertarias deben unirse conjuntamente con la FAI para la mayor eficiencia del hecho revolucionario”*¹⁶⁹.

Fins i tot la FIJL, el mateix mes d'agost, va haver de publicar un manifest titulat: *“A todas la juventudes y en particular a las de Levante y Catalunya”*, on demanava a totes les delegacions, però especialment a aquestes dues, que veiessin el perill que hi havia si seguien en mans dels “andadores” que només havien servit per destruir el veritable sentir revolucionari dels treballadors i desviar-los dels seus principis anarquistes. Denunciaven que els fets i la bilis que havien succeït, només havien servit per entorpir el desenvolupament del moviment obrer i defensaven que les JJLL no s'havien constituït perquè certs reformistes hi buidessin els seus continguts, sinó per ser una escola on els joves estudiessin i arribessin a les seves pròpies conclusions “sense acceptar consells de ningú”. Com destacava el manifest: *“las juventudes son la antesala de la FAI que de una manera grandiosa prepara a la juventud para que en un arranque valeroso deje de ser un cobarde frente a sus tiranos y convirtiéndose en defensor de sí mismo y de los principios anárquicos que encarnan en la muy gloriosa CNT (...) Sabemos que la causa liberadora necesita hombres de acción que destrocen la egolatría, amontonando los libros hacia un lado para dejar paso a los hechos. Como revolucionarios estamos dentro de nuestra inmortal CNT. Como ideal que purifica*

¹⁶⁸ *“Asuntos nuestros”, Tierra y Libertad, 19/8/1932. Año III, núm 76(CEDALL).*

¹⁶⁹ *Tierra y Libertad, 19/8/1932. Año III, núm 76 (CEDALL).*

nuestros anhelos, en el anarquismo y como organización específica, en la FAI. Tal como el león defiende a sus cachorros, las JJLL lucharán y velarán por el cumplimiento federalista y los principios anárquicos que sustentan la CNT arrojando al charco a los que bajo el manto de anarquistas desarrollan fines reformistas y políticos”¹⁷⁰.

Pel que es desprèn d’aquest manifest, en algunes regions s’estaven produint problemes pel conflicte trentista i aquests continuaren el mes de setembre. Com denunciava A. Morales Guzmán des de *Solidaridad Obrera*, uns “anarquistas pasivos” que volien anar contra les JJLL perquè les veien un perill “*para continuar practicando sus juegos “malabaristas” entre los trabajadores, que, agitados por la propaganda revolucionaria que las Juventudes realizan en los sindicatos, huyen de su lado por creerlos demasiado teóricos¹⁷¹*”, seguien formant Joventuts Sindicalistes¹⁷². A més des de les pàgines de *Tierra y Libertad* alguns columnistes com Portela, seguien insistint en el debat de si les joventuts s’havien o no de vincular a la FAI i no entenien perquè alguns joves tenien por que pertànyer a la FAI els restés personalitat. Segons aquest autor, “*ese temor es falta de franqueza de parte de los jóvenes que quieren nadar entre dos aguas para que los firmantes del manifiesto tan “célebre” llamado de los “treinta” no se crean que la juventud también los abandona. No, camaradas. Vivimos momentos revolucionarios y hemos de tener la sinceridad de decirnos lo que somos. Deben de acabarse las medias tintas. Estar al margen de la FAI, para no estar ni con una*

¹⁷⁰ *Tierra y Libertad*, 19/8/1932. Año III, núm 76 (CEDALL).

¹⁷¹ “¡Juventudes Sindicalistas, no!”, *Solidaridad Obrera* 7/9/1932 (CEDALL).

¹⁷² Antonio Ocaña també criticava a *Solidaridad Obrera* el 27/10/1932 (CEDALL), que hi hagués gent que digués que les Joventuts Llibertàries procedien de les sindicalistes, quan les primeres eren anteriors i molt més nombroses.

*tendencia ni con la otra, eso no. Hay que definirse. Debemos saber con quién contamos. La juventud debe pertenecer a la FAI si es que ama el ideal anarquista*¹⁷³.

Aquells dies de setembre també es va iniciar un altre debat a la premsa anarquista, estretament relacionat amb l'anterior, sobre si les JJLL havien de passar a l'acció o quedar-se només com a grups de propaganda i cultura. Aquest debat enfrontava postures molt diferenciades, hi havia militants com per exemple German Martell o A. Morales Guzmán que defensaven que les JJLL havien de participar en les accions revolucionàries. Martell argumentava que cap de les tres calamitats que havia de suportar la humanitat: ignorància, Estat i religió, podia ser abatuda per la persuasió o per la cultura, que no necessitaven armes nobles sinó armes eficaces. Per aquesta raó defensava que les JJLL *"no deben desperdiciar el tiempo en inútiles escarceos culturales girando alrededor de esa tumba que es la Oratoria o mirándose cada domingo al ombligo, junto a un serpenteante y cristalino arroyuelo... (...) Los hombres pertenecientes a las Juventudes Libertarias no han de ser cazadores de mariposas, sino pioneros de la revolución, de esa revolución que se hará con las armas en la mano y con un vasto plan de ataque"*¹⁷⁴. Morales Guzmán pensava el mateix, es preguntava de què servia conèixer els ideals si no es desenvolupava una acció decisiva per acabar amb un estat que era vergonyós, que eren els fets i no les paraules els que demostraven l'acció directa contra la tirania i l'explotació. Destacava que en els moments històrics que s'estaven vivint no podien dedicar-se a educar l'esperit mentre veien companys assassinats per la burgesia i altres que eren empresonats o deportats. Com ell mateix escrivia: *"¿Es nuestra labor asistir a conferencias en las que sus oradores nos pintan las revoluciones con barricadas de libros y sin más humos que los de sus cigarrillos*

¹⁷³ *"¿Pueden las JJLL pertenecer a la FAI?", Tierra y Libertad, 23/9/1932. Año III, núm 82 (CEDALL).*

¹⁷⁴ *"Juventud es dinamismo", Tierra y Libertad, 19/8/1932. Año III, núm 76 (CEDALL).*

*teorizantes? ¡No, no! ¡Basta de palabras! ¡Basta de filosofía! (...) ¿Creemos que a la muchedumbre de hambrientos, de andrajosos, de presos, de oprimidos, le interesan más palabras, más ideas, más teorías, más consejos? ¡No! Solamente le interesan la acción revolucionaria de las JJLL*¹⁷⁵. El mes d'octubre Morales seguia insistint en aquesta idea i demanava a les JJLL que deixessin l'actitud pacifista i optessin per l'acció directa, *“dejando para los fríos e indecisos esos grupos llamados sindicalistas que vienen a representar un papel ridículo en estos momentos propicios para defenderse contra los ataques violentos de los de arriba”*¹⁷⁶.

Com es pot comprovar llegint aquests articles, aquest no era un debat paral·lel al de la conveniència o no que les JJLL ingressessin a la FAI, tot formava part de la mateixa problemàtica. En un moment de conflicte entre les dues tendències dins la CNT, interessava que les joventuts es posicionessin, però amb aquest posicionament també calia qüestionar-se quina era la seva finalitat. Per què si ingressaven a la FAI, ho havien de fer només com a grups de cultura i propaganda o s'esperava d'ells alguna cosa més?. Com destaca Pedret, la idea de la incorporació dels joves i el paper que havien de tenir en el moviment revolucionari, se situà en el primer pla en el debat orgànic i tàctic de l'anarquisme durant aquesta època perquè certs sectors, com el grup “Nosotros”, estaven convençuts que els joves eren els que millor podien formar els quadres revolucionaris i formar-se en l'anomenada “gimnàstica revolucionària”. Per aquest motiu es convertiren en un “objectiu estratègic i tàctic de primer ordre”. De fet, aquest autor afirma que per exemple el grup de joves que es formà al voltant de la revista cultural avantguardista *Ágora*, i en la que participaren entre d'altres el

¹⁷⁵ “Educación revolucionaria”, *Tierra y Libertad*, 9/9/1932. Año III, núm 80 (CEDALL).

¹⁷⁶ “¡Juventudes pacíficas, no!” *Tierra y Libertad*, 7/10/1932. Año III, núm 84 (CEDALL).

caricaturista Angel Lescarbura¹⁷⁷, LES, va ser una extensió juvenil del grup “Nosotros”¹⁷⁸ que pretenia complir aquest objectiu. No tots els sectors de les joventuts, però, semblaven tenir tant clar el pas a l’acció directa o la incorporació a la FAI, Jacinto Toryho va ser un dels que estigué en contra de les opinions de Morales Guzmán i li demanà explicacions des de *Tierra y Libertad*¹⁷⁹, així com criticà alguns articles que havien aparegut a *El Libertario* en els que alguns militants havien arribat a escriure que els que admiraven a un mestre havien d’anar a la quadra, o que la joventut només havia d’escoltar la veu de la seva sang. Segons Toryho, aquestes idees eren pròpies del Romanticisme del s.XIX, i en contrapartida ell proposava que el que havien de fer els joves era escoltar el seu cervell i a la raó¹⁸⁰.

Tots aquests debats a la premsa, reflectien un problema real que s’estava vivint a les joventuts i que no trigaria a esclatar a Catalunya. El primer símptoma que algunes joventuts ja estaven prenent posicions concretes, el trobem el mes de novembre en un escrit del grup pro-cultura de Monistrol de Montserrat. Aquest joves anunciaven que havien cregut necessari donar un caràcter més seriós a l’agrupació i que com que no creien en l’agrupament de joventuts, referint-se a la FIJL, que segons ells només anava encaminat a passar el temps i a preparar els joves “*dejando para mañana lo que podemos hacer hoy*”, havien decidit adherir-se a la FAI que pensaven era la única associació que podia derrotar una societat d’esclavitud i misèria. No es limitaven a

¹⁷⁷ La revista es començà a publicar el desembre de 1931, i a més de Angel Lescarbura, formaren part de la redacció: Adolfo Ballano (cambret de professió i líder del grup), Isidoro Enríquez Calleja (pedagog i mestre racionalista), Shum (pseudònim del dibuixant i pintor avantguardista Alfons Vila Franquesa i l’estudiant Josep Ferrater i Mora. Pedret, Gerard; “La joventut “de pocas letras y menos años”.

¹⁷⁸ Vegeu Pedret, Gerard; “La joventut “de pocas letras y menos años”. Cercles, 8. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República.

¹⁷⁹ Vegeu *Tierra y Libertad*, núm 82, 23/9/1932 i núm 83, 30/9/1932 (CEDALL).

¹⁸⁰ “Cátedras del anarquismo. La juventud se rebela”, *Tierra y Libertad*, 21/10/1932. Año III, núm 86 (CEDALL).

explicar el que ells havien fet, sinó que animaven als altres grups perquè els imitessin¹⁸¹. El 18 de novembre de 1932, pocs dies després de l'aparició d'aquesta nota dels joves de Monistrol, es publicava un manifest de la Secció de Propaganda i Cultura de la FAI a les JJLL de la resta de la península que feia públic el trencament definitiu¹⁸². La Federació Local de JJLL de Barcelona informava en aquest manifest que havia decidit ingressar a la FAI i separar-se de la FIJL perquè, segons explicaven els seus components, *“su formación es hija precisamente de una interpretación errónea que se ha dado de la FAI en lo que en la misma representa. La leyenda negra que han tejido en torno de ellos sus enemigos confabulados, ha hecho mella incluso en nuestros medios”*. Els joves llibertaris de Barcelona i rodalies defensaven que era absurd que s'hagués desenvolupat una altra organització amb idèntics principis i finalitats, que la única diferència que tenia amb la FAI era que volia preparar als joves abans de que ingressessin a l'Específica. Com ells mateixos denunciaven, això deixava als joves *“situados en una posición de plácida irresponsabilidad, sustrayéndoles al saludable estímulo de verse precisados a defender con tesón su responsabilidad revolucionaria. Y eso, camaradas, quiérase o no, es un bien dibujado principio de reformismo”*. En el mateix manifest també explicaven que havien ingressat a la Secció de Propaganda i Cultura de la FAI, que es desenvoluparia independentment dels grups d'afinitat, i que havia arribat l'hora per poder afrontar els moments històrics que s'estaven vivint apartant a la joventut de *“las posiciones ambiguas o secundarias, haciendo que ocupe el lugar preponderante que le corresponde”*, doncs com afirmaven *“las energías juveniles, son, por indiscutible ley natural, energías revolucionarias”*. El manifest

¹⁸¹ *Tierra y Libertad*, 4/11/1932. Año III, núm 88 (CEDALL).

¹⁸² *Tierra y Libertad*, 18/11/1932. Año III, núm 90 (CEDALL).

acabava animant a les altres joventuts a ingressar també a la FAI i deixar les diferenciacions per edats.

Pel que sembla aquest manifest volia contestar públicament a la FIJL que havia escrit al grup de Barcelona demanant explicacions sobre el seu ingrés a la FAI, que es devia produir entre finals d'octubre o principis de novembre de 1932, i que també va arrossegar a les altres joventuts de Catalunya, com hem vist en el cas de les de Monistrol¹⁸³. La FAI, tot i ser interpel·lada per alguns militants com Portela¹⁸⁴, no es va manifestar sobre el tema, mentre la Federació Local de Joventuts de Barcelona continuaven defensant que no estaven controlades per l'organització i que tampoc representaven cap perill per la FAI, com havien manifestat alguns militants reticents a l'entrada de les agrupacions juvenils a l'Específica¹⁸⁵. Es queixaven que la FIJL no els havia volgut entendre ni escoltar quan els havien demanat la unificació de tots els grups juvenils a la FAI i que seguia en el seu error de pensar que era l'hora de parlar i no d'actuar¹⁸⁶. Poques setmanes després de fer-se efectiva la separació, el grup de joventuts de Barcelona, ara ja Secció de Cultura i Propaganda de la FAI, van passar a tenir una secció fixa a *Tierra y Libertad*, "Actividad juvenil"¹⁸⁷, que utilitzaren de tribuna per defensar la seva postura i que pretenia exercir com a portaveu de les joventuts catalanes en competència directa amb la "Hoja Juvenil", que la FIJL havia acordat en el congrés constitutiu que publicaria i que apareixeria uns mesos després, i amb "Tribuna Juvenil", la secció dedicada als joves a *Solidaridad Obrera*, on no va

¹⁸³ "Nuestros problemas", *Tierra y Libertad*, 30/12/1932. Año III, núm 96 (CEDALL).

¹⁸⁴ *Tierra y Libertad*, 30/12/1932. Año III, núm 96 (CEDALL).

¹⁸⁵ "Situación de las JJLL de Barcelona", *Tierra y Libertad*, 13/1/1933. Año IV, núm 98 (CEDALL).

¹⁸⁶ *Tierra y Libertad*, 6/1/1933. Año IV, núm 97 (CEDALL).

¹⁸⁷ Des del mes de desembre de 1932 hi ha una part del setmanari que sembla reservada per articles de les joventuts, però el nom específic de "Actividad Juvenil" no apareixerà fins al número 95 publicat el 23 de desembre de 1932 (CEDALL).

aparèixer ni la notificació d'aquest trencament de la Federació de JJLL de Barcelona amb la Federación Ibérica de Juventudes Libertarias¹⁸⁸.

A "Actividad Juvenil" s'hi podien llegir lemes com "*las Juventudes Anarquistas de España deben organizar sus cuadros de ataque y defensa, y estar preparadas para actuaciones revolucionarias de mayor envergadura*", o crides a altres JJLL de la península perquè discutissin en els seus plens regionals si volien entrar a la FAI o seguir a la FIJL¹⁸⁹. Per exemple a *Tierra y Libertad* del 3 de febrer de 1933, demanaven a les JJLL de Leon que ho discutissin en el congrés regional que havien de celebrar al cap de pocs dies. Aquestes joventuts van portar el tema al congrés per debatre'l, però finalment van decidir continuar a la FIJL. Com ells mateixos explicaven, es va acordar no ingressar en bloc a la FAI, però que sí en formessin part "*aquellos que por su actuación y por sus conocimientos se creyeran capacitados para actuar dentro de la FAI sin que por esto dejaran de orientar a las juventudes para evitar que caigan en derroteros peligrosos*". Defensaven que els nois que ingressaven a les joventuts necessitaven una preparació prèvia abans d'entrar a la FAI, perquè la tasca dels grups d'afinitat era molt delicada i no hi podia anar qualsevol¹⁹⁰.

La FIJL semblava no pronunciar-se, però el que sí que ho va fer va ser A. Morales Guzmán en un article publicat a "Actividad Juvenil". Es queixava en el seu escrit de l'acusació que s'havia fet a les JJLL que encara estaven a la FIJL de "reformistes", quan ell mateix havia estat a la presó per defensar l'anarquisme però des del seu grup d'afinitat, que segons ell era el lloc des d'on els joves havien de lluitar

¹⁸⁸ "Voces juveniles" apareixia de manera més o menys regular a *Solidaridad Obrera* des del mes de setembre de 1932, però va tenir menys quantitat d'articles i continuïtat que "Actividad Juvenil".

¹⁸⁹ *Tierra y Libertad*, 3/2/1933. Año IV, núm 101 (CEDALL).

¹⁹⁰ *Tierra y Libertad*, 24/2/1933. Año IV, núm 103 (CEDALL).

i no des de les JJLL. També es preguntava com era possible que les joventuts que més havien defensat en el congrés constitutiu de la FIJL la independència orgànica, decidissin trencar tota relació amb l'organisme que elles mateixes havien ajudat a construir, sense abans demanar que es celebrés un altre congrés per poder discutir el tema i decidir entre totes les delegacions quina era la millor opció¹⁹¹. Des de les joventuts de Barcelona, li van contestar que tenia raó en tot el que havia exposat i li explicaren els motius que els havien portat a optar per un trencament tant bruscat. Segons aquest escrit, en el moment d'ingressar a la FAI, les joventuts barcelonines estaven molt desorganitzades i els "reformistes" estaven intentant fer una maniobra per apoderar-se del control de la federació juvenil. Li preguntaven a Morales si pensava que això no era motiu suficient per trencar els acords, o si havien de "consentir que los reformistas se apoderaran de las juventudes, del dinamismo, de la actividad tan necesarias en estos álgidos momentos". Es justificaven dient que havien optat pel mal menor, i que un cop a dins de la FAI s'havien adonat que els era molt beneficiós formar-ne part. No pensaven que hi hagués d'haver cap recel o suspicàcia per aquest ingrés ja que com reflexionaven els joves llibertaris barcelonins: "*¿Tan ingenuos hacéis a los camaradas de la organización específica para que den a conocer a las juventudes lo que aconseje ser guardado?*"¹⁹².

Finalment arribaria la posició de la FIJL, que va publicar un manifest "*Posición de las JJLL con respecto a la FAI*"¹⁹³, en el que exposava que les JJLL eren un organisme

¹⁹¹ "Mi opinión", *Tierra y Libertad*, 10/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL).

¹⁹² *Tierra y Libertad*, 10/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL). Les joventuts de l'agrupació Faros també van contestar a Morales Guzmán a *Tierra y Libertad* el 17 de març de 1933, li donaven la raó en les afirmacions que feia, reconeixien que ells havien defensat en el Congrés constitutiu de la FIJL la independència orgànica, però que en els darrers mesos s'havien adonat que el camí que s'havia començat era equivocat i que per això no volien continuar amb la unió amb les altres joventuts.

¹⁹³ *Tierra y Libertad*, 10/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL).

exclusivament anarquista-revolucionari i que la seva relació amb la FAI era de *“absoluta compenetración, de íntima hermandad, ni una diferencia táctica revolucionaria; ni una discrepancia ideológica (...) Ambas persiguen el mismo fin, ambas luchan por el mismo objetivo: la Revolución. Una y otra se encaminan hacia el Comunismo Libertario”*. Mentre que la seva posició respecte als trentistes era *“de absoluto desprecio. Son lo viejo, lo intensamente viejo, cuyo entusiasmo por la revolución se ha extinguido entre promesas burocráticas y contaminaciones burguesas”*. Afirmaven en el manifest que les JJLL no volien res amb els que no sentien les ànsies de la revolució, ni amb els escèptics, els pessimistes o els que traïen els moviments revolucionaris, ja que elles representaven l'avantguarda en la lluita i no podien tenir res en comú *“con esa fracción de despechados, de impotentes, de “viejos” reaccionarios, de endiosados en un egolatrismo masturbador”*. Amb aquest manifest tant contundent, la FIJL pretenia contestar les acusacions de reformisme, demostrar que les seves delegacions havien estat presents en els fets revolucionaris¹⁹⁴ i posicionar-se d'una manera clara per intentar acostar-se a la secció catalana. Les agrupacions catalanes, però, ja no estaven disposades a fer marxa enrere, i el debat de si les joventuts s'havien de tornar unir o continuar separades continuaria uns quants anys fins a l'esclat de la Guerra Civil.

¹⁹⁴ El Comitè Regional de Levante també va fer un escrit en aquest sentit explicant que havien participat en el moviment revolucionari fent callar els que acusaven a les JJLL de reformistes i que per aquest motiu havien patit una gran repressió i tenien companys a la presó, companys perseguits, més els que havien mort. Que per culpa d'aquests fets no havien pogut celebrar el seu congrés regional. *Tierra y Libertad*, 24/2/1933. Año IV, núm 103 (CEDALL).

3.3. Els primers passos cap a la reunificació de les joventuts i el naixement del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya.

Els primers mesos de vida de la FIJL no només estigueren marcats per les disputes organitzatives internes i els rebrots que el conflicte “trentista” generà a l’organització juvenil. També fou un període d’expansió de l’agrupació, que arribà a molts pobles i barriades on, com s’exposarà en els propers apartats, les delegacions van desplegar una gran activitat cultural i formativa, a més de participar activament en els esdeveniments del convuls context polític del moment i patir-ne les conseqüències. A Catalunya, la vida orgànica d’aquests anys va restar en part condicionada per la construcció del Comitè Regional, que havia d’agrupar a totes les JJLL del territori, i pel debat, encara obert, de si la secció catalana havia de continuar a la FAI o reingressar a la FIJL. Les agrupacions catalanes, liderades per la Federació Local de JJLL de Barcelona, havien portat fins aquell moment la iniciativa en la ruptura amb la FIJL i l’intent perquè la resta de regionals de l’estat seguissin el seu exemple d’ingressar a la FAI, però la central juvenil amb seu a Madrid no estava disposada a desintegrar-se, i aviat intentà reconduir la situació.

A “Actividad Juvenil” durant aquells mesos van seguir publicant-se escrits defensant una o altra posició, com el de Frixo Eufonis, de les JJLL d’Alacant, que opinava que malgrat tot el que s’havia escrit sobre el tema, ningú havia comprés encara que les JJLL optant per una constitució diferenciada, havien aconseguit allunyar-se del que feien els partits polítics amb les seves joventuts, sempre supeditades als interessos d’aquests. Segons aquest jove, *“con tácticas, ideología y formas de acción no dictadas por nadie sino como un concreto resultado de las*

*necesidades de lucha, dan un magnífico ejemplo de rompimiento de moldes no sujetándose orgánicamente a ninguna organización que la tutele y marchando firme y rectamente por el camino que ella misma se ha trazado*¹⁹⁵. Eufonis proposava que la única manera de solucionar l'escissió era convocar un congrés, el recolzava en aquesta idea Kurok, de les JJLL de Vila Joiosa, que pensava que s'havia de discutir sobre aquest tema a les regionals¹⁹⁶. Hi havia militants de la resta d'Espanya, però, que pensaven el contrari i volien seguir l'exemple de les joventuts catalanes, com Emilio Gijón, de las JJLL de Granada, que defensava que la millor opció era entrar a la FAI¹⁹⁷. Des de les pàgines d' "Actividad Juvenil", també es pot comprovar que a Catalunya els nous grups que es formaren solien ingressar a la FAI, com ho van fer els "Rebeldes del Vallés" de Sant Cugat, o els "Jóvenes Rebeldes" de Palamós, que anunciaren la seva constitució el maig de 1933¹⁹⁸. Aquesta suposada unitat d'acció de les joventuts catalanes, no obstant, ja havia començat a esquerdar-se coincidint amb l'inici de les activitats a Barcelona del jove escriptor i periodista Jacinto Toryho, un dels fundadors de les JJLL madrilenyes¹⁹⁹.

Toryho fou un dels joves llibertaris que manifestà el seu desacord amb l'escissió de les joventuts catalanes i la conveniència que les JJLL entressin a la FAI. El setembre de 1932 ja havia expressat, des de les pàgines de *Tierra y Libertad*, el seu enfrontament amb els sectors que pretenien que les joventuts s'oblidessin de la formació i es convertissin només en grups d'acció²⁰⁰, i el març de 1933 també criticà la

¹⁹⁵ *Tierra y Libertad*, 24/3/1933. Año IV, núm 106 (CEDALL).

¹⁹⁶ *Tierra y Libertad*, 12/5/1933. Año IV, núm 115 (CEDALL).

¹⁹⁷ *Tierra y Libertad*, 3/4/1933. Año IV, núm 108 (CEDALL).

¹⁹⁸ *Tierra y Libertad*, 12/5/1933. Año IV, núm 115 (CEDALL).

¹⁹⁹ Tavera, Susanna i Ucelay Da Cal, E; "El discurs de la disciplina: Jacinto Toryho i Solidaridad Obrera (1936-1938)". Revista de Recerca i d'Anàlisi, 1996.

²⁰⁰ *Tierra y Libertad*, núm 82, 23/9/1932 i núm 83, 30/9/1932 (CEDALL).

insistència d'alguns militants que segons ell semblaven “relojes de repetición”²⁰¹ demanant a les joventuts de la resta d'Espanya que entressin a l'Especifica²⁰². Segons Toryho, no era la FAI qui s'estava pronunciant sobre el tema sinó aquests militants que n'eren afiliats. Els recordava que les JJLL proporcionaven gent nova a la FAI perquè cada dia formaven grups “fets” que després entraven a l'organització, i que per tant no s'havia de tenir por que a les joventuts hi haguessin elements “moderats”²⁰³.

El periodista feia pocs mesos que s'havia instal·lat a Barcelona, després d'acceptar l'oferta de Liberto Callejas²⁰⁴ per treballar com a redactor a *Solidaridad Obrera*²⁰⁵. Segons Peirats, darrera d'aquest trasllat hi havia, a més de la nova feina, altres motivacions. Com explica a les seves memòries, sembla que des de Madrid els “filijistas”, nom que Peirats diu que donaven als promotors de la FIJL, no entenien perquè a Barcelona, que era la capital de l'anarcosindicalisme, no existia una forta sucursal de l'organització juvenil i que amb aquesta finalitat Toryho havia acceptat anar a viure a la ciutat. Segons Peirats, Toryho es dedicà a les seves estones lliures a la creació d'unes joventuts a l'estil de les madrilenyes que, tot i comptar amb joves de gran valia com Fidel Miró o Delso de Miguel, no van tenir gaire èxit²⁰⁶.

²⁰¹ *Tierra y Libertad*, 17/3/1933. Año IV, núm 105 (CEDALL).

²⁰² Nom que s'utilitzava a l'època per referir-se a la FAI (Federación Anarquista Ibérica), fundada l'any 1927.

²⁰³ *Tierra y Libertad*, 17/3/1933. Año IV, núm 105 (CEDALL).

²⁰⁴ Callejas havia estat nomenat director interí de *Solidaridad Obrera* l'estiu de 1932 després de la detenció de Felipe Aláiz, quan aquest dimití el mes de setembre continuà com a director del diari anarquista fins com a mínim desembre de 1933. Martínez de Sas, M^a Teresa, Pagès, Pelai; *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans*.

²⁰⁵ Tavera, Susanna i Ucelay Da Cal, E; “El discurs de la disciplina: Jacinto Toryho i Solidaridad Obrera (1936-1938)”. *Revista de Recerca i d'Anàlisi*, 1996.

²⁰⁶ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

L'explicació de Peirats, si deixem de banda l'opinió que tenia de Toryho al que qualifica de *“soberbio, bilioso y, naturalmente, inmodesto”*²⁰⁷, no sembla tant poc probable si la contextualitzem en el conflicte que s'estava vivint amb l'escissió de les joventuts catalanes i no, com assenyala l'autor, en els orígens de les Joventuts Llibertàries a Catalunya que eren anteriors a l'arribada del jove periodista a Catalunya. L'època del trasllat a Barcelona de Toryho, coincideix temporalment amb el moment del trencament de la Federació Local de JJLL de Barcelona amb la FIJL, i malgrat que no es pot afirmar que fos enviat per la central juvenil, el cert és que va intentar influenciar en el debat que s'originà en aquells moments al voltant de l'escissió de les joventuts catalanes. Pels voltants de maig de 1933, per exemple, va publicar un fulletó titulat *“La hora de las juventudes”*, en el que exposava com pensava que s'havien d'organitzar i actuar les joventuts que va aixecar força polèmica entre alguns sectors. El 4 de juny, representats de les joventuts de el Clot, Sant Adrià del Besos, la Barceloneta, les Corts, les P.N.J., Prat Vermell, Gràcia i Santa Eulàlia, signaren un escrit des de la presó contestant aquest fulletó²⁰⁸ en el que advertien que els havia arribat el rumor que les joventuts adherides a la FAI volien apartar-se d'aquesta per integrar-se a la FIJL. Segons aquests joves, des de que les joventuts havien entrat a l'Específica²⁰⁹ hi havia gent que es dedicava o bé a afalagar-los, o a dir que no estaven preparats per la lluita, però que ells tenien personalitat pròpia i eren capaços de resoldre els seus assumptes sense l'ajuda de *“ciertos compañeros que se vienen dedicando desde hace tiempo a la*

²⁰⁷ El grup “Afinidad” al que pertanyia Peirats i el grup “Nervio” del que formava part Toryho van tenir diferències importants d'opinió durant aquest període i també durant la Guerra. Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

²⁰⁸ *Tierra y Libertad*, 23/6/1933. Año IV, núm 121 i *Tierra y Libertad*, 30/6/1933. Año IV, núm 122 (CEDALL).

²⁰⁹ Nom que s'utilitzava a l'època per referir-se a la FAI (Federación Anarquista Ibérica), fundada l'any 1927.

labor “pedagógica” de aconsejar y “encauzar” nuestros pasos por la buena senda”.

Exposaven que si alguna vegada es van voler tallar les seves iniciatives per trobar-les massa perilloses, no per això havien de desistir de porta-les a la pràctica ni trencar relacions amb els que les creien equivocades o irreflexives. Com deixen molt clar a l'escrit *“tenemos que ser irreflexivos para jugarnos la vida siempre que sea preciso (...) Seamos reflexivos, ahora, sí, cuando se pretenda desviar nuestra ruta con bellos espejismos y sueños de organización independiente”.* Acabaven advertint que no era el moment d'entretener-se fent federacions i que per un malentès que hagués sorgit amb la FAI no era necessari trencar les relacions amb aquesta organització²¹⁰.

Dies després el que entrava a la polèmica per la publicació del fulletó era LES, que criticava tant l'escrit de Toryho, *“intento prematuro en quien “aún no conoce la Barcelona revolucionaria”*, com el de resposta dels joves des de la presó, ja que Toryho, segons ell, només intentava millorar l'organització, però al no saber com s'havien de dir algunes coses havia desorganitzat més que no organitzat en un moment en el que hi havia una *“tormenta de individualidades unidas por un fin común, pero desunidas en cuanto a las tácticas y procedimientos”*²¹¹. Toryho va contestar a LES desmentint que ell volgués erigir-se en líder ni cap de res, que a “La Hora de las Juventudes” només intentava exposar les seves apreciacions personals. També va replicar als joves que van fer l'escrit des de la presó, advertint-los que no es podia fer

²¹⁰ *Tierra y Libertad*, 23/6/1933. Año IV, núm 121(CEDALL). L'escrit estava signat de la “Juventud del Clot” per A Guiral, M. Nadal, Juan Valls, S. Satorras, José Vidal, Jose Majos, Ricardo Zapata, Jaime Tió, Juan Ballús i José Fernández. De la de San Adrià del Besós per Bautista Agustí, de la “Juventud Faros” per Jose Pérez, Rafael Arnau, F. Lecal i J. Martorell. De la “Juventud de la Barceloneta” per J.M. Ripoll, Juan Freixas, José Agulló, Francisco Padilla i José Muedra. De les “Juventudes de las Corts” per Anselmo Sánchez, Oliverio García. De les “Juventudes del P.N.J” per Gómez, Esteban Salvat i Amadeo Roig. De la “Juventud de Prat Vermell” per Gumersiando López, per la de Santa Eulalia signava Jose Garcia, i per les joventuts de Gracia, Angel Carballeira i Jose Subirats.

²¹¹ *Tierra y Libertad*, 30/6/1933. Año IV, núm 122(CEDALL).

res des de la “irreflexió” i que estar pres no els donava immunitat per calumniar²¹². La polèmica amb LES va continuar perquè aquest va tornar a respondre a Toryho que de moment només havia demostrat ser periodista i que el periodisme no feia organització, deia que el creuria quan veiés que darrera seu en realitat hi havia joves i no estava sol²¹³. Finalment van haver d'intervenir els responsables de la secció “Actividad Juvenil” demanant que s'acabés amb els personalismes i el creuament d'articles entre un i altre²¹⁴.

En aquesta polèmica, com es pot intuir, no només hi havia en joc el tema de si les JJLL de Catalunya estaven o no a la FAI, darrera, a més, hi havia les pugnes internes de la FAI en un moment en que alguns grups d'afinitat començaven a qüestionar-se la tàctica “insurreccionalista” seguida per la federació i liderada pel grup “Nosotros” des dels comitès de defensa, especialment l'aixecament de gener de 1933 i com s'havia pres la decisió de portar-lo a terme²¹⁵. Mesos després d'aquesta polèmica, com destaquen Tavera o Ealhman²¹⁶, el grup d'afinitat “Nervio”, del que formava part Abad de Santillán, al que Toryho seguia no només en la línia periodística, va intentar retallar el poder de “Nosotros” proposant la disciplina dins la FAI i que es prenguessin les decisions per majories. Un cop més les JJLL es trobaven al mig d'una lluita que afectava a una de les organitzacions anarquistes dels “adults”, ja que una part de les joventuts barcelonines havia seguit la crida insurreccional i com a resultat patit presó i repressió per haver participat en aquestes accions, mentre altres joves, components del grup

²¹² *Tierra y Libertad*, 7/7/1933. Año IV, núm 123 (CEDALL).

²¹³ *Tierra y Libertad*, 28/7/1933. Año IV, núm 126 (CEDALL).

²¹⁴ *Tierra y Libertad*, 11/8/1933. Año IV, núm 128 (CEDALL).

²¹⁵ Ealhman, C; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

²¹⁶ Tavera, Susanna i Uclay Da Cal, E; “El discurs de la disciplina: Jacinto Toryho i Solidaridad Obrera (1936-1938) i Ealhman, C; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

“Nervio” o del grup “A” de Toryho, pensaven que calia anar en un altre direcció seguint la línia d’Abad de Santillán. Pel que fa al paper de LES en tota aquesta polèmica, cal recordar, com ja s’ha destacat a l’anterior apartat, que pertanyia al grup de joves de la revista *Ágora*, que segons Pedret, era l’extensió juvenil del grup “Nosotros”²¹⁷. L’estiu de 1934 el grup “Nervio” i el grup “A” es sentiren prou forts per demanar l’exclusió formal de “Nosotros” de la FAI, segons Tavera i Stuart Cristie²¹⁸ gràcies, en part, al control que tenien de les joventuts facilitat perquè alguns dels components de “Nervio”, com Fidel Miró, n’eren dirigents. Sembla que aquesta pugna pel control dels sectors juvenils que havia de permetre aquesta maniobra, havia començat l’estiu de 1933 i els retrets que hi havia a la premsa n’eren només alguns indicis. En aquesta polèmica també va intervenir el grup “Afinidad”, al que pertanyia Peirats, que també havia qüestionat el moviment insurreccional de gener de 1933 i els grups i persones que actuaven en nom de la FAI sense ni tan sols formar-ne part. En el tema de les joventuts, però, i de la disciplina de majories que el grup d’Abad de Santillán i Toryho volien imposar a la FAI, Peirats explica a les seves memòries²¹⁹ que eren totalment contraris. Peirats, representant de les JJLL de la Torrassa, també exposa les discussions que havia tingut amb Fidel Miró en algunes de les reunions de la Federació Local de les JJLL de Barcelona, quan aquest intentava imposar el criteri que calia reunificar-se amb la FIJL. No obstant Fidel Miró s’acabaria convertint en el màxim dirigent de les JJLL catalanes, en un moment en el que curiosament aquestes iniciarien el camí per

²¹⁷ Vegeu Pedret, Gerard; “La joventut “de pocas letras y menos años”. Cercles, 8.

²¹⁸ Tavera, Susanna i Ucelay Da Cal, E; “El discurs de la disciplina: Jacinto Toryho i Solidaridad Obrera (1936-1938)” i Stuart Cristie; *Nosotros los anarquistas. Un estudio de la Federación Anarquista Ibérica (FAI) 1927-1937*.

²¹⁹ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*.

reintegrar-se a la FIJL, malgrat l'oposició manifesta de grups com les JJLL de la Torrassa o les de l'Escola del Treball .

La formació del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya, del que Fidel Miró seria dirigent, de fet, també es començà a organitzar l'estiu de 1933 coincidint amb tota aquesta polèmica. A la seva nota de presentació, el comitè organitzador de la Regional demanava a tots els grups juvenils que s'hi possessin en relació per facilitar "*nuestros trabajos por la unificación del movimiento juvenil*"²²⁰. En aquells moments, com explicava Morales Guzmán a *Tierra y Libertad*, a molts llocs de dins i de fora de la Península s'estaven constituint regionals de JJLL. Concretament el jove cita la celebració dels congressos de les JJLL de Llevant, de les d'Andalusia, de la Regional de JJLL Nord i la imminent celebració del congrés de la Regional de JJLL de Castilla, que tenia un comitè de relacions que estava treballant des de feia mesos. També destacava la constitució de grups de joventuts a Melilla, Ceuta, Tànger i Larraix, i les actuacions dels grups de JJLL de Canàries, de Saragossa i de Galicia, on començaven a formar-se agrupacions²²¹. A Catalunya, però, malgrat que hi havia crides constants del comitè organitzador de la Regional perquè les altres joventuts li fessin arribar dades, i es publicaven escrits a favor de la necessitat de celebrar un ple per poder parlar de problemes que no era possible tractar per carta o mitjançant el creuament d'articles²²², encara es trigaria a poder celebrar el primer congrés de la Regional catalana de grups juvenils anarquistes.

²²⁰ *Tierra y Libertad*, 21/7/1933. Año IV, núm 125 (CEDALL).

²²¹ *Tierra y Libertad*, 8/9/1933. Año IV, núm 132 (CEDALL). El 2 d'agost de 1934 també es publicava a *Tierra y Libertad* l'ordre del dia del congrés regional de les JJLL de Aragón, Rioja y Navarra.

²²² Portela per exemple explica aquestes necessitats en una article titulat "Necesidad de un pleno regional de juventudes", en el que exposa que s'hauria de parlar de quina estratègia havien de seguir les joventuts per arribar al comunisme llibertari, fixar actuacions contra les eleccions generals de novembre

Aquesta demora sembla que no va estar causada només per la polèmica explicada anteriorment entre els partidaris de mantenir-se dins la FAI i els que no, doncs, tot i seguir amb la discussió, ambdós sectors tenien interès per celebrar el congrés. Per exemple Portela destacava en un article que la trobada havia de servir per demostrar “*que los jóvenes adheridos a la FAI discuten todas sus cosas sin intromisiones de nadie, sin tutelas, y si siempre de acuerdo con los principios básicos que orientan a la tan gloriosa FAI*”²²³. Mentre que hi havia altres escrits que defensaven que si a Catalunya hi havia comitès locals i Regional que relacionaven les joventuts, la polèmica entre la FIJL i la FAI era absurda perquè era igual de lògic que també existís aquesta relació a tota la península²²⁴. Les raons principals que van fer retardar la celebració del congrés van ser doncs, bàsicament, les circumstàncies polítiques del moment i la repressió contra les joventuts.

El primer intent de celebrar el congrés de constitució de la Regional de les JJLL de Catalunya fou entre finals d’abril i principis de maig de 1934 a les muntanyes d’Horta, però aquesta reunió no es va acabar realitzant perquè van ser detinguts els 52 delegats que estaven a la trobada. Com relata Peirats²²⁵, el dia abans la policia va detenir a Aced, que segons l’autor era en aquells moments el secretari de les JJLL de Barcelona, i quan registraren casa seva van descobrir la circular que convocava als delegats de comarques al congrés en la que s’especificava que serien recollits al baixar

de 1933 o la posició davant l’amnistia de presos que estaven promentent els polítics. *Tierra y Libertad*, 10/11/1933. Año IV, núm 141 (CEDALL).

²²³ *Tierra y Libertad*, 10/11/1933. Año IV, núm 141(CEDALL). També Jaume Balius en un escrit publicat el 14 de juliol de 1934 a *Tierra y Libertad*, argumentava la importància que tindria per la FAI que les joventuts s’acabessin d’articular i se’ls donés més personalitat però sense apartar-se de les directrius de la FAI. Com explicava, “*nos interesa que las juventudes alcancen un crecido número para ofrecer mayores posibilidades a nuestros planes revolucionarios. A más, serán como un cultivo anárquico donde nuestros militantes podrán encauzar a los recién llegados*”.

²²⁴ *Tierra y Libertad*, 28/7/1934. Año V, núm 165 (CEDALL).

²²⁵ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*.

del tren i que havien de portar un exemplar de *La Vanguardia* sota el braç perquè els identifiquessin. Després de l'interrogatori, sembla ser que Aced també va confessar el lloc on es celebraria la reunió, informació que va permetre detenir a la resta de delegats entre els que hi havia segons Peirats²²⁶, a més d'ell mateix, Fidel Miró, Antonio Alorda, Alfredo Martínez, Viroga... Els que no tenien antecedents i no van ser enxampats a la reunió, foren identificats, fitxats i posats en llibertat, però segons s'explicava des d' "Actividad Juvenil", malgrat que el jutge no va poder processar als altres delegats per no trobar que estiguessin fent cap activitat delictiva, foren conduïts a la comissaria general d'ordre públic on els van apallissar i quedaren detinguts com a presos governatius²²⁷. El juliol de 1934 es denunciava des de la mateixa secció, que la majoria dels participants d'aquella trobada encara continuaven a la presó dos mesos després, mentre que Primo de Rivera i un grup de falangistes que havien estat enxampats en una reunió clandestina, havien estat posats en llibertat el mateix dia tot i que la policia havia trobat armes a la reunió²²⁸.

El primer congrés de la Regional catalana no es va poder celebrar finalment fins el 22 d'abril de 1935²²⁹, i en aquest es fixà que la missió de les joventuts havia de ser capacitar als nois i a les noies mitjançant xerrades, mítings, conferències i altres

²²⁶ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*.

²²⁷ *Tierra y Libertad*, 20/7/1934. Año V, núm 164 (CEDALL).

²²⁸ *Tierra y Libertad*, 28/7/1934. Año V, núm 165 (CEDALL). A la crònica, signada per la Federació Local de JJLL de Barcelona, citava els noms d'alguns dels delegats que continuaven detinguts: Francisco Aso, Ramon Farriols, Alfredo Martínez, Manuel Sánchez Ochoa, Vicente Lepi, Amadeo Casas, Angel Carballeira, Jose López, Simón Ramos, Juan López, Domingo Canela, José Rey, Vicente Esteban, Sebastian Esteban, Juan Gómez, José Aced, José Tudó i Ramon Guitar. A més de Manuel Cullerell, Narcís Jaulí, Sebastià Ramos, Francisco Beltrán, Diego Martínez Portillo, Salvador Gómez, Francisco Aleix, Angel Domínguez, German Fernández, Juan Carpintero, José Tumel, Antonio Mirabet, Manuel Martínez, Francisco Palenzuela, Diego Martínez Mora, Alfonso Ariño i Eugenio Rodríguez, que havien estat detinguts en una altra reunió a Santa Coloma feia 23 dies i encara no els havien comunicat si eren governatius o processats. Romualdo Borrás que havia estat també detingut a Plaça Catalunya i Jose Fillola, al que volien acusar del llançament d'una botella de líquid inflamable contra un carro de llet.

²²⁹ *Tierra y Libertad*, 10/7/1936. Año VII, núm 27 (CEDALL).

activitats. A més de declarar que *“nadie más que la juventud, por no estar mediatizada por el ambiente corrosivo que se respira, lleno de sátrapas, vagos y estraperlistas, (...) Es la llamada a llevar a cabo una transformación racional de la Humanidad”*²³⁰. També van enunciar els seus principis, comuns a la resta d’organitzacions anarquistes, de renúncia total a la política, segons ells perjudicial pel lliure desenvolupament de la societat i els individus, i d’oposició a l’Estat i a la l’Església, *“antro de sádicos perversos”*²³¹. Amb la celebració d’aquest primer congrés també es facilitava la trobada entre totes les joventuts catalanes, a més de l’articulació d’una estructura que s’aniria consolidant els anys següents i que permetria a les JJLL arribar a quasi bé a tot el territori català. Les primeres organitzacions de barri, que s’havien anat unint entre elles per crear les primeres federacions locals, com la Federació Local de JJLL de BCN creada el setembre de 1932²³², i les primeres agrupacions en els pobles que també s’havien unit per constituir comarcals, com per exemple la comarcal del Litoral, que agrupava els grups de JJLL del Maresme de la que trobem la primera referència el setembre de 1933²³³, la Federació Intercomarcal de l’Alt i Baix Penedès, que ja existia el novembre de 1933²³⁴, o la comarcal del Vallès que es constituí pels volts de juliol de 1934²³⁵, tindrien amb la creació de la Regional i els primers congressos, un nexa d’unió

²³⁰ *Tierra y Libertad*, 10/7/1936. Año VII, núm 27 (CEDALL).

²³¹ Idem.

²³² La primera federació local que es va crear va ser la de les JJLL de Barcelona tal i com s’explica a l’apartat 1.2.4. Dins d’aquesta federació també s’unificaren grups entre sí, com per exemple les JJLL de el Clot, Poblet, “Cultura Rebelde” i “Armonia Libertaria” que es van fusionar en les JJLL de la Barriada de Sant Martí el maig de 1934. Vegeu *Tierra y Libertad*, 19/5/1934. Año V, núm 155 (CEDALL).

²³³ *Solidaridad Obrera*, 10/9/1933 (CEDALL). El nom apareix en un anunci d’una “jira” organitzada per l’Ateneu de Divulgació Social de Mataró i el Grup de Cultura de treballadors d’Arenys al bosc Subirans d’Arenys.

²³⁴ *Tierra y Libertad* 24/11/1933. Año IV, núm 143 (CEDALL). Apareix com adherida al míting de la FAI al Palau de les arts decoratives de Barcelona.

²³⁵ *Tierra y Libertad* 23/7/1934. Año V, núm 165 i *Tierra y Libertad* 23/8/1934. Año V, núm 169 (CEDALL). A la nota on s’explica la seva constitució, es destaca que aquesta comarcal destaca pel gran número de noies que en formaven part *“no compañeras dispuestas a escuchar y seguir en todo a los compañeros, sino aquellas otras con iniciativa propia y carácter independiente”*. Des de Sùria també es reclamava el

que completava un esquema que s'havia anat construint de baix cap a dalt. A més, malgrat que aquest primer congrés no va aconseguir resoldre la pugna entre els partidaris de seguir a la FAI i els que volien reingressar a la FIJL, sembla que va marcar un punt d'inflexió després d'uns mesos en els que la polèmica s'havia anat aguditzant.

La discussió, com ja s'ha destacat anteriorment, no s'havia aturat des de l'estiu de 1933. Segons un escrit de "Tarzan"²³⁶, a qualsevol lloc on s'ajuntava un grup de joves es parlava de si les joventuts havien de formar part o no de la Federación Ibérica de Juventudes Libertarias, i hi havia el rumor que el delegat de la FAI coordinava moltes de les iniciatives de les joventuts. Aquest jove assegurava que això no era cert, que aquest delegat només combatia les proposicions que li semblava que no eren factibles, però que els representants de les barriades podien portar les iniciatives a les seves joventuts i allà acordar el que consideressin més convenient²³⁷. Malgrat aquests intents d'aclarir els termes, les rèpliques i contrarèpliques a la premsa foren constants, fins el punt que alguns escrits demanaren que s'aturés la campanya per intentar que les joventuts sortissin de la FAI²³⁸, i intentaren recordar als joves que la seva veritable finalitat era ser l'avantguarda de la revolució i no deixar-se emportar *"por la demagogia o la habilidad de aquellos que quieren erigirse en pequeños caudillos dando a estas juventudes un sentido contrario a lo que en realidad son"*²³⁹.

juliol de 1934 la necessitat de federar les joventuts de la zona en un comitè comarcal. Vegeu *Tierra y Libertad*, 7/7/1934. Año V, núm 162.

²³⁶ *Tierra y Libertad*, 21/7/1933. Año IV, núm 125 (CEDALL).

²³⁷ *Tierra y Libertad*, 21/7/1933. Año IV, núm 125 (CEDALL).

²³⁸ *Tierra y Libertad*, 17/11/1933. Año IV, núm 142 (CEDALL). Hi ha un escrit anònim a "Actividad Juvenil" que enumera les activitats que poden fer els joves per ajudar a la revolució dins la FAI, a més de fer propaganda i captar els elements més joves.

²³⁹ *Tierra y Libertad*, 27/9/1933. Año IV, núm 139 (CEDALL).

Després de tantes setmanes de discussions mitjançant la secció juvenil de *Tierra y Libertad*, entre l'intent de celebració del primer congrés el maig de 1934 i la reunió definitiva l'abril de 1935, algunes agrupacions de joventuts sembla que van començar a prendre partit no només en les seves opinions per escrit. El maig de 1934 semblava que tot seguia igual i els grups de joventuts catalanes que anunciaven la seva formació es continuaven adherint a la FAI, però a partir del juny de 1934, després de l'intent fallit de celebració del congrés i la detenció dels delegats que hi assistiren, trobem noves agrupacions catalanes que al formar-se continuaven adherint-se als grups de cultura i propaganda de la FAI, com ho van fer el grup "Conscientes" de el Papiol²⁴⁰, el grup de joves que es formà a Santa Coloma de Gramanet²⁴¹, o "Los Iguales" de Sant Pere Pescador²⁴², i d'altres que anunciaren públicament que s'adherien a la FIJL. El primer grup localitzat que va publicar que s'unia a la central juvenil amb seu a Madrid va ser "Nuevo Amanecer" de Moncada i Reixach²⁴³, però n'hi va haver d'altres com el grup "Nuevos Horizontes" d' Esparraguera²⁴⁴, el "Cronstadt" format a Premià, o el grup "Renacimiento", constituït a Arenys, ambdós el juliol de 1934²⁴⁵. Si tenim en compte que en aquests dos últims pobles ja existien nuclis de joves llibertaris des de 1932²⁴⁶, no és del tot improbable que aquests dos nous grups estiguessin formats per joves partidaris de la unió amb la FIJL que decidiren separar-se dels grups ja existents en aquestes localitats.

²⁴⁰ *Tierra y Libertad*, 20/7/1934. Año V, núm 164 (CEDALL).

²⁴¹ *Tierra y Libertad*, 23/8/1934. Año V, núm 169 (CEDALL).

²⁴² *Tierra y Libertad*, 30/6/1934. Año V, núm 161 (CEDALL).

²⁴³ *Tierra y Libertad*, 30/6/1934. Año V, núm 161 (CEDALL).

²⁴⁴ *Tierra y Libertad*, 23/8/1934. Año V, núm 169 (CEDALL).

²⁴⁵ *Tierra y Libertad*, 7/7/1934. Año V, núm 162 (CEDALL).

²⁴⁶ Garangou, S.; *Les Joventuts Llibertàries del Maresme: origen, estructura i context*. Tesina inèdita presentada a la UB el setembre de 2007.

Aquesta situació també es donà durant aquells mesos a la resta d'Espanya però a la inversa. Des del maig de 1934 trobem un degoteig de nous grups de joves anarquistes que al constituir-se s'adheriren a la FAI i no a la FIJL, com feien la majoria d'agrupacions que anunciaven la seva formació a la península. Ho van fer el grup "Primero de Mayo" de Cazalla de la Sierra (Sevilla)²⁴⁷, els "Triunfadores de la FAI" de Alcora (Castellón)²⁴⁸, el grup "Acracia" d'Arroyo (Valladolid)²⁴⁹, "Los Invisibles"²⁵⁰ i "Amor Libre"²⁵¹ d'Alcayís (Terol), malgrat que aquest últim pocs dies després rectificà i anuncià que es volia adherir a la FIJL però amb el nom "Amor y lucha"²⁵². També s'uniren a la FAI "Los ácratas" de Benicarló (València)²⁵³, "Amor y Libertad" de Jaca²⁵⁴, "Antorcha Revolucionaria" de Aznalcollar, que igualment volia relacionar-se amb el Comitè Regional d'Andalusia de la FIJL²⁵⁵. I un dels caos més curiosos, el dels grups "Los Invencibles" adherit a la FAI, i el "Grupo cultural libertario Bakunin" adherit a la FIJL, tots dos d'Albacete de Cinca i amb correspondència amb la regional de JJLL d'Aragó, Rioja i Navarra²⁵⁶.

És possible que existissin més grups que optessin per aquest camí, però només s'han referenciat els que especificaven que eren de joves. Com es pot comprovar, el tancament en fals del conflicte entre les joventuts catalanes i la FIJL es començava a estendre a altres zones i el comitè peninsular de la FIJL, que s'havia renovat el mes de maig, no va trigar en pronunciar-se. El seu primer escrit, que coincideix temporalment

²⁴⁷ *Tierra y Libertad*, 19/5/1934. Año V, núm 155 (CEDALL).

²⁴⁸ *Tierra y Libertad*, 30/6/1934. Año V, núm 161 (CEDALL).

²⁴⁹ Ídem.

²⁵⁰ *Tierra y Libertad*, 9/6/1934. Año V, núm 158 (CEDALL).

²⁵¹ *Tierra y Libertad*, 20/7/1934. Año V, núm 164 (CEDALL).

²⁵² *Tierra y Libertad*, 2/8/1934. Año V, núm 166 (CEDALL).

²⁵³ *Tierra y Libertad*, 23/8/1934. Año V, núm 169 (CEDALL).

²⁵⁴ Ídem.

²⁵⁵ *Tierra y Libertad*, 4/10/1934. Año V, núm 175 (CEDALL).

²⁵⁶ *Tierra y Libertad*, 30/8/1934. Año V, núm 170 i *Tierra y Libertad* 27/9/1934. Año V, núm 174 (CEDALL).

amb la creació d'aquestes noves joventuts que no s'hi adhireixen i els casos de les catalanes que sí, deixava clar que era necessari delimitar entre les actuacions revolucionàries i les que repercutien en perjudici de les organitzacions llibertàries restant possibilitats a la revolució. Segons la central juvenil, *“debe establecerse la diferencia entre el verdadero concepto federalista y la acción caótica y desarticulada que un mal entendido criterio de la libertad individual y colectiva ha creado entre nosotros”*²⁵⁷. Pel que es desprèn de l'escrit, sembla que alguns nuclis de joventuts estaven actuant de manera autònoma al marge de la FIJL, i com s'ha vist abans, algunes dins la FAI. El Comitè Peninsular demanava que les filials s'hi posessin en contacte per saber del cert amb quantes comptaven²⁵⁸. El 20 de juliol, el comitè publicava un altre escrit, la circular número 8, en la que s'explicava que ja no eren moments de teoritzar i buscar heretgies, sinó d'actuar en els quadres de defensa de manera coordinada totes les organitzacions anarquistes: FAI, FIJL i CNT. Que calia corregir errors i adaptar les joventuts a la realitat que s'imposava i que com s'havia discutit molt en el congrés constitutiu i el temps havia demostrat, era positiu que les joventuts seguissin mantenint la seva personalitat i independència orgànica²⁵⁹.

Alguns grups, van atendre aquestes peticions, com les JJLL de Bilbao que en un escrit dirigit a totes les JJLL del Nord, explicaven que s'havien reorganitzat i veient que els moments pels que travessava Espanya eren de màxima gravetat i era molt necessari que les joventuts estiguessin el màxim d'unides, havien decidit per unanimitat adherir-se a la FIJL i convidaven a la resta de joventuts autònomes a fer el mateix. Argumentaven que l'experiència els havia demostrat que *“estar autónomos es*

²⁵⁷ *Tierra y Libertad*, 9/6/1934. Año V, núm 158 (CEDALL).

²⁵⁸ Ídem.

²⁵⁹ *Tierra y Libertad*, 9/8/1934. Año V, núm 167 (CEDALL).

*la muerte de nuestras Juventudes Libertarias, pues limitándonos sólo a una labor de propaganda local, éstas van apagándose poco a poco; van dejando de ser, por falta de estímulo al desconocer el movimiento de las demás Juventudes, hasta que mueren por completo*²⁶⁰. Des de Catalunya no es pensava el mateix i l'editorial d' "Actividad Juvenil" de finals d'agost, va carregar contra la circular número 8 de la FIJL criticant que quan ja semblava que el problema de la divisió de les joventuts estava solucionat, s'insinuava que les joventuts adherides a la FAI no tenien personalitat i iniciatives pròpies. També demanaven al comitè de la FIJL que deixés d' "emborronar cuartillas" i respectés els seus "mutuos acuerdos y criterios para de esa manera demostrar que la palabra "libre acuerdo" no solamente sirve para imprimirla sino para ponerla en práctica siempre que sea necesario"²⁶¹.

La polèmica semblava no arribar a cap possible solució entre escrits d'uns i acusacions dels altres. Com reflexionava Juan Tardío des de *Solidaridad Obrera*, que les joventuts fossin orgànicament independents havia estat "una arma bien empuñada contra los que querían coger a la Juventud como un instrumento para satisfacer sus apetitos políticos obreristas y contra aquellos otros rabiosos de temperamento que querían hacer de la juventud un cuerpo violento sin capacidad, sin conciencia y sin inteligencia". Es referia sens dubte a com les joventuts havien estat motiu de disputa durant el conflicte trentista primer, i com després el sector insurreccionalista les havia intentat instrumentalitzar, però gràcies a la seva independència orgànica havien pogut mantenir-se enmig d'aquestes disputes internes del moviment llibertari. Demanava

²⁶⁰ *Tierra y Libertad*, 9/8/1934. Año V, núm 167(CEDALL). Aquestes joventuts continuarien en aquesta línia pro unificació, el 24 d'abril de 1936 també van publicar a *Tierra y Libertad* una proposta per unificar les joventuts que estaven adherides a la FAI, la FIJL i la ILES (Liga Ibérica de Esperantistas Anarquistas), i així unir esforços també des del punt de vista econòmic.

²⁶¹ *Tierra y Libertad*, 30/8/1934. Año V, núm 170 (CEDALL).

que ara que semblava que aquests “errors” s’esborraven del mapa social, el que s’havia de fer era buscar l’harmonia i era a la joventut a la que li pertocava ocupar la direcció del moviment anarquista per poder arreglar els defectes que s’havien patit²⁶². L’harmonia, però, encara trigaria un temps a arribar. L’impàs que es va obrir després dels “Fets d’octubre” de 1934, marcat per la repressió i la censura de bona part de la premsa anarquista, deixà un buit documental que no permet seguir l’evolució de les discussions els darrers mesos de 1934 i els primers de 1935. Però quan reapareix *Tierra y Libertad*, i sobretot després del 1r congrés de la Regional catalana, l’abril de 1935, com a mínim sembla que el to havia canviat i començaren a aparèixer articles a favor de la resolució del conflicte i de la unificació de les joventuts.

Les editorials d’ “Actividad Juvenil” també eren més conciliadores, potser pel canvi en la redacció que va patir la secció a mitjans d’agost de 1934, quan s’anuncià que el Comitè Regional, se suposa que es refereix al comitè que intentava organitzar la Regional, havia acordat donar per dimitits als redactors anteriors perquè pensaven que no era bo que la gent es prolongués en els càrrecs i volien que a partir d’aquell moment la secció fos prou amena per atreure als joves, “*mirando de armonizar nuestra labor con el criterio de las JJLL de Cataluña, a la vez que con las del resto de la Península*”²⁶³. Aquest canvi no era casual, fins aquell moment la redacció de la secció havia estat en mans de la Federació Local de les JJLL de Barcelona, que l’havia iniciat després de liderar la separació de la FIJL i l’ingrés a la FAI i havia defensat des de les seves pàgines la pertinença de les joventuts a la l’Específica. Després de mesos de polèmiques i de l’articulació del sector que demanava tornar a unir les joventuts,

²⁶² “*La independencia de las Juventudes*”. *Solidaridad Obrera*, 30/6/1934 (CEDALL).

²⁶³ *Tierra y Libertad*, 16/8/1934. Año V, núm 168 (CEDALL).

aquest semblava que s'havia imposat en el Comitè Regional i es feia amb el control de la secció. Només un escrit des de que es va fer el canvi a la redacció va anar dirigit contra la FIJL, la resposta a la circular núm. 8, la resta d'editorials i fins i tot d'articles publicats anirien per un altre camí amb comptades excepcions²⁶⁴.

Aquell estiu de 1935, segons el que va sortir referenciat en alguns articles, també va aparèixer el diari *Juventud Anárquica*, publicat pel Comitè Regional de JJLL de Catalunya, malauradament no s'ha pogut localitzar cap exemplar per poder comprovar si en aquesta publicació també es va seguir la mateixa línia que a la secció juvenil²⁶⁵. La única referència que s'ha trobat del que s'hi publicava, és una queixa que va aparèixer a la secció "Estampa" de *Tierra y Libertad* el 7 de juny de 1935, en la que l'autor es queixava que en aquest diari havien aparegut articles a favor dels atemptats personals. Pel que sembla el diari no va publicar més números possiblement per motius econòmics, però la idea que existís un òrgan de premsa de les JJLL catalanes va seguir endavant i s'acabaria consolidant un any després amb el projecte de la publicació de *Ruta*.

²⁶⁴ Un exemple d'aquestes excepcions seria l'article anònim *¿Hasta cuándo?* publicat a *Tierra y Libertad* el 20 d'agost de 1935, en el que l'autor explica que es parla a molts llocs sobre si existeix la possibilitat que les JJLL s'unifiquin, però que qualsevol que analitzi les actes del 1r Congrés Juvenil, comprovarà que es va mantenir la independència orgànica de les joventuts per aconseguir que les iniciatives juvenils no fossin obstaculitzades per altres organismes, però que no es pretenia que les joventuts formessin un moviment anarquista que actués per compte propi en la lluita. Que els que havien entès això estaven equivocats i que aquesta equivocació s'havia d'arreglar ja que les causes per defensar la independència orgànica bàsicament havien estat les influències dels trentistes a la CNT, de les que els joves es volien separar, i els obstacles que algunes federacions posaven a la tasca de les joventuts. Com que segons l'autor de l'article les dues causes havien desaparegut, havia arribat el moment que les joventuts s'unifiquessin i ingressessin a la FAI per poder unificar així la propaganda.

²⁶⁵ Segons Francisco Madrid, no es coneixen exemplars d'aquesta publicació, vegeu la tesi doctoral d'aquest autor *La prensa anarquista y anarcosindicalista en España desde la I Internacional hasta el final de la Guerra civil*. Però segons recull Miguel Iñiguez a *Esbozo de una enciclopedia histórica del anarquismo español*, van aparèixer tres números d'aquesta publicació que va ser editada pel comitè regional presidit per Fidel Miró segons un acord del darrer ple, sense especificar si es refereix al primer congrés juvenil. Vegeu <http://issuu.com/skateraw/docs/enciclopedia-del-anarquismo-espanol-parte-3/55>. A *Tierra y Libertad* 21/6/1935. Año VI, núm 9 (CEDALL), hi ha un escrit de J.S. Mateu, on diu que acaba de llegir el número 2 de *Juventud Anárquica*, *órgano de las JJLL de Catalunya*.

El desembre de 1935 es va fer un pas més per buscar el consens i es va promoure una enquesta des d' "Actividad Juvenil" preguntant als militants com es podria resoldre el problema de la unitat de l'organització juvenil. La pregunta a respondre era: *"Siendo necesario que haya una sola organización juvenil ¿cómo unificar la FIJL y las juventudes libertarias afectas a la Especifica?"*²⁶⁶. La pregunta ja no plantejava el debat vigent fins feia pocs mesos, sinó que només preguntava com s'havia de realitzar la unificació encara que algunes joventuts es mantinguessin dins la FAI. Semblava doncs que la possible solució havia arribat després d'anys de discussions. Des de la secció es convidava a les agrupacions a guardar el material que es publicqués a l'enquesta perquè en un dia, que ja determinaria l'organització juvenil, *"con alteza de miras, con la tolerancia característica de la idea anarquista, procurando evitar imposición alguna, se harán los posibles por armonizar todos los criterios y se resolverá el problema con el beneplácito general y en la más completa fraternidad, a ser posible en un congreso nacional"*. La proposta d'enquesta, que va ser contestada per molts militants, va anar acompanyada d'algun article de resum explicant l'origen del conflicte adreçat als joves llibertaris que no estaven a l'organització quan es va produir l'escissió²⁶⁷, i pocs mesos després també coincidí amb la preparació del 2n congrés peninsular de les JJLL, on estava previst que es resolgués la separació de les joventuts. El comitè peninsular de la FIJL, que el mes de febrer de 1936 estigué representat en el ple de regionals de la FAI²⁶⁸, en la seva circular número 12 del mes de març del mateix any, envià a les seves delegacions la informació referida al futur

²⁶⁶ *Tierra y Libertad*, 3/12/1935. Año VI, núm 16 (CEDALL).

²⁶⁷ *Tierra y Libertad*, 19/12/1935. Año VI, núm 17 (CEDALL). A l'article s'explicava que els mesos posteriors al congrés fundacional de la FIJL a Catalunya hi va haver molta discussió entre els que pensaven que si la joventut continuava independent hi havia el perill que es pogués produir una altra escissió com la trentista, i els que opinaven que era necessari mantenir la independència perquè el nou moviment no s'intoxiqués amb els personalismes i problemes interns que hi havia en aquells moments.

²⁶⁸ *Tierra y Libertad*, 12/2/1936. Año VII, núm 6 (CEDALL).

congrés peninsular. Com havia passat des de la formació de les JJLL, altra vegada l'organització juvenil era un reflex dels moviments que hi havia dins el moviment llibertari i plantejava la seva reunificació en el mateix moment que la CNT també estava a punt de celebrar el Congrés de Saragossa²⁶⁹, on es tancaria el conflicte trentista i es reunificaria la central sindical.

Mentre s'acabaven de discutir aquestes qüestions, a Catalunya l'organització seguia creixent numèrica i territorialment amb la formació de noves agrupacions, com el grup "Renace" de Tremp²⁷⁰ o les JJLL de Linyola²⁷¹ (Lleida), i l'ampliació d'estructures comarcals i provincials, per exemple aquells mesos es va formar la comarcal de Badalona i el comitè provincial de les JJLL de Girona²⁷². L'abril de 1936 també va ressorgir una vella polèmica. Des d' "Actividad Juvenil" es va fer un escrit, que va aixecar moltes crítiques, denunciant que alguns sindicats estiguessin fent crides a l'organització dels joves. S'argumentava que si ja existia una organització juvenil no hi havia cap necessitat de crear grups de joves organitzats dins els sindicats que els desviessin per camins que l'experiència ja els havia demostrat desastrosos. Segons l'editorial, les JJLL no havien pogut fer tot el que s'esperava d'elles, però això no era només responsabilitat seva sinó també dels "*hermanos mayores que sólo se acordaron de las JJLL cuando hubo que alquitrantar paredes, vocear nuevos periódicos y ediciones extraordinarias, hacer suscripciones, vigilar locales, etc.*" Es queixaven que molts

²⁶⁹ El Congrés Nacional de la CNT es va celebrar de l'1 al 10 de maig de 1936 a Saragossa.

²⁷⁰ *Tierra y Libertad*, 21/2/1936. Año VII, núm 7 (CEDALL).

²⁷¹ Curiosament aquest grup es va adherir a la FAI i a les JJLL de la resta d'Espanya, segurament per la confusió sobre aquest tema que hi havia en aquells moments, vegeu *Tierra y Libertad* 31/1/1936. Año VII, núm 4. Aquells dies també s'anuncià la reconstitució de les JJLL de Lleida, la formació del grup "El pensamiento libre" a Granadella (Lleida), adherit a la FIJL, la constitució de les JJLL de la Sagrera i les JJLL "Remember", ambdues a Barcelona. Vegeu *Tierra y Libertad* 24/4/1936. Año VII, núm 16 i *Tierra y Libertad*, 13/3/1936. Año VII, núm 10 (CEDALL).

²⁷² *Tierra y Libertad*, 10/4/1936. Año VII, núm 14 (CEDALL).

sindicats continuaven existint gràcies a la militància juvenil sorgida de les JJLL, sobretot en les darreres èpoques de clandestinitat i repressió quan els joves van ocupar llocs a les juntes i comitès confederals i específics per cobrir les baixes que hi havia d'altres militants empresonats o morts. Aclarien que els sindicats no eren el lloc on forjar idealistes ni l'escola dels treballadors sinó el seu fusell, que podia ser *“una arma suicida cuando no se emplea conscientemente”*²⁷³. Setmanes després de l'aparició d'aquest article, es va publicar una altra editorial a “Actividad Juvenil” rectificant. Sembla ser que molts joves que havien iniciat la creació de joventuts dins els sindicats es van ofendre per l'escrit anterior i es va acabar arribant a l'acord que les JJLL creades dins els sindicats no eren incompatibles amb el moviment, i que, de fet, demostraven la necessitat que existís una organització juvenil²⁷⁴. El mes de juny de 1936, s'anunciava que alguns dels grups constituïts als sindicats ja havien ingressat a les JJLL i els altres estaven en vies de fer-ho²⁷⁵.

La reacció davant la constitució de JJLL dins els sindicats pot semblar exagerada, però no feia sinó reflectir els vells fantasmes que hi havia a l'organització juvenil. En els inicis de les JJLL s'havien constituït algunes agrupacions d'Educació Llibertària en els sindicats com la que es va formar entre els tintorers de la Casa Emilio Serra de Poble Nou²⁷⁶, l'abril de 1932, la de la Casa Illa, constituïda el mes de maig del mateix any seguint la primera²⁷⁷, el grup de cultura format pels joves del Sindicat Únic del Ram del Vestir, que també reorganitzaren el sindicat entre l'octubre i el novembre de 1932²⁷⁸,

²⁷³ *Tierra y Libertad*, 10/4/1936. Año VII, núm 14 (CEDALL).

²⁷⁴ *Tierra y Libertad*, 1/5/1936. Año VII, núm 17 (CEDALL).

²⁷⁵ *Tierra y Libertad*, 5/6/1936. Año VII, núm 22 (CEDALL).

²⁷⁶ *Solidaridad Obrera*, 6/4/1932 (CEDALL).

²⁷⁷ *Solidaridad Obrera*, 18/5/1932 (CEDALL).

²⁷⁸ *Solidaridad Obrera*, 13/10/1932 i 30/11/1932 (CEDALL). En aquest darrer número constaven com a components d'aquestes joventuts: Jorge Azuara, Eduardo Abadia, Pedro Durán, Salvador Cano, Anita

el grup juvenil de defensa sindical del Sindicat Mercantil de Barcelona, format el desembre de 1932²⁷⁹, el de la Joventut del Ram de l'Alimentació²⁸⁰, o les JJLL de la Joventut Metal·lúrgica, formades ambdues l'abril de 1933²⁸¹. Segons s'explicava en un article de *Solidaridad Obrera*, aquests grups havien començat a formar-se impulsats per una campanya d'Eliseo Melis, que defensava l'organització de la joventut dins les fàbriques per acostar la cultura a obrers que mai anirien a un ateneu. Però altres militants com S.A. Fuentes també ho defensaren i es queixaren que en el congrés constitutiu de les JJLL, només s'hagués acordat la constitució d'aquests grups segons les conveniències de cada JJLL. Fuentes argumentava que els comunistes s'estaven infiltrant cada vegada més als sindicats i que aquestes formacions eren una bona manera de combatre'ls.

Aquestes agrupacions, però, no fructificaren a les JJLL en un moment en el que el conflicte trentista va acabar provocant que la FL de JJLL de Barcelona ingressés a la FAI, en part pel perill que la constitució de Joventuts Sindicalistes estava comportant a les JJLL catalanes. No s'ha pogut documentar si algun dels grups esmentats anteriorment acabà formant part d'aquestes joventuts més vinculades al trentisme i al Partit Sindicalista de Pestaña, però l'assimilació entre joventuts dins els sindicats i reformisme va quedar en la consciència col·lectiva del moviment llibertari juvenil català i va fer saltar les alarmes quan l'abril del 1936, es tornaren a formar JJLL dins els

Baltasar, Manuel Romero, Maria Casim, Jose Corominas, A. Iglesias, Carmen Hernández, Luisa Hernández, Aurelio Albarracin, Dolores Iturbe, M. Sánchez, Maria Borja, Francisca París, Antonio Celdrán, Francisca Company, Pascual Alano, Pedro del Villar.

²⁷⁹ *Solidaridad Obrera*, 27/12/1932 (CEDALL). Aquest grup va ser organitzat per J. Milan i Santiago Fuentes. <http://es.scribd.com/doc/13830913/Enciclopedia-del-anarquismo-espanol-Parte-2>

²⁸⁰ *Solidaridad Obrera*, 1/4/1933 (CEDALL).

²⁸¹ *Solidaridad Obrera*, 20/4/1933 (CEDALL). En l'anunci de la seva constitució els joves metal·lúrgics destacaven que "lo que enaltece a nuestra Confederación Nacional del Trabajo y le da vida a la exuberante son sus tácticas de acción directa y sus principios y finalidad anárquica". Demanaven per poder mantenir la integritat d'uns i engrossir els altres que els joves s'hi apuntessin.

sindicats. La ràpida resolució de la qüestió i la continuïtat de grups de JJLL dins seccions sindicals durant la Guerra Civil, eren una senyal més que l'organització juvenil semblava estar superant els problemes dels seus primers anys i encarava una nova etapa, però per reafirmar aquest nou rumb calia la celebració d'un congrés regional que consolidés l'organització, integrés els nous grups i fes una discussió prèvia sobre la reunificació a la que es faria en el congrés nacional de la FIJL.

El maig de 1936 la Regional catalana va convocar el seu 2n congrés amb alguns punts destacats a l'ordre del dia que pretenien donar resposta a totes aquestes qüestions pendents²⁸². En el punt 4, per exemple, estava previst ocupar-se de l'estructuració del Comitè Regional català, les normes a seguir en els altres òrgans de relació i com funcionaria la redacció d' "Actividad Juvenil". En el 5è punt, es volia tractar si es pensava que era necessari celebrar un congrés peninsular per la reunificació i com aquesta s'havia de portar a terme. La mateixa convocatòria de l'ordre del dia deixava clara la importància d'aquest punt doncs segons el Comitè Regional *"es de necesidad impostergable el llegar a la unificación de las JJLL de la península"*. Altres punts destacats eren la necessitat de crear un òrgan de premsa propi de les joventuts i legal, la campanya antimilitarista, la conveniència de crear una internacional juvenil anarquista i la posició de les JJLL respecte als sindicats de la CNT, a les joventuts socialistes, que havien fet una sèrie de proposicions a les joventuts llibertàries catalanes que van ser enviades a totes les delegacions perquè les estudiessin, i a altres organitzacions sindicals. La importància que es donava a l'assistència de delegats al congrés va portar a les JJLL de Barcelona a oferir allotjament gratuït per aquells que no tinguessin suficients recursos econòmics. La data no es va

²⁸² *Tierra y Libertad*, 8/5/1936. Año VII, núm 18 (CEDALL).

fer pública, només es comunicà a les delegacions mitjançant *Tierra y Libertad*, possiblement per evitar que tornés a haver-hi la intervenció de la policia i la detenció dels delegats com havia passat en l'intent de celebració del primer congrés regional el mes de maig de 1934.

Finalment el congrés es va celebrar entre el 31 de maig i l'1 de juny de 1936. Com escriuria pocs dies després el delegat de la FIJL que hi va assistir, totes les regionals de la península adscrites a la central juvenil van estar pendents de les resolucions que s'hi van prendre, perquè sabien que amb aquesta trobada s'obria una nova etapa pel moviment juvenil²⁸³. El delegat exposava que el resultat havia estat positiu perquè, malgrat no haver-se tancat del tot la reunificació, es podia preveure que en el 2n congrés juvenil peninsular la Regional catalana s'integraria ja com una més. Mentre això no passava, es va acordar que s'iniciessin relacions entre la Regional catalana i el Comitè Peninsular i que aquest fes arribar els documents per poder preparar el 2n congrés peninsular, al que podrien assistir totes les delegacions catalanes amb veu i vot igual que les de la resta del territori que estaven adscrites a la FIJL. El delegat valorava que el congrés havia estat molt constructiu i que les sessions s'havien desenvolupat amb molta sensatesa.

Aquesta visió contrasta amb l'article "*Impresiones del Congreso Juvenil*" que va aparèixer en el mateix número i que criticava la "*escasez mental*", la pobresa i nerviosisme de les intervencions, que posaven en evidència que les delegacions no s'havien preparat bé els temes, i la mala gestió del temps que havia provocat "*meticulosidad excesiva al principio y apresuramiento al final, lo que hizo que se*

²⁸³ El delegat en el seu escrit destaca la preocupació de la Federació Regional de Portugal que "*entendía la unificación de esta región hermana al resto de la península como algo imprescindible*". *Tierra y Libertad*, 12/6/1936. Año VII, núm 23 (CEDALL).

*tomaran por cansancio los acuerdos y de una manera muy confusa*²⁸⁴". L'escrit es queixava que dos dies eren molt poc temps per una ordre del dia tant llarga i que temes molt importants, com el de les aliances revolucionàries o la internacional anarquista, s'havien hagut d'ajornar per decidir-se en el congrés peninsular per falta de temps. Segons aquest article, els únics debats interessants van ser els referents a la reunificació amb la FIJL, amb la intervenció destacada del delegat de la FIJL i els arguments del delegat de l'Escola del Treball de Barcelona, que va defensar la necessitat de no desvincular el moviment juvenil de la FAI. També aplaudia el discurs del delegat dels grups juvenils dels alemanys expatriats, l'únic que havia fet "*vibrar de intensa emoción al congreso*".

Com es veu en aquests dos escrits les impressions sobre el congrés van ser contraposades, però en el que coincidien tots dos era en la resolució de l'escissió de les joventuts. Pocs dies després també S.A. Fuentes defensava no només la reunificació de les JJLL catalanes amb les de la resta de l'estat, sinó també la unió amb les Joventuts Sindicalistes en un moment en que ja s'havia arreglat el conflicte entre trentistes i faistes dins la CNT²⁸⁵. La resolució de tots aquests temes pendents, es va haver d'aturar quan es va produir el cop d'estat de juliol de 1936 que ho capgirà tot. També es va aplaçar l'aparició de *Ruta*, que s'havia anunciat el maig de 1936 i que el 2n congrés regional havia ratificat que fos el nou òrgan de les JJLL de Catalunya²⁸⁶. El seu primer número que havia de veure la llum el juliol de 1936²⁸⁷, acabaria sortint al

²⁸⁴ *Tierra y Libertad*, 12/6/1936. Año VII, núm 23 (CEDALL).

²⁸⁵ *Tierra y Libertad*, 19/6/1936. Año VII, núm 24 (CEDALL).

²⁸⁶ *Tierra y Libertad*, 1/5/1936. Año VII, núm 17. A la notícia també s'especificava que tindria 4 pàgines i valdria 0'15 cèntims (CEDALL).

²⁸⁷ *Tierra y Libertad*, 17/7/1936. Año VII, núm 28 (CEDALL).

carrer el mes d'octubre²⁸⁸ en unes circumstàncies molt diferents per l'organització juvenil.

3.4. Les dificultats de néixer i créixer en el context de la Segona República. Els joves llibertaris i les accions revolucionàries.

Com ja s'ha exposat en els apartats anteriors, sembla evident que els conflictes interns de la CNT de la primera meitat dels anys 30 condicionaren els inicis i desenvolupament de les Joventuts Llibertàries, però per poder fer un anàlisi complet de la formació de l'organització cal tenir en compte també el context polític, econòmic i social en el que va néixer que, sens dubte, completa més detalladament el retrat dels seus orígens i evolució. Les primeres agrupacions de joves anarquistes, que posteriorment esdevingueren JJLL, es formaren després de les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 que portaren a l'abdicació d'Alfons XIII i a la proclamació de la Segona República. Després de la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) i la Dictablanda del general Berenguer (1930-1931), el nou règim prometia retornar les llibertats democràtiques i fer les reformes que feia tant de temps que es reclamaven per intentar modernitzar el país. Aquestes transformacions, però, no es van produir amb la rapidesa ni la contundència que esperaven alguns sectors de la CNT, que aspiraven a canvis molt més profunds dels que estava disposat a oferir el nou règim republicà. Les tensions entre els partidaris de col·laborar amb el nou govern i els que preferien iniciar la revolució per forçar la proclamació del comunisme llibertari, acabaren dividint el sindicat anarcosindicalista tal i com es detalla a l'apartat 3.1.

²⁸⁸Vegeu la capçalera del número 1 en el següent enllaç:
http://efemeridesanarquistas1septiembre2012.blogspot.com.es/2012/09/ruta_19.html

L'estiu de 1931 trentistes i faistes s'enfrontaren per fer-se amb el control de la CNT i imposar la seva línia d'actuació. Els trentistes, no eren partidaris d'iniciar un cicle insurreccional per forçar una revolució immediata, però les circumstàncies polítiques i econòmiques aviat els van fer perdre el pols dins l'organització que quedà en mans del sector faista més radicalitzat²⁸⁹.

Com assenyala Eulàlia Vega²⁹⁰, el canvi de monarquia a república va tenir repercussions en l'economia, que es sumaren als efectes de la depressió mundial dels anys 30. Es van interrompre les obres públiques, provocant un daltabaix en el sector de la construcció, que ja havia protagonitzat una de les primeres lluites importants després de la reorganització de la CNT durant l'estiu i la tardor de l'any 1930. També entraren en crisi sectors relacionats amb la construcció com el dels béns de producció, que s'afegiren a la fugida de capitals, la disminució del finançament, i els problemes estructurals propis de l'economia espanyola: escassetat de inversions, poca competitivitat, processos productius obsolets... Malgrat que la crisi no es manifestà amb tota la seva cruïsa fins l'any 1933, quan començaren a tancar moltes fàbriques, els primers símptomes es començaren a percebre abans entre una població obrera²⁹¹ que feia anys que patia salaris baixos i males condicions de vida. Segons Ealhman²⁹² la segona revolució industrial, que s'havia produït a Catalunya durant els anys 20, havia

²⁸⁹ Vegeu l'explicació del conflicte trentista a la pàg.45. Segons Elhman, les mesures repressives contra les vagues i manifestacions del govern republicà van fer augmentar el suport al sector faista, sobretot en els sindicats on hi havia més aturats, ja que aquest sector es va solidaritzar i va participar en les lluites dels obrers a l'atur. Ealhman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

²⁹⁰ Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

²⁹¹ Segons Pere Gabriel, la població catalana va augmentar entre 1930 i 1936 de 1.966.000 persones a 2.918.000. Els municipis que més van créixer van ser els de més de 5.000 habitants i la ciutat de Barcelona que passà de 533.000 a 1.062.157. Com destaca Vega citant el Cens obrer de la Generalitat de 1936, el total de població obrera de Catalunya en aquesta època era de 970.000, un 40,2% pertanyia al sector agrícola i un 59,8% a l'industrial, que tenia com a sectors més importants el tèxtil (31%) la metal·lúrgia i la construcció (12,6% ambdós). Vegeu Gabriel, Pere; *Classe obrera i sindicats a Catalunya, 1903-1920*. Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

²⁹² Ealhman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

fet desaparèixer pràcticament les diferències entres els obrers qualificats i els que no ho eren, provocant la precarització de molts treballadors, que a més solien patir molts accidents laborals en un context on no existien les assegurances per accidents o els subsidis per malalties.

La inflació incontrolada feia molt difícil poder pagar el menjar o un lloguer, només durant la dècada dels 20 a Barcelona, ciutat on es concentrava la major part de la població obrera de Catalunya, el preu dels lloguers va arribar a augmentar entre un 50 i un 150%, provocant que molts treballadors no poguessin pagar i fossin desnonats. Els que aconseguien conservar un lloc per viure, tampoc estaven en millors condicions, així eren habituals els pisos subdividits, que acabaven provocant que diverses famílies s'amunteguessin en un sol habitatge, les pensions que llogaven llits per hores, i el "xabolisme", que es començà a desenvolupar a la platja del Poble Nou i després s'estengué a altres zones com Montjuïc. Un exemple d'aquesta situació era el barri del Raval de Barcelona on la densitat de població va arribar a ser 10 vegades superior que la de la resta de la ciutat, sobretot causada per l'arribada de treballadors catalans que anaven a la ciutat a buscar feina, però també pel flux constant d'immigració de la resta d'Espanya²⁹³. La saturació de la ciutat també va fer créixer a partir de 1920 ciutats properes com Hospitalet, Santa Coloma o Sant Adrià, on es van construir habitatges per la població obrera nouvinguda que no solien tenir cap mena de comoditat ni els serveis bàsics²⁹⁴.

²⁹³ Ealhman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

²⁹⁴ Com assenyala Pere Gabriel, l'any 1936 la capital catalana concentrava el 36,39% del total de la població que vivia a Catalunya, gràcies en part a l'emigració interna i a l'arribada de persones d'altres zones de l'Estat Espanyol. El saldo migratori a Catalunya entre 1915 i 1930 estava al voltant d'unes 300.000 persones, però 2 de cada 3 d'aquests immigrants van anar a viure a Barcelona o a poblacions properes com Hospitalet, Badalona, Santa Coloma... que també van experimentar un gran creixement i convertiren el Barcelonès en la zona amb més concentració obrera des de l'any 1920, seguida molt per sota del Vallès Oriental, Bages, Maresme i Baix Llobregat. Vegeu Gabriel Pere, *Classe obrera i sindicats a*

Aquestes precàries condicions de vida i treball, que no només afectaren a la ciutat de Barcelona sinó també a altres ciutats i pobles més industrialitzats, les van patir de manera molt acusada els nens i nenes, que entre els 8 i 10 anys es veien obligats a incorporar-se al món laboral per poder ajudar a les seves famílies. Les seves experiències vitals, com es pot comprovar repassant moltes biografies de militants anarquistes i els testimonis orals de l'època, van estar marcades pel treball infantil, en molts casos pels canvis de lloc de residència en funció de la demanda laboral, per la pobresa i per la manca de possibilitats de poder estudiar²⁹⁵. Alguns d'aquests nens i nenes van accedir a un mínim de formació gràcies als ateneus o a les escoles racionalistes organitzades pels sindicats, que es convertiren per a molts d'ells en l'única alternativa a un món que se'ls havia presentat hostil des de la infantesa. Quan es formaren les Joventuts Llibertàries en aquest context econòmic i social dels anys 30, molts dels nois i noies que hi ingressaren provenien d'aquesta xarxa associativa organitzada pels anarquistes i la majoria acumulaven una experiència de vida que els faria tenir molt clar quins eren els seus objectius i l'enemic a abatre.

Catalunya, 1903-1920. Els canvis que patiren aquests pobles propers a Barcelona han estat molt ben exposats a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*, coordinat per J.L. Oyón, J.J. Gallardo. Com s'assenyala en aquest estudi hi ha casos molt significatius com el del barri de la Torrassa d'Hospitalet, que va passar de 300 habitants l'any 1900 a 21.185 el 1930, el d'El Prat de Llobregat que va augmentar la seva població de 3.500 habitants els anys 20 a 6.511 l'any 1930, i el de Santa Coloma de Gramanet que va passar de 2.728 persones el 1920 a 12.930 l'any 1930 per la gent que hi començà arribar per buscar feina i sobretot després que amb motiu de l'Exposició Universal de 1929, l'Ajuntament de Barcelona decidís col·locar a milers de famílies que vivien en barraques a Montjuïc a les anomenades Cases Barates. 12.000 d'aquests nous pisos es van construir a Santa Coloma. Cap d'aquests nous barris va complir les mínimes condicions d'enllumenat, aigua potable, clavegueram...

²⁹⁵ Vegeu Garcia Oliver, Joan; *El Eco de los pasos*. Paz, Abel; *Chumberas y alacranes (Memorias 1921-1936)*. Amat i Teixidó, Jordi; *L'anarcosindicalisme a examen. Germinal Esgleas (1903-1981) una vida en roig i negre*. Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Sody Rivas, Ángel, Julia Romera Yáñez (1916-1941). *Vida y muerte de una luchadora por la libertad*. Són només alguns exemples de biografies que expliquen les dures condicions de vida i explotació laboral que patien els nens i nenes des de petits. També en els darrers anys s'han fet molts estudis locals que han recollit testimonis de les condicions de vida de l'època i com els infants s'iniciaven en el món laboral rural o industrial amb poc menys de 10 anys, com a exemple vegeu López Sánchez, P.; *Rostros de rostros en un prado rojo (y negro)*. *Las Casas Baratas de can Tunis en la revolución social de los años 30*. O Garangou, S.; *Malgrat 1930-1940. Els anys silenciats*. *República, Guerra i revolució a un poble de l'Alt Maresme*.

Les reformes socials i laborals de la República, que en teoria havien de solucionar els problemes derivats de les precàries condicions de vida i treball, com van ser el salari mínim, l'assegurança per accidents de treball, l'assegurança obligatòria de maternitat, les vacances de 7 dies per un any treballat i la intenció d'acabar amb el treball infantil, van topar moltes vegades amb l'oposició dels empresaris que es negaven a aplicar-les. En uns moments de forta crisi econòmica aquestes negatives solien desembocar en vagues per exigir el compliment de les noves lleis. Aquestes protestes des del principi foren durament reprimides per ordre de les noves autoritats, que no van depurar els cossos policials preexistents i seguiren utilitzant les forces armades tal i com havien fet els règims anteriors. Només l'agost de 1931 hi va haver a Barcelona 41 vagues organitzades majoritàriament per la CNT, que en aquells moments comptava amb 511 sindicats a tot Catalunya²⁹⁶. Les noves lleis laborals del ministeri de Largo Caballero, que preveien la solució dels conflictes laborals mitjançant els jurats mixtos que començaren a funcionar a mitjans de 1932, tampoc van contribuir a millorar l'ambient, doncs la CNT ja havia negociat millores amb els patrons i es negava a utilitzar aquests nous organismes que segons el sindicat anarcosindicalista afavorien a la UGT²⁹⁷.

El clima s'acabà d'enrair amb l'aprovació, el 22 d'octubre de 1931, de la Llei de Defensa de la República. Aquesta llei no permetia fer cap vaga que no estigués anunciada 8 dies abans, el ministre de governació podia suspendre reunions o manifestacions, es podien clausurar centres que fossin sospitosos d'actuar contra la

²⁹⁶ Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*. Ealman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*

²⁹⁷ Vega, Eulàlia; *Entre revolució i reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*.

República... Com destaca Ealhman²⁹⁸, citant Azaña, la nova llei no va ser pensada per evitar un perill real sinó per evitar que aquest perill naixés, per tant era preventiva i pretenia actuar contra els qui volien desestabilitzar la República des de l'extrema dreta o l'extrema esquerra. A aquesta norma se n'hi van sumar d'altres com la Llei del 8 d'abril de 1932, que obligava a les associacions obreres o patronals a inscriure's en un registre dels governs civils i a regular el seu funcionament intern, o la "Ley de vagos y maleantes", aprovada el 1933, que permetia a la policia identificar i detenir elements que fossin considerats perillosos, però que va ser utilitzada també per detenir obrers que penjaven cartells, llegien manifestos...²⁹⁹ Ealhman també destaca, en el cas de Catalunya, la política que va iniciar ERC contra els aturats, que portà en el cas de Barcelona a l'expedició d'unes targes d' "obrer parat" que exposaven als que no la portaven a la repatriació o l'internament en asils.

Els aturats, molts dels quals eren joves, progressivament van començar a ser identificats a la figura de l'immigrant, sobretot a l'estereotip del murcià, que gràcies a una campanya propagandística a la premsa es començà a associar amb el crim, les malalties, els conflictes i determinats barris de pobles de les rodalies de Barcelona³⁰⁰. Malgrat que com demostren alguns autors, amb dades reals, el percentatge de murcians tampoc va ser mai tant elevat ni justificava els malnoms que es van donar a

²⁹⁸ Ealhman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*

²⁹⁹ Ealhman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*

³⁰⁰ Dolors Marin destaca que el mite dels murcians va ser una imatge creada als anys 30 amb les caricatures de Tísner al Bé Negre i els articles de G. Trillas Blázquez y Madrigal Hernández de la revista *Crónica*. Aquests articles es publicaren l'any 1935 sota el títol *Gansgters organizados en Barcelona*. Eulàlia Vega va una mica més enrere i destaca el debat de 1928 al setmanari d'esquerres *l'Opinió* sobre les causes de la influència de l'anarosindicalisme entre els obrers catalans i l'opinió de Joaquim Maurin, que defensava la tesi que l'anarquisme no tenia cap relació amb el caràcter català i que la seva influència era deguda a la "invasió de Catalunya d'elements no catalans". Aquesta tesi també va ser seguida i difosa a "Los obreros y la política" publicat l'any 1932 per Jaume Miravittles. Vegeu *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerisme en la perifèria de Barcelona 1918-1939*. Coord. J.L. Oyón, J.J. Gallardo.

alguns barris³⁰¹, el cert és que el mite del “murcià exaltat i inculte”, que va funcionar fins a la Guerra Civil i ha arribat fins els nostres dies, va servir per demonitzar també certs sectors del moviment llibertari, sobretot associats als sectors faistes, que eren vistos com elements importats en contraposició als trentistes identificats com els obrers catalans que tenien seny i estaven disposats a col·laborar amb la República.

En aquest context legal les Joventuts Llibertàries van néixer i es van desenvolupar com una organització clandestina que no acceptava una legislació que considerava injusta i que va combatre des dels seus inicis. Com explicava la FIJL dos mesos després de la seva constitució en una nota a *Tierra y Libertad* contra la llei del 8 d'abril: “*Para nuestro organismo toda ley, toda legislación, todo lo sagrado y consagrado por la sociedad actual no tiene importancia ni nos merece otra atención que un cadáver putrefacto al que es preciso enterrar. Por esto los anarquistas estamos al margen de toda ley*”³⁰². Aquesta nova legislació en concret, els afectava directament perquè preveia que els menors de 18 anys no tinguessin vot a les assemblees dels sindicats, així que deixava a bona part dels seus militants exclosos de decidir res si la CNT l'aplicava. Com denunciava J. Barberà Mateu en un article titulat “*Largo Caballero teme a la juventud*”, era absurd que no els deixessin tenir la seva personalitat pròpia i votar els acords i opinions a les assemblees per ser massa joves, però que sí els permetessin passar fam i misèria o ser explotats des dels 11 anys³⁰³. A més la nova llei

³⁰¹ Per exemple el barri de la Torrassa de l'Hospitalet que es solia associar als anarquistes més radicals i murcians havia passat de 300 habitants l'any 1900 a 21.185 el 1930, d'aquests: 21,4% eren d'Hospitalet, el 34% de la resta de Catalunya, un 12,6% de València, un 18,8% de Murcia i Almeria, i el que quedava de la resta d'Espanya. Vegeu Marin, Dolores a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*. Coord. J.L. Oyón, J.J. Gallardo.

³⁰² *Tierra y Libertad*, 23/9/1932. Año III, núm 8 (CEDALL).

³⁰³ *Solidaridad Obrera*, 17/9/1932 (CEDALL). L'autor qualificava la llei de codi penal més reaccionari que la llei de Corporacions Feixistes de Mussolini, i acusava a Largo Caballero de voler tallar l'entusiasme i el dinamisme dels joves perquè sabia que eren l'avantguarda de la revolució.

preveia, si no es complia amb la inscripció al registre d'associacions, la clausura de locals, la prohibició d'actes o les detencions per reunions considerades il·legals. Com es pot comprovar repassant la premsa de l'època, els joves llibertaris patiren sovint aquestes sancions durant els primers anys de la Segona República fins i tot abans que aquestes lleis entressin en vigor.

Per exemple el maig de 1932 joves que participaven a una "jira" llibertària van ser rodejats per la policia que els va apuntar amb fusells perquè havien penjat un mocador roig i negre en un pi³⁰⁴. No era un fet aïllat, com s'explicarà en el següent apartat els joves solien participar en la major part de sortides que s'organitzaven, fossin pròpies o d'altres grups de la FAI o ateneus, i sovint aquestes "jiras" eren controlades per la policia. Un mes abans de l'incident citat anteriorment, en una "jira" organitzada pel grup "Prometeo" de Premià de Dalt a la Font de la Cisa, parelles de la Guàrdia Civil també havien interromput una xerrada sobre naturisme i anarquisme a petició de l'alcalde de Premià. Segons explicava la crònica de l'incident, els guàrdies civils els havien dit que tenien permès menjar, saltar o ballar però no parlar³⁰⁵. Aquest control no es limità a les "jiras" llibertàries, el juny de 1932 la policia va registrar i clausurar el local social de l'agrupació cultural "Juventud" de Mollet³⁰⁶, el març de 1933 el Governador Civil va prohibir celebrar una conferència sobre "La esclavitud sexual de la mujer" a l'Ateneu de Divulgació Social de Mataró, nucli dels joves llibertaris mataronins³⁰⁷, la policia també va registrar i va interrompre assajos de teatre a la "Casa del Pueblo" de Santa Coloma, lloc de reunió i esbarjo de les JJLL de la població, i pel que es dedueix de les notes a la premsa de la Federació Local de JJLL de

³⁰⁴ *Solidaridad Obrera*, 19/5/1932 (CEDALL)

³⁰⁵ *Tierra y Libertad*, 1/7/1932. Año III, núm 70 (CEDALL)

³⁰⁶ *Solidaridad Obrera*, 7/6/1932 (CEDALL)

³⁰⁷ *Solidaridad Obrera*, 24/3/1933 (CEDALL)

Barcelona i del Comitè Regional, la policia va intervenir alguna vegada les seves adreces i correspondència³⁰⁸.

A banda d'aquests incidents cal destacar, com ja s'ha explicat a l'apartat anterior, que el maig de 1934 es va produir la detenció de 52 militants quan intentaven celebrar el 1r Congrés de la Regional catalana³⁰⁹, també van ser detinguts 17 afiliats més de les JJLL de Barcelona mentre feien una reunió a Santa Coloma, i hi va haver a més detencions d'altres militants als que s'acusava de delictes i incidents³¹⁰. Aquestes actuacions no es limitaven només a Catalunya, com ja denunciava Jacinto Toryho el setembre de 1932 a *Solidaridad Obrera*, a Madrid es va detenir a una noia de les JJLL per repartir manifestos, i quan la van anar a veure a la presó la seva mare, la seva germana i un company de les JJLL també van ser retinguts 15 dies amb els presos comuns³¹¹. No van ser les úniques detencions que patiren els joves llibertaris durant aquells anys, a partir del mes de gener de 1932 s'inicià un cicle d'insurreccions anarquistes, protagonitzades pels grups d'acció faistes, que pretenien desestabilitzar la República per forçar l'inici de la revolució i que tornaren a portar a molts militants de les JJLL a la presó.

³⁰⁸ Vegeu *Solidaridad Obrera*, 7/7/1934, *Solidaridad Obrera*, 30/6/1934 i *Tierra y Libertad*, 10/9/1935. Año VI, núm 4 (CEDALL)

³⁰⁹ *Tierra y Libertad*, 28/7/1934. Año V, núm 165 (CEDALL) A la crònica, signada per la Federació Local de JJLL de Barcelona, citava els noms d'alguns dels delegats que el mes de juliol encara continuaven detinguts: Francisco Aso, Ramon Farriols, Alfredo Martínez, Manuel Sánchez Ochoa, Vicente Lepi, Amadeo Casas, Angel Carballeira, Jose López, Simón Ramos, Juan López, Domingo Canela, José Rey, Vicente Esteban, Sebastian Esteban, Juan Gómez, José Aced, José Tudó i Ramon Guitar.

³¹⁰ *Tierra y Libertad*, 28/7/1934. Año V, núm 165 (CEDALL). Els 17 detinguts a la reunió de Santa Coloma eren: Manuel Cullell, Narcís Jaulí, Sebastià Ramos, Francisco Beltrán, Diego Martínez Portillo, Salvador Gómez, Francisco Aleix, Angel Domínguez, German Fernández, Juan Carpintero, José Tumel, Antonio Mirabet, Manuel Martínez, Francisco Palenzuela, Diego Martínez Mora, Alfonso Ariño i Eugenio Rodríguez, segons la crònica després de 23 dies encara no els havien comunicat si eren governatius o processats. També citaven a Romualdo Borrás que havia estat detingut a Plaça Catalunya i Jose Fillola, al que volien acusar del llançament d'una botella de líquid inflamable contra un carro de llet.

³¹¹ *Solidaridad Obrera*, 7/9/1932 (CEDALL)

El primer d'aquests aixecaments començà el 19 de gener de 1932 a Fígols i es va estendre a altres poblacions de l'Alt Llobregat i el Cardener com Sallent, Navarcles, Balsareny, Cardona o Súria, i sense un caràcter revolucionari a Berga, Gironella, Puig-Reig i Manresa, on també es registraren alguns incidents³¹². És difícil resseguir si hi va haver joves llibertaris que actuessin en aquests primers aixecaments, perquè en aquells moments encara no s'havia constituït la FIJL ni s'ha trobat constància que existissin grups de JJLL en aquests pobles. Cal suposar, però, que com a mínim en algunes localitats sí que hi havia joves llibertaris més o menys organitzats si tenim en compte que pocs mesos després, l'agost de 1932, les JJLL de Súria organitzaren una "jira llibertaria" a Entius per establir més relació amb la resta de pobles de la comarca³¹³. És molt probable, doncs, que alguns dels joves que mesos després formarien les JJLL, o les estaven formant en aquells moments, participessin en els aixecaments com ho va fer per exemple Ramon Vila Capdevila, més conegut com a *Caracremada*. El que durant el Franquisme es convertí en un dels maquis més actius i coneguts, segons Pelai Pagès i Maria Teresa Martínez de Sas va pertànyer a les JJLL i en aquesta època vivia a la Pobla de Lillet i treballava de miner a Fígols, on va prendre part activa en la insurrecció, motiu pel que va ser empresonat després d'intentar fugir amb 400 homes més³¹⁴.

³¹² Segons Jordi Cara i Jordi Jané, s'havia contemplat la possibilitat de fer una vaga revolucionària durant una reunió dels sindicats de la comarca que es va fer a Gironella, però tots van acordar que no excepte el sindicat de Fígols. El 18 de gener va començar una vaga del sector tèxtil pels salaris i els miners de Fígols aprofitaren la conjuntura. Vegeu Cara, J. i Jané, J.; "El moviment obrer al s.XX: l'altra cara de la industrialització berguedana". Per a més informació sobre els aixecaments Borderias, C.; *La Insurrección del Alto Llobregat -enero 1932- : un estudio de historia oral, o Creyeron que éramos rebaño: la insurrección del Alto Llobregat y la deportación de anarquistas a Canarias y África durante la República de Jesús Giraldez*.

³¹³ *Solidaridad Obrera*, 9/8/1932 (CEDALL).

³¹⁴ Ramon Vila Capdevila, l'últim representant de la lluita armada dels maquis que va mantenir en solitari des de 1953 fins a la seva mort en mans de la policia l'any 1963, tenia en aquells moments 24 anys, havia començat a treballar a les mines de Fígols després de sortir de la presó amb l'amnistia de la República, l'havien condemnat a 8 anys de presó per fer un acte de sabotatge en una fàbrica tèxtil de la

L'aixecament anarquista acabà entre el 23 i 24 de gener amb la intervenció de les tropes i la detenció de molts obrers, 104 dels quals van ser deportats a Vila Cisneros, Guinea Espanyola, fet que provocà un nou motiu de ressentiment entre els anarquistes i les autoritats republicanes. La CNT va organitzar una gran campanya d'agitació contra les deportacions que va culminar el 29 de maig de 1932 obligant a posposar el congrés de constitució de la FIJL, que no es va poder celebrar fins un mes després. Malgrat aquest entrebanc, les JJLL participaren activament en aquesta campanya, de fet, el mateix comitè de pro deportats i presos, ja els havia instat a organitzar actes en benefici dels deportats mesos abans³¹⁵ i moltes joventuts s'havien adscrit a les col·lectes, o havien organitzat activitats, com va ser el cas de l'Agrupació Cultural "Juventud" de Mollet que va celebrar un míting a favor dels presos i deportats el 9 d'abril de 1932, en el que a més dels diversos ponents, la crònica destacava l'exposició sobre la "República dels treballadors" que havia fet un noi de 16 anys que havia fet emocionar al públic que l'havia ovacionat³¹⁶.

El 10 d'agost de 1932 la República va patir una altra crisi amb l'intent de cop d'estat del general Sanjurjo, que va ser sufocat en poques hores. La situació econòmica no millorava, cada vegada hi havia més parats i els "comitès de defensa" van iniciar una segona onada d'aixecaments a tota la península a principis de gener de 1933, en els que aquest cop sí que participaren de manera activa les Joventuts Llibertàries ja constituïdes a molts pobles de Catalunya i la resta de l'Estat Espanyol, que culminaren

Pobla de Lillet l'any 1930. Vegeu Martínez de Sas, M^a Teresa, Pagès, Pelai; *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans* i també Iñiguez, M; *Esbozo de una enciclopedia histórica del anarquismo español*. <http://es.scribd.com/doc/13831630/Enciclopedia-del-anarquismo-espanol-Parte-5#scribd>.

³¹⁵ *Solidaridad Obrera*, 10/3/1932 (CEDALL).

³¹⁶ *Solidaridad Obrera*, 5/4/1932 i 17/4/1932 (CEDALL).

amb els Fets de Casas Viejas³¹⁷. En aquells moments la FIJL estava immersa en la polèmica que havia provocat la secessió dels grups de JJLL catalans que des del novembre de 1932, liderats per la Federació Local de JJLL de Barcelona, s'havien separat de la central juvenil i havien ingressat a la FAI. Però malgrat aquesta divisió, sembla que les JJLL d'arreu es sumaren de la mateixa manera a la insurrecció seguint la consigna del sector faista que en aquells moments dominava la CNT. Com destacava Toryho en un article a *Tierra y Libertad*³¹⁸, la majoria de detinguts a Barcelona i a Madrid durant els aixecaments tenien entre 18 i 23 anys, per tant s'havia demostrat que les joventuts havien respòs i els que les havien criticat perquè es dedicaven a activitats culturals estaven equivocats. Com escrivia el periodista: *“Y aquella juventud que cantaba, reía, y hacía excursiones al campo cuando le venia en gana – profundamente anarquista- (...) Fue la primera en lanzarse a la calle, en dar el pecho en arrastrarlo todo. Que digan los compañeros de experiencia revolucionaria, si la juventud anarquista de Madrid “respondió”. ¡Como “responderá” en el momento que sea necesario! (...) ¿en nombre de qué clase de anarquismo queréis impedir que la juventud cante, ría y sueñe alguna vez?”.*

³¹⁷ Casas Viejas és un poble de la província de Cadis, proper a Jerez de la Frontera. El 10 de gener a la nit un grup de camperols afiliats a la CNT d'aquesta localitat van iniciar una insurrecció rodejant i intentant assaltar el quarter de la Guàrdia Civil provocant dos morts. L'endemà arribaren reforços de la Guàrdia Civil i els Guàrdies d'Assalt que ocuparen el poble. Alguns dels detinguts pels incidents acusaren també de participar-hi a dos fills i al gendre de Francisco Cruz “Seisdedos”, quan els guàrdies intentaren detenir-los a casa seva, des de l'interior de la casa començaren a disparar. Després d'algunes hores d'intentar assaltar la casa sense resultats, les forces de seguretat cremaren la casa amb els ocupants a dins. 6 persones van morir en l'incendi i dues més a trets quan intentaven fugir del foc. Només es va salvar la néta de “Seisdedos”, Maria Silva Cruz “la libertaria” que va sortir amb un nen als braços. Els anomenats “Fets de Casas Viejas” van provocar un gran escàndol i van desprestigiar el govern d'Azaña.

³¹⁸ “Al desgaire. Ventanal”. *Tierra y Libertad*, 3/2/1933. Año IV, núm 101 (CEDALL).

Un dels empresonats durant les revoltes va ser Morales Guzmán³¹⁹ que des de la presó de Madrid explicava a *Tierra y Libertad* que a més dels 20 joves empresonats, a la capital de l'estat també s'havia maltractat a molts nois a les comissaries. Guzmán destacava que a la Línia i Algeciras també havien estat processats una dotzena de nois, a Màlaga diversos afiliats havien patit maltractaments i havien estat processats injustament, a Granada la policia havia pegat a diversos joves, i a Posadas, Medina-Sidonia i Alacant es perseguia als joves sense respectar a les seves mares ni als seus germans.³²⁰ Aquesta informació havia estat corroborada per una carta que els grups juvenils d'Alcalá de los Gazules, Medina-Sidonia i Casas Viejas van enviar des de la presó de Medina-Sidonia, on denunciaven les tortures que havien patit al presidi³²¹, i pel comitè de relacions de Llevant, que també es queixava de la gran repressió que havien patit les joventuts constituïdes a la seva regió que havia portat a la mort o a la presó als seus millors militants, havia desestructurat tots els centres de joventuts

³¹⁹ Fou un dels fundadors de les JJLL de Granada i també participà en el congrés constitutiu de la FIJL. Era un dels militants que solien fer escrits de manera habitual opinant de diversos temes de l'organització juvenil. Durant la Guerra, a més de lluitar al front, va ser corresponsal de la CNT a Andalusia i fundà amb Santana Calero i Cipriano Damiano la revista *Nervio*, òrgan de la 147a Brigada Mixta. Quan després de la Guerra va arribar a França va ser primer detingut pel govern de Vichy que el va enviar a un batalló de treballadors i després deportat pels nazis a Mauthausen d'on va ser alliberat el maig de 1945. Vegeu <http://www.estelnegre.org/documentos/moralesguzman/moralesguzman.html>, també apareix referenciat a *Esbozo de una enciclopedia del anarquismo español* de Miguel Iñiguez, però en aquest apunt biogràfic no s'esmenta la seva militància a l'organització juvenil ni la seva participació en la constitució de la FIJL.

³²⁰ *Tierra y Libertad*, 3/3/1933. Año IV, núm 103 (CEDALL).

³²¹ "¡Adelante Juventud!". *Tierra y Libertad*, 24/2/1933. Año IV, núm 104 (CEDALL). En el número anterior de *Tierra y Libertad* A. Nieves Nuñez també havia criticat el tracte de les autoritats republicanes cap a la jove Maria Silva més coneguda com "la libertaria", néta de Francisco Cruz Gutiérrez "Seisdedos", mort amb el seus fills durant el Fets de "Casas Viejas". María, que en aquells moments tenia 18 anys, i el seu germà petit van ser els únics que van aconseguir sortir de la casa i salvar-se, però la noia va ser traslladada a la presó de Medina-Sidonia, on la van incomunicar i segons l'autor de l'article van intentar abusar d'ella. Maria pertanyia al grup "Amor i Armonia" format per noies joves llibertàries que es relacionaven també amb el de JJLL de la localitat. Vegeu *Tierra y Libertad* 24/2/1933 (CEDALL), i l'article de Jose Luis Gutiérrez Molina "Silva Cruz, María- La Libertaria" a Memoria Libertaria <http://www.memorialibertaria.org/spip.php?article466>.

organitzats i havia fet impossible la celebració del congrés de constitució de la Regional³²².

A Catalunya també hi va haver joves empresonats. Com explica Alejandro Andreassi al seu estudi sobre l'anarcosindicalisme a Sant Adrià del Besós³²³, Agustí Baptista de les JJLL d'aquesta localitat va ser empresonat després de participar amb els seus companys en l'aixecament de barricades al pont sobre el riu Besós, en la detenció i control de vehicles en una acció simultània a la que es desenvolupava al barri de el Clot, i en les accions i enfrontaments a la ciutat de Barcelona. No van ser l'únic, el militant de les JJLL de el Clot, Salvador Satorre, de 19 anys, va ser detingut amb 3 bombes i una pistola, juntament amb els seus companys Alfonso Guiral Nebot, que en el moment de la detenció portava una pistola, Josep Vidal Comas, al que se li trobaren una bomba, una pistola i municions, Joan Ballús, Jose Fernández Zapata, Joan Valls, Jose Majos, M. Nadal, Ricardo Zapata i Jaume Tió³²⁴. També van ser detinguts Jose Pérez, Rafael Arnau, F. Lecal i J. Martorell de les JJLL Faros, J.M. Ripoll, Juan Freixas, José Agulló, Francisco Padilla i José Muedra de les JJLL de la Barceloneta. Anselmo Sánchez, Oliverio García, Gómez i Esteban Salvat de les JJLL de les Corts, Amadeu Roig de les JJLL de P.N.J., Gumersiando López de les JJLL Prat Vermell, Jose Garcia de les JJLL de Santa Eulàlia i Angel Carballeria i Josep Subirats de les JJLL de Gracia³²⁵. Tots aquests joves el juny de 1933 encara estaven a la presó. També hi va haver algunes noies joves empresonades durant aquests mesos, com destacava un article de *Tierra y Libertad*

³²²Pel que explicaven a l'escrit només havien pogut assistir a la trobada les delegacions d'Alcoi, Concetaína, Vila Joiosa, Alacant, Elx i representants dels diaris juvenils *Rebelión* i *La Verdad. Tierra y Libertad*, 24/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL).

³²³ Andreassi Alejandro; *Libertad también se escribe en minúscula. Anarcosindicalismo en Sant Adrià del Besós, 1925-1939*.

³²⁴ Vegeu *La Vanguardia*, 10/1/1933. Año LII, núm. 21.490 i *Tierra y Libertad*, 23/6/1933. Año IV, núm 121 (CEDALL).

³²⁵ *Tierra y Libertad*, 23/6/1933. Año IV, núm 121 (CEDALL).

que parlava del cas de 7 detingudes: 4 a Granollers, 1 a Sabadell, que era la conserge de l'Ateneu, i 2 més a Barcelona, a les que donaven ànims amb el lema: *¡Juventud femenina, bienvenidas al seno de la Acracia!*³²⁶

A finals de novembre de 1933 es van convocar eleccions generals després que es desfés la coalició republicana-socialista, que havia estat governant des de la proclamació de la Segona República, a causa de les tensions provocades per la lentitud en l'aplicació de les reformes, la crisi econòmica i els fets de Casas Viejas. Com assenyala Roberto Villa³²⁷, la CNT i la FAI van fer una campanya molt intensa des de la premsa i amb diversos mítings demanant l'abstenció dels treballadors i anunciant que si aquesta es produïa i guanyaven els partits de centre-dreta hauria arribat el moment d'iniciar la revolució, que estaven convençuts que enfront d'un govern de dretes també seguirien els treballadors de la UGT. El 30 d'octubre la FAI va aprovar una resolució en aquest sentit i el Ple de Regionals de la CNT també va decidir que en cas que la dreta triomfés a les eleccions, hi hauria un aixecament que totes les regionals haurien de seguir només que una l'iniciés. Amb el lema "front les urnes revolució social", els grups d'acció van practicar l'anomenat "abstencionisme actiu" i durant tota la campanya i també el dia de les eleccions, van intervenir mítings, van provocar aldarulls, es va impedir la formació de meses electorals, es van trencar urnes i hi va haver episodis de violència amb morts a diferents punts d'Espanya³²⁸. Pel que sembla les JJLL també van participar en aquesta campanya. Com ja escrivia un dels joves llibertaris a principis de novembre de 1933: *"los jóvenes proletarios no tenemos voto*

³²⁶ *Tierra y Libertad*, 26/5/1933. Año IV, núm 117 (CEDALL).

³²⁷ Villa, Roberto; "La CNT contra la República: la insurrección revolucionaria de diciembre de 1933". *Historia y Política*, núm. 25, 2011.

³²⁸ Villa, Roberto; "La CNT contra la República: la insurrección revolucionaria de diciembre de 1933". *Historia y Política*, núm. 25, 2011.

*(ni queremos) pero si tenemos el “voto” revolucionario; tenemos músculos, brazos y fogosas energías para ayudar al pueblo a sacudirse el pestilente yugo de toda la basura politiqueril*³²⁹.

Com també assenyalava Portela, la joventut era la més indicada per frustrar *“los planes maquiavélicos de todos los farsantes de la política”* i aconseguir imposar el comunisme llibertari³³⁰. La mateixa idea es desprèn d’algunes de les intervencions del primer míting que les JJLL van celebrar a Barcelona el 14 de novembre de 1933. Bartolomé Lluch, representant de les JJLL de el Clot que havien organitzat l’acte, el va obrir amb un discurs en el que advertia: *“si es verdad que se acercan días de represión contra el proletariado, las JJLL irán a la Vanguardia del pueblo; seremos los jóvenes los primeros en dar el pecho, en caer atravesados por las balas homicidas de los victimarios, porque nuestro temperamento dinámico no nos permite contemplar impasiblemente que los pueblos sean vejados, maltratados por más tiempo”*³³¹. Dos dies després es va celebrar el míting multitudinari de la FAI al Palau d’Arts Decoratives de Barcelona, al que es van adherir moltes JJLL de Catalunya i en el que van intervenir, entre d’altres, Dolores Iturbe, Joaquin Ascaso i Bonaventura Durruti, que va deixar molt clar que la Catalunya confederal no votaria a les eleccions i que havia arribat el moment de l’acció³³².

El govern central, alertat per diversos informes policials que detallaven l’aprovisionament d’armes i altres preparatius que estaven fent els anarquistes, va

³²⁹ *Tierra y Libertad*, 10/11/1933. Año IV, núm 141 (CEDALL).

³³⁰ Ídem

³³¹ El míting es va celebrar al cinema Meridiana. *Tierra y Libertad*, 24/11/1933. Año IV, núm 143 (CEDALL).

³³² Ídem.

intervenir a molts punts d'Espanya i també a Catalunya, però els incidents continuaren i el 26 de novembre amb el vistiplau del comitè nacional de la CNT, que en aquells moments tenia la seu a Saragossa, es va crear un comitè revolucionari format, entre d'altres, per Durruti, Isaac Puente, Ascaso i Cipriano Mera. Estava previst que la Regional d'Aragó seria la primera en iniciar l'aixecament que després seria secundat per la resta de regionals. El 2 de desembre ja hi va haver algun aixecament i la policia va seguir amb les detencions de militants i la clausura de publicacions anarquistes com *Solidaridad Obrera*. També van ser empresonats la major part de components del comitè revolucionari, inclosos Durruti i Ascaso, però malgrat aquestes intervencions i el desplegament de les forces de l'ordre que hi va haver a ciutats com Barcelona, els aixecaments, les vagues i els atemptats contra els transports públics i les comunicacions van continuar.

Sobretot durant el 8 i el 9 de desembre hi va haver incidents i intercanvis de trets a moltes ciutats com Madrid, Saragossa, València, Màlaga, Barcelona i l'Hospitalet, on uns 200 militants es van enfrontar amb els guàrdies d'assalt quan intentaven estendre la revolta cap els barris perifèrics de la capital catalana³³³. El mateix dia 8, darrer dia que va sortir *Tierra y Libertad*, en el setmanari es feia una crida a les joventuts de Catalunya i Espanya, advertint-les que en aquells moments més que mai era necessari el seu esforç i la seva col·laboració: *“se nos presentan momentos de verdadera responsabilidad y todos juntos debemos resolverlos. Si vosotros no os colocáis en la primera línea, si desdeñáis los problemas creados por los tartufos del*

³³³ Només el dia 9 van explotar 16 artefactes a Barcelona i altres ciutats de la seva província com Hospitalet i Manresa. Vegeu Villa, Roberto; “La CNT contra la República: la insurrección revolucionaria de diciembre de 1933”. *Historia y Política*, núm. 25, 2011. Vegeu també les cròniques que van aparèixer a *La Vanguardia* sobre el moviment revolucionari, *La Vanguardia*, 9/12/1933. Año LII, núm. 21.774.

capitalismo, contraeréis una gran deuda (...) Tened en cuenta que tenemos que realizar un hecho que ha de pasar a la historia. Si en ella se escribiese que la juventud no colaboró con eficiencia, no jugó un papel importante en las luchas, todos con razón, os apostrofarán, os imputaran vuestra falta de fe, de vigor y de anhelos emancipadores (...). No rehuáis los peligros. Marchad serenos y sonrientes hacia la lucha. Ganada la batalla, un mundo nuevo nos espera a todos³³⁴”.

El 14 de desembre la revolta havia estat sufocada per les forces de l'ordre i el resultat va ser, a més dels morts i ferits, la clausura de molts locals de la CNT i la FAI i la detenció de molts militants. Per altra banda, com destaquen Villa i altres autors, amb el fracàs del moviment revolucionari s'havia posat de manifest que l'estratègia insurreccional promoguda pels faistes des de l'estiu de 1931 no havia funcionat. Els grups d'acció no tenien prou força per enfrontar-se a les forces de seguretat i no havien aconseguit mobilitzar a la majoria dels afiliats, molts dels quals sí que aprovaven les accions però no hi participaven. Com destaca Ealman en el cas de Barcelona, dels 150.000 obrers que hi havia a la ciutat com a molt 500 van participar en la denominada “gimnàstica revolucionària”, i la major part dels que hi prengueren part eren obrers joves no qualificats, solters, i amb un nivell cultural superior a la mitjana adquirit bàsicament a les escoles racionalistes i als ateneus. No cal dir que aquest perfil coincidia en gran part amb els joves més actius a les JJLL de Barcelona, molts dels quals també pertanyien a “grups de defensa”. Les queixes per part d'alguns sectors de la FAI, com el grup “Nervio” i el grup “A”, en contra del poc respecte cap a la democràcia interna que havien mostrat els grups d'acció i els arquitectes de l'estratègia insurreccionalista, agrupats entorn a “Nosotros”, portarien a l'exclusió

³³⁴ *Tierra y Libertad*, 8/12/1933. Año IV, núm 145 (CEDALL).

d'aquest grup de la FAI l'estiu de 1934 i al progressiu canvi de tàctiques³³⁵. Com ja s'ha exposat anteriorment, aquestes maniobres van tornar a afectar a les joventuts, en un moment en que molts dels seus militants més actius i partidaris de les accions revolucionàries estaven a la presó³³⁶.

Les accions dels "grups de defensa", mentre no es van anar resolent els debats interns i les vicissituds de la FAI i la CNT, continuaren durant l'any 1934 i 1935 i alguns elements de les joventuts hi seguiren participant. El març de 1934, per exemple, moria Rafael Arnau Martínez, de 22 anys, després de ser abatut a trets per l'esquena quan intentava cremar un tramvia de la via 56³³⁷. També a Saragossa aquells mesos hi va haver enfrontaments de joves amb la policia en el context de la vaga general que es va decretar en aquella ciutat, un dels morts, Julio Muñoz Lavieta, només tenia 15 anys, i fou posat com a exemple de *"una generación nueva que siente la gravedad del porvenir, que no retrocede ante el peligro, que sabe entrar en la vida lo que otras generaciones no han logrado captar en toda una larga existencia"*³³⁸. També seguiren les accions dels grups d'expropiadors, majoritàriament formats per joves d'entre 20 i 30 anys³³⁹, que a partir de juny de 1934, amb Josep Dencàs com a ministre de

³³⁵ Tavera, Susanna i Ucelay Da Cal, E; "El discurs de la disciplina: Jacinto Toranzo i Solidaridad Obrera (1936-1938)" i Stuart Cristie; *Nosotros los anarquistas. Un estudio de la Federación Anarquista Ibérica (FAI) 1927-1937*.

³³⁶ Vegeu apartat 3.3, pàg. 76.

³³⁷ Segons el que va escriure Fuentes a *Tierra y Libertad*, el jove pertanyia a les JJLL. Era d'Alacant i havia arribat a Barcelona on treballava d'ebenista cap a l'any 1926. Pel que explicava un article de *La Vanguardia*, ja l'havien detingut l'abril de 1933 per coaccionar a uns obrers. Vegeu *Tierra y Libertad* 2/3/1934. Año V, núm 148 (CEDALL). *La Vanguardia*, 23/2/1934. Año LIII, núm. 21.830 i el Diccionari d'Alacant Obrera: <https://alacantobrer.wordpress.com/2010/09/23/a-f-2/>

³³⁸ Aquest noi va ser mort el 4 de maig de 1934, la ressenya sortia a *"Héroes de quince años"* on s'explicava que a Saragossa hi havia molts joves que s'havien posat al capdavant de les protestes. *Tierra y Libertad*, 19/5/1934. Año V, núm 155 (CEDALL).

³³⁹ Aquests grups realitzaven atracaments que eren entesos com una manera d'expropiar als capitalistes i retornar els diners al poble. La major part dels guanys foren invertits en finançar accions revolucionàries i sindicats. Molts van ser detinguts en una sèrie de batudes que es van fer al barri del

Governació i Miquel Badia com a cap de la policia de Catalunya³⁴⁰, foren durament perseguits en l'intent d'acabar amb els grups d'acció anarquistes. Dencàs i Badia, que havien estat els fundadors de les JEREC³⁴¹ i que en controlaven els seus escamots, veien l'anarquisme com un enemic a abatre perquè no el consideraven un moviment català, i aquesta persecució també s'estengué a les JJLL, enemigues directes de la seva influència entre els joves de les classes populars catalanes.

Malgrat la repressió policial i les detencions, és durant aquests mesos que s'empresonà als delegats que intentaven constituir la Regional Catalana i a altres militants en reunions de l'organització³⁴², les JJLL intentaren seguir amb les seves activitats culturals, la construcció de la seva estructura interna, la reconstrucció de la unitat perduda amb les joventuts de la resta de la península, i la lluita contra el perill que a Espanya s'acabés implantant un govern de caire feixista. Després de la victòria de les forces de centre-dreta als comicis de novembre, amb l'ascens de vots de la CEDA³⁴³, i del fracàs de l'intent revolucionari de desembre de 1933, els joves llibertaris pensaven que la deriva cap el feixisme era qüestió de temps i que calia reaccionar perquè a Espanya no acabés passant el mateix que a Alemanya o Itàlia. Entre el mes de febrer i juny de 1934 van aparèixer diversos articles a "Actividad Juvenil" advertint d'aquest perill i deixant clara quina havia de ser la posició de les joventuts. Segons la Federació Local de JJLL de Barcelona, Estat i feixisme eren el mateix perquè l'Estat

Raval de Barcelona l'any 1934. Ealman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*.

³⁴⁰ Ucelay-Da Cal, E; Los «malos de la película»: las Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català y la problemática de un «fascismo catalán». *Ayer*. Revista de historia contemporánea, nº59 i l'article sobre aquestes joventuts del mateix autor a *Diccionari dels partits polítics de Catalunya s.XX*.

³⁴¹ Vegeu apartat 1.2., pàg. 24.

³⁴² Vegeu apartat 3.3., pàg. 80.

³⁴³ Confederación de Derechas Autónomas. Era una coalició de partits de dretes formada el març de 1933 liderada per Jose Maria Gil-Robles.

s'havia preservat per conservar el botí i per tant era *“protector del robo y asesinato a gran escala (...) El Fascismo-Estado o Estado Fascista, impone por la violencia continua y a traves de los siglos, una norma de vida, que es la causa absoluta y total de la actual situación de maldad y perversión de la Especie Humana”*. Per aquesta raó exposaven que era necessari destruir l'estat i el capital si es volia evitar el feixisme i deixar que el poble, organitzat a les seves localitats, pogués, mitjançant assemblees i en llibertat, decidir el seu futur i autogovernar-se.

Els joves llibertaris barcelonins no diferenciaven entre el feixisme roig o negre, explicaven que cada una de les joventuts de les altres tendències polítiques tendia cap el seu propi feixisme, ja que tots volien conquerir l'estat per imposar-se als altres, menys ells que lluitarien contra tots³⁴⁴. Les JJLL Faros eren més explícites i demanaven l'acció decidida dels joves. Com recordaven en un escrit dirigit a tota la joventut revolucionària d'Espanya, amb els feixistes no hi podia haver compassió perquè ells no la tenien amb els revolucionaris dels països que dominaven: *“actuemos tirando a la cabeza. Fascista que veamos, fascista que debe caer ametrallado por la juventud revolucionaria española (...) ¿Qué un dia se intenta hacer una revolución fascista? En seguida, socialistas, comunistas y anarquistas, todos a la calle; a impedir la manifestación. ¿Qué un puñado de fascistas quieren agredir a un revolucionario?. Todos los revolucionarios a defenderlo. ¿Qué en cualquier momento una organización obrera o partido obrero, cree que es la hora de la revolución? Entonces, una delegación a las otras organizaciones o partidos para ponerse de acuerdo y lanzarse a la lucha”*. Advertien que per ells l'únic “front únic” que podia existir, en al·lusió als intents de les joventuts socialistes per crear una aliança juvenil, era el del carrer i que se'ls

³⁴⁴ *Tierra y Libertad*, 16/3/1934. Año V, núm 150 (CEDALL).

presentava una bona ocasió amb el discurs de Gil Robles i la desfilada organitzada per les JAP a El Escorial el 22 d'abril de 1934 per posar-lo en pràctica, per això convocaven a totes les joventuts a atacar centres tradicionalistes, d'Acción Popular, esglésies, etc.³⁴⁵ Hi va haver més crides per actuar contra aquesta concentració, però malgrat els incidents i les protestes es va acabar celebrant. Fuentes es queixava dies després, que molts revolucionaris no donessin prou importància a l'amenaça feixista i no haguessin ajudat a les JJLL de Madrid a impedir l'acte³⁴⁶. Els joves llibertaris també denunciaven que a ells no se'ls permetés la mateixa llibertat d'expressió i de propaganda que es deixava als partits feixistes³⁴⁷, i la passivitat del govern davant les desfilades i aldarulls que també feia Falange Española³⁴⁸, partit de Jose Antonio Primo de Rivera que, com s'ha exposat anteriorment, durant aquesta època va protagonitzar molts enfrontaments als carrers de Madrid amb altres joventuts³⁴⁹.

La tensió que es respirava des de feia mesos va esclatar quan el 4 d'octubre de 1934 Lerroux va formar un nou govern amb la incorporació de tres ministres de la CEDA. Les forces d'esquerra ho interpretaren com el primer pas cap a una república autoritària i l'endemà s'inicià una vaga general revolucionària, seguida a la major part de ciutats espanyoles, que va acabar fracassant a la major part del territori. A la única zona on va triomfar va ser a Astúries, on la CNT es va sumar a l'Aliança Obrera i la revolució va durar fins el dia 18 d'octubre, quan després de la intervenció de les tropes de l'exèrcit dirigides per Francisco Franco els revolucionaris s'acabaren rendint. El balanç va ser de més de 1.000 morts i cap a 2.000 ferits, més els centenars d'obres

³⁴⁵ "Ante una provocación fascista". *Tierra y Libertad*, 16/2/1934. Año V, núm 146 (CEDALL).

³⁴⁶ "Peligro fascista". *Tierra y Libertad*, 4/5/1934. Año V, núm 154 (CEDALL).

³⁴⁷ *Tierra y Libertad*, 27/4/1934. Año V, núm 153 (CEDALL).

³⁴⁸ *Tierra y Libertad*, 23/6/1934. Año V, núm 160 (CEDALL).

³⁴⁹ Vegeu apartat 1.2, pàg. 16.

que van ser empresonats. A Catalunya el president de la Generalitat, Lluís Companys, va proclamar l'Estat català el dia 6 d'octubre, però el fracàs de la vaga general a la resta d'Espanya, la negativa de la CNT a sumar-se a la insurrecció a causa dels recels que existien després de mesos de repressió del govern català contra les organitzacions llibertàries, i la intervenció de l'exèrcit, van fer que la revolta durés només unes hores. El govern de la Generalitat va ser empresonat i també tots els diputats i alcaldes que havien donat suport a la insurrecció. Es va declarar l'Estat de Guerra i es van suspendre tots els Ajuntaments de Catalunya i l'Estatut de Núria. A *Tierra y Libertad* en algunes de les cròniques dels fets, s'ironitzava amb l'actitud dels escamots d'Estat Català que primer deien "Mori la FAI!" i "la FAI és un producte espanyol!", però que quan anaven perdent demanaven a la FAI que continués la lluita. Aquestes cròniques també destacaven que els obrers anarquistes no van anar a treballar seguint la vaga general que va ser total a ciutats com Sabadell, i que en alguns pobles, com Granollers i Sant Boi de Llobregat, la FAI s'havia fet càrrec de la lluita proclamant el comunisme llibertari³⁵⁰. Foren casos aïllats i en general els anarquistes no van voler lluitar al costat dels que també consideraven els seus enemics.

Durant l'any 1935, mentre encara durava l'estat de guerra, els joves llibertaris catalans van seguir intervenint en accions i patint detencions, per exemple el mes de maig van detenir a militants de les JJLL de Santa Coloma de Gramanet per haver participat en el boicot als transports públics³⁵¹, el mes d'octubre van ser detinguts Delso de Miguel, que va declarar ser el secretari del Comitè Regional en aquells

³⁵⁰ *Tierra y Libertad*, 11/10/1934. Año V, núm 176 (CEDALL).

³⁵¹ Vegeu "La acción libertaria en el origen de "una Ciudad dormitorio". El cenetismo colomense (1923-1936)" de Juan José Gallardo a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*. Coordinat pel mateix autor i J.L. Oyón.

moments, Fidel Miró i Franciso Siseares, a més de registrar els seus domicilis en els que la policia va incautar molta documentació de les JJLL, entre la que hi havia una carta que explicava les intencions que tenien de celebrar un ple a Manresa³⁵². Les autoritats també van intentar detenir a Miquel Barberà, que com va declarar Delso de Miguel havia estat el secretari del Comitè Regional fins a finals de setembre, però que va aconseguir escapar³⁵³. I el novembre eren detinguts a Olot dos joves per considerar-se'ls “dirigents d’una organització anarquista clandestina”³⁵⁴. Els joves llibertaris també seguien patint els pànics morals³⁵⁵ que els associaven amb la delinqüència, com es pot comprovar en una nota que van publicar les JJLL de Catalunya, el novembre de 1935, desmentint que Liberio Ros, que havia comés un atracament a Gironella i que els diaris havien assenyalat com a militant de l’organització realment en formés part³⁵⁶. Durant la guerra també hi haurà en els diaris aclariments d’aquest tipus per assenyalar persones que amb el carnet de les JJLL, havien comès estafes o tenien comportaments que l’organització considerava reprovables. En aquesta època de clandestinitat, però,

³⁵² *Correo de Tortosa*, 16/10/1935 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

³⁵³ *Correo de Tortosa*, 16/10/1935 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

³⁵⁴ *La Vanguardia*, 10/11/1935. Año LIV, núm. 22.360

³⁵⁵ Els pànics morals (moral panics) és un concepte sociològic que descriu com durant tota la historia hi ha hagut grups que en un moment determinat han causat l’alarma o han representat una amenaça per a certs valors o estructures socials. Sovint aquests “pànics” han estat animats per mitjans de comunicació o polítiques governamentals. Segons Eahlman a partir de les vagues de 1931 s’inicien aquests pànics contra un determinat tipus d’obers, sobretot parats, els joves immigrants i certs barris de Barcelona com el Raval associat a la perversió i la prostitució. Segons l’autor aquests pànics van estar fomentats pels Governadors Civils de Barcelona i per publicacions com *La Vanguardia*, *La Opinió* i *La Veu de Catalunya*, que solien informar sobre els crims que hi havia a la ciutat fomentant el sensacionalisme. Com destaca aquest autor el moment culminant d’aquests pànics va ser entre 1933 i 1935, en que es van barrejar alguns pànics i es caracteritzà a la CNT, la FAI i el moviment anarquista com un “grup delictivo de individuos “infrahumanos” y “degenerados”, “parásitos de los bajos fondos”, “vagos profesionales” y “maleantes, ladrones y terroristas”, liderados por “indigentes” déclassé, una “minoría de aventureros de origen obrero”. Aquests arguments van estar reforçats per una sèrie d’articles publicats per Josep Planes a *La Publicitat*. Entre 1934 i 1935 els pànics es van centrar en els ateneus i clubs excursionistes, que eren acusats de pervertir a nens i joves, i de servir com a locals per fabricar bombes i preparar expropiacions. Vegeu Eahlman, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*. Paul Preston a *L’Holocaust Espanyol*, també explica com la dreita catòlica va construir la imatge dels obrers vistos també com una classe deshumanitzada.

³⁵⁶ *Tierra y Libertad*, 12/11/1935. Año VI, núm 13 (CEDALL).

era difícil que els joves llibertaris es poguessin diferenciar d'alguns robatoris o atracaments, ja que hi havia militants que estaven a favor de les "expropiacions revolucionàries" que practicaven amb els seus grups d'afinitat.

Els primers mesos de 1936 l'organització juvenil catalana, que encara seguia integrada a la FAI, dedicà molts esforços a la reunificació amb la FIJL, en el mateix moment que la CNT també estava portant a terme la seva reunificació en el Congrés de Saragossa, el maig de 1936, en el que acabà reincorporant als Sindicats d'Oposició que havien abandonat la CNT arrel del conflicte trentista. Com s'ha explicat anteriorment, la tàctica insurreccionalista es qüestionava dins la pròpia FAI des dels aixecaments de gener 1933, hi havia queixes per la manca de coordinació i per la presa de decisions sense tenir en compte la democràcia interna. El projecte de Diego Abad de Santillán i Manuel Villar de recuperar el concepte constructiu de la revolució i que la CNT es convertís en una organització sindical revolucionària, va anar deixant de banda els partidaris de les accions insurreccionals. En el ple clandestí de la Federació Local de Grups Anarquistes celebrat l'estiu de 1935 es va decidir deixar la tàctica de les expropiacions, i els "comitès de defensa" entraren en un període de reorganització que va fer que entre 1935 i 1936, hi hagués poques accions. Tots aquests canvis facilitaren la reincorporació dels sectors trentistes a la CNT i de rebot també ajudaren a solucionar el problema de l'escissió entre les joventuts catalanes i les de la resta de la península. El gener de 1936, després de l'escàndol de "l'estraperlo" que provocà la sortida de Alajandro Lerroux del govern, i la negativa del president de la República Alcalá Zamora de donar la presidència a Gil Robles, es va dissoldre el Parlament i es convocaren eleccions pel mes de febrer. La possibilitat de que es convoquessin aquests comicis ja havia estat contemplada per un comunicat del Comitè Regional de les JJLL

de Catalunya de finals de novembre de 1935. Analitzant la situació d'Espanya el Comitè considerava probable que si les dretes perdien aquestes eleccions, com era probable que passés, aprofitessin la primera ocasió per fer un cop d'estat i imposar una dictadura civil o militar que els privés de les poques llibertats que tenien i comportés la repressió contra el moviment obrer. També criticaven la col·laboració dels partits socialistes i comunistes arreu d'Europa en els fronts populars³⁵⁷ per fer front al feixisme, perquè segons ells *“el fascismo no se deshace colaborando con las izquierdas democrático-burguesas, sinó fortaleciendo el movimiento obrero revolucionario, para lo cual es condición indispensable desligarse de todo contacto con los partidos políticos, fortalecer los sindicatos, a fin de ofrecer una acción seria y resistente a la guerra y al fascismo, al propio tiempo que se prepara al pueblo para la magna obra de la transformación social”*. Demanaven a les joventuts que calia fer saber al poble que quan totes les forces obreres “claudiquessin”, els únics que estarien disposats a vetllar pels seus interessos i orientar-los cap a la revolució social serien ells³⁵⁸.

Tant el Comitè Peninsular de la FIJL com el Comitè Regional de JJLL de Catalunya, havien rebut ofertes per part de les joventuts socialistes i comunistes per articular lluites comunes durant aquells mesos. El Comitè Peninsular de la FIJL havia estat citat pels comitès nacionals de la Unión de Juventudes Comunistas i per la Federación de Juventudes Socialistas el 23 de febrer de 1935, en aquesta reunió es proposà a la FIJL la unitat revolucionària i fer una campanya conjunta contra la pena de

³⁵⁷ La III^a Internacional havia aprovat en el seu VIIIè congrés celebrat l'agost de 1935 que els partits comunistes s'unissin amb les altres forces d'esquerra per crear Fronts Populars per afrontar l'augment dels partits feixistes.

³⁵⁸ *Tierra y Libertad*, 26/11/1935. Año VI, núm. 15 (CEDALL). En una altra editorial d'Actividad Juvenil ja s'havia reflexionat sobre el tema de la unitat que per ells havia de ser només de les forces proletàries i sí aquest “front únic” acceptava diverses tendències i es permetia, un cop triomfés la revolució, que cada zona s'organitzés segons la ideologia que més preferissin els seus habitants en un ampli federalisme per pobles. En el número següent puntualitzaven que aquesta no era una opinió de totes les joventuts. *Tierra y Libertad*, 19/7/1935. Año VI, núm 13 (CEDALL).

mort. Malgrat ser favorable a aquesta acció conjunta, el Comitè Peninsular no va poder arribar a cap acord perquè la major part de regionals no van contestar a la consulta que se'ls va fer sobre aquesta qüestió. Com es queixaven en un escrit: *“en esta ocasión, como en otras anteriores, se salvó el federalismo però se perdió el objetivo propuesto”*³⁵⁹. El Comitè Regional de les JJLL de Catalunya era d'una opinió diferent a la del Comitè Peninsular de la FIJL i en una carta oberta a la Unió de Joventuts Comunistes de Catalunya, deixava clar que després d'estudiar la proposta que aquestes els havien fet per crear una plataforma comú contra la guerra i el feixisme, havien decidit unànimament rebutjar-la perquè pensaven que els joves comunistes no adoptaven una posició clara i decidida com a revolucionaris, i que perquè així fos era necessari que actuessin amb total llibertat del partit i de la III^a Internacional, reconeguessin el fracàs de la democràcia com a element útil al moviment revolucionari, i la ineficàcia dels fronts populars formats per partits burgesos d'esquerres³⁶⁰.

Malgrat l'oposició dels joves llibertaris i la CNT, però, els partits d'esquerres, PSOE, PCE i altres partits comunistes com el POUM, s'uniren en el Front Popular que guanyaria les eleccions de febrer de 1936. Com assenyala Juan Pablo Calero³⁶¹, els anarquistes no practicaren en aquestes eleccions una campanya abstencionista tant activa com la de 1931 i 1933, però amb tot l'abstenció va ser d'un 27% i en algunes zones concretes com Barcelona i els barris de les rodalies va arribar al 35%. Amb l'arribada del Front Popular es restablí la Generalitat i s'intentaren reprendre les reformes iniciades durant el primer bienni de la Segona República, que havien estat

³⁵⁹ *Tierra y Libertad*, 10/9/1935. Año VI, núm 4 (CEDALL).

³⁶⁰ *Tierra y Libertad*, 14/1/1936. Año VII, núm 2 (CEDALL).

³⁶¹ Calero, Juan Pablo; “Vísperas de la revolución. El Congreso de la CNT (1936)”. *Germinal. Revista de estudios libertarios*. Núm. 7, abril, 2009.

paralitzades després de l'arribada al poder dels partits de centre-dreta el desembre de 1933. Els rumors d'un possible cop d'estat, però, eren constants i els llibertaris començaren a preparar-se. Com escrivien les JJLL a l'editorial d' "Actividad Juvenil" poques setmanes abans de l'aixecament militar: *"es cuestión de vida o muerte salir de la rutina en que nos hallamos sumergidos. Hemos de prepararnos debidamente y ejercitarnos para la lucha cruenta que de un momento al otro puede desencadenarse. Dejemos a un lado el tópico de la cultura y la propaganda y preparémonos eficientemente, que los momentos son de lucha cruenta y no se prestan para filosofar"*³⁶². Com havien demostrat durant tota l'etapa republicana, les JJLL més enllà de les activitats culturals i de propaganda estaven disposades a passar a l'acció i lluitar al carrer quan fos necessari. Durant la Guerra Civil tornarien a assumir aquest paper als fronts de batalla, que s'ompliren de joves voluntaris de l'organització que moririen a les trinxeres.

3.5. Les bases ideològiques de les JJLL i la tasca cultural i propagandística dels primers anys.

Les Joventuts Llibertàries han estat sempre presentades per la historiografia com agrupacions bàsicament culturals i propagandístiques, com de fet es definien, però com s'ha vist fins ara en alguns moments es van fer sentir amb molta insistència les veus de militants que eren partidaris de deixar les activitats culturals de banda i concentrar-se en les accions revolucionàries a les que els empenyia el context polític, econòmic i social³⁶³. Com escrivia Angel Grao: *"Llevemos en nuestra mente la visión de las cárceles llenas de hombres idealistas y los cementerios llenos de seres humanos"*

³⁶² *Tierra y Libertad*, 26/6/1936. Año VII, núm 25 (CEDALL).

³⁶³ A l'apartat 3.2 pàg.68, també es mostren diversos escrits de militants que animaven a deixar de banda les activitats culturals i passar a l'acció.

asesinados por el Estado (...) ¡Avancemos! Con el fusil al hombro. Camino de la redención. Sin miedo. Sin temor a perder la vida. ¿Para qué sirve la vida? Para algo útil. Para dejarla en las barricadas si es preciso. En aras del ideal. ¡Avancemos! Viriles. Pletóricos de anarquía. Hacia el hecho violento, dejemos a un lado sentimientos humanitarios. Aunque nos tachén de sanguinarios y crueles. Aunque nos llamen criminales. Pensemos en nuestra vida de bestias. En nuestras penalidades. En nuestros sufrimientos. ¡No! No debemos ser generosos. ¡Fuera generosidad! ¡Fuera! ¿Acaso la tienen con nosotros? ¿Con nuestros padres? ¿Con nuestras esposas? ¿Con nuestros hijos? ¡No! ¡Pues no la tengamos nosotros con ellos!³⁶⁴”.

Durant tot aquest període proclames com aquesta foren més que paraules. Com s’ha mostrat fins ara, molts joves llibertaris van participar en els diversos aixecaments revolucionaris dels primers anys de la Segona República i també es pot afirmar, resseguint els escrits que van fer les diferents joventuts i/o militants, que lluny de quedar-se només en la posició de grup estrictament cultural o propagandístic, prengueren partit i donaren la seva opinió tant de temes polítics nacionals o internacionals, com dels problemes interns de la CNT i la FAI. Com ja escrivia un militant l’any 1933: *“habrán de cambiar de opinión quienes suponen que de los jóvenes no saldrán más que cantos a la luna. La juventud comienza a preocuparse de los problemas, especialmente de los orgánicos y sociales. Y la juventud no gusta de guardar ideas. Ella es actividad, dinamismo. Quiere decirse que va a intervenir hasta en la orientación³⁶⁵”*. Potser caldria doncs començar a replantejar-se l’etiqueta d’organització supeditada a la CNT i la FAI, només dedicada a la propaganda i a la

³⁶⁴ *Tierra y Libertad*, 12/5/1933. Año IV, núm 115 (CEDALL).

³⁶⁵ Està signat per M.Jiménez. *Tierra y Libertad*, 3/3/1933. Año IV, núm 103 (CEDALL).

cultura, i començar a analitzar a les Joventuts Llibertàries com un actor més de la política del moment i de la correlació de forces del moviment llibertari. Acció revolucionària, cultural i propagandística, anaren estretament lligades des dels inicis de les JJLL. Van ser tres eixos de l'organització que influïren en el seu creixement, la seva definició ideològica i la formació de la seva personalitat, que des dels primers moments volgué ser independent de la CNT i de la FAI, fins i tot quan les JJLL catalanes ingressaren a l'Específica.

Com han assenyalat Susanna Taverna i Dolors Marin en alguns dels seus treballs, el complex món llibertari dels anys 30 s'ha d'estudiar no només tenint en compte les organitzacions sinó també els grups que orbitaven al seu voltant, i l'organització de joves llibertaris no és una excepció. Durant la Segona República s'esforçaren per crear estructures orgàniques que van aconseguir posar en relació tots els nuclis de barris, sindicats i pobles, però bona part de la construcció d'aquesta organització s'aconseguí amalgamar gràcies a les relacions personals i de camaraderia que ja existien prèviament per la pertinença comuna a grups d'afinitat, de caire cultural o més combatius, a les activitats de lleure, i a les accions revolucionàries conjuntes. Deixar de banda alguna d'aquestes vessants és empobrir la visió de la formació juvenil que va nodrir-se de totes elles. Fins ara s'han presentat els aspectes més organitzatius i de intervenció en el context polític de l'època, que eren els més desconeguts de l'organització en aquest període. En aquest apartat s'exposarà la tercera cara de les JJLL, la de les activitats culturals, de lleure i propagandístiques que, a més de completar la radiografia dels joves llibertaris, és bàsica per entendre com la seva socialització influí de manera decisiva en la formació de les estructures organitzatives d'aquesta agrupació juvenil.

Per començar a destriar l'entramat de relacions que es forjaren entre els joves anarquistes, és indispensable fixar-se en una de les activitats que més va ajudar a establir vincles i a captar a la joventut obrera: les anomenades "jiras llibertàries". Eren sortides a la muntanya o a la platja, organitzades per ateneus o grups culturals, en les que es solien fer també xerrades sobre diversos temes, mítings i obres de teatre, a més d'intentar recuperar el contacte amb la natura. Com assenyala Xavier Díez³⁶⁶, els anarquistes van incorporar el naturisme perquè era afí als seus principis filosòfics i n'acabaren generant una variant pròpia, el "naturisme llibertari", que tenia en compte els aspectes beneficiosos de la natura per millorar el benestar físic i espiritual dels obrers. Com assenyala aquest autor, a finals del s.XIX ja hi havia certa preocupació pel deteriorament físic i mental que patia la població que vivia en els nuclis industrials i no tenia bons hàbits alimentaris, era sedentària, o patia la manca d'higiene. El naturisme sorgí com l'alternativa que demandava retornar a l'ideal de la natura per corregir la marxa defectuosa de les societats industrials.

L'any 1908 ja existia la Lliga Vegetariana de Catalunya i cap el 1915 la teosofia³⁶⁷ es començà a implantar a Espanya, tenint des dels primers anys molta afinitat amb l'anarquisme. Els que més es vincularen al naturisme van ser els anarquistes individualistes, que com assenyala Díez entenien anarquisme i naturisme com un tot indestriable en el que l'anarquisme s'ocupava de regenerar l'organització d'una societat, considerada un organisme viu, i el naturisme de regenerar la seva

³⁶⁶ Díez Rodríguez, Xavier; *L'anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*. Tesi doctoral llegida a l'Universitat de Girona l'any 2003. Vegeu també Roselló, Josep Maria; *La vuelta a la naturaleza. (El pensamiento naturista hispano (1890-2000): naturismo libertario, trofología, vegetarianismo naturista, vegetarianismo social y librecultural)* i del mateix autor "El naturismo libertario (1890-1939)". Cuadernos de Pensamiento nº4, Solidaridad Obrera, 2005.

³⁶⁷ El 1875 Henry Steel, William Quan i Helena Blavatsky van crear la Societat Teosòfica, una societat iniciàtica basada en el sincretisme de diverses religions que també recuperava l'essència de la primera teosofia apareguda al s.III.

cèl·lula: l'individu. Durant la dècada dels anys 20 i 30, aquest concepte de naturisme dels anarquistes individualistes i també el nudisme, que paral·lelament s'havia anat implantant durant aquesta època, es popularitzaren dins el moviment llibertari català. Es van promoure infinitat de sortides al camp o a la platja, que vertebraren part de l'activitat de lleure alternatiu proposat pels anarquistes, que intentava allunyar als obrers i a les obreres per unes hores de les seves precàries condicions de vida i les distraccions que la societat capitalista els oferia per alienar-los. Aquestes excursions no només els posaven en contacte amb la natura, sinó que també els acostaven a les idees anarquistes amb les xerrades, els debats, o les representacions teatrals que s'hi oferien. A més, aquesta influència no arribava només als que hi participaven, sinó també a totes aquelles persones que veien aquestes reunions a zones moltes vegades allunyades de Barcelona. Les "jiras" foren en sí mateixes, doncs, un acte de propaganda.

Aquesta oferta de lleure alternatiu i més saludable anà especialment dirigida als i a les joves, que es convertiren en assistents habituals de les "jiras llibertàries" de principis dels anys 30³⁶⁸. Si resseguim la premsa anarquista trobem molts exemples d'aquesta vinculació dels joves amb les "jiras" i amb alguns dels grups excursionistes que es formaren aquells anys. Per exemple Jose Berruezo³⁶⁹, una de les figures claus de l'anarcosindicalisme de Santa Coloma de Gramanet i un dels impulsors de la "Casa

³⁶⁸ A més de les referències a la premsa que es citen a continuació, també apareixen referències a aquestes sortides en algunes memòries de militants llibertaris com a les d'Abel Paz "Chumberas y alacranes", i alguns testimonis també han citat aquestes experiències en algunes entrevistes. Per exemple Teresa Rebull, filla d'anarcosindicalistes que recordava algunes activitats a les que anava amb les seves germanes acompanyant als seus pares. Entrevista realitzada el maig de 2011 dins el projecte "l'experiència de l'exili" del Banc Audiovisual de Testimonis del Memorial Democràtic.

³⁶⁹ Fou el fundador del primer sindicat anarcosindicalista a la ciutat l'any 1923 a més d'impulsar moltes de les activitats culturals de la Casa del Pueblo i de la seva Escola Racionalista on exercí de professor. També va ser alcalde de la ciutat des de 1938 fins a la derrota republicana quan s'exilià a França. Vegeu del Grupo de historia José Berruezo; "Monográfico José Berruezo". *Ágora. Historia de Santa Coloma de Gramanet*, març 2001.

del Pueblo”, ateneu llibertari de la localitat que cada 15 dies organitzava una excursió, ja destacava l’abril de 1932 que a la darrera sortida hi havien assistit 40 nois i noies³⁷⁰. També es destacà la presència juvenil a la crònica de la “jira campestre” que organitzà l’Ateneu Llibertari de el Clot el maig de 1932 a les Fontetes, a la que assistí Federica Montseny, on s’explicava que la joventut llibertària va estar jugant en aquesta esplanada de pins a la que també destacaven que havien anat moltes noies joves³⁷¹. L’estiu de 1932 aquestes “jiras” es començaren a estendre per tot el territori, així trobem que al juny d’aquest any, amb pocs dies de diferència, se’n va fer una organitzada pel grup “Sol y Esperanza” de Rubí, a la que la crònica explicava que hi van anar molts joves³⁷², una a la platja de Sant Feliu de Guíxols, organitzada pel “Grupo de Iniciación Anárquica” d’aquesta localitat, a la que també va anar Federica Montseny, a més de Max Nettlau³⁷³, i una altra, organitzada pel grup pro cultura “Eterna Llama” de Monistrol, en col·laboració amb un altre grup de Sant Sadurní de Noia³⁷⁴. També a finals d’aquell mes de juny de 1932, es va fer una “jira” a Manresa, organitzada per l’Ateneu Cultural Popular, en la que participaren els alumnes de l’escola racionalista llegint poemes³⁷⁵, i l’ “Agrupación Cultural Juventud” de Mollet anunciava que havia format un grup excursionista, “Campo y Cultura”, que tenia per objectiu “*separar a la juventud de la rutina y el peligro corruptor de la sociedad capitalista*”³⁷⁶.

³⁷⁰ *Solidaridad Obrera*, 06/4/1932 (CEDALL).

³⁷¹ *Solidaridad Obrera*, 10/5/1932 (CEDALL).

³⁷² *Solidaridad Obrera*, 2/6/1932, *Solidaridad Obrera* 12/6/1932 i *Tierra y Libertad* 15/6/1932. Año III, núm 68 (CEDALL).

³⁷³ *Solidaridad Obrera*, 10/6/1932 (CEDALL).

³⁷⁴ *Solidaridad Obrera*, 16/6/1932 (CEDALL).

³⁷⁵ *Solidaridad Obrera*, 23/6/1932 (CEDALL).

³⁷⁶ La nota anava signada per Jose Dominges que donava com a adreça de la comissió excursionista el carrer Francesc Ferrer i Guàrdia núm.15 *Solidaridad Obrera*, 21/6/1932 (CEDALL).

Les “jiras” començaven a ser tant populars i nombroses que l’1 de juliol de 1932 es va celebrar una reunió a l’Ateneu Llibertari de el Clot, a la que van assistir el grup “Faros”, el “Grupo Libertario de Badalona”, l’Ateneu de Poblet, el grup “Amor y Voluntad”, el grup “Paz y Amor”, el grup “Helios”, el grup “Cultura Social”, l’Ateneu de la Barceloneta, l’Agrupació Llibertària de la casa Emilio Serra, una agrupació de Sabadell i el grup “Sol y Vida³⁷⁷”, per tractar el tema i intentar coordinar-se. Els grups de Barcelona i rodalies van decidir formar una comissió que s’ocupés de les “jiras” i que decidís a quines s’adherien de les que es feien a comarques, a la primera reunió, per exemple, van decidir adherir-se a una que es feia a Gavà³⁷⁸. L’estiu havia propiciat que l’oferta de “jiras” es multipliqués i durant el mes de juliol, a tall d’exemple, l’Ateneu Llibertari de el Clot n’organitzà una a Castelldefels, on altra vegada els protagonistes foren els joves³⁷⁹, i el “Grupo Iniciación Anárquica” de Sant Feliu de Guíxols n’organitzà una altra a la platja de “Can Cristus” amb representacions teatrals de la secció dramàtica dels sindicats de Sant Feliu i el grup “Sol y Vida” de Salt, a la que van assistir persones de molts pobles de la província³⁸⁰.

A més del contacte amb la natura i la cerca d’un tipus de lleure alternatiu, és molt probable que aquestes trobades també possibilitessin que molts joves de llocs diferents entressin en contacte i compartissin experiències, ajudant a que en alguns pobles es poguessin formar nuclis de joves llibertaris. Ben aviat aquests nuclis també començaren a participar en l’organització de “jiras”, que foren utilitzades en algunes comarques per establir i consolidar relacions entre grups de diferents localitats

³⁷⁷ *Solidaridad Obrera*, 7/7/1932 (CEDALL).

³⁷⁸ *Solidaridad Obrera* 7 i 15/7/1932.

³⁷⁹ *Solidaridad Obrera*, 13/7/1932 (CEDALL).

³⁸⁰ *Solidaridad Obrera*, 14 i 24/7/1932 (CEDALL). A la crònica s’especificava que hi havien assistit unes 700 persones que venien d’Olot, Salt, Girona, Cassà, Llagostera, Figueras, Sant Pere Pescador, L’Escala, La Bisbal, Palamós, Palafrugell, Calonge i Sant Feliu.

facilitant la formació del que després seria l'estructura orgànica comarcal de l'organització juvenil. L'agost de 1932, per exemple, ja trobem a les JJLL de el Vendrell col·laborant amb el Sindicat Únic de Monjos i la Biblioteca popular de la Ràpita, en una comissió per organitzar una "jira" a la Font de Sant Lloret³⁸¹. Pocs dies després, les JJLL de Súria, "para estrechar lazos de unión con los pueblos de la comarca", organitzaven una "jira libertaria" a Entius amb banys, xerrades i jocs³⁸², i les JJLL de Badalona, col·laboraven amb el grup artístic "Cervantes" de Badalona, la Casa del Pueblo de Santa Coloma, l'Ateneu de Cultura Social de Sant Adrià del Besos i el Centro Infantil Ferrer i Guardia, per organitzar una "jira de confraternidad infantil"³⁸³. El moviment s'havia estès als nens i nenes, que també es pensava que era bo que participessin d'aquestes activitats a la natura. La primera "jira infantil" s'havia celebrat el 29 de maig a Montjuïc, havia estat pensada com un dia d'escola, per això s'hi van convidar a professors racionalistes i hi havia la intenció de fer-ne periòdicament perquè els nens poguessin estar a l'aire lliure. A la comissió organitzadora hi havia l'Ateneu "Paz i Amor" de Santa Eulàlia, l'Agrupació "Faros", l'Ateneu "Cultura Social" de Sant Adrià, l'Ateneu Racionalista de la Torrassa, el "Grupo Reclús", el "Grupo Floreal", l'Ateneu Llibertari del Mont Carmel, el grup "Estudios", l'Ateneu Llibertari de el Clot, l'Ateneu cultural del Guinardó, l'Ateneu cultural Llibertari de Sants, l'Ateneu Cultural de la Barceloneta i l'Ateneu Llibertari de Gràcia³⁸⁴.

La celebració de tantes "jiras", però, no va agradar a tothom i a principis de setembre ja apareixia un escrit a *Solidaridad Obrera* sota el significatiu títol: *¡Basta ya*

³⁸¹ *Solidaridad Obrera*, 4/8/1932 (CEDALL).

³⁸² *Solidaridad Obrera*, 9/8/1932 (CEDALL).

³⁸³ *Solidaridad Obrera*, 2/8/1932 (CEDALL).

³⁸⁴ *Solidaridad Obrera*, 17/5/1932 (CEDALL).

de jiras libertarias!. L'autor es queixava que els ateneus havien passat de ser centres de capacitació a simples penyes de cafè, que només es dedicaven a discutir els detalls de la propera "jira" i a comentar com havia anat la de la setmana anterior. Segons l'autor hi havia prou coses per fer que anar fent sortides cada setmana, i reclamava que els ateneus havien de ser *"el refugio de la juventud que se interesa para educarse y por destruir el régimen que nos oprime en estos momentos, para estudiar la manera que diariamente podremos restarle fuerza al Estado. La juventud no debe perder el tiempo en tertulias inútiles, de ningún provecho. Hemos de emprender una intensa campaña oral y escrita para interesar a los trabajadores, las ideas, demostrando que las juventudes anarquistas son dignas porque propagan con el ejemplo, que es así como se debe luchar"*³⁸⁵. Van aparèixer alguns escrits més que seguien aquesta opinió, però les "jiras" no s'aturaren i fins i tot es va crear una secció específica a *Solidaridad Obrera* que servia per anunciar les que hi havia³⁸⁶.

Les JJLL, ja més consolidades al territori l'any 1933 i el 1934, les seguien utilitzant per relacionar-se i vertebrar-se entre joventuts de la mateixa comarca, com va ser el cas de les JJLL de la comarca del Litoral (JJLL del Maresme) que van fer una de les seves primeres trobades gràcies a la "jira del gran progreso libertario" al bosc "Subirans" d'Arenys de Munt, que va ser organitzada per l'Ateneu de Divulgació Social de Mataró i el "Grupo de Cultura de Trabajadores de Arenys" per tractar "el gran problema de la juventud", el setembre de 1933³⁸⁷. O també el cas de les JJLL de Reus, que organitzaren una sortida conjuntament amb militants de Tarragona a les platges

³⁸⁵ L'article era de Manuel Portela. *Solidaridad Obrera*, 9/9/1932 (CEDALL).

³⁸⁶ *Solidaridad Obrera*, 22/4/1933 (CEDALL).

³⁸⁷ *Solidaridad Obrera*, 10/9/1933 (CEDALL).

de Salou³⁸⁸. Però les JJLL també van fer servir les “jiras” per consolidar vincles entre les joventuts de Barcelona i les de comarques, com per exemple les JJLL de Súria que l’abril de 1933 organitzaren una altra “jira” a la font Antius, a la que assistiren algunes agrupacions de Barcelona com les JJLL d’Arts Gràfiques³⁸⁹, o les JJLL de la barriada de Sant Martí i les d’Arenys de Mar, que van organitzar una “jira” el 20 de maig de 1934, en la que fins i tot detallaven a la propaganda els horaris de trens per anar de Barcelona a Arenys i el pressupost si es marxava el mateix dia, o el dia abans pels que volguessin fer nit a la platja de la població³⁹⁰. Com ja s’ha explicat a l’apartat anterior, aquestes sortides sovint solien estar vigilades per la policia que en alguna ocasió va intervenir-les. El lleure alternatiu practicat pels joves llibertaris no agradava gaire a les autoritats que consideraven aquestes “jiras” reunions perilloses, tampoc els hi agradaven als grups polítics d’ideologia contrària que no compartien els principis del naturisme, com demostra l’assalt d’un grup de Falange a una platja on un grup de joves practicaven el nudisme l’any 1935³⁹¹.

A més de les trobades que propiciaven les “jiras” amb joves de diferents parts del territori, les JJLL tenien un altre punt de trobada i socialització que fou bàsic, sobretot en els barris i els pobles, per facilitar el seu naixement i la seva posterior articulació i expansió: els ateneus llibertaris. En ateneus ja creats o en els que obririen les pròpies JJLL, es desenvoluparen durant aquests primers anys de la Segona República infinitat de xerrades, activitats culturals i cursets, que completaren l’oferta

³⁸⁸ *Tierra y Libertad*, 13/6/1934. Año V, núm 159 (CEDALL).

³⁸⁹ *Solidaridad Obrera*, 9/4/1933 (CEDALL).

³⁹⁰ Calculaven un pressupost de 3,70 i 4,30 pessetes depenent del dia que marxessin. *Tierra y Libertad*, 19/5/1934. Año V, núm 155 (CEDALL).

³⁹¹ Díez Rodríguez, Xavier; *L’anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*. Tesi doctoral llegida a la Universitat de Girona l’any 2003. Nota 76, pàg. 391.

de lleure alternatiu dirigida als joves i a les joves, als que es pretenia allunyar del que les JJLL consideraven distraccions de la societat burgesa: *“bailes, sociedades políticas, centros religiosos, clubs de sport mercantilista, lugares que no sirven nada más que para deformar sus aptitudes, para pervertirlas³⁹²”*. En aquesta llista R. Montemar també incloïa el cinema que *“en posesión de los “gàngsters” de los negocios, se ha convertido en cielo terrenal donde, por unos céntimos, el proletariado olvida sus pesares, y el Estado consigue eternizar sus ambiciones salvajes, de tiranía y explotación, incansables, persiguen el demoniaco fin de instituir la historia colectiva³⁹³”*. Com repassa Fernández Soria en el seu treball sobre la tasca dels joves llibertaris, aquests, a més de compartir l'ideari amb les altres dues organitzacions anarquistes, consideraven que els joves eren determinants pel progrés dels pobles i que per tant ells haurien de ser els responsables d'organitzar la nova societat i mantenir-se lliures de tots aquests vicis de l'antiga³⁹⁴.

Per tal de poder convertir-se en els guies que aquest nou món necessitaria, s'exigien una gran dedicació a l'estudi, que pensaven que els alliberaria de la ignorància i els permetria emancipar-se i acabar amb les injustícies. Com escrivien les JJLL de l'Escala l'any 1934, *“no es que por eso tengamos que renunciar a todo. La juventud debe amar la vida, vivir lo mejor posible, debe divertirse; pero también ha de pensar, luchar, estudiar. (...) Ante futuros acontecimientos que, inevitablemente, se presentaran, las juventudes no podemos estar desprevenidas, dada la gran misión que tendremos que desempeñar. Cuanta más cultura y capacitación tengamos más perfecta será la futura sociedad a la que el proletariado organizado tendrá que regir*

³⁹² *“La propaganda en los pueblos”*. *Tierra y Libertad*, 29/9/1933. Año IV, núm 139 (CEDALL).

³⁹³ *Tierra y Libertad*, 2/3/1934. Año V, núm 148 (CEDALL).

³⁹⁴ Fernández Soria, JM; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

*sus destinos*³⁹⁵”. En la mateixa línia que aquest escrit es van fer molt habituals a les publicacions anarquistes les proclames i articles que descrivien el paper cabdal que havia de jugar la joventut llibertària en l’imminent revolució per la que s’havien de formar: *“los tiempos nos apremian, la historia se precipita: preparémonos todos para ocupar con toda la eficacia que nos sea posible nuestro puesto de conscientes francotiradores de la decrepita sociedad capitalista y estatal. Librémonos de la inútil tara de todo vestigio de ignorancia, de todo residuo de la conformista educación burguesa, abriéndonos ante nosotros la perspectiva ilimitada y bellísima del mundo de los libros y la reflexión inteligente*³⁹⁶”. Segons Fernández Soria els guiava l’optimisme pedagògic anarquista i la idea que l’home no és dolent per naturalesa, sinó que la delinqüència és un producte de la injustícia social. Estaven convençuts que si transformaven la ment de l’home podrien transformar la societat³⁹⁷. Pensaven, que els joves havien de deixar d’estar “mediatitzats per les opinions dels altres” i s’havien de convertir en “lliurepensadors”, en éssers conscients que poguessin aportar la seva personalitat lliure a la col·lectivitat i que estiguessin disposats a destruir la vella societat per poder construir-ne una de més justa. Havien de ser alhora destructors i constructors, convertir-se en defensors de la llibertat que només estava garantida si hi havia justícia i solidaritat³⁹⁸. Com destacava el Comitè Peninsular de les JJLL l’any 1933, *“Misión de las JJLL. Vigorizar el anarquismo en la península, llevar a los pueblos las inquietudes revolucionarias, captar a las generaciones juveniles para los ideales anarquistas (...) hundir, destrozor, exterminar, desde la cúspide a la base, todo lo*

³⁹⁵ “La juventud libertaria de la Escala (Gerona) fija su posición ante el fascismo”. *Solidaridad Obrera*, 11/7/193 (CEDALL).

³⁹⁶ “Nuestra Juventud”, *Solidaridad Obrera*, 29/8/1934 (CEDALL).

³⁹⁷ Fernández Soria, JM; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

³⁹⁸ Ídem.

*burgués, todo lo corrompido y caduco de esta sociedad. E ir construyendo la moral anarquista en los hombres de voluntad firme*³⁹⁹”.

Per aconseguir aquest prototip de jove llibertari, els grups juvenils van tenir molt clar des del principi que una de les seves tasques fonamentals havia de ser l'educació i la cultura, que es convertiren en els instruments que farien possible la construcció de la nova societat i la preservació de les essències doctrinals de l'anarquisme⁴⁰⁰. Per a ells cultura i revolució eren dos elements inseparables i no només s'exigien ser cultes per poder ser revolucionaris, sinó que també van adquirir el compromís de democratitzar el coneixement⁴⁰¹. Així, des dels inicis i seguint la tasca que l'anarquisme havia portat a terme des de mitjans del s.XIX, les JJLL es convertiren en centres de cultura i “capacitació⁴⁰²”, que malgrat actuar la majoria de vegades a la clandestinitat, intentaven sempre comptar amb un local que disposés de biblioteca i en el que s'hi poguessin organitzar conferències, debats... Qualsevol mitjà era vàlid per educar i propagar les idees llibertàries, per això utilitzaren també el teatre i més endavant el cinema o la pintura, perquè consideraven que la missió de l'art havia de ser essencialment educadora i que era un mitjà molt eficaç per fer arribar als no iniciats la cultura, fent-los reflexionar sobre els problemes i injustícies que patien⁴⁰³.

³⁹⁹ *Tierra y Libertad*, 10/2/1933. Año IV, núm 102 (CEDALL).

⁴⁰⁰ Fernández Soria, JM; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

⁴⁰¹ Ídem.

⁴⁰² Segons Fernández Soria, “capacitar” era pels joves anarquistes, “educar anárquicamente, sobretodo hacer individualidades conscientes, formar espíritus fuertes y de criterio autónomo alejados de todo tipo de tutela”. Ensenyar als joves a raonar per ells mateixos i despertar-los la curiositat sobre els problemes que presenta la vida. En resum fer “persones lliures”. Vegeu Fernández Soria, J.M; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

⁴⁰³ A més de Fernández Soria, J.M; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*, vegeu també Foquet i Boreu, Francesc; *Las JJLL i el teatro revolucionario. Cataluña (1936-1939)*. Cuadernos Libertarios,8. Fundación Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo. Madrid, 2002. Les obres de teatre llibertàries solien tenir un transfons pedagògic perquè pretenien fer arribar els ideals revolucionaris al poble, per aquesta raó durant aquesta època i sobretot durant la Guerra Civil es van escriure i interpretar moltes obres de caire social.

Com amenaçava R. Montemar en la seva crítica al cinema comercial i als que el dirigien: *“tropezaran con las falanges juveniles que, conscientes de su papel histórico, arrancaran de esas manos inmundas, ese bello instrumento, para ponerlo al servicio de la ciencia, la pedagogía y el progreso”*⁴⁰⁴.

Aquest interès per la cultura, com hem vist en anteriors apartats, no era nou i l'any 1931 i a principis de 1932 a moltes cròniques d'activitats als ateneus ja es destaca la presència juvenil que hi solia haver. Quan aquests joves, habituals dels ateneus, formaren nuclis de JJLL passaren de ser consumidors a ser també organitzadors de multitud de xerrades i activitats, no només a Barcelona i rodalies sinó també a molts pobles de comarques com a Monistrol de Montserrat, on un grup de joves format per nois i noies es reunia cada dia al local del Sindicat Únic on es passaven hores mirant llibres i també feien xerrades i controvèrsies en les que participaven tots, perquè havien comprés que *“sólo por medio de la cultura podrán los hombres transformar esta sociedad corrompida”*⁴⁰⁵. Les JJLL de Badalona també només constituir-se, pels volts del mes de maig de 1932, van fer una crida *“a todo aquel que corra sangre por sus venas y sienta ansias de estructurarse una moral sana y un ideal verdadero”* per fundar un ateneu. Aquell mateix mes un grup de joves de la barriada d'Horta⁴⁰⁶ feien una crida similar i formaven una comissió per obrir un ateneu, i el mes de juny les recent formades JJLL de Sants, insistien als joves que deixessin els vicis, els balls i el futbol que *“os distancian de la ruta que debéis seguir para vuestra emancipación. Los*

⁴⁰⁴ *Tierra y Libertad*, 2/3/1934. Año V, núm 148 (CEDALL).

⁴⁰⁵ *Solidaridad Obrera*, 3/5/1932 (CEDALL). A l'escrit també explicaven que havien començat un petit grup de no més de 12 i que ara quasi es reunien 100 nois i noies.

⁴⁰⁶ *Solidaridad Obrera* 19/5/1932 (CEDALL).

*Ateneos libertarios de barriada han sido creados para facilitaros los medios que precisa vuestra elevación*⁴⁰⁷”.

L'octubre de 1932 eren els joves de Sarrià els que anunciaven que també al seu barri *“la verdad, que es luz en las tinieblas de los de los cerebros adormecidos hasta hoy, ha entrado, se ha abierto paso como un titán que todo lo arrolla y lo aplasta”*, gràcies a l'obertura d'un ateneu que havia estat *“la arrolladora obra de la juventud dinámica y del esparcimiento no menos arrollador de las ideas de Acracia*⁴⁰⁸”. A la premsa de l'època es poden trobar infinitat d'exemples més de JJLL que obriren ateneus durant aquests anys, o ateneus dels que sortiren joventuts, com va ser el cas de l'Ateneu de Divulgació Social de Mataró i de l'Ateneu “Aclarecer” de Malgrat. En aquests espais s'organitzaven xerrades, cursos, debats, grups de teatre que representaven obres de caire social, es llegien i comentaven obres filosòfiques, o articles de premsa. Fou una època, malgrat les circumstàncies polítiques i econòmiques adverses, de gran activitat cultural en el món llibertari en general i sobretot entre els joves anarquistes, que també dedicaren molts esforços a editar fulletons, revistes⁴⁰⁹, i fins i tot un grup s'atreu a fundar una editorial, “Biblioteca La Antorcha”⁴¹⁰, que publicà “¡Hombre, no jefe!” (Cuentos anarquistas) de Jose Sampéris Janin⁴¹¹.

⁴⁰⁷ *Solidaridad Obrera* 16/6/1932 (CEDALL).

⁴⁰⁸ *Solidaridad Obrera* 14/10/1932 (CEDALL).

⁴⁰⁹ Un exemple de revista editada per joves anarquistes, malgrat no estar vinculats formalment amb les JJLL va ser la Revista Àgora que començà a vendre's el desembre de 1931. Era una revista de format i temàtica cultural avantguardistes. Vegeu l'estudi sobre aquesta publicació de Gerard Pedret; “La joventut “de pocas letras y menos años”. Cercles, 8.

⁴¹⁰ Estava previst vendre els llibres en opuscles de 32 pàgines a 50 cèntims l'exemplar, l'adreça de la Biblioteca la Antorcha era el carrer Romaní, 72, 1º, 2ª de l'Hospitalet. Signava l'anunci del llançament de l'editorial Cándido Lascorz en nom del grup editor. *Solidaridad Obrera*, 8/7/1932 (CEDALL).

⁴¹¹ Jose Sampéris havia nascut a Candanos al Baix Cinca, va emigrar a Cuba el 1925 on publicà “El sacrilego” i d'on retornà l'any 1932 fugint de la repressió de la dictadura de Gerardo Machado y

Molt relacionat amb aquest afany pel coneixement, els joves llibertaris també es concentraren molt en la col·laboració amb les escoles racionalistes ja existents, en obrir-ne de noves allà on no n'hi havia, i en intentar atraure cap a les idees llibertàries als més petits. Volien ensenyar als nens i nenes a viure sense lleis i a pensar per ells mateixos i això passava per aconseguir que poguessin educar-se en escoles racionalistes i disposar de materials adequats. Com explicaven els joves que regentaven l'Ateneu de Cultura Social de Sant Adrià del Besòs: *“hemos de crear inteligencias nuevas y libres, al margen de esta sociedad hipócrita, egoísta, corrompida e inmoral (...) Si queremos que nuestros hijos sean hombres libres y conscientes, hemos de procurar educarlos nosotros mismos, abriendo escuelas racionalistas por nuestra cuenta, dándoles una educación en un sentido liberal y humanitario”*⁴¹². Seguint aquests objectius, els joves llibertaris col·laboraren en ajudar econòmicament aquestes escoles, com va fer “Juventud del Porvenir” de la Torrasa que va organitzar un festival a benefici de l'escola racionalista del barri l'abril de 1932⁴¹³, hi treballaren com a professors, o editaren publicacions dedicades als més petits, com les JJLL de Sant Andreu que van publicar 100 exemplars d'un fulletó *“Los pequeños hombres”*, escrit i destinat als nens i nenes⁴¹⁴. Algunes agrupacions de joves llibertaris anaren més enllà i fundaren grups llibertaris per a nens i nenes, com va ser el cas de Badalona on es fundà l'agrupació infantil llibertària Francisco Ferrer. Aquesta pràctica es repetiria

Morales. Treballà com a mestre i publicà algunes novel·les, assajos i col·laborà en diverses revistes i diaris anarquistes. L'any 1937 es passà a l'UGT i acabada la guerra es refugià a França on va ser detingut i enviat a Mauthausen on morí l'any 1941.

Vegeu <http://www.estelnegre.org/documents/samperiz/samperizjose.html>.

⁴¹² *Solidaridad Obrera*, 19/5/1932 (CEDALL).

⁴¹³ *Solidaridad Obrera*, 23/4/1932 (CEDALL).

⁴¹⁴ *Solidaridad Obrera*, 25/8/1932 (CEDALL).

durant la guerra en altres poblacions, on els nens també es convertirien en col·laboradors habituals dels festivals i representacions teatrals llibertàries⁴¹⁵.

L'aposta de les JJLL per l'ensenyament racionalista, però, va anar més enllà dels infants. Conscients de la manca de formació de molts dels seus militants també es concentraren en allargar al màxim les possibilitats dels joves per poder accedir als estudis. Així algunes JJLL oferiren cursos nocturns estables sobre història, política o sociologia, com van fer els joves de l'Agrupació Cultural "Juventud" de Mollet, que oferiren un curs de "Moral Racionalista", que consistia en quatre conferències la primera sobre antiteologisme, la segona sobre l'amor, la tercera sobre la família i la quarta que versava sobre l'humanitarisme⁴¹⁶, seguint el que ja havien fet alguns ateneus com per exemple el de la Torrassa de l'Hospitalet. La Federació Local de JJLL de Barcelona intentà anar encara més enllà i l'abril de 1936, començà a plantejar la possibilitat de poder tenir un local per convertir-lo en una universitat popular on fer de manera permanent conferències, cursos i classes nocturnes⁴¹⁷. Aquest projecte, com s'exposarà més endavant, va agafar molta embranzida els primers mesos de la Guerra Civil, potser no en les millors circumstàncies per tirar-lo endavant. Però de mentre aquestes grans idees no reeixien, els nuclis de joves seguiren fins el juny de 1936 oferint formació i possibilitats diferents als joves dels seus barris i localitats. Potser un dels darrers exemples abans del cop d'estat de juliol de 1936, el curset d'esperanto⁴¹⁸ que havien organitzat les JJLL de la Torrassa que posava de manifest un altra de les prioritats de les joventuts: la seva internacionalització. Aquesta vocació, pròpia d'una

⁴¹⁵ *Tierra y Libertad*, 3/6/1932. Año III, núm 66 (CEDALL).

⁴¹⁶ *Solidaridad Obrera*, 1/9/1932 (CEDALL).

⁴¹⁷ *Tierra y Libertad*, 24/4/1936. Año VII, núm 16 (CEDALL).

⁴¹⁸ *Tierra y Libertad*, 22/5/1936. Año VII, núm 20 (CEDALL).

ideologia que advocava per un món on es destruís el capitalisme i els estats nacionals, sense distincions pel color de la pell, on les persones es poguessin organitzar i federar des dels municipis en base a comunitats de ciutadans lliures, iguals i conscients, també s'inicià en els joves durant aquests primers anys.

La primera referència sobre els intents de restablir les relacions internacionals juvenils per part dels joves llibertaris, després dels intents que infructuosament va fer la IJA l'any 1931⁴¹⁹, no la trobem fins el mes de juny de 1935 quan es va reestructurar el Comitè Regional de les JJLL de Catalunya i hi van entrar dues persones per encarregar-se de les relacions internacionals⁴²⁰. Uns mesos després va aparèixer una editorial a "Actividad Juvenil" en la que s'explicava que en el darrer congrés de l'AIT s'havia parlat de l'existència de la joventut de ideologia llibertària a diversos països i s'havia suggerit que seria interessant que s'unís per formar una organització internacional. Els joves llibertaris mostraven la seva conformitat en unir-se amb els d'altres països per ajudar a crear grups on no n'hi haguessin i coordinar les accions antimilitaristes, però en cap cas controlats o sota la tutela de l'AIT⁴²¹. El tema de les relacions internacionals no tornà a sortir de manera oficial fins al 2n Congrés Regional de les JJLL de Catalunya en el que es va preveure, en els punts 6 i 7⁴²², tractar si es considerava convenient crear una Internacional Juvenil Anarquista i com es considerava que s'havia de fer. Se suposa que es referien a tornar-la a reactivar, perquè als anys 20 ja havia existit una organització que intentà articular als joves anarquistes europeus⁴²³, que per les nul·les referències que s'han trobat de l'any 1932

⁴¹⁹ Vegeu pàg.35.

⁴²⁰ "Nuevos rumbos de las Juventudes". *Tierra y Libertad*, 28/6/1935. Año VI, núm 10 (CEDALL).

⁴²¹ *Tierra y Libertad*, 29/10/1935. Año VI, núm 11 (CEDALL).

⁴²² *Tierra y Libertad*, 8/5/1936. Año VII, núm 18 (CEDALL).

⁴²³ Vegeu pàg. 35.

al 1936 d'aquest organisme és probable que si encara funcionava era de manera molt testimonial. Durant aquests anys, però, sí que havien aparegut a la secció que tenien les JJLL a *Tierra y Libertad*, diversos articles i notícies sobre Joventuts Llibertàries d'altres països, com Argentina, Cuba, Xile⁴²⁴, o de diversos grups que s'anaren constituint a algunes ciutats franceses. Pel que es pot deduir, existia una relació epistolar i d'intercanvi d'idees amb aquestes joventuts, malgrat que no s'havia procedit encara a la formalització de cap associació. Sembla que a mitjans dels anys 30 les joventuts amb més activitat i militants començaven a construir lligams entre elles, però lluny del lideratge que als anys 20 havien intentat exercir els nuclis de països més al nord d'Europa amb un anarquisme molt més testimonial.

Aquestes relacions amb joves llibertaris d'altres països sovint eren facilitades pels contactes que proporcionaven militants argentins, cubans, alemanys o italians que s'havien refugiat a Catalunya fugint dels governs dels seus països. Per exemple en el 2n Congrés Regional de les JJLL de Catalunya, quan es discutiren els punts referents a constituir una Internacional Juvenil Anarquista, va intervenir un delegat dels grups juvenils dels alemanys expatriats que com explicava la crònica: "*abogó porque la juventud sepa desplegar una vastísima propaganda y una inteligente crítica contra la militarización incubadora del fascismo*"⁴²⁵. L'organització internacional de les joventuts no es concretaria fins un temps després, però en aquests moments ja s'intentaren dur a terme algunes accions, com per exemple la celebració d'un míting internacional pro pau organitzat per la Federació Local de JJLL de Barcelona⁴²⁶. L'antimilitarisme havia

⁴²⁴ Vegeu com a exemple dels articles que enviaven aquestes joventuts *Tierra y Libertad*, 16/12/1932. Año III, núm 94, *Tierra y Libertad*, 10/7/1936. Año VII, núm 27, *Tierra y Libertad*, 28/2/1936. Año VII, núm 8 i *Tierra y Libertad*, 3/7/1936. Año VII, núm 26 (CEDALL).

⁴²⁵ *Tierra y Libertad*, 12/6/1936. Año VII, núm 23 (CEDALL).

⁴²⁶ *Tierra y Libertad*, 24/4/1936. Año VII, núm 16 i *Tierra y Libertad*, 12/6/1936. Año VII, núm 23.

estat un dels temes recurrents de les JJLL de la península durant aquests anys, i també era una preocupació pels altres grups europeus que eren conscients de la ineficàcia de la Societat de Nacions i de l'imminent esclat d'una altra guerra mundial. Els joves llibertaris sovint publicaven articles que demanaven que es fes més propaganda entre els joves soldats, perquè així quan arribés el moment tornessin les armes contra els seus superiors i es posessin al servei del poble. També feien escrits que intentaven reflexionar sobre si era convenient agafar les armes per arribar a aconseguir els seus objectius, quan ells estaven en contra dels exèrcits, i el propi Comitè Peninsular de la FIJL va fer una proclama que demanava contra la guerra no pau, sinó guerra social⁴²⁷.

Com destaca Xavier Díez⁴²⁸, els anarquistes estaven en contra dels exèrcits perquè eren identificats com els executors de la violència de l'estat i perquè despersonalitzaven a l'individu. Els militars eren considerats "paràsits al servei dels interessos de les classes poderoses", per aquesta raó es promovia entre els joves la insubmissió, l'objecció i, en el cas dels que eren soldats, la deserció. Com assenyala l'autor, la connexió entre anarquisme i antimilitarisme es va evidenciar en el Congrés Antimilitarista d'Amsterdam de 1904 i amb la creació de l'Associació Internacional Antimilitarista (AIA), que va actuar com una coordinadora de diversos grups no tots anarquistes. Les primeres contradiccions sorgiren durant la Primera Guerra Mundial, quan l'associació proposà fomentar que els joves es neguessin a participar-hi, i tornaren a sorgir durant la dècada dels 30. No tots els antimilitaristes eren pacifistes, doncs hi havia un sector favorable a utilitzar la violència per acabar amb l'opressió del sistema, fet que va provocar molta diversitat d'opinions i que les accions no fossin

⁴²⁷ *Tierra y Libertad*, 19/8/1932. Año III, núm 76 (CEDALL).

⁴²⁸ Díez Rodríguez, Xavier; *L'anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*. Tesi doctoral llegida a la Universitat de Girona l'any 2003.

gaire eficaces. Quan esclatà la Guerra Civil, les contradiccions es manifestaren de manera encara més evident i les JJLL, com es veurà a la segona part del treball, van haver de reelaborar tot el seu discurs antimilitarista per autojustificar la seva participació en les milícies de voluntaris i a l'exèrcit.

Durant aquests primers anys, com s'ha vist en aquest apartat, les joventuts establiren les seves bases ideològiques, que evolucionarien amb el temps, i els seus objectius i prioritats. També definiren com serien les seves relacions que s'iniciaren en els ateneus, els grups d'afinitat o les activitats de lleure alternatives, i es consolidaren amb la formació d'una estructura orgànica. En tot aquest entramat només falta afegir el paper cabdal que jugà la premsa com a corretja de transmissió entre les diferents agrupacions. Des de la secció juvenil de *Tierra y Libertad* "Actividad Juvenil", en menor grau des de "Tribuna Juvenil" de *Solidaridad Obrera*, i des de les publicacions fetes a barris o pobles, les joventuts intercanviaren idees, opinions, consignes, es posaren en relació anunciant la seva creació i forjaren la seva identitat col·lectiva quan encara les estructures orgàniques no funcionaven a ple rendiment. Com ja han assenyalat Susanna Tavera i Ucelay da Cal, el paper de la premsa és fonamental en el món llibertari⁴²⁹ i en el cas de les joventuts no va ser diferent. Des de la secció juvenil de *Tierra y Libertad* es promogueren enquestes⁴³⁰ per captar l'opinió dels joves sobre com organitzar la propaganda, o com solucionar el problema de l'escissió de les joventuts,

⁴²⁹ Tavera, Susana i Ucelay da Cal, Enric; "Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938". a *Historia Contemporánea* nº9, 1993. Vegeu també "Revolucionarios, publicistas y bohemios: los periodistas anarquistas (1918-1936)" de Susanna Tavera, a *El anarquismo Español. Sus tradiciones culturales*. En aquest llibre Tavera destaca els més de 900 títols que els anarquistes van publicar a Espanya des de 1870, recollits a la tesi doctoral de Paco Madrid "La prensa obrera como fuente histórica", i la lectura col·lectiva que a molts pobles es feia d'aquestes publicacions. Com també assenyala l'autora, el periodisme obrer anarcosindicalista va ser varies coses a la vegada, primer de tot una forma de propaganda revolucionària, i en segon lloc una forma concreta i diferenciada de militància.

⁴³⁰ *Tierra y Libertad*, 14/7/1934. Año V, núm 163 i *Tierra y Libertad*, 3/12/1935. Año VI, núm 16 (CEDALL).

s'intercanviaren escrits els partidaris que les joventuts fossin un grup més d'acció amb els que apostaven per seguir només la línia de les activitats culturals i propagandístiques, exposaren les seves raons sobre la separació de les JJLL catalanes el Comitè Peninsular i la Federació Local de JJLL de Barcelona, i el més important de tot va ser l'altaveu perquè molts militants poguessin donar a conèixer en els seus escrits quina era la visió que tenien de la revolució i de la nova societat que estava per venir.

Aquesta secció també es convertí, gràcies a les editorials, en la portaveu de la Federació Local de les JJLL de Barcelona primer i del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya després⁴³¹, i va ser un bon indicador de les lluites de poder dins les joventuts, doncs calia fer-se amb el control d'aquest espai per marcar la tendència que arribés de manera clara a tots els nuclis de joves llibertaris, que sembla ser seguien amb molta afició aquest apartat del diari. Repassant "Tribuna Juvenil" es poden trobar evidències d'aquest seguiment per part de les JJLL, com són els diversos avisos demanant disculpes per no poder publicar tots els articles que els arribaven. Com explicava la redacció davant les queixes d'alguns joves, era molt difícil poder donar sortida als més de 15 escrits que els enviaven per setmana en el poc espai que tenien. El juny de 1934 acumulaven més de 150 treballs sense publicar i no veien altra solució que intentar tenir un diari propi de les JJLL, que pogués absorbir tot aquest volum d'articles i cohesionar amb més força el moviment⁴³². Però malgrat els acords del Comitè Peninsular i els intents que es van fer també des del Comitè Regional de Catalunya⁴³³, el diari de les JJLL no apareixeria fins a l'octubre de 1936. *Ruta* es convertiria en el nou òrgan de referència de les joventuts, on s'exposarien els seus

⁴³¹ *Tierra y Libertad*, 16/8/1934. Año V, núm 168 (CEDALL).

⁴³² *Tierra y Libertad* 30/6/1934. Año V, núm 161 (CEDALL).

⁴³³ Vegeu pàg. 91.

projectes, activitats i línies d'actuació revolucionària. Els joves seguirien utilitzant el diari per informar-se i per publicitar les seves iniciatives i activitats, en una nova etapa en la que a molts d'ells els semblava que per fi estaven fent realitat el seu somni revolucionari.

SEGONA PART. LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES DURANT LA GUERRA

1. LA JOVENTUT ANARQUISTA ELS PRIMERS MESOS DE LA GUERRA CIVIL. ACCIÓ, CULTURA I REORGANITZACIÓ ORGÀNICA.

1.1. La participació dels joves en l'inici del període revolucionari.

El cop d'estat de juliol de 1936 no va ser una sorpresa pels joves llibertaris. Com ja s'ha exposat a la primera part d'aquest treball, feia temps que des de la secció juvenil de *Tierra y Libertad* advertien sobre els perills del feixisme, denunciant les manifestacions i activitats dels grups juvenils que defensaven aquesta ideologia, a més d'estar en alerta pels continuats rumors sobre un aixecament militar que es tornaren més insistents després de les eleccions de febrer de 1936. La preocupació per l'imminent cop de força que es preparava contra la República era comú a tot el moviment anarquista, no tant per salvar un govern amb el que estaven clarament enfrontats, sinó per evitar que a Espanya s'imposés una dictadura feixista semblant a la que ja hi havia a Itàlia o Alemanya. Com recordava Joan Sans en el seu primer llibre de memòries, els diversos sindicats de la CNT feia setmanes que vigilaven les casernes des de fora i des de dins, gràcies als joves anarquistes que hi feien el servei militar, a més d'estar en contacte amb les diverses poblacions per tal d'articular la resistència i verificar amb l'armament que es comptava⁴³⁴. Abad de Santillán a la seva coneguda obra *¿Por qué perdimos la guerra?*, també relata aquest estat permanent d'alerta i com el mateix 17 de juliol, quan es va iniciar la rebel·lió dels militars a Marroc, davant la negativa del govern a repartir armes als anarquistes, es produí un assalt organitzat pel sindicat del transport de la CNT a les armeries dels vaixells del port de Barcelona, i

⁴³⁴ Sans i Sicart; *El día de las sirenas. El triunfo anarquista del 19 de julio de 1936*. L'autor explica per exemple com als nínxols del cementiri nou de Badalona la CNT, amb la complicitat d'ERC de la ciutat, havia guardat 7.000 armes que provenien de contraban de França i de les que no havien estat utilitzades en l'aixecament del 6 d'octubre de 1934.

l'endemà el desarmament dels serenos i vigilants de la ciutat. Segons Santillán: *“ante la amenaza, esta vez común, olvidamos todos los agravios y dejamos en suspenso todas las cuentas pendientes, sosteniendo el criterio de que era imprescindible, o por lo menos aconsejable, una colaboración estrecha de todas las fuerzas liberales, progresivas y proletarias que estuviesen dispuestas a enfrentar al enemigo”*⁴³⁵. Aquesta actitud per part de la CNT havia possibilitat la formació d'un comitè d'enllaç amb el govern, però la Generalitat continuava tenint dubtes sobre la conveniència de repartir armes als anarquistes i va ordenar als guàrdies d'assalt que intentessin recuperar les que havien estat requisades pel sindicat del transport.

Els nois i noies de les JJLL també participaren en aquesta mobilització prèvia a l'aixecament militar, alguns enquadrats en els seus grups d'afinitat i altres fent guàrdies en els seus ateneus o en locals habilitats. Com exposava Fabián Moro en el seu “anàlisi espectral” de les JJLL: *“¿Quién en Barcelona hacia una semana que no dormía esperando en las Ramblas cada noche el momento en el que las fieras salieran de sus guaridas, los cuarteles?: El movimiento juvenil libertario”*⁴³⁶. De la mateixa manera que havien participat en els moviments insurreccionals anarquistes durant tota l'etapa republicana, els joves llibertaris es mantingueren atents durant els dies previs al cop d'estat com recorden a les seves memòries alguns testimonis de l'època. Abel Paz per exemple⁴³⁷, relata com des de la nit del 13 de juliol vint o trenta companys del barri de el Clot estaven mobilitzats a la sala de billars del Bar Montserrat i en contacte amb joves d'altres barriades com Vicente Tascon i Pedro Aso de la Sagrada Família, o Soledad i Juanita Estorach, Alfredo Martínez, Felisa García i Conxita

⁴³⁵ Santillán, Abad de; *¿Por qué perdimos la Guerra?*. Vegeu també les memòries de Joan Garcia Oliver *El Eco de los pasos* on explica els preparatius del comitè de defensa confederal abans del cop d'estat.

⁴³⁶ Moro, Fabián; *Las Juventudes Libertarias en España: análisis espectral*. CNT, 1970

⁴³⁷ Paz, Abel; *Chumberas y alacranes (Memorias 1921-1936)*.

Liaño de l'Ateneu Llibertari "Amor y Voluntad". Paz també recordava com a cada un d'aquests barris es formaren comitès de defensa dels que formaren part, a més dels representants de la CNT i la FAI, delegats de les JJLL. Aquests comitès s'encarregaren de les tasques de vigilància i l'aixecament de barricades, de l'aprovisionament d'armes i més endavant de menjar⁴³⁸. Les JJLL de la Barceloneta també participaren en la guàrdia permanent que es va muntar a l'ateneu del barri a partir del 13 de juliol després de saber-se la notícia de l'assassinat de Calvo Sotelo⁴³⁹, i en els pobles i ciutats de les rodalies de Barcelona la mobilització dels joves anarquistes fou semblant, com es pot extreure del testimoni de Joan Sans i Sicart⁴⁴⁰ pel que fa a Badalona, o pel que explica Peirats⁴⁴¹ de la mobilització de les JJLL de la Torrassa, que el 17 de juliol estaven concentrades a l'ateneu llibertari mentre la resta de militants més grans es reuniren al local de la CNT del barri.

Ha estat difícil resseguir quina fou l'actuació durant aquells dies dels grups de JJLL de la resta de Catalunya, però el més lògic és pensar que s'enquadraren en els grups de defensa que es formaren a les diferents poblacions seguint les consignes i instruccions del Comitè Regional de la CNT, que decretà una vaga general revolucionària pel 19 de juliol i la resistència activa contra l'aixecament. Com assenyala Pozo⁴⁴², a tot el territori van ser les organitzacions obreres les que van prendre la iniciativa d'articular la resposta als militars rebels i en alguns casos com a Figueres, Mataró, Tarragona, Gandesa o Sant Feliu de Guíxols, l'actuació d'aquestes forces va ser

⁴³⁸ Paz, Abel; *Chumberas y alacranes (Memorias 1921-1936)* i del mateix autor, *Viaje al Pasado (1936-1939)*.

⁴³⁹ *Solidaridad Obrera*, 2/9/1936. Año VII. (CEDALL)

⁴⁴⁰ Sans i Sicart; *El día de las sirenas. El triunfo anarquista del 19 de julio de 1936*.

⁴⁴¹ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

⁴⁴² Pozo González, Josep Antoni; *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria de 1936*, publicat el 2012 i la tesi doctoral del mateix autor: *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936/ Crisi i recomposició de l'Estat*, llegida a la UAB l'any 2002.

clau per avortar l'aixecament el 19 de juliol. Pel que fa a Barcelona, com assenyalen Josep Maria Solé i Sabaté i Joan Villarroja⁴⁴³, la intervenció decisiva de les forces de seguretat que es mantingueren fidels al govern de la República va ser decisiva. Des del mes d'abril de 1936 el govern havia apartat als comandaments dels guàrdies d'assalt sospitosos d'estar compromesos amb el cop d'estat, aquesta prevenció i l'elaboració d'un pla d'actuació per part de Frederic Escofet, comissari d'Ordre Públic, i el seu cap de serveis Vicenç Guarner, va permetre que les forces rebels fossin detingudes abans que arribessin als punts més importants de la ciutat. Els guàrdies d'assalt, mossos d'esquadra i la Guàrdia civil van estar recolzats principalment pels militants anarquistes i els d'altres organitzacions obreres i polítiques mobilitzades, així s'aconseguí després de moltes hores d'enfrontaments a Barcelona, que el cop d'estat fracassés a la capital catalana i quedés neutralitzat a la resta de ciutats i pobles.

Els diferents grups de JJLL van prendre part activa en aquests combats per sufocar la rebel·lió, però en la major part d'estudis sobre el tema la seva actuació ha quedat força desdibuixada perquè és habitual enquadrar als joves llibertaris amb el gruix de milicians de la FAI o de la CNT, de les que molts eren també militants i amb les que lluitaren en la major part dels casos sense diferenciar-se'n tal i com va explicar en el Ple de locals i comarcals de les JJLL el delegat de la Federació Local de Barcelona⁴⁴⁴. Repassant la premsa de l'època, els llibres de memòries, els estudis d'història local i la documentació de l'organització, no obstant, es poden localitzar diversos exemples de les seves intervencions durant aquests fets. Segons el que recullen els estudis sobre el període a Santa Coloma de Gramanet i Sant Adrià del Besós, per exemple,

⁴⁴³ J.M Solé i Sabaté, J. Villarroja i Font; *La repressió a la rereguarda de Catalunya volum I*.

⁴⁴⁴ Acta del Pleno de locales y comarcals de las JJLL de Cataluña (FAI). Catalunya del 9 de agosto de 1936 Id. 32922 (AMMM). També hi havia militants de les JJLL que pertanyien a grups d'afinitat de la FAI amb els que van actuar durant aquests dies.

pràcticament tota l'organització juvenil llibertària de Santa Coloma i alguns militants de les JJLL de Sant Adrià, van estar presents al setge del quarter de Sant Andreu del que aconseguiren forces armes. Els de Sant Adrià, a més, tornaren a establir una barricada sobre el pont del riu Besós per controlar la circulació de vehicles com ja havien fet durant la insurrecció de 1933⁴⁴⁵. Els joves anarquistes de la Barceloneta també participaren, des de la barricada que s'havia improvisat amb boles de paper en el passeig, en els enfrontaments contra les tropes que avançaven per l'avinguda de Icària i les que venien del quarter de Sant Andreu per intentar arribar a Capitania i Governació. Com relataven a *Solidaridad Obrera*: “desde nuestra barricada hicimos fuego las Juventudes Libertarias, la CNT y la FAI ayudados por los guardias de asalto y carabineros, que en franca camaradería se batieron con el pueblo, heroicamente contra el fascismo”⁴⁴⁶.

Les JJLL de la Torrassa, encapçalats pel grup “Afinidad” de Peirats, van prendre part en l'assalt al quarter de Pedralbes en el que també es van aconseguir moltes armes. Tal i com relata el mateix Peirats a les seves memòries, el grup d'acció “Afinidad” estava concentrat a l'ateneu llibertari amb les joventuts des del 17 de juliol, perquè molts dels que en formaven part havien estat fundadors d'aquest ateneu i alguns, com ell mateix, també eren delegats de les joventuts. Com destaca aquest autor, quan van tornar amb el botí d'armament del quarter pres als militars “los del sindicato quedaron asombrados al asistir por sus propios ojos a la fiesta de aquella

⁴⁴⁵ Vegeu Andreassi Alejandro; *Libertad también se escribe en minúscula. Anarcosindicalismo en San Adrià de Besós, 1925-1939*. I pel cas de Santa Coloma de Gramanet el testimoni del militant de les JJLL de la població Enrique Casañas recollit a *Revolución y Guerra en Gramanet del Besós (1936-1939)* de Juan José Gallardo Romero i José Manuel Márquez Rodríguez.

⁴⁴⁶ *Solidaridad Obrera*, 2/9/1936. Año VII (CEDALL).

*chavalería que tanto habían menospreciado*⁴⁴⁷. En el decurs d'aquestes intervencions armades dels joves de la Torrassa va ser ferit un dels seus militants, Ramon Monterde, que va morir a principis d'agost amb només 19 anys. Monterde que estava estudiant per ser aparellador, havia estat un dels fundadors de la Federación Estudiantil de Conciencias Libres⁴⁴⁸ amb, entre d'altres, Eulibino Cabrerizo, militant de les JJLL que també va morir en els enfrontaments amb els insurrectes els primers dies de la Guerra⁴⁴⁹. Com destacava *Tierra y Libertad* a principis d'agost mostrant les fotografies de dos joves morts "*la juventud española se yergue valientemente con toda su apetencia de heroísmo*"⁴⁵⁰.

A la resta de Catalunya moltes JJLL també participaren activament en el control dels diferents pobles i ciutats per impedir el triomf de l'aixecament militar, tal i com relataven els 75 delegats de les diferents joventuts al Ple de locals i comarcals que es

⁴⁴⁷ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret. També apareix una referència de l'assalt de les JJLL de la Torrassa a *Solidaridad Obrera*, 31/7/1936. Año VII. (CEDALL). Joan Sans relata a *El día de las sirenas* com els dies posteriors es parlava d'aquests fets encapçalats per Peirats sense concretar el paper de les JJLL.

⁴⁴⁸ La Federación Estudiantil de Conciencias Libres havia estat fundada per Monterde, Cabrerizo, Joan Sans i Sicart, Rosa Laboz i Emili Vaqué, entre d'altres, l'any 1935 a Barcelona. Tenia com a objectiu defensar els drets dels estudiants contra els abusos del professorat i lluitar per democratitzar l'educació. L'associació es va estendre a moltes escoles de Barcelona i Catalunya, segons Peirats la denuncia que havia fet Monterde des d'aquesta federació sobre "les corrupteles del professorat" i les arbitrarietats dels plans escolars li havien costat alguns suspensos com a represàlia. Monterde va ser enterrat el 2 d'agost. Com explicava Peirats a *Solidaridad Obrera*, el cos va estar exposat a la seu de les JJLL de la Torrassa on van anar la majoria de militants de la ciutat que després van fer una manifestació fins el cementiri en la que també van participar els integrants de la FECL. Vegeu Miguel Iñiguez a *Esbozo de una enciclopedia histórica del anarquismo español* i l'article de Peirats "Mi flor sobre su tumba" a *Solidaridad Obrera*, 4/8/1936. Año VII. (CEDALL). La notícia de la mort de Monterde també va aparèixer a *Solidaridad Obrera*, 2/8/1936. Año VII. (CEDALL). Monterde no apareix a la relació de morts durant els primers dies del cop d'estat elaborada per Joan Villarroya, possiblement perquè va morir dies després. Vegeu Villarroya i Font; "Las víctimas del 19 de julio en Barcelona". *Historia y Vida* nº 171, febrer de 1979.

⁴⁴⁹ Es parla de la mort de Cabrerizo al manifest del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya publicat l'1 de setembre de 1936, vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.610, any LV, 1 setembre 1936, i a la referència que apareix a la web de l'Associació Isaac Puente <http://navioanarquico.org/index.php/sangre/combate/C/0>. Al llistat que elaborà Joan Villarroya de morts el 19 de juliol a Barcelona apareix el nom de Leoncio Cabrerizo de la Camara. L'autor calcula que uns 160 dels prop de 500 morts que hi hagué aquells dies pertanyien a la CNT-FAI, no sabem del cert, però, quants d'entre ells eren joves llibertaris.

⁴⁵⁰ *Tierra y Libertad*, 7/8/1936. Nueva época, núm. 29. (CEDALL).

celebrà el 9 d'agost per fer balanç de la situació⁴⁵¹. Algunes delegacions es queixaren de la falta d'armament que havien patit a diverses poblacions, però els delegats de Sant Feliu de Guíxols, Montcada, Terrassa, Ripoll, Vic i Manresa, exposaren que malgrat tot havien participat al costat de la CNT i la FAI en la resistència contra el cop d'estat. El delegat de Mataró lamentava que les joventuts no haguessin estat a l'alçada de les circumstàncies a nivell regional, però destacava com a la seva ciutat havien estat els joves llibertaris els que havien fet el "màxim del moviment" i controlaven amb la CNT quasi tot el material del quarter d'artilleria número 8. Com assenyala Josep Xaubet⁴⁵², els joves llibertaris mataronins estaven considerats com a possibles forces de xoc, fins el punt que, segons aquest autor, Joan Peiró, mitjançant un dels seus homes de confiança, el cap de les JJLL en aquells moments Josep Boada, havia comptat amb ells per si hi havia problemes a l'hora de sufocar als militars de la caserna de Mataró. A les altres poblacions del Maresme els joves també actuaren, com va ser el cas dels militants de Premià i Vilassar de Dalt que van anar a buscar armes a la caserna de Sant Andreu després que aquesta fos abandonada pels militars rebels. Segons Amat i Teixidó, pel cas de Vilassar de Dalt, aquests militants van aconseguir portar fins aquesta població 20 fusells, algunes pistoles i dues metralladores de combat, que van fer servir primer per entrenar-se i després per col·locar-les a l'Ajuntament i a la font de la plaça de davant del Consistori apuntant cap a l'església. Els fusells, com assenyala aquest mateix autor, es van repartir en el local de la CNT i molts dels joves de l'agrupació en van aconseguir un⁴⁵³.

⁴⁵¹ Acta del Pleno de locales y comarcales de las JJLL de Cataluña (FAI). Catalunya del 9 de agosto de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁴⁵² Xaubet i Vilanova, J; *Sociologia de la guerra revolucionària a Mataró*.

⁴⁵³ Amat i Teixidó, J.; *Vilassar de dalt (1931-1945)*.

Pel que es desprèn d'altres estudis locals, membres de les JJLL d'altres poblacions de la comarca, com Canet o Malgrat de Mar, anaren a cercar les armes al quarter de Mataró. Amb aquestes armes els membres de la delegació de Canet participaren el 20 de juliol en la marxa que militants de la CNT i la FAI van fer pel poble cridant consignes revolucionàries, i van requisar un camió en el que muntaren una de les metralleres que havien aconseguit. Com destaca Xavier Mas, aquesta metrallera se'ls disparà accidentalment i per això van recobrir aquest camió de matalassos per poder continuar patrullant pel poble "cridant i apuntant indiscriminadament, sense disparar, els veïns i els amics que trobaven"⁴⁵⁴. A Vilassar de Mar, els joves llibertaris també patrullaren a la barricada que es va muntar al Camí Ral i pel que es desprèn dels estudis de la majoria de localitats d'aquesta comarca, els joves llibertaris sovint formaren part dels grups de milicians amb els que anaren a fer escorcolls i en alguns casos detencions. Per exemple a Malgrat de Mar, hi va haver un incident entre un jove de la vila i un membre d'aquesta agrupació que li havia cridat l'atenció quan el va trobar parlant al carrer amb dues persones més⁴⁵⁵, i a Canet, també fou un membre d'aquesta organització que feia guàrdies, el que disparà a Manuel Garcia de la Vega quan tornava una nit cap a casa seva⁴⁵⁶. A altres pobles de Catalunya també hi ha constància que les JJLL participaren en els grups de milicians que es formaren per controlar les entrades i sortides, els moviments sospitosos, fer escorcolls i en alguns casos detencions, com va ser el cas de Sitges, on es reconvertí un convent en quarter general de les milícies antifeixistes que comptà amb un camió blindat amb

⁴⁵⁴ Mas i Gibert, X.; *Guerra, revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia.*

⁴⁵⁵ Garangou, S.; *Malgrat 1930-1940. Els anys silenciats.*

⁴⁵⁶ Mas i Gibert, X.; *Guerra, revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia.*

metralladores a càrrec de les JJLL i el POUM⁴⁵⁷, el de Castellbell y Vilar on les joventuts també es van fer càrrec d'un dels locals requisats on s'instal·là el quarter general de milícies⁴⁵⁸, o el de Salt on Josep Maymí documentà a partir de testimonis orals, la presència dels joves llibertaris en les tasques de vigilància ordenades pel comitè⁴⁵⁹. Aquesta presència activa dels nuclis juvenils no es limità només a Catalunya, a la resta de l'estat les JJLL també van intervenir en els enfrontaments contra els militars rebels, com es pot deduir de les cròniques sobre la resistència a Granada de Morales Guzmán⁴⁶⁰, i participaren en alguns comitès, per exemple a la Junta de Defensa de Madrid, que va comptar amb dos delegats de les JJLL, i al Comitè Antifeixista de la mateixa ciutat que en va tenir tres⁴⁶¹.

Com destacava el Comitè Regional de les JJLL de Catalunya en un manifest l'1 de setembre de 1936, *"los jóvenes anarquistas, dando el pecho, haciendo completo desprecio de la vida, con los puños, con piedras, acorralaron a la fiera fascista en el Hotel Colón, en la Telefónica, en la plaza de España, en los cuarteles"* (...) *Y por eso, por los sacrificios nuestros, por las vidas de los que murieron al grito de ¡Viva la Anarquía!, no puede ser consentido, no podemos consentir en forma alguna que las cosas vuelvan al mismo estado en que estaban antes del 18 de julio. La vida ha de ser mejorada, ha de ser dignificada (...) Si queremos que el fascismo sea completamente aniquilado, si queremos que nunca más fructifiquen sus raíces, hemos de implantar una vida*

⁴⁵⁷ *Solidaridad Obrera*, 30/7/1936. Año VII. (CEDALL).

⁴⁵⁸ *Solidaridad Obrera*, 26/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁴⁵⁹ Maymí, Josep; *Entre la violència política i el conflicte social. Els comitès antifeixistes de Salt i d'Orriols en el context de la Guerra Civil 1936-1939*.

⁴⁶⁰ *Solidaridad Obrera*, 11/8/1936. Año VII. (CEDALL). En aquest article en concret explica la mort d'un militant de les JJLL en una de les barricades que resistien al barri de el Albaicín.

⁴⁶¹ *Solidaridad Obrera*, 21/8/1936. Año VII. (CEDALL). *La Vanguardia*, núm. 22.669, any LV, 8/11/ 1936.

*nueva*⁴⁶². Aquesta “vida nueva” a la que es referia el Comitè Regional, semblava haver començat un cop fou evident la derrota dels militars. A conseqüència del buit de poder causat pel cop d’estat, a la major part de barris de Barcelona i de pobles i ciutats de Catalunya, els comitès de defensa que s’havien enfrontat a l’aixecament militar, compostats per homes de la CNT-FAI i altres forces polítiques o sindicals com el POUM, l’UGT, ERC i Unió de Rabassaires, s’havien fet amb el control de la major part del territori i començaven a exercir funcions de defensa, control de carreteres i abastos, abans en mans dels Ajuntaments, de la Generalitat o de l’Estat.

El 20 de juliol el president Companys, conscient de la pèrdua de poder del govern al carrer, es reuní amb alguns dels líders anarcosindicalistes, Bonaventura Durruti, Joan Garcia Oliver, Jose Asens i Aurelio Fernández, i els proposà la creació d’un Comitè Central de Milícies Antifeixistes compostat per totes les forces polítiques i sindicals, que gestionés la defensa, l’economia i la política del país. Com assenyalen Pelai Pagès i altres autors⁴⁶³, el govern de la Generalitat va intentar amb aquesta fórmula controlar la revolució que s’havia iniciat a la major part del territori amb el predomini dels comitès de defensa dominats pels anarquistes que havien tingut un gran protagonisme en les lluites als carrers, i aquests, malgrat l’oposició de Joan Garcia

⁴⁶² *La Vanguardia*, núm. 22.610, any LV, 1 setembre 1936.

⁴⁶³ Pagès, P; *La Guerra Civil Espanyola a Catalunya (1936-1939)*. A més de Pelai Pagès hi ha molts altres autors que expliquen la constitució del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya en els seus treballs i el que va ocórrer durant aquests primers dies de la Guerra Civil com Hugh Thomas, Gabriel Jackson, Paul Preston, Ronald Fraser o Joan Villarroja i Josep M. Solé i Sabaté. La crònica de com es va produir l’entrevista amb Companys i el Ple de locals i comarcals de la CNT també apareix a diversos estudis de militants de la CNT, potser el més conegut *La CNT en la revolució española* de J. Peirats, i a alguns llibres de memòries, el més citat en l’episodi concret de la reunió dels líders anarquistes amb Companys probablement és *El Eco de los pasos* de Joan Garcia Oliver. Abel Paz a *Viaje al pasado (1936-1939)* nega que hi hagués cap ple que decidís anar o no “a per el tot”, com explica Garcia Oliver, sinó que la decisió va ser d’un grup de militants que van substituir a la base orgànica i que el Ple només va acceptar fets consumats. Com a estudi específic pel que fa a la formació del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya i l’articulació dels comitès locals de la resta del territori, cal destacar la tesi doctoral de Josep Antoni Pozo González: *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936/ Crisi i recomposició de l’Estat*, llegida a la UAB l’any 2002, de la que es va publicar la primera part l’any 2012 amb el títol *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria de 1936*.

Oliver i la comarcal del Baix Llobregat, acceptaren participar-hi després de sotmetre la decisió a un Ple Regional de Federacions locals i comarcals de la CNT que fou convocat d'urgència. El 21 de juliol de 1936 apareixia el decret de creació del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya que va estar format per tres membres d'ERC, tres de la CNT, tres de la UGT, dos de la FAI, un de la Unió Socialista de Catalunya, un d'Acció Catalana, un de la Unió de Rabassaires i un del POUM.

A diferència del que havia passat a Madrid, no hi hagué representants de les JJLL en el CMAC perquè a Catalunya l'organització juvenil no era autònoma, com passava a la resta de l'estat, sinó que encara estava integrada a la FAI com a secció de propaganda i cultura. Per aquesta raó també ha estat difícil localitzar a militants de les joventuts que formessin part dels comitès locals de milícies antifeixistes, que quedaren oficialitzats a totes les poblacions després del 21 de juliol i que controlaren la política municipal durant els primers mesos de la guerra, o dels Ajuntaments que a partir d'un decret del 22 de juliol es reorganitzaren només amb components de forces polítiques i sindicals antifeixistes, malgrat que el seu poder restà molt limitat. Tot i les dificultats s'han identificat alguns militants de les JJLL que participaren en comitès locals o ajuntaments i alguns casos aïllats de pobles o ciutats en els que les JJLL sí que tingueren representació en el comitè local. El més probable és que n'hi haguessin molts més, però encara no han estat localitzats i només podem oferir dades dels que estan actualment referenciats, com és el cas de Premià de Mar, on segons Amat i Teixidó⁴⁶⁴, Paquita Juvé Sape de les JJLL locals va formar part del comitè local durant els mesos de juliol i agost de 1936. Canet de Mar, on Xavier Mas⁴⁶⁵ identifica a Benet

⁴⁶⁴ Amat i Teixidó, J; *Premià de Mar (1931-1945). República, Guerra Civil i Primer Franquisme*.

⁴⁶⁵ Mas, Xavier; *Guerra-Revolució i Contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia*.

Salicrú, militant de les JJLL de la població, com un dels membres del comitè local format el 21 de juliol, tot i que hi actuà com a representant de la CNT. Setmanes més tard també formà part de la comissió de governació i sanitat del comitè i de la comissió de foment de l'Ajuntament constituït el 14 d'agost. El mateix autor destaca que també formaren part del comitè d'aquesta localitat els joves llibertaris Enric Macià i Joaquim Comas. A Malgrat de Mar Fidel Pera, Juan Molina i Rafael Benet, vinculats a l'Ateneu "Aclarecer" i a les JJLL, foren components del comitè local antifeixista tot i que els dos últims com a representants de la CNT⁴⁶⁶. A Mataró, possiblement per la força que havia adquirit a la ciutat l'agrupació juvenil, les JJLL van comptar amb dos representants dins el Comitè Local: Joan Villaverde i Pere Mandil, aquest últim també va formar part de l'Ajuntament constituït després del decret del 22 de juliol però aquest cop com a representant de la CNT⁴⁶⁷. En el comitè antifeixista de Palafrugell també hi hagué un representant de les JJLL de la localitat⁴⁶⁸, i els joves anarquistes de la Torrossa prengueren part activa en una de les seccions del Comitè del barri encarregant-se de repartir menjar a les famílies aturades a canvi de vals expedits per la CNT-FAI des del magatzem que es va requisar al carrer Martí i Julià núm. 60. Aquestes JJLL també van recórrer els pobles de la comarca com Vallirana per negociar intercanvis amb els pagesos i aconseguir productes que començaven a faltar a la ciutat⁴⁶⁹. A banda d'aquests exemples, cal tenir en compte la participació de molts joves llibertaris, com ja s'apuntava més amunt, en els grups de milicians que formaren els comitès a la majoria de poblacions i ciutats que portaren a terme tasques de

⁴⁶⁶ Garangou, S.; *Malgrat 1930-1940. Els anys silenciats*.

⁴⁶⁷ Colomer i Rovira, Margarida; *La Guerra Civil a Mataró (1936-1939)*.

⁴⁶⁸ *Solidaridad Obrera*, 23/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁴⁶⁹ *Solidaridad Obrera*, 31/7/1936. Año VII. (CEDALL). Setmanes després en un altre article, explicaven que es repartia menjar a més de 1000 famílies i que també s'havia organitzat un menjador que alimentava a uns 300 milicians. *Solidaridad Obrera* 14/8/1936. Año VII. CEDALL.

vigilància, incautacions i en alguns casos també foren els responsables de la repressió. Per últim també s'ha localitzat un membre de les JJLL al Comitè Antifeixista de Ripoll que després també va formar part del Consell Municipal, Miquel Embid Bueno⁴⁷⁰.

La participació dels joves llibertaris en la violència a la rereguarda republicana o en la crema d'edificis religiosos, ha quedat associada a l'actuació dels anomenats "incontrolats", que segons la mitologia popular i la major part d'estudis locals sobre el tema, eren els que es dedicaven a anar de poble en poble depurant els elements sospitosos i destruint o saquejant tot el patrimoni religiós. Els famosos "incontrolats" responien al mateix prototip amb el que també es va identificar durant l'etapa republicana als "faistes", reproduint doncs tots els tòpics que ja s'han analitzat a la primera part d'aquest treball vinculats a aquest sector de la CNT. S'identificaven amb elements de fora de Catalunya, murcians o andalusos, de certs barris de pobles de la perifèria de Barcelona, com Hospitalet o Santa Coloma, que recorrien pobles i ciutats assegurant-se que comitès locals més moderats depuressin com calia la rereguarda i destruïssin els edificis religiosos. Els joves llibertaris catalans, molt identificats amb la FAI i amb el discurs de "destruir la vella societat per construir el comunisme llibertari", era inevitable que fossin relacionats amb aquest grup com es desprèn de molts estudis locals on se'ls identifica amb aquests "exaltats" o "incontrolats", com és el cas del treball de F.X Puig Rovira de Vilanova i la Geltrú, en el que explica com molts joves participaren activament en el saqueig dels edificis religiosos de la població "com si la revolució fos una continuació del joc i una manifestació de l'empenta juvenil"⁴⁷¹. No obstant, com ja advertien J.M Solé i Sabaté i J. Villarroya en el seu estudi sobre la

⁴⁷⁰ Va marxar com a voluntari i va morir al front d'Osera l'abril de 1937. *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate.* Año 2. Núm. 28, Ripoll 10 d'abril 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁴⁷¹ F.X. Puig rovira. *Vilanova i la Geltrú 1936-1939. Guerra civil, revolució i ordre social.*

repressió a la rereguarda catalana⁴⁷², cal anar amb compte amb la generalització d'aquest terme del que se n'ha fet ús i abús, ja que els "incontrolats" ho foren només a Barcelona i fou posteriorment que aquesta expressió s'estengué a tot Catalunya per denominar la violència i les execucions que es produïren fora de la llei. Com també assenyala Preston, basant-se en nombrosos estudis sobre el tema, sembla ser que la violència a la rereguarda no va ser tant "incontrolada" ni desorganitzada⁴⁷³. Així tant aquest autor com Solé i Sabaté i Villarroya, destaquen que no es poden confondre totes les accions de violència amb aquest fenomen, doncs en alguns casos la intencionalitat i la planificació a l'hora d'eliminar enemics polítics i ideològics va ser molt clara.

A primers d'agost de 1936 s'organitzaren des del Departament d'Investigació del Comitè de Milícies de Catalunya, encarregat de l'ordre públic i dirigit per Aurelio Fernández, un dels capitosts més destacats de la FAI, les denominades Patrulles de Control. Aquestes van estar formades tant per militants de l'Específica, convençuts que calia depurar la rereguarda, com per delinqüents comuns que havien estat alliberats de les presons després de la derrota dels militars. El Comitè Central de Patrulles de Control va estar dirigit pel també faista Josep Asens amb la col·laboració de Dionís Eroles. Aquestes patrulles s'encarregaren de complir les ordres de detenció i la depuració d'elements considerats feixistes, i també actuaren en alguns pobles a petició d'alguns comitès locals que solien proporcionar les llistes de noms i adreces o la

⁴⁷² J.M Solé i Sabaté, J. Villarroya i Font; *La repressió a la rereguarda de Catalunya volum I*. Aquests dos autors van començar a investigar el tema de la repressió durant la Guerra Civil als anys 80 i han referenciat de manera sistemàtica i rigorosa la major part de víctimes que hi va haver d'ambdós bàndols. Els seus treballs són les obres de referència a Catalunya sobre aquest tema, vegeu també d'aquests autors *La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)* i *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953*.

⁴⁷³ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*.

ubicació d'alguns personatges importants que havia fugit de Barcelona i se l'anava a buscar allà on estigués per ser portat i jutjat a la presó de Sant Elies⁴⁷⁴. A on no arribaven les patrulles ho feien alguns comitès locals que actuaven a poblacions o ciutats properes paral·lelament a aquestes. Es van fer famosos els anomenats "passejos" i els "cotxes fantasma" que operaven a diverses zones de Catalunya i que en el cas de la Cerdanya fou conegut com el "cotxe de salut"⁴⁷⁵. Arribaven i s'emportaven persones vinculades a partits de dretes, industrials, religiosos... que dies després eren trobats morts en alguna zona dels afores. La implicació d'alguns membres de les JJLL en aquestes accions és probable, però no ha estat possible determinar si fou l'acció puntual d'alguns militants o grups locals, o una pràctica habitual i generalitzada de l'organització. Alguns dels noms que es donaren a alguns dels grups que es van fer més tristament famosos per la seva llista d'assassinats en algunes ciutats de Catalunya, com "Lino y sus muchachos" de Sabadell, "Pedro Alcocer y sus chiquitos" de Terrassa, o els relacionats amb les patrulles de control com "Eroles i els seus nanos"⁴⁷⁶, podrien fer pensar en la intervenció d'elements joves en els fets que se'ls imputen, però caldria un estudi específic sobre el tema per poder establir una conclusió més rigorosa al respecte.

La posició oficial de l'organització fou la de col·laborar en el Comitè d'Investigació que va constituir la FAI i la CNT, dirigit per A. Escorza, per aclarir i depurar les responsabilitats dels excessos que s'estaven cometent. En formà part com

⁴⁷⁴ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després* i J.M Solé i Sabaté, J. Villarroya i Font; *La repressió a la rereguarda de Catalunya volum I*. Com destaquen aquests autors, fins a finals de setembre de 1936 es van produir més de 2000 de les morts violentes que hi hagué a la rereguarda durant la guerra, quasi una quarta part del total.

⁴⁷⁵ Pous i Porta, Joan; Solé i Sabaté, Josep Maria; *Anarquia i República a la Cerdanya (1936-1939). El "cojo de Màlaga" i els fets de Bellver*.

⁴⁷⁶ J.M Solé i Sabaté, J. Villarroya i Font; *La repressió a la rereguarda de Catalunya volum I*

a delegat per les JJLL Fidel Miró, acompanyat de Federica Montseny i Abad de Santillán per la FAI, i “Marianets” per la CNT⁴⁷⁷. Però malgrat aquest gest, cal recordar que aquesta comissió a banda d’investigar i executar alguns membres de la CNT-FAI pels seus excessos revolucionaris, també investigà a moltes persones que després foren detingudes, i que Elorza, que havia estat militant de les JJLL, es va fer famós pels seus mètodes expeditius. D’altra banda cal tenir en compte que algunes de les agrupacions de joves van fer clares crides en els seus manifestos a la destrucció del vell món i a no deixar les armes, com les JJLL del Barri de la Salut que advertien en un escrit publicat a *Solidaridad Obrera*: “nosotros garantizamos el respeto y la Seguridad de todas las personas y objetos, a excepción de aquellos individuos que cometieron la torpeza y la traición de ponerse al lado de las hordas asesinas del fascismo”⁴⁷⁸. O les JJLL de Bellpuig, que escriuen a *Acracia*: “hemos de pensar que nuestros hermanos, los que están en el frente, sufren todas las calamidades que se presentan para vencer a esas canidas negras, y nosotros hemos de hacer una limpieza bien justa para que nunca vuelvan a provocarnos. Juventudes Libertarias, estad alerta y si sabéis donde hay un hombre que solo que provoque o haya provocado en los trabajos del cultivo en los trabajos de fábricas, hacedle justicia”⁴⁷⁹.

⁴⁷⁷ Preston, Paul; *L’Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*.

⁴⁷⁸ *Solidaridad Obrera*, 31/7/1936. Año VII. EPOCA VI. (CEDALL). Aquestes joventuts també signaren un manifest del Comitè Local de la FAI de Badalona, amb els grups “Nueva Aurora”, “Paso a la idea”, “Rayo”, “Rápido” i les JJLL de Badalona, per desmentir els rumors que la FAI tingués cap llista negra per matar a gent i que vetllarien perquè ningú cometés actes que poguessin desprestigiar el moviment, però en el mateix escrit advertien que “la normalidad en Cataluña es una normalidad relativa, agentes provocadores, elementos más o menos fascistas, están confabulando para torcer o engañar nuestras aspiraciones dignas de ser atendidas, hemos de aprestarnos para acabar con los enemigos seculares del pueblo, hay que descongestionar sus núcleos y vigilar estrechamente a los individuos”. Vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.588, any LV, 6 d’agost 1936. Per a més informació sobre la ciutat durant aquest període consulteu l’estudi de Joan Villarroya *Revolució i guerra civil a Badalona. 1936-1939*.

⁴⁷⁹ *Acracia. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida*. Núm. 84. Año I, EPOCA II, 3/11/1936. Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida.

Aquestes contradiccions ens obliguen a ser prudents, més tenint en compte les poques referències documentades que s'han trobat de la intervenció directa de les JJLL en la repressió. Un dels pocs exemples que en tenim és el cas de la zona de Tarragona, on Piqué i Padró assenyalen que alguns militants de l'agrupació formaren part dels dos o tres escamots que es van fer càrrec de la repressió⁴⁸⁰. A la resta d'estudis els responsables, com ja assenyalaven Solé i Sabaté i Villarroya, són difícilment identificats i es confonen amb el genèric "d'homes d'acció" que sovint són associats a la FAI sense diferenciar si eren o no de la branca juvenil. A més no s'ha de perdre de vista que per fer un estudi seriós també caldria tenir en compte les morts que causaren les columnes de milicians al seu pas cap el Front d'Aragó ja que, com s'exposarà més endavant, hi hagué molts joves de l'organització que hi estigueren enquadrats i és possible que participessin també en algunes d'aquestes accions violentes.

Pel que fa a la destrucció del patrimoni religiós, sembla més clara la implicació de diversos grups de JJLL en la crema i saqueig d'esglésies i en les requisites d'objectes religiosos. L'organització havia declarat des de la seva constitució que l'Església era un dels enemics a abatre, consideraven a la institució còmplice dels poders que havien estat esclavitzant al poble durant segles i continuaren insistint amb aquesta idea durant tota la guerra. Com s'explicava des de *Gerona CNT*, "*la religión es el auto de fe de la ignorancia (...) A la juventud se nos ha tenido ligados al pasado por medio de la*

⁴⁸⁰ Piqué i Padró, Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*. L'autor cita alguns dels noms dels milicians que participaren en aquests escamots com Josep Recasens Oliva ("Sec de la matinada") de 23 anys, Gabriel Frasset Cortada (el Frasset) de 23 anys, o Manuel Balabasquer Giménez de 24 anys, entre d'altres. No s'ha pogut contrastar si en realitat van formar part de les JJLL de Tarragona, segons explica Piqué i Padró la majoria dels que van formar part d'aquests escamots tenien feines poc qualificades, poca formació intel·lectual, alguns havien estat alliberats de la presó els primers dies de la guerra i s'havien afiliat a la FAI i a les JJLL feia poc temps. D'altra banda també cal destacar com s'explicarà en els següents apartats que la província de Tarragona havia estat una de les més difícils de mobilitzar pel moviment juvenil llibertari.

*creencia en la divinidad. La religión y la política rehúsan y ocultan la verdad de la ciencia, la razón del trabajo humanizado y anteponen a la realidad de la vida dogma de la moralidad en sociedad*⁴⁸¹. A l'animadversió ideològica que els joves llibertaris sentien cap a l'església des dels seus inicis, s'hi va sumar, a partir del cop d'estat de 1936, la repulsa que els va provocar que la jerarquia eclesiàstica espanyola justificués l'aixecament militar com una creuada nacional i el convenciment que l'Església havia col·laborat en la conspiració. Com es queixava el Comitè Regional de Catalunya de les JJLL el setembre de 1936: *"y este derramamiento de sangre que se ha producido, ha sido provocado por aquellos que querían imponer la mordaza y las cadenas al pueblo trabajador en nombre de Cristo"*⁴⁸². A més, alguns grups de JJLL tenien el convenciment que era imprescindible perquè la revolució seguís endavant acabar amb els tres pilars de l'estat, Església, Exèrcit i Capitalisme, i com explicaven les JJLL de la Torrassa l'agost de 1936, semblava que com a mínim s'estava aconseguint destruir-ne un: *"la Iglesia ya se ha llevado su parte. Los templos han sido pasto de las llamas y los cuervos eclesiásticos que no han podido escapar, el pueblo ha dado buena cuenta de ellos"*⁴⁸³.

Com s'ha exposat anteriorment pel cas de Vilanova i la Geltrú, en el que els joves llibertaris participaren en el saqueig dels edificis religiosos i la incautació de l'església⁴⁸⁴, en altres poblacions i ciutats també trobem la participació de grups de JJLL en accions contra la simbologia religiosa. A Tarragona per exemple, a més d'un grup de milicians vinguts de fora, s'assenyala a la "jovenalla" com els causants de la crema del

⁴⁸¹ *"La juventud en nuestros días"*. Gerona CNT 11/07/1937. Hemeroteca digitalitzada, AMG.

⁴⁸² *La Vanguardia*, núm. 22.610, any LV, 1/9/1936.

⁴⁸³ *"Hablan las Juventudes Libertarias de la Torrassa"*. *Tierra y Libertad*, 13/8/1936. CEDALL. Nueva época, núm. 30 (CEDALL).

⁴⁸⁴ Vegeu F.X. Puig rovira. *Vilanova i la Geltrú 1936-1939. Guerra civil, revolució i ordre social* pel que fa al saqueig dels edificis i *Solidaridad Obrera*, 30/7/1936. Año VII. EPOCA VI (CEDALL), on en un escrit s'explica que les JJLL d'aquesta població han requisat l'església i el local de la CEDA.

convent de Santa Clara⁴⁸⁵, a la comarca del Maresme la majoria d'estudis coincideixen a assenyalar als joves llibertaris com els protagonistes de les requises d'objectes de les esglésies, de les burles que es feren amb el material recollit i de les cremes d'alguns edificis. Per exemple a Canet, Xavier Mas explica que van ser les JJLL les encarregades d'anar a buscar casa per casa les creus i sants que encara guardava la gent i després de fer burles i improvisar una mena de processó, els van cremar a la platja. En aquesta població, també foren alguns militants de les JJLL els que ajudaren a milicians vinguts de Mataró a cremar el Santuari de la Misericòrdia el 26 de juliol⁴⁸⁶ i col·laboraren en l'incendi de l'església de Malgrat de Mar⁴⁸⁷, que segons la Causa General també va ser iniciat per un suposat membre de les JJLL locals⁴⁸⁸. Segons Amat i Teixidó⁴⁸⁹, els joves vinculats amb el comitè local ajudaren a elements vinguts de fora a cremar l'església de Calella i es passejaren vestits amb robes de capellans fent burles pels carrers de la població, del mateix comportament s'acusa als "joves exaltats" de Vilassar que també es passejaren vestits amb estoques de capellà⁴⁹⁰. Malgrat les crides del mataroní Joan Peiró, que defensava des de les pàgines del diari *Llibertat* que per absurdes que semblessin "*les coses de l'esperit*" no es desarrelarien per la força i que la única manera d'aconseguir eliminar dels cervells de la gent "*les boires de la fe absurda*" era l'educació⁴⁹¹, sembla que els joves llibertaris del Maresme també confiaren en el foc

⁴⁸⁵ Piqué i Padró, Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*

⁴⁸⁶ Mas i Gibert, X.; *Guerra, revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia.*

⁴⁸⁷ Declaració de Joaquim Maynou davant el Tribunal Militar (1/6/1939) (Archivo Territorial 3º).

⁴⁸⁸ Garangou, S; *Malgrat 1930-1940. Els anys silenciats.*

⁴⁸⁹ Amat i Teixidó, J.; *República i Guerra Civil a Calella.*

⁴⁹⁰ Ramon i Pera, Francesc-Xavier; *Vilassar de Mar 1936-1939. Una història que no s'ha d'oblidar però que no s'ha de repetir.*

⁴⁹¹ "Justícia i persecució", *Llibertat* el 5/9/ 1936. ACM. Aquest article també està recollit al llibre del mateix autor *Perill a la rereguarda.*

com una manera de purificar el nou món que estaven construint de les tenebres del passat que ells associaven a l'Església⁴⁹².

A altres indrets de Catalunya aquestes actuacions es repetiren i les JJLL participaren en la incautació d'esglésies, escoles religioses i convents en els que s'instal·laren o reconvertiren en escoles racionalistes o de capacitació. Fou el cas per exemple de les JJLL de Vilanova i la Geltrú que requisaren l'església de la població⁴⁹³, el del Comitè Regional de JJLL de Catalunya que va requisar una finca situada al passeig de la Bonanova número 35, on estava situat el convent de les missioneres de la Immaculada Concepció, per instal·lar-hi una escola d'art, un estudi de pintura i una granja agrícola⁴⁹⁴. O el de la Federació Local de JJLL de Barcelona que amb la Federación Estudiantil de Conciencias Libres, com s'explicarà en el proper apartat, requisaren una escola de les Germanes de la Presentació, situada al carrer de les Corts 491 cantonada amb Viladomat, on volien organitzar una universitat popular⁴⁹⁵. Curiosament la Generalitat encarregà als joves llibertaris barcelonins i a Frederic Marés⁴⁹⁶ l'ordenació i catalogació dels objectes de valor i obres artístiques d'un dels edificis que havien ocupat, el Seminari Conciliar del carrer Diputació⁴⁹⁷, després que un nucli de les JJLL ajudés a l'escultor, que s'havia personat a l'edifici el 21 de juliol amb

⁴⁹² Per a un estudi dels orígens de l'anticlericalisme a Espanya i la simbologia que hi va haver al darrera de les destruccions i incendis d'objectes religiosos durant la Guerra Civil vegeu *La ira Sagrada (Anticlericalismo, iconoclastia y antirritualismo en la España contemporánea)* de Manuel Delgado.

⁴⁹³ *Solidaridad Obrera*, 30/7/1936. Año VII. EPOCA VI. (CEDALL).

⁴⁹⁴ Comissió de Responsabilitats de la Generalitat. Fons ANC1-1/Generalitat de Catalunya (Segona República). ANC1-1-T-6899. El convent s'havia inaugurat l'any 1900, durant anys també va ser una escola, actualment és una residència per monges dependents. Vegeu http://issuu.com/franciscojavierluque/docs/bonanova_00.psd?e=2427791/5554255 i la revista de la Federació d'associacions de veïns i veïnes de Barcelona (FAVB) *Carrer 126*, desembre 2012.

⁴⁹⁵ Comissió de Responsabilitats de la Generalitat. Fons ANC1-1/Generalitat de Catalunya (Segona República). ANC1-1-T-6899. Vegeu també *Solidaridad Obrera* 27/7/1936. Año VII. EPOCA VI. CEDALL.

⁴⁹⁶ Escultor modernista, participà en la comissió que formà la Generalitat per salvaguardar les obres d'art catalanes durant la guerra.

⁴⁹⁷ "La Vanguardia", núm. 22.590, any LV, 8 d'agost 1936.

alguns veïns, a salvar algunes obres com un retaule gòtic de San Cugat, escultures dels s. X i XII i alguns pergamins i casulles⁴⁹⁸. Sembla ser doncs que alguns grups llibertaris juvenils no eren tant insensibles a les obres d'art i al patrimoni com es desprèn de la imatge de "faierus exaltats incendiariis" que ha quedat en l'imaginari col·lectiu. Segons es recull a la premsa de l'època fins i tot els grups més identificats amb aquest estereotip, com eren les JJLL de la Torrassa, entregaren al Servei del Patrimoni del Poble de la Generalitat diversos objectes d'art, llibres de molt valor i alguns quadres de pintors famosos com Goya i Murillo fruit de les incautacions que havien realitzat⁴⁹⁹.

A banda de les actuacions dels joves llibertaris en les lluites als carrers durant l'aixecament militar i com a milicians dels diferents comitès, una de les imatges amb les que més s'identificà als i a les joves anarquistes durant tota la guerra va ser amb la de voluntaris a les diferents columnes que sortiren a partir del 24 de juliol de Barcelona per anar a lluitar als diferents fronts. Malgrat ser antimilitaristes, molts dels nois i noies que portaven anys a les JJLL van tenir el convenciment que el seu lloc estava a les trinxeres encara que aquesta contradicció els sorprenia fins i tot a ells mateixos. Com escrivia SES des de Ribes de Fresser: *"Nosotros y la Guerra. ¡Qué contraste! Cuando esta tarde, los camaradas Arriola, Fargas, Domènech, Ferrer y el Cartero, tomaban el fusil para ir a Zaragoza, por mi mente desfilaban docenas de pensamientos. ¿Pero es posible esto? ¿Es posible que los hombres que siempre predicamos la paz y el amor y la armonía entre todos los seres humanos, nos veamos obligados a tomar las armas para con ellas destrozar corazones y arrancar vidas llenas de juventud, de ilusiones y de vida?"*. Ell mateix es contestava en aquest article que

⁴⁹⁸ *Solidaridad Obrera*, 28/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁴⁹⁹ *"La Vanguardia"*, núm. 22.604, any LV, 23 d'agost 1936.

havia de ser així perquè el feixisme no els havia deixat un altre camí i era necessari anar a la guerra per poder ser lliures⁵⁰⁰. Els joves llibertaris estaven convençuts que havien d'anar als fronts no només per aturar la possible invasió de l'exèrcit rebel sinó també per defensar la revolució. Així ho reclamaven Vicente Picó i Paquita Pons des de Sástago, un poble proper a Belchite, l'octubre de 1936: *“aunque es necesario tener organizada la retaguardia, como asimismo lo está la Vanguardia, es un hecho indudable el que los jóvenes tenemos la obligación de luchar en el frente. Hemos de ocupar los primeros puestos de combate, alejando de nosotros cuantos perjuicios nos queden de nuestra ruin y caduca sociedad. Que nadie busque quedarse en la capital, alegando que tiene estos o los otros cargos en las organizaciones. Los cargos deben ser ocupados por quienes no puedan empuñar las armas para ir al frente. ¡Jóvenes todos! Tenemos en estos instantes una misión a cumplir. De nosotros depende, en gran parte, el triunfo de la revolución”*⁵⁰¹.

Semblava que el moment que havien estat esperant durant tant de temps per fi havia arribat, la revolució estava en marxa i si calia moririen per defensar-la com escrivien les JJLL de Ripoll des del front: *“no nos importa la muerte porque sabemos que ella será el camino luminoso que guiará a las generaciones presentes y futuras, hacia la meta del amor y de la felicidad”*⁵⁰². Així des dels primers dies de la guerra centenars de militants de les JJLL, sobretot durant els primers mesos els més experimentats i veterans, van marxar cap els fronts. Trobem referències de grups de joves llibertaris que s'apuntaven a les diferents columnes de voluntaris des de molts

⁵⁰⁰ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 2, 6/9/1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁵⁰¹ *“A los jóvenes”*. *Solidaridad Obrera*, 2/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁰² *¡Humanismo!*. *Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 1. Núm. 3. Ripoll 17 octubre 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

pobles de Catalunya. Per exemple hi havia joves de les JJLL al grup de 37 milicians que va sortir el mes de juliol des de Sant Feliu de Guíxols, format per militants de la CNT i la FAI dels pobles dels voltants⁵⁰³, també n'hi havia entre els voluntaris que van marxar des del Maresme integrats a la columna Malatesta, i amb els 32 voluntaris que van sortir de Ribes de Fresser el mes de novembre⁵⁰⁴. Des de Blanes el setembre de 1936 es van organitzar dos autobusos per transportar els joves que marxaven a lluitar a la columna dels "Aguiluchos", organitzada per Joan Garcia Oliver i formada majoritàriament per nois i noies joves⁵⁰⁵, a Vilanova i la Geltrú també demanaven que militants de l'organització s'apuntessin a la centúria que s'estava organitzant per integrar-se a la columna Durruti⁵⁰⁶, a la que també es van incorporar molts joves igualadins com Josep Tudó, un dels fundadors de les JJLL d'Igualada que moriria al front el maig de 1937⁵⁰⁷. Des del Berguedà també sortiren alguns joves voluntaris, com Josep Ester, fundador de les JJLL de Berga que s'incorporà a la columna Terra i Llibertat⁵⁰⁸. A la premsa de l'època podem trobar molts escrits de militants de les JJLL des dels diferents fronts, com Pablo Vergés i Gregorio Camps que escrivien des de Madrid al diari de les JJLL de Figueres *A la lucha*⁵⁰⁹, o els joves llibertaris Lluís Juvinyà i Salvador Anglada que enviaven cròniques des d'Almoacid de la Cuba i Samper de Salz al diari *Llibertat* de Mataró. També aviat començaren a aparèixer als diaris les primeres

⁵⁰³ *Solidaridad Obrera*, 21/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁰⁴ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 8. 7/11/1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁵⁰⁵ *Solidaridad Obrera*, 3/9/1936. Año VII. (CEDALL). A la seva biografia el líder anarcosindicalista especifica que es van apuntar a la columna molts joves de 16 a 18 anys i que també hi havia prop de 200 noies. Garcia Oliver, Joan; *El Eco de los pasos*.

⁵⁰⁶ *Butlletí del Comitè de Defensa Local*. Vilanova i la Geltrú, núm. 40. 31 d'agost de 1936. ARCA. Arxiu de revistes catalanes antigues.

⁵⁰⁷ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm. 20, 15 de maig de 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

⁵⁰⁸ Biografia de Josep Ester. Centre d'Estudis Josep Ester Borràs. "El pèsol negre", 63 <http://www.bllibertari.org/biografia-de-josep-ester.html>

⁵⁰⁹ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*. Año 1, época primera, número 5. Figueres 12/03/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

notícies de joves llibertaris morts en els combats, com el militant de les JJLL de Martorell Pasqual Moliné que va morir a prop de Pina de Ebro amb només 20 anys⁵¹⁰, Benito Ortiz de les JJLL de Santa Eulàlia de l'Hospitalet que va morir a mitjans d'agost de 1936⁵¹¹, o Francisco Margalet de la barriada d'Artigas de Badalona i de les JJLL d'aquesta ciutat, que va morir lluitant a la columna Durruti⁵¹². Les notícies de les morts dels militants de l'organització solien anar acompanyades d'escrits que exaltaven l'heroïcitat d'aquests nois, tractats com a màrtirs de la revolució, que va anar creant una imatge mitificada que animà a molts més joves a marxar com a voluntaris. Com es destacava des de *Solidaridad Obrera*: “estas juventudes que vibrantes de entusiasmo y pletóricas de idealismo se juegan tranquilamente la vida ante los fusiles y los cañones de los verdugos del pueblo, constituyen las generosas potencias que organizaran y defenderán la sociedad libertadora del cercano mañana (...)¿Cómo no amar a esta juventud que ofrenda sin cálculos su vida en los albores, sin dejar de los labios la sonrisa y del corazón la generosidad y la hidalguía propias del idealista?”⁵¹³. Com s'exposarà en els propers apartats, aviat els nois de les JJLL del front es convertiren en uns elements incòmodes quan amb la força moral que els donava estar jugant-se la vida a les trinxeres, començaren a qüestionar la política col·laboracionista de la CNT i la FAI a la rereguarda. Els joves llibertaris no estaven disposats a ser utilitzats només com a carn de canó, o com a una imatge de propaganda. Estaven lluitant per defensar la revolució que feia anys que esperaven i acabaren convertint-se en els seus majors garants.

⁵¹⁰ *Solidaridad Obrera*, 19/9/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵¹¹ *Solidaridad Obrera*, 19/9/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵¹² *La Vanguardia*, núm. 22.633, any LV, 27/9/ 1936

⁵¹³ “Juventud de España”, *Solidaridad Obrera*, 24/7/1936. (CEDALL).

1.2. La reactivació de les activitats culturals i la creació de la Universitat Popular.

Aquell estiu de 1936 veritablement semblava que el comunisme llibertari, que els anarquistes havien estat defensant durant tants anys, s'estava començant a construir. El poder s'havia atomitzat en els diferents comitès locals que a cada poble o ciutat col·lectivitzaven terres i fàbriques, expropiaven als antics amos, ara acusats de feixistes, i eliminaven el poder de l'Església que ja no tenia dret ni a celebrar misses. Els enemics seculars del moviment llibertari, Estat, Religió i Capital, es desdibuixaven de la societat que en pocs dies aparentava haver transformat el seu llenguatge, imatge i comportament d'acord amb el nou escenari revolucionari, i els grups de JJLL vivien aquests canvis amb tota la intensitat dels qui semblaven veure complerts els seus somnis. Segons Abel Paz⁵¹⁴, que en aquells moments tenia poc més de 15 anys, molts joves fins i tot dormien en els locals que havien incautat i convertit en les seves seues, dedicaven quasi totes les hores del dia a organitzar actes culturals o propagandístics, a més de seguir fent patrulles i altres tasques pels diferents comitès. Es consideraven l'avantguarda d'un canvi que s'havia d'estendre i traspasar fronteres donant exemple als altres països que també estaven dominats pel feixisme, per aquest motiu insistien en no deixar les armes. Com escrivien les JJLL de la Torrassa: *"de hoy en adelante, no es ya lógico hablar de sueños y de utopías. Los sueños de ayer son hoy realidades (...) La revolución española es la chispa que prenderá fuego a la revolución social del mundo. ¡No abandonéis las armas ni las barricadas! ¡Sólo el pueblo armado representa una garantía para la libertad!"*⁵¹⁵.

⁵¹⁴ Paz, Abel; *Viaje al pasado (1936-1939)*.

⁵¹⁵ *Tierra y Libertad*, 13/8/1936. Nueva época, núm. 30. (CEDALL).

Però no només confiaven en les armes per fer mantenir i aprofundir en el comunisme llibertari, els joves anarquistes continuaven confiant també en la cultura i en l'educació com a eines de transformació social, perquè com explicaven les JJLL del Nord de Barcelona: *“para el hecho revolucionario, la cultura es el factor principal, la cual es tan necesaria como el manejo de las armas (...) Es preciso que cuando el individuo se arroje a la calle empuñando las armas, sepa con el objeto que lo hace y el fin que se propone”*⁵¹⁶. Per aquesta raó i tal i com ja havien fet les JJLL durant els primers anys de la Segona República, els joves s'havien de preparar per l'acció i lluitar a les primeres línies del Front o a la rereguarda, però també continuar amb la tasca educativa i cultural que en plena revolució era més important que mai. En paraules del jove llibertari de Roda de Ter Francisco Roses: *“la misión de todos los jóvenes es la de luchar, con el fusil en un brazo y el libro y la pluma en el otro, de esta forma demostraremos que somos destructores de todo lo viejo y podrido, por una parte, y por otra daremos la sensación de que somos amantes de la cultura, que queremos que ningún trabajador sea analfabeto como hasta ahora, que florezcan las mentes sanas, y hombres de ciencia, en una palabra que queremos construir una sociedad en la que todo sea AMOR, PROGRESO y LIBERTAD”*⁵¹⁷.

Intentant portar a terme aquestes idees, durant els primers mesos de la guerra els diferents nuclis de JJLL van desenvolupar una activitat cultural i educativa febril guiats per les consignes del Comitè Regional que els animava a incautar-se locals per convertir-los en *“verdaderos hogares de la juventud por la alegría y vitalidad que se*

⁵¹⁶ *Solidaridad Obrera*, 20/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵¹⁷ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 4. 20/9/ 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

*respire en los mismos, instalando en ellos buenas bibliotecas, gimnasios, creando secciones cultura, excursionismo (...) haciendo cuanto posibilite el desenvolvimiento cultural y físico de la juventud*⁵¹⁸. Tot i que sobretot durant els primers dies, tal i com reconeixien la Federació Local de JJLL de Barcelona o el Comitè Comarcal de les JJLL del Baix Llobregat⁵¹⁹, les joventuts van quedar una mica desorganitzades o van aturar les seves tasques habituals perquè la majoria es concentraren en les tasques revolucionàries i molts dels militants més veterans van marxar cap els fronts, a finals de juliol i durant el mes d'agost la major part de grups ja s'estaven reorganitzant i reprenent les seves activitats. Com reclamaven les JJLL de Girona, havia arribat el moment de la *“revolución constructiva”* i segons ells era a les joventuts *“a quienes incumbe la Vanguardia, a nosotros a quienes se nos impone la labor más ardua y debemos y tenemos el deber de llevarlo a su fin, sin cortapisas ni vacilaciones (...)¿Para qué, pues, hemos derrocado lo viejo, lo arcaico, si no vamos a construir sobre sus ruinas?”*⁵²⁰.

Repasant la premsa de l'època trobem molts exemples de com es multiplicaren durant aquells primers mesos els cursos i les xerrades de diferents temes, com la conferència sobre *“el hierro y sus derivados”* que oferiren les JJLL de la metal·lúrgia⁵²¹, la xerrada organitzada per les a les JJLL del Nord-est de Barcelona sobre *“la obligación de pensar”*⁵²², o l'acte que es celebrà al teatre Poliorama el 6 de desembre organitzat per la FL de JJLL de Barcelona en el que Jose Conesa va exposar el tema de *“las JJLL ante la juventud”* i Gastón Leval *“Misión de las juventudes*

⁵¹⁸ Circular nº5 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, agost de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁵¹⁹ *Solidaridad Obrera*, 14/8/1936. Año VII i *Solidaridad Obrera*, 28/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵²⁰ *Solidaridad Obrera*, 20/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵²¹ *Solidaridad Obrera*, 3/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵²² *Solidaridad Obrera*, 9/10/1936. Año VII. (CEDALL).

revolucionàries”⁵²³. També augmentaren els festivals i representacions teatrals arreu de Catalunya, per exemple només el mes d’agost de 1936 les JJLL de Roda de Ter conjuntament amb la CNT en van organitzar dos⁵²⁴, el mes d’octubre les JJLL de Gràcia conjuntament amb l’Ateneu Cultural Llibertari del mateix barri també en van oferir un a benefici de les milícies⁵²⁵, i les JJLL de Tarragona en van organitzar un altre pocs dies després a favor de la cultura revolucionària en el que es representà “El proceso de Ferrer”⁵²⁶. L’oferta de festivals benèfics va arribar a ser tant gran, que des de *Solidaridad Obrera* es van publicar crides advertint als diferents grups que els organitzaven que primer calia informar per tal de poder racionalitzar una mica el número d’esdeveniments d’aquesta mena. Sens dubte, però, de totes les iniciatives propagandístiques i culturals de les JJLL d’aquells primers mesos, la més important va ser l’intent de creació d’una universitat popular. Com exposaria el setembre de 1937 Felipe Aláiz en un llibret dedicat a aquest tema, els llibertaris consideraven que la universitat oficial era un instrument més del poder que perpetuava les diferències i exclouïa als obrers que no podien pagar les matrícules, a més de considerar que hi regnava la incompetència i que la metodologia i els textos que s’hi utilitzaven eren arcaics i no tenien en compte les qüestions socials⁵²⁷. Mesos abans de l’esclat del conflicte, l’abril de 1936, la FL de JJLL de Barcelona, seguint la idea que havia sorgit de la Federación Estudiantil de Conciencias Libres⁵²⁸, ja s’havia proposat organitzar una

⁵²³ *La Vanguardia*, núm. 22.691, any LV, 4 de desembre 1936

⁵²⁴ *Solidaridad Obrera*, 3/9/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵²⁵ *La Vanguardia*, núm. 22.656, any LV, 25 octubre 1936. Representaren l’obra de Joan Mayol “Passió de riure” i “Morena Clara” de Quintero i Guillén.

⁵²⁶ *La Vanguardia*, núm. 22.659, any LV, 28 octubre 1936

⁵²⁷ Aláiz Felipe; *La Universidad Popular*.

⁵²⁸ Aláiz Felipe; *La FIJL en la lucha por la libertad. Vidas cortas pero llenas*. L’organització portava des de l’any 1935, quan es va organitzar a Barcelona, combatent les institucions educatives oficials que consideraven corruptes i arcaïques. Tenien com a lema: “Una ciudad que surge: la Universidad. Un

universitat popular⁵²⁹ per solucionar totes les mancances dels organismes oficials i perquè els obrers poguessin accedir a estudis superiors, però no s'havia arribat a realitzar per la manca de recursos econòmics i d'un espai adequat. La nova situació revolucionària va capgirar la situació i va permetre als joves llibertaris barcelonins reactivar aquest projecte.

Tal i com ja s'ha exposat a l'apartat anterior, la Federació Local de JJLL de Barcelona i la FECL van incautar un edifici de les Germanes de la Presentació al carrer de les Corts cantonada amb Viladomat, que durant els primers dies de la guerra van utilitzar com a seu. El 26 de juliol la FL de JJLL de Barcelona va convocar en aquest local una assemblea general de totes les joventuts de la ciutat per, entre altres temes, discutir si es considerava convenient, aprofitant que era una escola, instal·lar-hi una universitat popular⁵³⁰. A l'assemblea es va decidir que en aquest edifici seria més adequat fer-hi una escola de capacitació i propaganda per els joves, però no la universitat que requeria d'un local més gran. El representant del Comitè Regional a la reunió va explicar que la Generalitat i el rector de la Universitat de Barcelona els havien cedit el Seminari Conciliar del carrer Diputació 231 per poder-hi organitzar allà la universitat popular, però alguns dels assistents a l'assemblea com el doctor Martínez Ibáñez o el doctor Serrano, no van estar d'acord en acceptar l'oferta del govern doncs pensaven que era del tot necessari que la nova universitat fos totalment independent de l'oficial i que el professorat fos racionalista i revolucionari. Els dos doctors estaven convençuts d'abandonar el projecte si no es garantia que no hi haurien ingerències de

edifici que se derrumba la cárcel". Vegeu nota a peu de pàgina número 15 i Tiana Ferrer, Alejandro; *Educación Libertaria y revolución social. España 1936-1939*.

⁵²⁹ *Tierra y Libertad*, 24/4/1936. Año VII, núm. 16. (CEDALL).

⁵³⁰ *Solidaridad Obrera*, 26/7/1936. Año VII. (CEDALL).

cap tipus, perquè com va manifestar Martínez Ibáñez sempre havia pensat en una universitat “no al servicio del pueblo sino del pueblo mismo”⁵³¹. Proposaven quedar-se amb el local que els oferien, però tenint prou habilitat per controlar ells el projecte. Finalment van acordar fer una ponència en la que participarien la FECL i els dos doctors per començar a organitzar-ho tot i segons Abel Paz⁵³², que a les seves memòries explica que va assistir a la reunió, quan va acabar l’assemblea dos grups de joves van anar a ocupar el local que es convertiria des d’aquell moment en la seu de la FL de JJLL de Barcelona⁵³³, a la Rambla d’Estudis número 8, 2n 1ª, i el seminari del carrer Diputació 231⁵³⁴. L’edifici de les Germanes de la Presentació finalment va ser destinat a crear-hi un Institut de Cultura per a joves on estava previst que s’iniciessin les classe l’1 d’octubre de 1936⁵³⁵.

A principis d’agost de 1936 semblava que ja s’havien clarificat els dubtes sobre la relació de la nova universitat popular amb la Generalitat i la universitat oficial i segons explicava la Ponència de la Universitat Popular a *La Vanguardia* el 8 d’agost, en aquells moments les JJLL ja havien estat designades per la Generalitat, conjuntament amb Frederic Marés, com les responsables de la vigilància, custòdia i ordenació de

⁵³¹ *Tierra y Libertad*, 30/7/1936. Nueva época, núm. 3. (CEDALL).

⁵³² Abel Paz a *Viaje al pasado (1936-1939)*.

⁵³³ *La Vanguardia*, núm. 22.750, any LVI, 11 de febrer 1937.

⁵³⁴ El Seminari Conciliar s’havia traslladat a aquest edifici l’any 1882, actualment encara és un seminari a més d’acollir la Facultat de Teologia de Catalunya, la Facultat de Filosofia de la Universitat Ramon Llull, l’Institut Superior de Litúrgia de Barcelona, l’Institut Superior de Ciències Religioses de Barcelona i el Museu Geològic del Seminari. Per a més informació vegeu <http://www.seminaribarcelona.net/>

⁵³⁵ *Solidaridad Obrera*, 18/9/1936. Año VII. (CEDALL). Segons la documentació del Comitè d’Incautacions de la Generalitat, el 14 de setembre de 1937 les JJLL de Barcelona van presentar un escrit al·legant que havien ocupat aquest edifici que era utilitzat per les monges a més de com a escola com a lloc de reunió de monàrquics, afirmaven haver-hi trobat llistes del Front d’Ordre de 1936 i de les Filles de Maria. A la petició de destinació definitiva també explicaven que hi havien fet obres per valor de 750 pessetes i que hi havien organitzat un Institut Lliure. Vegeu Comissió Responsabilitats de la Generalitat, fons ANC1-1-T-6899 Generalitat de Catalunya (Segona República) (ANC). Segons el que explica Peirats a les seves memòries, però, sembla que aquest projecte va fracassar i va ser un dels motius pels que Viroga que hi havia estat molt implicat es traslladés a Lleida. Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*.

totes les obres d'art i llibres que hi havia en el Seminari del carrer Diputació. També exposaven que s'havia celebrat una assemblea amb tots els grups de JJLL de la ciutat el 5 d'agost, en la que es va decidir que la CENU fos l'encarregada de facilitar el professorat, el material pedagògic i l'ajuda financera per la nova universitat, que es constituís un comitè pro cultura popular que d'acord amb la CENU s'encarregués de la part administrativa, directiva i de proposició del professorat, i que aquest comitè estigués compost per dos representants de cada una de les següents organitzacions: l'Ateneu Politècnic, l'Ateneu Enciclopèdic Popular, l'Ateneu "Sempre Avant", el Col·legi Lliure d'Estudis Contemporanis, Foment de Cultura Popular, la FELC, les JSU i les JJLL, que a més tindrien un representant del Comitè Regional i un de la FL de Joventuts Llibertàries de Barcelona⁵³⁶. Les Joventuts Llibertàries van convidar a totes aquestes entitats el 15 d'agost al seminari per constituir el comitè que va quedar compost per: J. Riquer Palau i J. García Mayo, per les JJLL, Lluís Fernández i Leda Imbert, per les JSU, Ricardo Baldó i Jose Pallarol, per la FECL, el doctor Capó i Alfred Badia, per l'Ateneu Enciclopèdic Popular, Andreu Padrós i Simón Armengol, per l'Ateneu Politècnic, Iglesias i Cortés, pel Col·legi Lliure d'Estudis Contemporanis, dos membres que no s'especificaven de Foment de Cultura Cultural, Mariano Requiso i David Bover, per l'Ateneu "Sempre Avant", Arquímedes Gallardo com a representant del Comitè Regional de JJLL de Catalunya i Amador Franco com a representant de la FL de JJLL de Barcelona. A més dels representants d'aquestes organitzacions que ja estaven previstes, també s'incorporaren a la reunió de constitució l'Associació d'Idealistes Pràctics,

⁵³⁶ *La Vanguardia* núm. 22.590, any LV, 8/8/1936. El Comitè Regional de les JJLL de Catalunya, també va informar de la cessió i custòdia d'aquest seminari per part de la Generalitat en el Ple de locals i comarcals que es va celebrar el 9 d'agost. Acta del Pleno de locales y comarcals de las JJLL de Cataluña (FAI) Catalunya del 9 de agosto de 1936. Id. 32922 (AMMM).

representada pel doctor Martínez Ibáñez i Sadurní Torra, i l'Associació Universitària Obrera, representada per Bernat Esparza i Alvar Pérez⁵³⁷.

El recent constituït "comitè pro cultura", a més de discutir quines eren les relacions que s'havien d'establir amb la universitat oficial, també s'ocupà de l'organització interna de la mateixa i de donar a conèixer el projecte, com va fer a l'acte que es va celebrar el 23 d'agost al Teatre Poliorama, en el que van intervenir membres de totes les entitats que en formaven part⁵³⁸, o al míting del dia 30 d'agost al Saló Kursaal de Manresa organitzat per les JJLL d'aquesta ciutat⁵³⁹. Pel que es desprèn d'un reportatge amb fotografies a tota pàgina publicat per *Solidaridad Obrera* sobre la Universitat Popular, a finals d'agost de 1936 ja s'hi havien iniciat algunes xerrades amb lliure intervenció dels assistents, com unes de física a càrrec d'Angel Tobeñas, i es destacava la col·laboració en el projecte de Bosch i Gimpera i Serra Hunter entre d'altres⁵⁴⁰. A finals de setembre s'hi celebraren sessions dialogades i de lliure col·laboració sobre temes científics⁵⁴¹ i l'1 de novembre s'inauguraren les classes nocturnes amb un festival amb balls, poesia, cinema i una conferència d'Alberto Carsi sobre els conceptes moderns de la cultura⁵⁴². Més enllà d'aquesta data, però, no s'ha localitzat cap més referència sobre el centre. Pel que sembla, malgrat l'al·lusió que es va fer a favor de l'existència del centre "com a focus d'irradiació cultural", durant el Ple Regional de Sindicats i Grups Anarquistes de Catalunya per tractar el problema de

⁵³⁷ *La Vanguardia* núm. 22.599, any LV, 18/8/1936. La crònica d'aquesta reunió també va aparèixer a *Solidaridad Obrera* 21/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵³⁸ *Solidaridad Obrera*, 22/8/1936. Año VII. (CEDALL). *La Vanguardia*, núm. 22.603, any LV, 22/8/1936

⁵³⁹ *Solidaridad Obrera*, 27/8/1936. Año VII. (CEDALL). Hi van intervenir Rafael Alarcón per les JJLL de Manresa, Amador Franco per les JJLL de Barcelona i el doctor Martín Ibáñez per la Universitat Popular.

⁵⁴⁰ *Solidaridad Obrera*, 28/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁴¹ *La Vanguardia*, núm. 22.632, any LV, 26 setembre 1936.

⁵⁴² *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 4. 7/11/1936. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

l'educació escolar i la cultura el 9 d'octubre de 1936⁵⁴³, en el que també participaren les JJLL, aquell mateix mes s'inicià un debat sobre la necessitat de l'existència d'una universitat d'aquelles característiques. Jacinto Toryho a una enquesta de *Solidaridad Obrera* que preguntava com havia de ser la nova universitat, exposava que d'aquesta universitat sortirien els "homes nous" que aconseguirien una societat nova i que per això calia que tots els professors antics passessin a la reserva, o bé controlar-los per comprovar que posaven en pràctica les noves corrents pedagògiques⁵⁴⁴. Es plantejava el dilema de si existint ja una universitat oficial organitzada calia en plena guerra seguir mantenint el projecte de la Universitat Popular o canviant el professorat de l'antiga i facilitant el seu accés als obrers ja era suficient. La FECL ho tenia clar, com va publicar a *Solidaridad Obrera*: *"es de suma necesidad aplacar la polvareda que amenaza asfixiar-nos producida alrededor de la Universidad Popular. Idea nacida cuando era una quimera el acceso del obrero a la Universidad, lógicamente si es posible que ese obrero concurra al citado centro docente, deja de haber problema y por tanto huelga la solución. Pero, ¿podrá concurrir a la universidad la totalidad de los que así lo deseen? Cae de su peso que no, y sin embargo ha de ser posible que todo ser humano consiga asimilarse los conocimientos que le sean gratos; de ahí nuestra persistencia en la tarea de la Universidad Popular; una universidad en que sin aspirar a título alguno del cual tenemos nuestra opinión muy particular, pueda el obrero, después de su batallar diario, concurrir a sus aulas para ponerse a la altura que corresponde al siglo en que vivimos"*⁵⁴⁵.

⁵⁴³ *La Vanguardia*, núm. 22.643, any LV, 10 octubre 1936. En aquest Ple es discutí sobre el recent creat CENU i si calia seguir mantenint els centres d'ensenyament racionalista.

⁵⁴⁴ *Solidaridad Obrera*, 10/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁴⁵ *Solidaridad Obrera*, 8/10/1936. Año VII. (CEDALL).

Sembla ser doncs, que malgrat les energies que havien destinat al projecte les JJLL de Barcelona i la FECL, que com s'ha exposat anteriorment fins i tot van obrir-lo a altres organitzacions perquè pogués tirar endavant, la Universitat Popular no va funcionar durant gaires mesos i finalment l'edifici del Seminari fou utilitzat per a altres necessitats com la d'acollir refugiats de guerra i malalts. Segons Felipe Aláiz "el proyecto no pudo llevarse a cabo debido a la indiferencia de ciertos comités que empezaban a inclinarse por la valorización de las Instituciones docentes estatales"⁵⁴⁶. És possible que en part tingués raó, a finals de 1936 la revolució semblava començar a frenar-se i les suspicàcies d'un excessiu col·laboracionisme per part de la CNT en els òrgans de govern començaren a sorgir entre alguns elements del moviment llibertari, després que el sindicat anarcosindicalista acceptés tres conselleries al nou executiu de Companys format el setembre de 1936 i es dissolgués poc després el Comitè Central de Milícies Antifeixistes⁵⁴⁷. El malestar en aquest sector augmentà el 5 de novembre de 1936 amb l'acceptació per part de la CNT d'entrar també en el govern de Largo Caballero. Tres figures de primera línia de l'anarquisme com eren Frederica Montseny, Joan Garcia Oliver i Joan Peiró, es convertiren en ministres i molts joves no van entendre aquest gir ideològic del sindicat i dels líders que havien estat els seus models durant tants anys. A banda d'aquest canvi en el context polític, però, no cal perdre de

⁵⁴⁶ Aláiz Felipe; *La FIJL en la lucha por la libertad. Vidas cortas pero llenas*.

⁵⁴⁷ El nou govern de la Generalitat format a finals de setembre de 1936 estava compostat per Josep Tarradellas (ERC), el tinent coronel Felip Díaz Sandino (independent), Andreu Nin (POUM), Ventura i Gassol (ERC), Artemí Aiguader (ERC), Joan Comorera (PSUC), Miquel Valdès (PSUC), Josep Calvet (UR), Rafael Closas (Acció Catalana) i Lluís Companys, a més dels tres representants de la CNT Joan Porqueras, Josep Joan i Domènech, i Antoni Garcia. L'1 d'octubre de 1936 s'autodissolgué el Comitè Central de Milícies Antifeixistes i el dia 9 del mateix mes va aparèixer el decret que dissolgué la resta de comitès antifeixistes formats arreu de Catalunya. Tres dies després es va fer arribar a tots els municipis l'ordre on es dictaven les instruccions perquè es formessin Ajuntaments amb representacions proporcionals dels partits i sindicats que formaven part del govern de la Generalitat. Vegeu Pozo González, Josep Antoni; *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria de 1936*, publicat el 2012 i la tesi doctoral del mateix autor: *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936/ Crisi i recomposició de l'Estat*, llegida a la UAB l'any 2002.

vista, pel que fa a la paralització de la iniciativa de la Universitat Popular, que el constant degoteig de militants experimentats de les JJLL cap els fronts, combinada amb les activitats en diversos àmbits durant aquells mesos de molts nuclis de joventuts i el gran creixement que va tenir l'organització, tampoc van facilitar poder concretar alguns dels projectes d'unes joventuts que sovint van quedar desbordades per les circumstàncies.

1.3. L'adequació de la vida orgànica a les noves circumstàncies bèl·liques.

L'inici de la guerra va comportar per a les JJLL de Catalunya un increment considerable de militants i la constitució de nous grups a molts punts del territori. Com destacava el Comitè Regional en una circular: *“la lucha heroica y desesperada contra el fascismo ha hecho posible que masas enteras de jóvenes obreros, hasta ayer reacias a nuestras ideas, las abracen ahora ante el nuevo mundo que nace”*⁵⁴⁸. Però calia saber gestionar aquest augment de simpatitzants i de grups en una organització que fins aquells moments havia operat des de la clandestinitat. El Comitè Regional intentà des dels primers moments controlar la situació i el 9 d'agost ja va convocar un Ple de locals i comarcals, per fer balanç amb les diferents agrupacions dels esdeveniments a cada localitat durant i després del cop d'estat. La incertesa que encara es vivia aquells dies i la precipitació de la convocatòria, va fer que algunes joventuts no poguessin assistir a la reunió, en la que van participar 75 delegats representant a 1546 militants⁵⁴⁹. Algunes de les delegacions que hi van anar eren de recent formació, com les JJLL de Girona que s'havien constituït el maig de 1936 i van reconèixer durant el Ple que abans del 19 de juliol, quasi bé ni existien i que gràcies al moviment revolucionari havien

⁵⁴⁸ Comitè Regional de JJLL de Catalunya, circular nº5, setembre de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁵⁴⁹ “Acta del Pleno de locales y comarcas de las JJLL de Cataluña” (FAI) Catalunya del 9 de agosto de 1936. Id. 32922 (AMMM).

cregut molt i a la seva província hi havia 12 pobles organitzats i 25 amb possibilitats que s'hi poguessin formar joventuts. El mateix explicaven les JJLL de Granollers que s'havien constituït durant els primers dies de la guerra i estaven en procés de creixement, o les de Cardona que tenien molt pocs militants abans del cop d'estat i estaven adquirint molta importància⁵⁵⁰. A altres indrets com Manlleu, Manresa o Seròs reconeixien que eren pocs, però que estaven ben organitzats i en general totes les agrupacions van estar d'acord que hi havia algunes locals i comarcals amb fortes deficiències i que calia augmentar la propaganda per captar a tots els joves que simpatitzaven amb la revolució, a més de repensar l'estructura de l'organització per assumir el sobtat creixement de militants⁵⁵¹. A proposta de les JJLL d'Igualada finalment es va decidir fer una ponència on participessin, a més del Comitè Regional, algunes agrupacions locals i federacions comarcals que representessin les diferents peculiaritats de les joventuts de Catalunya per intentar fer una proposta sobre aquests temes⁵⁵².

A finals del mes d'agost, en una trobada plenària del Comitè Regional, es va reunir la ponència en la que van intervenir tres delegats de la Federació Local d'Ampostà, dos de la Federació Comarcal de l'Alt Llobregat, dos representants de la Federació Local de Sant Adrià del Besòs, dos militants de les JJLL de Vilanova i la Geltrú, en caràcter informatiu, dos delegats de les JJLL d'Igualada, dos de les JJLL d'Alcover, tres representants de les JJLL de l'Espluga de Francolí, dos de la Federació local de

⁵⁵⁰ "Acta del Pleno de locales y comarcals de las JJLL de Cataluña" (FAI) Catalunya del 9 de agosto de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁵⁵¹ Ídem

⁵⁵² Ídem

Reus i un representant de la Federació Local de JJLL de BCN⁵⁵³. L'objectiu de la trobada era repensar l'estructuració del Comitè Regional per aconseguir més cohesió a tot el territori i intercanviar informes sobre les joventuts de la regió per intentar organitzar de manera més eficient la propaganda. Durant la reunió es va posar de manifest que algunes agrupacions, com les JJLL de Súria i la FL de JJLL de Barcelona, havien quedat molt desorganitzades després de l'aixecament militar. En el cas de Barcelona perquè la majoria de militants que fins abans de la guerra havien estat al capdavant, havien marxat al front o estaven fent altres tasques. Les JJLL de Sant Adrià també es queixaven de la marxa de militants i van manifestar la seva intenció de no deixar que cap més membre de les joventuts anés cap el front sense una autorització prèvia de l'agrupació local. Les altres joventuts estaven més organitzades, però totes reclamaven que calia més propaganda, sobretot per poder vertebrar les respectives comarques i especialment la província de Tarragona, que reconeixien era una de les que sempre havia estat més difícil de mobilitzar. Jacinto Toryho, que també va assistir a la reunió, va explicar als delegats que s'havia constituït l'oficina de propaganda de la CNT-FAI i que era la FAI la que portava tot el pes en aquest tema i calia el recolzament de les JJLL. També proposà la celebració d'un míting conjunt de les oficines de propaganda, el Comitè Regional i la Federació Local de JJLL de Barcelona al teatre Olímpia de Barcelona, totes les delegacions hi van estar d'acord i també aprovaren que el Comitè Regional ajudés a la FL de Barcelona en els treballs per intentar que el més aviat

⁵⁵³ "Acta de la reunió plenària del Comité Regional de JJLL de Catalunya", 23 d'agost de 1936. Id. 32922 (AMMM).

possible aparegués el diari de les JJLL *Ruta*, un projecte que s'havia iniciat abans de l'esclat del conflicte⁵⁵⁴.

A banda d'aquests acords també es va consensuar establir més control sobre els militants, perquè no poguessin abandonar els càrrecs que tinguessin als comitès sense avisar i notifiquessin les activitats que duïen a terme, que totes les comarcals s'encarreguessin de coordinar a les seves respectives joventuts i fessin d'enllaç entre aquestes i el Comitè Regional, a més d'organitzar grups de propagandistes que conjuntament amb la CNT i la FAI de les seves comarques estudiessin campanyes per fer al seu territori per les que se'ls proporcionaria una ràdio ambulant i manifestos. Per acabar també es decidí, a banda d'aconsellar a les joventuts que s'incautessin locals si encara no ho havien fet, intentar complir l'acord del 2n Congrés Regional de pagar 0'10 pessetes per afiliat, ja que d'aquestes quotes depenia poder reorganitzar bé tota l'estructura i fer una propaganda eficaç⁵⁵⁵. Pel que sembla aquests acords van intentar complir-se i a partir de finals d'agost de 1936 molts comitès comarcals es van reactivar, reorganitzar i també se'n constituïren de nous. Per exemple a la província de Girona pocs dies abans d'aquesta reunió plenària s'havia celebrat un Ple Provincial on es va plantejar la possibilitat de dividir-se en quatre comarcals: Girona, Olot, Sant Feliu i l'Escala⁵⁵⁶. El 30 d'agost ja es va reunir la Federació Comarcal de JJLL de l'Escala⁵⁵⁷, amb un dels punts de l'ordre del dia dedicat a la propaganda, i el mateix dia també apareixia a *Solidaridad Obrera* un comunicat del Comitè Comarcal de Sant Feliu de Guíxols demanant les adreces a les JJLL de Calonge, de Sant Antoni de Calonge, de

⁵⁵⁴ "Acta de la reunión plenaria del Comité Regional de JJLL de Cataluña", 23 d'agost de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁵⁵⁵ Circular nº4 del Comité Regional de les JJLL de Catalunya, agost de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁵⁵⁶ *Solidaridad Obrera*, 20/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁵⁷ *Solidaridad Obrera*, 29/8/1936. Año VII. (CEDALL).

Palamós, Palafrugell, i als joves amb idees llibertàries de Llagostera, Tossa, la Bisbal, Castell d'Aro i Santa Cristina d'Aro, perquè s'hi posessin en contacte⁵⁵⁸. També al Vallès es convocà pel diumenge 6 de setembre un ple de joventuts de la comarca del Vallès oriental i occidental que es reuní a Montcada, un mes després les dues comarques es separarien amb la constitució de la Federació Comarcal del Vallès Oriental que va tenir la seu a Granollers⁵⁵⁹. A l'octubre també es convocà des de les JJLL de Flix a totes les agrupacions de l'Alt i el Baix Priorat complint un encàrrec que se'ls havia fet en un ple provincial celebrat a Reus. La reunió s'havia de celebrar al local de les JJLL de Mora la Nova i l'objectiu era decidir si calia dividir la comarcal en més d'una i fixar la seu⁵⁶⁰.

Aquells dies també s'havia celebrat un ple de la Intercomarcal Valls-Montblanc al local de les JJLL de Valls, convocat per aquestes i les JJLL de Pla de Cabra, en el que estava previst que es nomenés un comitè comarcal, s'estructurés la intercomarcal i es decidís com enfocar la propaganda⁵⁶¹. I un ple comarcal a Mataró en el que la Federació Comarcal del Litoral va decidir de moment no discutir el tema de crear una oficina comarcal de propaganda perquè cap agrupació volia afrontar noves despeses, es demanà a les delegacions les llistes de militants i dels que estaven desplaçats al front, i es van fer varies propostes de com millorar la propaganda i les relacions entre pobles decidint finalment adoptar la de les JJLL de Mataró, que defensava que cada mes es reunissin en sessió plenària el comitè comarcal amb delegats d'enllaç de cada

⁵⁵⁸ *Solidaridad Obrera*, 30/8/1936. Año VII. (CEDALL). Donaven com a adreça de contacte el número 5 del carrer Pi i Margall de Sant Feliu. Aquesta Federació Comarcal va celebrar el seu ple comarcal de constitució el 6 de setembre de 1936 i acabaria prenent el nom de Federació Comarcal de JJLL de la Costa Brava. Vegeu *Solidaridad Obrera*, 5/9/1936. Año VII i *Solidaridad Obrera*, 9/10/1936. Año VII.(CEDALL).

⁵⁵⁹ *Solidaridad Obrera*, 4/9/1936. Año VII i *Solidaridad Obrera*, 10/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁶⁰ *Solidaridad Obrera*, 1/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁶¹ *Solidaridad Obrera*, 4/10/1936. Año VII. (CEDALL).

agrupació⁵⁶². La Federació Local de Barcelona també havia intentat unes setmanes abans reorganitzar-se i tornar a assumir el paper capdavanter que havia tingut durant els primers anys de l'organització. Va convocar una assemblea el 21 de setembre convidant no només a les joventuts barcelonines, sinó també a les comarcals que els interessés l'ordre del dia i especialment al Comitè Regional. És significatiu que entre els punts a tractar hi hagués, a més dels dedicats a la reorganització i nomenament d'una nova junta, un en el que proposaven la necessitat que el Comitè Regional es traslladés a una altra localitat. Semblava que les antigues tensions entre la FL de Barcelona i el Comitè Regional havien tornat a ressorgir i els barcelonins no es resignaven a deixar el lideratge ideològic de l'organització en un moment en el que la CNT estava fent el pas d'entrar a formar part del govern de la Generalitat. La FL de Barcelona que havia encapçalat l'ingrés de les JJLL a la FAI i havia estat involucrada en tots els moviments revolucionaris de l'època republicana, animava a tots els joves de la ciutat a assistir a aquesta assemblea al·legant que *“los principios anarquistas tan amenazados en estos momentos de confusión ideológica os lo exigen más que nosotros. Por la cultura, por la propaganda de nuestras ideas, por la integridad del movimiento juvenil”*⁵⁶³.

L'activitat de les federacions locals i comarcals aviat es començà a notar en un increment significatiu del número de mítings, que sobretot durant els primers mesos van arribar a la major part de pobles de Catalunya, com el que van fer les JJLL de Puigcerdà el 19 d'agost⁵⁶⁴, el que organitzaren les JJLL de Castelldefels el 29 del mateix

⁵⁶² Acta del Ple de les JJLL del Litoral, 4/10/1936. Id. 22457 (AMMM). Van assistir al Ple les JJLL de Premià de Mar, Vilassar de Dalt, Canet, Malgrat, Pineda, Calella i Mataró.

⁵⁶³ *Solidaridad Obrera*, 19/9/1936. Año VI. (CEDALL).

⁵⁶⁴ *Solidaridad Obrera*, 19/8/1936. Año VII. (CEDALL). En aquest míting van intervenir Ramon Puig per les JJLL de Ripoll, Josep Pigrau del Comitè Comarcal del Ter y Fresser i Ginés Alonso del Comitè Regional. El 13 de setembre el Comitè Comarcal també organitzà una concentració juvenil a Puigcerdà amb l'objectiu “de estrechar las relaciones entre las juventudes de esta comarca”. Vegeu *Solidaridad Obrera*,

mes⁵⁶⁵, el que van promoure les JJLL de Mataró al teatre Clavé l'endemà⁵⁶⁶, el que van celebrar les JJLL d'Amposta el 18 d'octubre⁵⁶⁷, o els que s'organitzaven als diferents barris de Barcelona, com el que les JJLL de Sants van fer l'11 d'octubre al cinema Boheme⁵⁶⁸. D'entre tots aquests actes propagandístics un dels més concorreguts va ser el míting que organitzà la FL de JJLL de Barcelona al Teatre Olímpia el 27 de setembre⁵⁶⁹. Com ja s'ha esmentat anteriorment, la idea de dur-lo a terme havia sorgit de Jacinto Toryho durant la reunió plenària celebrada a finals d'agost, i pel que es pot apreciar a les fotografies i s'explicava a les cròniques periodístiques hi van voler assistir tants joves militants que molts van haver de quedar-se fora i seguir els diferents parlaments des dels altaveus. Hi van intervenir, a més de Manuel Ruiz que presidia l'acte, Antonio Cuenca per la FL de JJLL de Barcelona, Fred Schoredeer per les Joventuts Anarquistes Sueques, Ricardo Mestre per les JJLL de les comarques del Penedès, Fidel Miró per les JJLL de Catalunya, Jacinto Toryho representant a la FL de Grups Anarquistes (FAI) i J.R. Magrinyà. Com va destacar Toryho en el seu discurs *"he aquí hoy a las Juventudes Libertarias de Cataluña que nacieron en medio de tinieblas y crecieron en las catacumbas de la clandestinidad y del martirio, celebrando un acto solemne de reafirmación revolucionaria a plena luz y divulgando su voz por todo el mundo ¿Quién nos había de decir a nosotros hace algunos meses; quien nos había de*

11/9/1936. Año VII (CEDALL) i *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 5, 27/9/1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁵⁶⁵ *Solidaridad Obrera*, 29/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁶⁶ *Solidaridad Obrera*, 26/8/1936. Año VII. (CEDALL). *La Vanguardia*, núm. 22.611, any LV, 2/9/1936 i *Solidaridad Obrera*, 2/9/1936. Año VII (CEDALL). Segons aquestes cròniques a més dels militants locals Manel Mascarell i Jaume R. Magrinyà, també va intervenir en el míting Fidel Miró.

⁵⁶⁷ *La Vanguardia*, núm. 22.648, any LV, 15/10/1936

⁵⁶⁸ *La Vanguardia*, núm. 22.637, any LV, 2/10/ 1936 i núm. 22.646, any LV, 13/10/1936. Presidí el míting Policarpio de Pedro i van intervenir Domingo Canela i Amadeo Gongga, en representació de l'Ateneu Llibertari de Sants, i Fidel Miró.

⁵⁶⁹ *Solidaridad Obrera*, 24/9/1936. Año VII (CEDALL). *La Vanguardia*, núm. 22.629, any LV, 23/9/1936 i *La Vanguardia*, núm. 22.634, any LV, 29/9/1936.

*decir a los acorralados, a los perseguidos, a los injuriados, a los calumniados constantemente, quien nos había de decir a nosotros que al cabo de pocos meses las JJLL celebrarían un acto como éste*⁵⁷⁰. L'èxit de l'acte sorprenia als propis organitzadors.

Aquest míting va ser retransmès per la radio, un mitjà que els anarquistes també utilitzaren durant aquells mesos per fer propaganda per diferents punts del territori fent servir equips de radio ambulant⁵⁷¹. Els joves també aprofitaren les noves possibilitats de difusió que els oferia el context revolucionari, com l'accés a la radio CNT-FAI des de la que van retransmetre, a més del míting al teatre Olímpia, diverses xerrades com la de Fidel Miró "Juventudes de ayer, hoy y mañana", que també fou transcrita a *Solidaridad Obrera*⁵⁷², o la d'Aurelia Alujas de les JJLL de Granollers sobre el tema "La joventut i la cultura", que fou radiada el 31 d'octubre de 1936⁵⁷³. Les Joventuts Llibertàries arribarien a tenir una secció diària en aquesta emissora anomenada "La hora de la juventud"⁵⁷⁴, des de la que van poder arribar a molts més nois i noies. També durant els primers mesos de la guerra van aparèixer i reparèixer publicacions d'alguns comitès comarcals que van seguir la consigna de formar oficines de propaganda i intentar trobar la manera de difondre les idees llibertàries entre el màxim número de joves, algunes d'aquestes publicacions eren oficialment portaveus

⁵⁷⁰ *Solidaridad Obrera*, 29/9/1936. Año VII i *Tierra y Libertad*, 1/10/1936. Nueva época, núm. 3. (CEDALL).

⁵⁷¹ L'oficina de propaganda de la CNT-FAI va anunciar a mitjans d'agost de 1936 que disposaven 5 equips de radio ambulant que a partir d'aquesta data van començar a recórrer diverses zones de Catalunya. Per exemple durant la setmana del 19 d'agost l'equip número 1 va fer mítings a les places de diversos pobles de la comarcal del Ter y Llobregat com Ripoll, Pobla de Lillet o Roda de Ter, on segons la crònica hi va haver molt d'entusiasme sobretot per part de les JJLL locals. Vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.596, any LV, 15 d'agost 1936 i *Solidaridad Obrera*, 19/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁷² *Solidaridad Obrera*, 19/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁷³ *La Vanguardia*, núm. 22.662, any LV, 31 octubre 1936

⁵⁷⁴ Circular nº29: Acta del Congreso regional de las JJLL .Informe del CR al Congreso del próximo día 17 del corriente (17/04/1937) Id. 32922 (AMMM).

de la CNT-FAI de les comarques o ciutats respectives, però en realitat havien estat promogudes per les joventuts. Algunes localitats que van tenir prou mitjans també van promoure publicacions, així amb poc temps els joves llibertaris augmentaren els seus diaris i revistes. Per exemple a finals d'agost de 1936 apareixia *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias* de Ribes de Fresser⁵⁷⁵, en aquesta mateixa comarca també es publicava *Tiempo Futuro* de les JJLL de Roda de Ter i *Sembrador*, òrgan comarcal de les JJLL de Ter y Fresser⁵⁷⁶. L'octubre de 1936 també Ripoll s'hi sumaria amb la publicació d'*¡Humanismo!*, que tot i posar a la capçalera que era l'òrgan de premsa de la CNT-FAI, a l'editorial del primer número es deixava molt clar que s'havia posat en marxa gràcies al dinamisme les JJLL de la ciutat⁵⁷⁷.

Aquesta mateixa tendència la trobem també a altres comarcals com a la intercomarcal de JJLL del Penedès, on el setembre de 1936 s'anunciava la reaparició de *Vida Nueva*, òrgan de premsa de les JJLL i de la CNT-FAI de Vilanova⁵⁷⁸, a l'Alt Empordà on el febrer de 1937 apareixia *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*⁵⁷⁹, o a Igualada on a partir del mes de gener del mateix any les JJLL col·laboraven molt activament en la publicació del *Butlletí CNT-FAI Igualada*⁵⁸⁰. Els següents mesos encara que amb publicacions de molt menys qualitat també aparegueren el *Boletín de la Federación de JJLL del Litoral*, que es publicava a Mataró⁵⁸¹, el *Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de Barcelona*, publicat per la FL de

⁵⁷⁵ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 1. 23 d'agost de 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁵⁷⁶ *Solidaridad Obrera*, 9/9/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁷⁷ *¡Humanismo!*. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 1. Núm. 1. Ripoll 3 octubre 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁵⁷⁸ *Solidaridad Obrera*, 8/9/1936. Año VII. (CEDALL). *Vida Nueva*, ja s'havia publicat abans de la guerra.

⁵⁷⁹ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*⁵⁷⁹. Año 1, época primera, número 1. Figueres 12/02/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁵⁸⁰ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.1, any 1, 1 gener 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

⁵⁸¹ "*Boletín de la Federación Comarcal de JJLL del Maresme*", nº1. Id. 22457 (AMMM).

JLL de Barcelona⁵⁸² i *Las Barriadas*⁵⁸³, que també recollia informacions de diversos barris de la ciutat. Però de totes les publicacions que van sortir aquells mesos la que més repercussió va tenir i més va ajudar a cohesionar el moviment juvenil llibertari va ser *Ruta, órgano de las JLL de Cataluña*, que finalment va publicar el seu primer número el 17 d'octubre de 1936. Aquesta revista havia estat una iniciativa de la FL de JLL de Barcelona d'abans de la guerra, però el projecte havia quedat encallat i no havia aconseguit tirar endavant. Segons explica Peirats a les seves memòries en principi ell havia estat nomenat director de la publicació juvenil, però havia boicotejat la seva aparició perquè s'havia adonat que intentaven utilitzar-lo elements que ell pensava que eren interessats i favorables a l'entrada de la CNT en el govern⁵⁸⁴. Finalment la publicació passà a estar controlada pel Comitè Regional i es convertí en una bona corretja de transmissió de idees i actuacions. Des de l'inici del conflicte la desaparició de la secció que els joves havien tingut durant part de la Segona República a *Tierra y Libertad*, feia imprescindible la creació d'aquest nou espai comú on tots els joves podien enviar escrits, opinions o cròniques, i que fou bàsic per la vertebració de l'organització.

Tota aquesta campanya d'intensificació de la propaganda des de la premsa, la radio i els mítings va ser molt efectiva i només des del cop d'estat de juliol fins a finals de 1936, es formaren a Catalunya, a banda de les agrupacions que ja s'han citat

⁵⁸² "Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de BCN". Id. 32922 (AMMM).

⁵⁸³ "Las Barriadas". Id. 32922 (AMMM).

⁵⁸⁴ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García y Gerard Pedret. També explica que dues setmanes abans de l'aixecament militar el van anar a veure a casa Fidel Miró, Delso de Miguel i Juan Bautista Aso per comunicar-li que havia estat escollit en un referèndum d'àmbit nacional per ser director de *Juventud Libre*, s'hi negà perquè era contrari a la unió amb la FIJL.

anteriorment, les JJLL de la Cellera de Ter⁵⁸⁵, les de Cerdanyola-Ripollet⁵⁸⁶, les de Viladecans⁵⁸⁷, les de la barriada de les Corts⁵⁸⁸, les de Puig Alt de Ter⁵⁸⁹, les d'Olot⁵⁹⁰, la "Juventud Regenerada" o JJLL de Marcà⁵⁹¹, les de Bellmunt del Priorat⁵⁹², les JJLL de Planes⁵⁹³, les de Miravet d'Ebre⁵⁹⁴, les JJLL de Begudà⁵⁹⁵, les de Cervelló⁵⁹⁶, les JJLL de Callús⁵⁹⁷ i les de Navarcles⁵⁹⁸. A més de reorganitzar-se les JJLL de Cervera⁵⁹⁹ i les de Pobla de Lillet⁶⁰⁰ que abans de la guerra es deien "Sin patria" i augmentar el número d'afiliats a les que ja existien. Aquesta tendència continuaria l'any 1937 i la sensació que es tenia abans d'acabar 1936, era que l'organització estava en plena expansió i que calia reorganitzar-la en un moment que a més s'havia passat de l'actuació clandestina a la pública. També quedava pendent un tema important que estava en vies de solució abans de l'esclat del conflicte, però que les circumstàncies que s'havien viscut des del mes de juliol havien deixat en suspens: la reincorporació o no de les JJLL de Catalunya a la Federación Ibérica de Juventudes Libertarias. Per tal d'aclarir totes aquestes qüestions es va convocar per finals d'octubre el 3r Congrés Regional de les

⁵⁸⁵ *Solidaridad Obrera*, 14/10/1936. Año VII. (CEDALL). "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA,140, 4 Carpeta 3. (CDMH)

⁵⁸⁶ *Solidaridad Obrera*, 14/10/1936. Año VII. (CEDALL)

⁵⁸⁷ *Solidaridad Obrera*, 24/9/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁸⁸ *Solidaridad Obrera*, 13/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁵⁸⁹ *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 1. Núm. 11. Ripoll 12/12/1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

⁵⁹⁰ *Tierra y Libertad*, 22/10/1936. Nueva época, núm. 40. (CEDALL). i "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4 Carpeta 3. (CDMH).

⁵⁹¹ *Tierra y Libertad*, 8/10/1936. Nueva época, núm. 38. (CEDALL).

⁵⁹² *Tierra y Libertad*, 17/9/1936. Nueva época, núm. 35. (CEDALL).

⁵⁹³ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA,140, 4 Carpeta 3. (CDMH).

⁵⁹⁴ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA,140, 4 Carpeta 3. (CDMH).

⁵⁹⁵ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA,140, 4 Carpeta 3. (CDMH).

⁵⁹⁶ Ídem.

⁵⁹⁷ Ídem.

⁵⁹⁸ Ídem.

⁵⁹⁹ *Solidaridad Obrera*, 10/10/1936. Año VII. (CEDALL).

⁶⁰⁰ *Tierra y Libertad*, 15/10/1936. Nueva época, núm. 39. (CEDALL).

JJLL catalanes, que es va haver de suspendre quan ja havia començat per l'alarma que va provocar el bombardeig del *Canarias* a Roses el 30 d'octubre de 1936. Just en el moment de la suspensió s'estava discutint el punt de la reunificació amb la FIJL, però la decisió es va posposar fins que es pogués celebrar el congrés amb normalitat⁶⁰¹.

Finalment l'11 i 12 de novembre es va poder fer el congrés, hi van assistir 114 delegacions representant a 162 pobles i un total de 12.357 afiliats, a més d'una representació del Comitè Regional de Llevant⁶⁰². Malgrat que ja s'havia discutit, el punt que va generar més discussió tornà a ser el del reingrés de la regional a la FIJL. El Comitè Peninsular havia convidat a les JJLL catalanes a tornar a formar part de la central juvenil durant un Ple nacional de regionals i provincials celebrat a finals d'octubre, al que va assistir una delegació del Comitè Regional de Catalunya⁶⁰³, però les JJLL catalanes no estaven disposades a deixar de formar part de la FAI. Finalment s'acordà per majoria entrar a la FIJL, però com que *“los acuerdos por mayoría repugnan a las JJLL, por considerarlos en parte contrarios a los principios de nuestra ideología, puesto que debemos procurar siempre convencernos los unos a los otros y hacer que sea siempre la comprensión y acuerdo unánime el que prevalezca”*⁶⁰⁴, es va acabar aprovant per unanimitat la solució de les JJLL del Sindicat Mercantil que proposaven ingressar a la FIJL, però amb la condició que aquesta els donés plena autonomia per així poder continuar com a secció de propaganda i cultura de la FAI. Amb la reincorporació de les JJLL catalanes a la FIJL s'inicià una nova etapa que va estar

⁶⁰¹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 4. 7/11/1936. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona. A la crònica especificaven que en el congrés de finals d'octubre hi havia assistit 94 pobles i barriades representant a 9.435 afiliats.

⁶⁰² Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936. Id. 32922 (AMMM)

⁶⁰³ Circular nº6, 24/10/1936. Id. 32922 (AMMM)

⁶⁰⁴ Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936. Id. 32922 (AMMM)

marcada per les circumstàncies polítiques i bèl·liques, però també pels conflictes que sorgiren entre la central de Madrid i el Comitè Regional de Catalunya a l'hora d'encarar-les. Malgrat la unió orgànica, s'havia iniciat la separació ideològica.

2. EL DIFÍCIL CAMÍ CAP A LA UNIÓ AMB ALTRES JOVENTUTS I ELS FETS DE MAIG DE 1937. LES JJLL I LA UNITAT ANTIFEIXISTA.

2.1. Dels comitès d'enllaç amb les JSU al Front de la Joventut Revolucionària

Un dels temes centrals que va ocupar a les JJLL de Catalunya des de l'estiu de 1936 fins quasi bé el final de la Guerra Civil i que mostrà clarament les divergències que encara existien, malgrat la reunificació, entre la Regional catalana i la FIJL, fou el de l'articulació de la unitat amb els altres sectors juvenils. Els primers intents per aconseguir una unió entre les Joventuts Socialistes Unificades⁶⁰⁵ i les JJLL, com ja s'ha exposat a la primera part d'aquest treball, s'havien produït abans de la guerra i van ser iniciativa, tant a Catalunya com a la resta d'Espanya, dels joves socialistes, tot i que la situació era força diferent per les JSU a un lloc o a l'altre, doncs a Catalunya eren molt menys nombroses que les JJLL⁶⁰⁶ i en canvi a molts altres punts de l'estat eren la primera força juvenil. Com destaca Sandra Souto, a principis de 1936 es va organitzar el primer "Frente de Juventudes", però la FIJL no s'hi va integrar⁶⁰⁷. Segons López

⁶⁰⁵ Les "Juventudes Socialistas Unificadas" van ser el resultat d'un llarg procés d'unificació per part de la "Federación de Juventudes Socialistas" i la "Unión de Juventudes Comunistas de España" que va concloure el març de 1936 i que s'havia de consolidar amb la celebració d'un congrés d'unificació l'agost de 1936, que es va haver de suspendre per l'inici de la Guerra Civil. Es va acabar celebrant una "Conferencia Nacional de la Juventud" el 15,16 i 17 de gener a València. Per resseguir tot el procés d'unificació de les JSU vegeu Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

⁶⁰⁶ Les JSUC a Catalunya sorgiren de la unificació de diverses joventuts socialistes el mes de juny de 1936, el mes de juliol d'aquell any comptava amb poc més de 3.000 afiliats que es multiplicarien durant la guerra fins arribar als 18.000 amb els que comptà l'organització el 1936. Vegeu Part I, apartat 1.2, pàg.25, i Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución (1936-1939)*.

⁶⁰⁷ Com explica l'autora, aquest front es va originar com a organisme coordinador de les entitats espanyoles que s'havien adherit al Congrés Mundial de la Joventut, convocat per la Federació Internacional d'Associacions pro Societat de Nacions que estava previst es celebrés a Ginebra l'agost de 1936, que va començar a preparar-se el mes de febrer en una reunió a Brussel·les. Formaven part del Frente de Juventudes: la Comisión Nacional de Unificación de las Juventudes Socialista y Comunista, les JIR, les joventuts d'Unión Republicana, les joventuts de Izquierda Federal, la joventut de Izquierda Radical Socialista, la Federación Cultural Deportiva Obrera, Salud y Cultura, la Federación de Trabajadores de la Enseñanza de la UGT, la UFEH, les Universidades Populares, la Asociación Profesional de Médicos Liberales, la Agrupación de Mujeres Antifascistas i la Federación Tabaquera. Com també

Santamaria⁶⁰⁸ van estudiar la possibilitat de fer-ho, però caldrien encara uns mesos més i un ambient més propici perquè les relacions es consolidessin. L'esclat revolucionari que es va viure els primers mesos de la Guerra Civil va semblar el moment idoni per la unió de les dues grans centrals sindicals de l'estat, CNT i UGT, que van signar l'acord per la constitució d'un comitè d'enllaç l'11 d'agost de 1936⁶⁰⁹. També semblava que havia arribat l'hora de la coordinació de les seves joventuts, pas indispensable si es volia consolidar la imatge de la unitat obrera. Els primers moviments en aquesta direcció s'iniciaren a Catalunya el mateix estiu de 1936, quan les JSUC començaren a fer contactes amb la FL de JJLL de Barcelona⁶¹⁰ i li van fer la proposta de participar en el Congrés Internacional de Joventuts Revolucionaries i Antifeixistes que s'havia de celebrar a Ginebra, al que va acabar acudint una delegació dels joves llibertaris barcelonins⁶¹¹. El mes d'octubre de 1936 el Comitè Regional de les JJLL de Catalunya, en la mateixa circular que proposaven un Ple Regional per poder discutir si s'unificaven o no amb la FIJL, també demanava a les agrupacions locals que discutissin un altre dels temes que s'havien tractat en el Ple de Regionals i Provincials al que havia anat una delegació de les JJLL catalanes després de ser convidada per la

assenyala l'autora, la política d'intentar unificar a les joventuts de diferents ideologies i fins i tot creences per lluitar contra el feixisme, per una república democràtica i pels drets dels joves, provenia de les resolucions aprovades en el Congrés de la Internacional Juvenil Comunista de 1935.

⁶⁰⁸ López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal".

⁶⁰⁹ El comitè estava format per dos representants de la CNT, José Pérez y Facundo Roca, dos de la UGT, Antonio Sesé i Emilio García, un de la FAI, Pedro Herrera, i un del PSUC, Joan Comorera. Vegeu <http://www.veuobrera.org/00fine-x/x936com-en.htm>. Els intents d'unir els dos sindicats també eren anteriors a l'esclat del conflicte. El maig de 1936, durant el Congrés de Saragossa de la CNT, la central anarcosindicalista ja havia ofert a la UGT la unió revolucionària que aquesta va rebutjar per no provocar el trencament del Front Popular que en aquells moments estava en el govern.

⁶¹⁰ *Solidaridad Obrera*, 19/8/1936. Año VII. (CEDALL).

⁶¹¹ *Solidaridad Obrera*, 2/9/1936. Año VII. (CEDALL). Els delegats que hi assistiren van presentar l'informe sobre el congrés a l'assemblea de FL de JJLL de Barcelona que es celebrà el 21 de setembre de 1936. Vegeu *Solidaridad Obrera*, 19/9/1936. Año VII. (CEDALL).

FIJL⁶¹². Com assenyala López Santamaria en aquest Ple, celebrat la primera quinzena d'octubre a Madrid, s'havia plantejat la qüestió de l'aliança amb les JSU i es decidí sotmetre a referèndum la decisió entre totes les JJLL d'Espanya. A Catalunya, malgrat que la unificació amb la FIJL encara no s'havia produït, també es demanava a les delegacions locals que en parlessin i s'especificava que les agrupacions no només es plantegessin si creien necessària l'aliança, sinó també la forma que havia de tenir aquesta, quines tasques conjuntes podrien fer i fins a on s'hauria d'arribar⁶¹³.

A *Ruta* aquells dies apareixia una editorial en la que deixaven molt clar que l'única unitat que els interessava era la que tingués com a finalitat fer la revolució social no la defensa de la República, perquè com s'explicava en aquest escrit: *“la lucha contra el fascismo no nos hace olvidar nuestros objetivos sociales y nuestras finalidades ideológicas. Nos interesa abatir el fascismo para realizar la gran transformación social que haga totalmente imposible su retorno”*⁶¹⁴. Els joves llibertaris semblaven tenir clar quins eren els límits que no estaven disposats a traspassar en la relació amb altres joventuts i amb aquestes premisses, entre l'11 i el 12 de novembre de 1936, les 114 delegacions que van concórrer al Congrés Regional de les JJLL de Catalunya, van exposar les seves conclusions sobre la conveniència de crear un comitè d'enllaç amb les JSUC⁶¹⁵. Les que s'hi van mostrar més contràries van ser les JJLL de Lleida, que opinaven que ideològicament no les unia res amb les JSUC ja que aquestes buscaven una autoritat fèrria mentre que les JJLL perseguien una àmplia llibertat, per tant pensaven que si es seguia pel camí revolucionari a la llarga s'hi haurien d'acabar

⁶¹² Circular nº6 Comité Regional JJLL de Cataluña, 24/10/1936. Id. 32922 (AMMM).

⁶¹³ Circular nº6 Comité Regional JJLL de Cataluña, 24/10/1936. Id. 32922 (AMMM).

⁶¹⁴ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 4. 7/11/1936. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁶¹⁵ Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936. Id. 32922 (AMMM).

enfrentant. Les JJLL de la Torrassa eren de la mateixa opinió i també les del Masnou, que consideraven que ja n'hi havia prou amb la unió de les dues centrals sindicals doncs tots els joves solien estar afiliats a la CNT o a la FAI. Altres joventuts, però, es mostraren favorables al comitè d'enllaç juvenil, com per exemple la delegació de Poblet que argumentava que si la CNT i la FAI s'havien unit amb la UGT i el PSUC, les joventuts també havien d'unir-se. O les JJLL del Sindicat Mercantil que afegiren que més que un comitè d'enllaç era necessari que es formés un Front Juvenil Revolucionari perquè ja que *"por la ley biológica"* les joventuts sempre eren les que donaven un impuls renovador més gran, *"la unidad de la juventud revolucionaria podría convertirse en dique de contención a posibles desviaciones y una garantía del triunfo de la revolución"*⁶¹⁶. El debat va continuar fins que finalment es va decidir establir el comitè d'enllaç amb les JSUC i es passaren a discutir els apartats de les bases que els havien fet arribar els joves socialistes. Estigueren d'acord en la proposta de les JSUC de formar un consell nacional de defensa i preparació militar de la joventut, perquè es considerà que era important mobilitzar al major nombre possible de soldats i que aquests estiguessin ben formats, però rebutjaren que es tornés a l'antiga disciplina dels quarters. També es va veure imprescindible posar en pràctica una estricta economia de guerra amb la creació del salari familiar i l'eliminació dels luxes de la rereguarda, o del que consideraven un sou massa elevat per les milícies⁶¹⁷.

Amb l'acord assolit en el congrés, els representants de les JJLL catalanes es pogueren reunir amb els de les JSUC i redactar les bases definitives que es signaren el

⁶¹⁶ Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936. Id. 32922 (AMMM).

⁶¹⁷ Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936. Id. 32922 (AMMM).

17 de novembre⁶¹⁸ i foren presentades públicament en un míting celebrat al Gran Price de Barcelona el 29 de novembre de 1936⁶¹⁹. Com explicà Tomàs González de les JSUC en aquest acte⁶²⁰, els mòbils per signar el pacte per la constitució del comitè d'enllaç havien estat el triomf sobre el feixisme i la realització de la revolució social. Ginés Garcia, de les JJLL, a més d'explicar perquè demanaven la implantació del salari familiar, la supressió de tots els sous excessius i de la paga dels milicians⁶²¹, també exposà que el comitè d'enllaç desenvoluparia, entre d'altres activitats, una intensa campanya oral i escrita fins aconseguir que en els organismes que dirigien la vida política s'hi trobessin representades totes les tendències antifeixistes. El míting va concloure amb les intervencions de Martí Salvat de les JSUC, que demanà a la joventut que abandonés els esports i altres diversions per dedicar-se a la lluita contra el feixisme, de Fidel Miró pel Comitè Regional de les JJLL, que defensà la necessitat de treballar més hores per la revolució, enviar a cavar trinxeres a tots aquells que no fessin una tasca útil i afusellar als que comerciaven amb la gana del poble, i el resum final d'Alfredo Martínez de les JJLL, que assenyala que la unió de les joventuts faria més estretes les relacions de la CNT i la UGT i anuncià que en breu les joventuts de la resta d'Espanya també farien efectiu l'acord⁶²². Feia pocs dies de la mort i

⁶¹⁸ Van ser signades per Martí Salvat, José Pérez y Tomás González por las JSUC y Alfredo Martínez, Fidel Miró y Juan Francisco Aso per les JJLL. Vegeu Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*. Segons Garcia Oliver, molt crític després amb aquesta unió, cada una d'aquestes bases "era expresión fiel de las sandeces que en todo el mundo escriben los comunistas, jóvenes o ancianos, lo mismo si se trata de ganar una guerra que si hay que ir a tomarse una horchata". Garcia Oliver, Juan; *El eco de los pasos*.

⁶¹⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.683, any LV, 25 de novembre 1936, *Solidaridad Obrera*, 29/11/1936. (CEDALL). Com s'explicava al diari anarcosindicalista el preu de l'entrada va ser de 25 cèntims que van ser destinats a la defensa de Madrid.

⁶²⁰ Crònica del míting al Gran Price. *Solidaridad Obrera*, 1/12/1936. Año VII. (CEDALL).

⁶²¹ La justificació a aquestes mesures extraordinàries era que segons Garcia "en las actuales circunstancias, no podemos, no debe reclamar nadie otra cosa que lo imprescindible para poder vivir". Crònica del míting al Gran Price. *Solidaridad Obrera*, 1/12/1936. (CEDALL).

⁶²² Crònica del míting al Gran Price. *Solidaridad Obrera*, 1/12/1936. (CEDALL).

l'enterrament de Bonaventura Durruti⁶²³, i algunes de les intervencions van recordar el seu llegat revolucionari i a l'inici de l'acte es guardà un minut de silenci per recordar al líder anarcosindicalista i a la socialista Lina Odena, que havia mort el mes de setembre de 1936⁶²⁴.

Segons López Santamaria⁶²⁵, a Catalunya la primera entesa entre les JSUC i les JJLL fou més fàcil que a la resta de l'estat perquè les joventuts socialistes volien marcar el seu perfil revolucionari en front de la competència que els hi suposaven les JCI (Joventuts del POUM) i les mateixes JJLL. A la resta d'Espanya, segons aquest autor, la fortalesa de les JSU feia que la FIJL tingués més recels i volgués reforçar el contingut revolucionari de les bases que li havien presentat les joventuts socialistes. Malgrat tot, al Ple Nacional de Regionals de València de la FIJL, l'1 de novembre de 1936, després de recollir el resultat del referèndum de les delegacions de JJLL de tot l'estat, es va acordar establir la unió juvenil i es presentaren les bases per establir el comitè d'enllaç a nivell nacional. Les JSU van contestar amb unes contrabases que, com assenyala Sandra Souto⁶²⁶, proposaven, entre d'altres objectius, la constitució de comitès d'enllaç de totes les tendències antifeixistes amb una representació proporcional a la seva força i en tots els àmbits territorials, i l'ajuda al govern per aconseguir el

⁶²³ Bonaventura Durruti va morir el 20 de novembre de 1936 defensant Madrid, va ser enterrat a Barcelona el 23 de novembre, el seu enterrament es convertí en una gran manifestació que quedà enregistrada a "El entierro de Durruti" un reportatge elaborat pel Sindicat d'Espectacles Públics del que es conserva un fragment a la Filmoteca de Catalunya. Vegeu també més referències de la mort i enterrament de Durruti a <http://durrutisangreanarkista.blogspot.com.es/2011/11/entierro-de-durruti-el-dia-22-es.html>

⁶²⁴ Paulina Odena Garcia havia estat una membre destacada de les Joventuts Comunistes catalanes primer i de les JSUC després, es va suïcidar prop de Granada el 14 de setembre de 1936 per no caure presonera quan va ser sorpresa per un control falangista. Vegeu Nash, M.; *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*.

⁶²⁵ López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal".

⁶²⁶ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

comandament únic i un exèrcit regular. Al Ple Nacional de la FIJL celebrat a principis de desembre que fou el primer al que assistiren les JJLL catalanes després de la reunificació, a proposta d'aquestes es defensà la creació d'un Front Juvenil Revolucionari que havia de tenir com a primer pas la unitat amb les JSU, però sense la participació de les joventuts republicanes que havia estat rebutjada per les regionals d'Aragó i Catalunya. Com també destaca Souto⁶²⁷, el mes de gener de 1937 es van enviar les bases i les contrabases a les regionals perquè les debatessin i la Regional catalana va rebutjar totes les propostes de les JSU, que tampoc van ser aprovades en altres zones⁶²⁸. Amb aquest resultat, el Comitè Peninsular va enviar una circular reconeixent que hi havia llocs en els que ja s'havien establert comitès d'enllaç, però que no es fessin més aliances fins que no es clarifiquessin els acords a nivell nacional.

Curiosament Catalunya era un d'aquests llocs, però el gener de 1937 la bona voluntat que havia possibilitat la signatura de les bases a l'octubre de l'any anterior havia començat a diluir-se. De finals de novembre a principis de desembre de 1936, havia semblat que els comitès d'enllaç entre joves llibertaris i joves socialistes catalans començaven a tirar endavant en algunes localitats i ciutats. A Tarragona, per exemple, el 29 de novembre ja es va celebrar un acte "d'afirmació unitària" organitzat per les JSUC i les JJLL de la ciutat⁶²⁹. A Mataró s'havia arribat a un pacte que es va escenificar

⁶²⁷ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

⁶²⁸ Segons especificaven les contrabases de les JSU "no reflejan el sentir de la juventud revolucionaria, por estar fundamentadas en una base abstracta, que sujeta a las JJ como apéndice de las organizaciones políticas que en la actualidad no expresan el sentir revolucionario del pueblo". En un document que es sotmetia a consideració de totes les organitzacions antifeixistes, s'argumentà que no era possible formar un front sense que les organitzacions que hi ingressessin no defensessin les transformacions revolucionàries del 19 de juliol i es comprometessin a fer la guerra i la revolució. A més de demanar que es formés un exèrcit amb comandament únic, acabar amb el parasitisme de la rereguarda, amb la duplictat de càrrecs, els grans sous... "Bases del Frente de Juventudes Revolucionarias que sometemos a consideración de todas las organizaciones antifascistas". Id. 32922 (AMMM).

⁶²⁹ Piqué i Padró, Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*.

amb un míting al Teatre Cinema Clavé Palace el 25 de desembre de 1936, en el que participaren Margarida Abril i Pasqual Carniago per les JSUC, i Genís Garcia i Gabriel Miró per les JJLL, sota la presidència de Joaquim Gil i Alfons R. Magrinyà⁶³⁰. I al Prat de Llobregat, com destaquen Soledad Bengonchea i Mercè Renom, es va formar un comitè d'enllaç de 4 membres entre les JJLL i les JSUC que fins i tot proposà a l'Ajuntament, també el desembre de 1936, que els vigilants municipals no permetessin que en els llocs públics hi hagués persones en estat d'embriaguesa, amb multes pels establiments i els consumidors, i va intentar que des del Consistori s'imposessin unes pautes de conducta que l'alcalde rebutjà per considerar-les dictatorials⁶³¹. Aquests exemples, però, contrasten amb d'altres on la unitat no va ser possible, com va passar a les poblacions del Maresme on, a banda de Mataró, també hi havia JSUC. A Calella, Arenys, el Masnou i Pineda es negaren a establir cap pacte amb els joves socialistes *"pel seu mal comportament i per la seva incomprensió davant els problemes revolucionaris"*⁶³². Aquesta tibantor també es manifestà a altres ciutats molt allunyades del litoral com Lleida, on en un míting organitzat per les JJLL de la ciutat el 6 de desembre, Conejero exposà que les diferències dels joves anarquistes amb algunes joventuts eren tan profundes i de tal magnitud que no podien desaparèixer si els altres sectors juvenils no renunciaven a les seves tàctiques i procediments. Segons el

⁶³⁰ *Llibertat* 24/12/1936, núm.132. (ACM).

⁶³¹ Bengoechea, S i Renom, M; "Vells i nous espais de practiques sindicals i polítiques al Prat de Llobregat, 1917-1939", capítol inclòs a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-19139*.

⁶³² Acta del Pleno comarcal de las JJLL del Litoral. Id. 22457 (AMMM). A l'acta de la reunió també s'especifica que a la resta de pobles presents, Malgrat, Canet, Premià, Vilassar de Dalt i de Mar i Teià, no hi havia JSUC. Acta del Pleno comarcal de las JJLL del Litoral (Carpeta 195: C16/09/02) (AMMM). En la circular amb la que es va convocar aquest ple també es va demanar a les delegacions si estaven d'acord que un representant de les JSUC assistís a la reunió, finalment es va descartar aquesta possibilitat perquè les poblacions que no estiguessin d'acord amb el pacte es poguessin expressar lliurement i no es sentissin coaccionades per la seva presència. Circular del Comité de la Federación Comarcal JJLL del Litoral, 30/11/1936. Id. 22457 (AMMM).

conferenciant, “*las Juventudes Libertarias están en su lugar, y no tienen por consiguiente, porque ceder terreno ideológico*⁶³³”.

Com destaca López Santamaría⁶³⁴, en el Ple de locals i comarcals de les JJLL de Catalunya del 26 de desembre de 1936, s’acordà constituir un Front de la Joventut Revolucionària i aquesta estratègia xocà de front amb la de les JSU/JSUC, que pretenien unir a totes les joventuts, fossin o no revolucionàries, en un front ampli que, segons Casterás⁶³⁵, tenia com a objectiu de màxims la creació d’una federació única de la joventut espanyola on es diluïssin totes les organitzacions. El gener de 1937, però, malgrat que les JSUC havien format un front amb altres joventuts catalanes⁶³⁶ i que el Comitè Peninsular de la FIJL havia enviat la circular que demanava no fer més passos cap a la unificació a les regionals, a Catalunya el comitè d’enllaç JJLL-JSUC encara va publicar un manifest conjunt en el que defensava la unitat, a més de la formació d’un exèrcit popular⁶³⁷, i en algunes ciutats com Mataró les JJLL participaren en la Federació de Joventuts amb la que realitzaren exercicis d’instrucció militar conjuntament amb les JSU i les Joventuts Cooperativistes⁶³⁸. Tot i els recels i les tensions, les JSU/JSUC seguien molt interessades en aconseguir sumar al seu front als joves llibertaris i així ho

⁶³³ *Acracia. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida*. Año I, EPOCA II, 8/12/1936. Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida.

⁶³⁴ López Santamaría, Jesús; “Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal”.

⁶³⁵ Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución (1936-1939)*.

⁶³⁶ El Front de la Joventut va estar format per JSU, Joventuts d’Estat Català, Joventuts d’ERC, Joventuts d’Acció Catalana, Juventudes de Izquierda Republicana, el Comitè Català Pro Esport Popular, la Federació Nacional d’Estudiants de Catalunya i els grups d’estudiants marxistes. Vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.727, any LVI, 15 de gener 1937. En aquest manifest també es demanava una política d’austeritat col·lectiva que comencés per les persones amb càrrecs importants, la socialització immediata de la indústria i les grans propietats agrícoles respectant i recolzant la petita propietat, un pla de coordinació nacional de la producció sota el control exclusiu de la UGT i la CNT, comptant amb la col·laboració del govern en el que fos precís, la creació de noves indústries de guerra i l’establiment del servei militar obligatori incorporant immediatament a tots els joves en els quarters. Advertien a més que qualsevol que els volgués desviar del camí revolucionari seria considerat un enemic.

⁶³⁷ ¡La Guerra y la revolución os llama! *La Vanguardia*, núm. 22.733, any LVI, 21 de gener 1937.

⁶³⁸ “Les Joventuts Unificades”, *Libertat*, Mataró 2/1/1937, núm. 140. (ACM). Els exercicis d’instrucció militar havien de començar el 3 de gener a un lloc que es coneixia amb el nom de “els viviers”.

manifestaven públicament⁶³⁹, malgrat que com assenyala Casterás, els comitès d'enllaç entre els joves llibertaris i els socialistes estaven ja fossilitzats. Les JJLL catalanes també semblaven voler intentar ampliar el pacte que havien fet amb les JSUC a altres forces per constituir un front juvenil revolucionari, perquè com explicaven en un document on especificaven els 4 punts bàsics⁶⁴⁰ que s'haurien de dur a terme des d'aquest front, ningú estava més interessat en guanyar la guerra que la joventut treballadora que era la que havia agafat les armes, estava donant la seva sang i per qui el triomf del feixisme representava la incultura, l'atur, la misèria i l'explotació. Però aquells mesos, segons diversos autors, s'intensificaren els atacs de les JSU/JSUC contra la JCI (joventuts del POUM), a les que acusaven de col·laborar amb els generals revoltats i d'impedir la unitat amb les JJLL, així que l'intent de concentrar a les dues organitzacions en un mateix pacte era cada vegada més difícil. La situació política que es deteriorava per moments tampoc ajudava i els joves llibertaris catalans, independentment de les relacions que tinguessin amb la JCI, cada vegada es posicionaren més en la denuncia del retrocés de l'obra revolucionària i s'erigiren en els garants de la continuïtat del procés encetat el 19 de juliol. La defensa d'aquest principi

⁶³⁹ En la nota en que s'anunciava la formació del Front de la Joventut, s'explicava després d'enumerar a les organitzacions que en formaven part, "faltando el asentimiento de las JJLL, las cuales están en continuo trato con los compañeros referidos y todo hace esperar que muy pronto serán los más ardientes propagandistas de unos ideales que también comparten". *La Vanguardia*, núm. 22.727, any LVI, 15 de gener 1937. També en un míting de les JSU en el Gran Price a finals de gener aquestes destacaren que anaven unides amb les JJLL per acabar amb el feixisme. *La Vanguardia*, núm. 22.739, any LVI, 26 de gener 1937.

⁶⁴⁰ Els 4 punts bàsics que proposaven eren: 1. Guanyar la guerra (mobilitzant a tota la joventut, amb la creació d'un exèrcit amb comandament únic, la preparació militar de la joventut, control i depuració de l'Escola Popular de Guerra...). 2. Economia de guerra (elaborant un pla nacional de coordinació de la producció agrícola i industrial controlat per la CNT i la UGT, reconvertint la indústria metal·lúrgica en indústria de guerra, capacitant a les noies per substituir als nois a les feines, ampliant la jornada dels joves, socialitzant els transports, la banca la terra i la gran indústria...). 3. Solidaritat juvenil internacional (unint tots els fronts juvenils d'Espanya i estimulant a les organitzacions d'altres països perquè també organitzin fronts juvenils). 4. Aconseguir altres objectius com activar una campanya de solidaritat entre els joves del camp i la ciutat, front i rereguarda, abandonar les lluites partidistes o demanar que es concedissin drets polítics i socials per a tots els joves majors de 18 anys sense distinció de sexes. Id. 32922 (AMMM).

i la condemna a les pràctiques d' Stalin⁶⁴¹ els allunyaria sense remei de les JSUC, que per la seva banda seguien clarament, des de mitjans de gener de 1937, les consignes fixades a la Conferència Nacional de l'organització que es presentaria des d'aquell moment amb més força com la "joventut governamental" defensora del Front Popular⁶⁴².

De la Conferència Nacional que les JSU celebraren a València entre el 15 i el 17 de gener de 1937, a més, va sortir un objectiu principal que era el d'avantposar la necessitat de guanyar la guerra a qualsevol altre aspiració⁶⁴³. Com criticaven les JJLL de Catalunya des de *Ruta*: *"esa juventud que se reunió en Valencia, no es la juventud de la España de hoy y mucho menos la de mañana (...) una infinidad de compromisos y un excesivo colaboracionismo la ata fuertemente a la España de ayer"*. Denunciaven sobretot l'opció de les JSU de defensar la República perquè segons escrivien els joves llibertaris al seu setmanari, *"cada vez que se habla de república parlamentaria y democrática, son puñaladas que se clavan en el corazón revolucionario de este pueblo"*

⁶⁴¹ El 29 de gener de 1937 *La Vanguardia* publicava una carta de les JJLL dirigida al cònsol de l'URSS a Barcelona, Antonov Ovseenko, en la que es demanava, arran dels processos judicials que s'havien iniciat contra antics líders revolucionaris a Moscou, que "el recto espíritu de humanidad presida este proceso, ahorrando el derroche estéril de vidas que no necesita el triunfo de la revolución y haciendo desaparecer el influjo de los rencores que enturbian el que debe ser diáfano ambiente de justicia social". *La Vanguardia*, núm. 22.742, any LVI, 29 de gener 1937. Es referien a "la gran purga" que és el nom amb el que es coneix la repressió organitzada per Stalin entre 1937 i 1938 contra molts líders revolucionaris de l'URSS que foren acusats de traïr la revolució, jutjats i condemnats. La major part de confessions van ser obtingudes amb tortures. Vasili Grossman a les seves novel·les i cròniques periodístiques va retratar de molt bé l'ambient i els processos d'aquells anys a l'URSS. Vegeu Grossman, Vasili; *Todo fluye* o *Vida i Destí*.

⁶⁴² Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

⁶⁴³ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*. L'autora cita un discurs de Santiago Carrillo de l'1 d'abril de 1937 en el que va manifestar que *"la revolución no era el objetivo de muchos jóvenes por lo que la JSU había planteado la bandera de la alianza Nacional para la defensa de la patria"*. Tot i aquestes diferències ideològiques, en algunes zones com Euskadi sí que s'arribaren a acords per construir la unitat juvenil, segons Souto per la proximitat del front i l'amenaça bèl·lica.

*rebelde y heroico, que lucha por la libertad*⁶⁴⁴. Pocs dies després de fer públiques aquestes crítiques, en el Ple Regional de comarcals de les JJLL Catalunya, celebrat el 30 de gener de 1937⁶⁴⁵, es ratificà la intenció de constituir un Front de la Joventut Revolucionària que reconegués les transformacions des del 19 de juliol i que defensés guanyar la guerra i fer la revolució. Dos dies després, en el Ple Nacional de Regionals de la FIJL s'aprovaria un dictamen per organitzar aquest front també a nivell nacional. Les dues estratègies contraposades que acabarien provocant el xoc dels militants de base de la CNT i del POUM amb el PSUC i ERC durant els Fets de Maig de 1937 començaven a perfilar-se, i les joventuts vinculades als dos sectors també es posicionaven. En el Ple Nacional de Regionals de l'1 de febrer, també es va acordar que s'intentarien fer ràpidament les bases definitives per la constitució del Front Juvenil Revolucionari i que durant aquell mes es segellarien els pactes en mítings regionals que culminarien en una conferència nacional on quedaria definitivament establert⁶⁴⁶. El Comitè Regional de les JJLL de Catalunya va posar en pràctica ràpidament el que s'havia decidit i el 10 de febrer ja va enviar una circular a les delegacions explicant que no n'hi havia prou amb el Front de Joventuts creat per les

⁶⁴⁴ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 16. 28/1/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona. També deien estar convençuts que la major part de militants de les JSU que es sentien realment socialistes i marxistes no estarien d'acord amb les conclusions de la conferència.

⁶⁴⁵ Circular nº16 del Comité Regional de las JJLL. Id. 32922 (AMMM). Contenia un resum de les actes del Ple Regional de Comarcals celebrat el 30 de gener de 1937. En el Ple van arribar a la conclusió que no podien acceptar un front juvenil on no es tingués en compte la significació política i que consignes com "guanyar la guerra" o la defensa de la república burgesa, per ells no podien ser la base de la unió. També en aquest ple s'aprovaren les bases per establir el front juvenil revolucionari que el Comitè Regional ja havia publicat a *Ruta*, on s'establia que la unitat havia de tenir el doble objectiu de guanyar la guerra i fer la revolució.

⁶⁴⁶ "Acuerdos tomados en el Pleno Nacional de Regionales de la FIJL celebrado en Valencia". Id. 32922 (AMMM). En aquest document també s'especifica que s'havia d'impulsar la revolució davant l'avenç de la contrarevolució especialment a les regions perifèriques com Catalunya i Llevant on algunes organitzacions preconitzaven tornar a la república democràtica.

JSU, que deia era gris, i convocant-les al míting que havia de servir per la creació del FJR a Catalunya el 14 de febrer⁶⁴⁷.

L'acte es va celebrar a Plaça Catalunya i es van organitzar trens especials amb descomptes per facilitar l'assistència dels militants de comarques⁶⁴⁸. El míting va estar presidit per una representació de les Joventuts Socialistes del Sena (França). Obrí els parlaments Alfredo Martínez de les JJLL, després va intervenir Andrés Sabadell, representant de la columna "Joventut Comunista", que demanà el servei militar obligatori i que s'acabés amb la vida als cafès i als teatres de la rereguarda⁶⁴⁹. Amador Franco, delegat dels joves llibertaris al front d'Aragó, també va exigir que s'avancés en aquell front que havia estat desatès, i Ramon Vallejo de les Joventuts Sindicalistes reforçà aquestes idees defensant el comandament únic i un exèrcit organitzat. També van intervenir Wilebaldo Solano, secretari general de la JCI, Grunfeld de les JJLL d'Argentina, Amparo Poch de Mujeres Libres, el doctor Felix Martí Ibáñez, Jacinto Toryho per la FAI, i Fidel Miró del Comitè Regional de JJLL, que deixà clar que no només

⁶⁴⁷ Circular del Comité regional de las JJLL. Id. 32922 (AMMM). El míting també es va anunciar a la Vanguardia, vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.751, any LVI, 12 de febrer 1937. A banda d'aquest, també s'havia anunciat un míting regional d'afirmació revolucionària i anarquista de les JJLL de Catalunya que s'havia de celebrar el 9 de febrer a les 10 de la nit al Gran Price. En el que estava previst que intervinguessin Ricardo Mestre amb una al·locució que portava per títol "El exceso de política en la retaguardia", Jose Peirats que estava anunciat que parlés sobre "El centralismo es fatal para la revolución", a més de Fidel Miró "Proporcionalidad en la dirección del país", Felix Martí Ibáñez "Juventud puntal de la revolución", i Amparo Poch "La mujer en la guerra y en la revolución". Com es pot deduir dels títols de les intervencions, en aquells moments la posició ideològica de les JJLL catalanes ja estava ben definida. *La Vanguardia*, núm. 22.720, any LVI, 7 de gener 1937.

⁶⁴⁸ En una circular enviada pel Comitè Regional a les comarcals s'explicava que s'havia arribat a un acord i s'especificava quins trens s'havien d'agafar per anar al míting. Presentant el carnet de militant els aplicaven un descompte en el preu del bitllet. A la circular també s'animava als joves a portar pancartes amb els lemes: "¡Basta de parásitos!", "¡Abajo los grandes sueldos! ¡Sueldo máximo 500 ptas.!", "¡Ofensivas en todos los frentes para ganar la guerra!", "¡Hacer la revolución equivale a ganar la guerra!", "¡Viva el frente de la juventud revolucionaria!", a part dels que poguessin pensar a cada joventut. Circular del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 10/2/1937. Id. 32922 (AMMM).

⁶⁴⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.755, any LVI, 16 de febrer 1937. La constitució d'aquest front també va ser criticada anys després per Joan Garcia Oliver. Argumentava que les JJLL s'havien deixat manipular per els comunistes i que en realitat la major part d'organitzacions que el van subscriure no existien o estaven compostes per poca gent. Tampoc li va agradar que des del FJR es demanés la depuració de l'Escola Popular de Guerra ja que segons ell als comunistes els hi interessava la seva dissolució. Garcia Oliver, Juan; *El eco de los pasos*.

s'havien trobat per constituir el FJR, sinó també per fer reviure el foc de la revolució del 19 de juliol i que davant la tebiesa d'alguns governants, les JJLL no farien ni un pas més pel camí de la contrarevolució i la catàstrofe total. Les conclusions que s'acabaren adoptant en el míting van ser: afavorir la mobilització general, lluitar perquè totes les armes fossin enviades al front, adoptar les mesures militars necessàries per guanyar aviat la guerra, reafirmar la unitat antifeixista, que s'impulssessin mesures per aconseguir una marina, una aviació i un exèrcit revolucionari que garantissin la victòria, tenir responsabilitat en el comandament de les forces i la direcció del país, i frenar la contrarevolució.

També s'acordà que per poder fer realitat tots aquests punts, que a partir del dimecres següent el FJR començaria a recollir fusells de la rereguarda, i a partir del dissabte exigrien a tots els ciutadans útils per treballar un document de la UGT o la CNT en el que constés que feien una feina, i els que no el tinguessin serien mobilitzats per fer tasques al camp i treballs de fortificació. Per aconseguir tirar endavant aquestes mesures el FJR tenia previst estar al costat del govern de la Generalitat i del Govern nacional⁶⁵⁰, per això quan va acabar el míting tota la gent congregada va anar en manifestació fins al Palau de la Generalitat on una comissió va entrar a entregar les conclusions aprovades al president. Segons explica la crònica del míting⁶⁵¹, la en aquells moment plaça de la República s'omplí de gent que cridava "totes les armes al front!" i "mobilització general", i quan la comissió va sortir de la trobada amb Companys, Fidel Miró va explicar que el president els havia assegurat que portaria les

⁶⁵⁰ A més de aparèixer publicades a *La Vanguardia*, núm. 22.755, any LVI, 16 de febrer 1937, el Comitè Regional va enviar les conclusions a les delegacions locals. Vegeu "Conclusiones adoptadas en el mitin organizado por las Juventudes Libertarias celebrado el día 14 de febrero de 1937 para la constitución del Frente de la Juventud Revolucionaria". Id. 32922 (AMMM).

⁶⁵¹ *La Vanguardia*, núm. 22.755, any LVI, 16 de febrer 1937

propostes al Consell de la Generalitat i les faria arribar al Govern central. Pel que sembla durant la manifestació i després, grups de joves van recórrer els cinemes de la ciutat fent sortir el públic dels locals i també van fer enretirar les taules de l'exterior dels cafès obligant a aixecar-se als clients que hi havia. Aquestes accions espontànies van ser rectificades al mateix vespre per ordre dels organismes oficials, de la FL de JJLL de Barcelona i del Comitè Regional.

Com destaca Sandra Souto, havia quedat constituït el Front de la Joventut Revolucionària a Catalunya sense haver comunicat prèviament l'acord al Comitè Peninsular de la FIJL, com aquest va criticar en el Ple Nacional de Regionals de l'1 de març⁶⁵². Estava format a més de per les JJLL, per les Joventuts Sindicalistes, la JCI, la Federació d'estudiants comunistes del POUM, les Joventuts de la Unió Esportiva Obrera, la Unió de Joves Cooperativistes, Mujeres Libres, la Juventud Federal Ibérica, la FECL i els estudiants de la CNT⁶⁵³. Aviat també es començaren a constituir FJR a nivell comarcal, per exemple a Figueres es constituí el 27 de febrer de 1937 amb un acte al Teatre Principal on s'acordà, a més de les consignes que ja s'havien aprovat a Barcelona: la clausura dels prostíbuls i el tancament immediat dels balls, les tavernes, cafès i bars; la detenció de tots els desafectes que serien sotmesos a judici en tribunals revolucionaris, així com la revisió de tots els processos fets fins el moment exigint responsabilitats als testimonis pels que es va absoldre als militars de Girona; l'enviament dels ciutadans que no fossin útils a fer fortificacions a les costes; la

⁶⁵² Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*. Segons l'autora en aquest Ple de regionals el Comitè Peninsular també va dir haver enviat les bases a totes les organitzacions menys al POUM per no considerar-ho oportú.

⁶⁵³ Vegeu la composició del Front a la circular nº19 del Comitè Regional de las JJLL de Catalunya: "Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrado el 6 i 7 de marzo de 1937". Id. 32922 (AMMM). En aquest Congrés es va exposar com havia anat tot el procés de constitució del FJR.

supressió de la jornada de 40 hores a Figueres i la creació de batallons de treball voluntari; el control per part del FJR dels cinemes per poder realitzar sessions de cine social; i que totes aquestes propostes fossin discutides davant del poble reunit en assemblea general⁶⁵⁴.

A Mataró també es convocà una assemblea al cinema Gayarre el 18 de febrer per constituir el FJR⁶⁵⁵. S'hi aprovaren les mateixes conclusions que en el míting de Barcelona i es nomenà un comitè compost per Xauradó i Oller, per les JJLL, Vila i Serra, per les Joventuts Cooperativistes, Riera i Clariana, per Estat Català, Mollà i Sebé pel POUM, Esteve i Salomó, per les JEREC, Loza i Simon, per les joventuts que no estaven organitzades, i Gil i Fontanils, per les JSUC⁶⁵⁶. Com es pot comprovar resseguint les organitzacions que en formaven part, el FJR de Mataró era molt més ampli que el que s'havia constituït a Barcelona el 14 de febrer. A la capital del Maresme s'havia aconseguit el que no havia estat possible a nivell català o estatal: la unió de totes les forces juvenils que es consideraven antifeixistes de la ciutat. Com explicaven a les seves conclusions *“són hores de sacrifici i tothom ha renunciat a punts de vista en pro de la unió”*. Esperaven que el poble també es fes càrrec de les circumstàncies i que s'instaurés a la rereguarda un estat d'ànim propens a la comprensió. Anunciaven que estaven disposats a complir totes les consignes del consell municipal, del govern de la Generalitat i del Nacional, i demanaven no haver d'adoptar mesures extremes perquè tothom complís amb la seva obligació. Consideraven que el poble volia que es seguís avançant en la guerra i la revolució i

⁶⁵⁴ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*. Año 1, época primera, número 4. Figueres 5/03/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁶⁵⁵ “Pel front Jovenívol Revolucionari”. *Llibertat*, núm. 179, 17/2/1937 (ACM).

⁶⁵⁶ *Llibertat*, núm. 180, 19/2/1937 (ACM).

afegien a les conclusions aprovades a Barcelona: la reducció de la burocràcia, el control del racionament per evitar les diferències que hi havia, el treball obligatori en les obres de fortificació, defensa i en les dels refugis, i que el conseller de defensa procurés que es donés educació antifeixista als milicians de la caserna de Mataró⁶⁵⁷. Malauradament, com s'explicarà més endavant, aquesta unió i les bones intencions dels joves mataronins van durar poc menys d'un mes.

Un altre ciutat on es va constituir el FJR va ser a Igualada, on a finals de març les JJLL locals van nomenar a dos representants pel comitè d'enllaç que havia de negociar la unió⁶⁵⁸. El 4 d'abril es va celebrar el primer míting conjunt del FJR d'Igualada per explicar el programa conjunt de com guanyar la guerra i fer la revolució en el que van intervenir representants de les Joventuts Cooperativistes, de les Joventuts i del Secretariat femení del POUM, de les JJLL, que presidiren l'acte, i de Mujeres Libres, a més de comptar amb la presència de Santana Calero⁶⁵⁹. En d'altres ciutats com Badalona, l'11 d'abril encara no s'havia arribat a un acord i per aquest motiu les JJLL de les barriades de la Salut, Artigas, de la col·lectivitat Cros i les de Badalona centre, van celebrar una reunió plenària per estructurar la Federació Local de les joventuts de la ciutat degut als problemes organitzatius que estaven tenint per l'envergadura que havia agafat el moviment i els que els plantejava també portar a la pràctica el FJR⁶⁶⁰. Segons es publicà al diari-mural de les JJLL *Esfuerzo*, també es van fer mítings per

⁶⁵⁷ "El Front Jovenívol Revolucionari". *Llibertat*, núm. 187, 26/2/1937 (ACM).

⁶⁵⁸ No s'especifiquen els noms complets dels dos representants de les JJLL igualadines, només els seus cognoms Casellas i Oliver. *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.13, any 1, 27 de març 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals)

⁶⁵⁹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.15, any 1, 10 d'abril 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

⁶⁶⁰ *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica*. Año II, Badalona, 10/4/1937 núm.28. (CEDALL).

segellar fronts de la joventut revolucionària a Pla del Besós i a Girona⁶⁶¹, i per una carta que enviaren les JJLL de Banyoles al Comitè Regional, en aquesta ciutat també s'intentà la unió entre les JSUC, JCI i els joves anarquistes⁶⁶². Semblava que el FJR tirava endavant a Catalunya i ben aviat es començaren a organitzar accions per portar a terme les conclusions aprovades el 14 de febrer a Barcelona.

2.2 Les Joventuts Llibertàries i la polèmica per la militarització de les columnes.

Un dels acords al que s'havien compromès les organitzacions que formaren el FJR era el d'afavorir la mobilització militar, un dels temes més candents el febrer de 1937 després de mesos marcats per la tensió que havia provocat l'organització de l'anomenat Exèrcit de Catalunya, que havia estat creat el 6 de desembre de 1936. Com destaca Ramon Brusco⁶⁶³, aquest exèrcit havia tingut una evolució molt lenta per la negociació entre el Govern de la República, que l'octubre de 1936 va decretar l'organització de l'Exèrcit Popular sota el comandament de Largo Caballero, i el Govern de la Generalitat que havia preferit, exercint "l'autonomia de guerra"⁶⁶⁴, crear una força militar independent amb una estructura també diferenciada. A més de les

⁶⁶¹ *Esfuerzo. Periódico Mural de las Juventudes Libertarias de Cataluña. Año 1, núm. 1, 2ª Semana de Marzo de 1937. PS-CARTELES, 620. (CDMH)*

⁶⁶² No s'ha localitzat cap evidència que el pacte s'acabés realitzant. Segons explicaven els joves de Banyoles, les JSUC de la ciutat en principi havien acceptat unes bases que després rebutjaren per presentar-ne unes altres que segons les JJLL es podien interpretar de diverses maneres i que no van veure del tot clares. El Comitè Regional els contestà que ja havien fet bé de no signar res que no fossin les bases del FJR. "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos", PS-BARCELONA,140,4 Carpeta 1,doc.14-15 (CDMH)

⁶⁶³ Brusco, Ramon; "La creació d'un nou exèrcit revolucionari. Del somni de l'Exèrcit de Catalunya a la realitat de l'Exèrcit Popular". *La Guerra Civil a Catalunya (volum 2). Una revolució en plena guerra*, dirigit per Solé i Sabaté J.M. i Villarroya i Font, J.

⁶⁶⁴ Segons Brusco, és el nom amb el que es coneix el període en el que amb motiu de la guerra Catalunya va assumir més competències de les que estaven recollides a l'Estatut de Núria. El 17 d'agost de 1936 van ser traspassats els serveis de policia de fronteres, emigració i extradició, el 28 d'agost les disposicions publicades al *Diari Oficial de la Generalitat* van passar a tenir força legal, i més endavant la Generalitat també organitzà les indústries de guerra. Brusco, Ramon; "La creació d'un nou exèrcit revolucionari. Del somni de l'Exèrcit de Catalunya a la realitat de l'Exèrcit Popular". *La Guerra Civil a Catalunya (volum 2). Una revolució en plena guerra*, dirigit per Solé i Sabaté J.M. i Villarroya i Font, J.

discrepàncies entre la CNT-FAI i la Generalitat per la reticència dels anarquistes a la militarització de les columnes de voluntaris. De fet el govern de Companys havia intentat, amb diversos decrets, anar prenent el control de les columnes i de la mobilització dels efectius que marxaven cap el front des del mes d'agost de 1936, però aquestes disposicions havien xocat, segons Villarroya⁶⁶⁵, amb les reticències de les bases anarquistes com va passar per exemple amb l'intent de mobilització de les lleves de 1933, 1934 i 1935 a finals de juliol de 1936.

L'anunci d'aquesta crida per part de la Generalitat provocà que, segons un escrit de la CNT a *Solidaridad Obrera*⁶⁶⁶, 10.000 soldats es rebel·lessin i reunits en assemblea al Teatre Olímpia el 4 d'agost de 1936, decidissin no incorporar-se als quarters. Com ells mateixos manifestaren: *"A las milicias iremos. Al frente también. Pero a los cuarteles, como antes, en calidad de soldados, sometidos a disciplinas y órdenes no emanantes de las fuerzas populares, no"*⁶⁶⁷. La CNT demanava al govern que havia d'entendre que la única manera de vèncer al feixisme era amb les milícies que representaven el poble en armes, i que s'havia de deixar que aquests nois anessin al front enquadrats en les columnes tal i com ells havien decidit. Segons Josep Antoni Pozo, aquesta rebel·lió fou organitzada per les JJLL que es negaven a retornar als models de l'exèrcit tradicional⁶⁶⁸. Malgrat que l'acte no es fes en nom dels joves llibertaris, la coincidència del discurs del manifest que sortí de l'assemblea de joves soldats a l'Olímpia amb el de l'organització juvenil és evident i fa entreveure com a mínim una col·laboració. L'endemà el Comitè Central de Milícies Antifeixistes d'acord

⁶⁶⁵ Villarroya i Font, J; "Les primeres columnes cap al front. Un exèrcit de voluntaris per aturar el feixisme". *La Guerra Civil a Catalunya (volum 1). Alçament militar i primers mesos de guerra.*

⁶⁶⁶ *Solidaridad Obrera*, 5/8/1936. AÑO VII. EPOCA VI. (CEDALL)

⁶⁶⁷ *Solidaridad Obrera*, 5/8/1936. AÑO VII. EPOCA VI. (CEDALL)

⁶⁶⁸ Villarroya i Font, J; "Les primeres columnes cap al front. Un exèrcit de voluntaris per aturar el feixisme". *La Guerra Civil a Catalunya (volum 1). Alçament militar i primers mesos de guerra.*

amb la Conselleria de Defensa de la Generalitat, publicava una nota a *Solidaridad Obrera* demanant als soldats que es reintegressin als quarters per posar-se a disposició dels comitès de les milícies constituïts sota la jurisdicció del Comitè Central de Milícies Antifeixistes⁶⁶⁹, i les següents setmanes continuaren formant-se arreu del territori centúries i grups de voluntaris.

El 24 d'octubre de 1936, però, poques setmanes després de la dissolució del CCMA i de l'entrada dels representants de la CNT al govern de la Generalitat, es publicava un decret de militarització de les columnes que va ser molt mal rebut pels milicians del front d'Aragó. Com destaca Miquel Amorós⁶⁷⁰, a finals d'octubre Gregorio Jover amb alguns delegats de les centúries es van presentar a Barcelona per denunciar davant la CNT que l'arribada de reclutes acabaria amb l'esperit revolucionari de les milícies. El Comitè Regional de la central sindical es va comprometre a mantenir informats als milicians i a consultar-los les disposicions que en el futur els poguessin afectar, però aquestes explicacions no van calmar del tot els ànims i la columna Durruti en una reunió a Osera, l'1 de novembre, es mostrà contrària a la nova mesura i Bonaventura Durruti va fer un discurs, reproduït a *Acracia*, en el que mostrava el seu rebuig al decret de militarització i acusava als consellers de ser ells els que no tenien ordre ni control a la rereguarda⁶⁷¹. La situació no millorà després de la seva mort i

⁶⁶⁹ *Solidaridad Obrera*, 6/8/1936. AÑO VII. EPOCA VI. (CEDALL)

⁶⁷⁰ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*

⁶⁷¹ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*. En aquest llibre es reproduïx un fragment d'aquest discurs en el que Durruti es mostrava molt contundent: "Vais equivocados consejeros con el decreto de militarización de las Milicias. Ya que habláis de disciplina de hierro, os digo que vengáis conmigo al frente. Allí estamos nosotros que no aceptamos ninguna disciplina, porque somos conscientes para cumplir con nuestro deber. Y veréis nuestro orden y nuestra organización. Después vendremos a Barcelona y os preguntaremos por vuestra disciplina, por vuestro orden y por vuestro control, que no tenéis".

segons Amorós⁶⁷², molts milicians van demanar la baixa en aquesta i a altres columnes. El Comitè Regional de la CNT envià a José Manzana⁶⁷³ al front per intentar reorganitzar la columna Durruti, però aquesta va quedar dividida entre els que acceptaren la militarització i els més reticents, que eren els milicians de la IV^a agrupació sector de Gelsa i els del grup internacional. Entre el 5 i el 8 de febrer de 1937 es celebrà a València un ple de columnes confederals i anarquistes en el que no es va arribar a cap acord.

Finalment, després de la intervenció de Pablo Ruiz, representant dels milicians de Gelsa, en el Ple Regional de Grups Anarquistes de Catalunya del 14 de febrer, els secretaris del Comitès Regionals de la CNT, de la FAI i de la FL de Grups Anarquistes, van escriure una carta dirigida als milicians contraris a enquadrar-se a l'exèrcit en la que se'ls donava l'opció de quedar-se al front i militaritzar-se, que és el que va acabar fent per exemple la "Columna de hierro" després de fer una assemblea per decidir-ho, o tornar a la rereguarda de manera ordenada. Com destaquen Guillamón⁶⁷⁴ i Preston⁶⁷⁵, el febrer de 1937 prop d'un miler de milicians de Gelsa van tornar a Barcelona amb les seves armes, on van confluïr amb altres crítics al procés de militarització i a l'entrada de la CNT al govern com Jaume Balius⁶⁷⁶, que feia mesos que

⁶⁷² Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*. Vegeu també Guillamón, Agustí; *La agrupación Los amigos de Durruti, 1937-1939*

⁶⁷³ Havia estat assessor militar de Durruti.

⁶⁷⁴ Guillamón, Agustí; *La agrupación Los amigos de Durruti, 1937-1939*.

⁶⁷⁵ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*.

⁶⁷⁶ Jaume Balius havia estat militant d'Estat Català i va viure un temps a l'exili durant la Dictadura de Primo de Rivera. A principis dels anys 30 desencantat per la cessió de Macià a l'autonomisme, va militar al BOC i posteriorment se'n allunyà i es vinculà a l'anarquisme. Va formar part de la redacció de *Solidaridad Obrera* fins que en va assumir la direcció Jacinto Toranzo, amb el que va tenir conflictes des del primer moment. El gener de 1937 fou nomenat director de *La Noche*, un diari que sortia als vespres gestionat per una cooperativa de treballadors de la CNT. També va ser col·laborador de *Ruta* i *Ideas*, setmanari crític amb la línia oficial de la CNT que s'editava a l'Hospitalet. La redacció de *Ideas* estava formada per Liberto Callejas, antic director de *Solidaridad Obrera* que havia dimitit a finals d'octubre de

publicava articles contra la col·laboració dels anarquistes amb les institucions. Aquest sector disconforme va constituir l'agrupació "Los amigos de Durruti"⁶⁷⁷ que va coincidir en molts dels punts que defensava, com la denuncia de la contrarevolució, el recolzament a la reorganització de les forces militars per constituir un exèrcit revolucionari, o l'establiment del salari familiar, amb els punts que s'havien acordat en el FJR a principis de febrer o amb algunes de les idees que les JJLL difonien des de les pàgines de *Ruta* i *Esfuerzo*⁶⁷⁸. De fet algun militant de les JJLL, com Santana Calero, va pertànyer a l'agrupació i un dels primers manifestos de "Los amigos de Durruti" va ser publicat a *Ruta* l'1 d'abril de 1937. Malgrat aquestes connexions, però, els joves llibertaris no semblava que en principi es volguessin deixar tutelar per ningú i a la contraportada del mateix número de *Ruta* on va aparèixer el manifest de la nova agrupació escrivien: *"Nos asquean esos sabiondos que cada vez que se dirigen a la juventud lo hacen en un tono pseudo-paternal y pseudo-piadoso. Las juventudes auténticamente revolucionarias no necesitan consejos que la hagan moderar su marcha. No somos mesnadas al servicio de cualquier ideal por generoso que sea, sino fuerza diamante que debe determinar posiciones y señalar directrices. (...) Nuestros paternales amigos se nutrieron de cultos a lo muerto. Tan degradante es ser un necrófago material, como moral. (...) No queremos ni seminaristas del anarquismo ni tampoco oportunistas prontos a refocilarse en las pesebreras del Estado (...) Frente a*

1936, i altres crítics com Fontaura, Floreal Ocaña, José Xena, Ginés Alonso i José Abella. Vegeu Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los amigos de Durruti*.

⁶⁷⁷ La comissió organitzadora va començar a funcionar a finals de febrer de 1937 des del local del Sindicat de Periodistes situat a la Rambla de Catalunya. El 15 de març es va celebrar l'assemblea constitutiva de l'agrupació i la Junta Directiva va quedar formada per: Félix Martínez (secretari), Jaume Balius (vice-secretari), José Paniagua (tresorer), Antoni Puig (comptador), Francesc Carreño, Pablo Ruiz, Antonio Romero, Serafín Sobías i Eduardo Cerveró (vocals). Vegeu Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los amigos de Durruti*. Segons aquest autor i Paul Preston, l'agrupació va arribar a comptar amb més de 4000 afiliats el maig de 1937. Després de la seva constitució el seu local social va quedar fixat a la cantonada de les Rambles amb el carrer Hospital.

⁶⁷⁸ Guillamón, Agustí; *La agrupación Los amigos de Durruti, 1937-1939*.

*las vacilaciones y el sentido moderado de los iconos de carne, tenemos que responder con la teoría y la acción para evitar que al soslayar la primera seamos una fuerza ciega que actúe al dictado de cualquier chalan*⁶⁷⁹.

Deixaven clar el que els molestava i que ningú els pretengués dirigir o manipular, tampoc la CNT, que els instava a que s'incorporessin als cossos militars i de seguretat davant la falta d'interès que semblaven tenir les JJLL per aquest tema. Com es dedueix de les actes d'algun dels plens de la FIJL i de la Regional de JJLL de Catalunya de principis de 1937, la CNT havia fet arribar a l'organització juvenil una circular sol·licitant militants que poguessin ocupar càrrecs a les comissàries i com a tècnics militars, perquè els joves anarquistes no es prestaven a formar part d'aquests organismes i això comportava que els llocs que corresponien a la CNT quedessin buits en benefici d'altres forces que deien estaven acaparant tots els càrrecs⁶⁸⁰. La FIJL en el seu Ple Peninsular de Regionals de l'1 de gener de 1937, va acordar que totes les joventuts, d'acord amb el sindicat de la CNT de cada localitat, designarien companys per ocupar aquests llocs i que en cas de cobrar un sou, només es quedarien el necessari per cobrir les seves necessitats personals i la resta el donarien a les respectives joventuts⁶⁸¹. En el Ple Regional de comarcals de les JJLL de Catalunya del 30 de gener de 1937, es reafirmà aquesta idea i es va considerar necessari que hi hagués

⁶⁷⁹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 25. 1/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁶⁸⁰ Tot i que a les circulars s'explica que aquests càrrecs els estan ocupant els "marxistes", els anarquistes es referien bàsicament al PCE i al PSUC.

⁶⁸¹ Circular nº14 del Comité Regional de JJLL de Cataluña. "Acuerdos del Pleno Peninsular de Regionales celebrado el 1 de enero de 1937". Id. 32922 (AMMM). A la circular número 15 s'insistia en aquest tema i es demanava a les locals i comarcals que complissin amb el que se'ls indicava a les circulars de la CNT. Les delegacions havien d'enviar les dades dels militants que poguessin ocupar càrrecs perquè així el Comitè Nacional pogués col·locar-los en els llocs on la CNT havia d'estar representada: "*para no tener que lamentar hechos que ocurren por nuestra ausencia*". Es destacava que aquests companys havien d'estar disposats a obeir la disciplina orgànica per anar a ocupar els llocs que els designessin i també es donaven instruccions per ingressar al cos de seguretat interior "*que va a formarse y cuyo control nos interesa poseer*". Circular nº15 del Comité Regional de JJLL de Cataluña, 22/1/1937. Id. 32922 (AMMM).

militants de les joventuts que s'integressin als cossos armats per poder controlar i mantenir en marxa la revolució, i que també s'incorporessin a l'Escola Popular de Guerra⁶⁸² perquè consideraven més prudent que la direcció de l'Exèrcit Popular estigués a càrrec de la "joventut treballadora revolucionària"⁶⁸³.

Després de l'estancament del front d'Aragó i de la derrota de Màlaga, el febrer de 1937, semblava imposar-se la idea que ja no es podia esperar més a reestructurar les forces militars i anar cap a la creació d'un exèrcit fort. El 28 de febrer de 1937 es va fer una gran manifestació pro-Exèrcit Popular a Barcelona en la que van participar partits i sindicats com la CNT, la UGT, el PSUC, ERC, delegacions de les columnes del front, alumnes de l'Escola Popular de Guerra, les forces de seguretat, i els grups de defensa passiva com la Creu Roja, els bombers... Lluís Companys presidí l'acte i com va dir en el seu discurs, amb la gran desfilada d'aquell dia donava per iniciada la formació de "l'Exèrcit Popular Regular del poble català"⁶⁸⁴. Els joves llibertaris, que en altres èpoques tant havien criticat el militarisme, els exèrcits regulars, i havien participat en els aixecaments contra el govern de la República i la Generalitat de 1932 i 1933, desfilaren amb una pancarta que deia "*Presente las JJLL, presente*". En aquells moments podia semblar que estaven d'acord amb el discurs del que en altres temps havia estat el seu enemic, que demanava la promesa de fer tots els esforços per vèncer

⁶⁸² El 8 de setembre de 1936 Diaz Sandino, en aquells moments al capdavant de la Conselleria de Defensa de la Generalitat, havia decretat la creació de l'Escola Popular de Guerra per cobrir el dèficit d'oficials i comandaments entremitjos que patia la República des de l'aixecament militar. Segons Garcia Oliver, malgrat aquesta designació oficial la idea de l'escola va sorgir arran d'una conversa entre ell, el general Escobar i el comandant Guarner. Segons el dirigent anarcosindicalista es posà en marxa des del CCMA amb la col·laboració d'Escobar, Guarner i el comandant Lara del Rosal designat per Escobar. Quan els anarquistes entraren en el govern de Largo Caballero, Garcia Oliver també es va encarregar d'organitzar Escoles Populares de Guerra en d'altres punts del territori republicà. Vegeu Garcia Oliver, Joan; *El Eco de los pasos*.

⁶⁸³ Circular nº16 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. Id. 32922 (AMMM). La circular contenia un extracte dels principals acords del Ple Regionals de Comarcals de les JJLL de Catalunya celebrat el 30 de gener de 1937.

⁶⁸⁴ *La Vanguardia*, núm. 22.766, any LVI, 2 de març 1937.

el feixisme davant una multitud que contestava com una sola veu que ho farien⁶⁸⁵, o que havien claudicat i renunciat a les seves idees al acceptar formar part dels organismes militars o de l'Escola de Guerra, però els escrits que apareixien a la premsa juvenil deixaven molt clar que no permetrien que aquest exèrcit fos com els que tant havien combatut temps enrere.

Com explicaven a *Ruta*, *“no admitiremos y combatiremos que tal fuerza sea antirrevolucionaria por la presión de algunos sectores incompatibles con las normas revolucionarias que el proletariado se dictó en julio”*⁶⁸⁶. Pensaven que havia de ser un exèrcit que defensés les conquestes econòmiques dels treballadors, que impedís la tirania fos del color que fos, que estigués controlat per les organitzacions revolucionàries, que evités estar mediatitzat per normes militaristes i que cada home que en formés part fos un combatent de la revolució⁶⁸⁷. Segons defensaven, la presència dels joves a l'exèrcit *“no puede implicar ideológicamente sometimiento a la política del Estado. (...) Acatar pues, la incorporación a filas no significa hipotecar el pensamiento y la acción transformadora”*⁶⁸⁸. Les JJLL defensarien fins al final la idea de l'exèrcit revolucionari, que segons el seu criteri era l'únic que podia garantir guanyar la guerra, i els passos que van seguir durant aquells mesos semblaven anar a reafirmar aquesta idea. Com explicaven a mitjans d'abril, la contrarevolució pretenia reclutar un exèrcit sense personalitat que pogués ser utilitzant quan convingués per aixafar el proletariat, per aquest motiu ells esperaven contrarestar aquest pla amb la formació

⁶⁸⁵ *La Vanguardia*, núm. 22.766, any LVI, 2 de març 1937.

⁶⁸⁶ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 21, 4/3/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁶⁸⁷ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 21, 4/3/1937 i *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 24, 25/3/1937. Ambdós a CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona

⁶⁸⁸ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 24, 25/3/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

de cossos de l'exèrcit formats per joves treballadors conscients. *“Sin exhibiciones espectaculares en las Ramblas pero adiestrándose en paso tras un tambor. Procurando ser, no soldaditos de salón, sino dignos hermanos de los milicianos que dan su sangre en los campos de batalla. Este es el camino para la juventud de la retaguardia, para la juventud consciente y digna”*⁶⁸⁹.

Pocs dies abans de participar en la manifestació pro-exèrcit popular i complint un dels punts acordats en el FJR, les JJLL van organitzar unes oficines de reclutament per poder crear batallons juvenils amb els que, com ells mateixos explicaven, no només pretenien reclutar simples soldats sinó que esperaven proporcionar: *“una fuerza moral que permita hacer pesar nuestras iniciativas en el seno de las organizaciones sindicales y estamentos oficiales para ganar la guerra y hacer la revolución”*⁶⁹⁰. Segons una circular de la Secretaria de Guerra del FJR, la idea era que les organitzacions que pertanyien al FJR obrissin oficines de reclutament perquè cada una pogués organitzar un batalló que estigués armat i així després tindrien més força moral per demanar armes pels que s'anirien formant després i el desarmament o la marxa al front de les forces d'ordre públic. També tenien previst demanar a la Conselleria de Defensa un quarter per allotjar aquests batallons de reserva de joves i instruir-los, i s'indicava, a més, que a cada barri s'organitzessin cursos de preparació tècnic-militar⁶⁹¹. Els dies 23 i 24 de febrer ja apareixien a *La Vanguardia*, entre les crides d'altres organitzacions per la mobilització general de la joventut, un anunci de les JJLL demanant als joves que tinguessin fusell que s'apuntessin als batallons que

⁶⁸⁹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 27, 17/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁶⁹⁰ “Informe que el Comité Regional presenta al Congreso Regional que se celebra los días 6 y 7 de marzo en BCN”. Id. 32922 (AMMM).

⁶⁹¹ “Frente de la Juventud Revolucionaria. Comité Central. Secretaria de Guerra”. Id. 32922 (AMMM).

estava organitzant el Comitè Regional que en breu sortirien cap el front, que si no estaven disposats a anar a lluitar donessin el fusell perquè fos utilitzat per algun soldat, o que en cas de no tenir cap arma col·laboressin amb diners o joies. Els interessats podien apuntar-se a la Via Durruti 32-34, 3r pis departament 59, o a qualsevol secretaria de les JJLL⁶⁹². Com explicaven des de les pàgines de *Ruta*, aquests batallons, la recol·lecta de fusells o diners, i les brigades de treball per la fortificació de costes que també volien promocionar, sabien que no solucionarien totalment els problemes econòmics o militars que hi havia, però esperaven que poguessin ser *“la iniciación del salvamento efectivo, del cambio repentino en el proceso de negligencia, de negociación y derrotista hasta aquí seguido. La juventud revolucionaria ha expuesto vigorosamente (...) que no está dispuesta a tolerar por más tiempo que se prosiga coartando las aspiraciones del pueblo, ahogando las ansias revolucionarias de la clase trabajadora, tratando de encauzar por el sendero contrarrevolucionario que conducen al pantano inmundo de la sociedad burguesa, los esfuerzos del proletariado. Seremos, somos, mejor dicho, los iniciadores del nuevo periodo revolucionario, que dando por terminado el prolongado y peligroso compás de espera, vamos a dar continuidad a la gesta gloriosa del 19 de julio”*⁶⁹³.

La crida va semblar tenir èxit i davant el nombre creixent de cartes de nois que volien enrolar-se que arribaven al Comitè Regional, aquest va haver de publicar una nota el 6 de març demanant als joves de fora de Barcelona que no calia que seguissin enviant cartes al Comitè Regional ni que anessin a la ciutat per fer cap gestió. Només

⁶⁹² *La Vanguardia*, núm. 22.760, any LVI, 23 de febrer 1937 i *La Vanguardia*, núm. 22.761, any LVI, 24 de febrer 1937.

⁶⁹³ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 20, 25/2/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

s'havien d'apuntar a les seves respectives joventuts i aquestes ja farien arribar la informació a les comarcals i aquestes a la Regional. Se'ls demanava que s'intentessin entrenar cada dia en l'ús d'armes i que quan estigués prevista la sortida cap el front ja se'ls notificaria mitjançant una circular i també s'anunciaria a la premsa i a les ràdios⁶⁹⁴. Pels joves que vivien a Barcelona el Comitè Regional inicià a partir del 10 de març uns cursos de preparació tècnica-militar, a càrrec de militants llibertaris que estaven a l'Escola Popular de Guerra⁶⁹⁵. S'anunciava que s'hi aprendrien a utilitzar tota classe d'armes, a tirar bombes, que més endavant s'inclourien classes sobre tancs i que també s'inculcaria als joves la convicció de guanyar la guerra i la disciplina revolucionària. La instrucció, que es va anunciar a *La Vanguardia* i a *Solidaridad Obrera*, era cada dia a les 18.30h a diversos barris de Barcelona agrupats en diferents zones segons les JJLL de les que es formés part⁶⁹⁶:

Zona 1ª (JJLL de Serveis públics, Espectacles públics, Funcionaris municipals i Indústries químiques). Les explicacions teòriques anaven a càrrec de les JJLL indústries químiques i es realitzaven al carrer Casp número 52 i la instrucció pràctica a la plaça de toros de la Monumental.

Zona 2ª (JJLL del Centre, Sanitat, Districte primer, Pell, Distribució, Arts gràfiques, Metal·lúrgia, i Barceloneta). Les explicacions teòriques es realitzaven al cinema Marina i la instrucció pràctica a la plaça de toros de la Barceloneta.

⁶⁹⁴ *Solidaridad Obrera*, 6/3/1937. Año VIII. (CEDALL)

⁶⁹⁵ *La Vanguardia*, núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937.

⁶⁹⁶ *La Vanguardia*, núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937 i *La Vanguardia*, núm. 22.774, any LVI, 11 de març 1937. *Solidaridad Obrera*, 13/3/1937. Año VIII. (CEDALL)

Zona 3ª (JJLL del Poble Sec, Sindicat de l'automòbil i Districte V). Les explicacions teòriques es rebien al carrer Cabanyes 33-35 i la instrucció pràctica al camp de futbol del Poble Sec.

Zona 4ª (Federació Estudiantil de Conciències Llibres i JJLL Escuela del Trabajo). La teoria s'impartia a la sala d'actes de l'Escola del Treball i les pràctiques al camp de futbol del Poble Sec.

Zona 5ª (JJLL "Luz y Fuerza" i Alimentació) les classes teòriques eren a la sala d'actes de les JJLL d'Alimentació i les pràctiques a la plaça de toros de la Monumental.

Zona 6ª (JJLL de Sants i les Corts). La teoria s'impartia a la Torre Damians 6-8 a Hostafrancs i les pràctiques al camp futbol de les Corts.

Zona 7ª (JJLL de Sarrià, Bonanova i Sant Gervasi) Les classes teòriques eren al local de les JJLL de la plaça de la Bonanova i la pràctica al camp de futbol Atlètic.

Zona 8ª: (JJLL de Gràcia i Can Baró). La teoria era al carrer Rebeldes, 12, en el local de les JJLL de Gràcia, i la pràctica al camp de futbol de l'Europa.

Zona 9ª (JJLL Monte Carmelo, Vallcarca i Horta). Les classes teòriques es donaven al Cinema Popular i les pràctiques a l'Agrupació Popular del Carmel.

Zona 10ª (JJLL Hospital General, Poblet i "Fuerte Pio"). La teoria era al local de les JJLL Poblet, al carrer Sicília 249 i la pràctica al camp de futbol de Fort Pienc.

Zona 11^a (JJLL de el Clot, la Sagrera i Sant Andreu). Les classes teòriques es desenvolupaven al carrer Eugenio Paradedada, 146 i la pràctica al camp de filatures Fabra i Puig.

Zona 12^a (JJLL “Antorcha” i Poble Nou). La teoria era al Cinema Alianza i les pràctiques al camp de futbol del Júpiter.

El 16 de març el Secretariat de Guerra del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya demanava des de les pàgines de *Solidaridad Obrera*, que es presentessin a les seves oficines per marxar immediatament al front els joves apuntats als Batallons que sabessin llançar bombes per haver fet anteriorment el Servei Militar⁶⁹⁷. Així el 17 de març de 1937, va sortir cap el front d’Aragó el primer batalló de joves organitzat per les JJLL de Barcelona, que s’integraren a la columna “Rojo y Negra”, i el dissabte 20 de març marxava el grup de voluntaris organitzat pel Comitè Regional. En una nota a la premsa s’assegurava que entre les dues expedicions havien anat cap el front 500 joves entrenats en els camps d’instrucció de la Joventut Revolucionària i equipats amb fusells recollits pel Comitè Regional de les JJLL de Catalunya⁶⁹⁸. Aquella mateixa setmana també es van convocar tots els membres de JJLL de 17 a 35 anys, que no estiguessin ja mobilitzats ni cridats a quintes, perquè el diumenge 21 de març anessin a fer pràctiques de guerra i de vida de campanya als afores de Barcelona⁶⁹⁹. Aquestes maniobres realitzades els diumenges van continuar les setmanes següents, per exemple el 4 d’abril es cità a tots els batallons de les joventuts revolucionàries a les

⁶⁹⁷ *Solidaridad Obrera*, 16/3/1937. Año VIII. (CEDALL)

⁶⁹⁸ *La Vanguardia*, núm. 22.780, any LVI, 18 de març 1937 i *La Vanguardia*, núm. 22.782, any LVI, 20 de març 1937. També es destacava que 80 dels voluntaris de la primera expedició estaven especialitzats en tirar bombes i cartutxos de dinamita.

⁶⁹⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.780, any LVI, 18 de març 1937. La convocatòria era del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya i aspiraven aconseguir mobilitzar, segons deien a la nota de premsa, a 1000 joves.

7.30h del matí a la plaça d'Horta per anar a fer una gira a la muntanya⁷⁰⁰, i el diumenge següent se'ls tornà a convocar a les 6.30h a Plaça Catalunya, o a les 7.15h al peu del funicular de Vallvidrera, per continuar el que anomenaven “*prácticas domingueras en las vecinas montañas*”⁷⁰¹. A principi del mes d'abril, el Comitè Regional també va fer una crida als militants apuntats als batallons de la Joventut Revolucionària majors de 20 anys disposats a marxar al front per tal de preparar una nova expedició⁷⁰². A finals del mateix mes, s'estava organitzant un batalló de fortificacions que tenia convocada la sortida cap el front d'Aragó el 30 d'abril a les 7 del matí des de l'estació de França⁷⁰³, i el 2 de maig s'anunciava la formació d'un batalló de xoc de les JJLL per incorporar-se a la Divisió Durruti pel que es demanaven voluntaris majors de 23 anys⁷⁰⁴.

Aquests cursos per instruir a joves per poder anar al front no es van portar a terme només a Barcelona, a principis de març de 1937 les JJLL de Mataró i el seu grup femení, conjuntament amb la CNT, la FAI, la UGT, el PSUC, SRI, Unió de Rabassaires, Estat Català, les JSUC i el Grup Femení del PSUC, organitzaren una mobilització de 4 dies pro-exèrcit popular⁷⁰⁵. Com s'explicava al diari *Llibertat*, durant aquella setmana es van fer practiques d'instrucció militar a la Rambla, que van tenir força èxit amb assistència majoritàriament de gent jove, a més de diverses manifestacions de “grups juvenívols” de nois i noies a peu, en camions o en bicicleta i la celebració de mítings

⁷⁰⁰ *La Vanguardia*, núm. 22.794, any LVI, 3 d'abril 1937.

⁷⁰¹ *La Vanguardia*, núm. 22.800, any LVI, 10 d'abril 1937. Les pràctiques dels diumenges es seguiren convocant com a mínim fins a finals d'abril de 1937. Vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.817, any LVI, 29 d'abril 1937. Hi havia convocatòries per anar a fer maniobres a Viladecans i a Pins del Vallès en anuncis que durant aquells mesos apareixien a la premsa, però no sempre s'especificava quina organització juvenil les convocava. Aquesta mena d'exercicis militars van ser molt habituals durant aquell període, en el cas d'altres entitats juvenils també anaven acompanyats de desfilades, pràctica criticada per les JJLL.

⁷⁰² *La Vanguardia*, núm. 22.795, any LVI, 4 d'abril 1937.

⁷⁰³ *La Vanguardia*, núm. 22.816, any LVI, 28 d'abril 1937.

⁷⁰⁴ *La Vanguardia*, núm. 22.819, any LVI, 2 de maig 1937. Les inscripcions s'havien de fer, com era habitual, a la Secretaria de Guerra del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya, al 3r pis departament 59 de l'Avinguda Durruti 32-34.

⁷⁰⁵ *Llibertat*, núm. 190, 2/3/1937 (ACM).

pels carrers i discursos de 10 minuts a cinemes i cafès a càrrec d'oradors joves de sis a vuit del vespre⁷⁰⁶. Organitzada pel FJR de la ciutat, la instrucció militar es va seguir realitzant alguns diumenges del mes d'abril de 1937 als patis de l'Escola Ferrer i Guàrdia (antiga escola Valldemia) i al Grup Escolar Joaquim Costa (antics Salesians). En aquestes pràctiques s'ensenyava als joves al fer servir armes llargues i curtes, a llençar bombes...⁷⁰⁷. El Comitè Comarcal de les JJLL del Litoral (Maresme) també es plantejà a finals de març de 1937, la possibilitat que militants de les JJLL que fossin alumnes de l'Escola Popular de Guerra, anessin als diferents pobles de la comarca a donar instrucció militar als joves, però no s'ha trobat constància documental que provi si aquesta iniciativa es va arribar a realitzar⁷⁰⁸. A Igualada a finals de febrer de 1937, el comitè de defensa CNT-FAI també va crear una Escola de Guerra que els diumenges feia instrucció militar en principi oberta a tots els afiliats i simpatitzants, però que convocava com a lloc de sortida el local de les JJLL de la ciutat⁷⁰⁹.

Aquells mesos foren molts els joves llibertaris d'arreu de Catalunya que marxaren cap el front i com s'explicarà més endavant, aquesta pèrdua de militància que es sumava a la que hi havia hagut sobretot els primers mesos de la guerra, va buidar els quadres dirigits de les JJLL i provocà alguns problemes d'organització. També marxaren alguns joves que tot i ja estar enquadrats en alguna divisió encara restaven a Catalunya i seguien vinculats als grups locals de JJLL, com per exemple

⁷⁰⁶ *Llibertat*, núm. 191, 3/3/1937 i núm. 192, 4/3/1937 (ACM).

⁷⁰⁷ *Llibertat*, núm. 221, 7/4/1937 i núm. 230, 14/4/1937 (ACM).

⁷⁰⁸ Nota del Comitè Comarcal de las JJLL del Litoral, 29/3/1937 Id. 22457 (AMMM). i Acta del Comitè Comarcal de las JJLL del Litoral. Id. 22457 (AMMM).

⁷⁰⁹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, any I, núm.9, 27 de febrer 1937 i núm.10, 6 de març 1937. Sembla que l'abril de 1937 encara es feia aquesta instrucció tal i com es pot deduir d'un article d'Ariel aparegut en el butlletí en el que s'animava als joves a assistir-hi, vegeu *Butlletí CNT-FAI Igualada*, any I, núm.16, 17 d'abril 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

alguns militants que estaven destinats al castell de Figueras, o els que formaven part del batalló de la costa que es va concentrar a Sant Feliu de Guíxols per marxar cap el front d'Aragó el juny de 1937, entre els que hi havia Joan Sans Sicart que s'incorporà a la Divisió Durruti⁷¹⁰. Caldria preguntar-se, però, si en realitat tot l'esforç de mobilització i entrenament que van realitzar les JJLL aquells mesos va obtenir bons resultats i si tal i com defensaven en els seus escrits, aconseguiren nodrir l'exèrcit de joves que no permetessin que la contrarevolució seguís avançant. Segons el que es desprèn de les notes i els escrits que apareixien a la premsa de la marxa d'aquests grups de voluntaris es podria pensar que realment es formaren batallons de voluntaris que volien guanyar la guerra i fer la revolució, però a finals de març de 1937 ja van començar a sorgir les primeres crítiques dins l'organització. En el Ple de locals i comarcals del dia 27, una delegació de joves llibertaris del front d'Osca⁷¹¹ va criticar durament el "bombo" que s'havia donat a la formació d'aquests batallons quan en realitat havien resultat un fracàs ja que, segons es queixaven, s'havien enviat a nois menors de 20 anys cap el front que havien estat retornats a la rereguarda⁷¹². El Comitè Regional s'excusà dient que els batallons no s'havien organitzat a més llocs perquè

⁷¹⁰ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 23 de junio de 1937. Año 1, núm. 2. Biblioteca Fages de Climent, Figueras. Des de la informació local d'aquest setmanari, s'explicava que la majoria dels nois que havien marxat havien passat pel local de les JJLL de Figueres a acomiadar-se i estaven contents de poder anar al front després d'haver estat sotmesos a mesos d'inactivitat contra la seva voluntat. Es citava entre els que havien marxat, a més de a Joan Sans, a Paronella, Ripoll, Casas, Casademont, Alfonso, Frotià, Albert, Moreno, Puig, Alonso, Esperó, Pey i Munjó. Joan Sans, que venia de Badalona, durant el temps que havia estat destinat al batalló de la costa va col·laborar amb les JJLL de Figueres i va seguir enviant articles a *Vibraciones* des del front d'Aragó.

⁷¹¹ El mes de febrer de 1937 es van establir una sèrie d'acords entre la Regional catalana i la d'Aragó per clarificar de qui depenien els militants de les JJLL catalans que durant la guerra es trobaven en el front d'Aragó i que també s'havien constituït allà en delegacions. Es va decidir entre d'altres coses, que pel que fa a temes de propaganda, demanar targes, control d'afiliats... seguirien depenent de la Regional catalana i per les tasques de relació orgànica interna, informació de les activitats de propaganda i organització als pobles... dependrien de la regional d'Aragó. Vegeu Carpeta 195: C16/09/02 AMMM. Com que depenien de les dues regionals, les delegacions del front podien seguir assistint als plens i congressos de la Regional catalana.

⁷¹² Circular nº28 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña (1/4/1937): "Acta del Pleno de locales y comarcals" del 27 de marzo de 1937. Id. 32922 (AMMM).

eren les diferents joventuts les que havien de complir els acords, i que pel que feia a l'edat dels voluntaris havia estat un error al no preguntar quina era l'edat mínima per poder incorporar-se. La discussió entre el Comitè Regional i aquesta delegació, que també va criticar la intervenció en el míting de Plaça Catalunya pro-Exèrcit Popular i demanà la dimissió del Comitè Regional, va ser força violenta, però s'acabà dictaminant que es continuaria amb la instrucció tècnica militar dels joves i que s'intentarien incrementar els camps d'entrenament a les diferents localitats. També s'acordà, davant la preocupació per la mobilització general que temien suposés un desmembrament de l'organització, iniciar una campanya d'agitació d'una setmana per exigir que també es mobilitzessin els cossos de seguretat que estaven a la rereguarda i s'enviessin armes i recursos als fronts⁷¹³.

Uns dies després el Comitè Regional envià una circular⁷¹⁴ amb les instruccions per la campanya, es demanava a les agrupacions locals que actuessin amb la "màxima cautela" i evitessin que semblés una tasca partidista. Segons el comitè s'havien d'utilitzar tots els mitjans de difusió disponibles per explicar la necessitat d'una unió veritable entre els treballadors, la urgència d'iniciar un atac definitiu a tots els fronts i que estaven d'acord amb la mobilització, però si aquesta era general de veritat i no es quedaven a la rereguarda aquells que podien fer perillar la revolució. També indicaven que s'havia d'aclarir que les JJLL volien ser útils a les trinxeres o treballant a la rereguarda, però que no estaven disposades a estar en els quarters sense fer res. Segons les indicacions de la circular després de fer mítings llampecs pels carrers explicant tot això, les agrupacions havien de celebrar assemblees a tots els pobles i

⁷¹³ Circular nº28 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña (1/4/1937): "Acta del Pleno de locales y comarcales" del 27 de marzo de 1937. Id. 32922 (AMMM).

⁷¹⁴ Circular nº26 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña (1/4/1937). Id. 32922 (AMMM).

llocs de producció per arribar a acords sobre la política a seguir. S'adjuntava a aquesta missiva, un manifest de les JJLL del Front d'Aragó que resumia les idees que calia transmetre i que seria publicat en diversos mitjans per iniciar la setmana d'agitació. En aquest escrit, que fou publicat per exemple a *Cultura i Porvenir*⁷¹⁵, els joves llibertaris del front es preguntaven perquè els integrants dels cossos armats que estaven lluitant als fronts, s'havien reintegrat a la rereguarda i si a més de mobilitzar a tanta gent també es donarien armes als joves combatents que no en tenien al front d'Aragó. Sospitaven que la posició de la joventut revolucionària d'algunes organitzacions de la rereguarda perjudicava a la contrarevolució i per això volien mobilitzar als joves i fer-los vegetar en quarters. També demanaven a la joventut que es negués a abandonar els llocs de treball si no se'ls garantia que serien armats per iniciar l'ofensiva que feia mesos que es demanava. Malgrat que en aquest escrit pugui semblar que es feia una crida al boicot a la mobilització, pocs dies després des de *Ruta* s'explicava que l'organització l'acataria, però amb una condició: "*convertir la vanguardia en ese nuevo Ejército, en la fuerza organizada que exprese su solidaridad con el proletariado y sea la potencia que evite a los dictadores en ciernes sus propósitos*"⁷¹⁶.

2.3. Els joves llibertaris i els "Fets de Maig".

A la polèmica sorgida els primers mesos de 1937 arran de la militarització de les columnes i la creació de l'Exèrcit Popular, s'hi sumà el malestar provocat pels canvis que s'intentaven fer en l'organització dels cossos de seguretat. El govern central i el de

⁷¹⁵ *Cultura y Porvenir*: Clarín anarquista nacido del movimiento español. Año I. Época I. Núm. 15. Seu d'Urgell. 11 abril, 1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁷¹⁶ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 27. 17/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona. En el número següent el setmanari reproduïa un escrit d'*Acracia* en contra de la mobilització que denunciava que s'intentava castrar i domesticar a la joventut. Vegeu *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 28. 22/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

la Generalitat no es limitaren a voler recuperar el control sobre les operacions bèl·liques, era necessari per tal de tenir un estat fort que pogués fer-se càrrec d'un exèrcit, recuperar també el poder sobre les forces de seguretat en mans de les milícies, majoritàriament sota control dels anarquistes des del cop d'estat de juliol de 1936. Com destaca Preston⁷¹⁷, des del moment en que la Generalitat i el Govern central, que ja s'havia traslladat a València, van posar en marxa iniciatives per centralitzar els serveis de seguretat i desarmar les patrulles de control, van entrar en un rumb que portaria cap a la col·lisió amb els llibertaris i l'inici d'una violència repressiva que en alguns moments es va superposar a la que es dedicava a perseguir als sabotejadors i quintacolumnistes de la rereguarda. Segons aquest autor, republicans, comunistes i molts socialistes, tenien clar que calia un govern fort per poder concentrar tots els esforços en guanyar la guerra i veien com a subversius als anarquistes i al POUM que estaven en contra d'enfortir a l'estat. Es començaren a difondre rumors que acusaven a les dues organitzacions de col·laborar amb els feixistes i de tenir agents de Franco infiltrats dins les seves files, segons es deia gràcies a la facilitat amb la que es podia ser membre de la CNT o ingressar al POUM. A Madrid des del mes de desembre de 1936 quan José Cazorla, número dos de Santiago Carrillo, es va fer càrrec de la Direcció General de Seguretat, començaren els enfrontaments i les detencions contra membres de la CNT que segons Preston no van arribar a més per la pressió del setge sobre la ciutat⁷¹⁸. A Barcelona, però, més allunyada dels fronts, la tensió inicià una escalada que s'agreuja per les dificultats derivades de la falta de proveïments i per les consignes de Moscou que orientaren al PSUC cap a l'eliminació del POUM, considerat pel Kremlin un partit trotskista.

⁷¹⁷ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després.*

⁷¹⁸ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després.*

La tardor de 1936 ja hi havia evidències de l'inici de l'ofensiva del PSUC contra el POUM, que segons Ferran Gallego s'aniria aguditzant fins el maig de 1937 i que també anava orientada a trencar la temptació de lideratge populista d'ERC i el "pacte" que aquest partit havia establert amb els anarquistes després del 19 de juliol⁷¹⁹. A més dels problemes de manca d'aliments, l'arribada de notícies de familiars ferits o morts, l'avanç de les tropes feixistes i l'abandonament per part de les potències europees, començaren a fer notar a la rereguarda els efectes d'un conflicte que s'allargava i a apagar el que aquest autor anomena "l'efecte narcotitzant de la revolució sense guerra visible"⁷²⁰. La militància política s'havia diversificat després de l'aprovació del decret de sindicació obligatòria, que havia permès per exemple a la UGT créixer en dos mesos fins a 435.000 afiliats, i que la CNT incrementés els seus efectius que tindrien un perfil diferent del que estaven acostumats a la central anarcosindicalista, doncs molta gent identificava ara tenir carnet del sindicat com un signe de protecció, feina... Tot semblava indicar que era un bon moment per intentar canviar l'equilibri de forces i el 24 de novembre les direccions de la UGT i el PSUC ja enviaren un document a les de la CNT-FAI, explicant la necessitat de "donar coherència política" al Consell de la Generalitat⁷²¹. Aquesta estratègia, però, no es començaria a concretar fins el 16 de desembre amb la remodelació del govern català després del cessament d'Andreu Nin, conseller de justícia del POUM, a instàncies de Joan Comorera del PSUC, que després de la crisi es faria càrrec de la Conselleria de proveïments⁷²².

⁷¹⁹ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

⁷²⁰ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

⁷²¹ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

⁷²² El dia 12 de desembre Comorera va exigir el cessament d'Andreu Nin per suposada deslleialtat, just el dia després que el Comitè Executiu del Komintern enviés un telegrama al delegat del PCE amb orientacions que especificaven que calia eliminar els trotskistes de la vida política. Aquella nit Lluís Companys va sopar amb Vladimir Antonov-Ovseenko, cònsol general de Rússia a Barcelona, i cedí a la

El nou conseller no va poder solucionar els problemes que hi havia d'escassetat d'aliments i d'inflació, agreujats per l'arribada de refugiats, que s'incrementà després de la caiguda de Màlaga, i els conflictes sorgits en pobles on la CNT encara controlava les regidories d'abastos. Durant aquells mesos hi hagué enfrontaments armats entre la CNT-FAI i el PSUC pel control d'alguns magatzems de menjar a Barcelona, i també entre les patrulles de control i les forces de seguretat, que van perdre només el mes de febrer una trentena de membres de la Guàrdia Nacional Republicana que van ser assassinats⁷²³. També hi va haver incidents en alguns pobles on s'havien produït manifestacions de dones queixant-se per la falta de queviures, i en d'altres entre els partidaris de les col·lectivitzacions i els petits propietaris, com va passar del 25 al 27 de gener a la Fatarella on van morir més de 30 persones en un enfrontament armat en el que van participar patrulles de control vingudes de fora de la localitat⁷²⁴, o a Centelles on en un tiroteig entre pagesos i un cotxe de milicians va morir el cap de les JJLL de la localitat que anava amb aquests últims⁷²⁵. Com recordava Abel Paz⁷²⁶, des del desembre de 1936 l'ambient a Catalunya va començar a ser perillós, segons l'autor per culpa de les maniobres del PSUC que mitjançant rumors i provocacions intentava que

petició, segons Preston perquè hi havia perill d'una crisi alimentària i era imminent l'arribada d'un carregament de proveïments de Rússia i perquè Companys també preferia tenir un equip de govern més homogeni. Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*.

⁷²³ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*.

⁷²⁴ Segons Peirats tots aquests fets havien estat mediatitzats pel PSUC que els havia utilitzat per desprestigiar a la CNT-FAI, perquè molts magatzems de menjar als pobles encara estaven controlats pel sindicat anarcosindicalista i en el cas de la Fatarella molts dels components de les patrulles de control que van anar al poble per sufocar l'aixecament dels pagesos contra la col·lectivització eren de l'organització. Peirats, Josep; *La CNT en la revolución española*. Volum II. Pel cas concret de la Fatarella vegeu Termes Josep; *Misèria contra pobresa: els fets de la Fatarella del gener de 1937*.

⁷²⁵ Aquest incident va ser explicat en una sèrie d'articles "Els fets de la creu del pou" escrits per M. Dolors Bernal i Joan Corbalán a http://www.asonacomarca.com/index.php/weblog/seguir_leyendo/els_fets_de_la_creu_del_pou_i/. La mort del cap de les JJLL de Centelles també està citada a Amorós, Miquel *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti. A Ruta* apareix la notícia de la mort del president de les JJLL de Centelles Salvador Puig a finals de febrer de 1937, *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 20. 25/2/1937.

⁷²⁶ Paz, Abel; *Viaje al pasado (1936-1939)*.

les bases de la CNT i la FAI perdessin els nervis. No és només l'opinió del que en aquells moments era un jove llibertari, a *Ruta* aquells mesos foren constants els escrits denunciant les “maniobres contrarevolucionàries” i avisant als joves que s’havia d’estar preparat davant les provocacions. També fou el període en el es començaren a deteriorar sense remei els comitès d’enllaç entre les JSUC i les JJLL catalanes. Després dels incidents de la Fatarella, el PSUC i la UGT es retiraren de les patrulles de control i es començaren a plantejar la seva dissolució o com a mínim subordinació en un nou sistema de seguretat pública. Aquestes peticions estaven en sintonia amb les que des de desembre de 1936 estava fent Artemí Aiguadé, conseller de Seguretat Interior, que intentava sense èxit reconduir les patrulles, encara sota el control del faista Aurelio Fernández que es negava a fer cap cessió⁷²⁷.

Finalment el 4 de març es concretaria el nou esquema de les forces d’ordre públic en una sèrie de decrets, aprovats per tots els consellers inclosos els anarquistes, que publicà la Generalitat. En aquestes disposicions s’ordenava la dissolució del Comitè de Defensa, en mans de la CNT, de les patrulles de control que fins aquell moment havien actuat a la rereguarda, i la fusió de la Guàrdia Nacional Republicana (antiga Guàrdia Civil) amb els guàrdies d’assalt, que a partir d’aquell moment formarien un cos únic de policies als que no se’ls permetria tenir afiliació sindical. Com assenyalen Peirats o Amorós, aquestes noves disposicions van provocar una gran indignació entre els llibertaris, que el 8 de març les rebutjaren per contrarevolucionàries en un Ple Regional de Grups Anarquistes que es ratificà en una

⁷²⁷ Gallego, Ferran; Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña.

altra trobada el dia 13⁷²⁸. Les JJLL que dos dies després que es publicuessin els decrets de Seguretat Interior celebraven el seu Congrés Regional, també van discutir en un dels punts de l'ordre del dia com s'havia de preparar a la joventut per defensar la revolució. El Comitè Regional va explicar que havia inclòs aquest tema per l'actitud que estaven tenint la policia i algunes organitzacions polítiques contrarevolucionàries davant les que havien d'estar previnguts i ensinistrats en l'ús d'armes, bombes de mà i tècniques de guerra. Les JJLL de Serveis Públics van proposar que s'organitzessin camps d'ensinistrament per preparar als joves físicament i en coneixements tècnics, aquesta proposta va ser recolzada per moltes delegacions, però les JJLL d'Hospitalet consideraren més convenient crear grups d'afinitat. Les JJLL de Torelló van fer notar que l'organització necessitava armes i que caldria obrir una subscripció per comarques per proveir-se d'armament. Finalment s'acordà permetre la formació de grups de xoc o afinitat a les joventuts que volguessin constituir-los i procedir a *"la agrupación guerrera y moral de las restantes para que sean dignas de figurar entre las primeras cuando llegue la ocasión"*⁷²⁹. L'aprovació d'aquesta mesura va coincidir en el temps amb l'inici de les pràctiques tècnic-militars dels "Batallons de la Joventut Revolucionària", per tant no es pot descartar que aquestes classes complissin el doble objectiu de formar els joves per anar al front, però també per estar preparats per defensar la revolució que veien perillar a la rereguarda. Pel que fa a la formació de grups d'afinitat cal recordar, com ja s'ha exposat en apartats anteriors, que molts militants de les JJLL ja pertanyien a grups de defensa de barriada o a grups d'afinitat vinculats a la FAI, a més dels que es poguessin constituir aquells dies.

⁷²⁸ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balaus y Los Amigos de Durruti*. Peirats, Josep; *La CNT en la revolución española*. Volum II.

⁷²⁹ Circular nº19: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrado el 6 i 7 de marzo de 1937. Id. 32922 (AMMM).

Curiosament el 7 de març, mentre s'estava celebrant aquest Congrés, el Comitè Regional i la FL de JJLL de Barcelona també publicaren un escrit a *Solidaridad Obrera* denunciant que per Barcelona s'estaven repartint uns fulls sota pseudònim que difonien calumnies contra els cossos de seguretat. Explicaven que malgrat que les pròpies JJLL haguessin criticat que la policia tenia massa armament, no els semblava apropiat que se'ls ataqués d'aquesta manera i que era necessari que les joventuts detinguessin els elements sospitosos de dur a terme aquestes pràctiques, que qualificaven de covardes, per aplicar-los la sanció corresponent. També es queixaven d'unes octavetes que havien aparegut contra la CNT-FAI i es prestaven a col·laborar amb el cap del Servei d'Ordre Públic per desfer la trama de la rereguarda que difonia aquests escrits perquè pensaven que tenien el mateix origen⁷³⁰. La premsa llibertaria també es feia ressò aquells dies del robatori de 12 tancs d'un dels dipòsits de material que depenia de les indústries de guerra. Semblava que el responsable havia estat un tinent coronel vinculat al PSUC, i els anarquistes denunciaven que des del govern no s'hagués fet res per aclarir els fets⁷³¹. La tensió no va disminuir les setmanes posteriors, com prova la circular amb caràcter urgent i extraordinari que el 14 de març el Comitè Regional de JJLL va enviar a les localitats. S'hi exposava que els havien arribat certes notícies, per una via que els mereixia tota l'atenció, que els advertien que hi havia provocadors a sou del feixisme que tenien l'encàrrec de provocar incidents entre la policia i els anarquistes. Es demanava a totes les JJLL que evitessin que sorgís cap conflicte i als militants que no fessin cap acte que es pogués prendre com una alteració de l'ordre públic. Es deixava clar a les agrupacions que havien de complir rigorosament aquestes indicacions i actuar amb tacte, perquè d'això en depenia la seguretat de la

⁷³⁰ *Solidaridad Obrera*, 7/3/1937. Año VIII. (CEDALL).

⁷³¹ Peirats, Josep; *La CNT en la revolución española*. Volum II.

revolució. Aconsellaven que si en alguna barriada o localitat hi havia algun incident s'investigués quin era l'origen, es desemmascaressin als promotors, independentment de l'organització de la que formessin part, i es lliuressin els culpables a les autoritats que tinguessin la confiança dels militants i garantissin aplicar les sancions corresponents. Si el conflicte es donava amb les autoritats municipals, es demanava als joves llibertaris que no es deixessin emportar pels nervis i ho possessin en coneixement dels Comitès Regionals de les JJLL, la CNT o la FAI⁷³². L'endemà el Comitè Regional enviava una altra circular, però aquesta vegada demanant a les agrupacions locals que diguessin als companys més capaços i solvents que s'apuntessin immediatament al nou cos de Seguretat Interior. Tal i com havien fet amb l'Escola Popular de Guerra, sembla que la intenció dels joves llibertaris era introduir-se també dins la nova estructura per assegurar que no hi haguessin només joves de les JSUC i que aquesta conservés l'esperit revolucionari⁷³³.

El mateix dia 14 març, *Solidaridad Obrera* es feia ressò de les declaracions de Tarradellas a la sortida de la reunió del govern en les que explicava que es procediria a la recollida de les armes llargues de la rereguarda en un termini de 48 hores⁷³⁴. Amb aquesta actuació la Generalitat complia amb l'ordre del Govern de Largo Caballero amb la que s'instava a totes les organitzacions obreres, comitès, patrulles i obrers individuals a lliurar les armes argumentant que eren necessàries per enviar al front, especialment a Madrid⁷³⁵. La nova disposició encengué encara més als militants llibertaris, sobretot als joves que feia setmanes que reclamaven que s'enviessin als

⁷³² Circular nº20 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 14/3/1937. Id. 32922 (AMMM). Moltes de les paraules de la circular estaven escrites amb majúscules per destacar la importància de les instruccions que es donaven.

⁷³³ Circular nº21 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 15/3/1937. Id. 32922 (AMMM).

⁷³⁴ *Solidaridad Obrera*, 14/3/1937. Año VIII. (CEDALL).

⁷³⁵ Preston, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*.

fronts les armes que els cossos de seguretat tenien a la rereguarda. Molts es preguntaven com era possible que la CNT hagués claudicat fins el punt que els seus representants a la Generalitat acceptessin tots aquells decrets. Però quan semblava que el govern no faria marxa enrere, el 16 de març de 1937 en una petita nota publicada a la pàgina 3 de *Solidaridad Obrera*⁷³⁶, el Comitè Regional de la CNT informava a tots els sindicats que a causa de les circumstàncies que es vivien, el govern de la Generalitat havia acordat aplaçar la discussió dels decrets de Seguretat Interior que quedaven en suspens fins que no es reprenguessin les discussions i es publicuessin instruccions oficials al respecte. També es demanava que a les localitats on ja s'haguessin dissolt les Conselleries de Defensa i de Seguretat Interior, es tornessin a posar en funcionament i s'hi reintegressin els seus components fins que no se'ls comunicés el contrari⁷³⁷. Semblava una victòria de les bases de la CNT i la FAI contràries a la reorganització de les forces de seguretat, però la sensació de triomf va durar pocs dies ja que el 26 de març s'iniciava una crisi en el govern de la Generalitat després de la dimissió del conseller de defensa de la CNT Francesc Isgleas.

Tal i com va explicar el president Companys en un comunicat que es publicà l'endemà, el 27 de febrer s'havia donat a la premsa una declaració del govern, que havia estat aprovada per tots els consellers després de discutir-la paràgraf per paràgraf, en la que es manifestava, entre d'altres coses, que havien decidit seguir amb la transformació social ja iniciada, no permetre cap ingerència ni que quedessin impunes les extralimitacions o actes que s'oposessin als acords del govern, ja que aquest estava format per tots els partits polítics i organitzacions sindicals que

⁷³⁶ *Solidaridad Obrera*, 16/3/1937. Año VIII. (CEDALL)

⁷³⁷ *Solidaridad Obrera*, 16/3/1937. Año VIII. (CEDALL)

representaven la voluntat popular, i que malgrat es valoressin les iniciatives particulars o d'organitzacions, no es podia tolerar que estiguessin per sobre de les que determinés el govern perquè tothom havia de saber subordinar els seus interessos particulars i col·lectius a la necessitat de guanyar la guerra. Segons Companys després d'haver aprovat aquest text, en consells posteriors s'havien elaborat els decrets de seguretat, de mobilització i de recollida d'armament, que van ser aprovats per unanimitat i que finalment no s'havien pogut portar a terme perquè havien estat incomplets. Com assenyalava el president, la necessitat de guanyar la guerra els obligava també *“a no transigir, sino a afrontar las manifestaciones o síntomas que obstaculicen, perturben, o difieran la labor del Gobierno, cuyos consejeros han de tener autoridad de desplegar sus iniciativas, si es que han de ser considerados como hombres responsables, puesto que no existe responsabilidad cuando no se confiere la autoridad necesaria para el ejercicio de la función que se encomienda”*⁷³⁸. Està clar que Companys es referia als consellers anarcosindicalistes i advertia que el nou govern que es formés havia d'estar compost per persones que tinguessin la total confiança de les seves organitzacions per poder actuar amb l'autoritat que es requeria.

La crisi trigaria més de 15 dies a solucionar-se i mentrestant des de les pàgines d'algunes publicacions llibertàries es denunciaven provocacions, com a *Cultura y Porvenir* on la CNT-FAI i les JJLL de la Seu d'Urgell es queixaven que hi havia elements emboscats, protegits per un partit de la localitat, que havien cremat una serradora i havien intentat també incendiar la cooperativa popular de la CNT⁷³⁹. A *Ruta*, aquelles setmanes s'atacava el col·laboracionisme de la CNT amb el govern. Com escrivia Ada

⁷³⁸ *La Vanguardia*, núm. 22.789, any LVI, 28 de març 1937.

⁷³⁹ *Cultura y porvenir: clarín anarquista nacido del movimiento español*. Año I. Época I. Núm. 13. Seu d'Urgell. 28 de març, 1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

Martí: *“no me parece bien que la CNT forme parte del Gobierno. Y no me parece bien, a pesar de comprender las causas que la han obligado a esa “transición”. Que una organización apolítica haga política me parece absurdo, por no decir otra cosa. Que además de eso formé parte de un Gobierno y de un Gobierno francamente burgués todavía peor”*⁷⁴⁰. Les editorials de la revista juvenil també eren contundents, per exemple la de l’1 d’abril titulada “¿Comienza la ofensiva antianarquista?”, denunciava les detencions de llibertaris a Euskadi i València i advertia: *“que no nos vengan unos cuantos camaradas con palabras de mansedumbre y espera. No hemos renunciado a nuestra lucha. No nos deslumbran los automóviles oficiales y la sedentaria vida del burócrata (...) Preparemos pues nuestras reservas. Pensemos cada acto de colaboración que realizamos con los hombres del Estado”*. En aquesta mateixa línia anava el manifest “Las JJLL adoptan una firme decisión”, signat pel Comitè Regional i la FL de JJLL de Barcelona que es publicà en aquest mateix número i que sortia a la llum pocs dies després que es publicà el de la Federació Local de Grups Anarquistes de la FAI que proposava, per resoldre la crisi de govern, exigir les carteres que els corresponguessin i que les conselleries fossin repartides segons les forces de cada organització. Els joves llibertaris en el seu manifest, a més de tornar a denunciar les persecucions i detencions de llibertaris al País Basc per oposar-se a la celebració de la

⁷⁴⁰ “Apolíticos. Políticos”. *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 27. 17/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona. Maria de la Concepció Martí Fuster, coneguda com Ada Martí (1915-1960), era filla d’una família de Barcelona de classe mitja i va ser dirigent de la Federación Estudiantil de Conciencias Libres i militant de Mujeres Libres. Amb formació universitària va col·laborar a diverses publicacions anarquistes com *Estudios, Evolución, Esfuerzo, El Amigo del Pueblo, Tierra y Libertad, Acracia...* a més de publicar dos relats a la col·lecció de la “Novela Ideal”. Vegeu més detalls de la seva vida a l’apunt biogràfic escrit per Agustí Guillamón, a <http://www.alasbarricadas.org/noticias/node/25710>.

Setmana Santa, o la de Maroto⁷⁴¹ per defensar conceptes revolucionaris, també es queixaven que fossin assaltades impremtes i emissores del POUM a Madrid, que es neguessin les armes al front d'Aragó, que el govern central boicotegés l'economia catalana per obligar-los a renunciar a les conquestes revolucionàries, que es seguissin respectant les fortunes d'alguns capitalistes, o que el govern guardés l'or mentre el poble patia privacions. Avisaven que les JJLL no silenciarien per més temps aquests fets i que estaven disposades a tornar a la lluita contra tots els fariseus i mercaders de la política: *“¡Antes de renunciar a la lucha contra el fascismo, moriremos en las trincheras! ¡Antes de renunciar a la revolución, sabremos morir en las barricadas! (...) ¡Marcha atrás jamás! ¡Alto a la contrarrevolución!”*⁷⁴².

En aquest mateix número també es publicà a *Ruta* un escrit de “Los amigos de Durruti”, però com ja s’ha explicat a l’apartat anterior els joves no anaven a remolc d’aquesta agrupació ja que no era la primera vegada que les JJLL de Catalunya feien una crida d’aquest tipus. A finals de gener de 1937, a les pàgines centrals de la revista juvenil, ja s’havia publicat un escrit en el que explicaven que havia estat un error la indecisió de juliol de 1936 per la que s’havia cedit terreny revolucionari per por a les reaccions internacionals i puntualitzaven que quan les joves llibertaris havien assenyalat el perill que comportaria aquesta actitud se’ls havia desautoritzat i fet callar. Com es destacava en aquest article, *“hoy ya se admite la posibilidad de ganar la guerra y perder la Revolución (...) Aunque sea para desmentirlo, se admite la idea de una posible masacre de anarquistas, como liquidación total del proceso revolucionario.*

⁷⁴¹ Francisco Maroto era el cap de la columna Maroto-Burguete que havia estat defensant el front de Granada. Fou detingut a Almeria després de criticar en un míting de la CNT al governador d’Almeria Gabriel Morón.

⁷⁴² *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 25. 1/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona

*Mas, las Juventudes Libertarias, advertimos a quienes esa idea acarician, que nosotros no hemos olvidado lo acontecido en Mackno, en Ucrania y a Rosa de Luxemburgo y Carlos Liebeck en Baviera, y que estamos debidamente preparados para cuando ese día llegue, recibir adecuadamente a nuestros visitantes*⁷⁴³. Com destaca López Santamaría, les JJLL s'encarregaren "d'arrossegar la resta del moviment a una reflexió crítica sobre els resultats del col·laboracionisme de la CNT i de la FAI", endurint les seves postures durant els mesos previs a maig que els portaren a la denuncia de la "l'apostasía circumstantialista" i la campanya antianarquista⁷⁴⁴. Cal matissar a l'afirmació d'aquest autor, que no van ser els únics a fer-ho i que és difícil establir qui foren els primers de criticar el col·laboracionisme de la CNT, Balius i altres elements dels que després formaren "Los Amigos de Durruti" o les JJLL catalanes. Però tampoc es pot obviar, com s'ha fet en la major part de la historiografia sobre el tema, el paper que va jugar l'organització juvenil que en aquells moments tenia molts més afiliats dels que van arribar a tenir mai "Los Amigos de Durruti" i publicacions pròpies des de les que va difondre escrits denunciant la contrarevolució.

L'11 i el 12 d'abril es celebrà un Ple de la Federació Local de Grups Anarquistes al que també van assistir els grups de defensa i les JJLL. Com destaca Amorós, en aquesta reunió es valorà que per solucionar la crisi del govern la CNT havia d'obtenir la majoria de les conselleries i Camorera i Aiguadé quedar-ne fora. En cas que no es solucionés demanaven que la CNT assumís la direcció dels esdeveniments. Hi va haver diverses propostes, com la de la FL de JJLL de Barcelona que proposava que el

⁷⁴³ En aquest mateix número també es va publicar un escrit de la FL de JJLL de Barcelona en el que demanaven no fer ni un pas més pel camí contrarevolucionari. Vegeu els dos escrits a *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 16. 28/1/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁷⁴⁴ López Santamaría, Jesús; "Formació i evolució de les Joventuts Llibertàries". *L'Avenç*. Núm. 75, octubre, 1984.

moviment llibertari es constituís en Convenció Revolucionària, però finalment es votà una proposició que propugnava entre d'altres coses: retirar a tots els anarquistes dels estaments oficials, constituir un Comitè Revolucionari Antifeixista, socialitzar la indústria, el comerç i l'agricultura i posar en pràctica la mobilització general de tots els homes per anar al front o per treballar a la rereguarda⁷⁴⁵. Quan el 16 d'abril es resolgué definitivament la crisi, es constituí un nou govern amb la CNT en minoria de conselleries i en el que Artemí Aiguadé repetia com a conseller de Seguretat Interior i Comorera era nomenat conseller de justícia. Molts sectors anarquistes, entre ells els joves, van entendre-ho com una renúncia més. Els joves llibertaris denunciaren des de *Ruta* que Comorera era el nou Cambó i que tots els partidaris del conservadorisme s'havien refugiat en el seu partit i estaven tirant enrere la revolució⁷⁴⁶. Les tensions polítiques també s'havien deixat sentir a les comarques. A Mataró una de les poques ciutats en les que s'havia aconseguit que totes les organitzacions juvenils s'agrupessin en el FJR, el 20 de març les JSUC publicaren una nota explicant que es retiraven del front perquè el POUM les havia calumniat acusant-les d'haver organitzat una manifestació infantil⁷⁴⁷. També al·legaven que aquesta organització havia sabotejat la setmana de l'exèrcit mitjançant cartells i que a més obstaculitzava la feina de les demás agrupacions juvenils⁷⁴⁸. Pocs dies després les organitzacions que quedaren en el FJR, Joventuts Cooperativistes, JJLL i JCI, contestaren a les JSUC acusant-les d'haver

⁷⁴⁵ Segons Amorós, Jacinto Toryho, director en aquells moments de *Solidaridad Obrera* que estava present al Ple, va impugnar la proposició al·legant que no tenia validesa perquè també havien participat en la votació els grups de defensa confederal. El delegat del Comitè Regional de grups anarquistes de la FAI també va rebutjar els acords que s'havien pres. Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*.

⁷⁴⁶ *Ruta*. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 27. 17/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁷⁴⁷ Es referien a una manifestació infantil que es fa va fer per protestar per la falta de pa a finals de febrer. Vegeu "Nota del Front Jovenívól Revolucionari". *Llibertat* núm. 186, 25/2/1937. ACM.

⁷⁴⁸ *Llibertat* núm. 206, 20/3/1937 (ACM).

trencat el front perquè no l'havien pogut arrossegar cap allà on els hi convenia⁷⁴⁹. El mes d'abril *Esfuerzo* publicaria que el comitè Executiu de les JSUC de Catalunya, havia obligat a dimitir al secretari de les JSUC de Mataró per haver signat les bases del FJR i que també s'havia sancionat al Comitè Provincial de Girona per haver participat en un míting conjunt amb les JJLL⁷⁵⁰. El secretari de les JSUC de Mataró sembla que va manifestar que les JJLL eren contrarevolucionàries i fomentaven el confusionisme per haver publicat que la seva organització havia signat les bases del FJR. *Esfuerzo* li contestà reproduint el document que acordaren les organitzacions juvenils que havien constituït el front a finals de febrer a Mataró amb la signatura de Joaquim Gil, representant de les JSUC⁷⁵¹. No va ser l'única topada dels joves llibertaris i els socialistes aquells últims dies d'abril. El dia 22 *Ruta* publicava que la comissió juvenil encarregada de dirigir la propaganda pel 1r de maig a l'àrea internacional, havia deixat d'existir perquè totes les organitzacions havien estat d'acord en el manifest menys les JSUC, que volien substituir el tros en el que deia que lluitaven contra el feixisme com a última expressió del sistema capitalista per un que especificués que lluitaven per una república democràtica i parlamentària⁷⁵². Els pocs ponts que encara unien a les JJLL i

⁷⁴⁹ *Llibertat* núm. 209, 24/3/1937 (ACM).

⁷⁵⁰ *Esfuerzo. Periódico mural de las Juventudes Libertarias de Cataluña. 3ª Semana de abril de 1937.* (CDMH)

⁷⁵¹ *Esfuerzo. Periódico mural de las Juventudes Libertarias de Cataluña. Última semana de abril de 1937.* (CDMH) Aquest incident també el recull Casterás especificant que el secretari de les JSUC de Mataró que va ser sancionat era Pascual Corniago. Vegeu Casterás, Ramón; *Les JSUC ante la guerra y la revolución (1936-1939)*.

⁷⁵² *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 28. 22/4/1937.* CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona. Les JJLL van acabar fent la crida internacional en solitari. Va ser publicada a *La Vanguardia* el 28 d'abril i radiada des de l'emissora CNT-FAI l'1 de maig, en el manifest demanaven als joves proletaris dels altres països l'acció directa contra tot el que significués opressió, retrocés social o tirania i els advertien que: "el pasado se resiste a morir, y nosotros los jóvenes revolucionarios, que representamos el mañana queremos vivir, vivir libres, y ese anhelo, esa firme voluntad nuestra nos da fuerza suficiente para continuar luchando hasta vencer". Vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.815, any LVI, 28 abril 1937 i *La Vanguardia*, núm. 22.819, any LVI, 2 de maig 1937.

les JSUC semblaven trencar-se arreu, al mateix temps que la situació política es deteriorava sense remei.

El 25 d'abril fou assassinat a Molins de Rei Roldán Cortada, secretari del conseller del PSUC Rafael Vidiella⁷⁵³, després que el seu cotxe fos aturat per sis homes joves que suposadament feien un control. En el relat dels fets que es va publicar a *La Vanguardia*⁷⁵⁴, el xofer que portava aquell dia a Cortada declarava que els homes que els havien aturat portaven documentació de l'Hospitalet de Llobregat. Com destaca Amorós⁷⁵⁵ es van fer diverses detencions a la ciutat, que no portaren a la identificació dels culpables, Artemí Aiguadé va emetre una circular prohibint el control dels carrers als comitès de vigilància, es practicaren registres i Eusebio Rodríguez Sala⁷⁵⁶, Comissari d'Ordre Públic, va advertir des de la premsa que procedirien al desarmament de la rereguarda⁷⁵⁷. La FL de JJLL de Barcelona va protestar davant aquesta situació amb un pamflet titulat "Una provocación más" en el que advertien: "*hemos ido armados, vamos e iremos, mal que le pese a Rodríguez Sala. Para nosotros no reza esa medida. Le repetimos para que se entere bien: seguiremos yendo armados, aun cuando debidamente documentados, intente desarmarnos sin respetar la documentación habrá que pasar por encima de nuestro cadáver. Y veremos quién vence a quién*"⁷⁵⁸. Dos dies després de l'assassinat de Cortada es produïa un enfrontament armat entre el que fins aquell moment havia estat l'alcalde de Puigcerdà, el militant anarquista Antonio Martín, "el cojo de Málaga", i els veïns de Bellver de Cerdanya ajudats per

⁷⁵³ Roldán Cortada abans d'ingressar al PSUC havia militat a la CNT.

⁷⁵⁴ *La Vanguardia*, núm. 22.814, any LVI, 27 abril 1937.

⁷⁵⁵ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*.

⁷⁵⁶ Segons Peirats Rodríguez Sala havia militat en els grups d'acció confederal de Tarragona a l'època de repressió de Martínez Anido, passant després pel republicanisme i ingressant finalment al PSUC. Peirats, Josep; *La CNT en la revolución española*. Volum II.

⁷⁵⁷ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*.

⁷⁵⁸ El pamflet també està parcialment reproduït a Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balius y Los Amigos de Durruti*.

forces de l'ordre públic. "El cojo de Màlaga" i els seus homes havien controlat des de l'inici de la guerra el pas fronterer cap a França i l'activitat de tota la comarca, la seva mort, el 27 d'abril, suposà la recuperació d'aquest punt estratègic per part del govern de la Generalitat en detriment de la CNT⁷⁵⁹. No va ser l'únic incident que hi va haver aquella setmana, a Cistella uns militants d'Estat Català, malgrat l'oposició del consistori, van detenir a Josep Planells perquè deien que tenia una denuncia de coaccions al haver volgut constituir les JJLL a la localitat⁷⁶⁰, mentre que a Figueres, el 28 d'abril, coincidint amb un manifest signat pel Comitè de Defensa de l'Alt Empordà, milicians armats ocuparen les sortides de la ciutat i els llocs estratègics. Els regidors d'ERC i el PSUC de la ciutat, després de parlar amb la Generalitat que els informà que havia ordenat a aquells homes que es retiressin però que no ho havien fet, van marxar de l'Ajuntament per esperar que es calmés la situació⁷⁶¹. Però la calma trigaria molts dies a tornar, la tensió havia arribat a un extrem que qualsevol incident podia fer esclatar un conflicte entre les forces antifeixistes en pugna des de feia mesos. Per por a que es produïssin més enfrontaments el govern de la Generalitat va decretar que l'1 de maig seria laborable, però l'endemà ja hi va haver un incident quan militants d'Estat Català van disparar a un jove llibertari fent que s'interrompés una reunió del Front de

⁷⁵⁹ Pous i Porta, Joan; Solé i Sabaté, Josep Maria; *Anarquia i República a la Cerdanya (1936-1939)*. El "cojo de Màlaga" i els fets de Bellver.

⁷⁶⁰ "La voz en la comarca" a *¡Humanismo! Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 2. Núm. 30, Ripoll 24 d'abril 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès. A l'article s'explicava que els milicians estaven a Terrades i ja havien anat al poble a detenir a uns militants de la UGT que havien decidit donar-se de baixa d'aquest sindicat per entrar a la CNT. L'autor es preguntava si el conseller de Seguretat Interior s'hauria assabentat del que passava.

⁷⁶¹ "Els passats esdeveniments a la nostra ciutat". *Empordà Federal*. Any XXI. Tercera época, núm. 993. Figueres, 21 de maig de 1937. A *Vibraciones* el mes de juny lamentaven que Camorera en un míting a Barcelona hagués dit que les milícies de la costa "habían quebrantado la paz" a Figueres fent al·lusió a aquests fets, quan segons el setmanari havien estat alguns "satélites del PSUC local" que havien "vomitat la consigna secreta del seu partit de provocar una alteració de l'ordre públic i donar la responsabilitat a la CNT-FAI" i si això no justificava que ells haguessin estat preparats per establir el control. Vegeu *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueres, 11 de junio de 1937. Año 1, núm. 1. Totes les publicacions a Biblioteca Fages de Climent, Figueres. Vegeu també Bernils i Mach, Josep M; *La Guerra Civil a Figueres (1936-1939)*.

la Joventut Revolucionària convocada per Alfredo Martínez, que n'era el secretari general, per intentar calmar els ànims⁷⁶². La guspira definitiva, però, no saltaria fins l'endemà que s'iniciaren els anomenats Fets de Maig.

El 3 de maig Rodríguez Sala amb tres camions de guàrdies d'assalt es personà a l'edifici de la Telefònica, controlat per obrers de la CNT des del 19 de juliol, per prendre possessió del control de les comunicacions. Els obrers dels pisos inferiors agafats per sorpresa van seguir les indicacions de la policia, però els dels pisos superiors no van obeir les ordres i presentaren resistència. Ràpidament la notícia de la intervenció policial es va difondre per totes les barriades de la ciutat i començà la mobilització, que en poques hores es concretà amb l'aixecada de barricades al centre de Barcelona i l'inici d'una vaga general a la tarda. Com destaquen Ferran Gallego o Agustí Guillamón⁷⁶³, és dubtós pensar que Rodríguez Sala actués sense el coneixement d'altres consellers d'ERC ni del mateix president Companys, que aquell dia es trobava oportunament fora de la ciutat, igual que també és difícil que actués al marge del seu partit, el PSUC. Segons Gallego més que un acte aïllat, l'assalt a la Telefònica va ser el principi d'un desafiament de les institucions en un moment en que Companys havia decidit canviar la política de pactes i equilibris amb la CNT, defensada per Tarradellas, per l'aliança amb el PSUC per tal d'enfortir el govern⁷⁶⁴. Com destaca aquest autor, des de març es governava "amb i contra" la CNT, que havia seguit en l'executiu després de la darrera crisi perquè el president i els seus socis sabien que la Generalitat tenia poca

⁷⁶² López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal". La referència d'aquesta reunió també apareix a Paz, Abel; *Viaje al pasado (1936-1939)*. L'incident del jove llibertari ferit es cita a Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balus y Los Amigos de Durruti*.

⁷⁶³ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña* i Guillamón, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*.

⁷⁶⁴ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

capacitat militar per donar resposta a un enfrontament amb els anarcosindicalistes, al que també es sumés el POUM i en el que potser es podien afegir algunes tropes del front. Aquest escenari canviava, però, si es produïa una crisi en la que calgués ajuda del govern central⁷⁶⁵. Pel que fa a la suposada espontaneïtat del moviment de resistència, com també assenyalen Guillamón i Gallego⁷⁶⁶, cal tenir en compte, com ja s'ha explicat anteriorment, que les disputes dels mesos anteriors havien posat en alerta als militants de la CNT, de les JJLL, els components de "Los Amigos de Durruti", així com els del POUM, la JCI, i els comitès de defensa que ja havien realitzat trobades prèvies davant el que consideraven un moment crític de retrocés revolucionari. Amb aquest context no era necessària una ordre directa del Comitè Regional de la CNT perquè les bases es mobilitzessin ja que, com assenyalava Gallego, aquestes no reaccionaren intentant assaltar les institucions, sinó mostrant la seva capacitat de resistència contra el que consideraven un abús de poder per part del govern que assaltava una de les conquestes revolucionàries del poble⁷⁶⁷. Guillamón va més enllà i assenyalà com l'inductor de l'aixecament a Escorza, que des del seu càrrec de responsable del Comitè de la CNT-FAI era qui tenia el control sobre les patrulles de control i coordinava als comitès de defensa dels barris. Segons l'autor, Escorza, que havia estat negociant amb Companys durant la crisi de govern de finals de març i veia com la CNT perdia el control sobre la Seguretat Pública, era l'únic que tenia la capacitat organitzativa per poder plantejar una resposta d'aquest tipus⁷⁶⁸. Aquella mateixa tarda, de fet, Eroles i Asens, responsable de les patrulles de control, intentaren

⁷⁶⁵ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

⁷⁶⁶ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña* i Guillamón, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*.

⁷⁶⁷ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

⁷⁶⁸ Guillamón, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*.

negociar per posar fi a l'ocupació de la Telefònica sense èxit, i Valerio Mas, del Comitè Regional de la CNT, s'entrevistà amb Tarradellas i Aiguadé, que van assegurar no haver ordenat la intervenció, per acabar amb el conflicte demanant a canvi la destitució del mateix Aiguadé i Rodríguez Sala.

Com destaca Gallego, malgrat que la CNT no hagués donat l'ordre directa de mobilització, aprofità la mostra de força que donaren els comitès de defensa i les JJLL per negociar amb el govern i mostrar per una banda que no podien desatendre les demandes de les bases, i per l'altra que eren els únics que podien controlar i redreçar la situació⁷⁶⁹. Però la negativa de Companys a cessar als suposats responsables de l'inici del conflicte fins que no acabessin les hostilitats i la demanda d'efectius al Govern central per sufocar la revolta, deixà sense gaire capacitat de maniobra a la CNT. Els ministres anarcosindicalistes es reuniren amb Largo Caballero per tractar la situació i Joan Garcia Oliver i Mariano Rodríguez Vázquez, "Marianets", van ser enviats a Barcelona, on després de reunir-se amb el Comitè Regional de la CNT van anar fins a la Generalitat per seguir les converses. Mentrestant al carrer, el 4 de maig la situació havia empitjorat i les barricades i els enfrontaments armats entre militants del PSUC i Estat Català, a una banda de les barricades, i els del POUM, CNT i JJLL a l'altra, s'havien estès a bona part de la ciutat. L'al·locució que van fer per ràdio els líders de la CNT després de les converses al Palau de la Generalitat cridant a la calma i a depositar les armes per preservar la unitat antifeixista, especialment la de Garcia Oliver, van ser rebudes amb indignació per molts militants cenetistes que estaven a les barricades. Segons el ministre anarquista, però, no hi havia cap altra alternativa perquè en aquells moments no estava clar qui estava al darrere de les provocacions i hi havia la por que

⁷⁶⁹ Gallego, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*.

la revolta fos utilitzada com excusa per acabar de manera cruenta amb la CNT-FAI⁷⁷⁰. Malgrat les consignes dels líders cenetistes, però, com destaca Amorós citant les memòries de Clara y Pavel Thalman, el 4 de maig “Los Amigos de Durruti” van estar discutint durant tot el dia quin era el camí que calia seguir i segons aquests testimonis en les reunions que es celebraren *los representantes de las Juventudes Libertarias les empujaban a la acción*⁷⁷¹.

Al vespre hi va haver una trobada entre representants del POUM i de “Los amigos de Durruti”, en la que es va decidir que sense el recolzament de la direcció de la CNT-FAI no es podia seguir endavant amb l’aixecament i que calia retirar-se, però amb la garantia de conservar les armes. Aquella mateixa nit es va redactar i imprimir la famosa octaveta de l’agrupació que es repartiria l’endemà, però que com assenyala Guillamón malgrat manifestar que estaven en contra de l’alto al foc i que la CNT no es podia retirar de la lluita sense que es complissin un mínim d’exigències, no tenia al darrera cap pla d’acció ni es va fer res per portar a la pràctica la consigna que llançava: “lo fiaron todo a la capacidad creadora y al instinto de las masas”⁷⁷². Aquest autor defensa que hagués estat molt difícil en aquells moments desbordar la direcció de la CNT i que tota la base els seguís, més tenint en compte que des del POUM tampoc veien clara la proposta de “Los amigos de Durruti” de formar una Junta Revolucionària, i que la direcció d’aquest partit també va rebutjar la idea de Josep Rebull, delegat de la cèl·lula 72 del POUM, d’assaltar la Generalitat i els edificis oficials que encara resistien. Pel que fa als efectius del front d’Aragó que estaven preparats per si calia dirigir-se cap

⁷⁷⁰ García Oliver, Juan; *El eco de los pasos*.

⁷⁷¹ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balaio y Los Amigos de Durruti*.

⁷⁷² Guillamón, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*.

a Barcelona⁷⁷³, o la companyia motoritzada de la “Rojo y Negra” comandada per Máximo Franco que arribà fins a Binèfar, no arribaren a sortir, retornaren al front a instàncies dels dirigents de la CNT, o es quedaren a l’expectativa com els 50 milicians de la columna Durruti sota el comandament de Francisco Carreño i Angel Marín que estaven a Barcelona⁷⁷⁴.

El dia 5 la crida a l’alto el foc era insistent i els líders anarquistes, com Federica Montseny, però també alguns membres del Comitè Regional de les JJLL com Alfredo Martínez, feien crides a la calma i intentaven convèncer els combatents perquè deposessin les armes. Segons Amorós, tot i ser massa tard “Los Amigos de Durruti”, que estaven en contacte amb el front, amb les JJLL i amb el “Comité de Defensa del Centro”, es reuniren amb aquests grups per organitzar la defensa dels punts de l’octaveta que havien elaborat i repartit⁷⁷⁵. El dia 6, com també destaca aquest autor, en una d’aquestes reunions les JJLL demanaren la presencia del POUM. En aquesta trobada, a la que van assistir la JCI, les JJLL, els comitès locals de la CNT-FAI i “Los Amigos de Durruti”, no es van imposar ni les propostes del POUM ni les de “Los Amigos de Durruti”⁷⁷⁶. Aquell mateix dia els militants de la CNT com a prova de bona voluntat havien abandonat l’edifici de la Telefònica, que va ser ocupat per la policia, i la majoria de cenetistes deixaren també les barricades. El dia 7 s’intentà una altra reunió a la que no va anar cap de les organitzacions citades perquè a la tarda les tropes enviades pel govern central ja desfilaven per la Diagonal. Des d’aquell moment es faria càrrec de l’Ordre Públic i de l’Exèrcit de Catalunya el Govern central, deixant com a

⁷⁷³ García Oliver a les seves memòries explica que s’havien preparat camions a la divisió Durruti i a l’antiga columna Ortiz. García Oliver, Juan; *El eco de los pasos*.

⁷⁷⁴ Guillamón, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*.

⁷⁷⁵ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balias y Los Amigos de Durruti*.

⁷⁷⁶ Amorós, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Balias y Los Amigos de Durruti*.

simbòlic l'estatut d'autonomia. El 17 de maig Negrín va substituir a Largo Caballero en un nou govern que va prescindir dels ministres de la CNT, que tampoc formarien part del nou govern de la Generalitat constituït els últims dies de juny. A finals de maig es clausuraren l'emissora de ràdio i el diari del POUM, així com la seu social de "Los Amigos de Durruti" a las Rambles. Des de que acabaren els Fets de Maig la UGT demanava des dels seus òrgans de premsa l'expulsió d'aquest grup de la CNT, que s'intentà en un Ple de locals i comarcals però que no es ratificà per no comptar amb el recolzament suficient de la base anarcosindicalista⁷⁷⁷. El 6 de juny es van dissoldre definitivament les patrulles de control i el dia 16 s'il·legalitzà el POUM i es van començar a perseguir als seus militants, inclosos els membres de la direcció del partit com Andreu Nin, ex conseller de justícia de la Generalitat, que va ser detingut i assassinat a finals de juny.

Les detencions i la repressió, però, no es limitarien només als membres d'aquest partit, des del mateix final de les hostilitats als carrers de Barcelona també es detingueren i perseguiren a militants cenetistes i de les JJLL, fins i tot a membres destacats del seu Comitè Regional com Alfredo Martínez, que va desaparèixer el 7 de maig quan tornava cap a casa seva pensant que la situació ja estava controlada després d'haver passat hores intentant que es calmessin els ànims⁷⁷⁸. Com es pot comprovar repassant els esdeveniments d'aquells dies, hi va haver una clara participació dels joves llibertaris no només a les barricades sinó també en algunes de les reunions que es celebraren durant els Fets de Maig. Segons López Santamaria, no es pot afirmar que hi participessin en nom de l'organització, ja que el Comitè Regional

⁷⁷⁷ Guillamón, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*.

⁷⁷⁸ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 33, 3/juny/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

en cap moment va fer cap crida oficial i com hem vist va seguir la postura de la CNT fent crides a la pau i a deixar les barricades, però cal tenir en compte, com també assenyala aquest autor, que en aquells moments el Comitè Regional era interí i que és possible que moltes joventuts es guinessin per altres consignes.⁷⁷⁹ Com s'exposarà en el proper apartat, des de mitjans del mes d'abril la Regional catalana de JJLL vivia una crisi provocada per la dimissió del seu comitè a instàncies d'algunes delegacions que no estaven d'acord amb la seva gestió ni amb algunes de les decisions que havien seguit la política que aquest sector anomenava "circumstancialista". Però malgrat que la situació en el Comitè Regional fos confusa aquella setmana i que des d'aquest no sortís cap consigna que animés als joves a participar en la lluita al carrer, es fa difícil pensar que després de tot el que s'havia escrit sobre el tema i dels acords als que s'havia arribat en alguns congressos, liderats encara pel comitè regional dimitit en els que fins i tot es va decidir entrenar als joves per estar preparats pels atacs de la contrarevolució, les diferents agrupacions no tinguessin clar què havien de fer en una situació com la que es va donar el 3 de maig. Feia setmanes que estaven en alerta i per molt que membres del Comitè Regional cridessin a la calma, els esdeveniments dels darrers mesos havien portat a un sector molt important de joves al convenciment que la revolució del 19 de juliol estava en perill i que ells eren l'avantguarda que estava cridada a defensar-la⁷⁸⁰. Aquesta intervenció no sembla que es limités a actuacions a

⁷⁷⁹ López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal".

⁷⁸⁰ Ferran Gallego assenyala aquest fenomen sense fer referència explícita a l'organització però especificant que els "celadors que volen evitar una nova penetració d'elements del vell ordre" i que lluitaren aquells dies eren majoritàriament joves. "En la Barcelona de 1937, esa comunidad de resistencia antifascista se va a sí misma como la celadora que evita una nueva penetración de elementos del viejo orden que han sido extirpados por el pueblo, el rebrote de una inercia que se califica de "contrarevolución" de una forma apasionada y directa, porque esa expropiación afecta personalmente a los jóvenes que se han lanzado a la militancia a partir de julio de 1936 y, simbólicamente, a la

títol personal dels joves llibertaris, com defensa López Santamaría⁷⁸¹, sinó que obeïa a decisions preses en les agrupacions que seguien acords i consignes dels mesos anteriors.

Aquesta clara participació no va ser només a Barcelona, a Tarragona, tal i com descriu Piqué i Padró⁷⁸², van ser les JJLL les que els dies previs als Fets de Maig protegiren l'edifici que tenien ocupat a la rambla de la ciutat i el prepararen instal·lant una metralladora al terrat per si hi havia enfrontaments. El 4 de maig quan arribaren les notícies del que estava passant a Barcelona, va ser des d'aquesta seu que s'obrí foc contra l'edifici que ocupava la UGT, fet que va portar a intervenir a les forces d'Ordre Públic que recolzades per militants del PSUC, UGT i ERC, protagonitzaren el dia 6 l'assalt a la seu dels joves llibertaris que resistiren l'atac des de les 8h del matí fins a les 17.00h. Com destaca aquest autor, la CNT local no va recolzar als joves sinó que des del primer moment intentà negociar i arribar a un acord amb les altres forces. Pel que sembla als cenetistes tarragonins no els agradaven els mètodes i les formes de les JJLL, però tampoc en podien prescindir perquè, segons Piqué, "en certa manera la seva audàcia i el seu arrauxament els convertia en la principal força dissuasiva dels anarquistes tarragonins davant les creixents pressions de la resta d'organitzacions antifeixistes"⁷⁸³. A més d'haver estat, com ja s'ha exposat en el primer capítol, els encarregats de portar a terme la repressió a la ciutat, com va ser el cas de Josep Recasens "Sec de la matinada", que va ser un dels 4 joves llibertaris tarragonins que va

organización o al espacio ideológico en el que encuentran su significado". Gallego, Ferran; Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña.

⁷⁸¹ López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal".

⁷⁸² Piqué i Padró Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*.

⁷⁸³ Piqué i Padró Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*.

morir defensant l'edifici de les joventuts⁷⁸⁴. En el cas de Tortosa, segons Joan Cid, també foren les JJLL locals, amb el recolzament d'elements d'Amposta, les que el 4 de maig al matí desfilaren pels carrers de la ciutat cridant consignes revolucionàries i ocuparen l'Ajuntament, Correus, el Banc d'Espanya i intentaren desarmar a la policia dient que la CNT prendria el govern de la Generalitat i que per això ells ja ho posaven en pràctica⁷⁸⁵. A Figueres el Comitè de Defensa que havia llençat el manifest el 28 d'abril i havia ocupat les sortides de la ciutat i els llocs estratègics amb el recolzament de milicians del batalló de la costa, en el que hi havia molts militants de JJLL, el dia 6 de maig va fer arribar un comunicat a les altres forces antifeixistes signat per Isidoro Estrada, secretari de les JJLL de Figueras. En l'escrit es demanava que fixessin la seva posició i se'ls emplaçava a una reunió per formar un nou govern per la ciutat amb majoria de la CNT i les altres forces com a col·laboradores, menys el PSUC que no els mereixia prou confiança, argumentant que el canvi a tot Catalunya era imminent. S'hi avingueren el POUM i Unió de Rabassaires que constituïren un nou consistori que no va sobreviure després dels Fets de Maig⁷⁸⁶. En alguns pobles del Maresme, segons Amat i Teixidó, les JJLL també participaren en els esdeveniments, com va ser el cas de Calella, on prengueren part en les reunions de la CNT-FAI per elaborar un pla d'assalt contra el local de la UGT, en alguns escorcolls i en el desarmament i retenció d'alguns militants d'ERC, o a Premià on patrullaren pels carrers⁷⁸⁷. També hi va haver militants

⁷⁸⁴ També van morir Jesús Giménez Guardiola i Antoni Martínez Laplana el mateix dia 6 i Manuel Balabasquer Giménez l'endemà a causa de les ferides. Aquest últim també és un dels noms que Piqué i Padró cita com a responsable de la repressió. Vegeu Piqué i Padró Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*.

⁷⁸⁵ Cid i Mulet, Joan; *La Guerra Civil i la Revolució a Tortosa (1936-1939)*. Vegeu també Pujadas, Xavier; *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i guerra civil*.

⁷⁸⁶ "Els passats esdeveniments a la nostra ciutat". *Empordà Federal*. Any XXI. Tercera època, núm. 993. Figueres, 21 de maig de 1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres. Vegeu també Bernils i Mach, Josep M; *La Guerra Civil a Figueres (1936-1939)*.

⁷⁸⁷ Amat i Teixidó; *República i Guerra Civil a Calella i La República a Premià (1931-1939)*.

de les JJLL que al no haver-hi incidents a les seves ciutats es van desplaçar a Barcelona per unir-se a la lluita a les barricades, com va fer Isidoro Martínez Garcia de 19 anys, que havia estat secretari de les JJLL del barri de la Salut de Badalona i que va morir el 5 de maig en els enfrontaments⁷⁸⁸. En altres indrets en els que no hi hagué conflictes, com a Mataró, les JJLL, conjuntament amb JSU, JCI, JEREC, ERC, Acció Catalana, Unió de Rabassaires, Estat Català i el POUM, formaren part del comitè d'enllaç ampliat que es constituí a la ciutat per intentar mantenir la unitat antifeixista⁷⁸⁹.

En tots els casos, però, sembla clar que s'identificà a les JJLL amb els Fets de Maig i com un element que havia fet pública la seva oposició contra el que els joves llibertaris qualificaven de "contrarevolució", i aquesta significació és el que pot ajudar a explicar la repressió que hi hagué a Barcelona i a molts punt de Catalunya contra l'organització. A més de la desaparició d'Alfredo Martínez, el 8 de maig gent que anava per la carretera de Bellaterra a prop de Cerdanyola-Ripollet, van veure una ambulància que venia de Barcelona que parava en un dels creuaments de la carretera i després sortia altra vegada a tota velocitat. Quan es van acostar van veure que el vehicle havia deixat allà 12 cadàvers, que pel que detallava la crònica de *Solidaridad Obrera* havien patit "*horribles suplicios a juzgar por las mutilaciones, magullamientos y golpes terribles que presentaban*"⁷⁹⁰. Els cossos van ser traslladats a Barcelona on els forenses van dictaminar que es tractava de 12 nois joves que havien mort dos dies abans després de ser torturats. Els cadàvers tenien les cares tant destrossades que només se'n van poder identificar quatre, el de César Fernández Marí, Jose Villena, Juan

⁷⁸⁸ *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica*. Año II, Badalona, 8/5/1937 núm.32 i núm. 33, 15/5/1937. (CEDALL). Joan Villarroja i Font també fa referència a la seva mort a *Revolució i guerra civil a Badalona. 1936-1939*.

⁷⁸⁹ "Poble de Mataró". *Llibertat*, núm. 247, 7/1/1937 (ACM).

⁷⁹⁰ *Solidaridad Obrera*, 12/5/1937. Año VIII. (CEDALL)

Antonio i Lluís Carneras, tots ells militants de les JJLL de Sant Andreu, pel que es suposava que la resta de morts també eren d'aquesta agrupació. Segons la reconstrucció dels fets que feia el diari, el 4 de maig un grup de joves llibertaris, entre els que estaven Cèsar Fernández, Jose Villena i Juan Antonio Carneras, van sortir del barri de Sant Andreu per anar fins el Comitè Regional de les JJLL a Via Laietana. Van arribar al Passeig de Pujades sense incidents, però al passar pel Parc de la Ciutadella un grup de gent armada, que pel que sembla era d'un quarter situat a prop, els van parar i se'ls van emportar cap allà sense que se'n tornés a saber res. L'endemà un altre grup que passava pel mateix punt també va ser tirotejat, però van aconseguir escapar quasi tots per la intervenció de la Creu Roja. D'aquest segon grup, només va ser fet presoner Lluís Carneras, el cos del qual va aparèixer amb els seus altres 11 companys⁷⁹¹. Alguns autors han plantejat la possibilitat que entre aquests 12 cadàvers també hi hagués el d'Alfredo Martínez, però la crònica dels fets d'aquell moment no en diu res. A banda d'aquests morts, cal destacar també que a Tarragona l'arribada dels guàrdies d'assalt provinents de València el 7 de maig a la matinada, va provocar que no es complissin els acords que havien establert les forces antifeixistes el dia anterior i es portessin a terme una cinquantena de detencions, escorcolls i l'assassinat de 12 militants anarcosindicalistes entre els que hi havia quatre components d'una missió de la Conselleria d'Economia de la Generalitat que van ser aturats quan tornaven del Front

⁷⁹¹ *Solidaridad Obrera*, 12/5/1937. Año VIII. (CEDALL). Segons Abel Paz aquests nois van ser torturats i assassinats al quarter Karl Marx i un dels cadàvers no identificats era el seu amic Joaquín Martínez de les JJLL de Gràcia. Paz, Abel; *Viaje al pasado (1936-1939)*.

d'Aragó. Un d'ells era Juan Rúa⁷⁹², responsable de premsa i publicacions del Comitè Regional de les JJLL de Catalunya⁷⁹³.

La repressió, però, no es va limitar als dies immediatament posteriors als Fets de Maig, des d'aquestes dates fins a finals l'any 1938 trobem mostres de detencions i incidents a tot el territori⁷⁹⁴. El 15 de maig encara estava detingut el que en aquells moments era de forma interina Secretari General de les JJLL i director de Ruta, Fidel Miró. En el Ple Regional de locals i comarcals del 29 de juny de 1937, Ripollet i les comarcals de l'Alt i el Baix Penedès es queixaven d'una cruenta repressió que havia deixat el moviment juvenil pràcticament desmembrat a la seva zona i la comarcal del Vallès Occidental informava de l'assalt al local de les JJLL d'Olesa⁷⁹⁵. En el Ple Nacional de Regionals de juliol de 1937, les JJLL de Catalunya van denunciar que la situació era insostenible i que hi havia 5.000 militants de les comarques que havien fugit a Barcelona, a més dels que seguien detinguts⁷⁹⁶. Algunes delegacions van escriure al Comitè Regional per demanar consell o ajuda del que calia fer en aquelles circumstàncies, com va ser el cas de les JJLL de la Figuera (Tarragona), que es queixaven que el mes de juny el delegat d'Ordre Públic i els seus homes havien fet un registre al seu local i que les JSUC de la localitat, emparades per ells, havien aprofitat per trencar el rètol, la bandera, la gramola i els havien cremat diversos discos, a més

⁷⁹² Piqué i Padró Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*. L'autor també especifica que hi va haver una cinquantena de ferits a la ciutat i que la repressió s'estengué a altres pobles de la comarca i fou especialment dura a les Terres de l'Ebre.

⁷⁹³ Circular núm. 26 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. Id. 32922 (AMMM).

⁷⁹⁴ Al International Institute of Social History d'Amsterdam també s'han localitzat cartes d'algunes delegacions al Comitè Regional queixant-se de la clausura de locals i de la detenció de militants.

⁷⁹⁵ Circular núm. 36 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. Actas del Pleno Regional de Locales y Comarcas celebrado en la casa CNT-FAI, Via Durruti 32-34 el dia 29 de junio de 1937. Id. 32922 (AMMM).

⁷⁹⁶ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

de tancar-los el local i donar la clau a l'alcalde⁷⁹⁷. La comarcal de Gandesa també va escriure a la Regional explicant que no podia enviar delegats a un dels congressos perquè hi havia molta repressió a la comarca i molts dels locals de les JJLL ja no existien perquè havien estat segellats per la policia⁷⁹⁸. El Sindicat de Roquetes també es va queixar que les seves JJLL no actuaven des dels Fets de Maig perquè el local havia estat assaltat, s'havia empresonat alguns dels seus militants i no aconseguien que el delegat d'Ordre Públic de Tortosa els concedís permís per tornar a obrir⁷⁹⁹. Josep Orriols Solà, des de la presó Model, també envià una carta al Comitè Regional explicant els fets ocorreguts a la Pobla de Lillet on 22 guàrdies d'assalt de Barcelona i 6 policies, a les ordres de Francisco Lloret, havien molestat a tots els militants destacats de les JJLL del poble, sotmetent-los a registres domiciliaris amb l'excusa de buscar unes armes, i que n'havien detingut a cinc, inclosos el secretari i el comptador de les joventuts, que encara estaven retinguts a la presó. Dies abans d'aquests fets, en el mateix poble s'havia fet un registre al local de les JJLL, que va ser destrossat i en el que van trobar 12 cartutxos de dinamita, motiu pel que el local havia estat clausurat. Aquest militant aclaria que no escrivia al Comitè Regional perquè intercedís per ell o els altres detinguts, que havien passat a disposició del tribunal d'espionatge i traïció, sinó per si podia fer alguna cosa per tornar la seu a les JJLL del poble que deia que estaven atemorides per la policia que ara utilitzava el local com a quarter⁸⁰⁰.

⁷⁹⁷ PS-MADRID. Carpeta.28, leg.231, expedient. 10. Carta de les JJLL de la Figuera (Tarragona) al Comitè Regional (27/10/1937). (CDMH). Els joves d'aquesta localitat es queixaven que no havien pogut tornar a entrar al local fins el 4 d'octubre.

⁷⁹⁸ PS-BARCELONA. 140,4, Carpeta 1, document núm. 120. Carta del Comitè Comarcal de Gandesa al Comitè Regional de las JJLL de Catalunya (25/7/37). (CDMH).

⁷⁹⁹ PS-BARCELONA. 140,4, Carpeta 1, document núm. 144. Carta del Sindicato Local de Roquetas al Comitè Regional de las JJLL de Catalunya (4/10/1937). (CDMH)

⁸⁰⁰ PS-BARCELONA. 140,4, Carpeta 1, document núm. 233. "Carta de José Orriols Solà des de la 1ª galería nº66, cárcel Modelo al Comitè Regional de las JJLL de Catalunya" (4/10/1937). (CDMH).

A la premsa també hi ha exemples d'incidents d'aquest tipus que fan referència sobretot a l'assalt, escorcoll o clausura de locals i en els que també s'acusa a altres organitzacions antifeixistes de col·laborar en els mateixos. Per exemple a *Ruta*, a mitjans de juny de 1937, el Comitè Comarcal de les JJLL de Flix es queixava que la comarca estava plena de guàrdies d'assalt que complien amb les ordres de desarmament i es preguntava perquè els ajudava el PSUC⁸⁰¹. A *Gerona CNT*, les JJLL de Les Planes⁸⁰² es queixaven que després que un ball organitzat per les joventuts d'ERC fos interromput per uns milicians i un home que tenia dos fills al front, s'havia culpats d'aquest incident a les JJLL del poble que no hi havien tingut res a veure i les joventuts d'ERC havien telefonat a Girona, des d'on s'havien enviat tres efectius de la policia perquè garantissin l'Ordre Públic. Segons les JJLL de Les Planes, els policies havien estat enganyats per les joventuts d'ERC i induïts a registrar la casa del jove llibertari Josep Rius i el local de les JJLL on només hi havien trobat llibres. Demanaven també que es deixés de coaccionar als joves del poble que volien anar al seu local on s'havia demostrat que no hi havia ni armes ni bombes com alguns havien difós⁸⁰³. En aquesta mateixa publicació, mesos després es recollia la queixa plantejada per la CNT en el ple municipal per haver obligat a les JJLL de Girona a abandonar el seu local i fer concentrar a totes les organitzacions llibertàries en un mateix local, mentre les altres organitzacions polítiques seguien en els que havien ocupat des del 19 de juliol⁸⁰⁴, i la denúncia que l'antic propietari de l'edifici que ocupaven les JJLL d'en Bas que havia marxat del poble per ser de dretes, havia tornat i ajudat per alguns veïns volia

⁸⁰¹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 35. 17, juny/1937.

⁸⁰² Actualment Les Planes d'Hostalets.

⁸⁰³ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*. 31/07/1937. Hemeroteca digitalitzada (AMG).

⁸⁰⁴ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*. 28/11/1937. Hemeroteca digitalitzada (AMG).

desallotjar-les⁸⁰⁵. A *La Vanguardia* a finals de juliol també apareixia la notícia que s'havia instruït un sumari a la FL de JJLL de Barcelona i s'havia processat a alguns militants per haver trobat bombes de mà en el seu local⁸⁰⁶. A *Vibraciones*, setmanari anarquista de l'Alt Empordà, a principis de juny es denunciava que s'havia hagut de constituir un comitè pro-presos per ajudar als militants empresonats o perseguits, i hi havia una queixa per la negativa de l'Ajuntament de no deixar que s'obrís a les Rambles un quiosc construït per les JJLL i la CNT de la ciutat⁸⁰⁷. El mes de juliol també apareixia un article que denunciava "els atropellos" que estaven patint diversos sindicats i militants d'organitzacions llibertàries de la comarca, així com el desallotjament de locals amb l'excusa que eren necessaris per acollir refugiats o altres usos⁸⁰⁸. Des d'aquesta publicació a mitjans de juliol amb motiu de la clausura del local del POUM de Figueres ja s'advertia: "cuando las barbas de tu vecino veas pelar..."⁸⁰⁹ I poques setmanes després apareixia un escrit d'Esteban Soler des del front, denunciant que s'havia despenjat i tirat al mar el rètol de la biblioteca de les JJLL de Roses⁸¹⁰. També a *Pluma Libre*, el juny de 1937 hi havia una queixa perquè s'havia revocat un acord municipal de l'Ajuntament de Ribes de Fresser, a instàncies de l'UGT amb el recolzament d'ERC, pel que es cedia el local del cafè i el cinema Casal Ribatà a la CNT, FAI, JJLL i Ateneu Llibertari⁸¹¹.

⁸⁰⁵ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*. 17/09/1937. Hemeroteca digitalitzada (AMG)

⁸⁰⁶ *La Vanguardia*, núm. 22.887, any LVI, 21 de juliol 1937.

⁸⁰⁷ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 11 de junio de 1937. Año 1, núm. 1. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁸⁰⁸ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 3 de julio de 1937. Año 1, núm. 3. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁸⁰⁹ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 16 de julio de 1937. Año 1, núm. 5. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁸¹⁰ "Pueblo de Rosas escucha". *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 30 de julio de 1937. Año 1, núm. 7. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁸¹¹ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 23. 13/6/1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

Al Maresme mesos després dels Fets de Maig la comarca va començar a editar el *Boletín de las JJLL del Litoral*, com deia l'editorial del seu primer número, per millorar la propaganda, servir per fer arribar totes les informacions als militants de la comarca i impedir que s'interrompessin les relacions orgàniques pels "*momentos difíciles para el normal desenvolvimiento de nuestra organización, que se traduce en atentados contra compañeros, suspensión de periódicos, clausura de locales, etc... Actos estos llevados a cabo con la completa impunidad que significa el aparato coercitivo, creado escamoteando fuerzas materiales a los frentes de guerra*"⁸¹². En aquest butlletí aparegué una carta d'un grup de cinc joves llibertaris de diferents llocs de Catalunya que havien estat traslladats a la presó de Mataró des de la Model, que explicaven haver estat tancats per lluitar contra els seus enemics⁸¹³, i diversos escrits que denunciaven la situació d'aquells mesos a la comarca, com el del secretariat de les JJLL de Malgrat que es queixava de la clausura del seu local per part del comissari polític designat per la Generalitat. Segons exposava aquest jove llibertari: "*es ahora (pues aquí se ha cebado la represión) cuando hemos de demostrar nuestra fortaleza de ánimo, y que los atropellos que nos pueda hacer cualquier elemento revestido de la autoridad que le confiere el estar vendido a un partido político sin escrúpulos, contra nuestras JJLL, no hacen mella en nuestro espíritu, al contrario, que sirve para estimular en nuestra mente, una más sana rebeldía contra ese poder (Estado) que mientras subsista, no habrá una tranquilidad verdadera de la Humanidad*"⁸¹⁴. En aquesta comarca també es desallotjà dels seus locals a les JJLL d'Argentona, el Masnou⁸¹⁵ i

⁸¹² *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.1. Id. 22457 (AMMM).

⁸¹³ *Boletín de la Federación Comarcal de JJLL*, núm.3 Id. 22457 (AMMM).

⁸¹⁴ *Boletín de la Federación de las JJLL del Maresme*, núm.1 Id. 22457 (AMMM).

⁸¹⁵ Mataró: Acta de la reunió comarcal de secretaris de JJLL del Maresme 3/07/1938. Id. 22457 (AMMM).

Calella, en el cas d'aquestes últimes per cedir el Centre d'Estudis Socials que havien organitzat a la policia de costes⁸¹⁶.

Les JJLL van reaccionar des dels primers moments a la persecució dels seus militants i el 14 de maig ja van publicar un escrit a *Ruta*, que després dels Fets de Maig tindrà alguns articles censurats, denunciant que podien entendre els morts durant les lluites, però no la repressió que estaven patint i que deien els recordava a altres èpoques. Acusaven a Artemí Aiguadé i a Rodríguez Salas com els provocadors dels incidents de maig i reafirmaven el seu lloc en l'avantguarda revolucionària contra el que anomenaven enemics més o menys dissimulats del proletariat: *“no hay ninguna razón que justifique el asesinato alevoso. Lamentamos que los acontecimientos hayan ratificado el concepto que nos merecen los planes de la contrarevolución. Seguimos totalmente identificados con la finalidad, aun no rectificada, de la Confederación Nacional del Trabajo (...) ha sido la negligencia y excesiva transigencia los motivos fundamentales de esta represión antilibertaria. Las JJ.LL se alzan frente a sus detractores y les acusan como reencarnación del bíblico Judas Iscariote. Nos ratificamos en nuestra línea porque los acontecimientos vividos no son negación y si ratificación del criterio que diferentes veces hemos formulado. (...) Nuestras víctimas nos gritan ¡No claudicar!”*⁸¹⁷. Aquesta actitud que reafirmava a les JJLL catalanes en la seves posicions s'incrementaria arran de la substitució del seu Comitè Regional. L'organització havia viscut els “Fets de Maig” tocada per un debat intern que lluny de solucionar-se, els mesos posteriors aniria pujant de to i provocaria també conflictes amb la CNT i la FAI.

⁸¹⁶ Amat Teixidó, Jordi; *República i Guerra Civil a Calella (1931-1939)*.

⁸¹⁷ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 30. 14/5/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

2.4. La crisi d'identitat de les JJLL de Catalunya. "Circumstancialisme" contra puresa ideològica.

Les JJLL catalanes havien viscut els esdeveniments de maig de 1937 afectades per un conflicte orgànic que semblava que s'havia iniciat en el Ple de locals i comarcals del 27 de març, quan la delegació de les JJLL del front d'Osca va demanar la dimissió del Comitè Regional⁸¹⁸, però que en realitat venia de més lluny. Com s'ha explicat a la primera part d'aquest estudi, des d'abans de la guerra hi havia dins l'organització dues tendències, una favorable a la unió amb la FIJL, representada pel Comitè Regional liderat per Fidel Miró, i una altra que s'havia mostrat més reticent a continuar amb la resta de JJLL de la península i que durant la República s'havia posicionat clarament a favor dels postulats faistes, identificada amb la FL de JJLL de Barcelona i que també estava recolzada per altres grups com les JJLL de la Torrassa. L'efervescència revolucionària que es va viure els primers mesos de la guerra, que va provocar que les JJLL i els seus militants multipliquessin les seves activitats i que alguns grups quedessin força desorganitzats, quan molts dels seus components històrics van marxar al front i van rebre a molts militants nous que desconeixien en bona part aquestes discussions internes, va calmar l'ambient i durant mesos va semblar que el Comitè Regional no tenia cap delegació que s'oposés a la seva gestió. Com assenyalava Peirats, *"la mayoría de los jóvenes estaba en los frentes y no atendía a otro problema que la guerra"*. Però com també recordava l'autor, el conflicte seguia latent tal i com es va manifestar en el Congrés Regional de l'11 al 12 de novembre de 1936, quan es decidí que la Regional catalana reingressés a la FIJL. Després de discutir molt aquest punt i d'haver pres una decisió, al final de la trobada hi va haver una picabaralla d'algunes delegacions, com la

⁸¹⁸ Circular nº28 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña (1/4/1937): "Acta del Pleno de locales y comarcas" del 27 de marzo de 1937. Id. 32922 (AMMM).

de Tarragona i Poble Nou, amb el Comitè Regional al que acusaven d'haver actuat amb parcialitat en aquest tema. La discussió va provocar que el Comitè Regional presentés la dimissió, però no va prosperar perquè altres agrupacions li ratificaren la confiança⁸¹⁹.

Les actuacions de la FIJL durant els primers mesos de la guerra, sumaren noves desavinences entre el Comitè Regional i alguns grups de joves llibertaris, que es començaren a manifestar en el Congrés del 6 i 7 de març de 1937. En aquesta reunió es va llegir una carta de les JJLL de Lleida que exposaven que no volien tenir relació amb el Comitè Regional i que es negaven a distribuir les seves circulars, perquè pensaven que les JJLL eren antiestatals i els temes que es plantejaven en algunes ordres del dia dels congressos no ho eren. Segons va explicar l'ex secretari d'aquestes joventuts, present a la reunió, el Comitè Regional havia arribat "*a una restricció y dejación de las ideas*" amb la que la seva delegació no estava d'acord⁸²⁰. Aquestes joventuts també s'havien manifestat contràries a la reunificació amb la FIJL en el congrés de novembre i s'havien oposat, conjuntament amb les de la Torrassa i altres delegacions, a establir cap mena d'unió amb les JSUC. A priori pot sorprendre que una delegació que no havia tingut gaire significació abans de la guerra, mostrés posicions tant marcades, però cal tenir en compte que Peirats, un dels militants més significatius de la Torrassa, poc després d'iniciar-se el conflicte s'havia traslladat a Lleida on havia ajudat a reorganitzar les JJLL i des d'on editava *Acracia*, una de les publicacions més crítiques amb la col·laboració de la CNT dins les institucions i el seguidisme que feia la

⁸¹⁹ "Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936". Id. 32922 (AMMM).

⁸²⁰ Circular nº19: "Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrado el 6 i 7 de marzo de 1937". Id. 32922 (AMMM).

FIJL a aquesta posició. L'havien acompanyat, Viroga i Felipe Aláiz, que estaven desencisats pel que estava passant a la rereguarda a Barcelona i s'havien instal·lat a Lleida uns mesos després. Com Peirats exposava a les seves memòries⁸²¹, el conflicte amb el Comitè Regional, al que acusava de ser massa col·laboracionista, va durar uns mesos durant els quals s'intercanviaren diverses cartes bastant agres amb el secretari general de la Regional Fidel Miró. Peirats i altres militants d'aquest sector crític, no estaven d'acord amb que les JJLL catalanes, que havien reingressat a la FIJL especificant que conservarien la seva autonomia, seguissin totes les consignes i indicacions marcades per la central juvenil, que consideraven que s'havia burocratitzat i seguia cegament a la CNT en un "circumstancialisme" equivocat. A més també estaven en contra de la unió amb altres joventuts considerades polítiques i criticaven el fre a les transformacions revolucionàries. Com assenyala Sandra Souto⁸²², la FIJL en el primer Ple Nacional de Regionals celebrat durant la guerra, a principis d'octubre de 1936, ja va aprovar un dictamen per proposar la creació d'un Consell Nacional de Defensa amb totes les forces antifeixistes que era molt ambigu respecte a si podia acabar derivant en un govern. Aquesta mateixa actitud també es manifestà, segons aquesta autora, en les relacions de la central juvenil amb el govern o en la participació dels seus militants en alguns organismes oficials o ajuntaments, que el 1937 va ser justificada per Gregorio Gallego, responsable de propaganda de la Regional del Centro, argumentant que les JSU també ocupaven aquest llocs. En el Ple de Regionals de gener de 1937, s'acabà aprovant que la FIJL participés en els òrgans de govern fiscalitzant la

⁸²¹ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García y Gerard Pedret.

⁸²² Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

tasca dels seus representants i, segons Souto, la Regional catalana proposà que la CNT sol·licités més representació en el govern central i estar present en el basc⁸²³.

De fet, el Comitè Regional de Catalunya des de la reunificació amb la FIJL, no va semblar tenir-hi cap conflicte ni es manifestà contrària a cap d'aquestes resolucions. En la circular número 14, per exemple, informava a totes les delegacions d'aquests acords, entre els que destacaven que les JJLL només ocuparien càrrecs oficials en casos excepcionals en aquells organismes on també hi estiguessin representades altres organitzacions juvenils, o la necessitat que els joves s'apuntessin per ocupar càrrecs com a comandaments militars⁸²⁴. Aquesta posició és la que va provocar que Peirats i altres crítics com Amador Franco, Ramon Liarte... qualifiquessin al Comitè Regional de "circumstancialista", terme que es va començar a utilitzar per assenyalar la decisió que havia pres la CNT d'entrar en el govern de la Generalitat i de Madrid argumentant que "les circumstàncies" de la guerra no els havien deixat cap altre camí, i que s'estenia a totes aquelles persones que hi estaven d'acord o hi havien col·laborat d'alguna manera. Els contraris a aquesta línia d'actuació argumentaven que la progressiva pèrdua de poder dels anarcosindicalistes, l'augment de protagonisme en l'escena política del PSUC, el fre a la revolució o la falta de material i iniciatives bèl·liques al front d'Aragó, havien estat causades per les constants claudicacions de la CNT que al haver renunciat a un dels seus principis fonamentals, que era el de la destrucció de l'estat i per tant la no col·laboració amb polítics, havia anat cedint terreny ideològic en altres aspectes, com per exemple en l'acceptació de la militarització de les columnes,

⁸²³ Ídem.

⁸²⁴ Circular nº14 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. Id. 32922 (AMMM). Aquesta circular era un resum dels principals acords presos en el Ple Peninsular de Regionals de JJLL celebrat a València l'1 de gener de 1937.

fins a convertir-se en una simple comparsa dels partits que havien recuperat el poder perdut el 19 de juliol quan eren els anarquistes qui controlaven el carrer. Segons Peirats⁸²⁵, Fidel Miró i la resta de components del Comitè Regional pertanyien al sector conservador “filijista”, partidari de la unió i de seguir consignes de la FIJL, tot i que si repassem els escrits de *Ruta* d'aquells mesos, setmanari del que Miró era director, algunes decisions que es van prendre en congressos mentre ell en va ser el secretari general, o fins i tot alguns dels seus discursos, l'acusació de “circunstancialista” pot resultar estranya. Com s'ha explicat en l'apartat anterior, les denúncies a la contrarevolució i les crítiques al col·laboracionisme van ser constants des de *Ruta* els mesos previs a maig de 1937, així com els manifestos en aquest sentit⁸²⁶. En un discurs l'abril de 1937 Miró afirmava: “vivimos en un periodo análogo al que se vivió después de la proclamación de la Republica. Entonces se paralizaba la revolución en nombre de la Republica. Hoy se hace lo mismo en nombre de la guerra. (...) Basta de afirmar que luchamos por la República burguesa. Nosotros luchamos por la revolución proletaria”⁸²⁷. Les acusacions de moderació i de seguidisme poden semblar doncs infundades i fruit d'animadversions que poc tenien a veure amb les idees, però si analitzem amb més profunditat la qüestió, sense descartar que en certa manera també influïssin picabaralles de tipus personal, sembla clar que el problema principal va ser que a banda dels discursos, titulars o proclames, la major part de les actuacions del Comitè Regional sí que seguiren les directrius que marcava la FIJL d'acord amb les indicacions de la CNT, com va ser el cas de les circulars que envià per la incorporació de

⁸²⁵ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

⁸²⁶ Un exemple és el manifest “Las Juventudes Libertarias adoptan una firme decisión”. *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 25. 1/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁸²⁷ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 27. 17/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

joves llibertaris als cossos armats, a l'Escola Popular de Guerra, o al polèmic nou organisme de Seguretat Interior que s'havia de crear arran dels decrets de març. També malgrat les crítiques, protestes i la justificació d'infiltrar-se per preservar la revolució, s'acatà la mobilització militar dels joves i les JJLL participaren en la manifestació pro exèrcit popular sota la presidència de Companys. Igualment es seguí a la CNT-FAI en la constitució dels comitès d'enllaç amb les JSUC i quan aquests fracassaren, s'apostà pel FJR que, malgrat defendre la continuïtat de la revolució, no agradava al sector anticircumstantialista perquè incloïa una aliança amb les joventuts del POUM, que eren un partit polític.

El malestar d'algunes delegacions amb aquestes actuacions es va posar de manifest en el Ple de locals i comarcals del 27 de març, quan Amador Franco, representant de la delegació de les JJLL del front d'Oscà, s'enfrontà al Comitè Regional i demanà la seva dimissió. El Comitè Regional, malgrat la protesta d'alguna delegació com la de Terrassa que va veure en aquests atacs assumptes personals, va presentar la seva renúncia i es va acordar que una comissió formada per les delegacions de la Seu d'Urgell, el Baix Llobregat, els joves del front i el mateix Comitè Regional, s'encarreguessin de fer la convocatòria i l'ordre del dia del proper congrés extraordinari, que van fixar pel 17 d'abril, en el que s'havia de resoldre el conflicte⁸²⁸. El 29 de març es va fer arribar una circular adreçada a les delegacions de la regió i a les del front d'Aragó en la que s'exposava que el volum que havia adquirit l'organització, l'intent de diferents organismes polític-socials que pretenien "castrar" les seves concepcions transformadores, i "*considerando que nuestra organización precisa dar la*

⁸²⁸ Circular nº28 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña (1/4/1937): "Acta del Pleno de locales y comarcas" del 27 de marzo de 1937. Id. 32922 (AMMM).

*tónica federalista que emana de nuestros principios libertarios*⁸²⁹, se les convocava per nomenar un nou Comitè Regional, *“que presente el sentir de todos los jóvenes anarquistas y pueda actuar a tenor de las exigencias del momento*⁸³⁰. En l'ordre del dia de la convocatòria del congrés extraordinari, a més d'aquest tema, també s'inclouïen altres punts com l'estructuració i orientacions al nou Comitè o la posició que s'havia de prendre enfront del caos polític d'aquell moment, i es recordava que en el Ple de locals i comarcals s'havia acordat que les joventuts del front podrien anar-hi amb veu i vot. Poc abans de la celebració d'aquesta reunió regional extraordinària, a Lleida també havien sorgit certes tensions. Com recordava Peirats a les seves memòries, el secretari del Comitè Nacional de la CNT els havia enviat una carta convidant-los a abandonar la línia de crítica i d'oposició d'*Acracia*. El cas va arribar al Comitè Local i provocà un enfrontament entre els partidaris de Peirats, bàsicament els militants de les JJLL de la ciutat, i els que com l'alcalde i el sindicat local donaven la raó al Comitè Nacional. Segons l'autor, per no provocar una confrontació entre les dues generacions d'anarquistes, ell i Viroga decidiren abandonar la ciutat i aquesta marxa coincidí amb la celebració del Congrés Extraordinari de JJLL que s'havia convocat pel 17 d'abril. Com destacava el mateix Peirats: *“el día que nos propusimos el abandono de Acracia estaba convocado un importante congreso en que los que constituían el Comité Regional pondrían sus cargos a disposición del Congreso. Esta vez decidimos ir a por ellos. Nos pusimos de acuerdo con el compañero Liarte, que representaba parte de la Cerdaña, con el compañero Basilio Hernández, que representaba a la otra media (...)*

⁸²⁹ Circular nº26 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña (29/3/1937). Id. 32922 (AMMM).

⁸³⁰ Ídem.

*Nuestra estrategia era que si nuestro plan salía aprobado, aceptaríamos hacernos cargo del Comité Regional*⁸³¹.

Les posicions com es veu havien quedat fixades i 301 delegacions de la regió, que representaven a un total de 30.344 afiliats, i 11 del front, representant-ne a prop de 5.000, van haver de posicionar-se en un congrés extraordinari maratonià, que obrí la primera sessió el 17 d'abril a les 15.00h i va concloure la darrera, després de descansar 8h hores a la nit, el 18 d'abril a les 6 de la matinada⁸³². El Comitè Regional sortint, format en aquells moments per Fidel Miró (secretari general i director de *Ruta*), Delso de Miguel (vicesecretari i encarregat de les comarques), Juan Rua (encarregat de premsa i publicacions), Juan Francisco Aso (secretari de propaganda), Alfredo Martínez (encarregat del Front de la Joventut Revolucionària), Vicente Tarin (comptadoria), Liberto Alonso (delegat al Comitè Regional de la CNT i secretaria sindical), Amador González (delegat de l'administració de *Tierra y Libertad*) i Arquímedes Gallardo (delegat al Comitè Peninsular)⁸³³, van presentar un informe al congrés⁸³⁴. En aquest document es detallava la seva actuació des de l'octubre de 1936, quan havien estat posats al capdavant de l'organització Fidel Miró i Vicente Tarin, sobre els que s'especificava havia pesat tota la feina, Alfredo Martínez, que ocupava en aquells moments un càrrec a la Conselleria de Defensa designat per la CNT-FAI, i Arquímedes Gallardo que aquell mes havia estat hospitalitzat per un accident de trànsit. El volum de feina des de l'inici de la guerra explicaven que els havia obligat a

⁸³¹ Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret.

⁸³² Circular nº29 del Comitè Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

⁸³³ Circular nº26 del Comitè Regional de las JJLL de Cataluña (29/3/1937). Id. 32922 (AMMM).

⁸³⁴ Aquest informe va ser enviat uns dies abans a les delegacions i ampliat i defensat oralment durant el congrés. "Informe del Comitè Regional al congreso del próximo día 17 del corriente". Id. 32922 (AMMM).

anar ampliant el comitè amb gent nova per poder cobrir totes les secretaries que s'havien creat, però que sempre s'havia comptat amb l'aprovació dels diferents congressos. Argumentaven haver organitzat la nova estructura de manera molt eficient i haver aconseguit que cada secretaria tingués el seu arxiu ben ordenat, ja que abans no n'hi havia cap, i fins i tot haver elaborat estadístiques sobre el moviment. També exposaven que havien realitzat un dels seus objectius que era millorar *Ruta*, a més de iniciar la publicació del nou diari-mural *Esfuerzo*. S'havia multiplicat el número d'afiliats, havien creat un consell d'instructors de guerra CNT-FAI-JJLL, havien participat en la formació i desenvolupament del Front de la Joventut Revolucionària, a més d'organitzar també les joventuts al front d'Aragó i ajudar a altres regionals que estaven en males condicions, com les de Llevant, Andalusia i Extremadura, enviant militants, propaganda i diners. També deien estar orgullosos de com havien desenvolupat i perfeccionat l'oficina de propaganda, destacaven que sota la seva gestió s'havia solucionat el vell problema de la separació entre les JJLL catalanes i la FIJL, i que a més havien assistit cada mes al Ple Nacional de Regionals, a un gran número de plens a les diferents comarques als que havien estat convidats, a més de celebrar cada mes un Ple de locals i comarcals. Per acabar l'informe es destacava que havien fracassat en alguns propòsits, però mai per falta de voluntat o entusiasme, i que des de l'inici de les maniobres contrarevolucionàries el mes de gener, havien fet una intensa campanya amb mítings defensant que la guerra i la revolució eren inseparables perquè deien haver estat: *"enemigos de las posiciones débiles y de la línea política sinuosa, como enemigos hemos sido también de la intemperancia y de las reacciones esporádicas"*⁸³⁵.

⁸³⁵ "Informe del Comité Regional al congreso del próximo día 17 del corriente". Id. 32922 (AMMM).

Totes aquestes explicacions no van satisfer a totes les delegacions i per exemple els representants de les JJLL de la divisió Durruti, es queixaren que era fals que el Comitè Regional hagués estat el responsable que s'organitzessin les joventuts d'aquesta divisió, acusant-lo fins i tot d'haver posat impediments perquè es constituïssin. L'informe no s'acabà aprovant i els representants de la divisió Lluís Juvert, demanaren un vot de censura pel Comitè Regional iniciant una discussió entre les agrupacions que van ratificar la confiança vers el comitè i les que acceptaren la seva dimissió. Com es pot comprovar repassant les actes del congrés⁸³⁶, a més de les ja citades JJLL de la divisió Durruti i de la divisió Lluís Juvert, que també demanaven reestructurar el Comitè Regional perquè les JJLL del front estiguessin més ben representades, les JJLL de Lleida, la Torrasa, "Siderometalúrgica", Poble Sec, Escola del Treball i Les Corts, van acceptar la renúncia, algunes manifestant que pensaven que el Comitè Regional no havia complert amb la seva missió, com les JJLL de l'Escola del Treball. Altres delegacions com les JJLL d'Hospitalet, Puigcerdà i Tarragona, consideraren que els errors no havien estat culpa del comitè perquè en tot moment havia demanat orientacions als militants i havia comptat amb el suport de l'organització, però malgrat tot acceptaren la seva dimissió. Mentre que les JJLL de Figueres eren de l'opinió que s'havia de nomenar un nou comitè parcialment i les de Mollerussa que calia acceptar la renúncia, però després tornar a nomenar als mateixos components. En una posició totalment oposada les JJLL d'Hospital General, Vallcarca, Terrassa, Rubí, Manresa, Mataró, Gadesa, Sallent, Sabadell, Vilanova i la Geltrú, Badalona, Castellbell i el Vilar, Poblet, Malatesta i Bergoman, van mostrar el seu suport

⁸³⁶ Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

al Comitè Regional. Malgrat aquestes mostres de confiança, però, el comitè va mantenir la seva renúncia com a irrevocable i es va decidir realitzar un referèndum per solucionar la qüestió en el que es comptabilitzaren 8.044 vots a favor de la continuïtat del Comitè Regional i 13.000 en contra⁸³⁷.

L'endemà s'establí una llarga discussió que pretenia, abans de nomenar un nou comitè, establir quina havia de ser l'orientació que aquest hauria de seguir. Hi havia delegacions que proposaven que les directrius havien de ser dictades pel congrés i centrar-se en revitalitzar la propaganda a les comarques o en crear noves joventuts als fronts, com opinaven les JJLL d'Alfarràs, Cardona o Malatesta, i altres que propugnaven que el comitè no havia respòs a les idees netament llibertàries i anarquistes i que aquest era el camí que s'havia de seguir, com defensaven les JJLL de la Seu d'Urgell i Gràcia. En aquest mateix sentit les JJLL de Manresa consideraven que s'havia de reorientar a les JJLL com abans del 19 de juliol, proposta que també recolzaven les JJLL de la Torrasa que amb les de la divisió Durruti, opinaven que calia deixar de banda tota tendència política i tornar a actuar com ho feien en els temps de clandestinitat. Les JJLL de Puigcerdà, per la seva banda, van manifestar que a més s'havien de crear una personalitat pròpia sense dependre dels acords de la CNT o la FAI, o com defensaven les JJLL de Lleida, que van tornar a entrar en discussió amb els membres del Comitè Regional dimitit, que era del tot necessari que l'organització retornés a la seva funció original de secció de cultura i propaganda de la FAI, proposició a la que també es van adherir les JJLL Provençana i les d'Artigues. Davant l'allau de proposicions el ple va

⁸³⁷ Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

acabar acceptat la proposta de les JJLL de l'Escola del Treball, que defensaven que es nomenés una ponència que clarifiqués a partir de totes les propostes recollides quina havia de ser l'orientació del nou Comitè Regional. Tot i l'acord, però, el debat va continuar quan el representant de la FIJL al congrés va intervenir per exposar la trajectòria de l'organisme i va ser impugnat per les JJLL de Mollerussa i Hospitalet, prova de la tensió que hi havia entre els dos sectors. La ponència escollida per establir l'orientació i estructuració del nou Comitè Regional va estar composta per representants de les JJLL de Premià de Mar, les Corts, Provenzana, l'Eixample i Tarragona, i a proposta també de les JJLL de l'Escola del Treball es nomenà una comissió per revisar l'estat dels comptes de la Regional formada per les JJLL d'Alfarràs, les d'Hospitalet i les de la divisió Lluís Juvert. Aquesta comissió acabà dictaminant que els comptes havien estat portats d'una manera molt correcta i que el Comitè Regional havia ajudat molt a altres regionals i a les delegacions locals i comarcals, aconseguint tot i aquestes despeses tenir 4.154 pessetes de fons.

La ponència d'orientació i estructuració va acabar presentant un informe que es va decidir discutir en el proper congrés i una proposta d'estructura que després de discutir-se càrrec per càrrec va quedar aprovada. Segons el nou esquema organitzatiu, el Comitè Regional estaria compost per un secretari general, un vicesecretari, un encarregat de premsa, publicacions i cultura, una secretaria de propaganda, que estaria composta per una delegació del front i una de la rereguarda tal i com havien demanat les JJLL del front, el director de *Ruta*, un comptador, una delegació a *Tierra y Libertad*, mentre *Ruta* seguís administrada per aquest diari, nou delegats que representarien a nou zones, un delegat al comitè de propaganda de la CNT, un al Comitè Regional de la FAI i un de contacte entre la CNT i la FAI. També es decidí la

creació d'un Secretariat Femení que pogués contrarestar les manifestacions de dones que estaven organitzant alguns sectors aquells mesos, portar al Comitè Peninsular de la FAI la proposició que es creés una comissió de propaganda internacional i, a proposta de les JJLL del front d'Osca, escollir en conjunt els membres del Comitè Regional perquè aquests després es distribuïssin els càrrecs o les feines segons el que poguessin realitzar. L'escrutini per determinar el nou comitè va ser sorprenent, ja que tot i les crítiques Fidel Miró guanyà la votació amb 6.803 vots, bastant per davant de Peirats que en va obtenir 4.803, Rodríguez que n'aconseguí 3.803 o Ginés Alonso amb 963⁸³⁸. Cap dels quatre va acceptar la secretaria general, motiu que va suposar la protesta de la delegació de Tarragona, que va instar al sector que havia liderat l'oposició durant tot el congrés a acceptar i demostrar amb fets totes les crítiques. Cap dels possibles candidats, però, va voler assumir el càrrec, així que es decidí fer un referèndum a tota la regió i que el Comitè Regional continués interinament fins al proper congrés que es tenia la intenció de celebrar el 8 de maig. Malgrat la tensió ocasionada en aquesta reunió, també es van tractar altres temes, per exemple un dels que va suposar una llarga discussió fou el que proposava que fossin designats per càrrecs de responsabilitat en els comitès, militants que formessin part de l'organització abans del 19 de juliol. Com que hi va haver delegacions que no hi van estar a favor, s'acabà acordant que cada localitat s'encarregaria que fossin designats pels càrrecs afiliats que moralment responguessin a les idees de les JJLL i fossin "conscientes de la Organización". El congrés també va tractar altres temes com el de la relació amb altres regionals i amb les comarques, o la reactivació de la propaganda, però el punt que va

⁸³⁸ Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

despertar més atenció i indignació va ser la denúncia als atacs que estaven patint diverses delegacions i les JJLL del front. Segons es queixaven aquestes darreres, no els arribaven la propaganda, les publicacions ni molts paquets. Primer acusaren al Comitè Regional de no fer els enviaments, però després que una ponència ho estudiés es determinà que les incidències s'havien produït perquè correus estava en mans del PSUC que es dedicava a sabotejar constantment les seves trameses. Davant d'aquesta problemàtica es decidí que hi hagués un cotxe que portés cada dia la propaganda i altres paquets al front. Algunes delegacions també intentaren que es reprovés al Comitè Nacional de la CNT per l'actitud que havia tingut amb *Acracia*, però no s'acabà arribant a cap acord concloent sobre aquest tema.

Segons López Santamaria en aquest congrés es va produir un cop d'estat de la tendència més purista que, malgrat no quedar resolt, es concretaria després dels Fets de Maig amb el triomf d'aquest sector⁸³⁹. Però més que un cop de força d'una minoria cap a una majoria, cal analitzar el què va passar en aquest congrés com l'esclat d'un cúmul de tensions no resoltes que feia temps que s'arrossegaven i que curiosament s'havien aguditzat per "les circumstàncies polítiques i de context". D'una banda hi havia el problema de l'encaix de les JJLL catalanes dins la FIJL. Aquest vell conflicte teòricament s'havia resolt el novembre de 1936 amb la reintegració amb condicions dels joves llibertaris catalans a la central juvenil, però en realitat havia estat un tancament en fals del problema ja que hi havia algunes delegacions que en realitat mai havien acceptat aquesta reunificació, com demostra el fet que les JJLL de la Torrasa no volguessin tenir carnets de la FIJL, com van manifestar en el congrés, i que aquesta

⁸³⁹ López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal".

actitud fos recolzada per la resta de delegacions que van acordar que confiaven prou en la seva personalitat anarquista i revolucionària perquè continuessin sense expedir-los⁸⁴⁰. El fons de la qüestió era el mateix que havia provocat l'escissió l'any 1933. Hi havia un sector de les JJLL catalanes, que era l'originari, que es negava a obeir dictàmens de ningú si pensaven que anaven en contra dels principis anarquistes, i l'actuació de col·laboració de la FIJL des de novembre de 1936 els confirmava que havien de mantenir la seva autonomia si volien continuar sent els garants de la revolució i no seguir a la central juvenil ni a la CNT en la seva deriva "circumstancialista". Les maniobres polítiques que segons els joves anarquistes estaven frenant la revolució i els atacs que havien patit des de desembre de 1936, havien accentuat aquesta percepció que va passar de ser l'opinió latent de potser només alguns grups, a una opinió més generalitzada a mesura que les tensions van anar pujant de to a partir de gener de 1937. Bona part de les JJLL del front, com les de la divisió Durruti, les de la divisió Lluís Juvert o les de la Rojo i Negra, recolzaven aquesta visió. Pensaven que calia tornar a la defensa de la puresa anarquista perquè havia estat la col·laboració de la CNT en els governs la que havia possibilitat la recuperació de poder per part dels partits polítics i el desmantellament de l'obra revolucionària. Aquestes delegacions suposaven un altre dels focus de tensió que s'havia generat aquells mesos, perquè la major part de militants que formaven les JJLL del front havien estat antics dirigents o membres destacats de les JJLL de Catalunya durant els anys de la Segona República, que havien marxat com a voluntaris a lluitar per la revolució. Havien vist morir companys i havien patit en primera persona la

⁸⁴⁰ Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

cruesa del conflicte, però malgrat tot havien mantingut els ideals i les activitats de l'organització a primera línia. Més que ningú es sentien els màxims defensors del procés revolucionari i feia mesos que observaven amb indignació la militarització de les columnes, les intrigues polítiques de la rereguarda i com alguns dels seus antics companys s'havien convertit en petits buròcrates. Com escrivia a *Vibraciones* un dels milicians: *“también estamos dispuestos a que mientras nosotros aguantamos las inclemencias del tiempo y los embates de esta guerra homicida, no haya quien en la retaguardia con manejos rastreros e informes, pretenda ahogar la Revolución en su cuna”*⁸⁴¹. Les joventuts del front, a més, no estaven disposades a que les releguessin de les decisions de la Regional catalana, que consideraven la seva, i com es desprèn de les peticions que van fer en el congrés volien tenir més representativitat dins el Comitè Regional, possiblement perquè s'havien sentit poc participants del que es decidia a la rereguarda i del camí que havia seguit l'organització des de que ells havien marxat. Altres punts conflictius eren el de la coordinació de la propaganda, que hi havia agrupacions que consideraven insuficient, i el de les relacions entre les delegacions i el Comitè Regional, ja que algunes agrupacions es queixaven que no s'havia actuat sempre seguint els principis federalistes a l'hora de prendre decisions i enfocar determinats temes. La situació de guerra no ajudava ni a la coordinació amb les joventuts llibertàries del front ni amb les de la resta de la regió i moltes delegacions defensaven que el Comitè Regional sí que havia fet una gran tasca en aquest sentit, com també demostra la gran quantitat de documentació generada per aquest durant aquells mesos, però les queixes en aquest sentit sumaren més arguments al malestar.

⁸⁴¹ L'escrit estava signat per Quim des de les “avanzadillas del Montseny” i volia fer un advertiment als professionals de la política i als vividors. *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 30 de juliol de 1937. Año 1, núm. 7. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

Del resultat del congrés en podem extreure una conclusió clara: les crítiques cap a la tasca del Comitè Regional, malgrat que fossin articulades en inici per una minoria, van ser recolzades per una majoria de delegacions que es van sentir representades en alguna d'aquestes problemàtiques o en totes elles, com demostra que no s'aprovés l'informe que va presentar el Comitè Regional de la seva gestió i que guanyessin el referèndum els partidaris de la seva dimissió. Com es desprèn de les actes del congrés⁸⁴² hi va haver tot un seguit d'agrupacions que defensaren amb vehemència la reprovació al Comitè Regional, però no es pot utilitzar l'argument que aquestes agrupacions imposaren la seva voluntat perquè també s'escoltaren moltes veus del sector contrari que defensaren amb igual contundència la continuïtat de l'equip de Fidel Miró. Malgrat que algunes de les delegacions contràries al Comitè Regional, potser es possessin d'acord per realitzar aquest atac, no haguessin aconseguit imposar-se sense un malestar real dins el moviment que va fer que moltes agrupacions s'inclinessin per aquesta opció i no per la defensada pel Comitè Regional, que també va reunir els partidaris al seu favor. És possible, a més, que moltes JJLL recolzant la dimissió del comitè, només volguessin fer un toc d'atenció als seus membres perquè corregissin la seva orientació en el seguidisme cap a la FIJL o a les consignes "circumstantialistes", però que valoressin la seva gestió en l'organització de l'organisme, com demostra que en la votació posterior tornés a guanyar la secretaria general Fidel Miró. Aquest, però, no estava disposat a liderar l'organització sense la confiança del 90% dels militants ni a assumir postulats de ruptura amb la FIJL i de manteniment a ultrança dels principis anarquistes, per això va preferir no acceptar el

⁸⁴² Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

nomenament. Pel que fa al sector crític, tampoc es va veure prou recolzat per fer-se càrrec del Comitè Regional, perquè a més de la victòria de Miró en la votació dels càrrecs, l'organització no havia manifestat clarament quin camí era el que volia seguir ja que va quedar en suspens la votació de la ponència sobre l'orientació del nou comitè. El que es va viure en aquell congrés, doncs, va ser un punt d'inflexió. Teòricament el 19 de juliol els joves llibertaris catalans havien aconseguit el seu objectiu principal que era el de fer la revolució proletària i començar a construir un nou món, tasca a la que havien dedicat totes les seves energies durant aquells mesos. Des dels fronts o des de la rereguarda, s'havia actuat més que reflexionat i quan el somni començà a esvair-se i les crisis polítiques els van fer veure que el procés revolucionari s'invertia, les JJLL de Catalunya van patir una crisi d'identitat. Aquesta no va ser de només d'un petit nombre de delegacions, sinó que fou general i causada pel desencís que dibuixava el xoc amb una realitat que havia posat a prova les idees llibertàries. Com assenyala López Santamaria, els joves havien iniciat un procés a l'anarquisme⁸⁴³. Calia parar-se i redefinir quins eren els objectius i els principis als que no estaven disposats a renunciar, però ho havien de fer en un moment en el que els esdeveniments els sobrepassaven i els impulsaven més que a la discussió o a la reflexió, a l'acció desesperada per salvaguardar el que quedava de l'obra revolucionària que havien construït i per la que la majoria van estar disposats a morir.

Dies després del congrés es van enviar dues circulars a les delegacions amb les instruccions per efectuar el referèndum per triar la composició del nou Comitè Regional. S'especificava que calia portar l'acta de la reunió de les respectives joventuts

⁸⁴³ López Santamaría, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal".

amb els acords presos, el número d'afiliats de cada agrupació i en un paper a part amb el resultat del referèndum. Tots els documents havien d'estar avalats amb el segell de les respectives JJLL i les que no en tinguessin amb el del sindicat local. Les joventuts que no poguessin assistir al ple havien de fer arribar la documentació a les respectives comarcals i les JJLL dels fronts a les delegacions de les diferents divisions, que havien de portar una relació exacta de totes les joventuts que representaven per companyies i batallons⁸⁴⁴. També es va enviar la ponència "Orientaciones al Comité Regional" redactada finalment per les JJLL de Mollerussa, Sanitat de Barcelona, la Torrassa, Batalló Malatesta i Seu d'Urgell, perquè les diferents agrupacions l'estudiessin i decidissin si hi estaven o no d'acord. El congrés finalment es va haver d'ajornar del dia 8 al 15 pels "Fets de Maig" i es va iniciar amb l'ambient enrarit per tot el que havia passat aquells dies, per les notícies de la desaparició d'Alfredo Martínez, de l'assassinat de Juan Rúa i dels joves llibertaris de Sant Andreu, i per l'empresonament de Fidel Miró i altres militants. La reunió extraordinària començà amb la discussió sobre la ponència que havia de marcar la línia d'actuació del nou Comitè Regional i que el dia abans havia estat publicada a *Ruta*⁸⁴⁵. El document era molt clar, s'hi feia una condemna a la col·laboració de la CNT en els diferents governs argumentant que *"las circunstancias no representan para los anarquistas, hoy como ayer y siempre en tanto nos consideremos libertarios, un motivo de rectificación de nuestras tácticas y principios, sino que, por el contrario, estas circunstancias nos reafirman en absoluto si tenemos en cuenta la experiencia resultante de la intervención gubernamental de la*

⁸⁴⁴ Circular nº30 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña 21/4/1937.(Carpeta 195: C16/09/01) AMMM i un altre document del 28/4/1937 que contenia les instruccions per realitzar el referèndum. Id. 32922 (AMMM).

⁸⁴⁵ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 30. 14/5/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

CNT”⁸⁴⁶. També considerava que totes les organitzacions havien de tenir una missió concreta que no estigués representada ja a la CNT o la FAI i que per tant les joventuts havien de dedicar-se exclusivament a la capacitació i captació anarquista, sense hipotecar-se amb cap compromís amb elements polítics ni republicans ni marxistes, ja que com s’explicava a la ponència: *“en todo pacto existe transacción por parte de los pactantes y sólo los que representan la libertad resultan transigentes”*⁸⁴⁷. Basant-se en aquests raonaments el document conclouïa que s’havia de suspendre el FJR i que les JJLL s’havien de concentrar en realitzar una intensa propaganda arreu, per contrarestar l’ambient bèl·lic i l’atrofia que aquest provocava en els joves, *“ateniéndose a lo fundamental y permanente de las ideas anarquistas y no a las conveniencias políticas de carácter oportunista”*⁸⁴⁸.

Tal i com havia passat en el congrés anterior, s’establí una llarga discussió entre les delegacions que estaven a favor o en contra de la ponència i un dels punts més conflictius va ser el de la continuïtat o no al FJR. Les JJLL de Les Corts, Inseparables, Rojo i Negra, Gràcia, Provenzana, Seu d’Urgell, la Torrasa, Mollerussa, Poble Sec, Lleida, Hospitalet, Espectacles Públics, Terrassa i Secció de tancs, la recolzaven totalment perquè, com argumentaven les JJLL de la Roja i Negra, les joventuts havien de mantenir-se al marge de tota línia política. Les JJLL de Mollerussa en aquest mateix sentit defensaven que els confusionismes polítics que plantejaven els socialistes els feien perdre el temps, igual que les JJLL de l’Hospitalet que advocaven per impulsar les activitats culturals i propagandístiques per fer arribar les idees mitjançant els llibres i les conferències i no amb els fusells o les pistoles. Totes aquestes agrupacions també

⁸⁴⁶ “Ponencia nombrada para dictaminar sobre el punto del orden del día referente a “Orientaciones al Comité Regional” Id. 32922 (AMMM)..

⁸⁴⁷ Ídem.

⁸⁴⁸ Ídem.

eren totalment contràries a seguir amb el FJR o tenir cap contacte amb joventuts polítiques perquè, segons exposaven les JJLL d'Espectacles Públics: *“¿cómo vamos a hacer la unión con las juventudes marxistas, si entre ellas se pelean? ¿Cómo vamos a poder unirnos con las juventudes marxistas que conviven con el jesuitismo de Euskadi y encarcelan a nuestros compañeros?”*. Aquest grup, a més, havia acordat no acceptar cap mena de relació *“con aquellos organismos juveniles que tapándose con el manto de la unidad, nos asesinan por la espalda”*. Com es pot veure en aquestes declaracions la repressió que va seguir els “Fets de Maig” havia afectat de manera determinant la percepció de moltes delegacions, que si en el congrés d'abril ja tenien clar que calia acabar amb les col·laboracions amb el front antifeixista que els havien portat a la claudicació i al fre de l'obra revolucionària, després de maig hi afegirien la certesa que a més es volia portar a terme l'eliminació de l'anarquisme no només en el sentit ideològic, que segons pensaven ja s'estava aconseguint amb la renúncia als principis bàsics, sinó també en el sentit físic d'acabar amb els elements que no s'avinguessin a la col·laboració. Aquesta percepció en aquells moments no era només una paranoia d'alguna delegació, eren moltes les JJLL arreu del territori que estaven patint atacs o clausura de locals i molts els militants que estaven a la presó. La sensació de persecució per molts joves era del tot real i s'alimentava amb exemples històrics d'altres revolucions proletàries.

Hi havia delegacions, no obstant, que van estar d'acord amb el fons de la ponència, però es mostraren contràries a la dissolució del FJR, com les JJLL de Terrassa o les d'Hospital General. I un bon grup que no l'acceptaren precisament perquè plantejava acabar amb aquest front, com les JJLL Progreso de Badalona, les de l'Eixample, les d'Igualada, les de Poblet, les de Premià, que fins i tot van manifestar

que continuarien igualment dins el front encara que es decidís que no, o el mateix Fidel Miró, que en una carta enviada des de la presó va fer notar que l'acord del FJR era peninsular i per tant no podien decidir si el trencaven o no en un congrés regional. També es van manifestar contràries al document les JJLL de el Masnou, que recolzaven l'acció del Comitè Regional dimitit, les JJLL de Distribució que la van trobar totalment desencertada i van presentar una "contra ponència", que defensava la importància de seguir en el FJR per poder contraatacar a les JSUC i atreure la massa amorfa de joves que encara no estaven dins de cap organització, i les JJLL de Mataró que opinaven que calia seguir amb l'actuació revolucionària, però d'acord amb les exigències que els plantejaven les circumstàncies, i que era un error considerar anarquistes a tots els joves que pertanyien a l'organització. Les JJLL Progreso de Badalona també defensaven que es fes un pla d'actuació que tingués en compte els problemes generals, i les JJLL de Badalona centre que s'aprovés el document però afegint alguns dels suggeriments de la contraponència per trobar més consens. Després d'hores de debat finalment es va aprovar per unanimitat la ponència que fixava el rumb de les JJLL cap a la condemna al "circumstancialisme", l'abandonament de qualsevol pacte amb altres joventuts i el replegament de l'organització en la conservació dels principis anarquistes i la seva difusió. El delegat del Comitè Regional de la FAI, present en el congrés, es queixà que no hi hagués un Comitè Regional de joventuts a l'alçada amb la crisi ministerial que estava a punt de produir-se. Però com manifestaren les JJLL de Sanitat: *"las Juventudes Libertarias han de tomar determinaciones energicas; si la FAI i la CNT se hundan en la ciénaga nosotros hemos de continuar adelante por el triunfo de nuestros ideales"*.

En aquest congrés també es va fer l'escrutini del referèndum fet a tota la regió i a les JJLL del front per escollir al nou Comitè Regional. Fidel Miró va tornar a obtenir la

majoria, però com que quan va sortir de la presó va rebutjar el càrrec, la secretaria general va recaure en el segon més votat que havia estat Ramon Liarte. El nou Comitè Regional va quedar compost a més per: J. Santana Calero, que s'ocupà de premsa, publicitat i cultura; Amador Franco i Alfonso González, que es van fer càrrec de la secretaria de propaganda; Josep Peirats com a director de *Ruta* i V. Rodríguez com a administrador; Liberto Alfonso que es va encarregar de la comptadoria; Pedro Abril com el delegat a les oficines de propaganda de la CNT-FAI; Basilio Hernández delegat al Comitè Peninsular de la FIJL; Adolfo Laina delegat al Comitè Regional de la CNT; Antonio Zar delegat dels fronts i Francisco Ibarz que es posà al capdavant de la comissió jurídica⁸⁴⁹. Un altre dels acords importants del ple i que marcava el final d'una de les tasques que havia dut a terme el comitè dimitit els mesos anteriors, però que també havia provocat algunes crítiques, va ser el d'acabar amb l'organització dels batallons juvenils. El congrés es tancava teòricament amb uns acords clars sobre la nova orientació i un nou Comitè Regional que havia d'aconseguir, malgrat el context bèl·lic i les tensions polítiques entre les forces antifeixistes, centrar-se en recuperar l'essència de les idees anarquistes contradient les actuacions que la CNT-FAI havien dut a terme dins els organismes oficials. Com destacava Peirats anys després: *“esta insubordinación preocupaba mucho a los prohombres de la CNT-FAI, quienes usaron de todos los medios, ni ortodoxos ni persuasivos, para someter a los rebeldes”*⁸⁵⁰. No foren els únics als que s'hagueren d'enfrontar, els membres del nou Comitè Regional també tingueren l'oposició del comitè anterior que no acceptà la nova orientació, el malestar d'algunes delegacions que es negaren a desfer els Fronts de la Joventut Revolucionària

⁸⁴⁹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 34. 10/6/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

⁸⁵⁰ Peirats, J; *Los anarquistas en la crisis política española*.

a les seves localitats, i la incomprensió del Comitè Peninsular de la FIJL i les altres regionals de l'estat, que no entengueren els desitjos d'autonomia ni les noves directrius de la Regional catalana.

2.5. Els joves llibertaris catalans contra la CNT-FAI. La fidelitat als principis fins al final de la guerra.

Els primers símptomes de l'enfrontament amb la CNT-FAI es manifestaren poc després de la celebració del congrés de maig. A principis de juny el nou Comitè Regional ja va presentar un informe⁸⁵¹ exposant que un dels primers problemes al que va haver de fer front després de prendre possessió, fou el de tirar endavant *Ruta* després que *Tierra y Libertad*, que era el diari que fins aquell moment s'havia fet càrrec de l'administració i el finançament del setmanari juvenil, se'n deslligués. Com s'explicava en el document que s'envià a totes les joventuts de la regió, el nou Comitè Regional se'n havia intentat fer càrrec i eixugar el dèficit que arrossegava reduint la tirada, editant-lo en formant més gran i amb menys pàgines, però no s'havia aconseguit perquè a més de les despeses fixes del setmanari, calia sumar-hi que els exemplars que s'enviaven a la Regional del Nord i a la d'Andalusia, que eren 843, no es cobraven per la situació que s'estava vivint en aquests territoris, i tampoc es cobraven els que es feien arribar al front d'Aragó, uns 5.000. Darrera l'abandonament de *Tierra y Libertad*, que era l'òrgan de premsa de la FAI, semblava haver-hi la impugnació de la CNT-FAI a la posició que els joves havien pres a mitjans de maig tal i com es denunciaria en el Ple de locals i comarcals celebrat a finals de juny⁸⁵². Segons l'informe que va presentar el nou secretari general de les JJLL de Catalunya, Ramon Liarte,

⁸⁵¹ "Informe que el Comité Regional de JJLL presenta sobre la administración de Ruta" 11/06/1937. Id. 32922 (AMMM).

⁸⁵² Circular nº 36 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. "Acta del Pleno de locales y comarcas celebrado en la casa CNT-FAI en el día 19/29? de junio de 1937. Id. 32922 (AMMM).

havien escrit a tots els comitès responsables de la CNT-FAI buscant solidaritat i només se'ls havien posat traves, a més denunciava que s'havia cedit a alguns membres del comitè regional anterior una pàgina a *Solidaridad Obrera* des d'on se'ls boicotejava. Aquesta falta de recolzament per part de les dues organitzacions i que el Comitè Regional hagués d'assumir les despeses de *Ruta*, va repercutir directament en la seva situació econòmica. Aquest punt també es discutí en aquest Ple, en el que hi hagué diverses propostes per solucionar-ho, com la d'intentar que els sindicats locals de la CNT es fessin càrrec de les despeses de les JJLL, com feien a Badalona, o augmentar el segell setmanal 10 cèntims. També es decidí que una delegació anés al ple de la FAI per influir de manera positiva cap a l'organització, ja que com exposaren les JJLL d'Hospitalet si la Regional catalana era una secció de la FAI, aquesta havia d'ajudar-la *"y si no quieren hacerlo, por entender que no obramos de la forma en que ellos desearían, que nos lo digan para saber a qué atenernos"*⁸⁵³. Les JJLL de Gandesa anaren un pas més enllà i demanaren que ja que s'havien desfet de la tutela ètica de la CNT-FAI també havien de fer el mateix amb la tutela econòmica⁸⁵⁴. En aquest Ple a més, es discutí la proposta sobre si calia legalitzar o no les JJLL, en aquest punt hi va haver una certa divisió perquè algunes delegacions com les JJLL de la Garrotxa, Igualada i Gandesa, ho consideraven convenient perquè pensaven que seria la manera d'evitar la persecució que estaven patint les joventuts en algunes comarques. Però altres agrupacions com les JJLL de Manresa, el Segrià o l'Hospitalet estaven en contra, perquè, com deien aquestes últimes, l'organització juvenil *"por su expresión ideológica no puede de ninguna de las maneras sujetarse a ninguna posición ajena"*. Aquesta

⁸⁵³ Circular nº36 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. "Acta del Pleno de locales y comarcales celebrado en la casa CNT-FAI en el día 19/29? de junio de 1937. Id. 32922 (AMMM).

⁸⁵⁴ Circular nº36 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. "Acta del Pleno de locales y comarcales celebrado en la casa CNT-FAI en el día 19/29? de junio de 1937. Id. 32922 (AMMM).

agrupació va especificar que si s'acabava aprovant, la seva delegació es desentendria de la resolució, però la decisió final es deixà per un altre ple perquè hi va haver queixes per part d'algunes agrupacions cap el Comitè Regional per no haver enviat a temps l'ordre del dia per poder discutir bé aquest tema.

Aquestes queixes van ser recollides pel Comitè Regional dimitit de Fidel Miró, que el mes de juliol va fer arribar un informe a totes les delegacions explicant la seva oposició a les resolucions que s'havien pres des del mes de maig⁸⁵⁵. A més de manifestar la conveniència de poder legalitzar les JJLL, l'antic comitè denunciava que s'hagués volgut prendre una decisió tant cabdal sense temps material perquè les comarcals ho poguessin estudiar, que en els darrers plens s'estigués prescindint de la base actuant de manera poc federativa i que les actes es redactessin de manera parcial. També criticava que els nous responsables de la Regional haguessin deixat de publicar *Esfuerzo*, estiguessin descuidant la propaganda i haguessin entrat en pugna amb la CNT-FAI en el moment en que més necessària era la unitat. Segons l'anterior comitè, aquesta actitud havia possibilitat que les JSUC estiguessin guanyant posicions i anessin camí de convertir-se en l'organització juvenil més important de Catalunya, mentre la Regional catalana de JJLL atacava el Front de la Joventut Revolucionària i entrava en conflicte amb la FIJL. Però els signants de l'informe, que eren Fidel Miró, J. Delso de Miguel, Vicente Tarin, Arquímedes Gallardo, Antonio Cuenca, Juan Francisco Aso, Juan Campañá, Antonio Cinestet i Pepita Iglesias, no només rebutjaven el darrer ple celebrat el juny, sinó que redactaren una relació de totes les actuacions que des del març de 1937, quan es demanà la seva dimissió, pensaven que no havien estat correctes. Una de les principals denúncies que feien era que les JJLL del front

⁸⁵⁵ "Informe que cursamos a la región catalana para la buena marcha y orientación de las Juventudes Libertarias y del movimiento anarquista". Id. 32922 (AMMM).

tinguessin “duplicitat representativa” i haguessin deliberat i votat en el congrés extraordinari del 17 abril amb, segons els signants de l’informe, unes representacions desorbitades malgrat que en un ple de combatents celebrat a Bujaraloz s’hagués arribat a l’acord que les JJLL del front només tindrien relació amb la Regional catalana pel que feia als temes de propaganda. Tampoc estaven d’acord amb el contingut de la ponència que es redactà sobre les orientacions que havia de seguir el nou Comitè Regional, que consideraven tendenciosa perquè s’havia fet *“con pulidas formas literarias y mención de lugares comunes, aprovechando el nerviosismo y la poca inclinación de los grandes núcleos a la reflexión serena y concienzuda”*⁸⁵⁶. Segons explicaven, en el congrés del 15 de maig les condicions no havien estat les millors per votar un canvi tant important. Fidel Miró estava a la presó, altres membres de l’antic comitè havien desaparegut, com Alfredo Martínez, o havien estat assassinats, com Juan Rua, i els que hi van poder assistir se’ls va negar intervenir en les deliberacions amb el pretext que no coaccionessin a l’assemblea. A més destacaven que els ànims estaven molt exaltats en el congrés perquè hi havia una gran excitació nerviosa pel que havia passat durant els “Fets de Maig” i *“los camaradas estaban disgustados contra todo y contra todos”*⁸⁵⁷. Les acusacions de manipulació que feien els autors de l’informe eren greus però no acabaven aquí, també culpaven al nou comitè de no haver reproduït bé les actes d’aquell congrés, perquè segons ells la ponència que condemnava el circumstancialisme no s’havia aprovat per unanimitat sinó preguntant només a la presidència, i d’haver enviat un informe al Comitè Peninsular de la FIJL, on

⁸⁵⁶ “Informe que cursamos a la región catalana para la buena marcha y orientación de las Juventudes Libertarias y del movimiento anarquista”. Id. 32922 (AMMM).

⁸⁵⁷ “Informe que cursamos a la región catalana para la buena marcha y orientación de las Juventudes Libertarias y del movimiento anarquista”. Id. 32922 (AMMM).

exposaven la posició de la Regional catalana, que era tendenciós i un perill pel moviment.

La denúncia d'aquestes suposades irregularitats es va dur a terme després d'unes reunions que es van fer a principis de juliol de 1937 entre Josep Peirats, Ramon Liarte, Amador Franco, J. Santana Calero, M. Seva, M. Martínez, Francisco Ibarz i Ginés Alonso, per part del Comitè Regional en funcions, i Fidel Miró, J. Delso de Miguel, Arquímedes Gallardo, Pepita Iglesias, Francisco Cuenca, Cristòbal García i A. Ginestet, representant al comitè dimitit i al sector opositor. L'objectiu d'aquestes trobades era aconseguir arribar a una entesa i, segons explicaven els representants del comitè dimitit, durant les reunions hi va haver molta cordialitat i es va aconseguir trobar punts en comú en els temes més conflictius. Coincidiren en el diagnòstic que era necessari acabar amb les lluites internes perquè eren aprofitades per altres organitzacions juvenils o partits polítics per atacar-los, i que tampoc seria bo escindir-se de la FIJL perquè amb la militarització i la situació bèl·lica necessitaven mancomunar esforços. Amb aquesta base s'acordà que l'agrupació juvenil havia de tenir una àmplia autonomia per poder fer la seva tasca de captació i educació, que s'havia de cohesionar el moviment anarquista sense donar a conèixer cap lluita interna i exigir que un representant de les JJLL sempre participés en els mítings conjunts, però que l'organització s'abstindria de signar manifestos de caràcter oportunista. També es consensuà que no es podia estar en contra de la unitat si aquesta era sincera, per sobre dels partits polítics i per uns objectius nobles, per tant demanaven la unitat juvenil per fer la guerra i la revolució, no per cap república democràtica sinó per aixafar el feixisme i realitzar la transformació social. Per demostrar que s'havien superat les dissidències internes s'apostava per la celebració d'un congrés regional

abans del Ple Nacional de Regionals, en el que es discutís tot el que s'havia acordat en aquestes reunions i també altres temes, com si les JJLL del front d'Aragó depenien de la Regional catalana o no, la legalització de les JJLL...⁸⁵⁸ Per tal de posar per escrit aquests acords es va nomenar una ponència, però els seus components no es van poder reunir fins el 15 de juliol i, segons l'antic comitè, s'hi van sumar alguns militants com Vicente Rodríguez, Francisco Rubí y Benito Mila que no havien assistit a cap de les trobades anteriors, fet que motivà que es tornessin a iniciar les discussions fent impossible arribar a cap solució. El comitè dimitit acusava a Vicente Rodríguez de la falta d'entesa perquè havia arribat a manifestar que no hi havia cap punt de coincidència entre la CNT, la FAI i les JJLL i per tant cap possibilitat de col·laboració, i havia afegit *“que prefería se hundiera el movimiento que se perdiera todo, con tal que se salvara la interpretación de los principios”*⁸⁵⁹. Pel que sembla les següents reunions no es van poder celebrar per falta de quòrum i la tensió va arribar a tal punt que es va decidir no continuar-les, motiu pel que els opositors a la nova línia de les JJLL catalanes van enviar l'informe amb tota l'explicació de les seves queixes i on també es demanava la celebració d'un congrés per poder aclarir la situació.

El Comitè Regional va contestar aquest informe amb una carta que també va enviar a totes les agrupacions, explicant la seva versió de les reunions i rebatent les acusacions *“que el despecho y el peregrino derecho al pataleo han podido acumular irreflexivamente contra nosotros”*⁸⁶⁰. Segons explicaven, la falta d'acords en les reunions que s'havien celebrat no havien estat culpa de Rodríguez o de les opinions

⁸⁵⁸ “Informe que cursamos a la región catalana para la buena marcha y orientación de las Juventudes Libertarias y del movimiento anarquista”. Id. 32922 (AMMM).

⁸⁵⁹ “Informe que cursamos a la región catalana para la buena marcha y orientación de las Juventudes Libertarias y del movimiento anarquista”. Id. 32922 (AMMM).

⁸⁶⁰ Carta del Comité Regional de JJLL de Catalunya. Id. 32922, document 200-203 (AMMM).

“irreductibles” de les que se’ls havia acusat, sinó de l’actitud de Miró que havia estat intentant eludir que es redactés una declaració que fos concreta i definida pel que feia a la pràctica que haurien de portar a terme les JJLL. El nou Comitè Regional considerava que el comitè dimitit era l’ala moderada del moviment juvenil, contraposada als punts de vista sòlids i permanents de l’anarquisme que ells defensaven i que havien estat portats al confusionisme per les actuacions polítiques. Com s’explicava a la carta, *“el manifestar de tendencias en el seno del movimiento catalán es cosa tan antigua como la existencia de las propias JJLL (...) (y) la tendencia en nosotros representada ha venido inspirando a las JJLL de Cataluña a excepción de en el intervalo que marca la guerra y la revolución”*. Segons el nou Comitè Regional els antics membres estaven obsessionats en recuperar els seus càrrecs quan a l’organització s’havia de saber treballar des de la cúspide, però també des de la base. L’escrit, a més, qualificava de vergonyós que es convertís en motiu d’atac la *“duplicidad representativa”* de les JJLL del front i els seus vots, només perquè aquests havien apostat per la tendència adversa a *“las claudicaciones políticas, a las alianzas y a los pasteleos llamados a constituir las ideas y a malograr las posibilidades de libertad por la que luchan y mueren diariamente los jóvenes combatientes, lejos del calor del hogar y lejos también del apestoso “confort”, burocrático y de comités”*⁸⁶¹. Els components del nou comitè destacaven que mentre havien trobat les caixes de la CNT i la FAI tancades, no els havia faltat el recolzament dels joves llibertaris del front que preferien *“por su digna procedencia a todas las subvenciones condicionadas por el relajamiento de nuestra dignidad ideológica y de la infidelidad a los acuerdos de la*

⁸⁶¹ Carta del Comité Regional de JJLL de Catalunya. Id. 32922, document 200-203 (AMMM).

*organización*⁸⁶². També assenyalaven que el comitè dimitit havia reconegut el sabotatge econòmic per part de la CNT-FAI, però que l'havien justificat pel fet que ja no ocupaven ells els càrrecs. Per acabar la carta es defensaven de l'acusació de voler portar a les JJLL cap a la clandestinitat, explicant que s'havia discutit aquest punt al Ple a petició d'algunes agrupacions locals, també exposaven que el seu objectiu era la unitat interna del moviment i que s'havia de repudiar als que hi anessin en contra.

Com es pot deduir del to dels dos escrits, l'enfrontament semblava lluny de solucionar-se i les posicions cada vegada estaven més allunyades. La pugna ideològica era massa profunda i com molt bé explicava a la seva carta el Comitè Regional, representava dues concepcions que havien estat enfrontades a les JJLL des dels inicis. Per una banda els partidaris que les JJLL fossin les garants de la puresa de les idees anarquistes i per l'altra els que apostaven, seguint el que la major part d'organitzacions polítiques juvenils estaven fent en aquells moments, per crear una entitat prou forta que unís al major nombre de joves possible per defensar les consignes en aquest cas marcades per la CNT-FAI. Les JJLL del front van posicionar-se clarament a favor de la primera tendència perquè no estaven disposades a cedir cap dels principis pels que portaven tants mesos lluitant. Que el comitè dimitit criticqués que poguessin opinar i votar a la Regional catalana, demostra la poca sintonia que hi havia entre aquests joves i la línia política que s'havia seguit a la rereguarda. Se'ls considerava un nucli d'oposició perillós per la legitimitat que els donava estar-se jugant la vida per la revolució, però també per la veterania de molts d'ells dins el moviment juvenil. És evident que era molt més pràctic que participessin en els congressos i decisions de la Regional d'Aragó, tal i com defensava Fidel Miró i els seus partidaris.

⁸⁶² Carta del Comité Regional de JJLL de Catalunya. Id. 32922, document 200-203 (AMMM).

Però moralment era lícit treure el dret a veu i a vot en els assumptes de la seva Regional a aquells joves que voluntàriament havien anat a les trinxeres a lluitar contra el feixisme i a defensar la revolució?. Segons el nou comitè no, perquè considerava que s'havia d'instaurar a la rereguarda l'esperit de les JJLL del front i no veia cap problema en la "duplictat representativa". Però per alguns membres de l'anterior comitè, com Delso de Miguel, els vots del front eren tant determinants pel pes que donaven a una o altra posició, que feien impossible que la voluntat de la Catalunya juvenil llibertària es pogués manifestar⁸⁶³.

Aquesta disputa va rebre la reprovació d'algunes comarcals, com la de les JJLL del Maresme que quan van enviar l'informe del comitè dimitit i la carta del comitè en funcions a les seves localitats, van adjuntar una nota expressant la queixa que s'utilitzés el segell de les JJLL per aquestes qüestions, deixant clar que no estaven amb cap de les dues tendències i convidant a les agrupacions a que si ho consideraven convenient l'encessin els dos escrits a la paperera. Aquesta comarcal també decidí en un ple queixar-se al Comitè Regional i no assistir a cap més congrés en el que no es parlés d'assumpes que realment fossin competència de les JJLL i no baralles internes⁸⁶⁴. Hi havia altres delegacions que també estaven molestes, no per la picabaralla entre els dos sectors sinó per la decisió de no continuar en el FJR, com les JJLL d'Igualada que conjuntament amb les altres forces que formaven el front a la ciutat publicaren el 26 de juny de 1937, un manifest al *Butlletí CNT-FAI Igualada* en el que expressaven la seva "*más profunda decepción a la vez que (...) Más firme*

⁸⁶³ *Boletín Informativo de las JJLL de Barcelona* (Carpeta 195: C16/09/02, p.222). Id. 32922 (AMMM).

⁸⁶⁴ Nota adjunta del Comitè Comarcal de les JJLL del Maresme a "Informe que cursamos a la región catalana para la buena marcha y orientación de las Juventudes Libertarias y del movimiento anarquista" Id. 22457 (AMMM). I acta del ple comarcal de les JJLL del Maresme 8/8/1937. Id. 22457 (AMMM).

*disconformidad con el criterio sustentado y aprobado por el último Congreso Regional de las JJLL al romper el pacto de unidad de dicho frente*⁸⁶⁵. Deien no entendre com companys que es proclamaven “campions de la revolució”, proposessin aquesta mena de resolucions i manifestaven que “*no secundaremos tal acuerdo ya que los diferentes sectores juveniles que integramos dicho frente creemos que es ahora cuando ante las posiciones conquistadas por la contrarevolución, tenemos que estrechar más nuestros lazos de cordialidad y unidad frente al enemigo que nos va acechando por todos lados*”⁸⁶⁶. L’escrit que estava signat pel secretari del FJR de la ciutat Francesc Font, que a més era del comitè local de les JJLL d’Igualada, també convidava a la resta de joves de la regió a prosseguir amb el pacte contradictori per tant la resolució que s’havia pres en el congrés del 15 de maig. El tema de la unitat juvenil no enfrontaria només al Comitè Regional amb algunes comarcals, com va ser el cas d’Igualada, també seria un motiu més de conflicte amb el Comitè Peninsular de la FIJL, que durant aquells mesos d’estiu de 1937 estaria totalment enfrontat a la Regional catalana. Com assenyala Sandra Souto, els “Fets de Maig” havien suposat un “punt de no retorn” per les JJLL de Catalunya i la posició que marcaren no va agradar a la major part de regionals que en alguns casos, com va passar amb la Regional d’Andalusia, es negaren a difondre els diaris dels joves llibertaris catalans perquè les idees que publicaven no s’ajustaven als acords de la FIJL⁸⁶⁷. En el Ple Nacional de Regionals celebrat a l’agost de 1937, també es criticà que la Regional catalana hagués publicat un article a *Ruta* contra els acords de la FIJL i s’instà a Ramon Liarte a acceptar la decisió de les majories, que ell rebutjà

⁸⁶⁵ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.26, any 1, 26 de juny 1937. Biblioteca Central d’Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

⁸⁶⁶ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.26, any 1, 26 de juny 1937. Biblioteca Central d’Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

⁸⁶⁷ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud*.

en nom de la “libre determinación de las regiones”⁸⁶⁸. El Ple va acabar demanant a la Regional catalana que celebrés un congrés per decidir si acceptava estar a la FIJL “con todos los derechos y deberes”. Com destacava Peirats, *“el Comité Peninsular de la FIJL reclamaba de los jóvenes insurrectos una sumisión completa, alegando compromisos orgánicos que aquellos no habían contraído. Los Plenos Nacionales de Regionales se repetían a una cadencia vertiginosa con el objeto aparente de ablandar la resistencia de aquellos a quienes se empezó a llamar “pieles rojas”*⁸⁶⁹.

El conflicte obert entre la FIJL i el Comitè Regional de Catalunya seguiria creixent, no només per les diferències ja citades pel que feia a la condemna de la Regional catalana cap el circumstancialisme o per l'autonomia amb la que actuava, sinó també perquè el mes de juliol Antonio Oñate, secretari general del Comitè Peninsular, va dimitir i va ser substituït per Fidel Miró, accentuant-se així la distància i la falta d'entesa entre uns i altres⁸⁷⁰. A més, aquell estiu la FIJL tornaria a apostar per la unió amb les JSU i altres forces juvenils republicanes i aquest tema suposaria un nou punt de col·lisió amb les JJLL de Catalunya. Després dels Fets de Maig, l'executiva de les JSU va intentar reiniciar els contactes amb el Comitè Peninsular de la FIJL per intentar refer pactes i poder arribar a la unitat entre les dues organitzacions. La FIJL va contestar a aquesta invitació deixant clar que ja havien discutit tot el que havien de discutir, que ja s'havien redactat bases i contrabases, i que les JJLL havien transigit tot

⁸⁶⁸ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud*.

⁸⁶⁹ Peirats, J; *Los anarquistas en la crisis política española*.

⁸⁷⁰ En el Ple de locals i comarcals de finals de juny es va llegir una ponència que s'havia redactat en l'anterior Ple Nacional de Regionals en la que es deia que Oñate no estava prou capacitat per ocupar el càrrec de secretari general. Segons la FL de JJLL de Barcelona no hi havia proves contra el secretari i pensaven que havia de continuar, però algunes delegacions com les JJLL de Igualada, les del Maresme, les de Flix, Gandesà, o la FL de Badalona proposaren pel càrrec a Fidel Miró. Les JJLL de Lleida per la seva banda proposaren a Josep Peirats, les d'Hospitalet a Basilio Hernáez i les del Baix Llobregat a Ramon Liarte. Circular nº36 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña. “Acta del Pleno de locales y comarcas celebrado en la casa CNT-FAI en el día 19/29? de junio de 1937. . Id. 32922 (AMMM)

el que podien. La FIJL aclaria que volia la unitat juvenil, però si aquesta era revolucionària i que tampoc volien ser còmplices de l'eliminació del POUM, que no consideraven una organització feixista com ho feien les JSU. Proposaven que les JJLL i les JSU celebressin cada una un congrés, on es recollís el que pensaven les dues organitzacions i d'on sorgissin les bases de la unitat⁸⁷¹. Segons Souto aquell mateix juliol, aprofitant que representants de les JSU, les JJLL i la Juventud de Izquierda Federal participaven a la Conferencia Nacional d'Estudiants, la FUE va actuar d'intermediària entre aquestes organitzacions⁸⁷². Aquesta reunió i la que es va fer el 2 d'agost fracassaren perquè les JJLL es negaren a condemnar el trotskisme, per la negativa per part de les JSU i la Juventud de Izquierda Republicana a reconèixer la transformació revolucionària que s'havia produït des del 19 de juliol, i perquè les JJLL també exigiren que la direcció de les JSU fes una condemna pública cap els militants de la seva organització que havien participat en la repressió contra els anarquistes després dels Fets de Maig. No obstant, després d'aquests desacords inicials, finalment el 31 d'agost es van aprovar les bases de la Alianza Juvenil Antifascista (AJA), on s'inclouïen la majoria de punts que proposava la FIJL menys, com també destaca Souto, el de la identificació de la guerra i la revolució, tot i que es feia menció a la transformació política-social, i el de l'eliminació de la referència que els trotskistes eren agents feixistes⁸⁷³. Aquesta entesa, però, seria molt més complicada a Catalunya on aquell estiu la repressió contra els joves llibertaris no els feia oblidar els greuges que tenien cap a les JSU.

⁸⁷¹ *La Vanguardia*, núm. 22.830, any LVI, 15 de maig 1937.

⁸⁷² Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud*.

⁸⁷³ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud*

A la premsa comarcal aquells mesos hi hagueren molts escrits en aquest sentit, per exemple al *Butlletí de la CNT-FAI d'Igualada*, contestant un míting en el que Carrillo havia demanat la unió amb els joves llibertaris i els catòlics, un jove llibertari deixava clar que només s'unirien amb els joves veritablement revolucionaris i constructius⁸⁷⁴. A *Gerona CNT*, Francesc Vila reflexionava que no tenia sentit que els joves socialistes continuessin mantenint els vells tòpics, defensant la col·laboració entre classes i el manteniment de la democràcia com si no hagués passat res el 19 de juliol. Segons aquest jove llibertari, l'actuació de les JSU havia estat una cadena de traïcions i claudicacions imposades pels seus "Jefes" i aquesta era una de les raons per les que no es podien unir amb ells fins que no fossin els propis joves socialistes els que determinessin la seva línia d'actuació, lliures de "*estos directores espirituales que envenenan el ambiente y que hacen imposible con sus actitudes contrarevolucionarias la deseada unidad*"⁸⁷⁵. Pocs dies després a la mateixa publicació, apareixien dos articles més sobre el tema. El primer titulat "S.M. el oportunismo", que explicava les protestes que hi havia dins les JSU per les renúncies ideològiques que s'havien fet per poder unir-se amb les joventuts burgeses i que una aliança que pretengués oblidar el principi de la lluita de classes, no podia ser un instrument de l'alliberament obrer sinó una plataforma política al servei dels "esbirros" del feixisme roig. I un altre que titulat "Se comprende", citava un discurs de Carrillo reproduït a la revista de les JSUC de Girona *Front*, on aquest defensava la unió amb els joves catòlics. Segons el jove llibertari "s'entenia" que amb aquestes idees tota la joventut reaccionària de la ciutat

⁸⁷⁴ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.23, any 1, 5 de juny 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals). L'escrit estava signat per J.C.R.

⁸⁷⁵ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*. 4/07/1937. Hemeroteca digitalitzada, AMG.

es trobés tant còmode a les JSUC de Girona⁸⁷⁶. A *Vibraciones* de Figueres, Joan Marca també carregava contra l'AJA i els que deien no entendre perquè no s'arribava a Catalunya a un acord entre JJLL i JSUC: *“estos ingenuos que no saben a qué es debido lo que ellos llaman antagonismo entre socialistas y anarquistas, seguramente deben tener poca memoria (...) Muy recientes están todavía los hechos de mayo y la represión que les sucedió para que tan pronto se hayan olvidado”*⁸⁷⁷. En el congrés extraordinari del 15 de maig de 1937, també s'havia notat aquesta actitud de rebuig cap a les JSUC quan es comunicà que havien escrit dues cartes al Comitè Regional que aquest no havia contestat. Quan finalment ho va fer, aprofitant una carta oberta que les JSUC van publicar a *Las Noticias*, els membres del Comitè Regional els hi explicaven que el seu secretari general, Ramon Liarte, estava detingut i que no podien contestar-los sense tenir en compte *“vuestra significación de aprendices de un partido político, el mismo partido que tiene un insulto y un manotazo cada día contra las conquistas revolucionarias del 19 de julio y principalmente contra los intereses respetables de nuestras JJLL”*.⁸⁷⁸ Els advertien que perdien el temps dirigint-se a ells mentre a les comarques catalanes continuessin els assalts i desallotjaments a locals, i que mentre els seus companys i organismes no fossin tractats amb respecte no podrien acceptar el diàleg ni entendre *“esa incongruencia de actitudes que os hacen tendernos la mano por una parte mientras con la otra avaláis toda suerte de atropellos contra nosotros”*⁸⁷⁹.

⁸⁷⁶ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*. 11/07/1937. Hemeroteca digitalitzada, AMG.

⁸⁷⁷ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueres, 1 d'octubre de 1937. Año 1, núm. 14. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

⁸⁷⁸ “Contestando a una carta abierta”. Id. 32922 (AMMM)

⁸⁷⁹ “Contestando a una carta abierta”. Id. 32922 (AMMM)

Quan a principis de setembre de 1937 s'anuncià la creació del Consell Nacional de l'AJA que va estar presidit per Daniel Berbegal de la FIJL⁸⁸⁰, es van planejar mítings a diversos punts del territori i que una delegació anés a Aragó i a Catalunya, on l'intent de celebrar un míting per part de l'AJA, va tornar a fer pujar la tensió entre la Regional catalana i la FIJL. El Comitè Regional s'havia reunit amb Basilio Hernández, delegat al Comitè Peninsular, que els havia informat del pacte d'unitat entre la FIJL i la resta de joventuts integrants de l'AJA. Després d'aquesta trobada van fer arribar una carta al Comitè Peninsular per explicar que mentre no es pogués celebrar un congrés regional, que no s'havia pogut dur a terme de moment per la repressió que estaven patint, i l'organització catalana no decidís si rectificava el seu punt de vista respecte a la unitat amb els elements polítics, el Comitè Regional *"no hará acto de acatamiento a ninguna clase de acuerdos de orden nacional que puedan lesionar los propios acuerdos de la organización que les respalda"*⁸⁸¹. Per la mateixa raó anunciaven que no assistirien al Ple de Regionals del 16 de setembre a València, que era per discutir el tema de la unitat juvenil, sinó es decidia el contrari en el proper Ple de locals i comarcals. En aquest escrit també es manifestava que, malgrat respectar les decisions de les altres regionals, les bases signades amb les JSU i els altres partits eren deplorables, que no responien a una realitat tangible i que era molt greu que s'hagués exclòs a les JCI que en aquelles moments eren víctimes d'una *"descomunal calumnia partidista"*⁸⁸². El Comitè Regional de JJLL de Catalunya es preguntava com era possible que el Comitè Peninsular en aquesta qüestió hagués supeditat *"los efectos morales tan importantes*

⁸⁸⁰ Federico Melchor de les JSU fou escollit secretari general, Juan Bautista Climent de les Juventudes Republicanas secretari de propaganda i premsa, secretari militar Liberto Lucarini de les JJLL, secretari de cultura José Alcalá Castillo de la Unión Federal de Estudiantes Hispanos, secretari administratiu Emilio Giménez de les Juventudes Sindicalistas i secretari de relacions exteriors José del Río de les Juventudes Republicanas. *Solidaridad Obrera*, 10/9/1937. Año VIII (CEDALL).

⁸⁸¹ Carta del Comité Regional de las JJLL de Cataluña al Comité Peninsular. Id. 32922 (AMMM)

⁸⁸² Carta del Comité Regional de las JJLL de Cataluña al Comité Peninsular. . Id. 32922 (AMMM)

*para los anarquistas, a los propósitos puramente oportunistas*⁸⁸³. En aquesta mateixa carta també contestaven que no podien celebrar el míting que els havien demanat, perquè les autoritats els havien prohibit fer tots els que tenien previstos i, a més, no podien donar confiança a un míting que tingués com a finalitat la pugna amb els acords de la regió. Recordaven al Comitè Peninsular que no es podia celebrar cap acte a Catalunya sense el consentiment del Comitè Regional tot i que deien tenir el convenciment que aquest no intentaria *“pasar por encima de organismos y acuerdos soberanos*⁸⁸⁴. Pel que sembla, però, el Comitè Peninsular sí que havia previst en aquest cas prescindir de l'opinió de la Regional catalana i celebrar igualment el míting que la AJA tenia previst fer a Barcelona. El Comitè Regional se n'assabenta per la premsa just abans d'enviar la carta, així que hi van fer un afegit retraient al Comitè Peninsular que hagués passat per sobre dels acords de tota una Regional i anunciant que davant d'un *“atropello dictatorial”* com aquell, publicarien una nota a tota la premsa de Barcelona per posar al descobert totes les seves intrigues⁸⁸⁵. El Comitè Regional també convocà un Ple de locals i comarcals urgent pel 16 de setembre, per tractar la difícil situació que s'havia creat amb *“la turbia actuación de algunos elementos que figuran en el Comité Peninsular de la FJL”*⁸⁸⁶. S'emplaçava a les locals i comarcals per decidir les activitats que s'havien de portar a terme per afrontar la situació, ja que com s'explicava: *“la incompatibilidad del Comité Regional con determinados elementos del Peninsular se hace cada vez más acusada”*⁸⁸⁷. Com destaca Sandra Souto, en aquest Ple, tot i que moltes agrupacions no hi van poder

⁸⁸³ Ídem.

⁸⁸⁴ Ídem.

⁸⁸⁵ Carta del Comité Regional de las JLL de Cataluña al Comité Peninsular. . Id. 32922 (AMMM)

⁸⁸⁶ Convocatoria al Pleno de locales y comarcales. Id. 32922 (AMMM)

⁸⁸⁷ Convocatoria al Pleno de locales y comarcales. Id. 32922 (AMMM)

assistir, 16 delegacions van votar contra el míting, 7 a favor amb condicions i 6 totalment a favor. Finalment el míting no es va celebrar, però les relacions entre la Regional catalana i el Comitè Peninsular seguiren sense normalitzar-se.

El Comitè Regional de Catalunya, tal i com ja havia anunciat, no va enviar cap delegat al Ple de Regionals del mes de setembre. El Comitè Peninsular va explicar a la resta de regionals que a més, havia comés irregularitats al no trametre a les comarcals ni agrupacions de la seva regió els informes i la documentació que li feia arribar la FIJL. Després d'un llarg debat s'acordà donar de termini fins el 15 d'octubre a la Regional catalana, perquè fes un congrés per aclarir si volien continuar formant part o no de la FIJL i que el Comitè Peninsular tingués potestat per declarar al marge de l'organització a les JJLL de Catalunya si no es celebrava aquest congrés, si en aquest es decidia no acatar els acords de la FIJL, o si la Regional catalana continuava amb la seva actitud de no enviar a les comarcals la documentació que se li feia arribar. El 10 d'octubre s'acabà celebrant el Congrés Regional extraordinari de les JJLL de Catalunya i el front d'Aragó en el que el Comitè Regional, a més de presentar la seva dimissió per estar tots els seus membres en edat militar, va informar de la negació moral i material a la que havia estat sotmesa l'organització per part de la CNT i la FAI, que deia els havia deixat clar que *"quienes se manifestaban en un criterio sin tener en cuenta los inconvenientes que el mismo podía proporcionar, había de tener confianza exclusiva en sus propias fuerzas y recursos para realizar las interpretaciones tácticas"*⁸⁸⁸. El Comitè també denunciava que *Tierra y Libertad* es comprometés amb *Juventud Libre*, quan havia deixat de banda *Ruta*, i el sabotatge que Toryho els feia des de *Solidaridad Obrera* continuant amb la publicació de la pàgina dedicada a la joventut que anava contra les idees aprovades a

⁸⁸⁸ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

la Regional. Es queixaven que el Comitè Peninsular aprovés en plens nacionals qüestions sobre les que no tenia autoritat i criticaren que la FAI anés en contra de la defensa que les JJLL havien fet del POUM. El congrés va rebutjar l'actuació del Comitè Peninsular i aprovà l'informe del Comitè Regional amb una majoria que segons Peirats, *"impresiono al mismo comité de la FIJL expresamente invitado a presenciar las deliberaciones"*⁸⁸⁹.

En aquest congrés també es va prendre una decisió molt important: deixar de ser Secció de Cultura i Propaganda de la FAI, a la que es va arribar a titllar de *"movimiento político"*, fet que constata l'enfrontament al que havien arribat els joves llibertaris amb la que havia estat la seva organització de referència. Com destacava Peirats, *"la FAI correspondía de la peor manera a esta fidelidad amorosa de sus jóvenes aguiluchos, instándoles, coaccionándoles, amenazándoles, a seguir la tortuosa "línea general del movimiento". Defraudados, pues, en su fidelidad, los jóvenes libertarios de Catalunya rindieron culto a otra fidelidad que entendían superior"*⁸⁹⁰. Les JJLL decidiren, no obstant, continuar a la FIJL si es reconeixien les *"características psicológicas de Cataluña"*⁸⁹¹ i tenien prou autonomia per no haver-se de sotmetre a acords nacionals que estiguessin en contra de la manera de pensar de la regió. Aquesta defensa de l'autonomia de decisions de la Regional catalana, va ser molt criticada per les altres regionals, sobretot per la Regional del Centro que veia en aquesta actitud

⁸⁸⁹ Peirats Valls, J; *Los anarquistas en la crisis política española*. Segons Souto van votar a favor de l'informe del Comitè Regional 54 delegacions, 12 van votar en contra i 36 es van abstenir. Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*. L'enfrontament entre els dos sectors havia afectat al moviment i havia fet que algunes delegacions s'haguessin anat posicionant cap a una tendència o cap a l'altra com ja s'ha descrit des del Congrés extraordinari del 17 d'abril.

⁸⁹⁰ Peirats Valls, J; *Los anarquistas en la crisis política española*.

⁸⁹¹ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

“una copia al carbón del separatismo catalán”⁸⁹². A més del nom de “pieles rojas”, els joves llibertaris catalans també eren tractats de “catalanistas” i “separatistas”, alhora que aquests titllaven als de la Regional del Centro d’“organizacionistas” i “centralistas”, tot i que segons Peirats el problema no fos d’orgull regional sinó per posicions ideològiques diferents⁸⁹³. Després de tornar a discutir el tema de la legalització de les JJLL, que s’havia aprovat per unanimitat en el Ple de Regionals de la FIJL del mes de setembre, es rebutjà i també es votà en contra de l’acceptació de càrrecs polítics. Segons Souto, davant els resultats d’aquest congrés extraordinari en la següent reunió del Comitè Nacional de la FIJL, es va arribar a proposar reorganitzar les JJLL a Catalunya amb els que recolzaven la línia estatal, però s’acabà rebutjant la idea perquè podia arribar a ser contraproductiu⁸⁹⁴. La Regional catalana seguiria prenent decisions pel seu compte com va seguir fent per exemple amb el tema de l’aliança juvenil antifeixista.

Les JSUC, malgrat la negativa de les JJLL de Catalunya, havien seguit intentant un acostament i van fer arribar una carta oberta del seu secretari, V. Colomer, al congrés del 10 d’octubre manifestant que es sentien solidaris davant de qualsevol atac o injustícia que haguessin pogut patir els joves llibertaris, ja que no es podia permetre que a una organització com les JJLL se li fessin injustícies arbitràries. Asseguraven que per la seva banda estaven disposats a fer tots els esforços possibles per fer que s’acabessin aquests atacs i com acabava dient Colomer, calia fer un esforç comú per liquidar tot el que els separava que era poc i eixamplar el que els unia que era molt⁸⁹⁵. Pocs dies després d’aquesta crida es publicaven a *La Vanguardia* els resultats de la

⁸⁹² Peirats Valls, J; *De mi paso por la vida*.

⁸⁹³ Peirats Valls, J; *Los anarquistas en la crisis política española*.

⁸⁹⁴ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

⁸⁹⁵ *La Vanguardia*, núm. 22.957, any LVI, 10 d’octubre 1937.

ponència designada per les JJLL catalanes encarregada de dictaminar sobre les condicions indispensables per fer l'AJA. Segons aquest document perquè s'arribés a fer l'aliança a Catalunya, era necessari que el secretari general de les JSU manifestés públicament que estava en desacord amb els procediments que s'estaven portant a terme des dels Fets de Maig, exigir a les JSUC que signessin un manifest conjunt amb les JJLL on es proclamés la lleialtat en la unitat antifeixista i la depuració de totes les organitzacions, la decisió de lluitar contra l'intervencionisme de potències estrangeres i "influències exòtiques" que volien desvirtuar el sentit de la revolució, la condemna als atemptats contra les JJLL i la devolució dels locals d'aquestes que ara ocupaven els joves socialistes o les autoritats, i que es comprovesin les acusacions que s'havien fet contra les JCI i se les inclogués en l'aliança. A més les JJLL especificaven que es reservaven el dret a redactar o aclarir alguns aspectes de les bases de l'AJA o ampliar-los per incloure problemes regionals⁸⁹⁶. Eren els primers passos cap a una possible aliança, però la unitat entre JJLL i JSUC a Catalunya encara trigaria uns mesos a produir-se. Les ferides de maig eren massa recents, la defensa que els joves llibertaris feien del POUM era inassolible per les JSUC, com s'havia vist a Mataró on a finals d'agost les JSUC de la ciutat abandonaren una reunió que havien convocat per unificar les tasques de les organitzacions juvenils perquè hi havia anat el representant de les joventuts del POUM⁸⁹⁷, i les JJLL continuaven reticents a unir-se amb joventuts polítiques tal i com havien decidit en el congrés de maig. El 26 d'octubre de 1937 hi va haver una reunió entre les JJLL i les JSUC, on aquestes van manifestar que acceptarien

⁸⁹⁶ *La Vanguardia*, núm. 22.967, any LVI, 22 d'octubre 1937. Vegeu també Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

⁸⁹⁷ "Reunió accidentada". *Llibertat*, Mataró núm.337, 21/8/1937 (ACM). La trobada es va realitzar a la sala d'actes de la Unió de Cooperatives, hi van assistir: les JSUC, les JJLL, les JCI, la Penya Sorell, el CN Mataró, la Penya Unitex, el Grup excursionista Joventuts d'Estat català, la Penya Oratam, les Joventuts Cooperativistes, la Secció Cantaires Iris i la Secció de Cultura de la U de C. Les organitzacions que es quedaren a la reunió després que marxessin les JSUC decidiren quedar un altre dia i continuar la feina.

totes les condicions que proposaven els joves llibertaris per fer possible l'aliança menys que en formés part la JCI, que consideraven un element trotskista al servei de Franco. Malgrat que les JJLL van intentar convèncer a les JSUC del contrari i van demanar proves d'aquestes acusacions, va ser impossible fer canviar d'opinió als joves socialistes. Al cap d'uns dies les JJLL s'entrevistaren amb la JCI que també els van manifestar que no volien tenir cap mena de relació amb les JSUC perquè les consideraven enemigues de la revolució⁸⁹⁸.

Davant d'aquesta situació el Comitè Regional, que en part havia estat renovat a mitjans de novembre per la incorporació a files de molts dels seus components⁸⁹⁹, i que comptava amb un nou secretari general, Pedro Conejero, decidí engegar un referèndum a mitjans de desembre de 1937 per preguntar a les delegacions sobre aquest tema, tal i com s'havia decidit a l'últim Ple de locals i comarcals. Es va enviar una circular, explicant el contingut de les entrevistes amb les JSUC i les JCI, acompanyada d'un qüestionari a totes les agrupacions en el que es plantejaven les següents preguntes: *“¿Deben las JJLL de Cataluña realizar la alianza juvenil antifascista excluyendo al sector juvenil JCI?. En caso negativo ¿qué contestación debemos dar a la JSU? ¿En qué concepto deben las JJLL de Cataluña tener a las JCI? En caso de aceptar la alianza excluyendo a las JCI ¿Debe este comité realizar los trabajos sobre las bases aliancistas?”*⁹⁰⁰. Les respostes van ser variades perquè les relacions amb les JSUC o les JCI eren diferents a cada localitat, les JJLL de Banyoles, per exemple, contestaren que no volien la unió *“con unos canallas que por un lado te dan la mano y a traición nos matarían”* i que calia contestar a les JSUC, que no farien l'aliança perquè eren

⁸⁹⁸ Circular nº3 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, desembre de 1937. Id. 32922 (AMMM)

⁸⁹⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.984, any LVI, 11 de novembre 1937.

⁹⁰⁰ Circular nº3 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, desembre de 1937. . Id. 32922 (AMMM)

contrarevolucionaris i en canvi consideraven a la JCI un sector antifeixista i revolucionari⁹⁰¹. Les JJLL de Gratallops van contestar que havien acordat unir-se abans amb les JCI que amb les JSU⁹⁰². Les JJLL de Belianes també consideraven a les JCI antifeixistes, eren partidàries que estiguessin a la unió i en cas negatiu no unir-se amb les JSUC per considerar-les enemigues de la revolució⁹⁰³. Igualment estaven en contra d'unir-se amb les JSUC si això comportava excloure a la JCI. Les JJLL del Baix Montseny consideraven que no hi havia proves contra les joventuts del POUM i que excloure-les seria un acte de partidisme impossible d'acceptar⁹⁰⁴. De la mateixa opinió eren les JJLL de Canet, que van respondre que si l'aliança havia de ser la unió de totes les forces antifeixistes era il·lògic fer-la separant o exclouent un sector i més si no hi havia proves, tot i que assenyalaven que hi havia distàncies profundes i disparitats ètiques en el terreny social i revolucionari entre les JJLL i les JCI⁹⁰⁵. Les JJLL d'Albatàrrec, contestaren que mentre les JJLL no tinguessin el mínim respecte del que gaudien la resta d'organitzacions, no s'havia d'acceptar cap aliança tal i com s'havia acordat en el Ple Regional del 14 de novembre de 1937⁹⁰⁶. Malgrat aquestes respostes, pel que sembla moltes delegacions no van fer arribar el resultat del qüestionari al Comitè

⁹⁰¹ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 163. Carta de las JJLL de Bañolas al Comité Regional, 9/12/1937. (CDMH)

⁹⁰² "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 165. Carta de las JJLL de Gratallops al Comité Regional, 4/1/1938. (CDMH)

⁹⁰³ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 171. Carta de las JJLL de Belianes al Comité Regional, 11/1/1938. (CDMH)

⁹⁰⁴ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 175. Carta de las JJLL del Baix Montseny al Comité Regional, 24/1/1938. (CDMH)

⁹⁰⁵ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 167. Carta de las JJLL de Canet al Comité Regional, 4/1/1938. (CDMH)

⁹⁰⁶ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 172. Carta de las JJLL de Albaterrech al Comité Regional. En la carta s'explicava que l'acord s'havia pres en una assemblea extraordinària celebrada el 19 de gener de 1938. (CDMH)

Regional, que va decidir convocar un Ple de locals i comarcals el 23 de gener de 1938 perquè es pogués prendre una determinació clara sobre el tema⁹⁰⁷. Encara no feia un mes que el Secretari General de les JJLL de Catalunya, Pedro Conejero, segons *La Vanguardia* un puntal per la unitat de la joventut, havia mort en un accident de trànsit mentre tornava de València d'un Ple Nacional de Regionals⁹⁰⁸. Les JSUC van fer arribar el seu condol a les JJLL de Catalunya, però aquestes encara no estaven preparades per fer el pas cap a l'aliança.

El 6 de febrer de 1938 va començar a València el II Congrés Nacional de la FIJL⁹⁰⁹, en el que algunes delegacions com la FL de JJLL de Barcelona i les JJLL del Baix Llobregat van tornar a fer intervencions contra l'AJA. Com assenyalava Peirats, la gran representació de la Regional catalana i les delegacions del front van formar un bloc i van defensar el principi d'autonomia basat en el pacte lliure de totes les agrupacions, però com també destacava l'autor aquesta tendència va ser vençuda, malgrat que com assegurava *"los jóvenes rebeldes no se sometieron nunca. Perdieron algunas posiciones pero se mantuvieron firmes, en una defensa elástica, sin ceder en lo fundamental"*⁹¹⁰. La Regional catalana va votar en contra de l'informe del Comitè Nacional⁹¹¹, que va ser rebutjat per molt poc marge, i va forçar que es tornés a votar sobre la legalització de les JJLL que fou definitivament aprovada amb els estatuts corresponents. Algunes

⁹⁰⁷ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 166. Carta del Comité Regional a las JJLL de Gratallops. En la carta s'explicava que l'acord s'havia pres en una assemblea extraordinària celebrada el 19 de gener de 1938. (CDMH)

⁹⁰⁸ *La Vanguardia*, núm. 23.024, any LVI, 28 de desembre 1937, *La Vanguardia*, núm. 23.026, any LVI, 30 de desembre 1937 i *Solidaridad Obrera*, Año VIII. 30/12/1937 (CEDALL). L'accident es produí prop de Benicassim, la companya de Conejero, Júlia Hernández, i Sandín, secretari de premsa i propaganda, van patir ferides greus. L'enterrament de Pedro Conejero es va celebrar el 30 de desembre a Barcelona sortint de la casa CNT-FAI de Via Layetana on els militants van poder acomiadar-se.

⁹⁰⁹ *Solidaridad Obrera*, 6/2/1938. (CEDALL).

⁹¹⁰ Peirats Valls, J; *Los anarquistas en la crisis política española*.

⁹¹¹ La denominació de Comitè Nacional va durar molt poc temps, perquè en aquest congrés es decidí tornar a la de Comitè Peninsular.

delegacions catalanes també rebutjaren que les JJLL acceptessin càrrecs polítics i els intents que va fer Fidel Miró per coordinar millor l'organització i evitar que hi haguessin regions que no complissin els acords. En aquest congrés Miró va dimitir i fou substituït per Lorenzo Iñigo, que es va posar al capdavant d'un nou Comitè Peninsular⁹¹² que es va aprovar que es traslladés a Barcelona, tot i que com a mínim fins setembre de 1938 continuà a València⁹¹³. En aquells moments la situació militar començava a ser preocupant per la República i els mesos que seguirien es van produir alguns fets que en altres circumstàncies haguessin estat difícils d'entendre, com per exemple que finalment el 6 d'abril de 1938 s'acabés signant el pacte per formar l'AJA a Catalunya en la que participaren, a més de les JJLL i les JSUC, les JEREC, les Joventuts d'Estat Català, les Joventuts Sindicalistes, la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, les Joventuts Cooperativistes, les Joventuts de la Falç, la FIER, el Bloc Escolar Nacionalista i la JIR⁹¹⁴.

Com reconeixeria el mateix Comitè Regional en un informe l'octubre de 1938, aquesta aliança es va signar per l'empitjorament de la situació que va suposar

⁹¹² *Solidaridad Obrera*, 6/2/1938, 10/2/1938, 11/2/1938, 12/2/1938, 13/2/1938, 15/2/1938 (CEDALL). Vegeu també Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*. A més d'Iñigo, també formaren part del nou Comitè Peninsular: Ramón Liarte, com a responsable d'organització, Manuel López, com a encarregat de la secretaria polític-social i sindical, Jose Cabañas responsable militar, Jose E. Leiva per la secretaria de premsa i propaganda, Prometeo Miralles com a encarregat de cultura i esports, Jacinto Rueda responsable de l'administració, Serafin Aliaga que seria nomenat president de la AJA, i a més exerciria com a delegat al Comitè Nacional de la CNT, Alfredo Camín encarregar de la secretaria militar de la AJA, Carmen Gómez com a responsable del Secretariat Femení, Avelino Blanco com a València del Comitè Peninsular, i José Consuegra com a delegat a la secció de defensa de la CNT.

⁹¹³ "Actas del Pleno Nacional de Regionales de Valencia del 31 de agosto al 3 de setiembre de 1938. PS-MADRID 458,19,1, Carpeta 40 (CDMH). En aquest Ple s'establí que es formés una delegació del Comitè Peninsular a Barcelona.

⁹¹⁴ El consell de l'AJAC quedà estructurat amb la presidència, relacions, cultura i esports en mans de les JJLL, organització i producció controlada per les JSUC, guerra, propaganda i premsa per les JERC, i les finances en mans de les Joventuts d'Estat Català. Segons explicaren les mateixes JJLL en un informe, les altres joventuts incloses a l'AJAC només formaven part del consell ampliat que només es reunia quan el consell executiu ho considerava convenient. "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 211-214 "Informe del Comité Regional de JJLL de Catalunya a la C.A.P." 4/10/38. (CDMH).

l'enfonsament del front d'Aragó i sense haver consultat a les agrupacions de JJLL mitjançant un ple o un congrés. Segons Souto tampoc es va informar prèviament de l'establiment del pacte al Comitè Peninsular de JJLL, que en el Ple de Regionals del mes de juny va manifestar-se contrari al seu contingut perquè l'aliança es comprometia a defensar la personalitat nacional de Catalunya i es definia com a independent de l'AJA que quedava a la resta del territori republicà, malgrat comprometre's a col·laborar en tot el que no anés en contra del que defensaven les joventuts catalanes. Pel Comitè Peninsular el pacte era massa "separatista", però per no donar mala imatge van decidir no trencar-lo i es va acordar que s'intentés treballar per variar la seva composició⁹¹⁵. No sabem del cert si es van seguir aquestes indicacions, però pel que sembla l'AJA catalana va tenir problemes sobretot en la seva constitució a nivell local. Hi havia ciutats com Reus on abans que es signés el pacte de les joventuts catalanes a l'abril, ja s'havia signat algun manifest conjunt amb les JSUC i altres entitats⁹¹⁶, però a altres llocs com al Maresme, el mes de setembre el Comitè Comarcal demanava a les localitats que no formalitzessin res fins que no s'hagués reunit un ple que clarifiqués que calia fer⁹¹⁷. Segons va explicar el Comitè Regional en un informe que va trametre el mes d'octubre a totes les localitats⁹¹⁸, a molts pobles s'havien donat casos que s'havia establert l'AJA, però no per voluntat de les JJLL sinó perquè les activitats d'alguns sectors les havien col·locat en el dilema d'acceptar l'aliança o ser presentats com a enemics d'aquesta. Com també aclaria el Comitè Regional en aquest document,

⁹¹⁵ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

⁹¹⁶ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 194. Carta de la Federación Local de JJLL de Reus al Comité Regional, 17/3/1938 (CDMH).

⁹¹⁷ Acta Pleno comarcal de las JJLL del Maresme 10/09/1938. Id. 22457 (AMMM).

⁹¹⁸ "Informes sobre actividades de la secretaría femenina, alianza juvenil antifascista y otros asuntos". PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 211-214 "Informe del Comité Regional de JJLL de Catalunya a la C.A.P." 4/10/38. L'informe està signat per J. García Caballero (CDMH).

en el pacte de l'AJAC no es van signar unes línies directrius, sinó que únicament s'intentaren buscar punts de coincidència sobre els problemes que en aquells moments necessitaven una solució urgent perquè totes les organitzacions que en formaven part, treballessin en la mateixa direcció. També exposava que malgrat que les JJLL tenien la presidència de l'aliança, no s'havia fet res per revaloritzar-la per la falta de finançament, ja que només comptaven amb els fons que podien aportar les pròpies organitzacions que en formaven part, perquè al no haver consultat a les bases llibertàries per signar el pacte no tenien prou recolzament orgànic per poder tractar els problemes de fons que es plantejaven, i per l'oposició d'algunes agrupacions, com la FL de JJLL de Barcelona que es negava a acceptar l'aliança fins que no es revisessin els acords de constitució. Segons el Comitè Regional, s'havia de sumar a tots aquests factors, que les joventuts marxistes intentaven treure el màxim benefici a l'acció conjunta i no paraven de proposar activitats que sovint obstaculitzaven les de les pròpies JJLL, que a més estaven en inferioritat respecte a les demés organitzacions que sempre anaven a les reunions amb acords concrets. Per intentar aclarir la situació el Comitè Regional demanava a les localitats que en els pobles on s'haguessin constituït aliances no es fes res per revaloritzar-les, i que en els que no s'haguessin constituït que mantinguessin les relacions cordials, però que no es comprometessin a res fins que no es celebrés un congrés regional per decidir definitivament la posició de les JJLL sobre l'aliança, el matís nacionalista que aquesta tenia i les relacions que s'havien d'establir entre l'AJAC i l'AJA estatal. En aquest informe el Comitè Regional, que no era el mateix que havia signat el pacte, no volia culpar a ningú de no haver consultat abans a la

regió, però veien com una necessitat que el moviment es posicionés sobre els problemes de la guerra i la revolució si volien donar una imatge de cohesió⁹¹⁹.

El canvi de la situació militar a Catalunya, que va passar de ser rereguarda a front de guerra, havia afectat sens dubte a les JJLL catalanes, que ja feia mesos que perdien efectius contínuament per la mobilització dels seus quadres dirigents. Aquesta debilitat orgànica, la dificultat de mantenir el funcionament federal propi de l'organització, que obligava a consultar a les bases per prendre decisions importants, l'esgotament que havien causat les disputes internes i el tenir l'enemic a les portes, havien forçat a les JJLL a signar el compromís de l'AJAC que, malgrat que el seu president a principis de gener de 1939 digués que tenien bastants consells locals a Tarragona i a Girona, no va arribar a quallar entre les JJLL. Com s'ha descrit en aquest capítol, s'havien passat bona part de la guerra capficats en el tema de la unió amb les altres forces juvenils, però la realitat és que cap de les fórmules que es provaren, comitès d'enllaç amb les JSU, Front de la Joventut Revolucionària o AJAC, foren efectives per articular els esforços dels sectors juvenils que sovint es van veure mediatitzats per les lluites dels seus respectius partits fent impossible unes aliances sinceres per treballar en comú. Les JJLL també patiren aquests intents de ser utilitzades com a instrument al servei dels moviments polítics de la CNT-FAI, però les catalanes

⁹¹⁹ El mes de maig de 1938 el Comitè Regional estava compost per: Guillermo Gennari com a secretari general i de propaganda, Manuel Moya com a responsable de secretaria i administració, Manuel Pérez com a director de *Ruta*, Pedro Abril que era l'administrador de la CNT- FAI i JJLL, Armando del Moral com a president de la AJAC, Salvador Gala a la secretaria militar i executiva, Carmen Quintana com a responsable del Secretariat Femení S.I.A., i Mercedes Viñas com a encarregada de relacions exteriors i propaganda. "Carta del Comitè Regional de JJLL de Catalunya a la Comisión de fomento de la casa CNT i FAI",6/5/1938. PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 204. (CDMH). Poc després canvià la seva composició i es va triar com a secretari general a Benjamin Cano Ruiz, director de *Ruta* a Benito Milla, José Martínez, J. García Caballero, Armando del Moral seguí com a president de la AJAC, Carmen Quintana com a responsable del Secretariat Femení. Abel Paz; *Viaje al pasado (1936-1939)*.

s'hi resistiren fins el final de la guerra. Com destaca López Santamaria⁹²⁰, l'abril de 1938 es constituí el Comitè Executiu del Moviment Llibertari de Catalunya i l'octubre el Comitè Nacional d'enllaç del Moviment Llibertari. La idea era que la CNT, la FAI i les JJLL actuessin com un sol bloc, però les JJLL seguiren intentant continuar amb la seva personalitat pròpia i més quan hi va haver els primers símptomes que aquesta unió no es considerava com un pacte entre iguals. El mes de juny de 1938, ja van començar a sorgir les primeres tensions, tal i com es desprèn de l'Informe del Ple Regional del Movimiento Libertario que es va celebrar a finals d'aquest mes en el que s'explicava que la CNT havia donat a entendre al Comitè Executiu de l'organisme que “*se entrometía en asuntos y sitios que no eran de su incumbencia*”.⁹²¹ Dos mesos després hi va haver un incident quan el Comitè Executiu del Moviment Llibertari imposà una sanció a la FL de JJLL de Barcelona, que segons Abel Paz havien elaborat una resolució pública en el seu Ple Local en la que s'especificava que no es sotmetrien a un organisme que per la seva essència era la negació confederal de la CNT i de l'anarquisme de la FAI⁹²². El delegat de les JJLL dins el ML, va votar en contra de la sanció i el Comitè Regional de les JJLL de Catalunya va amenaçar amb retirar-se del Comitè Executiu del ML si aquest tema no es solucionava⁹²³. En el Ple Nacional de Regionals celebrat a València el mes d'agost, en el que la Regional catalana refusà la formació de l'AJA als fronts, tal i com estava obligant a fer segons denunciaven “el

⁹²⁰ López Santamaría, Jesús; “Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal”.

⁹²¹ “Informe del Pleno Regional del Movimiento Libertario”, 25/06/1938. Id. 32922 (AMMM).

⁹²² Abel Paz a *Viaje al pasado (1936-1939)*. Segons l'autor quan es va celebrar el Ple General del Movimiento Libertario per la constitució del Comitè Executiu, bona part de les JJLL hi estigué en contra perquè es pretenia que aquest organisme dictés normes de conducta per tot el moviment. Peirats a *La CNT en la revolución española*, explica que aquest comitè executiu, d'acord amb els comitès del moviment, estava capacitat per expulsar individus, grups, sindicats, federacions o comitès “que no acaten las resoluciones generales del movimiento y que en sus actuaciones produzcan daño al mismo” estiguessin al front o a la rereguarda.

⁹²³ Circular del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 21/08/1938. Id. 32922 (AMMM).

campesino”, s’analitzà la situació política i es nomenà una ponència per fixar la posició de la FIJL davant les negociacions que s’estaven portant a terme per acabar la guerra⁹²⁴. Semblava que tot i estar dins el ML les JJLL intentaven reafirmar el seu propi criteri. En aquest Ple tornaren a sorgir els recels entre el Comitè Peninsular de la FIJL i la Regional catalana, que s’arrossegarien també fins al final de la guerra, quan davant la necessitat de nomenar una delegació del CP a Barcelona amb Ramon Liarte com a secretari, es considerà que *“si el compañero Liarte va a Barcelona debido a su militancia en aquella regional y a las características que la misma tiene, podría ser arrastrado por la corriente peculiar de la citada región, que discrepa en absoluto con la del resto de la organización”*⁹²⁵. Liarte s’indignà davant d’aquestes suspicàcies i defensà la seva fidelitat als principis de l’organització i finalment fou nomenat⁹²⁶. Com assenyala Souto, aquestes tensions continuaren en el Ple Nacional del Movimiento Libertario celebrat l’octubre de 1938, en el que algunes joventuts com les de Llevant i les catalanes manifestaren la seva disconformitat a convertir-se en un simple apèndix de la CNT-FAI, com havien fet la resta de joventuts, i la regional catalana votà contra moltes de les resolucions que es presentaren com la d’intervenir en política⁹²⁷.

En aquest Ple l’anarquisme, reunit en les seves tres rames, va fer un anàlisi de les seves actuacions des del 19 de juliol. El Comitè Nacional de la CNT, defensà les decisions preses fins el moment i les intervencions en els diferents governs, fins i tot

⁹²⁴ “Actas del Pleno Nacional de Regionales de Valencia del 31 de agosto al 3 de setiembre de 1938. PS-MADRID,458,19,1, Carpeta 40 (CDMH)

⁹²⁵ “Actas del Pleno Nacional de Regionales de Valencia del 31 de agosto al 3 de setiembre de 1938. PS-MADRID,458,19,1, Carpeta 40 (CDMH).

⁹²⁶ La delegació a més de Liarte, estava composta per Manuel López com a secretari polític-social, Jose Consuegra encarregat de la secció de defensa, i Alfredo Camín delegat al Consell Nacional de la CNT i responsable de l’Educació Física.

⁹²⁷ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

en el de Negrín. Horacio Prieto proposà que la FAI esdevingués un partit polític i les JJLL catalanes seguiren defensant la seva condemna al col·laboracionisme. S'acabà acordant que la CNT continuaria representant al Movimiento Libertario, que si es considerava necessari, i el ple hi votava a favor, es seguiria intervenint en política i que es seguiria una única línia de propaganda arribant a sancionar o expulsar del moviment a tots aquells que critiquessin o difamessin. La CNT intentava coordinar les seves files al final de la guerra i acabar amb els moviments crítics. Les JJLL catalanes, però, continuaren, malgrat l'esgotament, intentant conservar la seva personalitat i autonomia. Segons Robert J. Alexander, el darrer any de la guerra van contribuir a mantenir la moral de resistència després del col·lapse del Front d'Aragó i durant els bombardejos de Barcelona, van emprendre tota una sèrie d'accions com publicar un manifest demanant a la població que la vida de la ciutat havia de continuar i que tornessin a casa seva i a la feina, van organitzar grups que anaven a les estacions de metro a fer arengues, van pintar eslògans pels carrers denunciant com a traïdors els que abandonaven els seus llocs de treball, i organitzaren brigades mòbils que anaven a les empreses que havien tancat per forçar a que tornessin a obrir portes⁹²⁸. Acabada la guerra, l'esperit de resistència que els joves llibertaris havien mantingut durant tot el conflicte continuaria, havien aconseguit encara que només fos uns mesos posar en pràctica els seus ideals revolucionaris i seguirien lluitant per tornar a aconseguir-ho.

⁹²⁸ Robert J. Alexander; *The anarchists in the spanish civil war*, volúm 1.

3. L'ESTRUCTURA DE LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES: EXTENSIÓ, MILITÀNCIA I FUNCIONAMENT.

3.1. Creixement i expansió territorial de les JJLL de Catalunya.

Com ja s'ha exposat a la primera part d'aquest estudi, la construcció de les Joventuts Llibertàries s'inicià des de la base, amb la formació de grups vinculats a ateneus de barri, a sindicats, la constitució de grups pro cultura i d'agrupacions als pobles que s'ajuntaren entre elles per constituir les primeres federacions locals, com la FL de JJLL de Barcelona l'any 1932, o les primeres comarcals que es començaren a formar a partir de 1933. La celebració del 1r Congrés Regional de les JJLL de Catalunya, l'abril de 1935, marcaria l'inici de la consolidació d'aquesta estructura que amb l'esclat de la guerra seguiria augmentant amb la formació de noves agrupacions locals i comarcals fins a aconseguir fer arribar l'organització a la seva màxima expansió, no tan sols pel que fa al número de militants sinó també en extensió a les diferents comarques. Com han destacat Susanna Tavera i Ucelay da Cal⁹²⁹, cal tenir molt en compte aquesta darrera variable ja que en els darrers 30 anys s'ha tendit, sobretot en el cas de la CNT, a posar més l'accent en l'evolució numèrica dels militants que no pas en la seva territorialització, deixant sense explorar com va ser el desplegament de l'organigrama del moviment llibertari a les diferents comarques o regions. Segons Da Cal i Tavera, sobretot a partir de 1931-32 la CNT apostà per garantir la presència anarcosindicalista en punts territorials claus com a estratègia per construir un "andamiaje territorial - revolucionario, corporativo y federal - que funcionara como mecanismo "hinchable" y que a partir de su distribución formal, sirviera como

⁹²⁹ Ucelay da Cal i Susana Tavera; "Un andamio en movimiento: organigrama y territorio en la CNT" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*, de Oyón, J.L. i Gallardo J.J.

estructura de representació revolucionaria”⁹³⁰. Precisament va ser aquesta estructura la que va permetre al sindicat anarcosindicalista superar la davallada d’afiliats durant la Segona República i mantenir en part la seva força, com també assenyalen Tavera i Da Cal, canviant el mite de la “sindicació total” pel de la presència en localitats que haurien de ser decisives quan arribés l’hora de construir un organisme econòmic que gestionés la revolució i substituís l’estat per una estructura alternativa. Aquesta hipòtesis sembla confirmar-se si ens fixem en el que va succeir a partir del 18 i el 19 de juliol de 1936, sobretot pel que fa a Catalunya, i ens obliga a preguntar-nos si hagués estat possible la rapidesa amb la que es van vertebrar tots els comitès locals de defensa, que organitzaren part de la resistència i ocuparen el buit de poder després del cop d’estat dels militars rebels, sense aquest desplegament de la CNT a la major part del territori. Les JJLL, malgrat no tenir encara en aquells moments plenament desenvolupada la seva expansió territorial, també van contribuir a reforçar aquesta xarxa que s’estenia per bona part de les localitats i comarques catalanes i que quan va arribar el moment, va seguir les consignes que havia dictat la CNT per fer front al cop d’estat. Aquesta perspectiva, com assenyalava Tavera⁹³¹, fa que ens plantejem l’existència d’un esquema organitzatiu, desplegat al territori per part de la CNT, que constituïa un projecte polític revolucionari més enllà de la destrucció de l’Estat. Caldria determinar, però, si les JJLL i la FAI, també col·laboraren en la construcció d’aquest projecte, convertint-se en una estratègia conjunta del que al final de la guerra s’anomenaria el Moviment Llibertari, o fou només un desplegament del sindicat anarcosindicalista.

⁹³⁰ Ídem.

⁹³¹ Tavera, Susanna; “Anarquisme o anarquismes? La història d’un desplegament revolucionari heterogeni, 1930-1938”. *Catalan Historical Review*, 5 (2012). Institut d’Estudis Catalans, Barcelona.

Des dels seus inicis, curiosament, l'estructura organitzativa de les JJLL catalanes s'assemblà més a la de la CNT que a la de la FAI, organització a la que estigueren vinculades com a secció de propaganda i cultura des de novembre de 1932 fins a l'octubre de 1937. La FAI actuava com una coordinadora de grups d'afinitat i malgrat que, com ja s'ha exposat, molts components de les JJLL també formessin part d'aquests grups, combinaren aquest activisme amb la pertinença a les agrupacions de barri o locals de Joventuts Llibertàries que formaven part d'altres estructures superiors com les federacions locals o les comarcals, que actuaren com a nexes de relació entre el Comitè Regional i les agrupacions de base. Curiosament l'adopció de la comarca com a primer o segon nivell de relació entre agrupacions, després de la localitat o la federació local, no s'establí, però, quan la Generalitat decretà aquesta organització territorial per Catalunya l'any 1936, sinó que és anterior i hi haurà pocs exemples de zones que utilitzin com a referència la província⁹³² enfront de les que s'estructuraren en comarques. Comparant el mapa de la implantació territorial de les JJLL d'abril de 1937 amb el de la divisió comarcal de la Generalitat l'octubre de 1936, és sorprenent comprovar que l'agrupació juvenil llibertària coincidia amb la mateixa denominació en 27 de les 38 comarques amb l'administració autonòmica. La resta es van estructurar de manera diferent, com la comarca del Barcelonès que en el cas dels joves llibertaris no existia com a tal perquè aquesta zona estava representada per la FL de JJLL de Barcelona i la comarcal de Badalona, les comarques del Bages, Berguedà i Solsonès, que els joves llibertaris agruparen en la comarcal Cardener-Llobregat, la comarca de la Cerdanya que estava inclosa en la comarcal del Ripollès, o la comarca del Montsià que estava dins la comarcal del Baix Ebre. Van rebre una altra denominació, com la

⁹³² Només s'han localitzat la provincial de Girona, que quan començà la guerra decidí dividir-se en 4 comarques, i la de Reus.

comarca del Priorat que denominaren Alt i Baix Priorat, o la comarca de la Terra Alta que rebrà el nom de Gadesa, o no existiran dins l'esquema territorial de les JJLL com les comarques de la Ribera, Alt Urgell i el Pallars Sobirà. Aquesta correlació entre l'organització federativa que desplegaren les JJLL i la de la Generalitat, sembla recolzar la hipòtesis suggerida per Da Cal i Tavera sobre l'aposta del moviment llibertari per l'establiment d'estructures territorials capaces d'arribar a vertebrar la substitució de l'estructura de l'estat per una organització federal revolucionària, però pel que sembla aquest desplegament, en el cas dels joves llibertaris, s'hauria iniciat uns anys abans del que havien assenyalat aquests autors, encara que en els inicis la coincidència nominal entre les comarcals de les JJLL i les de la Generalitat fou inferior i no serà fins el 1937 que s'adequaran els noms fixats pels joves llibertaris als oficials.

Si ens fixem en les fases de l'expansió territorial de l'organització juvenil podem diferenciar clarament tres etapes. De gener de 1932 al juliol de 1936, marcada per la fundació i primera expansió dels nuclis de JJLL, de juliol a desembre de 1936, que hi haurà un increment significatiu de les comarcals i de les agrupacions locals, i des de gener de 1937 fins el final de la guerra, quan es consolidà l'estructura i s'acabaren de formar totes les comarcals adequant-se també moltes d'elles a la nomenclatura utilitzada per la Generalitat. Aquesta darrera etapa estarà marcada també pel punt de màxim creixement de l'organització, fins el maig de 1937, però també per l'inici de la seva decadència, sobretot causada per la repressió que va seguir als Fets de Maig, la crisi interna que va patir l'organització i la mobilització dels joves per anar al front, que va provocar la desarticulació de moltes agrupacions locals i comarcals. Malgrat que s'han localitzat algunes actes de constitució de grups a finals de maig, juny o juliol de 1937 i també l'organització d'alguna comarcal, el ritme d'expansió ja s'havia aturat i

fins i tot en algunes agrupacions l'activitat s'havia paralytat del tot. D'altres continuaren actives fins al final de la guerra, però també acusaren la falta de recursos econòmics, de militants i la cada vegada més difícil connexió amb el Comitè Regional que també va patir les conseqüències de la mobilització i les dificultats de finançament. Ha estat difícil poder determinar en molts dels casos quina va ser la data exacta de formació d'algunes de les agrupacions, per aquest motiu s'ha optat per incloure-les en cada etapa en funció de la data de la documentació més antiga que s'ha localitzat de cada una. És possible que algunes joventuts es formessin abans de l'etapa en la que estan situades, sobretot pel que fa a les que apareixen citades a la 3^a etapa, però no s'ha trobat cap referència documental que així ho certifiqui. Els llistats d'agrupacions existents s'han elaborat a partir de referències que apareixien a la premsa de l'època i del buidatge de la correspondència, actes de congressos i altres documents de la pròpia organització. Pel que fa a les comarcals s'ha utilitzat com a base l'estadística dels afiliats a les JJLL que va elaborar el Comitè Regional l'abril de 1937⁹³³, que ha estat contrastada amb la resta de documentació per tal de verificar-ne les dades i poder establir la progressió de l'expansió territorial de l'organització que s'exposa a continuació.

Primera etapa. Gener de 1932-juliol de 1936:

De la primera etapa s'han localitzat 88 grups organitzats de JJLL, d'aquestes agrupacions 27 funcionaven a Barcelona ciutat, 6 vinculades a sindicats o alguna fàbrica i la resta representant a barris, ateneus o grups de joves que s'havien ajuntat

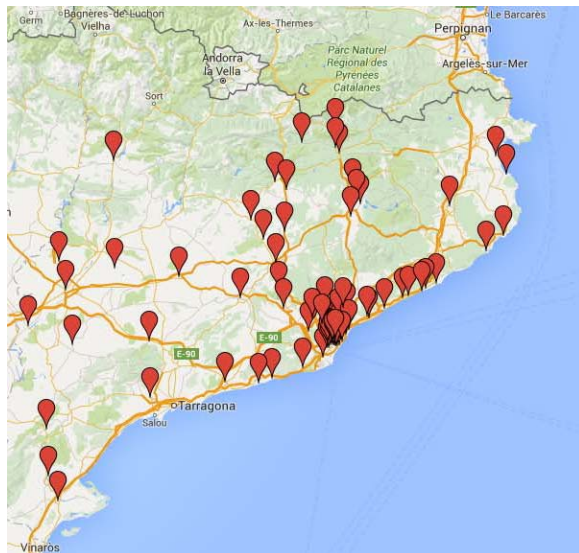
⁹³³ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

per afinitat. Tots aquests grups s'integraren a partir de 1932 a la FL de JJLL de Barcelona i alguns també s'ajuntaren en alguns subgrups que reunien a diverses joventuts del mateix barri com van fer les JJLL de Sant Martí. De la resta de JJLL, 8 s'havien format a poblacions o ciutats properes a Barcelona com Hospitalet, Santa Coloma de Gramanet, Sant Adrià del Besós, El Prat de Llobregat o Badalona, que acabà agrupant a les més properes en una Federació Comarcal que començà a funcionar el juliol de 1935. I les altres 51 delegacions es repartien per la resta de Catalunya, on a partir de 1933 s'inicià la constitució de les primeres comarcals per agrupar-les, com la Comarcal del Litoral (JJLL del Maresme), que abans de la guerra comptava ja amb un mínim de 7 localitats adherides, la Federació Intercomarcal de l'Alt i Baix Penedès, la Federació Comarcal de les JJLL del Vallès, el Comitè Comarcal de l'Alt Llobregat i Cardoner, o el Comitè Provincial de les JJLL de Girona. És possible, a més, que altres grups locals estiguessin ja formats o en formació just abans de l'esclat del conflicte, com les JJLL de Cervera o les de la Pobla de Lillet, i també algunes comarcals de les que s'han trobat activitats des del principi de la guerra, com la comarcal del Baix Llobregat o la de Ter y Fresser.

Grups de JJLL formats entre gener de 1932 i juliol de 1936⁹³⁴:

Agrupación Cultural "Juventud" de Mollet JJLL d'Alguaire JJLL d'Amposta JJLL d'Arenys de Mar JJLL "Armonia Libertaria" JJLL de l'Ateneu Racionalista JJLL d'Avià (colònia la Plana) JJLL de Badalona JJLL de Balsareny JJLL del barri de la Barceloneta JJLL barriada Borràs "Jóvenes Enérgicos" de Campdevàrol JJLL de Canet JJLL de Calella Grup de joves de Cardona "Justicia y Libertad" Agrupació llibertària Casa Emilio Serra Agrupació llibertària de la Casa Illa JJLL de les "Casas Baratas" JJLL de Castelldefels JJLL del Centre de Barcelona JJLL de Cervera? JJLL del barri de el Clot JJLL del barri de les Corts JJLL "Cultura Rebelde" (després anomenades Hospital General) JJLL de l'Escala JJLL de l'Escola del Treball JJLL d'Esparraguera JJLL d'Espuga de Francolí "Adelante" JJLL de l'Ateneu "Faros" JJLL de Girona JJLL de Gironella	JJLL del barri de Gràcia JJLL de Gramanet del Besós "Juventud Rebelde" (Santa Coloma de Gramanet) JJLL de Granadella "el pensamiento libre" Grup "Prometeo" de Premià de Dalt JJLL del barri d'Horta JJLL d'Igualada JJLL de Linyola JJLL de Lleida JJLL de Malgrat JJLL de Manlleu JJLL de Manresa JJLL de Mataró JJLL Metal·lúrgiques JJLL de Montcada i Reixach "Nuevo Amanecer" Grup joves pro cultura "Eterna Llama" de Monistrol de Montserrat JJLL del Nord de Barcelona "Jóvenes Rebeldes" de Palamós Grup de joves "Conscientes" de el Papiol JJLL de Pineda JJLL de Pinell de Brai JJLL de Poble de Lillet? JJLL del barri del Poble Nou JJLL del barri de Poblet JJLL del Prat Vermell JJLL de Premià de Mar JJLL "Remember" JJLL de Reus JJLL de Ribes de Fresser JJLL de Ripoll JJLL de Roda de Ter JJLL de Rubí	JJLL "Vibraliber" de Sabadell JJLL del barri de la Sagrera JJLL del barri de Sarrià JJLL de Sant Adrià del Besós JJLL del barri Sant Andreu JJLL "Rebeldes del Vallés" de Sant Cugat (després JJLL Pins del Vallès) JJLL del barri de Santa Eulàlia d'Hospitalet JJLL de Sant Fost de Campsentelles/ Alba del Vallès JJLL de Sant Feliu de Guíxols JJLL de Sant Martí (Barcelona) JJLL de Sant Pere Pescador "Los Iguales" JJLL del barri de Sants JJLL del barri de la Salut de Badalona JJLL de Serós JJLL de Sitges Grup juvenil de defensa del Sindicat Mercantil Joventut del Sindicat del Ram de l'Alimentació Grup juvenil del Sindicat del Ram del Vestir JJLL de Súria JJLL de Tremp "Renace" JJLL de Torelló JJLL del barri de la Torrasa "Juventud del Porvenir" JJLL de Tortosa JJLL de el Vendrell JJLL de Vic JJLL de Vilanova i la Geltrú
--	---	---

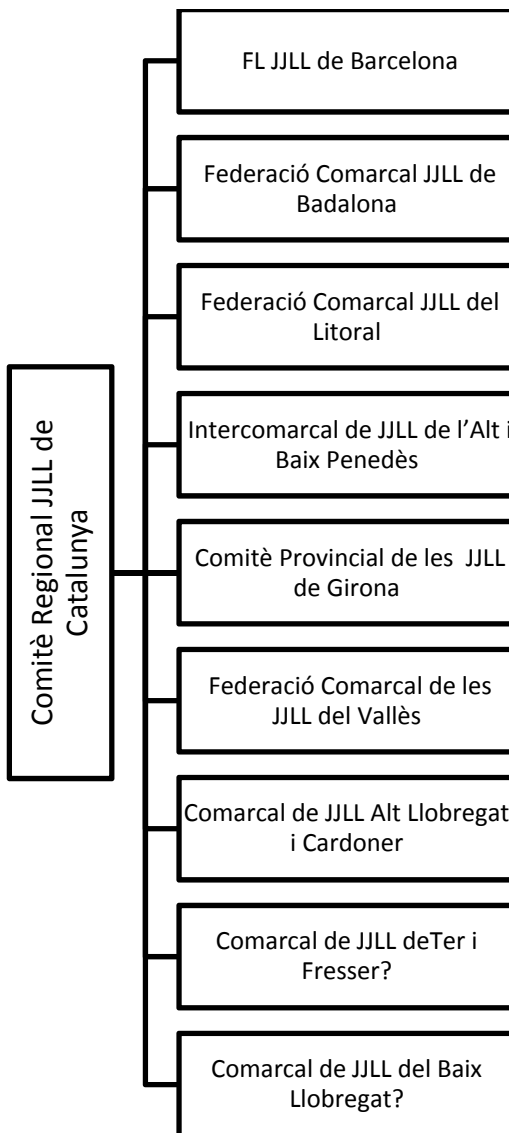
Mapa de la distribució territorial d'agrupacions de JJLL de gener de 1932 a juliol de 1936⁹³⁵:



⁹³⁴ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada. Les agrupacions recollides en el mapa estan referenciades en una base de dades on s'especifiquen les fonts on s'han localitzat.

⁹³⁵ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada utilitzant l'aplicació googlemaps. Les agrupacions recollides en el mapa estan referenciades en una base de dades on s'especifiquen les fonts on s'han localitzat.

Organigrama comarcal de les JJLL de Catalunya de la 1^a etapa de formació⁹³⁶:



⁹³⁶ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada.

Segona etapa. Juliol-desembre de 1936:

En el 3r Congrés Regional de les JJLL de Catalunya, celebrat el novembre de 1936, només 4 mesos després de l'esclat del conflicte, hi van estar representades 162 agrupacions locals⁹³⁷. Des de l'inici de la guerra s'havien doblat el número de grups de joves llibertaris i també es va incrementar significativament el número de comarcals organitzades. Com es destacava a *Ruta* uns dies abans, algunes comarques havien augmentat de forma molt remarcable com per exemple la de Valls-Montblanc, que va passar de tenir només un poble organitzat a més de 1.000 afiliats repartits en diferents localitats. Segons explicava el setmanari, *"nunca pudimos sospechar esa avalancha de juventud trabajadora, ansiosa de luchar y de vivir, de vencer y de ser libre, que vemos hoy acudir a las filas de la juventud anarquista"*⁹³⁸. Algunes de les comarques que es vertebraren a partir del mes de juliol, foren l'evolució d'altres ja existents abans de la guerra, com per exemple la Comarcal del Vallès, que es dividí en comarcal del Vallès Occidental i Oriental, amb seu a Granollers després de la fundació de les JJLL d'aquesta ciutat, o les JJLL de la província de Girona que es dividiren en quatre comarcals al augmentar el número de pobles organitzats. En aquest cas, els primers mesos la nomenclatura de les comarcals formades no s'adequà a la de la Generalitat sinó que agafà els noms de les JJLL de referència en aquella zona, l'abril de 1937 ja apareixerien totes amb el mateix nom que tenien les comarques "oficials", i així la que després va ser la Comarcal de l'Alt Empordà al principi de la guerra s'anomenà Comarcal de l'Escala, possiblement perquè abans de la fundació de les JJLL de Figueres que

⁹³⁷ "Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936". Id. 32922 (AMMM).

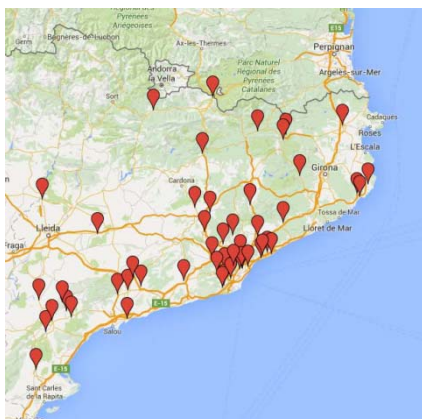
⁹³⁸ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 4. 7/11/1936. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona

prendran el relleu les JJLL de l'Escala eren el grup més significatiu de la zona, la comarcal del Baix Empordà es coneixerà com la de Sant Feliu de Guíxols i la de la Selva com la Comarcal de la Costa Brava. Passà el mateix amb la Intercomarcal de Valls-Montblanc, que a l'abril de 1937 apareixerà separada en Comarcal de la Conca de Barberà i de l'Alt Camp, la Comarcal de Ter i Fresser que després es denominarà del Ripollès, o la del Litoral que esdevingué Comarcal del Maresme. Els primers mesos de la guerra, però, aquestes comarcals encara no hauran adoptat la nomenclatura de la distribució comarcal de la Generalitat i en les referències que s'han localitzat a la documentació o a la premsa apareixen amb els noms que es detallen a l'organigrama territorial. Pel que fa a les noves agrupacions locals, tot i que en el congrés de novembre de 1936 estiguessin representades 162 JJLL, només s'han aconseguit documentar 50 grups de JJLL formats durant aquests mesos, que sumats als 88 que funcionaven abans de la guerra sumen 138 agrupacions de joves llibertaris de les que s'ha localitzat alguna referència, de les 24 restants no s'ha trobat per ara cap rastre documental. En el mapa de la distribució territorial es pot observar com a diferència de la primera etapa, els nous grups constituïts durant aquest període no es formaren a Barcelona ciutat o rodalies, sinó que predominen els organitzats a les comarques i que en poc menys de 4 mesos es doblà la representació de les JJLL al territori.

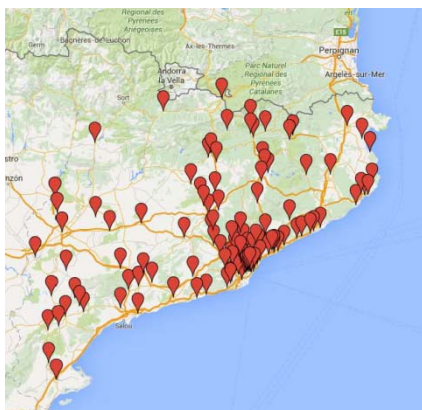
Grups de JJLL documentats entre juliol i desembre de 1936⁹³⁹:

JJLL d'Alcover	JJLL de Figueres	JJLL de Pla de Cabra (Pla de Santa Maria)
JJLL d'Alfarràs	JJLL de Flix	JJLL de las Planes
JJLL del Baix Montseny (Sant Celoni)	JJLL de Fonts de Beguda (Sant Joan Les Fonts)	JJLL de Puig Alt de Ter (Sant Joan de les Abadesses)
JJLL de Bellmunt del Priorat	JJLL de Gavà	JJLL de Puigcerdà
JJLL de Bellpuig	JJLL de Granollers	JJLL de Sant Antoni de Calonge
JJLL de Berga	JJLL de La Figuera	JJLL de la Seu d'Urgell
JJLL de Calonge	JJLL de Marçà "Juventud Regenerada"	JJLL de Tarragona
JJLL de Callús	JJLL de Martorell	JJLL de Teià
JJLL de can Baró "Más Lejos"	JJLL de el Masnou	JJLL de Terrassa
JJLL de las "Casas Baratas" 2n grup	JJLL de Masreig	JJLL de Vallcarca (Barcelona)
JJLL de Castellar del Vallès	JJLL de Miravet d'Ebre	JJLL de Valls
JJLL de Castellbell i Vilar	JJLL del "Monte Carmelo"	JJLL de Viladecans
JJLL de Cellera de Ter	JJLL de Molins de Llobregat (Molins de Rei)	JJLL de Vilafranca del Penedès
JJLL de Centelles	JJLL de Mora la Nova	JJLL de Vila-rodona
JJLL de Cerdanyola-Ripollet	JJLL de Navarcles	JJLL de Vilassar de Dalt
JJLL de Cervelló	JJLL d'Olot	JJLL de Vilassar de Mar
JJLL de Cornellà "Horizontes Nuevos"	JJLL de Palafrugell	

Mapa de la distribució territorial de les JJLL formades de juliol a desembre de 1936⁹⁴⁰:



Mapa de la distribució territorial de grups de JJLL el desembre de 1936⁹⁴¹:

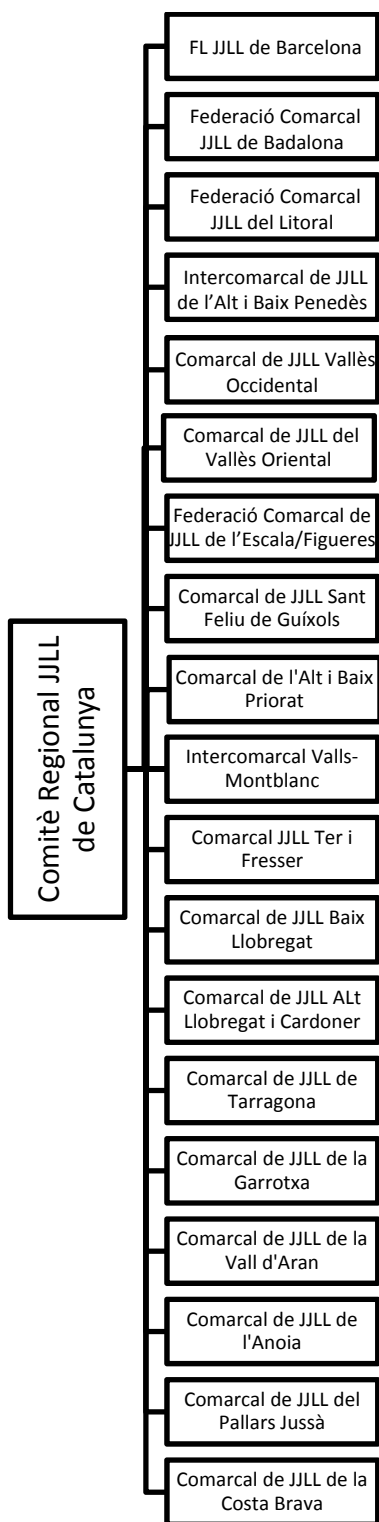


⁹³⁹ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada. Les agrupacions recollides estan referenciades en una base de dades on s'especifiquen les fonts on s'han localitzat.

⁹⁴⁰ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada utilitzant l'aplicació googlemaps. Les agrupacions recollides en el mapa estan referenciades en una base de dades on s'especifiquen les fonts on s'han localitzat. No s'ha pogut localitzar on estaven situades les JJLL de Masreig i per aquest motiu no apareixen en el mapa.

⁹⁴¹ Ídem.

Organigrama comarcal de les JJLL de Catalunya de la 2^a etapa⁹⁴²:



⁹⁴² Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada.

Tercera etapa. Gener de 1937-desembre de 1938:

La constitució de joventuts va continuar amb força durant aquesta etapa, sobretot entre els mesos de gener a abril de 1937, que s'han localitzat les actes de constitució de 52 agrupacions, més les que s'han referenciat gràcies a altres documents. També s'acabaren de consolidar moltes comarcals i se'n formaren de noves, així l'abril de 1937 en l'estadística elaborada pel Comitè Regional⁹⁴³ es citaven 29 comarques organitzades, a les que s'haurien de sumar les comarcals de la Noguera i la Segarra de les que s'han trobat referències documentals posteriors a aquesta data. Durant aquesta etapa també s'inicià l'agrupament de les comarcals en 9 zones, que coincidien amb les 9 regions en les que es dividia Catalunya en aquells moments. Aquesta idea ja havia sorgit durant el Congrés Regional d'abril de 1937 quan es reestructurà el Comitè Regional i es decidí incorporar-hi 9 delegats que representarien cada una d'aquestes agrupacions de comarques⁹⁴⁴ i com assenyalen Da Cal i Tavera, va tornar a plantejar-se en el Congrés Regional Extraordinari de l'octubre de 1937⁹⁴⁵ seguint a la FAI que també havia decidit en el Congrés de València, del 4 al 7 de juliol de 1937, dividir la regional catalana en aquestes nou zones⁹⁴⁶. No sabem quin grau d'efectivitat va tenir l'acord, però sí que s'han trobat referències d'algunes comarques que celebraren reunions de zona, malgrat que no es pot assegurar que el sistema

⁹⁴³ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

⁹⁴⁴ Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937". Id. 32922 (AMMM).

⁹⁴⁵ Ucelay da Cal i Susana Tavera; "Un andamio en movimiento: organigrama y territorio en la CNT" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-1939*, de Oyón, J.L. i Gallardo J.J.

⁹⁴⁶ Les zones segons Da Cal i Tavera es dividien de la següent manera: Zona 1: Barcelona, Zona 2: comarques de Girona, Zona 3: Tarragona, Zona 4: Reus, Zona 5: Tortosa, Zona 6: Torelló, Zona 7: Manresa, Zona 8: Lleida, Zona 9: la Seu d'Urgell. L'esquema es correspon amb les 9 regions fixades per la Generalitat per agrupar les comarques. Vegeu <http://cartotecadigital.icc.cat/cdm/ref/collection/catalunya/id/1560>.

funcionés a tot el territori ja que quan es va iniciar, moltes comarcals ja estaven desarticulades per la mala situació econòmica, la mobilització de la major part dels seus afiliats i la pròpia situació bèl·lica que començava a afectar més directament algunes parts de Catalunya.

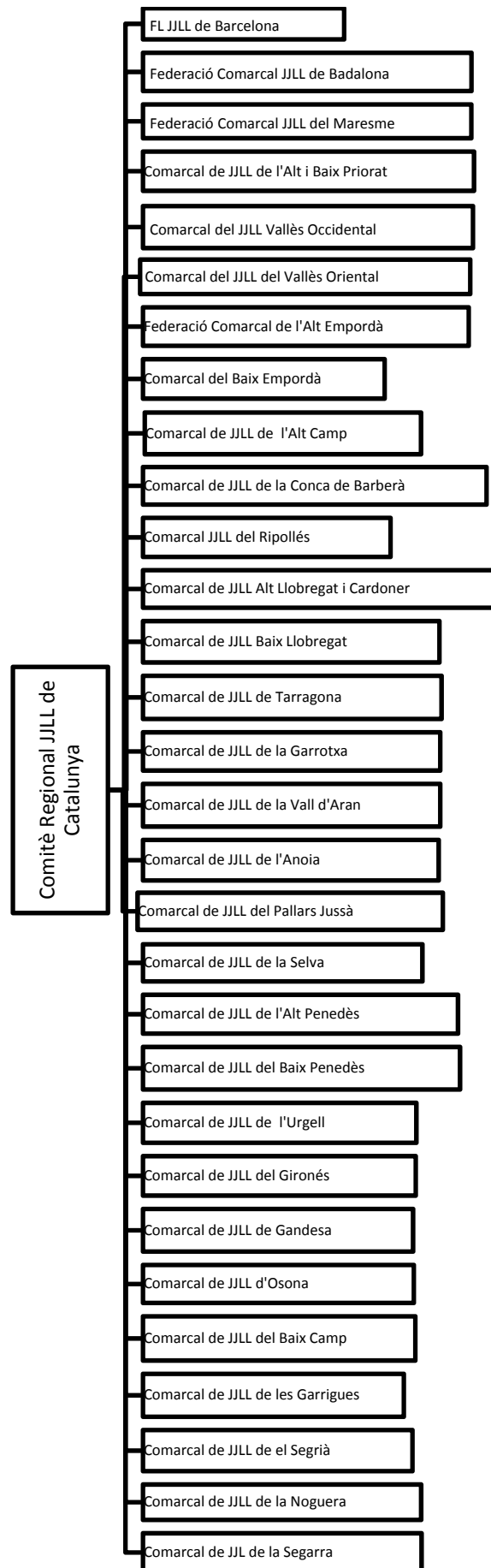
Grups de JJLL documentats entre gener de 1937 i desembre de 1938⁹⁴⁷:

JJLL Acràcia (Barcelona)	JJLL de Castell d'Aro	JJLL d'Horts del Llobregat (Sant	JJLL de Roquetes
JJLL d'Agullana	JJLL de Castellet de Llobregat	Vicenç dels Horts)	JJLL de Roses
JJLL d'Albatàrrec	JJLL de Castellsalí	JJLL d'Hostalric	JJLL de Sanitat de Barcelona
JJLL d'Albesa	JJLL de Castellsèrè (Lleida)	JJLL d'Hospitalet	JJLL de Sant Carles de la Ràpita
JJLL d'Albi	JJLL de Castellví de la Marca	JJLL "Los inseparables"	JJLL del barri de Sant Gervasi
JJLL d'Alfella	JJLL de la Cava	(Barcelona)	JJLL de Sant Sadurní d'Anoia
JJLL d'Altafulla	JJLL de Cistella	JJLL de Justo Desvern	JJLL de Salardú
JJLL d'Anglès	JJLL de Codina del Vallès (Sant	JJLL "Juventud Ácrata"	JJLL de Sallent
JJLL "Antorcha"	Feliu de Codines)	JJLL de Llagostera	JJLL de Salt
JJLL d'Arbúcies	JJLL de la Col·lectivitat Cros de	JJLL de Llança	JJLL "Salud y Libertad"
JJLL d'Arenys de Munt	Badalona	JJLL de Martorelles	JJLL Sarraí
JJLL d'Argentona	JJLL de la Colònia Soldevila de	JJLL de Masó	JJLL de la Sènia
JJLL d'Ascó	Balsareny	JJLL de Mollerussa	JJLL de Serveis Públics
JJLL d'Arnes	JJLL de Cornudella	JJLL de Montblanc	JJLL del Sindicat d'Arts Gràfiques
JJLL d'Artigas, Llefia i Remei	JJLL de Dosrius	JJLL de Montesquiu	JJLL del Sindicat de l'automòbil
JJLL d'Artés	JJLL Districte I	JJLL de Montmeló	JJLL del Sindicat d'espectacles
JJLL de l'Ametlla	JJLL Districte V	JJLL de Mora d'Ebre	públics de Barcelona
JJLL d'Aubert	JJLL de l'Eixample "grupo Helios"	JJLL "Luz y Fuerza" (Barcelona)	JJLL del Sindicat de distribució
JJLL d'Avinyó	JJLL "Emporion"	JJLL de Lloret "Los Inseparables"	JJLL del Sindicat d'indústries
JJLL de Bagà	JJLL d'Enveja (Tortosa)	JJLL de Navàs	químiques
JJLL de Balaguer	JJLL d'Espinelves	JJLL d'Olesa de Montserrat	JJLL del Sindicat de professions
JJLL de Banyeres	JJLL de Molà (Priorat)	JJLL de Palautordera	liberals
JJLL de Banyoles	JJLL de Falset	JJLL de Pau de Ser (antiga Santa	JJLL del Sindicat d'indústries
JJLL de Barberà del Vallès	JJLL de Farners de la Selva (Santa	Pau)	siderometal·lúrgiques
JJLL d'en Bas	Coloma de Farners)	JJLL de la Pell	JJLL del Sindicat de Telèfons
JJLL de Batea	JJLL de Fígols -les Mines	JJLL de Pi del Llobregat (Sant Joan	JJLL de Solsona
JJLL de Begur	JJLL Floreal (Barcelona)	Despi)	JJLL de Taradell
JJLL de Belianes	JJLL de Fonts de Sacalm	JJLL de la Plana de Riucorb (era	JJLL de Tàrraga
JJLL de Bergolvan (Olvan)	JJLL de les Franqueses del Vallès	una col·lectivitat)	JJLL de Tona
JJLL de Blanes	JJLL de "Fuerte Pio" (Barcelona)	JJLL de Planoles	JJLL de Tordera "Grupo Germinal"
JJLL de Las Bordes	JJLL dels Funcionaris municipals	JJLL del barri del Poble Sec	JJLL de Torroella de Montgrí
JJLL de les Borges Blanques	JJLL de la Galera	JJLL de Portbou	JJLL túnel de Vielha
JJLL de Calafell "Malatesta"	JJLL de Gandesa	JJLL de Pradell	JJLL de Vallbona
JJLL de Cervià	JJLL de la Garriga	JJLL Prats de Noia (Prats del Rei)	JJLL de Vallfogona de Riucorb
JJLL de Caldes de Malavella	JJLL de Garriguella	JJLL del barri el "Progreso" de	JJLL de Valls de Torroella
JJLL de Caldes de Montbui	JJLL de Ginestar	Badalona	JJLL sector Verdum
JJLL de Cambrils	JJLL de Godall	JJLL de la barriada de la	JJLL "Vida Nueva"
JJLL de la Canya "grupo	JJLL de Gratallops	Provenzana "Humanidad Libre"	JJLL de Vielha?
Espartaco"	JJLL de Guiamets "Grupo	JJLL de Puigpelat	JJLL de Vila
JJLL de Capellades	Vengadores de Durruti"	JJLL de Puig-reig	JJLL de Vilac
JJLL de Cardedeu	JJLL del barri de Guinardó	JJLL de Riudor de Bages	JJLL de Vinaixa
			JJLL de Vinebre

Organigrama comarcal de les JJLL de Catalunya de la 3^a etapa⁹⁴⁸:

⁹⁴⁷ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada. Les agrupacions recollides estan referenciades en una base de dades on s'especifiquen les fonts on s'han localitzat.

⁹⁴⁸ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada.



Mapa de la distribució territorial de grups de JJLL durant la Guerra Civil (1936-1939)⁹⁴⁹:



En total s'han localitzat 286 agrupacions, a les que s'haurien de sumar 43 més que va referenciar López Santamaria de les que no s'ha trobat documentació suficient. En el seu llistat aquest autor cita 233 delegacions⁹⁵⁰, 190 de les quals coincideixen amb les que s'han documentat en aquesta recerca, les altres 96 són agrupacions que no havien estat citades en el seu estudi. Aquest autor presentà el seu llistat dividit en províncies, però amb les noves dades és possible situar a la major part de les

⁹⁴⁹ Elaboració pròpia a partir de la revisió de la documentació recopilada utilitzant l'aplicació googlemaps. Les agrupacions recollides en el mapa estan referenciades en una base de dades on s'especifiquen les fonts on s'han localitzat i el mapa es pot consultar online a l'adreça: <https://www.google.es/maps/@41.6737267,0.7141532,8z/data=!3m1!4b1!4m2!6m1!1szXghoZ8xN0s.kP8ZXndQ4e5k?hl=es>.

⁹⁵⁰ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

delegacions a les comarcals a les que van pertànyer i poder descriure en alguns casos quina va ser la composició i localització dels diferents Comitès Comarcals. Per tal d'elaborar aquesta aproximació al repartiment per comarcals s'ha utilitzat com a base l'estudi estadístic que elaborà el Comitè Regional de les JJLL de Catalunya l'abril de 1937⁹⁵¹, contrastat amb la resta de documentació per tal de comprovar si les dades que aquest presentava sobre la implantació territorial de l'organització eren o no ajustades a la realitat. Segons aquest cens, la federació amb més joventuts era la de Barcelona amb 41 delegacions, seguida de la Comarcal de l'Alt i el Baix Priorat amb 26, la de l'Alt Llobregat i Cardoner amb 21, el Baix Ebre amb 20, el Baix Llobregat amb 17, i el Maresme amb 16 agrupacions. Pel que fa al número d'afiliats la Federació Local de Barcelona tornà a estar al capdavant amb 10.000 afiliats, seguida de la comarcal de Badalona amb 1377, el Baix Llobregat amb 1327, el Maresme que comptava amb 1180 afiliats i l'Alt Llobregat i Cardoner amb 1147. A continuació s'han referenciat cada una de les comarcals amb les dades sobre agrupacions i filiacions per comprovar que hi podia haver de cert en aquesta estadística elaborada per les pròpies JJLL.

Federació Local de JJLL de Barcelona:

Tot i no ser oficialment una comarcal, agrupava a la major part de grups de JJLL de l'actual comarca del Barcelonès i va ser la primera federació de JJLL que es va formar a Catalunya. Aquesta consciència de ser el nucli originari va portar als joves llibertaris de Barcelona, com ja s'ha exposat en capítols anteriors, a encapçalar la ruptura amb la FIJL el novembre de 1932 i a mantenir disputes pel lideratge amb el Comitè Regional de les JJLL de Catalunya quan aquest es va formar. També durant la

⁹⁵¹ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

guerra, la influència de la Federació Local de JJLL de Barcelona es va fer notar en molts dels debats i va mantenir les seves posicions fins al final entrant en conflicte fins i tot amb el Comitè Executiu del Moviment Llibertari l'agost de 1938. Però la influència que va tenir dins l'organització no va venir només determinada per la seva tradició històrica, sinó també perquè era la que més militants i delegacions tenia a la Regional Catalana. Com s'ha exposat abans, segons l'estadística del moviment juvenil llibertari d'abril de 1937⁹⁵², la federació de Barcelona comptava amb 41 agrupacions i 10.000 afiliats. Si comptem únicament les agrupacions localitzades vinculades en concret a barris de Barcelona, a ateneus o a altres grups situats també a la ciutat que acabaren esdevenint JJLL, en podem documentar 39: JJLL "Remember", JJLL Floreal, JJLL "Acracia", JJLL Vida Nueva, JJLL "Los Inseparables", JJLL de l'Escola del Treball, JJLL "Luz y Fuerza", JJLL "Armonía Libertaria", JJLL de l'Ateneu Racionalista, JJLL Antorcha, JJLL "Salud y Libertad", JJLL de Sant Martí, JJLL de Gràcia, JJLL del Nord de Barcelona, JJLL de la barriada de Poblet, JJLL de Poble Nou, JJLL del "Ateneo Libertario Faros" del districte V, Grup Helios JJLL de l'Eixample, JJLL de Sants "Juventud Luchador Libertario", JJLL "Más lejos" (Can Baró), JJLL de la Barriada del Clot, JJLL de la Barriada del Centro, JJLL de les Corts, JJLL Districte 1, JJLL de la Barceloneta, JJLL de Poble Sec, JJLL de Sarrià, JJLL de Sant Gervasi, JJLL "Monte Carmelo", JJLL de Horta, JJLL de Vallcarca, JJLL del Hospital General, JJLL de Forte Pio, JJLL de Sant Andreu, JJLL de la Sagrera, JJLL de la barriada Borràs, JJLL de las Casas Barates d'Horta, JJLL del barri del Guinardó i JJLL sector Verdum. El número augmenta fins a 55 si a més hi afegim les JJLL situades a Barcelona vinculades a sindicats que també han estat referenciades, com les

⁹⁵² "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

JJLL de la “indústria siderometalúrgica”, les JJLL del ram de l'alimentació, les JJLL d'Espectacles Públics, les JJLL de la Sanitat, les JJLL Sindicat Únic Indústries Químiques, les JJLL de Serveis Públics, les JJLL del Sindicat de les Arts Gràfiques, les JJLL dels Funcionaris Municipals, les JJLL de la Pell, JJLL de Distribució, les JJLL del Sindicat de l'automòbil, les JJLL de Telèfons, les JJLL de la Indústria Fabril, Tèxtil, Vestit i annexes, les JJLL Metal·lúrgiques, les JJLL del Sindicat Mercantil, les JJLL de les Professions Liberals, i dues agrupacions que es formaren durant l'etapa republicana, però no sabem si després s'integraren en algun sindicat que van ser l' “Agrupación Libertaria Casa Emilio Serra” i l' “Agrupación Libertaria Casa Illa”. Així que en aquest cas la dada de l'estadística estava per sota del nombre real de delegacions que composaren la federació.

El gran número de delegacions que la formaren va fer que la FL de Barcelona fos molt activa en l'organització de mítings, vetllades culturals, cursos... Durant tota la guerra es poden localitzar a la premsa infinitat de convocatòries a diferents barris que demostren la gran vitalitat que com a mínim els primers mesos van tenir les JJLL de la ciutat. Per només citar alguns exemples, gràcies a la premsa de l'època es poden resseguir les activitats que es proposaren al barri de Gràcia, on les joventuts i l'Ateneu Cultural Llibertari organitzaren una festa teatral en el seu local al carrer Rebeldes 12-14 a benefici de les milícies el 25 d'octubre de 1936 en el que es representaren diferents obres⁹⁵³, o diverses conferències, com la que van fer al gener de 1937 sobre

⁹⁵³ Aquest local que havien incautat les JJLL de Gràcia al costat de la Plaça Trilla comptava amb un teatre. Abel Paz a les seves memòries recorda que hi havia sempre una gran activitat i que algunes vegades sobretot durant els primers dies de la guerra els joves fins i tot s'hi quedaven a dormir. *La Vanguardia*, núm. 22.656, any LV, 25 octubre 1936.

l'estructuració de les JJLL⁹⁵⁴, o el més de març sobre la diferència doctrinal entre el marxisme i l'anarquisme a càrrec de Menéndez Alexandre⁹⁵⁵. Les JJLL de Poblet conjuntament amb l'Ateneu Obrer Cultural, també organitzaren una sessió de cinema⁹⁵⁶ i una conferència sobre la joventut a càrrec d'Alberto Carsi el gener de 1937⁹⁵⁷. Les JJLL de les Corts van fer un festival al cinema Vallespir el març de 1937 i van acollir a nens refugiats en el seu local⁹⁵⁸, les de la barriada del Centro organitzaren conferències, com la del gener de 1937 sobre la missió de les JJLL a càrrec de Ginés Garcia⁹⁵⁹, les JJLL del nord de Barcelona van fer una col·lecta pro Madrid amb la que van comprar provisions que traslladaren a la ciutat amb camions⁹⁶⁰, les JJLL de Poble Nou també oferiren conferències, com la d'abril de 1937 a càrrec de Juan Blasco sobre la història de la revolució⁹⁶¹. Les JJLL de la indústria fabril, tèxtil, vestit i annexes⁹⁶² organitzaren el festival benèfic que es celebrà al Teatre Tívoli pro roba d'abric per l'exèrcit popular el novembre de 1937, i les JJLL de el Clot també ofertaren moltes activitats com la xerrada a càrrec de Joan Papiol sobre la joventut davant la guerra i la

⁹⁵⁴ La conferència la van fer dos membres de les mateixes joventuts Angel Palera (Céspedes) i Fernando Badia Ticó que dissertaren sobre el tema "Estructuració de les JJLL dins i fora del Ateneu i Responsabilitat dels homes conscients en els moments actuals". *La Vanguardia*, núm. 22.727, any LVI, 15 de gener 1937.

⁹⁵⁵ *La Vanguardia*, núm. 22.786, any LVI, 25 de març 1937.

⁹⁵⁶ *La Vanguardia*, núm. 22.705, any LV, 20 de desembre 1936.

⁹⁵⁷ *La Vanguardia*, núm. 22.718, any LVI, 5 de gener 1937.

⁹⁵⁸ Manuel Albert Molina, delegat d'aquestes JJLL, va ser denunciat per l'organització per anar a botigues a buscar les provisions necessàries per mantenir els 70 nens refugiats i no al Comitè d'Abastos de la Generalitat. No en va obtenir benefici personal, però sí d'altres transaccions que va fer en nom d'aquestes joventuts. Li van demanar que tornés els diners i van exigir que se l'obligués a anar a fer fortificacions durant 6 mesos. *La Vanguardia*, núm. 22.718, any LVI, 5 de gener 1937 i *Solidaridad Obrera*, 14/03/1937 (CEDALL).

⁹⁵⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.733, any LVI, 21 de gener 1937.

⁹⁶⁰ *La Vanguardia*, núm. 22.785, any LVI, 20 de març 1937.

⁹⁶¹ *La Vanguardia*, núm. 22.797, any LVI, 7 d'abril 1937.

⁹⁶² *La Vanguardia*, núm. 22.998, any LVI, 27 de novembre 1937.

revolució el març de 1937⁹⁶³, mítings als carrers aprofitant els auto-ràdios de l'oficina de propaganda de la CNT-FAI, o l'edició de fulletons i octavetes.

Alguns grups de JJLL dels barris es reestructuraren durant la guerra com les JJLL de el Clot, que el maig de 1934 s'havien fusionat amb les JJLL del barri de Poblet, les JJLL "Cultura Rebelde" (després JJLL de l'Hospital General) i les JJLL "Armonia Libertaria" en les anomenades JJLL del districte de Sant Martí i, com explicaven en un informe, al principi de la guerra a proposta de la federació local es va decidir que cada una recuperés la seva independència orgànica. Com també exposaren en aquest document, després d'uns mesos de molts projectes, igual que passava a la resta de barris, van tenir una etapa de poca activitat "*meciéndose como las otras barriadas en una decadencia que amenazaba con la atrofia de nuestra juventud*"⁹⁶⁴. S'hi sumaren a més els problemes econòmics, però com destacaven havien aconseguit reorganitzar-se i tornar a estar actius malgrat reconeixien que eren pocs militants⁹⁶⁵. Les joventuts dels diferents barris a més tenien contacte entre elles, en un article del butlletí informatiu que editava la federació s'explicava, per exemple, les visites que estaven fent les JJLL del barri de Poblet a les JJLL d'altres barriades i en concret la que van fer a les JJLL de Sarrià. 43 afiliats de Poblet van anar fins aquest barri per visitar el local amb biblioteca i teatre que tenien les JJLL de Sarrià i l'escola lliure que havien organitzat en una torre

⁹⁶³ *La Vanguardia*, núm. 22.768, any LVI, 4 de març 1937.

⁹⁶⁴ "Informe que presentan las JJLL de el Clot a la Federación Local de JJLL de Barcelona". *Las Barriadas*. Id. 32922 (AMMM).

⁹⁶⁵ "Informe que presentan las JJLL de el Clot a la Federación Local de JJLL de Barcelona". *Las Barriadas*. Id. 32922 (AMMM). Un de les mesures que van prendre va ser canviar l'estructuració orgànica i es va formar un secretariat compostat per 8 militants, una comissió d'actes amb 3 militants, una de foment, una de cultura, una de propaganda, una de cultura física i esports amb tres militants, i una encarregada de la redacció del diari.

incautada en la que fins i tot havien construït una piscina al jardí⁹⁶⁶. També hi ha exemples d'altres joventuts que col·laboraven en l'organització d'actes, de grups de teatre que anaven a actuar a altres barris, o de conferenciants que feien mítings i xerrades a agrupacions que no eren les seves.

A banda de les propostes que van fer les agrupacions de JJLL dels diferents barris, la Federació Local també va realitzar projectes propis. El més important de tots va ser sens dubte el d'engegar la Universitat Popular, que decidí compartir amb altres organitzacions i també amb el Comitè Regional, com ja s'ha exposat abans. Però també en va tenir d'altres com la cessió del pis principal del número 71 del Passeig Pi i Maragall (actual Passeig de Gràcia), a l'Estudi Lliure de Belles Arts⁹⁶⁷ que es va inaugurar el 20 de febrer de 1937⁹⁶⁸ aprofitant el "Dia Cultural i Artístic de las JJLL", que organitzà la Federació Local⁹⁶⁹. Durant aquesta jornada es van representar diverses obres de teatre a diferents punts de la ciutat i es va inaugurar l'exposició d'art revolucionari de l'artista Gil Franco a la sala d'exposicions que tenien els joves llibertaris barcelonins a l'actual Passeig de Gràcia, número 63⁹⁷⁰. La FL de JJLL de Barcelona també col·laborà en les recollides de material pel front i entregà tres caixes

⁹⁶⁶ *Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de Barcelona*, sense datar. Id. 32922 (AMMM).

⁹⁶⁷ Comissió Responsabilitats de la Generalitat, fons ANC1-1-T-6899 Generalitat de Catalunya (Segona República) (ANC)

⁹⁶⁸ *La Vanguardia*, núm. 22.760, any LVI, 23 de febrer 1937. A més de l'actuació del quartet de corda "Barcelona", es va fer també un festival al teatre "Parthenon" a càrrec dels professors i alumnes de l'Institut Lliure i a la nit una representació al teatre espanyol del drama social original de Francisco Oliva i Amichatis "La bestia humana". També es va oferir una conferència en la que Amichantis va desenvolupar el tema "El teatre del proletariat".

⁹⁶⁹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 20. 25/2/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona. *La Vanguardia*, núm. 22.760, any LVI, 23 de febrer 1937

⁹⁷⁰ *La Vanguardia*, núm. 22.764, any LVI, 27 de febrer 1937. Segons la crònica l'exposició estava formada per més de 100 obres entre pintures, escultures de fusta, dibuixos, gravats i plomes. Gil Franco s'havia format a l'estranger d'on havia tornat al principi de la guerra. Com s'explicava a l'article aquest artista havia sabut recollir tots els dolors i totes les lluites del poble que amb tant de coratge defensava la seva llibertat i independència. Destacaven com havia sabut "transportar al lienzo todas nuestras inquietudes y todas nuestras esperanzas".

amb material quirúrgic, instrumental i medicaments al doctor Martí Ibáñez⁹⁷¹, i s'oferí amb les federacions locals de la UGT i la CNT al Conseller de Treball i Obres públiques, Miquel Valls, per organitzar jornades de treball voluntari⁹⁷². La seu de la FL de Barcelona va canviar durant la guerra, els primers dies es reunien i donaven com adreça l'edifici que requisaren al carrer de les Corts 491, cantonada amb Viladomat. Quan es decidí destinar aquest espai a la Universitat Popular, es traslladaren a la Rambla número 8, 2n, 1^a, i posteriorment canviarien al carrer Portaferrissa, núm. 25, que fou un dels locals atacats durant els Fets de Maig⁹⁷³. En aquesta adreça és on va estar situada també la redacció del *Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de Barcelona*, del que només s'han localitzat alguns números solts i amb data tan sols el número 10, publicat el 4 de setembre de 1937⁹⁷⁴. També s'edità *Las Barriadas*, amb informacions de les agrupacions dels diversos barris, i la Federació Local s'ocupà, mentre va sortir al carrer, de la redacció d'*Esfuerzo* i disposà d'un quiosc on es venia premsa llibertària a la Gran Via cantonada amb el carrer Muntaner⁹⁷⁵.

Federació comarcal de JJLL de Badalona:

A l'estadística elaborada l'abril de 1937⁹⁷⁶ constava que en aquesta federació hi havia 8 delegacions amb un total de 1377 afiliats. Segons el que s'ha pogut

⁹⁷¹ *La Vanguardia*, núm. 22.633, any LV, 27 setembre 1936.

⁹⁷² *La Vanguardia*, núm. 22.660, any LV, 29 octubre 1936.

⁹⁷³ *La Vanguardia*, núm. 22.579, any LV, 26 de juliol 1936. *La Vanguardia*, núm. 22.750, any LVI, 11 de febrer 1937. L'adreça de Portaferrissa apareix a la correspondència entre la FL de JJLL de Barcelona i el Comitè Regional. PS-Barcelona, 140, 4, Carpeta 1, doc. 134 (CDMH).

⁹⁷⁴ *Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de Barcelona*, 4/9/1937. Id. 32922 (AMMM).

⁹⁷⁵ *Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de Barcelona*, sense datar. Id. 32922 (AMMM).

⁹⁷⁶ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

documentar els grups que formaven la comarcal eren: les JJLL de Badalona (centre ciutat), les JJLL del barri de la Salut, les JJLL del Pla del Besòs (Sant Adrià del Besòs), les JJLL de Gramanet del Besòs (Santa Coloma de Gramanet), les JJLL d'Artigues, Llefia i el Remei, les JJLL de la barriada "el Progreso", les JJLL de les "Casas Baratas" i les JJLL de la col·lectivitat Cros. Durant la Segona República, quan a Badalona i rodalies encara no existien tants grups de joves llibertaris, els grups organitzats participaven en les reunions de la Federació Local de JJLL de Barcelona fins que el mes de juliol de 1935 es constituí aquesta comarcal⁹⁷⁷. Pocs mesos després de la seva organització van aparèixer uns escrits a *Tierra y Libertad* queixant-se que hi havia un petit grup de militants que feien grans esforços per tirar endavant el projecte, però que la majoria de militants no s'implicaven prou⁹⁷⁸. Malgrat tot el desembre de 1936 la federació encara funcionava i els nous grups que s'anaren creant a Badalona s'hi afegiren⁹⁷⁹.

Federació Comarcal de JJLL del Maresme:

És una de les comarcals que s'ha pogut documentar més bé gràcies a les actes dels plens comarcals i la correspondència que el Comitè Comarcal mantenia amb les agrupacions locals, que es conserven a l'Arxiu Municipal de Malgrat de Mar, i a les referències aparegudes a la premsa. Durant la Segona República s'anomenà "Federación Comarcal de las JJLL del Litoral" i es va vertebrar gràcies a l'impuls de les JJLL de Mataró que des de l'Ateneu de Divulgació Social de la ciutat, ja el juliol de 1932 anunciaren que es proposaven organitzar una sèrie de mítings per la comarca⁹⁸⁰. Un any després, el setembre de 1933, les JJLL de Mataró i el "Grupo de Cultura de

⁹⁷⁷ *Tierra y Libertad* 12/7/1935. Año VI, núm. 12 (CEDALL)

⁹⁷⁸ *Tierra y Libertad* 21/2/1936. Año VII, núm. 7 (CEDALL).

⁹⁷⁹ *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica*. Año I, Badalona, 5/12/1936 núm.10 (CEDALL)

⁹⁸⁰ *Solidaridad Obrera*, núm.: 463, 13/7/1932 (CEDALL)

Trabajadores de Arenys”, organitzaren una gira “del gran progreso libertario” al bosc Subirans d’Arenys de Munt per tractar “el gran problema de la juventud”, a la que es convocà a totes les joventuts de la comarca i és la primera referència que tenim de la comarcal⁹⁸¹. No s’han trobat més dades sobre la federació comarcal durant aquesta primera etapa i és difícil saber el número de pobles que la constituïren, en aquells moments estaven organitzades, a més de les JJLL de Mataró, les d’Arenys de Mar, les de Canet, les de Premià de Mar, les de Malgrat, les de Calella i les de Pineda, que possiblement foren els grups que formaren la comarcal en aquests primers anys. L’octubre de 1936 també s’havien incorporat a la federació les JJLL de el Masnou i les de Vilassar de Dalt⁹⁸², el mes de desembre ho van fer les JJLL de Vilassar de Mar i les JJLL de Teià⁹⁸³, el mes de març de 1937 ja en formaven part també les JJLL d’Argentona i les de Tordera⁹⁸⁴, l’abril de 1937 s’hi sumaren les JJLL de Premià de Dalt i Arenys de Munt, i les darreres en incorporar-se van ser les JJLL de Dosrius i les d’Alella que consten com a delegacions en actes de la comarcal el mes de juny de 1937⁹⁸⁵. Recomptant totes les agrupacions, les dades coincideixen amb el cens que va fer el Comitè Regional el mes d’abril de 1937⁹⁸⁶, en el que constava que la Federació Comarcal del Maresme tenia 16 delegacions i un total de 1180 afiliats. Durant la guerra el Comitè Comarcal del Maresme va tenir la seva seu a la Rambla de Castelar nº22 de Mataró, que era l’adreça on també es celebraven els Plens comarcals, que normalment

⁹⁸¹ *Solidaridad Obrera*, núm.: 767, 10/9/1933 (CEDALL)

⁹⁸² Acta del Ple de les JJLL del Litoral, Mataró, 4/10/1936. Id. 22457 (AMMM).

⁹⁸³ Acta del Ple de les JJLL del Litoral, Mataró, 13/12/1936. Id. 22457 (AMMM).

⁹⁸⁴ Informe de las actividades del Comité Comarcal desde el último pleno celebrado en diciembre de 1936, Mataró, 24/3/1937. Id. 22457 (AMMM).

⁹⁸⁵ Acta del Ple de les JJLL del Litoral, Mataró, 13/06/1937. Id. 22457 (AMMM).

⁹⁸⁶ “Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña”, adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

es convocaven els diumenges al matí. Aquest local havia estat confiscat per la Federació Local de Grups Anarquistes de Mataró probablement a finals d'agost de 1936, perquè acusaven a l'entitat que l'ocupava, "l'Esport Mataroní", de burgesa i d'organitzar *"tots els complots contra la classe treballadora de la localitat"*⁹⁸⁷. La Federació hi va instal·lar el Casal de Grups Anarquistes a principis de setembre, però, com exposava en una nota al diari *Llibertat*⁹⁸⁸, les JJLL tenien preferència per davant d'altres grups per utilitzar-lo. Encara que la delegació local de joves llibertaris va fer servir una altra seu social, el segon pis fou utilitzat com a seu del Comitè Comarcal, o bé perquè el local devia ser més apropiat per celebrar les reunions o simplement per diferenciar les funcions de les JJLL de Mataró i les de la comarcal. Pel que fa a la seva estructura, els primers mesos del conflicte el Comitè Comarcal estava format per un secretari general, un secretari de relacions, la comptadoria i una oficina de propaganda. Aquesta estructura canvià per un acord del Congrés Regional, així a finals de 1937 s'havia fusionat el secretari de relacions i l'oficina de propaganda en el càrrec de secretari de propaganda i el mes de desembre es va crear el secretariat femení. A més d'aquests càrrecs, hi havia uns delegats d'enllaç que s'ocupaven de mantenir les relacions entre les delegacions i la comarcal, portant informacions de les diferents localitats a les reunions.

Només s'han localitzat els noms dels components de dos comitès comarcals, els que foren nomenats l'abril de 1937 i els que els substituïren entre novembre i desembre d'aquest mateix any, quan la majoria dels anteriors havien estat mobilitzats per anar al front. És possible que aquesta situació ja s'hagués produït abans i que els

⁹⁸⁷Declaració de la Federació Local de Grupos Anarquistas FAI de Mataró a la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat, 18/6/1937 (ANC).

⁹⁸⁸*Llibertat*, núm.35. 1/9/1936 (AMM).

components dels comitès comarcals dels primers mesos de la Guerra marxessin al front com a voluntaris i fossin substituïts pel primer llistat del que tenim constància documental.

Relació de components del Comitè Comarcal escollits l'abril de 1937⁹⁸⁹:	Relació de components del Comitè Comarcal escollits el novembre/desembre de 1937⁹⁹⁰:
Secretari General: Francesc Oller Secretari de Relacions: Joan Ramos Oficina de Propaganda: Emili Ferrer i Josep Vilanova Comptadoria: Joan Cugat i Jaume Altimira	Secretari General: Santiago Fernández Secretari de Propaganda: Manel Vilart Tresorer Comptador: Jaume Vilanova Secretariat Femení: Maria Geremías

Durant tot aquest període una de les preocupacions constants del Comitè Comarcal va ser com incrementar la propaganda, tema que va sortir reiteradament a la major part de reunions de la federació. A més de la creació de l'oficina de propaganda, l'abril de 1937, el Comitè Comarcal envià una circular a totes les locals en la que, entre altres temes, informava que es proposava que cada agrupació pagués una quota extraordinària de 10 cèntims mensuals per afiliat per poder mantenir una propaganda eficaç⁹⁹¹. Dos mesos després només havien pagat la quota quatre pobles, se suposa que perquè els demés tenien problemes econòmics. Malgrat tot es va decidir dos mesos després organitzar un míting comarcal i una "gira de confraternidad libertaria"⁹⁹², el míting es celebrà el 28 d'agost de 1937 al Monumental Cinema de Mataró i malgrat ser un èxit pel que fa a la participació va suposar un dèficit per la comarcal de 532,90 pessetes, que finalment les delegacions acordaren repartir-se

⁹⁸⁹ Circular del Comitè Comarcal, Mataró, 13/04/1937. Id 22457 (AMMM).

⁹⁹⁰ *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.2, Mataró, 4/12/1937. *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.1 (novembre 1937?). Id 22457 (AMMM).

⁹⁹¹ Circular del Comité Comarcal, Mataró, 13/4/1937. Id 22457 (AMMM).

⁹⁹² Acta del Ple Comarcal de les JJLL del Maresme, Mataró 13/6/1937. Id 22457 (AMMM).

mitjançant prorratig⁹⁹³. La gira es va fer 5 de setembre de 1937 al bosc Subirans d'Arenys de Munt i no va ser la última que organitzà la comarcal que encara el 17 de juliol de 1938 en va convocar una a la platja d'Arenys de Mar⁹⁹⁴. A banda d'aquestes iniciatives, entre el mes de setembre i el mes de novembre de 1937, es va començar a publicar el *Boletín de la Federación Comarcal del Maresme*, del que només s'han localitzat tres exemplars: aquest primer número que no portava data, però que per les informacions que conté s'ha situat en els mesos esmentats anteriorment, el segon número que fou editat el 4 de desembre de 1937, i el butlletí número tres que és probable que es publicqués a principis de 1938. Els tres butlletins tenen de 5 a 6 pàgines i a més de les seccions fixes, que eren l'editorial i la secció dedicada a la informació orgànica, recullen diferents articles d'opinió de militants d'algunes delegacions de la comarca. La redacció i l'administració del Butlletí van estar situades al mateix edifici on la comarcal tenia la seva seu social, a la Rambla de Castelar nº22 de Mataró, i tot fa pensar que era el Secretariat de Propaganda de la Comarcal, amb Manel Vilart al capdavant, el que s'encarregava de la redacció de molts dels articles que hi apareixien i de la seva edició. Com explicava un article titulat "Voluntad", publicat en el segon número del butlletí, des del principi de la guerra les JJLL havien intentat que es publicqués un diari d'àmbit comarcal però, segons l'autor de l'escrit, els que havien d'haver recolzat a l'organització juvenil perquè organitzés una bona propaganda, no ho havien fet. Pel que continua explicant l'article, les JJLL de Mataró havien requisat una impremta al començar la Guerra amb la intenció de publicar un diari per tota la comarca, però els havien fet desistir de la idea, no s'esmenta concretament qui, per

⁹⁹³ *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.1 (novembre 1937?). Id 22457 (AMMM).

⁹⁹⁴ Es va acordar celebrar aquesta gira a la reunió comarcal de secretaris celebrada el 3/7/1938. Id 22457 (AMMM).

utilitzar aquesta impremta per editar un diari que fos el portaveu de les organitzacions de Mataró. Els joves llibertaris, no obstant, seguiren insistint i van tornar a presentar aquesta idea en un ple comarcal conjunt. La proposta no va tirar endavant i la comarcal juvenil es va haver de conformar amb l'edició d'un butlletí perquè no tenia prou mitjans econòmics per poder assumir en solitari l'edició d'un diari. Com destacava l'article, la publicació del Butlletí havia estat possible gràcies a la voluntat del Comitè Comarcal de les JJLL i no per l'ajuda que havien rebut de la CNT o de la FAI. L'autor criticava obertament *"a los que en todo momento han regateado lo más necesario para poder llevar a cabo la labor a ellos encomendada como movimiento de cultura y propaganda (...) Los que han dado la callada por respuesta a las diferentes ideas o proposiciones sugeridas por las JJLL para efectuar una propaganda eficaz (...) los que pudiendo haberlo hecho todo no han hecho nada"*⁹⁹⁵.

Les dificultats econòmiques que patí la comarcal i les delegacions que la composaven no només van dificultar la tasca del secretariat de propaganda, també van condicionar el desenvolupament de l'organització. Qualsevol intent de posar en marxa algun projecte topava amb el problema de la falta de fons i comportava perdre molt de temps pensant maneres de pagar les noves despeses. Un exemple va ser l'intent de tenir dues persones que cobressin un sou per poder-se ocupar de la secretaria de la comarcal, o les dificultats que durant la guerra van tenir moltes delegacions fins i tot per poder-se desplaçar a Mataró per assistir als plens. Encara que es va decidir que es celebrarien reunions cada 15 dies i que sortiria un cotxe del poble més llunyà de cada extrem de la comarca que aniria recollint els delegats de cada població per facilitar que tothom pogués arribar a Mataró, la poca participació va impossibilitar que es complís

⁹⁹⁵ *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.2, 4/12/1937, Mataró. Id 22457 (AMMM).

aquest acord i la majoria dels plens convocats es van haver de suspendre. La situació sembla que va arribar a ser tan preocupant, que la delegació de Malgrat va arribar a proposar que s'obrissin subscripcions a les agrupacions amb més recursos econòmics per recollir diners i repartir-los entre les que no en tenien i demanaven ajuda. Al principi de la guerra algunes delegacions ja es queixaven de que hi havia poca relació entre les agrupacions i el Comitè Comarcal, però cap a mitjans de 1937 cada cop era més difícil trobar-se i que la federació funcionés amb normalitat. El Comitè Comarcal, que a més havia patit la pèrdua dels militants més experimentats que havien marxat al front, també patí les conseqüències d'aquesta situació i els seus components cada vegada es sentiren més aïllats i impotents fins el punt que amenaçaren a les delegacions que si no els donaven més suport posarien els seus càrrecs a disposició del Comitè Regional. Com denunciaven des d'una circular, *"la vergüenza de tener que dejar los cargos en manos del comité regional la tendrán que cargar los que con su apatía y falta de responsabilidad habrán dejado que una comarca que era el orgullo de las JJLL de Catalunya y de las primeras en organizarse pasase a no representar nada en el seno del movimiento juvenil libertario"*⁹⁹⁶. El mes de setembre de 1938 en una carta el Comitè Comarcal es tornava a queixar de trobar-se *"desamparado casi por completo de los pueblos de la comarca, tanto en el aspecto material como en el moral"*⁹⁹⁷ i de no poder mantenir l'activitat, ni tan sols enviar les circulars amb poc més de 300 afiliats que quedaven en aquells moments a la comarca, sense el gran esforç que havien de fer les JJLL de Mataró per mantenir al Comitè Comarcal. La darrera reunió de la que és té constància documental és el ple comarcal que es celebrà el 10 de setembre de 1938,

⁹⁹⁶Circular de la Federación Comarcal de las JJLL del Maresme, Mataró, 29/11/1937. Id 22457 (AMMM).

⁹⁹⁷Carta del comité comarcal de JJLL del Maresme, secretaria general, Mataró, 28/9/1938. Id 22457 (AMMM).

al que assistiren les JJLL de Vilassar, Premià, Malgrat, Calella, Teià, Canet, Vilassar de dalt, Mataró i Arenys de munt i el grup cultural del quarter “Malatesta” (antiga caserna de l'exèrcit a Mataró), que s'incorporà a algunes reunions de la comarcal l'any 1938⁹⁹⁸.

Federació Comarcal de JJLL de l'Alt i el Baix Priorat:

Segons l'estadística elaborada pel Comitè Regional⁹⁹⁹ aquesta comarcal tenia 26 delegacions i 800 afiliats. D'aquestes només s'han trobat referències documentals de 12 agrupacions: les JJLL de Flix, les de Gratallops, les de Pradell, les de Miravet d'Ebre, les de Molà, les de Ginestar, les d'Arnes, les de Guiamets, les de Mora la Nova, les de Cornudella del Montsant, les de Marçà i les de Bellmunt del Priorat. La primera referència sobre el funcionament d'aquesta federació va aparèixer l'octubre de 1936 a *Solidaridad Obrera*, on es recollia una convocatòria de la celebració d'un ple comarcal al local de les JJLL de Mora la Nova, complint l'encàrrec que s'havia fet en un ple provincial de Reus. La convocatòria es va fer des de Flix i entre altres temes, s'havia de fixar on estaria la seu de la federació comarcal i si es dividiria en dues o quedaria com a Alt i Baix Priorat conjunt¹⁰⁰⁰. És possible que s'acabés decidint que la seu s'establís a Falset, on es va celebrar un míting organitzat per aquesta comarcal el 12 gener de 1937¹⁰⁰¹, en un document del mes d'octubre de 1938 la federació també apareix amb el nom Intercomarcal de Falset de JJLL informant al Comitè Regional que hi ha alguns pobles que volen reorganitzar les seves joventuts, com Parera o Cabanes, i que tenen la intenció de recórrer tota la comarca quan acabi la recol·lecció del raïm¹⁰⁰². Sembla

⁹⁹⁸ Acta del Ple de les JJLL del Litoral, Mataró, 10/9/1938. Id. 22457 (AMMM).

⁹⁹⁹ “Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña”, adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁰⁰ *Solidaridad Obrera* 1/10/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰⁰¹ La Vanguardia, núm. 22.723, any LVI, 10 de gener 1937.

¹⁰⁰² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 216 (CDMH) Salamanca.

ser doncs, que es tractaria de la mateixa comarcal que va fixar la darrera reunió de la que hi ha constància pel 23 d'octubre de 1938.

Federació Comarcal de JJLL del Vallès Oriental i Federació Comarcal de JJLL del Vallès Occidental:

Abans de la guerra es va constituir la Federació Comarcal del Vallès que va començar a funcionar pels volts de juliol de 1934¹⁰⁰³. El 6 setembre de 1936 es va celebrar un ple comarcal al local de les JJLL de Montcada i Reixach, en el que sembla que es va decidir dividir la comarcal en dues, possiblement per l'increment de grups de joves a les dues comarques¹⁰⁰⁴. Als pocs dies s'anunciava la constitució del Comitè Comarcal del Vallès Oriental, amb seu a Granollers¹⁰⁰⁵, i el més possible és que també s'organitzés el Comitè Comarcal del Vallès Occidental, del que no en trobem cap referència documental fins el Ple regional de comarcals del 30 de gener de 1937¹⁰⁰⁶. Segons el cens elaborat pel Comitè Regional l'abril de 1937¹⁰⁰⁷, la comarcal del Vallès occidental constava de 9 delegacions i un total de 802 afiliats. Hi ha evidències documentals de 9 agrupacions que podien haver format part d'aquesta comarcal que són: les JJLL de Rubí, la Federació Local de JJLL de Sabadell, les JJLL d'Olesa de Montserrat, les de Cerdanyola-Ripollet, les de Castellar del Vallès, les de Sant Cugat del Vallès, les de Montcada i Reixach, les de Barberà del Vallès i les de Terrassa, ciutat on va estar situada la seu del Comitè Comarcal. Segons va escriure aquest al Comitè

¹⁰⁰³ *Tierra y Libertad* 23/8/1934 (CEDALL)

¹⁰⁰⁴ *Solidaridad Obrera* 4/9/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰⁰⁵ *Solidaridad Obrera* 10/10/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰⁰⁶ Circular nº16 del Comité Regional de JJLL de Cataluña. Conté el Ple Regional de comarcals de las JJLL del 30 de gener de 1937. Id. 32922 (AMMM). (CEDALL)

¹⁰⁰⁷ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

Regional el desembre de 1937, la comarca es desenvolupava com podia però demanaven que s'hi desplaressin companys per fer xerrades i conferències en els diferents pobles¹⁰⁰⁸. Les dues agrupacions més importants d'aquesta comarcal eren la Federació local de JJLL de Terrassa i la de Sabadell, ambdues a finals de 1937 arrossegaven problemes econòmics, que de ben segur també afectaren el funcionament de la comarcal. Com escrivia la vicesecretària de la Federació Local de Terrassa, la ciutat no tenia cap quiosc per poder vendre la premsa llibertària tot i que tenien previst obrir-ne un, tampoc havien aconseguit encara obrir una escola nocturna i malgrat tenir companyes dins les joventuts que podrien fer una propaganda eficaç no podien tirar-ho endavant per manca de recursos econòmics¹⁰⁰⁹. La Federació Local de Sabadell, composta per les JJLL del Sindicat tèxtil i annexos, les del Sindicat siderometal·lúrgic, les del Sindicat de la fusta, les del Sindicat de construcció i decoració, les JJLL Durruti, les JJLL de Can Rull, i les del Sindicat de serveis públics¹⁰¹⁰, també es queixaven del mateix, no podien obrir cap quiosc, i les classes nocturnes havien estat suspeses perquè no hi havia cap militant prou capacitat per fer-se càrrec de l'escola a banda de les dificultats econòmiques que patien¹⁰¹¹. Tot i que l'octubre de 1936 aquestes joventuts estaven realitzant una campanya de propaganda que havia

¹⁰⁰⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 49 (CDMH) Salamanca.

¹⁰⁰⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 33 (CDMH) Salamanca. La Federació local estava situada al Passeig de García Hernández, número 2, que és possiblement la mateixa adreça en la que devia estar la seu del Comitè Comarcal.

¹⁰¹⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 107 (CDMH) Salamanca. En una carta de la federació dirigida al Comitè Regional, especificaven que s'havia constituït el 22 de maig de 1937, tot i que el setembre de 1936 ja havia aparegut una nota a *Tierra y Libertad* en nom de la FL de Sabadell (*Tierra y Libertad* 3/9/1936. Nueva época, núm. 33). A la carta conservada al CDMH, s'especificava l'adreça de la federació, situada entre el carrer Francesc Macià, 5 i la Rambla República, 64 de Sabadell i els components del secretariat. Secretari: Germà Pastor; Tresorer: Antonio Sánchez; Comptador: Emilio Rubio. També explicaven haver organitzat comissions de cultura i propaganda, una delegació sindical i una delegació del front, però no s'especificaven els seus components.

¹⁰¹¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 48 (CDMH) Salamanca.

començat amb un míting al que havien convidat a diverses joventuts de la comarca¹⁰¹², sembla que a finals de 1937 no podien fer front a la propaganda si no era amb la presència de ponents que enviés el Comitè Regional. Als pobles més petits que formaven part de la comarcal la situació no era millor, les JJLL de Castellar del Vallès en una carta al Comitè Regional, explicaven que no tenien cap possibilitat de fer propaganda sinó els enviaven oradors¹⁰¹³ i que no tenien escola nocturna, igual que les d'Olesa de Montserrat que exposaven que tampoc hi havia possibilitats d'obrir-ne cap i que també volien que es desplaçés algun orador a fer conferències cada 15 dies ja que de moment feien xerrades cada diumenge al seu local a càrrec de mestres o metges de la població, però que quan no tenien ponents havien de fer debats, i a part d'això només tenien unes pissarres als carrers i la intenció de projectar pel·lícules pels més petits¹⁰¹⁴.

Pel que fa a la Federació Comarcal del Vallès Oriental, de les 11 delegacions que comptabilitzava en aquesta comarca el Comitè Regional l'abril de 1937¹⁰¹⁵, se n'han referenciat la majoria, algunes especificaven en els documents de constitució estar adherides a aquesta comarcal, com les JJLL d'Alba del Vallès (Sant Fost de Campsentelles), les JJLL de Martorelles, les JJLL de Montmeló, o les de les Franqueses del Vallès. Malgrat no especificar-ho en la documentació, el més possible és que també en formessin part les JJLL de Mollet del Vallès, que van ser de les primeres joventuts d'organitzar-se a la comarca i les que convocaren el ple en el que es decidí la partició de la comarcal del Vallès en dues, les JJLL de la Garriga, les de Cardedeu, les del Baix

¹⁰¹² *Solidaridad Obrera* 9/10/1936. Año VII (CEDALL).

¹⁰¹³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 87 (CDMH) Salamanca.

¹⁰¹⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 32 (CDMH) Salamanca.

¹⁰¹⁵ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

Montseny (Sant Celoni), les de Caldes de Montbui, les de Palautordera (Santa Maria de Palautordera), i les de Codina del Vallès (Sant Feliu de Codines). A més d'aquestes delegacions cal sumar-hi les JJLL de Granollers, ciutat on es situà la seu del Comitè Comarcal. La situació econòmica sembla que va ser semblant a la de la Federació del Vallès Occidental, les JJLL de Cardedeu, per exemple, el gener de 1937 demanaven diners al Comitè Regional per comprar armes i es queixaven de tenir pocs ingressos¹⁰¹⁶, i les del Baix Montseny, a principis de desembre de 1937, també explicaven que no tenien cap quiosc per vendre premsa llibertària a la població ni possibilitat d'obrir-ne un, tampoc podien oferir classes nocturnes i demanaven que s'hi desplaressin oradors per fer xerrades. A més es lamentaven d'estar bastant desmembrades perquè molts dels seus militants s'havien incorporat a l'exèrcit i de tenir uns ingressos ínfims¹⁰¹⁷. A diferència d'altres comarcals, no s'han trobat gaires referències de les joventuts del Vallès Oriental en el setmanari *Orientaciones Nuevas. Órgano Confederal de las fuerzas económicas y sindicales del Valles Oriental*¹⁰¹⁸, que es publicava a Granollers, a banda d'alguna referència a un festival benèfic pro roba d'abric pel front, organitzat per les JJLL de Granollers, i alguns articles dels pobles recollits a la secció "Ecos de la comarca". Aquesta limitació ha impedit poder documentar més a fons les seves activitats i les dificultats que patiren durant aquest període.

Federació Comarcal de JJLL de l'Alt Empordà:

Abans de la guerra aquesta federació comarcal pertanyia al Comitè Provincial de Girona que s'organitzà pels volts d'abril de 1936¹⁰¹⁹. L'agost de 1936 aquest comitè

¹⁰¹⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 3 (CDMH) Salamanca

¹⁰¹⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 23 (CDMH) Salamanca.

¹⁰¹⁸ Aquest setmanari es pot consultar en l'arxiu de premsa digitalitzada de l'Arxiu Municipal de Granollers.

¹⁰¹⁹ *Tierra y Libertad* 10/4/1936. Año VII, núm. 14 (CEDALL)

convocà un ple en el que es plantejà la necessitat de dividir-se en quatre comarcals: Girona, Olot, Sant Feliu i l'Escala¹⁰²⁰ possiblement, com havia passat al Vallès, per l'increment de grups organitzats a la zona. Pocs dies després ja s'anunciava una convocatòria de la Federació Comarcal de les JJLL de l'Escala, que convocà el seu primer ple pel 30 d'agost al local que aquestes tenien a les dependències del Comitè Antifeixista de la localitat¹⁰²¹. En aquells moments les de l'Escala eren les joventuts amb més tradició de la comarca ja que s'havien constituït el juliol de 1934¹⁰²², però quan es formaren les JJLL de Figueres, entre el juliol i el desembre de 1936, prengueren el relleu de la direcció de la federació, es canvià el nom pel de Comarcal de l'Alt Empordà i el secretariat també es traslladà al segon pis de la Rambla número 20 de Figueres¹⁰²³, malgrat que alguns plens es celebraren en el local social de les JJLL de Figueres al primer pis del carrer Cervantes números B1-43¹⁰²⁴. Segons el recompte del Comitè Regional d'abril de 1937¹⁰²⁵, aquesta federació comptava amb 10 delegacions i uns 440 afiliats. Entre les delegacions que la formaven trobem, a més de les JJLL de l'Escala i les JJLL de Figueres, les JJLL de Roses, les JJLL de Garriguella, les JJLL d'Agullana, les JJLL de Llançà, les JJLL de Portbou, les JJLL d'Empori (Castelló d'Empúries), les JJLL de Cistella, i les JJLL de Sant Pere Pescador. A banda d'aquestes locals hi ha el dubte de si les JJLL de Torroella de Montgrí, estaven o no integrades en aquesta federació i no a la del Baix Empordà, com es desprèn d'un article que apareix

¹⁰²⁰ *Solidaridad Obrera* 20/8/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰²¹ *Solidaridad Obrera* 29/8/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰²² *Solidaridad Obrera* 11/7/1934. (CEDALL)

¹⁰²³ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*. Año 1, época primera, número 11. Figueras 23/04/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰²⁴ *Gerona CNT. Portaveu confederal de la 2ª regió*. Gran Via Jaume I, 54. 02/12/1937. Hemeroteca digitalitzada, AM Girona. (CEDALL)

¹⁰²⁵ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comitè Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

sobre la població al segon número de *Vibraciones*¹⁰²⁶, o si hi havia més joventuts organitzades a algun dels pobles que enviaven articles al setmanari comarcal juvenil com Ordis, Llers, Fortinell o Fortià. També cal tenir en compte que alguns joves destacats en els batallons de costes, el castell de Figueres, o a llocs fronterers propers que s'organitzaren en joventuts, també es sumaren a les agrupacions d'algunes d'aquestes localitats, com va ser el cas de les JJLL que es van crear el febrer de 1937 a la centúria Ferrer i Guàrdia destacada a Empúries, que decidiren adherir-se a les JJLL de l'Escala¹⁰²⁷, o alguns joves dels batallons de costes, com Joan Sans i Sicart que va publicar de manera habitual articles en el setmanari dels joves llibertaris de la comarca fins i tot després de marxar a lluitar al front d'Aragó.

El Comitè Comarcal de les JJLL de l'Alt Empordà va ser molt actiu i va aconseguir publicar un setmanari a partir del mes de febrer de 1937, en el que es recollien articles d'opinió, informacions de la comarca i de caràcter més general, no només de les joventuts sinó també de la CNT i de la FAI. *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*, a més, va complir la funció de nexa entre les diferents agrupacions de les localitats, era el lloc on s'anunciaven les convocatòries als plens comarcals i les activitats que es portaven a terme a la comarca, com per exemple el míting de concentració comarcal i orientació revolucionària que es va fer al "Teatro Jardín" el 12 de febrer de 1937¹⁰²⁸. Després dels Fets de Maig de 1937, el setmanari canvià el nom pel de *Vibraciones* i passà a ser una publicació de les tres branques del moviment llibertari, tot i que la redacció continuà en el mateix lloc i per tant és de suposar que

¹⁰²⁶ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 23 de junio de 1937. Año 1, núm. 2. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰²⁷ PS-MADRID, Carpeta. 28, leg. 231, expediente 3, doc. 66 i expediente 4, doc. 7 i 8 (CDMH). El secretari d'aquelles joventuts era V. Egea Zamora. (CEDALL)

¹⁰²⁸ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*. Año 1, época primera, número 1. Figueres 12/02/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

foren les joventuts les que seguiren encapçalant el projecte. Segons es denunciava a la primera editorial de *Vibraciones*, estaven patint censura i falta de paper¹⁰²⁹, per tant és lògic pensar que les JJLL no poguessin mantenir soles el pes de la publicació comarcal i demanessin ajuda a la CNT per seguir amb el setmanari, tot i que haguessin de renunciar a que fos exclusivament de les joventuts. A banda d'aquesta publicació a finals de juny de 1937, es va inaugurar un quiosc de premsa llibertària a Figueres, on es venien entre d'altres *Solidaridad Obrera*, *Gerona CNT*, *Estudios*, *Criticón*, *Umbral*, *Tierra y Libertad* i *Tiempos Nuevos*¹⁰³⁰, i el Comitè Comarcal organitzà una secretaria de propaganda que va posar a disposició de les diferents agrupacions locals oradors que es podien desplaçar a on se'ls demanés a fer conferències¹⁰³¹. Aquesta interacció de les JJLL de Figueres amb les de la resta de la comarca, no es posà de manifest només amb la celebració de mítings a diferents localitats, sinó també en el desplaçament del grup escènic de les JJLL de la ciutat anomenat "Voluntad", que es formà l'abril de 1937, a pobles com Agullana a fer-hi representacions teatrals¹⁰³². A més també van fer com a mínim una conferència a Girona, a finals de desembre de 1936, a càrrec de Menéndez Aleyxandre sobre l'art revolucionari¹⁰³³. Malgrat que a finals de 1937 la situació econòmica havia empitjorat molt, el Comitè Comarcal es va comprometre amb el Regional a seguir tirant endavant la propaganda i organitzar algun míting més posant-se d'acord amb la federació local de la CNT. En la mateixa carta que s'anunciaven aquestes futures accions, es demanaven 600 cartes de cotització mensual

¹⁰²⁹ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueres, 11 de junio de 1937. Año 1, núm. 1. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰³⁰ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueres, 23 de junio de 1937. Año 1, núm. 2. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰³¹ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*. Año 1, época primera, número 11. Figueres 23/04/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰³² *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL*. Año 1, época primera, número 9. Figueres 9/04/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰³³ *La Vanguardia*, núm. 22.710, any LV, 26 de desembre 1936.

i setmanal, pel que es pot deduir que havia augmentat el número d'afiliats a la comarca des del mes d'abril de 1937¹⁰³⁴. No s'ha aconseguit documentar la composició exacte d'aquest Comitè Comarcal, però per les dades recollides s'han localitzat dos dels seus secretaris, Isidoro Estrada Orozco, que ho va ser com a mínim fins els Fets de Maig de 1937 en els que va tenir, com s'ha explicat en el capítol anterior, un cert protagonisme en els esdeveniments ocorreguts a la comarca, i després d'aquesta data J. Sagols, que el juny de 1937 signava com a secretari interí per l'absència d'Estrada¹⁰³⁵, però el desembre d'aquest mateix any ja signava com a secretari del Comitè Comarcal¹⁰³⁶.

Federació Comarcal de JJLL del Baix Empordà:

Com la de l'Alt Empordà, aquesta federació es va organitzar després de la partició del Comitè Provincial de Girona i les joventuts que es posaren al capdavant de la seva organització, van ser les de Sant Feliu de Guíxols, que tal i com havia passat a l'Alt Empordà amb les de l'Escala, eren el grup més antic de la comarca, doncs existien de manera oficial des de l'any 1934, i durant la Segona República havien organitzat alguna "jira" que havia fet arribar els ideals llibertaris a joves de molts pobles del voltant seguint les que ja organitzava el "Grupo de Iniciación Anárquica" de Sant Feliu des de 1932. En aquest cas, però, sembla que la seu del Comitè Comarcal s'establí definitivament a Sant Feliu, al carrer Pi i Margall núm. 5, tot i que a partir de 1937 es canviés el nom de la federació pel de Comarcal de la Costa Brava, coneguda oficialment com a Comarcal del Baix Empordà. El ple de constitució es va celebrar el 6

¹⁰³⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 44 (CDMH).

¹⁰³⁵ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 23 de junio de 1937. Año 1, núm. 2. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹⁰³⁶ *Gerona CNT. Portaveu confederal de la 2ª regió*. Gran Via Jaume I, 54. 02/12/1937. Hemeroteca digitalitzada, AM Girona.

de setembre de 1936¹⁰³⁷, després d’haver-se fet uns dies abans una crida a les joventuts dels pobles propers perquè fessin arribar les adreces, o que en el cas de no haver-hi joventuts però si simpatitzants, es possessin en contacte amb el nou Comitè Comarcal¹⁰³⁸. Alguns dels pobles que es citaven en aquesta crida no van arribar a formar grups de JJLL, però d’altres sí i la federació comarcal va acabar agrupant a les JJLL de Calonge, les JJLL de Sant Antoni de Calonge, les JJLL de Palamós, les JJLL de Palafrugell, les JJLL de Begur, les JJLL de Castell d’Aro i les JJLL de Sant Feliu de Guíxols. Segons les dades de l’estadística del moviment juvenil llibertari d’abril de 1937, aquesta comarcal estava composta per 9 delegacions amb uns 442 afiliats en total, és possible que les dues que falten fossin la delegació de les JJLL de Torroella de Montgrí, que com ja s’ha explicat en l’apartat dedicat a l’Alt Empordà no està clar a quina de les dues comarcals pertanyia, i les JJLL de Llagostera, que actualment pertanyen a la comarca del Gironès, però que foren convocades a la crida que va fer el Baix Empordà l’agost de 1936.

S’han localitzat molt poques referències documentals sobre aquesta comarcal, només correspondència entre algunes localitats i el Comitè Regional, com per exemple la carta que envià la secretària de les JJLL de Palafrugell, Maria García, en la que exposava a la Regional que no tenien mitjans econòmics ni els militants que quedaven a les joventuts prou capacitat per poder fer mítings o altres activitats de propaganda. Aquestes joventuts havien patit, com hem vist que també els havia passat a les d’altres comarcals, la pèrdua d’efectius per la mobilització militar i el juliol de 1937 estaven

¹⁰³⁷ *Solidaridad Obrera* 5/9/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰³⁸ *Solidaridad Obrera* 30/8/1936. Año VII (CEDALL)

sota mínims¹⁰³⁹. Era una situació, que pel que explicaven les JJLL de Begur en una carta al Comitè Regional, s'arrossegava des de finals de maig de 1937 a tota la comarca, on deien que dia a dia es desmembraven les agrupacions perquè a quasi tots els pobles els millors militants havien marxat al front i mancaven iniciatives. Els joves de Begur exposaven que dos dels seus components havien anat a visitar a les joventuts de la comarca i havien copsat el desànim que hi havia, a diferència del que passava en el seu poble que les joventuts havien estat clau per imposar el model econòmic revolucionari i que encara tenien una bona organització. Les JJLL de Begur intentaren organitzar un acte comarcal per reanimar als altres pobles amb la presència d'algun membre del Comitè Regional, però no sabem del cert si es va arribar a celebrar¹⁰⁴⁰. La situació no va millorar a la comarca pel que es desprèn de l'acta de la reunió intercomarcal de la 2^a zona que es celebrà a Girona el 27 de març de 1938¹⁰⁴¹, en la que Lluís Murgat, representant del Baix Empordà, va explicar que Sant Feliu de Guíxols ja no podia fer-se càrrec per més temps del Comitè Comarcal pels bombardejos que estaven patint i per la falta de militants responsables. Demanava poder annexionar-se a la comarca del Gironès, però aquesta unió no va ser possible perquè com va exposar Juan F. Sampedro, representant d'aquesta comarca, a Girona s'estava vivint una situació similar. Finalment es va decidir que es traslladaria el Comitè Comarcal del Baix Empordà a alguna altra població que estigués en més bones condicions de gestionar-lo, però no s'han trobat evidències documentals que aquest trasllat s'acabés duent a terme. En aquells moments la major part de pobles acusaven la falta de militants i les

¹⁰³⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 123 (CDMH)

¹⁰⁴⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 109 (CDMH)

¹⁰⁴¹ PS-MADRID, Carpeta.28,leg.231,expedient 9, document 3 (CDMH).

dificultats econòmiques i el més probable és que la comarcal deixés de funcionar els darrers mesos de la guerra.

Federació Comarcal de JJLL del Gironès:

Com les dues anteriors aquesta comarcal va sorgir de la divisió que es va acordar del Comitè Provincial de JJLL de Girona al principi de la guerra. Com van exposar les JJLL de Girona al Ple de locals i comarcals celebrat el 9 d'agost de 1936, en aquells moments a la província hi havia 12 pobles organitzats¹⁰⁴², que van anar augmentant a l'Alt i el Baix Empordà o a la Selva, però no al Gironès on sembla que la capital no va tenir un grup de JJLL gaire dinàmic, possiblement perquè a diferència d'altres pobles de la província, l'organització juvenil llibertària no hi tenia gaire tradició ja que s'havia format poc abans de l'inici del conflicte, el mes de maig de 1936. Segons el cens elaborat l'abril de 1937¹⁰⁴³, només hi havia 5 delegacions a la comarcal del Gironès, un nombre molt baix comparat amb l'Alt o el Baix Empordà per exemple. Pel que s'extreu d'aquesta mateixa estadística, es comptabilitzaven a la comarca 442 afiliats, un nombre semblant als militants del Baix Empordà, però inferior als de la Comarcal del Maresme. D'aquestes cinc delegacions només s'han localitzat dos grups que segur que pertanyien a la comarcal que són les JJLL de Salt i les JJLL de Girona, possiblement també hi van pertànyer les JJLL de Banyoles, hi ha dubtes pel que fa a les JJLL de Llagostera, que no està clar si es van integrar a la Comarcal del Gironès o a la del Baix Empordà, i López Santamaria en el seu llistat també cità a les JJLL de Cassà¹⁰⁴⁴,

¹⁰⁴² Acta del Pleno de locales i comarcals de las JJLL de Cataluña (FAI) Catalunya del 9 de agosto de 1936. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁴³ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁴⁴ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

que també hi devien pertànyer. La primera reunió d'aquesta federació es convocà a principis d'octubre de 1936¹⁰⁴⁵, però no s'han trobat més convocatòries ni tan sols al diari *Gerona CNT*, en el que hi havia una "Pàgina de la juventud" en la que es publicaren més escrits i convocatòries de joventuts d'altres comarcals o de localitats com Llagostera, que de les pròpies JJLL de Girona. Aquesta manca de notícies de la comarcal o de les JJLL de Girona, contrasta amb les activitats que organitzaren les JJLL de Salt a diversos llocs, com per exemple unes vetllades teatrals per recaptar fons pels hospitals de sang al Teatre Floreal a càrrec de les JJLL de Fonts de Sacalm i amb la col·laboració de la Companyia "Arte y Amor" a finals de juny de 1937¹⁰⁴⁶, la vetllada teatral, també a benefici dels hospitals de sang, que es va celebrar en el teatre municipal un mes de després amb la representació de "Nuestro Triunfo" una creació del grup de teatre d'aquestes joventuts¹⁰⁴⁷, o la col·laboració de la companyia infantil de comèdies de les JJLL de Salt en un festival que es va fer al teatre municipal de Girona, el divendres 3 de desembre del mateix any, per aconseguir fons per comprar roba d'abric pels soldats de l'exèrcit republicà¹⁰⁴⁸. Tal i com va passar en altres comarcals, a finals de 1937 les joventuts del Gironès van patir els efectes de la mobilització, l'octubre de 1937, pe exemple, les JJLL de Banyoles informaven al Comitè Regional que només els quedaven 14 militants actius perquè la resta havien marxat al front¹⁰⁴⁹. Com ja s'ha explicat en l'apartat dedicat a la comarcal del Baix Empordà, el març de 1938 la situació no havia millorat i malgrat que Girona fou designada com la

¹⁰⁴⁵ *Solidaridad Obrera* 9/10/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰⁴⁶ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*, 24/06/1937. Hemeroteca digitalitzada, AM Girona.

¹⁰⁴⁷ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*, 14/07/1937. Hemeroteca digitalitzada, AM Girona.

¹⁰⁴⁸ *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió*, 2/12/1937. Hemeroteca digitalitzada, AM Girona. El grup infantil es presentava en aquest festival i segons s'anunciava havien de representar un sàinet escrit per Joan Maurici, un dels combatents al front, titulat "Vidas Nuevas". L'actor més gran d'aquest grup tenia 11 anys.

¹⁰⁴⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 142 (CDMH).

ciutat on havia de residir el delegat de la segona zona, no sabem si aquesta nova estructuració de les JJLL aplicada a partir d'octubre de 1937, va acabar de funcionar i es centralitzà l'activitat de les joventuts des d'aquesta ciutat¹⁰⁵⁰.

Federació comarcal de JJLL de la Garrotxa:

Sorgida també de la divisió del Comitè Provincial de Girona, aquesta comarcal anuncià la seva organització a finals d'octubre de 1936¹⁰⁵¹. Segons el cens del moviment juvenil llibertari d'abril de 1937¹⁰⁵², agrupava 6 delegacions amb 289 afiliats en total. S'han localitzat 6 pobles d'aquesta comarca amb joventuts organitzades, les JJLL d'Olot, les JJLL de Les Planes, les JJLL de Canya, les JJLL de Fonts de Begudà (Sant Joan les Fonts), les JJLL de Pau de Ser (Santa Pau) i les JJLL d'en Bas, per tant sembla que les dades del Comitè Regional coincideixen amb la resta de documentació pel que fa al número d'agrupacions, però no al de militants, ja que comparant les dades que aportaven les agrupacions s'han comptabilitzat 231 militants a la comarca¹⁰⁵³, malgrat que falten les dades de les JJLL de Pau de Ser. La ciutat on es concentraven més afiliats de la comarca era a Olot, que va ser també la seu del Comitè Comarcal, que va estar situat al Passeig de Barcelona, núm. 8¹⁰⁵⁴. El desembre de 1937 el secretari de la comarcal era J. Guillen¹⁰⁵⁵, però no s'han trobat dades de la resta de membres del secretariat, a banda de Joan Llagostera, que va ser el delegat d'aquesta comarcal a la reunió intercomarcal de la segona zona celebrada el març de 1938 que s'ha explicat

¹⁰⁵⁰ La segona zona agrupava a les comarcals de l'Alt i el Baix Empordà, la Garrotxa, Gironès i la Selva, però a la reunió de març de 1938 les de la Selva i l'Alt Empordà no hi assistiren. PS-MADRID, Carpeta.28,leg.231,expedient 9, document 3 (CDMH).

¹⁰⁵¹ *Tierra y Libertad*, 22/10/1936 (CEDALL).

¹⁰⁵² "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁵³ 27 militants a les JJLL de Les Planes, 28 a les JJLL de Canya, 16 a les JJLL d'en Bas, 72 a les JJLL de Fonts de Begudà i 88 a les JJLL d'Olot. PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 4,5,7,17 i 48 (CDMH).

¹⁰⁵⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 29 (CDMH).

¹⁰⁵⁵ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 29 (CDMH).

anteriorment¹⁰⁵⁶. Tal i com passava a la resta de comarcals explicades fins ara, a finals de 1937 el Comitè Comarcal reclamava a la Regional que enviés algú per tal de portar a terme actes de propaganda oral, possiblement per la manca de militants que tinguessin prou formació per fer conferències a la comarca¹⁰⁵⁷ després de la marxa de molts joves al front.

Federació Comarcal de JJLL de la Selva:

Malgrat no estar prevista en la divisió que es va fer del Comitè Provincial de Girona l'agost de 1936, es va acabar organitzant una cinquena comarcal a la província que agrupava a tots els pobles de la Selva. Segons el recompte del Comitè Regional presentat l'abril de 1937¹⁰⁵⁸, aquesta federació comptava amb 9 delegacions, número que es correspon amb les joventuts de les que s'han trobat referències i en les que algunes manifestaven formar-ne part. Així la comarcal estava composta per les JJLL de Fonts de Sacalm (Sant Hilari), les JJLL de Lloret de Mar, les JJLL d'Anglès, les JJLL d'Hostalric, les JJLL de Blanes, les JJLL de Celler de Ter, les JJLL de Farners de la Selva (Santa Coloma de Farners), les JJLL de Caldes de Malavella i les JJLL d'Arbúcies. Segons el Comitè Regional a la comarca hi havia un total de 261 afiliats, número que en part coincideix amb els militants que declaraven tenir cada agrupació, que sumen 243¹⁰⁵⁹, tenint en compte que no es disposa de les dades dels militants que hi havia a Sant Hilari ni a Hostalric. D'aquesta comarcal és d'una de les que s'ha localitzat menys informació i no sabem on va estar localitzat el seu Comitè Comarcal. En l'acta de

¹⁰⁵⁶ PS-MADRID, Carpeta.28,leg.231,expedient 9, document 3 (CDMH).

¹⁰⁵⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 29 (CDMH).

¹⁰⁵⁸ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁵⁹ 22 militants a Arbúcies, 22 a Caldes de Malavella, 20 a Santa Coloma, 30 a la Celler de Ter, de 30 a 37 a Lloret, 52 a Anglès i 60 a Blanes. PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 42,38,28,10,19,13 i 59 (CDMH).

constitució de les JJLL de Caldes de Malavella, posaren com a referència la comarcal Lloret, cosa que fa pensar que és possible que el secretariat de la federació estigués ubicat en aquesta població o a Blanes, que era el poble que comptava amb més afiliats de la comarca. Les JJLL d'aquesta població pel que sembla també van tenir relació amb les JJLL de Malgrat, i aquestes convidaren a una delegació de les joventuts blanques a un dels plens comarcals a Mataró amb caràcter informatiu l'agost de 1937, tot i que finalment s'hagueren de retirar per no portar credencials¹⁰⁶⁰.

Federació comarcal de JJLL de la Conca del Barberà i Federació Comarcal de JJLL de l'Alt Camp (Intercomarcal Valls-Montblanc):

La Federació comarcal de JJLL de la Conca del Barberà i la de l'Alt Camp, malgrat aparèixer per separat a l'estadística del moviment juvenil llibertari d'abril de 1937¹⁰⁶¹, funcionaren de manera conjunta integrades en el Comitè Intercomarcal Valls-Montblanc. Segons el cens, la federació de l'Alt Camp comptava amb 13 delegacions i 500 afiliats i la de la Conca del Barberà amb 15 agrupacions, sense especificar el número d'afiliats. Entre les dues sumaven doncs 28 delegacions, de les quals només s'han pogut documentar les següents: JJLL del Pla de Cabra, JJLL de Valls, JJLL de Puigpelat, JJLL de Masó, JJLL d'Alcover, JJLL de Vila-rodona, JJLL de l'Espluga del Francolí, JJLL de Montblanc, JJLL de Vallfogona de Riucorb i les JJLL de Sarreal (Sarral). En una referència a la premsa s'anomenà una gira de propaganda per altres pobles com: Figuerola del camp, Solivella, Blancafort, Conesa, Picamoixons, Vilallonga, Vimbodí o Salamó, però no es pot assegurar que en aquestes poblacions hi haguessin

¹⁰⁶⁰ Acta del Ple comarcal de les JJLL del Maresme, la data del document és del 8 d'agost de 1937. Id.22457(AMMM).

¹⁰⁶¹ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

grups de joves llibertaris¹⁰⁶², a banda de Solivella que també apareix en el llistat aportat per López Santamaria de poblacions on va localitzar referències de JJLL organitzades¹⁰⁶³. La primera notícia que s'ha localitzat del Comitè Intercomarcal Valls-Montblanc és de principis d'octubre de 1936, quan a instàncies de joves de Pla de Cabra i Valls es va convocar un ple al local de les JJLL de Valls per informar de la darrera reunió regional de locals i comarcals, decidir com s'estructuraria i organitzaria la intercomarcal i pensar com enfocarien la propaganda per atreure a més joves¹⁰⁶⁴. Possiblement les dues delegacions volien informar del Ple de Locals i Comarcals celebrat el 27 de setembre de 1936, tant l'agrupació de Valls com la de Pla de Cabra, ja havien assistit també al que es celebrà el 9 d'agost¹⁰⁶⁵, i les JJLL d'Alcover i les de l'Espluga del Francolí a la reunió plenària del Comitè Regional de finals d'agost, en la que aquestes últimes es queixaven que eren la única agrupació que quedava organitzada a la comarca¹⁰⁶⁶. Per tant sembla que com a mínim algunes de les localitats de la Intercomarcal anaven amb certa regularitat a les reunions convocades pel Comitè Regional abans que comencés a funcionar la federació entre les dues comarques. Pocs dies després es publicava una nota a *Acción Sindical*, demanant a les joventuts de la Intercomarcal que contestessin si els semblaven bé els acords que s'havien pres.¹⁰⁶⁷ Entre d'altres coses, en aquest ple es va acordar fer una gira de

¹⁰⁶² *Acción Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT.* 22/10/1936 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

¹⁰⁶³ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

¹⁰⁶⁴ *Solidaridad Obrera*, 4/10/1936. Año VII (CEDALL).

¹⁰⁶⁵ "Acta del Pleno de locales y comarcas de las JJLL de Cataluña (FAI) Cataluña del 9 de agosto de 1936". Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁶⁶ "Acta de la reunión plenaria del Comité Regional de JJLL de Cataluña", 23/8/1936. Id. 32922 (AMMM)

¹⁰⁶⁷ *Acción Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT.* 8/10/1936 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

propaganda pels diferents pobles, que va començar el 14 d'octubre anant a les poblacions de Montblanc, Figuerola, Solivella, Blancafort i Masó, i estava previst que continués el dia 23 passant per Sarral i per altres pobles fins el dia 1 de novembre¹⁰⁶⁸.

En aquells moments la seu del secretariat intercomarcal estava situada a Valls, però a principis de desembre de 1936, s'anuncià el seu trasllat de forma interina a la Plaça Ferrer número 18, de l'Espluga del Francolí¹⁰⁶⁹. El gener de 1937 la seu del Comitè Comarcal seguia en aquest poble, el secretari era Jose Anguera i també comptava amb delegats de les diferents poblacions com Josep Angles pel Pla de Cabra, Pedro Carteña per Montblanc i Ramon Tudo per Vallfogona de Riucorb¹⁰⁷⁰. Sobta que no hi hagués cap representant de les JJLL de Valls, antiga seu del secretariat i un dels pobles que havien impulsat la creació de la Intercomarcal, però pel que sembla aquestes joventuts s'havien desarticulat i el Comitè Comarcal en conseqüència n'havia quedat afectat. Les JJLL de Pla de Cabra, van adreçar-se al Comitè Regional per exposar-los la situació i aquest va respondre que ja estava al cas que les JJLL de Valls estaven en molt mala situació, que el secretariat comarcal havia quedat desfet, que s'havien produït anomalies i del paper que havia tingut en tota aquesta problemàtica el boicot de la CNT de Valls. El Comitè Regional aconsellava als joves del Pla de Cabra que es possessin en contacte amb els elements més actius de Valls per reorganitzar les JJLL de la població, però aquests no van respondre fins que no es va acabar convocant

¹⁰⁶⁸ El 24 estava previst un míting a Alcover, el 25 a l'Espluga del Francolí i Vila-rodona, el 26 a Vallfogona de Riucorb, el 27 a Conesa, el 28 Alió, el 29 a Picamoixons, el 30 a Pla de Cabra, el 31 a Vilallonga, i l'1 de novembre a Vimbodí i Salamó. A tots els actes estava previst que intervinguessin Ramón Sentís, José Conesa, Amparo Carceller, Fidel Miró i altres militants de la comarca. *Acció Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT*. 22/10/1936 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

¹⁰⁶⁹ *Acció Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT*. Any III, núm. 120. Valls, 3/12/1936 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

¹⁰⁷⁰ PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 1, doc.16-17 (CDMH).

un ple comarcal al que només van assistir alguns joves de Valls, els de Pla de Cabra, les JJLL de Masó i les de Puigpelat. En aquesta reunió es decidí que la nova seu del secretariat comarcal quedaria fixada al Pla de Cabra¹⁰⁷¹. A finals de gener de 1938 la situació seguia igual o pitjor i Josep Milà, secretari del Comitè Comarcal, que seguia a Pla de Cabra, es queixava en una carta al Comitè Regional de la poca activitat de la comarca¹⁰⁷². Milà, igual que havien fet centenars de joves llibertaris, al cap de poc es va incorporar a l'exèrcit republicà i va morir el novembre d'aquell mateix any al front¹⁰⁷³. Les JJLL de Valls s'intentaren reorganitzar a finals de desembre de 1938¹⁰⁷⁴, però la situació bèl·lica ja era pràcticament irreversible i era difícil poder tornar a posar en funcionament la comarcal. Des de principis de 1937, quan començaren els problemes amb les JJLL de Valls, el més probable és que la Intercomarcal també deixés de funcionar i per aquest motiu apareguessin separades en l'estadística d'abril la comarcal de JJLL de la Conca del Barberà i la de les JJLL de l'Alt Camp, la situació d'ambdues, però, era semblant. El gener de 1938, Enric Granell, secretari interí del secretariat de la Conca del Barberà, situat a Montblanc, escrivia al Comitè Regional explicant que el Comitè Comarcal anterior s'havia dissolt per si sol, que la situació econòmica de la comarcal era precària i que tenia pensat convocar un ple en pocs dies per si alguna de les agrupacions de la comarca donava senyals de vida i es podia nomenar un nou secretariat. Igual que passava a l'Alt Camp, reconeixia que no hi havia gens d'activitat a la comarca i que dubtava que la convocatòria a la reunió tingués èxit,

¹⁰⁷¹ PS-BARCELONA,140,4,Carpeta 1, doc.94 (CDMH)

¹⁰⁷² Ídem.

¹⁰⁷³ *Acció Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT.* 12/11/1936 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

¹⁰⁷⁴ *Acció Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT.* Any III, núm. 120. Valls, 29 de desembre de 1938 (xacpremsa.cultura.gencat.cat).

perquè hi havia grups que feia temps que no contestaven quan els enviaven circulars o els feien arribar propaganda¹⁰⁷⁵.

Federació Comarcal de les JJLL del Ripollès:

Aquesta federació funcionava des d'abans de la guerra i en origen es denominà de Ter i Fresser¹⁰⁷⁶. Comptava amb 9 delegacions i 592 afiliats, segons el cens del moviment llibertari d'abril de 1937¹⁰⁷⁷, però només s'han aconseguit localitzar referències de 7: les JJLL de Montesquiú, les JJLL de Campdevàrol, les JJLL de Puig Alt de Ter (Sant Joan de les Abadesses), les JJLL de Planoles, les JJLL de Ribes de Freser, les JJLL de Puigcerdà i les JJLL de Ripoll. Tot i que és possible que a més d'aquests grups, també en formessin part les JJLL de Torelló, on es va celebrar un dels plens comarcals l'octubre de 1936¹⁰⁷⁸. Les JJLL més antigues de la comarca eren les de Ripoll, ciutat on el més probable és que estigués situat el Comitè Comarcal, com a mínim Josep Pigrau representant de la comarcal en algun acte dels que es celebrà l'estiu de 1936, era de les JJLL d'aquesta ciutat. Però cal tenir en compte que des d'agost de 1936 que es constituïren les JJLL de Puigcerdà, aquestes van perdre molt de protagonisme i va ser en aquesta ciutat on s'edita *El Sembrador*, òrgan comarcal de les JJLL de Ter i Freser¹⁰⁷⁹, i on es van fer entre el mes d'agost i setembre diversos mítings i concentracions de joventuts de la comarca¹⁰⁸⁰. Segons es va publicar a *Ruta* el maig de

¹⁰⁷⁵ PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 1, doc.173 (CDMH).

¹⁰⁷⁶ *Tierra y Libertad*, 24/1/1936. Año VII, núm. 3 (CEDALL).

¹⁰⁷⁷ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁷⁸ *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 1. Núm. 1. Ripoll 3 octubre 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

¹⁰⁷⁹ *Solidaridad Obrera*, 9/9/1936. Año VII (CEDALL).

¹⁰⁸⁰ Se'n va celebrar un el 19 d'agost de 1936 en el que van prendre part Josep Pigrau, pel comitè comarcal del Ter y Fresser, Ramón Puig, JJLL de Ripoll, Francisco Alba pel CR Catalunya de la CNT, Ginés Alonso del CR Catalunya de JJLL. Vegeu *La Vanguardia*, núm. 22.600, any LV, 19 d'agost 1936 i *Solidaridad*

1937, les JJLL de Puigcerdà comptaven amb prop de 160 militants, havien obert una llibreria a la ciutat, a més de tenir una biblioteca i fer conferències amb certa regularitat¹⁰⁸¹. Les JJLL de Ripoll, però, també eren molt actives i foren les principals impulsores del setmanari *¡Humanismo!* i formaren un grup de teatre, “Renacer”, que va anar a representar obres a pobles de la comarca com Campdevàrol o Puig Alt de Ter¹⁰⁸². De fet en aquest darrer poble s’havien constituït les JJLL després d’un míting que va fer Josep Pigrau de les JJLL de Ripoll explicant què era l’organització¹⁰⁸³. Les JJLL de Ribes de Freser seguiren el dinamisme d’aquestes dues primeres i també impulsaren la publicació d’un setmanari, *Pluma Libre*, a més d’obrir un ateneu a l’antic Centre Catòlic de la població¹⁰⁸⁴ on organitzaren molts actes i conferències.

El primer ple comarcal de l’època de la guerra es va celebrar el 20 d’agost i entre els punts de l’ordre del dia estava previst que, a més de temes de propaganda, es parlés de com s’estructurarien les milícies a la comarca¹⁰⁸⁵. El 4 d’octubre també se’n va celebrar un a Torelló i malgrat no es tingui constància de més convocatòries¹⁰⁸⁶, el març de 1937 el Comitè Comarcal encara funcionava i demanaven 300 carnets al Comitè Regional. En aquells moments el responsable de la comarcal era

Obrera 19/8/1936. Año VII. El 13 de setembre hi va haver una concentració de JJLL de la comarca també a Puigcerdà, vegeu *Solidaridad Obrera*, 11/9/1936. Año VII. I el 22 de setembre es va fer una altra concentració a la ciutat que acabà amb un míting en el que participaren Ramón Puig, Ginés Alonso i Miranda en nom de la Federació Anarquista francesa, *Solidaridad Obrera* 23/9/1936. Año VII (CEDALL)

¹⁰⁸¹ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 30. 14/5/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

¹⁰⁸² A Campdevàrol van representar “Santa” i “Hijos del Pueblo”, a Puig Alt de Ter la representació va ser a benefici dels hospitals de sang. En el mateix poble Josep Pigrau va fer una conferència sobre la posició dels anarquistes en el moment polític que s’estava vivint. *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 2. núm. 16. Ripoll 16 de enero 1937 i núm. 17, 23 de enero de 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

¹⁰⁸³ *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 1. núm. 11. Ripoll 12 desembre 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

¹⁰⁸⁴ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 1. 23 d’agost de 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

¹⁰⁸⁵ *Solidaridad Obrera*, 18/8/1936. Año VII.

¹⁰⁸⁶ *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 1. Núm. 1. Ripoll 3 octubre 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

Jose Doña¹⁰⁸⁷, però no es té constància de qui eren els altres membres del Comitè Comarcal. Pel que fa a la delegació que faltaria per completar les 9 que formaven part d'aquesta federació segons el Comitè Regional, tot sembla indicar que era la de les JJLL de la Seu d'Urgell, ja que malgrat aparèixer en l'estadística d'abril de 1937 una Federació Comarcal de JJLL de l'Alt Urgell¹⁰⁸⁸, no en constava cap dada, tampoc s'han localitzat referències documentals que provin que va arribar a funcionar, ni cap poble d'aquesta comarca que tingués delegació de JJLL excepte la Seu. La relació entre les JJLL de la Seu, les de Puigcerdà i les de Ribes de Freser, però, sí que apareix referenciada en un míting que es va fer en aquesta ciutat el novembre de 1936. En aquest acte s'anuncià que les JJLL de la ciutat havien obert un ateneu cultural i hi van intervenir delegats de les JJLL de Ribes de Freser i de les JJLL de Puigcerdà¹⁰⁸⁹. El teatre juvenil de Puigcerdà, a càrrec del mestre racionalista Alfredo Garcia, també actuà el 25 de març de 1937 en un festival infantil organitzat per les JJLL de la Seu¹⁰⁹⁰. Així que el més probable és que aquesta relació s'estengués també a la participació en la comarcal.

Federació Comarcal de l'Alt Llobregat i Cardener:

Aquesta federació agrupava als grups de joves llibertaris del que en aquella època eren les comarques del Bages, Solsonès i Berguedà. El més probable és que comencés a funcionar abans de la guerra, doncs el juliol de 1934 les JJLL de Súria ja havien fet una crida a les delegacions de joves llibertaris de la comarca per unir-se¹⁰⁹¹

¹⁰⁸⁷ PS-BARCELONA,140 ,4. Carpeta 1, doc. 41 i 42 (CDMH).

¹⁰⁸⁸ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁸⁹ *Tierra y Libertad*, 5/11/1936. Nueva época, núm. 42

¹⁰⁹⁰ *Cultura y porvenir: clarín anarquista nacido del movimiento español*. Año I. Época I. Núm. 14. Seu d'Urgell. 4 abril, 1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

¹⁰⁹¹ *Tierra y Libertad*, 7/7/1934. Año V, núm. 162 (CEDALL).

i la comarcal participà a la reunió plenària del Comitè Regional de JJLL de Catalunya a finals d'agost de 1936 amb dos delegats¹⁰⁹². A banda de les JJLL de Súria, que ja funcionaven el juliol de 1932 i que organitzaren les primeres “jiras” llibertàries que es celebraren en aquella zona¹⁰⁹³, també hi havia altres grups molt actius des de els inicis de l'organització com les JJLL de Monistrol de Montserrat, que començaren a funcionar el maig de 1932 com un grup pro cultura¹⁰⁹⁴, o les JJLL de Manresa que l'abril de 1933 ja estaven actives¹⁰⁹⁵ i també organitzaren alguna trobada amb les joventuts de la comarca. L'abril de 1937, el Comitè Regional comptabilitzava en aquesta comarcal 21 delegacions i 1147 afiliats¹⁰⁹⁶, però s'han trobat referències de més delegacions en aquesta zona fins arribar a un total de 25, que eren les JJLL d'Avinyó, les JJLL de Callús, les JJLL de Navarcles, les JJLL de Castellgalí, les JJLL de Monistrol de Montserrat, les JJLL de Fígols-les Mines, les JJLL de Castellet de Llobregat, les JJLL de Navàs, les JJLL de Gironella, les JJLL de Súria, les JJLL de Solsona, les JJLL de Balsareny, les JJLL de la colònia Soldevila del poble de Balsareny, les JJLL d'Avià (colònia de la Plana), les JJLL de Bergolvan (Olvan)¹⁰⁹⁷, les JJLL de Bagà, les JJLL de Puig-reig, les JJLL de Berga, les JJLL de Manresa, les JJLL de Riudor de Bages (Sant Fruitós del Bages), les JJLL de Valls de Torruella (Sant Mateu de Bages), les JJLL de Sallent, JJLL de Castellber i el Vilar, les JJLL de la Pobla de Lillet i possiblement les JJLL de Cardona, que el juliol de 1932 ja

¹⁰⁹² “Acta de la reunión plenaria del Comité Regional de JJLL de Cataluña”, 23/8/1936. Id. 32922 (AMMM)

¹⁰⁹³ *Tierra y Libertad*, 2/9/1932. Año III, núm. 79 (CEDALL)

¹⁰⁹⁴ *Solidaridad Obrera*, 3/5/1932 (CEDALL).

¹⁰⁹⁵ *Tierra y Libertad*, 21/4/1933. Año IV, núm 110 (CEDALL)

¹⁰⁹⁶ “Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña”, adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹⁰⁹⁷ Com assenyala Joan Tort, a l'article “Los cambios de nombre de los municipios durante la revolución y la guerra civil españolas (1936-1939), el caso de Cataluña”, en alguns pobles canviaren el nom combinant el nom de la comarca amb el del poble com en aquest cas que malgrat no aparèixer en el llistat que cita aquest autor, sembla que va sorgir de la combinació de Berguedà i Olvan. Vegeu l'article a Scripta Nova. Revista electrónica de geografía y ciencias sociales (UB) Vol. VII, núm. 133, 15 de gener del 2003.

comptava amb un grup de joves llibertaris anomenat “Justicia y Libertad” que és possible que continués funcionant durant la guerra¹⁰⁹⁸. Pel que fa al número de militants, és difícil corroborar les dades de la Regional, ja que només s’han trobat el número de militants de les agrupacions de Navarces (30 militants)¹⁰⁹⁹, de la de Navàs (104 militants)¹¹⁰⁰, d’Avià (60 militants)¹¹⁰¹, Bergolvan (40 militants)¹¹⁰², Bagà (10 militants)¹¹⁰³ i Súria (140 militants)¹¹⁰⁴, que sumen un total de 384 afiliats, i el Comitè Comarcal el gener de 1937 demanava 1500 carnets, número per tant superior als militants comptabilitzats tres mesos després¹¹⁰⁵.

Al principi de la guerra, Súria informava en la reunió plenària del Comitè Regional de JJLL de Catalunya de finals d’agost, a la que va assistir com un dels representants de la comarcal, que la comarca estava molt desorganitzada per l’aixecament militar, però que malgrat tot s’havia fet una gira de propaganda amb l’equip de ràdio desplaçat des de Barcelona que havia tingut força èxit¹¹⁰⁶. També exposaren que havien incautat un local i s’havia redactat un manifest per tota la comarca, però no va especificar on estava en aquells moments el secretariat¹¹⁰⁷. Tenim informacions més concretes de gener de 1937, quan el Comitè Comarcal estava situat a la Plaça Valldaura número 2 de Manresa i els seus components eren: Joan Montañá

¹⁰⁹⁸ *Solidaridad Obrera*, 24/7/1932 (CEDALL)

¹⁰⁹⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 20 i 21 (CDMH)

¹¹⁰⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 22 (CDMH)

¹¹⁰¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 1 (CDMH)

¹¹⁰² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 12 (CDMH)

¹¹⁰³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 32 (CDMH)

¹¹⁰⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 44 i PS-BARCELONA, 140, 4, Carpeta 1, documents: 12 i 13 (CDMH).

¹¹⁰⁵ PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 1, documents: 12 i 13 (CDMH).

¹¹⁰⁶ Es referia als cinc equips de radio ambulant que recorrien diferents comarques fent propaganda. L’agost de 1936 un d’aquests equips va fer parades a diversos pobles de la que en aquells moments encara era la comarca de Ter i Freser i a la de l’Alt Llobregat i Cardener, a més de aturar-se també a Vic o a Roda de Ter. *Solidaridad Obrera*, 19/8/1936. Año VII.

¹¹⁰⁷ “Acta de la reunión plenaria del Comité Regional de JJLL de Cataluña”, 23/8/1936. Id. 32922 (AMMM)

com a secretari, Ignacio Dellago com a vicesecretari, José Martínez Carrera, com a caixer, i Remedio Vidal, com a comptadora. Com explicaven al Comitè Regional en una carta, aquest comitè feia poc temps que s'havia fet càrrec de la secretaria de la comarcal i demanaven orientació perquè es queixaven que els companys que havien estat en els càrrecs abans no els havien informat de quasi bé res. Tampoc havien rebut l'ajuda de la CNT, a la que havien demanat un llistat de pobles de les comarques en els que hi haguessin seus del sindicat per poder contrastar-la amb la de pobles amb JJLL, per poder fer propaganda i formar joventuts allà on no n'hi haguessin, i els del sindicat anarcosindicalista a més de no facilitar-los el llistat els havien dit que si volien informació miressin un mapa¹¹⁰⁸. No s'han localitzat més dades d'aquesta comarcal dels mesos posteriors a abril de 1937, però el més probable és que patís, com la majora part de federacions, la marxa de bona part dels seus afiliats al front i les dificultats econòmiques.

Federació Comarcal del Baix Llobregat:

En aquesta federació constava que hi havia 17 delegacions¹¹⁰⁹ de les que s'ha aconseguit recopilar dades de 16, comptant que les JJLL de l'Hospitalet actuaren dins la comarcal com a joventuts diferenciades i no com a Federació Local. Així s'han localitzat les JJLL de l'Hospitalet, les JJLL del barri de la Torrassa d'Hospitalet, JJLL del barri de Santa Eulàlia de l'Hospitalet, les JJLL "Humanidad Libre" del barri de la Provenzana de l'Hospitalet, les JJLL de Cervelló, les JJLL de Justo Desvern (Sant Just Desvern), les JJLL de Castelldefels, les JJLL de Gavà, les JJLL de Cornellà del Llobregat, les JJLL de "Conscientes" de el Papiol, les JJLL de Prat Vermell (Prat del Llobregat), les JJLL de

¹¹⁰⁸ PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 1, documents: 12 i 13 (CDMH).

¹¹⁰⁹ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

Viladecans, les JJLL d'Horts del Llobregat (Sant Vicenç dels Horts), les JJLL de Pi del Llobregat (Sant Joan Despí), les JJLL de Molins de Llobregat (Molins de Rei), les JJLL d'Esparraguera i les JJLL de Martorell. Segons l'estadística de l'abril de 1937, la comarca comptava amb 1327 afiliats¹¹¹⁰, però només s'han pogut comptabilitzar 559 militants de les joventuts que s'han trobat documents on declaraven el número dels seus components, que són les de Cervelló (14 militants)¹¹¹¹, Sant Just Desvern (30 militants)¹¹¹², Castelldefels (110 militants)¹¹¹³, barri de la Provenzana d'Hospitalet (130 militants)¹¹¹⁴, Esparraguera (200 militants)¹¹¹⁵ i Martorell (75 militants)¹¹¹⁶. Tenint en compte que faltaria comptabilitzar els militants d'alguns barris de l'Hospitalet i altres poblacions, és molt possible que sí que s'arribés als 1327 afiliats censats per la Regional.

Una de les agrupacions juvenils llibertàries que tenia més tradició en aquesta comarca era la del barri de la Torrassa de l'Hospitalet, per aquest motiu no és estrany que fos aquesta agrupació la que fes la primera convocatòria d'un ple comarcal del Baix Llobregat que s'ha localitzat. És possible que la federació funcionés abans de la guerra, doncs en aquesta convocatòria el Comitè Comarcal, que en aquells moments sembla que tenia la seu al barri de la Torrassa, es disculpava perquè degut a la intensa activitat revolucionària d'aquells dies no havia pogut mantenir les relacions amb la resta de delegacions i anunciava que es reprenien les activitats que havien estat

¹¹¹⁰ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹¹¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 8 (CDMH)

¹¹¹² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc.23 (CDMH)

¹¹¹³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 5, doc.3 (CDMH)

¹¹¹⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 5, doc.1 (CDMH)

¹¹¹⁵ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 26-29 (CDMH)

¹¹¹⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 101 (CDMH)

interrompudes en el moment més interessant¹¹¹⁷. El ple es va convocar pel dia 28 d'agost de 1936 i la federació va continuar com a mínim fins a setembre de 1937 la seva activitat, ja que va anar participant en els plens de locals i comarcals, com en el del 30 de gener de 1937¹¹¹⁸ o el del 16 de setembre d'aquest mateix any¹¹¹⁹. El que no sabem del cert és si la seu de la comarca continuà al barri de la Torrasa, com al principi de la guerra, o bé es traslladà a algun dels altres municipis que la conformaven. Com ja s'ha explicat en apartats anteriors, en aquest barri fou on es localitzà un dels sectors més crítics amb la gestió del Comitè Regional de Fidel Miró i que participà de manera més activa en la denuncia del circumstancialisme.

Federació Comarcal del Tarragonès:

Malgrat comptar amb 12 delegacions i 634 afiliats, segons el cens de la Regional catalana de l'abril de 1937¹¹²⁰, no s'han aconseguit documentar grups de JJLL en aquesta comarca més enllà de les JJLL de Tarragona, les JJLL d'Altafulla, o les JJLL de la Figuera, i les JJLL de Torredembarra que cita López Santamaria en el seu estudi¹¹²¹. Pel que es va exposar a la reunió plenària del Comitè Regional de finals d'agost, aquesta comarca sempre havia estat una de les que més havia costat que s'organitzés, per aquest motiu en aquesta reunió el Comitè Regional va emplaçar a les JJLL de la província a fer un ple a Reus per mirar de constituir les diferents comarcals¹¹²². No s'han trobat, però, dades sobre la convocatòria de cap ple comarcal del Tarragonès les

¹¹¹⁷ *Solidaridad Obrera* 28/8/1936. Año VII (CEDALL).

¹¹¹⁸ "Acta del Pleno de locales y comarcales", 30/1/1937. Id. 32922 (AMMM)

¹¹¹⁹ "Acta del Pleno de locales y comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre" PS-Barcelona, 239 (CDMH).

¹¹²⁰ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹²¹ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

¹¹²² "Acta de la reunión plenaria del Comité Regional de JJLL de Cataluña", 23/8/1936. Id. 32922 (AMMM)

setmanes següents, però sí activitats de les JJLL de Tarragona que col·laboraren en festivals benèfics el setembre i l'octubre de 1936¹¹²³. Aquestes joventuts foren també molt actives en els diferents congressos regionals, en les reunions de locals i comarcals, i com s'ha explicat en capítols anteriors van tenir un gran protagonisme en la repressió i en els Fets de Maig d'aquesta ciutat, per tant és molt probable que també exercissin una gran influència en els pobles propers, malgrat que no s'hagin trobat documents que ho corroborin, més enllà de la constatació de l'existència de la comarcal com a mínim des de l'abril de 1937 per la referència que en fa el cens en l'estadística del moviment juvenil llibertari.

Curiosament els documents que s'han localitzat d'aquesta comarcal són posteriors als Fets de Maig, en els que van morir part dels elements més significatius de les JJLL de Tarragona. A finals de juny el Comitè Comarcal escrivia al Regional exposant que estaven desanimats i inactius, que eren molt pocs i que els que encara s'hi dedicaven estaven molt desorientats. Segons explicaven la resta de joves llibertaris que n'havien format part o havien marxat, o ja no en volien saber res, i les JJLL de Tarragona tampoc els ajudaven segurament perquè estaven col·lapsades per tenir molts companys a la presó i haver d'ocupar-se d'organitzar altres activitats. Demanaven al Comitè Regional que hi enviés algú per assessorar-los i poder normalitzar la situació, però confessaven que encara que ho aconseguissin arreglar, cap d'ells es considerava prou capacitat per posar-se al capdavant perquè no tenien experiència. Aquesta carta estava signada per Joan Colomé i Ignàcia Colomé, però no

¹¹²³ *La Vanguardia*, núm. 22.621, any LV, 11 setembre 1936 i núm. 22.659, any LV, 28 octubre 1936.

s'especificava els càrrecs que tenien dins el Comitè Comarcal¹¹²⁴. Sis mesos després el secretari de la comarcal era Alejandro Mascarella i sembla que seguia en funcionament, o com a mínim mantenia correspondència amb el Comitè Regional¹¹²⁵. La darrera comunicació que s'ha localitzat entre els dos organismes és del 7 de gener de 1938, Alejandro Mascarella era llavors el vice-secretari del Comitè Comarcal, que estava ubicat en el Sindicat de la CNT de Tarragona¹¹²⁶. No sabem, però, si es va aconseguir redreçar la mala situació del mes de juny de 1937 quan la major part de pobles de la comarcal amb JJLL organitzades pel que sembla feia setmanes que no donaven senyals de vida.

Federació Comarcal de la Vall d'Aran:

Segons el Comitè Regional aquesta comarcal estava composta per 8 delegacions¹¹²⁷, dada que es correspon amb els grups que s'ha aconseguit documentar que són: les JJLL del túnel de Vielha, pel que especificava el segell possiblement un campament militar situat en aquest enclavament, les JJLL de Vilac, les JJLL d'Arties, les JJLL de las Bordas (Els Bòrdes), les JJLL de Vila, les JJLL d'Aubert, les JJLL de Salardú i les JJLL de Vielha. El que sembla que no correspondria del tot amb les dades de la Regional del mes d'abril de 1937, és el número de militants ja que les diferents delegacions quan es constitueixen en declaren un total de 100, ja que hi havia molt pocs afiliats a cada una de les poblacions, per exemple a Les Bòrdes només diuen tenir

¹¹²⁴ PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 1, documents 118 i 119 (CDMH).

¹¹²⁵ "Carta del Comité Comarcal de Tarragona" del 22 de desembre del 37. PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 2, document 45 (CDMH).

¹¹²⁶ PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 1, document 170 (CDMH).

¹¹²⁷ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

6 afiliats¹¹²⁸, a Vila 10¹¹²⁹, a Aubert 12¹¹³⁰, i les joventuts que constava que tenien més militants eren les d'Arties que comptaven amb 12¹¹³¹, les JJLL del túnel de Vielha que deien tenir-ne 16¹¹³², les joventuts de Vilac¹¹³³ que en declaraven 19 i les de Salardú¹¹³⁴ que asseguraven comptar amb 25. Faltarien les dades de les JJLL de Vielha, però és difícil que amb els d'aquesta ciutat arribessin al número que es donava l'abril de 1937 que era de 272 afiliats.

La major part d'agrupacions d'aquesta comarcal es van formar a partir de gener de 1937, per tant el més possible és que la federació també comencés a funcionar durant els primers mesos d'aquest any, ja que no apareix entre les assistents al Ple de locals i comarcals del 30 de gener de 1937, però si va participar en el Congrés Regional celebrat a Barcelona el 6 i 7 de març de 1937¹¹³⁵. Pel que sembla a aquesta comarcal li va ser difícil poder assistir amb regularitat a les reunions que es convocaven perquè tal i com exposava el Comitè Comarcal el desembre de 1937, estaven molt lluny de Barcelona i del tren més proper per poder arribar-hi i quan tancaven el port de la Bonaigua per la neu, no els quedava més comunicació que anar per França. Eren conscients que era molt difícil també que el Comitè Regional pogués fer arribar algú per fer conferències, però demanaren que si era possible els agradaria poder oferir-ne una al mes, ja que no tenien cap quiosc on es vengués la premsa llibertària, ni cap escola nocturna perquè no comptaven amb mestres ja que la majoria estaven

¹¹²⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 33 (CDMH)

¹¹²⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 34 (CDMH)

¹¹³⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 36 (CDMH)

¹¹³¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 24 (CDMH)

¹¹³² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 16 (CDMH)

¹¹³³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 21 (CDMH)

¹¹³⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 47 (CDMH)

¹¹³⁵ Acta del Ple de locals i comarcals del 30 de gener de 1937 i Circular nº19: "Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrada el 6 y 7 de marzo de 1937". Ambdós a Id. 32922 (AMMM)

mobilitzats¹¹³⁶. El Comitè Comarcal va tenir la seu a Vielha i el secretari en aquest moment era Telesfor López, que també havia estat secretari de les JJLL del túnel de Vielha en el moment de la seva constitució¹¹³⁷.

Federació Comarcal de JJLL de l'Anoia:

Segons les dades del Comitè Regional, aquesta federació estava formada per 10 delegacions i 358 afiliats¹¹³⁸, però només s'han aconseguit documentar les JJLL de Capellades, les JJLL de Vallbona, les JJLL de Prats de Noia (Prats del Rei) i les JJLL d'Igualada. Aquestes últimes van ser el veritable centre impulsor d'aquesta comarcal, ja que a més de ser les més antigues, van mantenir un alt grau d'activitat no només en aquesta ciutat, on organitzaren moltes activitats culturals i formatives a l'Ateneu Llibertari, vetllades de cinema al teatre¹¹³⁹ i van ser l'ànima del *Butlletí de la CNT-FAI Igualada*, sinó també fent mítings i conferències a pobles com Capellades, Orpí o Vallbona¹¹⁴⁰. La seu del Comitè Comarcal va estar situada també en aquesta ciutat, a la Rambla Pi i Margall 1, 1r pis, que és on també hi havia la redacció del *Butlletí*, que era l'òrgan comarcal de les organitzacions llibertàries de l'Anoia. La comarcal va donar molta importància a la propaganda, però també en un dels plens convocats el mes de febrer de 1937, l'ordre del dia proposava la necessitat de crear subcomitès comarcals i

¹¹³⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 24 (CDMH)

¹¹³⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 16 (CDMH) i PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 24 (CDMH).

¹¹³⁸ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹³⁹ A les anomenades vetllades de cinema selecte projectaren pel·lícules com: *Crimen y castigo*, *Extasí*, *Viva la libertad* de Renè Clair, i *Por la libertad*. També organitzaren un homenatge a Federico Garcia Lorca amb la representació per primera vegada a la ciutat de "Bodas de Sangre" a càrrec de la companyia E.Espinosa. *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.1, 1 gener 1937 i núm.3, any 1, 16 gener 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹¹⁴⁰ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.15, 10 d'abril 1937, núm.18, 1 de maig 1937, núm.22, 29 de maig 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

si era necessari crear grups de defensa juvenils¹¹⁴¹. El juny de 1937 el secretari de la comarcal era Ramón Pujadó, el vicesecretari Jaume Caselles i l'encarregada de la propaganda Enriqueta Solé, tots tres també components del Comitè Local de les JJLL d'Igualada, Pujadó i Caselles com a membres de la comissió de propaganda i Enriqueta Solé com a vocal¹¹⁴². L'activitat de la comarcal pel que fa a organitzar actes de propaganda va seguir com a mínim fins desembre de 1937, quan estava previst que Ramon Liarte anés a la ciutat a fer un míting al que finalment no es va presentar. Com escrivia el Comitè Comarcal al Regional, els havia semblat molt malament aquesta actitud perquè pel que explicaven havien invertit tots els seus ingressos a fer propaganda per aquest acte, que al no celebrar-se va provocar que la gent que hi havia anat marxés a casa enfadada i perdessin credibilitat¹¹⁴³. Com altres comarques, a finals de 1937 els problemes econòmics eren constants i cada vegada era més difícil fer propaganda, l'abril de 1938 després de fer una reunió amb totes les agrupacions llibertàries es va arribar a l'acord, que de la mateixa manera que s'havia format una secció de premsa en la que hi havia representants de JJLL, CNT i FAI, aquesta també s'ocupés de la difusió de la propaganda. Aquesta idea, però, tampoc va acabar de tirar endavant perquè es considerà que la propaganda comportava molta feina i calia una secció específica formada per representants de les diferents branques que se'n ocupessin¹¹⁴⁴.

¹¹⁴¹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.5, any 1, 30 gener 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹¹⁴² *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.25 de juny 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹¹⁴³ Com es queixaven a la carta era necessari que els membres del Comitè Regional estiguessin disposats a *"trabajar todas las horas que sea necesario para poder atender las comarcas y no estarse fuera de la secretaria de propaganda, en domingo a las 11: 30 de la mañana como hacéis vosotros"*. PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 30 (CDMH).

¹¹⁴⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 203 (CDMH).

Federació Comarcal del Pallars Jussà:

És una de les federacions de les que s'han localitzat menys dades, malgrat que el Comitè Regional hi comptabilitzava 7 delegacions i 370 afiliats¹¹⁴⁵, només s'han aconseguit documentar les JJLL de Tremp, tot i que en el llistat de JJLL confeccionat per López Santamaria també apareixen les JJLL de Salàs de Pallars i les JJLL de Puigverd¹¹⁴⁶, que devien pertànyer a aquesta comarcal. La seu del secretariat comarcal estigué situada a Tremp i a principis de desembre de 1937 el secretari era Josep Vidal¹¹⁴⁷.

Federació Comarcal de l'Alt Penedès, Federació Comarcal del Baix Penedès i Federació Comarcal del Garraf:

La primera constància documental que s'ha localitzat d'una comarcal en aquesta zona és de l'any 1933 quan ja existia l'anomenada Federació Intercomarcal de JJLL de l'Alt i el Baix Penedès¹¹⁴⁸. Pel que s'ha deduït de la documentació, aquesta agrupava a les delegacions de joves llibertaris de les comarques de l'Alt i el Baix Penedès i de la comarca del Garraf, i editava un setmanari anomenat "*Vida Nueva*" des de Vilanova i la Geltrú. Tot i que el juny de 1935 un militant d'aquestes comarques es queixava que la Intercomarcal no hagués estat representada en el 2n Congrés de les JJLL de Catalunya i que malgrat continuar les relacions entre tots ja no eren el d'abans¹¹⁴⁹, sembla que la federació va seguir activa fins abans del cop d'estat de juliol de 1936. Un cop passats els primers dies de confusió, la Intercomarcal es tornà a activar i convocà un ple el 8 d'agost de 1936 al local del les JJLL de Vilafranca del

¹¹⁴⁵ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁴⁶ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

¹¹⁴⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 14 (CDMH).

¹¹⁴⁸ Tierra y Libertad 24/11/1933. Año IV, núm 143 (CEDALL)

¹¹⁴⁹ Tierra y Libertad 21/6/1935. Año VI, núm 9 (CEDALL)

Penedès¹¹⁵⁰. Pel que sembla aquests primers mesos de la guerra les tres comarques seguien actuant de manera conjunta, potser perquè no hi havia prou grups de JJLL a la zona com per constituir comarcals per separat. Així a principis de setembre de 1936 la Intercomarcal anunciava la reaparició de *Vida Nueva*, que seguí com a òrgan de premsa de les JJLL de l'Alt i Baix Penedès i portaveu de la CNT-FAI de Vilanova, ciutat on continuà també la seva redacció¹¹⁵¹, i al míting que les JJLL de Catalunya celebraren a l'Olímpia el 27 de setembre de 1936, també va intervenir Ricardo Mestres com a representant de les joventuts d'aquestes comarques¹¹⁵². Aquells dies també es va celebrar algun míting a Vilafranca en el que, a més del mateix Ricardo Mestres, també va intervenir Federica Montseny¹¹⁵³. Per tant les dades que apareixen a l'estadística del moviment llibertari juvenil d'abril de 1937¹¹⁵⁴, en les que no apareix la comarcal del Garraf i es diferencia a la de l'Alt Penedès, de la que només comptabilitzen 1 delegació, de la del Baix Penedès, amb 4 delegacions, a la pràctica difícilment devia funcionar, tot i que a la documentació també s'hagi localitzat un Comitè Comarcal de l'Alt Penedès, situat l'agost de 1937 al carrer Marc Mir número 1, 1r, 1ª, de Sant Sadurní d'Anoia¹¹⁵⁵, un Comitè Comarcal del Garraf, situat a Vilanova i la Geltrú, que com a mínim envià un delegat a una de les reunions de la 3ª zona celebrada a Tarragona possiblement el 1938¹¹⁵⁶, després d'un ple a el Vendrell, on López Santamaria també situa un Comitè Comarcal que devia ser el corresponent al Baix Penedès¹¹⁵⁷. Pel que fa al número de

¹¹⁵⁰ Solidaridad Obrera 7/8/1936. Año VII

¹¹⁵¹ *Solidaridad Obrera*, 8/9/1936. Año VII (CEDALL)

¹¹⁵² *Tierra y Libertad*, 1/10/1936. Nueva época, núm. 37 (CEDALL)

¹¹⁵³ *La Vanguardia*, núm. 22.628, any LV, 22 setembre 1936.

¹¹⁵⁴ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁵⁵ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 135 (CDMH).

¹¹⁵⁶ PS-MADRID, Carpeta.28, leg.231, expediente.12 (CDMH).

¹¹⁵⁷ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

delegacions localitzades, a l'Alt Penedès a més de la delegació de Sant Sadurní de Noia, també s'han documentat les JJLL de Vilafranca del Penedès i les JJLL de Castellví de la Marca. Del Baix Penedès les JJLL de el Vendrell i les JJLL de Calafell, i del Garraf les JJLL de Vilanova i la Geltrú i les JJLL de Sitges.

Federació Comarcal de JJLL de l'Urgell:

Segons el Comitè Regional aquesta comarcal tenia 12 delegacions i 230 afiliats¹¹⁵⁸, però només s'han aconseguit documentar a més de les JJLL de Tàrraga, on devia estar la seu del Comitè Comarcal, les JJLL de Bellpuig, les JJLL de Castellserà i les JJLL de la Plana del Riucorb (Sant Martí de Riucorb). Segons una carta de les JJLL de Tàrraga al Comitè Regional, podien vendre exemplars de *Ruta* a Omells de Nogaya, Nalec, Vallbona de Llibertada, Verdú, Monclar i Ciutadilla¹¹⁵⁹, tot i que no s'ha confirmat que en aquests pobles també hi haguessin grups de joves llibertaris organitzats.

Federació Comarcal de les JJLL de Gadesa/Terra Alta:

A l'estadística del Comitè Regional d'abril de 1937 no apareixia cap dada sobre aquesta federació més enllà del nom¹¹⁶⁰, però s'han aconseguit documentar en aquesta comarca les JJLL de Batea, les JJLL de Pinell de Brai i les JJLL de Gadesa, on es localitzà la seu del Comitè Comarcal. Pel que es dedueix de la carta que J. Navarrete va enviar al Comitè Regional a finals de gener de 1937, en aquesta comarca malgrat haver-hi algunes joventuts organitzades ja en aquells moments, desconeixien

¹¹⁵⁸ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁵⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 7 (CDMH).

¹¹⁶⁰ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

l'estructuració i aspiracions de l'organització, cosa que provocava que hi hagués un ambient una mica "xulesc", i semblava que els altres joves de la zona li havien confessat que no hi havia ningú amb capacitat per reorganitzar-les. Navarrete, que lluitava al front d'Aragó i estava a Gandesa per motius de salut, demanava al Comitè Regional que li enviessin els darrers acords dels congressos per ajudar en la tasca de reorganització de les JJLL existents i creació de noves en els pobles on no n'hi havia¹¹⁶¹. Possiblement la comarcal es formà pocs mesos després i aquest deu ser el motiu que no apareguessin dades dels pobles que la formaven o el número de militants l'abril de 1937. Durant el mes de juliol el Comitè Comarcal estava ja plenament operatiu, però no podia enviar delegats als congressos de JJLL a causa de la repressió que hi hagué a la comarca després dels Fets de Maig, que va comportar que desapareguessin moltes delegacions que foren segellades per la policia¹¹⁶². El mes de desembre de 1937, a més, la secretària del Comitè Comarcal, Mary Agulló, es queixava dels problemes econòmics i reconeixia que no tenien prou capacitat per poder fer propaganda, obrir un quiosc per vendre premsa llibertària, o ajudar a la formació de JJLL als pobles sense l'ajuda del Comitè Regional. Comptaven amb una escola que els havien clausurat i que esperaven tornar a obrir per fer classes nocturnes amb l'ajuda d'un dels joves llibertaris que no era mestre, però tenia capacitat per ensenyar, però demanaven si era possible que hi anessin conferenciant de Barcelona un cop a la setmana¹¹⁶³. El gener de 1938 Mary Agulló seguia com a secretària de la comarcal¹¹⁶⁴ i possiblement també el mes de març, quan arribà un paquet amb pasquins de part de la comarcal a les JJLL de Gandesa, que va provocar la detenció de dos dels seus militants, Elisa Llop i

¹¹⁶¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 10 i 11 (CDMH).

¹¹⁶² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 120 (CDMH).

¹¹⁶³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 157 (CDMH).

¹¹⁶⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 192 (CDMH).

Eduardo Díaz. Tomàs Fornos, secretari de les JJLL de Gandesa, es queixà al Comitè Regional, acusant-lo de voler-los perjudicar i demanant ajuda material i judicial pels dos militants empresonats¹¹⁶⁵.

Federació Comarcal de JJLL d'Osona:

S'han documentat en aquesta comarca set agrupacions de joves llibertaris, les JJLL de Torelló, que hi ha el dubte si van pertànyer a aquesta federació o a la del Ripollès com ja s'ha exposat, les JJLL d'Espinelves, les JJLL de Tona, les JJLL de Centelles, les JJLL de Taradell, les JJLL de Vic, les JJLL de Manlleu i les JJLL de Roda de Ter, però segons les dades del Comitè Regional hi havia dues agrupacions més que no han estat localitzades¹¹⁶⁶. Una d'elles podria ser la d'Olost del Lluçanès, on es va celebrar un míting comarcal l'11 d'abril de 1937 i que també apareix al llistat de López Santamaria, però a banda d'aquestes informacions no s'ha pogut confirmar que aquest poble arribés a constituir un grup de JJLL¹¹⁶⁷. El número total d'afiliats, també segons el recompte de la Regional, era de 374, dada que no s'ha pogut contrastar per no disposar de documentació suficient de cada una de les agrupacions. La seu del Comitè Comarcal el març de 1937, estava situada a la Plaça de la Constitució 1, 2n, 1ª de Roda de Ter i el secretari era R. Pararera¹¹⁶⁸. Revisant la correspondència de la comarcal amb el Comitè Regional, sembla que el mes de març i abril de 1937 hi hagué un increment en les joventuts de la comarca pel que fa al número de joves afiliats a les agrupacions que ja existien i per la fundació de noves delegacions, com les JJLL de Tona

¹¹⁶⁵ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc.69 (CDMH).

¹¹⁶⁶ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁶⁷ *La Vanguardia*, núm. 22.801, any LVI, 11 d'abril 1937. López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Uclay da Cal.

¹¹⁶⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 53-56 (CDMH).

que es va constituir el 22 de març amb 11 afiliats¹¹⁶⁹. També durant aquells mesos es reorganitzaren altres grups com les JJLL d'Espinelves. Segons explicava la comarcal, els havia arribat una carta notificant que en aquest poble hi havia un membre de les JJLL, Jose Maimó, que era un emboscat que abans de la guerra pertanyia a un partit de dretes, el van fer anar a la seu de Roda Ter i un cop allà el van desarmar, li van retirar el carnet de les JJLL i el van portar a Vic perquè l'empresonessin. Segons exposava el Comitè Comarcal també es van retirar els carnets als altres components de les JJLL d'Espinelves¹¹⁷⁰ i es va encarregar a la família de Salvador Seguí que seleccionés a joves per formar una nova joventut. A finals de març en un ple comarcal es decidí deixar en llibertat a Maimó, però es demanà al Comitè Regional si podia influir perquè l'enviessin al front per poder-lo tenir allà sota vigilància aprofitant que estaven cridant quintes i que aquest noi tenia l'edat per incorporar-se a l'exèrcit. A més es va decidir publicar a *Solidaridad Obrera* la informació referent a aquest cas perquè no pogués tornar a entrar a cap altra joventut¹¹⁷¹. El Comitè Regional els va contestar que no calia exercir cap influència perquè era obligatori mobilitzar-lo, doncs tenia 22 anys, però que també publicarien la informació a *Ruta*. La notícia també va aparèixer en alguna publicació comarcal com a *¡Humanismo!* de Ripoll¹¹⁷².

Federació Comarcal de JJLL del Baix Camp:

Malgrat constar a l'estadística del moviment juvenil llibertari l'existència d'aquesta comarcal, que segons s'especificava en aquest document tenia 10

¹¹⁶⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 37 (CDMH).

¹¹⁷⁰ Teresa Muntaner, vídua de Salvador Seguí, i la seva família estaven a la població perquè era companya d'Agustí Castellà Trulls, comissari polític d'Espinelves i Riudarenes durant la guerra.

¹¹⁷¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 53-56 (CDMH).

¹¹⁷² *¡Humanismo!*. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 2. Núm. 28, Ripoll 10 d'abril 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

delegacions i 795 afiliats¹¹⁷³, no s'han localitzat grups de JJLL en aquesta comarca, a banda de les JJLL de Reus. Tampoc s'ha aconseguit documentar cap més referència de la comarcal més enllà de la seva presència a alguns plens de locals i comarcals, com en el de finals de gener de 1937 o al del 16 de setembre d'aquest mateix any¹¹⁷⁴. Les JJLL de Reus funcionaven com a mínim des de 1934 i en aquesta ciutat s'havia celebrat algun ple provincial, com el que es celebrà a finals de setembre de 1936, en el que es decidí organitzar algunes comarcals i reactivar la creació de JJLL¹¹⁷⁵, per tant és molt possible que com consta a les dades del Comitè Regional hi haguessin aquests grups de joventuts a la comarca tot i que de moment no s'hagin pogut referenciar.

Federació Comarcal de JJLL del Baix Ebre:

En el cens del Comitè Regional constava que aquesta federació tenia 20 delegacions organitzades i 904 afiliats¹¹⁷⁶, però tan sols s'han localitzat 8 agrupacions: les JJLL de la Sénia, les JJLL de la Galera, les JJLL d'Ametlla, les JJLL de la Cava, les JJLL de Tortosa, les JJLL d'Amposta, les JJLL d'Enveja (Sant Jaume d'Enveja) i les JJLL de Ràpita de los Alfaques (Sant Carles de la Ràpita). Tot i que algunes localitats en les seves actes de constitució possessin com a referència Tortosa, tot sembla indicar que el secretariat de la comarcal, com a mínim a finals de novembre de 1937, estava situat a Amposta i en aquell moment el secretari era Jacinto Ferré¹¹⁷⁷. Segons la correspondència que s'ha revisat, el comportament d'aquesta comarcal va ser denunciat per les JJLL de la Cava al Comitè Regional, perquè l'antic secretari i el tresorer d'aquestes joventuts, havien posat a l'agrupació en col·laboració amb ERC i Unió de Rabassaires d'aquest poble per combatre les normes i consignes de la CNT i al ser informat el Comitè Comarcal per militants confederals, aquest no

¹¹⁷³ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁷⁴ "Acta del Pleno de locales y comarcas", 30/1/1937. Id. 32922 (AMMM) i "Acta del Pleno de locales y comarcas de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre" PS-Barcelona, 239 (CDMH).

¹¹⁷⁵ *Solidaridad Obrera*, 1/10/1936. Año VII (CEDALL).

¹¹⁷⁶ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁷⁷ PS-MADRID,453,15 (CDMH)

havia fet res per solucionar-ho i havia donat a entendre que es podia ser de les JJLL sense pertànyer o estar afiliat a la CNT¹¹⁷⁸. Desconeixem si aquest conflicte va fer que aquest comitè rebés alguna mena de sanció per part de la Regional de JJLL.

Federació Comarcal de JJLL del Segrià:

Tot i que en el registre del Comitè Regional només constés que en aquesta comarcal hi havia dues delegacions i 120 afiliats,¹¹⁷⁹ s'han localitzat més de dos agrupacions de JJLL que podien haver format part d'aquesta comarcal, com les JJLL d'Alfarràs, les JJLL d'Albatàrrec, les JJLL d'Alguaire, les JJLL de Serós i les JJLL de Lleida. Com s'explicava en una article publicat a *Acracia* el juliol de 1937¹¹⁸⁰, abans de la guerra no hi havia un moviment amb personalitat pròpia en aquestes comarques, que era escàs també a Lleida ciutat, tot i que les agrupacions de joves llibertaris d'algunes localitats com Serós o Alguaire havien destacat en alguns congressos. Segons s'exposava, les causes d'aquesta poca activitat havien estat: les dificultats de la clandestinitat, la falta de mitjans per poder fer una bona propaganda i la poca consciència de classe dels joves de la zona. Després del 19 de juliol, però, explicaven que els antics militants de les JJLL havien convocat un ple comarcal al que havien assistit diversos pobles de la comarca i també Alfredo Martínez del Comitè Regional. En aquest ple i altres de posteriors, es va fixar l'estructura que haurien de tenir les JJLL i es va decidir incautar un local que és on es situà també la delegació local de les JJLL de Lleida, a la plaça Noguera número 6. En aquest espai s'intentà organitzar una escola racionalista per la que fins i tot es va encarregar l'edició de fitxes d'estudi, una

¹¹⁷⁸ PS-MADRID,CAR.28,LEG.231,EXP.10 (CDMH)

¹¹⁷⁹ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹¹⁸⁰ *Acracia*. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida número 307. Año II. Epoca II. Lunes 19 de julio de 1937. Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida.

biblioteca, hi havia el projecte d'instal·lar una biblioteca infantil, hi havia professors de música que diàriament oferien classes de solfeig i perfeccionament, van habilitar un gimnàs amb dutxes i a principis de juliol de 1937 s'hi va inaugurar una piscina, que segons deia el reportatge era freqüentada per molts joves. Com s'especificava també en aquest article, eren molts els joves que demanaven ingressar en aquestes joventuts, que el gener de 1938 declaraven que eren 500¹¹⁸¹, i encara que sempre haguessin dit que *"preferimos ser pocos y buenos a muchos y mediocres. Si hay posibilidades de que seamos muchos y buenos también lo aceptamos"*¹¹⁸².

El reportatge també explicava com les JJLL de Lleida havien fet actes de propaganda a molts pobles de la comarca on hi havien constituït grups de JJLL, que a la llarga van haver d'organitzar-se en la comarcal del Segrià, que segons les seves dades agrupava 44 pobles i un total de 1700 afiliats¹¹⁸³, malgrat que aquesta xifra no es correspon ni amb les dades de la regional ni amb les que s'han trobat de JJLL organitzades en aquesta zona. Com havia passat a altres comarcals, aquesta també es va veure afectada per la mobilització militar i per la proximitat al front, que a finals de març de 1938 implicà que el Comitè Local de les JJLL de Lleida, compost pel secretari Angel Nasarre, el secretari de cultura general Antonio Téllez i el secretari de propaganda i membre del Comitè Comarcal Joan Guitart, tinguessin que marxar de la ciutat i instal·lar-se a Tremp, on tenien una relació constant amb les JJLL locals, i des d'on van escriure al Comitè Regional per comunicar-los que havien cremat les llistes

¹¹⁸¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 177 (CDMH).

¹¹⁸² *Acracia. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida* número 307. Año II. Época II. Lunes 19 de julio de 1937. Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida. Com també s'explicava en aquest número d'*Acracia*, les JJLL de Lleida editaren un fulletó, *Interpretación anarquista de la revolución*, basat en el curs de conferències a càrrec de José Peirats, Felix Lorenzo Páramo, Doctor Sola Pampols i Jose Alberola que s'havia fet a la ciutat.

¹¹⁸³ Ídem.

d'afiliats i els segells, però que si algú es podia desplaçar a Lleida per recuperar la biblioteca que ho fes¹¹⁸⁴.

Federació Comarcal de les JLL de les Garrigues:

Segons s'anunciava a *Ruta*, aquesta federació i el seu Comitè Comarcal no van quedar constituïts fins a finals de febrer de 1937¹¹⁸⁵. Les dades de la Regional assenyalaven que tenia 5 delegacions i 224 afiliats¹¹⁸⁶, però només s'han localitzat 4 grups de JLL en aquesta comarca: les JLL de Belianes, les JLL de Vinaixa, les JLL de la Granadella i les JLL de les Borges Blanques, que és on es fixà la seu del Comitè Comarcal.

Federació Comarcal de JLL de la Noguera:

Aquesta federació no apareix al cens del moviment juvenil llibertari elaborat l'abril de 1937 perquè es va formar posteriorment i possiblement va ser la darrera comarcal que es constituí en aquest període. Al març de 1937 ja existien les JLL de Balaguer que acabaren esdevenint la ciutat on es situà la seu del Comitè Comarcal. En aquells moments es queixaven al Comitè Regional que no els arribaven els carnets de l'organització per l'agrupació local i que era difícil que poguessin fer una bona tasca en la seva comarca on hi havia molt poc moviment llibertari si la Regional no complia amb el que li pertocava. Pel que sembla hi havia crítiques entre els joves del poble que no entenien com una organització que presumia de ser la més avançada, no aconseguia fer carnets pels seus afiliats. Els membres del Comitè Local reconeixien que aquestes

¹¹⁸⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 195 (CDMH).

¹¹⁸⁵ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 20. 25/2/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

¹¹⁸⁶ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JLL de Catalunya, abril 1937. Id. 32922 (AMMM).

reflexions eren de persones amb poca consciència ideològica, però demanaven que els fessin arribar el més aviat possible els carnets, perquè coneixent com eren els joves de Lleida seria una bona manera d'atraure'ls¹¹⁸⁷. El Comitè Regional els contestà que els havien de demanar al Comitè Comarcal i que si aquest no estava constituït que l'organitzessin. Pocs mesos després, la comarcal de la Noguera es posava en contacte amb la Regional per informar que el 15 d'agost de 1937 s'havia constituït el Comitè Comarcal. Com explicava a l'escrit el seu secretari A. Serra, el ple no va tenir *"el calor que hubiera podido tener, pero hay que tener en cuenta que esta comarca siempre ha estado olvidada por vosotros y al no tener nosotros contacto con vosotros no hemos podido desempeñar la labor que hubiéramos querido. Tenemos que darnos cuenta compañeros que si sois vosotros los primeros en dejarnos aislados, como hasta ahora habéis hecho y a pesar del mucho empeño que pongamos por nuestra parte, las Juventudes de esta comarca no aumentaran, más bien al contrario irán decayendo como lo están haciendo ahora"*¹¹⁸⁸. No sabem del cert quantes agrupacions van arribar a compondre finalment aquesta federació ja que, a banda de les JJLL de Balaguer, només s'ha localitzat a les JJLL d'Albesa, però la seva tardana formació possiblement en va fer difícil el desplegament.

Federació Comarcal de la Segarra:

Aquesta federació tampoc constava a l'estadística del moviment juvenil llibertari, però s'ha localitzat una carta d'aquesta comarcal del mes de gener de 1938, pel que és possible que igual que la de La Noguera s'organitzés més tard. En tenim molt poques dades i a banda de les JJLL de Cervera, no s'han localitzat altres grups de

¹¹⁸⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 39-40 (CDMH).

¹¹⁸⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 134 (CDMH).

JJLL que en formessin part, malgrat que aquestes joventuts manifestessin l'agost de 1936 en el Ple de Locals i Comarcals que estaven en relació amb pobles com Guixera, Sant Guim o Agramunt. El secretariat de la comarcal va estar situat a Cervera i el secretari va ser J. Jové¹¹⁸⁹.

Més enllà de les comarques:

Com s'ha descrit en aquest apartat, les JJLL de Catalunya van realitzar una expansió territorial que va cobrir la major part de comarques de l'època, creixent a partir dels nuclis originaris anteriors a la guerra i formant-ne de nous gràcies al dinamisme d'alguns Comitès Comarcals i les localitats més actives. S'han trobat diversos exemples de joventuts que foren formades per les comarcals en actes de propaganda, com mítings o xerrades, aprofitant que a la localitat que es visitava hi havia simpatitzants de l'organització, com va ser el cas per exemple de les JJLL de Puig Alt de Ter que es constituïren després d'un míting d'un representant del Comitè Comarcal de Ripoll, o les JJLL de Lleida que, com s'ha exposat anteriorment, també es preocuparen de fer arribar als pobles que no estaven organitzats els ideals dels joves llibertaris. El desembre de 1937 des de la Secretaria de Propaganda del Comitè Comarcal del Maresme, també s'indicà a les delegacions que notifiqessin si coneixien algun poble proper on es poguessin organitzar JJLL i en cas afirmatiu que parlessin amb la CNT del poble en qüestió per concertar una trobada amb el Comitè Comarcal¹¹⁹⁰. Aquesta iniciativa d'utilitzar delegacions ja creades per organitzar-ne d'altres als pobles propers, ja s'havia intentat posar en pràctica uns mesos abans a la federació del Maresme, com demostra una circular que el Comitè Comarcal envià als joves llibertaris

¹¹⁸⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 176 (CDMH).

¹¹⁹⁰ *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.2, 4/12/1937. Id. 22457 (AMMM).

de Malgrat en la que els hi proposava que anessin a veure “quin ambient es respirava” a Palafolls, si hi havia gent que seguís les idees de l’organització, i si hi havia algun company jove que pogués encarregar-se d’organitzar les joventuts en aquest poble. Com s’especificava a la circular, aquest primer contacte bàsicament era per “assegurar el terreny” als delegats del Comitè Comarcal que anessin a la població¹¹⁹¹. Com hem vist, però, no sempre el Comitè Regional o els mateixos comitès comarcals, van poder respondre al volum de feina que suposava mantenir una infraestructura territorial d’aquestes característiques. Tot i que el Comitè Regional, mantingués una correspondència activa amb la majoria de comarcals i poblacions, es consultessin moltes de les decisions que es prenen en els plens i moltes locals responguessin a aquests requeriments constants, en temps de guerra l’estructura federal cada cop era més difícil de gestionar per un Comitè Regional que també patia la mobilització dels seus membres, la falta de personal, els problemes econòmics i en algun moment determinat el boicot de la CNT i la FAI. Com es denunciava des de *Ruta* el juny de 1937, “*el centralismo es a veces una imposición des de abajo. El fracaso del federalismo por negligencia de los camaradas que tienen a su disposición cargos de responsabilidad es frecuente*”¹¹⁹². Segons l’autor d’aquest escrit tant culpable era de la mala gestió de l’organització el Comitè Comarcal que no responia les preguntes que se li feien, com el Comitè Regional quan trigava a resoldre les consultes de les locals o les comarcals. Tampoc era possible un bon funcionament federal si la gent no era prou responsable per llegir les ordres del dia abans d’anar a les reunions, es perdia temps en discussions inútils, o les agrupacions locals es sentien poc recolzades en els actes que es

¹¹⁹¹ Circular del Comité Comarcal de les JJLL del Maresme, 13/4/1937. Id. 22457 (AMMM).

¹¹⁹² *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 34. 10, juny/1937. . CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

celebraven. En conclusió aquest militant es queixava que *“un comité que no cuente con la realidad tangible de la base es una entelequia”*¹¹⁹³.

Però la Regional Catalana, malgrat les dificultats de funcionament, no és limitada a l'expansió de la xarxa comarcal, també intentà crear una unió més estreta amb les regionals més properes. En el 6è punt de l'ordre del dia de la convocatòria de la reunió plenària de comarcals del 27 de setembre de 1936, proposava si *“se cree conveniente la creación de un comité de relación y enlace entre las regionales de Cataluña, Aragón y Levante”* i en el 7è punt: *“¿Pueden las Baleares integrarse a este Comité Regional como una provincial más?”*¹¹⁹⁴. Com s'explicava a la circular, en totes aquestes zones hi havia un clar predomini confederal, per aquest motiu el Comitè Regional considerava important que hi hagués més relació i coordinació per tal d'organitzar més bé la propaganda als fronts i als pobles conquerits al feixisme, per organitzar grups de JJLL a tot arreu on es pogués, i altres feines que es consideressin. Pel que fa a les Balears, s'exposava que abans de la guerra els militants de les illes ja havien plantejat la conveniència d'integrar-se a la Regional Catalana i els havien tornat a fer arribar la petició al iniciar-se el conflicte. Malgrat que la Regional Catalana com hem vist signà acords amb la Regional d'Aragó per clarificar la pertinença de les JJLL del front i també col·laborà amb la Regional de València, no s'han localitzat proves que el comitè d'enllaç i coordinació que volia crear la Regional acabés posant-se en funcionament d'una manera efectiva. La incorporació de les Balears tampoc està clar que s'arribés a produir. Com assenyala Sandra Souto, el maig de 1937 el Comitè Insular de les JJLL de

¹¹⁹³ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año II, núm. 34. 10, juny/1937. . CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

¹¹⁹⁴ Circular n°5 del Comitè Regional de las JJLL de Cataluña. Id. 32922 (AMMM)

Menorca va tornar a demanar al Comitè Regional de Catalunya integrar-se com una comarcal més¹¹⁹⁵, però no s'ha localitzat cap evidència que finalment els joves llibertaris menorquins participessin en els plens de locals i comarcals posteriors ni intercanviessin més correspondència amb el Comitè Regional com sí que feien la resta de comarcals.

Les JJLL del front d'Aragó:

A banda de totes les comarcals esmentades i dels intents per coordinar-se amb altres regionals, aquestes joventuts foren determinants per la Regional catalana. Des dels primers mesos que els joves voluntaris llibertaris van arribar al front d'Aragó es començaren a formar grups de JJLL en les diferents centúries. En alguns casos aquestes agrupacions es crearen de manera espontània, promoguts per militants de l'organització que van veure lògic reorganitzar-se en el nou escenari, més si tenim en compte que era habitual que marxessin junts joves que pertanyien a unes mateixes JJLL a la rereguarda. Aquests militants reproduïren al front les activitats que ja portaven a terme en els seus pobles o barris perquè, com s'ha exposat en els apartats anteriors, per la majoria pertànyer a les JJLL no era tan sols estar afiliat a una organització sinó un estil de vida que incloïa, a més de formar-se, difondre sempre que es pogués el missatge revolucionari. Aquestes noves delegacions de JJLL, que sobretot a partir de gener de 1937 es començaren a formar al front i a pobles propers a aquest, van mantenir correspondència amb el Comitè Regional de manera habitual per informar de la seva constitució i demanar carnets, llibres, propaganda i orientacions. Així durant aquells mesos notificaren la seva formació, entre d'altres, les JJLL de la

¹¹⁹⁵ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española.*

comarca de Sástago, com va anunciar Alfonso González del Comitè d'Informació i Propaganda de la Zona columna Hilario Zamora¹¹⁹⁶, les JJLL d'Osera¹¹⁹⁷, les JJLL de la columna Durruti, que en una assemblea van acordar com havien d'estructurar-se i que pagarien 1 pesseta cada 15 dies als comitès regionals de Catalunya, Aragó, Rioja i Navarra¹¹⁹⁸, a més de demanar que des de *Ruta* es fes una crida perquè els joves de JJLL s'organitzessin i així ells poder constituir agrupacions més fàcilment. Al cap de poc temps es formaren les JJLL del Grup Internacional¹¹⁹⁹, les JJLL de la centúria 11, "grupo Aragon"¹²⁰⁰ i les JJLL de la centúria 50, grup 4¹²⁰¹, totes de la columna Durruti, possiblement perquè la gran presència de joves llibertaris els obligà a crear subgrups per ser més efectius. El febrer de 1937 s'estava intentant organitzar unes JJLL a la columna "Roja y Negra"¹²⁰², Miquel Sangrà informava de la constitució de les JJLL de la 2ª bateria d'artilleria pesada del 15'5¹²⁰³, es formaren les JJLL de la divisió Lluís Juvert, 1ª brigada, 1r regiment, 9è batalló, 1ª companyia d'Azaila¹²⁰⁴, i també el "Grupo Juvenil Libertario" de les bateries Sacco y Vanzetti de la columna "Tierra y Libertad"¹²⁰⁵, que es van adherir a la FL de JJLL de Barcelona, segurament perquè la majoria dels seus components eren d'aquesta federació. En centúries destinades a la costa catalana i

¹¹⁹⁶ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 14-15 (CDMH).

¹¹⁹⁷ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 18-19 (CDMH).

¹¹⁹⁸ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 44-45 (CDMH).

¹¹⁹⁹ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 92-93 (CDMH).

¹²⁰⁰ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 94-95 (CDMH).

¹²⁰¹ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 154 (CDMH).

¹²⁰² PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 88-89 (CDMH).

¹²⁰³ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 144 (CDMH).

¹²⁰⁴ El Comitè d'aquestes JJLL estava format per Francesc Puig Claret, Andrés Haro Marin, Jose Morato Rodríguez, Baltasar García Parra y Jaime Ruidor Novell. I els seus components eren: Vicente Bantolra Calveras, Domingo Rodríguez Machado, Bartolomé Roig Bonet, Ramon Campan Garcia, Serafí Marginet Simon, Miquel Marin Campos, Antonio Gros Sancho, Ramon Coma Oliveras, Jose Bonet Cornet, Luis Magem Gonfa?, Luis Noeda Martínez, Luis Guitart Farrás, Isidro Cadena Macià, Jose Coma, Santacreu, Baltasar Garcia Parra, Andrés Molina Escamer, Gonzalo Garcia Margalló, Manuel Martínez Soriano, Miguel Garcia Pérez, Francisco Asensio Marques, Jose Ruiz Garcia, Jose Clemente Mellado, Antonio Magolla Chintubi, Luis Berdejo Portal, Juan Toro Anguita, Pedro Fernández García. PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 148 (CDMH).

¹²⁰⁵ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 152 (CDMH).

altres posicions de defensa, també es constituïren agrupacions de joves llibertaris, com va ser el cas de les JJLL de la Centúria Ferrer i Guàrdia destinada a prop de l'Escala, i que com ja s'ha explicat a l'apartat anterior, es va adherir a les joventuts d'aquest poble¹²⁰⁶. Així que semblava que arreu els voluntaris del front intentaven organitzar-se malgrat les dificultats dels combats.

A banda dels militants que van prendre la iniciativa per organitzar aquestes JJLL, també cal destacar el paper que va jugar el Comitè Regional en la constitució d'alguns grups. L'oficina de propaganda del Comitè es va preocupar de fer arribar al front exemplars gratuïts de *Ruta*, altres publicacions llibertàries i llibres sempre que va poder. Els enviava a militants de les JJLL que s'encarregaven de repartir-los en el seu sector, però pel que es pot deduir de la correspondència, aquests "encarregats" no sempre eren persones que haguessin demanat prèviament les publicacions. Alguns militants o simpatitzants de les JJLL, van rebre paquets de propaganda i publicacions del Comitè Regional sense haver establert cap contacte previ abans, com va ser el cas de Juan Azorín, que va enviar una carta d'agraïment preguntant si calia pagar alguna cosa¹²⁰⁷, Frederic Brunet, militant de les JJLL de Navarcles, que també va enviar un agraïment al Comitè Regional demanant més exemplars i oferint-se a ser l'encarregat de rebre des d'aquell moment els paquets i repartir-los¹²⁰⁸, o Miquel Vial, de la columna Durruti, que des de Farlete també donà les gràcies però preguntà a la Regional perquè li havia arribat a ell el paquet si no el coneixien de res¹²⁰⁹. El Comitè Regional va respondre en tots els casos que fessin la màxima difusió del material que

¹²⁰⁶ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 66 (CDMH).

¹²⁰⁷ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 16 i 17 (CDMH).

¹²⁰⁸ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 20 i 21 (CDMH).

¹²⁰⁹ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 22 i 23 (CDMH).

els hi enviaven i a Miquel Vial que no li havia d'estranyar que li hagués arribat, perquè les ramificacions del moviment juvenil eren molt extenses i qualsevol company els podia haver proporcionat la seva adreça que *“hemos aprovechado para proporcionarte el alimento espiritual que consideramos representa nuestra propaganda”*¹²¹⁰. Amb alguns d'aquests paquets de propaganda “sorpresa”, el Comitè Regional també va adjuntar una circular animant a aquests joves, que havien estat components o simpatitzants de JJLL a la rereguarda, a organitzar grups en un intent per augmentar la presència de l'organització al front d'Aragó. En el Ple Regional de Comarcals celebrat el 30 de gener de 1937, la valoració de l'organització de grups als diferents fronts va ser molt positiva i es considerà que s'havia aconseguit engrandir les JJLL fins a convertir-les en el baluard de la revolució¹²¹¹. El problema, però, va sorgir quan el número de delegacions al front va créixer tant que es van començar a plantejar dubtes de com s'organitzava tota aquella nova estructura i de qui havien de dependre orgànicament aquestes noves joventuts.

Per intentar solucionar aquestes qüestions el Comitè Regional de Catalunya i el d'Aragó, arribaren a uns acords que van enviar a les joventuts del front en una circular a finals de febrer de 1937. En aquest escrit s'especificava que cada companyia, centúria abans de la militarització, només havia de tenir un grup de JJLL que fos el més nombrós possible, que hauria d'establir les seves relacions internes amb els diferents batallons de la manera que considerés més convenient. Cada una d'aquestes agrupacions, havia de tenir un secretari per poder relacionar-se directament amb els Comitès Regionals de Catalunya i Aragó segons el tema a tractar seguint la següent

¹²¹⁰ PS-MADRID, Carpeta 28, leg. 231, exped. 3, doc. 22 i 23 (CDMH).

¹²¹¹ Circular núm. 16 del Comité Regional de JJLL de Cataluña: “Pleno Regional de Comarcas del 30 de enero de 1937”. Id. 32922 (AMMM).

estructuració: en relació als temes de propaganda, en tot el que aquests comportaven, es posarien en contacte amb el Comitè Regional de Catalunya, i per la relació orgànica, contestar circulars, informar de les activitats que desenvolupessin als pobles... ho havien de notificar al Comitè Regional d'Aragó. Les estadístiques i les altes o baixes dels afiliats, s'havien de notificar a les dues regionals, i la cotització, malgrat poder ser voluntària, havia de ser setmanal i anar destinada en un 50% al Comitè Regional d'Aragó i l'altre 50% per les necessitats culturals i activitats del grup. S'havia decidit aquesta gestió de les quotes perquè la Regional d'Aragó tenia una situació molt més precària que la catalana. Pel que fa a les reunions, es demanava que es realitzessin de manera aïllada per no entorpir les operacions militars i que les discussions sobre aspectes tècnics de la guerra, s'haurien de desenvolupar amb la màxima reserva. També s'especificava que els problemes greus que poguessin sorgir, s'havien d'exposar sempre als comitès regionals i no als comandaments militars respectius per donar una sensació de disciplina, alhora que es demanava limitar al màxim la relació amb els altres grups juvenils del front, per no crear una complicació burocràtica que impossibilités les activitats bèl·liques. La carta acabava desitjant que tot el que s'havia decidit comptés amb l'aprovació dels companys del front i estava signada pel secretari del Comitè Regional d'Aragó, Manuel López, i pel del Comitè Regional de Catalunya, Fidel Miró¹²¹².

El mes d'abril es publicava a *Ruta* un article de Delso de Miguel en el que, a més de tornar a explicar l'estructuració sorgida d'aquest acord, es destacava que a tots els sectors del front, existien grups de JJLL, alguns amb més de 120 afiliats, que

¹²¹² "Acuerdos del Comité Regional de JJLL de Cataluña y el Comité Regional de JJLL de Aragón". Id. 32922, doc. 141-142 (AMMM).

organitzaven xerrades i es preocupaven d'ensenyar a llegir i escriure als companys que no en sabien. Explicava també que el Comitè Regional de Catalunya enviava cada setmana 10.000 exemplars de *Ruta* als fronts, a més de cartells, manifestos, pasquins, informacions dels esdeveniments de la rereguarda i de la impressió internacional de la revolució, comandes de llibres, materials... I que el Comitè Regional d'Aragó s'hi desplaçava contínuament per orientar orgànicament sobre el terreny als combatents i portar un control rigorós dels grups constituïts, que en aquell moment comptaven amb més de 6.000 afiliats¹²¹³. A finals d'aquest més també es publicava l'acta del Ple Regional de Comarcals celebrat a Alcañiz, en el que van participar 15 delegacions de les JJLL del front representant a les divisions Durruti, Ascaso i Lluís Juvert, i als batallons Acràcia, Malatesta, la centúria Pi i Sunyer i la Macià Companys. Com explicaven aquests delegats, havien fet una gran tasca organitzadora al front i a la divisió Lluís Juvert, per exemple, no quedava cap companyia que no tingués un grup de JJLL. A més destacaven que havien obert una escola a Azaila a la que anaven molts nens, el batalló Malatesta declarava haver organitzat una biblioteca amb més de 1.000 volums, i el batalló Pi i Sunyer es queixava del boicot al que estaven sotmesos per part dels responsables polítics que impediien que els hi arribés la propaganda, però asseguraven que en breu organitzarien més agrupacions¹²¹⁴.

Semblava doncs, que l'acord entre la Regional catalana i la d'Aragó es complia i tot funcionava perfectament, però en realitat el malestar feia mesos que havia arribat a les JJLL del front. Ja el febrer de 1937 el grup "Balas de la Centuria 49" de la columna

¹²¹³ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 28. 22/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

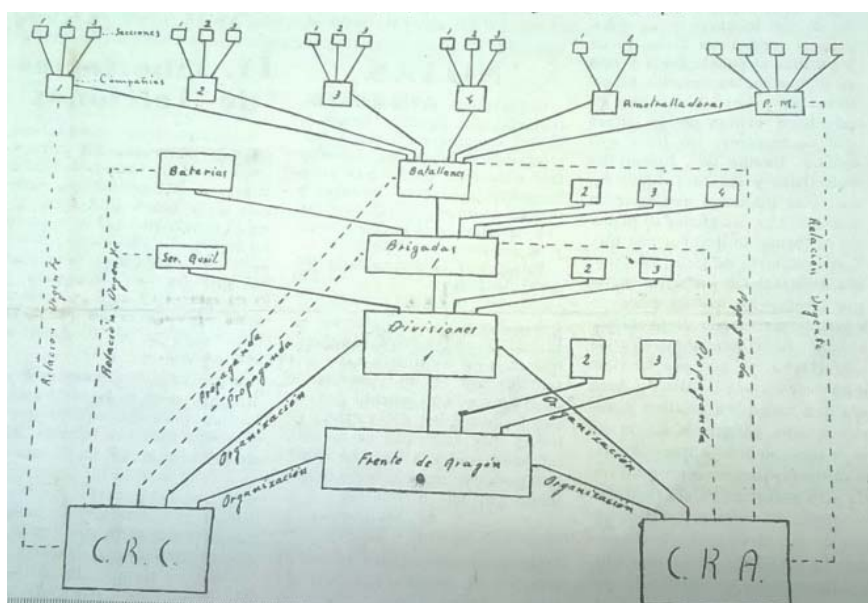
¹²¹⁴ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 29. 30/4/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

Durruti, havia escrit al Comitè Regional informant que molts dels seus companys havien desertat per no estar d'acord amb la militarització de les columnes i que des de que aquesta s'havia produït, s'havien ajuntat columnes de matisos ideològics diferents i havien arribat molts joves sense formació ideològica que calia formar de manera urgent¹²¹⁵. Les queixes no es van limitar a la militarització, els militants del front, com ja s'ha exposat al capítol anterior, començaren a fer sentir la seva veu crítica en els congressos de la Regional catalana a finals de març de 1937 i van ser determinants, units als vells militants que quedaven a la rereguarda, en la dimissió del Comitè Regional de Fidel Miró, en la condemna que van fer les JJLL catalanes a la política "circumstancialista" i en el canvi de rumb que pretenia retornar a l'organització a la puresa dels principis anarquistes. Els acords signats a finals de febrer de 1937, precisament quan era secretari Fidel Miró, pretenien en part evitar aquesta intervenció directa de les joventuts del front. Intentaven clarament que les dues regionals poguessin tenir un control més gran sobre els diferents grups del front, ja que s'aconsellava que no es federessin entre ells i que el secretari de cada agrupació es relacionés directament amb els Comitès Regionals, possiblement per prevenir que es pogués formar una massa crítica que qüestionés les decisions que s'estaven prenent a la rereguarda, sobretot en el cas de la Regional catalana que limitava la interacció amb els militants del front a temes de propaganda, per evitar la seva presència cada vegada més incòmoda en els congressos regionals. Aquestes precaucions, però, com hem vist no van servir de res i les delegacions del front no es conformaren a mantenir un paper secundari en les discussions del període. Quan es va formar el nou Comitè Regional a mitjans de maig de 1937, amb Liarte com a secretari general, es va publicar una nova

¹²¹⁵ PS-MADRID, Carpeta 28,leg.231,exped.3, doc. 42 i 43 (CDMH).

estructuració de les JJLL del front, que com també s'ha exposat en el capítol anterior va ser durament criticada pel Comitè Regional dimitit, però que permetia una relació més gran entre elles.

Nou esquema organitzatiu de les JJLL del front d'Aragó publicat a *Ruta* el juny de 1937¹²¹⁶:



Segons aquest nou esquema, cada secció comptava amb un delegat que formava part d'un Comitè de Companyia, que també comptava amb un delegat que el representava al Comitè del batalló. Aquesta mateixa estructura s'estenia als batallons, les brigades i les divisions, que eren les que mantenien la relació orgànica amb el Comitè Regional de Catalunya i el d'Aragó, deixant oberta la possibilitat que els batallons i brigades també s'hi poguessin relacionar si necessitaven propaganda. Els joves del front, a més de continuar amb la seva obra cultural als pobles d'Aragó i entre els soldats, que va portar per exemple a les JJLL de la columna Durruti a organitzar una

¹²¹⁶ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm.33. 3/6/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

biblioteca en una cova prop d'Osera on podien anar els joves del front a llegir i formar-se¹²¹⁷, van seguir participant en la vida orgànica de les JJLL de Catalunya, de la que mai es van desvincular. Aquesta participació, es completava, a més, amb els articles que molts d'aquests afiliats enviaven des del front no només a *Ruta*, on va arribar a existir una secció anomenada "Ecos del frente", sinó a totes les publicacions comarcals d'on provenien. Així les seves opinions i la seva visió del conflicte i la revolució, van estar sempre presents i influenciant a tots els afiliats que quedaven a la rereguarda. Aquests grups de joves llibertaris, que en part estaven compostats per la vella guàrdia que havia fundat i format part de les JJLL dels seus inicis, durant l'època de la Segona República, continuaren participant durant tota la guerra com qualsevol altre de les comarcals o grups de JJLL, per tant cal tenir-los en compte tant en l'esquema organitzatiu i territorial, com en el desenvolupament de les crisis internes que es produïren a les joventuts durant aquest període.

3.2. Qualitat o quantitat? El creixement d'afiliats a les JJLL, les escoles de militants i la introducció de la pràctica de l'esport.

És difícil quantificar quants militants van formar part de l'esquema territorial organitzat per les JJLL de Catalunya que s'ha exposat a l'apartat anterior. Segons les dades de l'organització, des del 19 de juliol de 1936 hi hagué un increment significatiu no només pel que fa al número de localitats organitzades, com ja hem vist, sinó també pel que fa al número d'afiliats. A *Ruta*, el novembre de 1936 s'assegurava que havien assistit al 3r Congrés de JJLL de Catalunya de finals d'octubre, interromput pel

¹²¹⁷ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm.30. 14/5/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

bombardeig de Roses, 181 delegats representant a 94 agrupacions i 9.435 afiliats¹²¹⁸. Poc menys de 15 dies després, quan es va tornar a convocar el Congrés, entre l'11 i el 12 de novembre, l'organització comptabilitzava que hi havien assistit 114 delegats representant a 162 pobles i un total de 12.357 afiliats¹²¹⁹. Número que encara es multiplicà els mesos següents arribant, segons la comissió revisora de credencials del 4t Congrés Regional celebrat el 6 i 7 de març de 1937¹²²⁰, a 193 joventuts representades amb 30.000 afiliats. Dies després J. Estruch al *Butlletí CNT-FAI Igualada*, assegurava que aquestes dades eren inferiors al nombre real d'afiliats de l'organització, que segons ell arribava als 40.000 ja que en aquest congrés faltaven delegacions¹²²¹. Un mes després, en el Congrés Regional extraordinari celebrat a mitjans d'abril de 1937, moment àlgid de l'organització i en el que ja s'havia iniciat la crisi interna que provocà la dimissió del Comitè Regional de Fidel Miró, es va comptabilitzar que assistiren a la reunió 301 delegacions amb un total de 30.344 afiliats, més 11 delegacions del front que representaven a uns 5.000 afiliats¹²²².

Adjunta a les actes d'aquest congrés, el que en aquells moments era el Comitè Regional en funcions, perquè encara no s'havia escollit el nou, va enviar a totes les delegacions una estadística del moviment llibertari juvenil¹²²³ en la que constava: els pobles que constituïen cada comarcal, els que tenien JJLL, el número d'habitants de la

¹²¹⁸ *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 4. 7/11/1936. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

¹²¹⁹ Actas del Congreso Regional de las JJLL celebrado los días 11 y 12 de noviembre de 1936. (Carpeta 195: C16/09/02, p.107-112) AMMM

¹²²⁰ Circular nº19 del Comité Regional de las JJLL de Catalunya: "Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrado el 6 i 7 de marzo de 1937".

¹²²¹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*, núm.11, any 1, 13 de març 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²²² Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Catalunya: "Actas del Congreso regional de las JJLL 17 abril de 1937" (Carpeta 152: C16/09/01 p.64-75) AMMM.

¹²²³ "Estadística de los afiliados al Movimiento Juvenil Libertario en Cataluña", adjuntada a la Circular nº29 del Comité Regional de JJLL de Catalunya, abril 1937. Id.32922 (AMMM).

comarca i el número d'afiliats de cada una. Sumant les dades d'afiliats de totes les comarcals que apareixen en aquesta estadística, el total de militants pujaria a 24.640, però caldria tenir en compte que no estan comptades les comarcals de la Noguera, la Segarra, que es formarien més tard, ni apareixen els militants de la comarca de Gadesa. Al final d'aquest cens, apareixia una nota que advertia que també faltava sumar els militants del Front d'Aragó, que ells comptabilitzaven en uns 7.000 i que no els havien tramès les dades. En l'informe que el Comitè Regional també envià a les delegacions amb aquesta estadística, s'explicava que en aquells moments el número d'afiliats oscil·lava entre els 30.000 i els 50.000, número que sembla massa elevat fins i tot sumant als joves llibertaris del front d'Aragó. Repassant totes aquestes dades, es pot comprovar que entre el mes de març i abril de 1937 quedà fixat el topall al que va arribar l'organització després del creixement que experimentà des de l'inici de la guerra. De fet, la dada que podria estar més ajustada al volum real que arribà a tenir l'agrupació de joves llibertaris, és la resultant de la suma d'afiliats de les comarcals que es proporcionaven a l'estadística d'abril de 1937, que donaria una xifra aproximada d'uns 25.000 militants. Si repartim aquesta xifra entre les 329 agrupacions que s'han localitzat, si sumem les referenciades en aquest estudi i les que cita López Santamaria en el seu article¹²²⁴, ens dona una mitjana d'uns 76 afiliats per agrupació, que no seria un número improbable, tenint en compte que en algunes poblacions hi havia 200 militants o més, mentre que en d'altres amb prou feines arribaven als 15. Si hi afegim els joves llibertaris del front, el nombre total d'afiliats passaria dels 30.000, situant a les JJLL com l'organització juvenil amb més militants a Catalunya durant la Guerra Civil,

¹²²⁴ López Santamaria, J; "Las JJLL durant la Guerra Civil" a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història* dirigit per Ucelay da Cal.

ja que per exemple el gener de 1937 les JSUC comptaven amb 18.000 afiliats i una expansió territorial molt menys àmplia¹²²⁵.

Més enllà de les xifres, però, caldria preguntar-se, com va fer Anna Monjo en el seu estudi sobre els militants de la CNT¹²²⁶, quina fou la participació real d'aquests afiliats en l'organització i si veritablement tots i totes les joves que formaren part de les JJLL durant la Guerra Civil van exercir una militància real i activa. Durant el conflicte hi va haver canvis significatius en el perfil dels afiliats causats per la marxa de la major part de militants més experimentats cap el front i pel pas d'una activitat clandestina, que havia marcat el naixement i primers anys de la vida de l'organització, a una situació de "normalitat pública", com a mínim fins el mes de maig de 1937. Aquests dos condicionants van marcar sens dubte l'evolució de les JJLL, que fins aquell moment havien crescut de manera sostinguda amb nuclis de militants més petits, però molt actius i entregats a la causa. Com explicaven els joves llibertaris de el Clot¹²²⁷, abans del 19 de juliol els joves que s'afegien al moviment ja estaven molt convençuts de les idees o hi tenien molta simpatia. Durant els primers anys de la República, s'acostaven als nuclis de JJLL nois i noies que tenien certa vinculació amb les idees anarcosindicalistes o afinitat amb persones que pertanyien a l'organització. Havien assistit a les classes de les escoles racionalistes, freqüentaven els ateneus llibertaris, o s'havien format en les assemblees de la CNT de les fàbriques on treballaven. Aquells anys de clandestinitat, en un moment de forta conflictivitat amb el govern de la Generalitat i d'aixecaments insurreccionals per part dels anarquistes, els militants de

¹²²⁵ Casterás, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución*. (CEDALL).

¹²²⁶ Monjo, A.; Militants : democràcia i participació a la CNT als anys trenta.

¹²²⁷ "Informe que presentan las JJLL de el Clot a la Federación Local de JJLL de Barcelona". *Las Barriadas*. Id. 32922 (AMMM).

les JJLL es van haver de posicionar i alguns d'ells participar en l'acció directa. El seu compromís amb l'organització juvenil va portar a alguns afiliats a la presó i a patir la repressió governamental que els imprimí un fort compromís amb les seves idees. La formació d'aquest joves, però, no va ser només en les accions sinó també en ideologia. Les "jiras", els cursos i les conferències a les que assistiren durant aquests anys, conformaren un prototip de militant que en molts casos ho era en tots els aspectes de la seva vida. Els joves llibertaris d'aquells anys s'intentaven allunyar del que anomenaven "els vicis de la societat capitalista", canviaven balls per xerrades i reflexions, evitaven l'alcohol, practicaven el naturisme, alguns eren vegetarians i devoraven llibres a les biblioteques dels ateneus. A banda dels pensadors i autors als que seguien, també tenien com a models a García Oliver, Durruti o els germans Ascaso, homes relativament joves, que com assenyala Tavera¹²²⁸, es formaren en la duresa dels anys del pistolisme i la Dictadura de Primo de Rivera. Com molts altres de la seva edat, havien patit l'explotació laboral des de petits, van passar per la presó i conformaren amb les seves experiències una nova generació, que ajudà a configurar l'ideari que com destaca Fidel Miró¹²²⁹ molts dels joves de l'època resumien en un decàleg que recollia, a més de les clàssiques idees de l'anarquisme sobre la revolució social i la ineficàcia de qualsevol tipus de poder, la necessitat de practicar la "gimnàstica revolucionària", evitar el reformisme i estar preparats per la lluita.

Quan començà la guerra i la major part de militants que havien fundat o format part de les JJLL no dubtaren en marxar de voluntaris cap el front seguint el seu compromís ideològic, o van passar a ocupar càrrecs representatius a la FAI, la CNT o

¹²²⁸ Tavera, S; "Escola de rebel·lia. La joventut i l'anarcosindicalisme", a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*, p. 142.

¹²²⁹ Miró, F; *Anarquismo y anarquistas*.

altres organismes, sobretot durant els primers mesos en que l'activitat fou frenètica, moltes joventuts quedaren força desorganitzades. Aquest moment, però, també va coincidir amb els mesos d'efervescència revolucionària en els que la CNT-FAI i les JJLL, adquiriren un gran protagonisme públic i en els que ser "revolucionari" estava de moda i assegurava no tenir complicacions amb el nou ordre establert. Les JJLL ocuparen locals, es van fer visibles i una nova generació de joves s'hi afegiren fent-les créixer amb pocs mesos el que no havien augmentat en tots els anys anteriors. Aquest allau de nous militants, comportà l'adopció de noves estratègies organitzatives, com exposava el Comitè Regional a la circular número 12, calia "*regular y afianzar el funcionamiento de nuestro movimiento*"¹²³⁰ i per aconseguir-ho, demanaren a les comarcals quins pobles les composaven i el número de militants per tal de poder començar a repartir carnets als afiliats. Com també explicava el Comitè Regional, en aquests carnets hi constaria una declaració dels principis ideològics de les JJLL, la fotografia de l'afiliat i el segell de la seva joventut, però, com s'ha exposat en apartats anteriors, no totes les joventuts s'avingueren a utilitzar-los. L'adopció dels carnets era pels antics militants un senyal que les JJLL estaven deixant de ser una organització de lluita clandestina per començar a convertir-se en una organització juvenil de masses que segons algunes delegacions, com les JJLL de la Torrasa que es resistiren a implementar-los, estava en perill de perdre el seu rumb ideològic. Aquests canvis ja foren detectats per algunes antigues afiliades el mateix desembre de 1936. Com escrivia Maria Puig a *¡Humanismo!*, abans de la guerra, en el cas de Ripoll, eren molt pocs militants però sentien més els ideals i organitzaven "jiras" i xerrades que fins i tot els més grans de la CNT anaven a escoltar. Com destacava aquesta jove: "*aquello sí*

¹²³⁰ Circular número 12 del Comité Regional de las JJLL, sense datar. Id. 32922 (AMMM).

*que era ser libertario. Aquello sí que era cultura y propaganda de la FAI. Pero vino el 19 de julio y aquel grupo de libertarios se convirtió en una numerosa cantidad, 100 o 200, más que importa el número, si siempre habíamos dicho que nos interesaba más la calidad que la cantidad. La juventud de hoy no piensa como la de ayer; no piensa en charlas, no piensa en libros y hay que tener en cuenta que la primera consigna de las Juventudes Libertarias es estudiar, estudiar y propagar el ideal anárquico*¹²³¹. Un mes després, també des de Ripoll, Vida Puig es queixava que en una discussió sobre què eren les JJLL, alguns joves que feia poc temps que en formaven part havien exposat que era un número d'afiliats a una mateixa organització, que s'agrupaven per passar estones i organitzar "jiras" i altres coses per divertir-se. Com els aclaria Vida des d'aquest article, aquestes activitats només eren un mitjà per captar a la joventut i només tenien sentit si es combinaven amb les discussions ideològiques i les activitats de formació¹²³².

A mesura que va anar avançant la guerra la situació no millorà i el maig de 1937, des d'Igualada, Ibis també es queixava que hi havia molts joves que s'havien unit a l'organització, però que no se'ls veia per l'ateneu ni els dies de cotització. Com denunciava, a les xerrades hi anava poca gent i alguns companys havien de tenir dos o tres càrrecs perquè a les assemblees ningú feia un pas endavant i sempre s'havien d'acabar reelegint als mateixos. Com explicava, la única manera de canviar aquesta situació era que els joves es volguessin formar per poder accedir així als llocs

¹²³¹ *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 1. Núm. 10. Ripoll, 5 de septiembre 1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.*

¹²³² *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 2. Núm. 15. Ripoll, 9 de gener 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.*

d'organització en comptes de perdre el temps passejant¹²³³. Com també advertia Santana Calero, *“entre la convulsión del presente momento se perdió el objetivo individual y tenemos el peligro de crear en nuestros organismos no una multitud febrilmente consciente sino una fuerza ciega incapaz de responder a la enorme responsabilidad de esta hora. Por deber hay que crear un cerebro en cada hombre que responda al deber contraído ante el Mundo”*¹²³⁴. En contraposició a alguns nous afiliats amb poca tradició militant i manca de compromís ideològic, hi hagué també grups de joves que ja militaven a les JJLL abans de la guerra però que no tenien prou edat per anar al front, o que marxaren més tard, que s'involucraren al màxim en les activitats tant culturals com de gestió revolucionària als barris o pobles i dinamitzaren molts grups de JJLL. Va ser el cas d'Abel Paz i els seus companys de les JJLL de Gràcia, de Peirats amb les JJLL de Lleida, o dels nuclis de vells militants que quedaren a la Torrassa, el Clot, Mataró i moltes altres localitats, que malgrat les dificultats del moment, tiraren endavant setmanaris, grups de teatre, cursos, organitzaren mítings i “jiras”, a més de col·laborar en el que ells anomenaven la construcció de l'obra revolucionària i participar regularment en les assemblees, reunions i congressos. Cal destacar també l'esforç sostingut que durant tot el període bèl·lic van mantenir les JJLL, per captar nous afiliats i engruixir les seves files com un mitjà per formar a les noves generacions per la nova societat que s'estava construint. En els congressos i plens de locals i comarcals, l'organització de la propaganda va ser un tema recurrent arribant a l'acord, en el congrés del 6 i 7 de març de 1937, d'organitzar oficines de

¹²³³ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.20, 15 de maig 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²³⁴ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.21, 22 de maig 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

propaganda a cada poble. A banda d'aquests organismes, l'adequació de locals a cada poble o barri, i de les activitats culturals pròpies de les joventuts que es desenvoluparen en aquests espais, durant la guerra les JJLL també s'involucraren en dos projectes nous que tenien per objectiu aconseguir captar i formar a més joves: les escoles de militants i la incorporació de l'esport en les agrupacions de JJLL.

La idea d'una escola de militants on els joves poguessin formar-se per convertir-se en propagandistes de la causa llibertària, era anterior a la guerra i de fet l'agost de 1932 V. Orobón Fernández, ja va donar aquest nom a un curset que va impartir sobre història de les idees anarquistes, en el que s'intentava, segons Toryho, *"sembrar conocimientos, hacer de los jóvenes excelentes propagandistas que cuando hablen a las multitudes no se dediquen exclusivamente a la fibra sentimental"*¹²³⁵. El Comitè Peninsular va encarregar a Toryho que recollís els apunts d'aquestes conferències per enviar-los a les JJLL de tota la península, en el que va ser un primer intent de crear una mena de manual pels militants que s'iniciaven a les JJLL. Sembla que abans de la guerra el projecte no va anar més enllà, però una vegada iniciat el conflicte, possiblement per la necessitat que es va crear de tenir una bona cantera d'oradors i propagandistes, es va reprendre la idea. El 12 de setembre de 1936 es va celebrar a Barcelona l'assemblea constitutiva de la Escuela de Militantes en la que a més d'organitzar l'estructura es va anomenar una comissió d'orientació formada per: Carmen Quintana, Martínez Davis, Iglesias, Pio Bonacaña i Cotes Díaz¹²³⁶. L'anunci de la posada en marxa de l'escola va provocar l'interès de molta gent, per aquest motiu pocs dies després, des de *Solidaridad Obrera*, els responsables aclarien que per poder

¹²³⁵ *Solidaridad Obrera*, 17/8/1932(CEDALL)

¹²³⁶ *Solidaridad Obrera*, 13/9/1936. Año VII (CEDALL).

entrar-hi calia estar afiliat a la CNT i tenir un aval del sindicat, a més d'explicar que la missió de l'escola seria formar a persones per poder parlar en públic o escriure a les publicacions de la CNT-FAI, per tant era necessari que qui hi estigués interessat tingués aquestes aficions i un nivell de cultura elemental. S'anunciava també que es farien classes els dilluns, dimecres i divendres de 19.30 a 20.30 de la nit i els diumenges de 16.00 a 18.00h per facilitar l'assistència als alumnes que vivien fora de Barcelona¹²³⁷. Es decidí que en principi les sessions serien a la que en aquells moments era la seu de la CNT i del Comitè Regional de JJLL, a la Via Laietana 32-34¹²³⁸. A finals de setembre, es van haver d'ampliar les hores de secretària per l'èxit d'inscripcions i també es reorganitzà la comissió encarregada que quedà definitivament constituïda per: M. Davila, F. Rubio, Buenacasa, V. Segarra, J. Blanco, V. Romea i A. Seral¹²³⁹. Malgrat no dependre en els seus inicis directament de les JJLL, ja que en teoria era la "Escuela de Militantes de la CNT-FAI", aquestes s'hi implicaren, sobretot a les comarques, on la dificultat de poder anar a Barcelona per assistir a les classes animà a molts grups de JJLL a obrir delegacions als seus pobles o ciutats.

En alguns llocs l'obertura de delegacions va anar precedida per la conferència d'algun dels responsables de l'Escola de Militants de Barcelona que s'hi desplaçaren per explicar el funcionament, per exemple a Badalona el gener de 1937 es decidí organitzar després d'una conferència de M. Dávila, quedant al càrrec de tirar el projecte endavant Viviano Zapata i Joan Sans i Sicart¹²⁴⁰. Al Maresme es convocà a militants de diferents pobles a una conferència que va fer Buenacasa a Mataró per

¹²³⁷ *Solidaridad Obrera*, 16/9/1936. Año VII (CEDALL).

¹²³⁸ *Solidaridad Obrera*, 13/9/1936. Año VII (CEDALL).

¹²³⁹ *Solidaridad Obrera*, 27/9/1936. Año VII (CEDALL).

¹²⁴⁰ *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica*. Año II, Badalona, 23/1/1937 núm.17 (CEDALL). (CEDALL)

explicar-los com funcionava l'escola a Barcelona també a finals de gener de 1937, després que en el ple comarcal del 13 de desembre es parlés de la possibilitat de crear-ne una¹²⁴¹. A Ripoll aprofitaren que Villa, un dels alumnes de l'Escola de Militants estava a la ciutat perquè els donés orientacions sobre com organitzar-la. Com destacaven a *¡Humanismo!*, era necessari crear “una Escola que fos una enclusa on es forgessin els homes que havien de resoldre els problemes que plantejava la guerra. La missió d'aquesta Escola no és altra que formar legions de joves revolucionaris, compenetrats dels vertaders principis econòmics i socials que a la vegada es vagin arrencant pobles de la grapa feixista, hi vagin a fer-hi sentir per mitjà de la paraula, diaris i revistes, els postulats revolucionaris de la CNT”¹²⁴². En altres ciutats els responsables de l'Escola de Militants de Barcelona van estar presents en les inauguracions, com en el cas d'Igualada on l'1 de febrer de 1937 Menéndez Caballero es va fer càrrec de la sessió inaugural¹²⁴³. En aquesta ciutat s'havia començat a organitzar l'Escola de Militants a mitjans de gener de 1937 en el local de les JJLL a la Rambla Pi i Margall núm.1. També hi col·laborava l'organització Mujeres Libres i a finals de gener ja comptaven amb 50 persones inscrites que estava previst que anessin a les classes els vespres i els dissabtes a la tarda¹²⁴⁴. Com s'explicava des del *Butlletí CNT-FAI Igualada*, per ser admès calia tenir el carnet de la CNT i estava previst que s'hi fessin classes d'oratòria, des de les que es formaria als alumnes sobre història de les civilitzacions, història de l'anarquisme, sociologia i coneixement de les idees oposades.

¹²⁴¹ Acta del Ple Comarcal de les JJLL del Litoral, 13/12/1936 i Circular del Comité Comarcal de les JJLL del Litoral. Ambdós documents a Id. 22457 (AMMM).

¹²⁴² *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Año 2. Núm. 22. Ripoll, 27 febrer 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

¹²⁴³ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm. 5, 30 de gener 1937 i núm.6, 6 febrer 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²⁴⁴ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.4, 23 de gener de 1937 i núm.6, 6 febrer 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

Classes d'escriptura, on s'impartirien coneixements de gramàtica, literatura, composició, estil i correcció. Classes sobre organització, en les que s'explicaria el funcionament de les juntes, la distribució de càrrecs, com s'havien d'ordenar les assemblees.... Formació sobre consell local, on s'exposarien les funcions de les comissions, de les agrupacions culturals i de les de propaganda, i per completar aquest pla d'estudis també estava previst fer algunes classes de "teneduria", aritmètica, dibuix i pintura¹²⁴⁵. A banda de les ja esmentades, també s'obriren delegacions de l'Escola de Militants a Vilanova i la Geltrú, que s'inaugurà a finals de març de 1937¹²⁴⁶, a Figueres, on es va fer l'acte de presentació el 16 d'abril de 1937 a càrrec d'alguns dels alumnes d'oratoría, com Pilar Nierga que va fer una conferència sobre l'esclavitud de la dona¹²⁴⁷, i a Lleida, on a principis de novembre de 1937 s'organitzà una "Escuela de Oradores" que impartia classes de 19.00 a 20.30h¹²⁴⁸.

Amb motiu del primer aniversari de la inauguració de l'Escola de Militants, la CNT-FAI va editar *Manual del Militante*, un llibret de 79 pàgines en el que prenent com a base el curs que s'havia fet de juny a setembre de 1937 sobre "Organización y normas sindicales, específicas y confederales", en 8 lliçons s'explicava com s'organitzaven els grups d'afinitat, les seccions d'ofici, els sindicats, federacions, les assemblees, s'aclarien les diferències entre els plens i els congressos, els tràmits que calien fer per poder fer un míting o un diari, com havia de ser la propaganda, fins i tot com tractar "*asambleistas de tipo especial*". Com s'explicava al pròleg, a Espanya

¹²⁴⁵ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.6, 6 febrer 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²⁴⁶ *Butlletí del Comitè de Defensa Local*. Vilanova i la Geltrú, núm. 246. 25 març de 1937. ARCA. Arxiu de revistes catalanes antigues.

¹²⁴⁷ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JLL*. Año 1, época primera, número 11. Figueres 23/04/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹²⁴⁸ *Acracia. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida*. Año II, EPOCA II, 8/11/1937. Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida.

sempre havia estat un problema l'analfabetisme, tant espiritual com cultural, i la ignorància pel que fa les obligacions organitzadores, per aquests motius havia estat tant necessari la creació de l'Escola per *"formar militantes y adaptar las condiciones de cada uno para su intervención en las lides de la organización. Escritores, organizadores y oradores prueban sus aptitudes allá donde sus servicios son necesarios"*¹²⁴⁹. Segons aquest manual el militant tenia una doble missió, conèixer les seves obligacions i ser conseqüent amb els principis i la conducta moral de l'organització ja que l'anarquisme *"sin ser una religión, ni mucho menos un órgano político en el sentido que nosotros comprendemos la política, no puede albergar en su seno sino a hombres que tengan madera de apóstoles, mártires y héroes. (...) El militante debe, primero ser digno de sí mismo; si no puede saberlo todo, debe procurar saber lo más posible, es obligación suya adaptar sus facultades y sus condiciones personales, de la manera más precisa a las tareas que se le puedan encomendar; ha de ser fuerte y consciente, cordial y humano, igual a los mejores"*. Un mes després de la publicació del manual, el Comitè Peninsular de la FIJL va aprovar un projecte per crear una "Escuela de Militantes", però com assenyala Sandra Souto no va arribar a prosperar per les dificultats econòmiques i l'oposició dels altres sectors llibertaris. A Catalunya, com a mínim durant aquest primer any, va semblar que tant l'Escola de Militants de Barcelona, com les seves filials tiraven endavant i a la premsa comarcal s'hi poden trobar articles i anuncis de conferències d'alumnes d'aquestes escoles¹²⁵⁰. A la llarga, però, la majoria van anar perdent

¹²⁴⁹ *Manual del Militante*. Ediciones de las oficinas de propaganda CNT-FAI. Barcelona, 1937.

¹²⁵⁰ A Igualada el mes de març de 1937 els alumnes de la classe d'oratòria encara feien converses els dissabtes i hi havia escrits al *Butlletí* dels alumnes d'escriptura, per exemple J. Domingo va fer un escrit sobre l'amor lliure. *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.10, 6 març 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals). Alumnes de l'Escola de Militants de Ripoll com J. Orri i Catalina Coll, el mes de març havien publicat algun escrit a *¡Humanismo!*. *Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate*. Vegeu Año 2. Núm. 25. Ripoll, 20 març 1937 i núm.26, 27 març 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès. El juny de 1937 també

participants i quedaren desorganitzades, com va ser el cas de la d'Igualada, que com denunciava Ariel en un article al *Butlletí CNT-FAI*, el mes d'abril estava paralitzada per l'excés d'ocupació de molts i la falta de voluntat d'altres¹²⁵¹, malgrat que el mes d'octubre les JJLL van convidar a Jose Aguilar, un ex alumne de l'Escola de Militants de Barcelona per explicar com es podria reorganitzar, pel que sembla la xerrada no va tenir gaire èxit i la iniciativa no sabem si va prosperar¹²⁵². Segons Juan Manuel Fernández Soria, l'Escola de Militants de Vilanova i la Geltrú va patir una situació semblant, i la de Barcelona també estava en un procés similar, l'abril de 1938, en part pel poc recolzament que en aquell moment va tenir de la CNT-FAI¹²⁵³.

Un altre projecte, aquest propi de la Regional Catalana de JJLL, per intentar captar més joves va ser el de la introducció de les activitats esportives. Els anarquistes sempre s'havien mostrat contraris a la constitució de grups esportius entre els obrers, perquè consideraven que l'esport era un entreteniment burgès que fomentava els valors del capitalisme i entretenia al proletariat per apartar-lo de la lluita¹²⁵⁴. Així a diferència dels partits marxistes d'arreu d'Europa, que havien creat associacions

hi ha un escrit de Pilar Nierga, alumna de l'Escola de Militants de Figueres al setmanari *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 11 de junio de 1937. Año 1, núm. 1. Biblioteca Fages de Climent, Figueres

¹²⁵¹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.17, 24 abril 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²⁵² *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.40, 2 octubre 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²⁵³ Fernández Soria, JM; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL*.

¹²⁵⁴ Com assenyalen Arnaud, Brohm o Santacana i Pujadas, l'aparició dels esports anglesos va coincidir amb el sorgiment de la societat urbana i industrial produint-se una identificació de molts dels valors del nou sistema econòmic i social amb els de les noves pràctiques esportives. En els inicis van ser els clubs i federacions burgeses les que organitzaren la pràctica esportiva, per aquesta raó, segons Santacana i Pujadas, l'esport va esdevenir un fenomen profundament classista, ja que només hi podien accedir les classes benestants que tenien "temps" i "diners" per poder dedicar-los a alguna pràctica esportiva. Com destaca Arnaud, hi haurà una relació directa entre la millora de les condicions laborals dels obrers i el seu accés als esports per la senzilla raó que era difícil que els obrers poguessin practicar cap esport si treballaven 14 hores cada dia i no tenien gens de temps lliure. Vegeu Arnaud, P.; *Les origines du sport ouvrier en Europe*. Santacana, C i Pujadas, X; *L'altra Olimpíada. Barcelona '36*. I també Brohm, J.M.; *Sociología política del deporte*.

esportives i que fins i tot a l'època d'entreguerres organitzaren olimpíades obreres com a alternativa a les oficials¹²⁵⁵, els llibertaris havien optat per fomentar el contacte amb la natura i la vida sana entre els seus militants mitjançant el naturisme. Durant la Segona República, però, aquesta concepció va començar a canviar de la mà dels joves llibertaris. Malgrat que els líders anarcosindicalistes seguissin fent un discurs en contra de les activitats esportives, com Garcia Oliver que en el míting de l'1 de maig de 1932 animava als joves a deixar els esports i entregar-se a la lluita¹²⁵⁶, la Federació Local de JJLL de Barcelona va aprovar en una assemblea celebrada el mes d'agost de 1933, com un mitjà d'atracció i amb la finalitat que els joves s'interessessin per les seves activitats: *"sea practicado oficialmente entre nosotros el deporte"*¹²⁵⁷. Defensaven que la pràctica esportiva, a més, els faria més forts i més sans i anunciaven que en breu organitzarien una "jira" en la que hi hauria jocs d'olimpíades¹²⁵⁸. Desconeixem quin impacte real va tenir aquest acord i si s'acabaren practicant gaires activitats esportives en les joventuts d'aquesta federació, però la decisió va ser molt criticada per alguns sindicats de la CNT, la FAI i van aparèixer alguns articles a la premsa advertint que *"nunca sería beneficioso para la idea anarquista, emplear este medio como medio de*

¹²⁵⁵ Aquestes denominades "Olimpíades obreres", compartien, com assenyalen Santacana i Pujadas, valors de l'olimpisme com la pau, l'amistat entre els homes, la igualtat o la solidaritat universal, però van intentar diferenciar-se en la seva posada en escena, en la combinació de trobades esportives amb actes polítics o culturals, i en la poca importància que volien donar a aspectes com ara la competició o l'assoliment de rècords. El primer antecedent de les olimpíades obreres organitzades per la ISOS (internacional obrera representant del socialisme reformista), va ser la Olimpíada obrera de Praga organitzada l'any 1921. Aquests jocs van ser promoguts per l'Associació de Treballadors txecs i hi van participar atletes de 13 països, que a més de les activitats esportives van poder participar en activitats de tipus cultural que es van organitzar de manera paral·lela. També trobem un antecedent de les espartakiades (organitzades per la Internacional Roja Esportiva, de signe comunista i amb una clara influència de l'URSS) en l'Olimpíada obrera organitzada per el partit comunista francès l'any 1924 a París. L'estiu de 1936 estava previst que es celebrés una olimpíada obrera a Barcelona que es contraposava a les olimpíades oficials de Berlin organitzades aquell mateix any pel règim nazi. Vegeu, *A Sport in Soviet Society* de James Riordan, *Sport i Autoritarismos* de Teresa González Aja i Santacana, C i Pujadas, X; *L'altra Olimpíada. Barcelona '36*.

¹²⁵⁶ *Solidaridad Obrera*, 3/5/1932 (CEDALL).

¹²⁵⁷ *Tierra y Libertad*, 1/9/1933. Año IV, núm 131(CEDALL).

¹²⁵⁸ *Tierra y Libertad*, 1/9/1933. Año IV, núm 131(CEDALL).

*captación de voluntades porque entonces no sería la anarquía escuela de luchadores, de hombres libres, sino más bien centro de diversión y de especulaciones, desviando a las juventudes del verdadero camino a seguir*¹²⁵⁹. Malgrat aquestes crítiques, la FL de Barcelona va seguir amb la seva idea perquè com escrivia un jove llibertari mesos després: *“la juventud no puede permitir imposiciones de parte de nadie, pues antes de barrer la casa ajena debemos tener limpia la nuestra, pues de lo contrario poca labor haremos”*¹²⁶⁰.

Els primers mesos de la guerra hi va haver poc temps per tornar a plantejar aquest tema, però el Comitè Peninsular de la FAI va tornar a suggerir el tema a les joventuts que aquesta vegada es plantejaren la possibilitat d'introduir les activitats esportives a tota la regió. En el Ple de locals i comarcals del 27 de març de 1937, s'inicià la discussió sobre el tema i malgrat que la delegació del front d'Osca va estar en contra argumentant que el lloc perquè els joves fessin esport en aquells moments era el front i exigint que constés en acta que ho veien com “velar a un muerto”, s'acabà aprovant crear un moviment esportiu¹²⁶¹. Com exposava el Comitè Regional en una circular enviada a les locals a principis d'abril, no hi havia cap moviment juvenil en el món que no tingués la seva secció esportiva i que malgrat que fins aquell moment els llibertaris haguessin mostrat aversió a organitzar-ne un per la utilització que n'havien fet els governs capitalistes per despistar a la població dels problemes polítics, i perquè representava el mercantilisme i l'exhibicionisme, en el moment revolucionari que vivien, conscients dels beneficis culturals que els podria aportar, havien vist bé afavorir

¹²⁵⁹ *Tierra y Libertad*, 27/9/1933. Año IV, núm 139(CEDALL).

¹²⁶⁰ *Tierra y Libertad*, 23/3/1934. Año IV, núm 151(CEDALL). Vegeu també *Tierra y Libertad*, 29/9/1933. Año IV, núm 134(CEDALL).

¹²⁶¹ Circular núm. 28 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: “Acta del Pleno de Locales y comarcas del 27 de marzo de 1937”. Id. 32922 (AMMM).

la corrent de simpatia cap a la pràctica de l'esport que s'havia detectat a l'organització. *"Nunca mayor ocasión se presentará, como esta, tan propicia para captarnos la juventud y una vez en nuestro seno capacitarla y hacerla idealista. Conjuntamente con los deportes no debéis olvidar la preparación técnico militar y revolucionaria en el aspecto violento de la juventud"*¹²⁶². Aclarien, però, que en cap cas es practicarien esports que consideraven que mai podrien ser humanitzats com la boxa o els toros, i que el seu esport havia de ser *"sin ningún género de espectacularidad ni mercantilismo, la fiel expresión de nuestros anhelos de superación, ha de ser un medio de fomentar la cultura física y la sana diversión de la juventud (...) sano, humano, educativo, regenerador"*¹²⁶³. La decisió va tornar a aixecar crítiques, per part d'algunes JJLL de la resta de la península que amb els fronts molt més a prop, no entenien com en la situació de guerra que s'estava vivint algunes joventuts es podien entretenir organitzant esports¹²⁶⁴. Però com defensava un article a *Gerona CNT*, l'esport era una manifestació de vida i *"no se pueden hacer imposiciones a la naturaleza, sin producir en ella serios trastornos de neurosis más o menos aguda hemos de procurar no introducir en nuestro movimiento el espíritu del ermitaño, relegándole en el apartamiento y la ostración, el reposo y el recogimiento"*¹²⁶⁵.

Malgrat les indicacions del Comitè Regional a les agrupacions, que especificaven que s'havia de formar una comissió a cada delegació que organitzés un gimnàs i esports a l'aire lliure, pel que es pot deduir de la correspondència n'hi va haver poques que a partir de l'abril de 1937 tinguessin prou capacitat per portar a

¹²⁶² Circular núm. 27 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 1/4/1937". Id. 32922 (AMMM).

¹²⁶³ Circular núm. 27 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 1/4/1937". Id. 32922 (AMMM).

¹²⁶⁴ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*.

¹²⁶⁵ *Gerona CNT*, 19/09/1937. Hemeroteca digitalitzada, AMG. (CEDALL)

terme aquest projecte. S'han trobat molt pocs exemples de JJLL en les que la comissió esportiva s'arribés a formar i funcionés, un és el de les JJLL d'Olesa de Montserrat que a finals de 1937 tenien previst iniciar un grup esportiu que practiquéss tennis i bàsquet, però els faltava un militant amb coneixements de gimnàstica¹²⁶⁶. A Terrassa, també a finals de 1937 s'estava organitzant la comissió d'esport¹²⁶⁷, i les JJLL de Lleida i les JJLL de l'Hospital General, van organitzar un gimnàs, les primeres en el local de les pròpies joventuts a la plaça Noguerola, 6, i les segones en un local incautat a la planta baixa del carrer Castillejos núm. 388 i 390¹²⁶⁸. De fet aquells mesos a molts dels setmanaris comarcals es repetien les crides als joves perquè s'unissin a les JJLL i ocupessin el lloc que els corresponia en la revolució, i els articles crítics cap a la joventut que continuava apàtica i perdent el temps als balls, cafès o cinemes. Com escrivia Montserrat Morera des d'Igualada: *"yo no puedo concebir vuestra inexplicable apatía. En alguna ocasión, al salir de las JJLL he tenido que avergonzarme de tanta inutilidad al veros llenar los cafés y acechar desde ellos el paso de las gentes para proferir ridículas burlas en vez de decidiros por frecuentar los actos revolucionarios, las bibliotecas y los ateneos"*¹²⁶⁹. Mesos després les JJLL d'aquesta ciutat es mostraven decebudes perquè havien intentat reactivar les activitats culturals, però hi havia molts pocs joves que anessin a les xerrades perquè preferien anar al cafè o al cinema¹²⁷⁰. Z.Z., feia un escrit similar dirigit a la joventut de Figueres perquè pensessin com donarien explicacions als joves del front que estaven morint per ells: *"hoy tu conciencia se debe rebelar, y no has de*

¹²⁶⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 32 (CDMH).

¹²⁶⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 33 (CDMH).

¹²⁶⁸ *Acracia. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida* número 307. Año II. Época II. Lunes 19 de julio de 1937. Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida i Comissió de Responsabilitats de la Generalitat. Fons ANC1-1/Generalitat de Catalunya (Segona República). ANC1-1-T-6899.

¹²⁶⁹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.6, 6 febrer 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹²⁷⁰ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.42, 16 octubre 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

*permitirte a ti mismo que tu persona permanezca sentada en la mesa de un café, discutiendo o hablando para matar el tiempo (...) ¿Qué dirán cuando vengan los que luchan en la vanguardia y vean que aquí se vive al margen de la guerra? ¿Qué ellos han sufrido los rigores de la sed, del hambre y del frío, y que tú, no solamente no te conformas con los sacrificios que la retaguardia impone, sino que protestas contra todo y contra todos? ¿Qué mientras ellos se arrastran por el fango, la nieve o el suelo, tu duermes tranquilamente en tus muelles colchones, y lo que es peor, tú también te arrastras... por tabernas y prostíbulos? ¿Qué dirás tú, cuando ellos, los que todo lo dan, te pregunten, qué has hecho para ganar la guerra?*¹²⁷¹ Com seguien insistint mesos després des d'aquesta ciutat: *“vosotros, jóvenes o viejos, que vagáis por las calles y plazas o bien permanecéis en cafés y tabernas, frente a una copa de licor, consumiendo tabaco o envuelto en los juegos embrutecedores (...) . Dejad la copa del veneno maldito por el libro educador*¹²⁷². I des de Llançà també es queixaven que els joves no s'implicaven en els problemes revolucionaris, no assistien ni a les assemblees ni a la biblioteca i que era difícil que només pel fet de tenir el carnet de l'organització arribessin a l'emancipació¹²⁷³. La insistència en aquestes crítiques, les crides per animar a l'afiliar-se i la cerca constant d'activitats que poguessin atraure als joves que no estaven afiliats a cap organització, fan pensar que malgrat que hi hagué una part important de la joventut que en aquells moments s'implicà, mitjançant les diferents associacions juvenils, hi hagué una altre sector que no es va aconseguir que es mobilitzés i si ho va fer, va ser amb un grau d'implicació molt baix afiliant-se a les JJLL,

¹²⁷¹ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JJLL. Año 1, época primera, número 2. Figueras 19/2/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueras.*

¹²⁷² *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán. Figueras, 9 setembre de 1937. Año 1, núm. 11. Biblioteca Fages de Climent, Figueras.*

¹²⁷³ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán. Figueras, 20 agost de 1937. Año 1, núm. 9. Biblioteca Fages de Climent, Figueras.*

però participant molt poc en les seves activitats i vida orgànica. A banda, cal tenir en compte la mobilització militar, que va ser la principal dificultat que hagueren de superar les JJLL durant la guerra. Com hem vist a l'apartat anterior, la marxa massiva de joves cap el front i les dificultats econòmiques, van deixar a molts grups desorganitzats o sense quadres dirigents, i fins i tot el Comitè Regional en patí les conseqüències. Sobretot cap el final de la guerra, malgrat el que diguessin els números d'afiliació, la paràlisi i la decadència havia arribat a moltes agrupacions que resistien amb molt pocs militants veritablement actius.

3.3. Afiliats i afiliades. Perfil dels militants de les JJLL de Catalunya.

Pel que fa a l'edat de les persones que conformaren les JJLL, podem dir que com a mínim en el cas de Catalunya va ser molt variable. Mentre, com assenyala Sandra Souto¹²⁷⁴, algunes organitzacions com les JSU havien fixat el seu límit d'edat als 35 anys o fins i tot altres als 30 anys, les JJLL no es van plantejar establir una edat màxima per formar-ne part fins al final del conflicte i com destaca Tavera, “quan va començar la Guerra Civil el grup més actiu de les JJLL de Catalunya sobrepassava els 35 anys¹²⁷⁵”, que era l'edat que també tenien en aquell moment homes com Ascaso o Ricardo Sanz, considerats de les noves generacions anarquistes, però també, com recordava Fidel Miró, models pels elements llibertaris més joves. El concepte de joventut i del que és jove o no, sempre ha estat difícil de fixar i en aquest cas encara ho era més pel propi naixement de les joventuts, que en el cas català continuaven moltes vegades grups anteriors, i per la reticència que havien tingut els anarquistes a no

¹²⁷⁴ Souto Krustín, Sandra; “Entre el Parlamento y la calle: políticas gubernamentales y organizaciones juveniles en la 2ª República” a “Juventud y política en la España contemporánea”. p. 104.

¹²⁷⁵ Tavera, S; “Escola de rebel·lia. La joventut i l'anarcosindicalisme”, a *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*, p. 142.

separar els seus militants segons l'edat. Si repassem alguns dels llistats de grups de JJLL, ràpidament es pot comprovar l'àmplia franja d'edats que estigué representada dins l'organització. Per exemple a les JJLL de Palafrugell, dels 13 militants que hi havia el juliol de 1937, el tres més joves tenien 17 anys, n'hi havia dos de 18 anys, sis que en tenien 19 i els dos més grans, 22 i 23 anys respectivament¹²⁷⁶. En contraposició, trobem les JJLL del Sindicat d'Espectacles Públics que dels 27 afiliats que declaraven el novembre de 1937, el més jove tenia 24 anys i tota la resta sobrepassaven de molt aquesta edat. En aquesta agrupació hi havia dos militants de 30 anys, quatre de 31, quatre de 32, un de 33 anys, sis de 35, un afiliat de 36 anys, dos de 37, quatre de 40, malgrat s'especifiqui que dos ja no estaven actius a les joventuts, i fins i tot un militant de 49 i un de 50 anys¹²⁷⁷. A les JJLL de Banyoles, el desembre de 1937, quedaven representats aquests dos extrems pel que fa al perfil d'edats i entre els 14 militants encara en actiu a l'agrupació, n'hi havia 9 que tenien entre 16 i 17 anys, però també en quedaven dos de 20, i els tres més grans d'entre 30 i 32 anys¹²⁷⁸. Ja des dels inicis de l'organització es produí aquesta disparitat en les edats dels components de les JJLL i durant els primers anys trobem entre els militants a un Josep Peirats, que en aquells moments tenia 25 anys i com explica a les seves memòries al principi es veia gran per militar a l'organització, malgrat que s'hi acabà integrant i formant part del Comitè Regional l'any 37 quan estava a punt de fer 30 anys, i a Abel Paz que amb 15 anys estava afiliat a les JJLL del seu barri. El Comitè Regional era plenament conscient d'aquest ampli ventall i quan convocà als militants per fer pràctiques de guerra el març de 1937, per exemple, especificà que hi anessin tots els militants de 17 fins a 35

¹²⁷⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 123 (CDMH).

¹²⁷⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 148-149 (CDMH).

¹²⁷⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 163 (CDMH).

anys¹²⁷⁹. A més cal tenir en compte que durant la guerra es poden trobar col·laboracions a la premsa comarcal de joves de tan sols 14 anys¹²⁸⁰ i que hi hagueren algunes agrupacions, com les JJLL de l'Escala¹²⁸¹, que formaren seccions infantils, com ja s'havia fet a Badalona l'any 1932, o organitzaren festivals i grups de teatre en els que participaren nens i nenes, com va ser el cas de les JJLL de Salt que van tenir una companyia infantil de comèdies. Aquestes iniciatives sumades a l'obertura d'escoles racionalistes per part de moltes JJLL, van ampliar encara més les diferents franges d'edat que van conviure dins l'organització, encara que la seva participació es limités només a les activitats culturals o educatives.

La major part de militants de les JJLL van ser obrers i obreres amb escassa formació acadèmica a excepció dels afiliats a les JJLL de l'Escola del Treball, o dels membres de la Federación Estudiantil de Conciencias Libres que militaren a l'organització. Repassant els llistats de les JJLL que especificaven les professions dels seus afiliats i la seva formació, hi ha gran varietat de professions, moltes relacionades amb el lloc on vivien, així per exemple a les JJLL de Palafrugell trobem alguns joves que treballaven a la indústria del suro, però en d'altres agrupacions hi havia teixidores, mecànics, modistes, treballadors del sector de la construcció, miners, pagesos... La majoria eren afiliats de la CNT perquè a més del decret de sindicació obligatòria que es va promulgar durant la guerra, segons el que es desprèn de les discussions que es van produir en alguns congressos aquest era un dels requisits per poder formar part de les JJLL. Repassant l'origen dels components de les JJLL es pot comprovar que no es

¹²⁷⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.780, any LVI, 18 de març 1937.

¹²⁸⁰ Per exemple a *Vibraciones* el novembre de 1937 trobem l'article "El tema de los refugios" de V. Juanola Viñas de 14 anys. *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 5 de novembre de 1937. Año 1, núm. 16. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹²⁸¹ *Gerona CNT*, 5/09/1937. Hemeroteca digitalitzada, AMG.

confirma el mite del “murcià exaltat i inculte” que sovint s’atribuïa als militants anarquistes de la FAI que s’explicava a la primera part d’aquest treball, ja que si bé és cert que en alguns barris de Barcelona sí que hi va haver joves que procedien de Múrcia o altres zones d’Espanya que formaren part de les joventuts, a totes les agrupacions hi trobem una gran proporció de nois i noies que eren nascuts a Catalunya. Aquesta presència important de militants catalans dins l’organització, també trenca amb la concepció que es difonia aquella època des d’alguns mitjans de comunicació i alguns partits polítics de l’anarquisme com una ideologia estranya a Catalunya i de la imatge d’un món juvenil llibertari exclusivament en castellà. Com explica Peirats a les seves memòries, ell mateix havia fet conferències en català en algunes delegacions de JJLL que així ho demanaven expressament al Comitè Regional, a Torelló en una festa organitzada per inaugurar una torre incautada foren els militants de les JJLL els que ballaren les sardanes interpretades per la cobla local¹²⁸², i si ens fixem en els diaris editats a les comarques, alguns d’ells impulsats per les JJLL o amb col·laboracions habituals dels seus militants, podem comprovar com a *Vibraciones*, *¡Humanismo!*, *Gerona CNT*, *Pluma Libre* o al *Butlletí CNT-FAI Igualada*, eren habituals els articles en català.

En aquestes publicacions i en d’altres, trobem també alguns escrits que reflexionaven sobre la relació entre l’anarquisme i Catalunya i responien a aquells que titllaven el moviment llibertari de foraster. Com en un article publicat pocs dies abans de l’esclat de la guerra que contestava un discurs en el que Cambó havia dit que la FAI era el més anticatalà que hi havia, on l’autor recordava que l’anarquisme havia tingut el seu focus principal des dels inicis a Barcelona “y en aquel tiempo no eran murcianos,

¹²⁸² *Tierra y Libertad* 1/10/1936. Nueva época, núm. 37 (CEDALL).

*sino catalanes, tan catalanes como Cambó, los que integraban la alianza de la Democracia Socialista, nuestra FAI actual. Los Farga Pellicer, los Sentiñon, los García Viñas y millares y millares más eran catalanes, nacidos y criados en Cataluña*¹²⁸³.

Aquesta idea de l'arrelament de l'anarquisme entre els obrers catalans es repetirà en altres articles, i es criticarà al catalanisme no per les seves reivindicacions de la cultura i el caràcter propi de Catalunya, sinó per haver oblidat als obrers i les seves reivindicacions. Com defensava F.Q. des del *Butlletí CNT-FAI Igualada* dirigint-se als catalanistes, *“el més correcte és que estudiem, amb la més bona voluntat, la manera d'agermanar tot l'agermanable que existeixi entre nosaltres (...) Si els àcrates estimem la llibertat del món, no deixarem pas de banda la d'Espanya ni la de Catalunya. I encara ho fem més fort: sortim, sense manies, del principi de l'autonomia individual per a una millor garantia de la col·lectiva. Innegablement, la llibertat de l'home és la base de la llibertat dels pobles i no podem passar per l'absurd de batallar per un país, quan aquest disposa de tutors (...) que determinen que les conquestes populars esdevinguin privilegi de la colla dels escollits. Què ha estat de la independència de Polònia? Què de la d'Irlanda? Què de l'autonomia de Catalunya? Un Estat únic, o un Estat ficat dintre d'un altre, que ha agafat les mateixes característiques d'opressió i de tirania que els pobles que s'han tret del damunt*¹²⁸⁴. Com també s'explicava des de *Vibraciones*, la CNT havia nascut a Catalunya i per tant era una organització essencialment autòctona *“y hasta ahora la única que ha sabido llevar el espíritu federalista de nuestros hombres por las demás regiones de la península, consiguiendo interesar a las masas ibéricas más aún que el viejo programa pimargalliano, por su gran sentido práctico y de acción (...)*

¹²⁸³ Tierra y Libertad 3/7/1936. Año VII, núm. 26 (CEDALL).

¹²⁸⁴ “Llibertat i catalanisme”. *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.49, 4 desembre 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

*somos autonomistas y federalistas, por razón y por sentimiento, que en ninguna de nuestras actuaciones invadimos el radio de acción de cualquiera de nuestros organismos autónomos*¹²⁸⁵. Una setmana després es publicaria en aquest mateix setmanari un altre article que exposava que molts dels sindicats de la comarca i les col·lectivitats, estaven formats per votants d'ERC que havien entès que l'anarquisme era la ideologia que millor representava el socialisme federal que sentien com a propi *“todos los antiguos luchadores de nuestro trozo de tierra, doctrina que es el nexo y el norte de la mayoría de los antiguos republicanos federales de nuestra comarca. Doctrina inculcada a nosotros des de pequeños por nuestros padres. (...) Nuestros viejos del Ampurdán también vendrían con nosotros, igual que esos compañeros que llenos de buena fe habían trabajado para construir un mundo mejor*¹²⁸⁶.

També en alguns articles i mítings es repetia la idea que mentre els que s'autoproclamaven catalanistes havien fugit, els anarquistes a qui s'havia acusat d'estar en contra de Catalunya, eren els que havien lluitat per defensar la llibertat del poble. Com exposava Jesús Campoy en un discurs a Figueres: *“aquí estamos nosotros, los trabajadores murcianos, andaluces, aragoneses, castellanos, a vuestro lado a defender Cataluña. Y sin embargo ellos, los Mateu y compañía han huido, os han dejado solos, ellos que se decían, tan catalanistas*¹²⁸⁷. Seguint aquest raonament, en alguns discursos i articles es presentava la lluita del 19 de juliol i la victòria contra el

¹²⁸⁵ “Somos acérrimos defensores de las autonomías”. *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 20 d'agost de 1937. Año 1, núm. 8. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹²⁸⁶ *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 27 d'agost de 1937. Año 1, núm. 9. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹²⁸⁷ *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JLL*. Año 1, época primera, número 2. Figueres 19/02/1937. Biblioteca Fages de Climent, Figueres. Daniel Alcaide, delegat de la conselleria d'economia de la 7^a regió, en una xerrada a Igualada segons la crònica també va destacar que els que “sempre s'havia dit que no estimaven Catalunya han demostrat, quan ha arribat l'hora, que són els més fermes defensors de la seva llibertat”. *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.8, 20 febrer 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

feixisme com una més de les guerres que el poble català havia mantingut contra la tirania per la seva llibertat, com defensava un article publicat a *Gerona CNT* amb motiu de l'11 de setembre: *"Cataluña tiene una personalidad histórica, no sólo por sus condiciones geográficas; por sus características étnicas, por su lengua; la tiene también por su cultura, por su esfuerzo político, por su espíritu de libertad y de independencia, consustancial con el pueblo catalán. (...) ¿Qué habría quedado en Cataluña, desde los picos de los Pirineos a las orillas del Ebro, de la Cataluña cantada por los Maragall y por los Verdaguer, de la Cataluña que ha forjado el pueblo trabajador, activo e inteligente, de sus campos floridos, de sus fábricas, de sus ciudades, de sus instituciones culturales y científicas, de sus riquezas todas, de todas sus instituciones autonómicas, de sus libertades políticas y sociales, sin el esfuerzo de los milicianos que marcharon hacia Aragón, armados deficientemente, y que con su entusiasmo, con su ímpetu, con su energía y audacia cerraron el paso a los bárbaros de Franco y de los generales traidores, de Mussolini y de Hitler? (...) Si en el 11 de septiembre de 1714 Cataluña perdió sus libertades políticas, sin la marcha de los milicianos catalanes a Aragón el 19 de julio Cataluña corría el peligro de perderlo todo (...) de perecer como pueblo libre"*¹²⁸⁸. Segons Toryho, hi havia una relació molt estreta entre el 19 de juliol de 1936 i l'11 de setembre de 1714 perquè *"ambos movimientos son el exponente máximo del ansia viril de libertad de un pueblo, del ansia viril de emancipación humana. Los catalanes de antaño, peleaban en defensa de sus fueros tradicionales, de sus libertades, de sus anhelos autonómicos, y nosotros, los de hoy, damos el alma y la vida defendiendo esa misma libertad, los mismos anhelos, los mismos derechos ciudadanos, que la canalla fascista, la más sanguinaria y cruel que registra la Historia ha intentado*

¹²⁸⁸ *Gerona CNT. Portaveu confederal de la 2ª regió. Gran Via Jaume I, 54. 20/8/1937. Hemeroteca digitalitzada, AM Girona. (CEDALL)*

*destrozar bajo sus pezuñas. La lucha es otra pero el pueblo es el de siempre. Para nosotros, la fecha del 11 de septiembre de 1714, no es la apología del nacionalismo, sino de un anhelo federalista, que nadie con más fervor que nosotros mantiene, ni nadie con más entusiasmo que nosotros practica. Porque nosotros somos federalistas por ideología y convicción*¹²⁸⁹.

Segons Carlos Roselli, professor d'economia de la universitat de Gènova que havia estat al front amb els milicians, l'anarquisme català s'havia convertit en una de les grans corrents del socialisme occidental perquè tenia com a origen a l'individu i buscava la lliure associació d'homes lliures, el federalisme econòmic i polític, i la llibertat activa i positiva en tots els aspectes de l'existència. Era el que qualificava d'humanisme llibertari, que estava dirigit per una generació de joves d'entre 30 i 35 anys que segons aquest autor, havien madurat a les presons i com tots els catalans tenien una visió ampla i pràctica de la vida: *"un mundo nuevo ha brotado, un pueblo entero ha gustado los frutos de la libertad no solo en las asociaciones, sino en las fábricas, en los campos, en el frente. Este pueblo no podrá nunca jamás resignarse a la esclavitud"*¹²⁹⁰. Aquesta llibertat que oferien els anarquistes i que amb el buit de poder derivat del cop d'estat i la nova organització revolucionària Catalunya estigués vivint el període amb més autonomia real respecte a l'Estat Espanyol de tota la seva historia contemporània, es contraposava al nacionalisme català que els llibertaris identificaven amb Cambó i la burgesia que havia explotat a la classe obrera i que només havien defensat els seus interessos de classe. Per tant es produí la paradoxa que aquells que es declaraven contraris al nacionalisme quan portaren les seves idees

¹²⁸⁹ Conferència pronunciada per Jacinto Toranzo en nom de la CNT-FAI: "El 11 de septiembre de 1714 y la guerra antifascista de hoy", transcrita a *Solidaridad Obrera*, 11/9/1936 (CEDALL).

¹²⁹⁰ "Cataluña baluarte de la revolución y del anarquismo". *Tierra y Libertad* 5/12/1936. Nueva época, núm. 46 (CEDALL).

federalistes a la pràctica aconseguiren més autonomia i autoorganització per Catalunya que els propis nacionalistes i el que és més sorprenent, en el cas dels joves llibertaris, com ja s'ha explicat en el capítol anterior, foren titllats de "separatistes" per la resta de l'organització peninsular que no entenia l'autonomia amb la que reclamaven seguir funcionant les JJLL catalanes, que sempre posaren per davant les decisions acordades des de la base a seguir les consignes del Comitè Peninsular i decidiren en el congrés extraordinari del 10 d'octubre de 1937, seguir formant part de la FIJL sempre que es reconeguessin "las características psicológicas de Cataluña"¹²⁹¹ i tenir prou autonomia per no sotmetre's a aquells acords nacionals "que estén en contra del sentir y pensar de esta región"¹²⁹².

Un altre fet característic quan analitzem el perfil de la militància de les JJLL, és la presència de noies des dels inicis de l'organització. Sens dubte, la seva incorporació tenia com a origen la participació de moltes noies en el lleure alternatiu proposat pel moviment anarquista, des dels barris o pobles, abans de la constitució dels primers grups de JJLL. De la mà de familiars o amics, algunes joves van fer una immersió en el món llibertari que sobretot a principis dels anys 30, com ja s'ha exposat en capítols anteriors, experimentà un gran creixement pel que fa a l'oferta d'activitats, també de tipus cultural o formatiu, que possibilitaren la socialització de nois i noies en l'alternativa que l'anarquisme català oferí a la societat capitalista, resumida per Dolors Marin, a partir de testimonis de l'època, en l'expressió "viure en anarquia"¹²⁹³, que pretenia arribar a tots els aspectes de la vida. Com es pot comprovar si repassem les

¹²⁹¹ Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española.*

¹²⁹² Souto Kustrín, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española.*

¹²⁹³ "Anarquias y sindicalistas en l'Hospitalet. La creación de un proyecto de autodidactismo obrero" a *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-19139.*

cròniques de les xerrades que es feien en alguns ateneus els primers mesos de 1932, cada vegada era més habitual trobar noies entre el públic, com va ser el cas de la conferència sobre la lluita de classes a càrrec de Foch i Capdevila que es va fer al Centre Cultural del barri de Sant Andreu l'abril de 1932¹²⁹⁴, o la que va fer Garcia Oliver amb motiu de la inauguració de l'Ateneu "Paz y Amor" del barri de Santa Eulàlia de l'Hospitalet el 7 de maig del mateix any¹²⁹⁵. En aquests ateneus també es preocuparen de fer xerrades relacionades amb temes sobre l'emancipació de les dones, com la que va fer Isidoro Enriquez Calleja, l'abril de 1932 a l'Ateneu Racionalista del barri de la Torrassa, amb el títol: "Mis puntos de vista de la educación femenina"¹²⁹⁶. Hi havia noies que a principis dels anys 30 ja practicaven el nudisme seguint el naturisme propugnat per alguns grups anarquistes, com va ser el cas de Teresa Rebull¹²⁹⁷ que, igual que altres filles de militants anarcosindicalistes, havia crescut en l'ambient llibertari i amb una mentalitat molt més oberta del que era habitual en aquella època, en el seu cas també per la influència de la seva mare, Balbina Pi, que fou una reconeguda propagandista de la CNT a partir de 1918¹²⁹⁸. També fou habitual, pel que es desprèn dels articles que apareixien a la premsa, la presència de noies a les "jiras" libertàries, malgrat que en alguns d'aquests escrits es comentava més el seu físic i com la seva presència alegrava l'ambient, que no pas les seves intervencions en les

¹²⁹⁴ *Solidaridad Obrera*, 23/4/1932 (CEDALL)

¹²⁹⁵ *Solidaridad Obrera*, 12/5/1932 (CEDALL)

¹²⁹⁶ *Solidaridad Obrera*, 22/4/1932 (CEDALL)

¹²⁹⁷ Entrevista realitzada el maig de 2011 dins el projecte "l'experiència de l'exili" del Banc Audiovisual de Testimonis del Memorial Democràtic.

¹²⁹⁸ Balbina Pi era obrera del tèxtil, va ser nomenada delegada de la Federació Local de la CNT de Sabadell i va tenir molt de prestigi durant la seva època com a oradora. També fou col·laboradora de *Solidaridad Obrera* on escrivia amb els pseudònims *Margot* o *Libertad Caída*. També fou propera al republicanisme federal i fou una de les dirigents de Mujeres Republicanas del Cercle Republicà Federal durant els anys 20. Va estar casada amb Gonçal Soler, reconegut militant anarcosindicalista que va estar durant els anys 20 diverses vegades a la presó, del que es separà després que aquest es posicionés a favor del trentisme i durant la Guerra Civil deixés la CNT per ingressar al PSUC. Vegeu Martínez de Sas, M^a Teresa, Pagès, Pelai; *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans*.

discussions ideològiques. Com es pot llegir en una d'aquestes cròniques del mes de maig de 1932: *“Las bravas compañeritas de la FAI, muchas de ellas vistiendo el pantalón corto del excursionista, son las que animan mayormente la fiesta. Su juventud optimista alienta a los hombres”*¹²⁹⁹.

Aquestes descripcions, qualificatius com el d'“amazonas del proletariado”, o la contraposició de la bellesa maquillada de les burgeses amb la de les noies obreres que ho eren d'una manera natural pels resultats del combat contra la vida que els imposava el capitalisme, tot i voler enaltir la figura d'aquestes joves llibertàries en realitat perpetuaven el discurs sexista i els rols de gènere tradicionals que els anarquistes encara no havien abandonat del tot, a pesar de proclamar en les seves organitzacions la igualtat entre homes i dones. Aquestes contradiccions entre la teoria i la pràctica, estaran presents durant tot el període perquè com assenyala Mary Nash, “l'obertura de nous espais d'actuació per a les dones, no implica necessàriament una ruptura amb la tradicional divisió sexual del treball, ni amb la segregació ocupacional, ni tampoc havia de significar forçosament un canvi substancial en la tradicional mentalitat respecte a la dona, al seu paper i al seu valor social”¹³⁰⁰. Segons Nash, el “mite o discurs de la domesticitat”¹³⁰¹, que tenia les seves arrels en la constitució de l'Estat modern i que va difondre l'arquetip sobre les dones que la majoria d'elles van interioritzar i va fomentar la seva exclusió de la subjectivitat política i històrica, continuà vigent en la societat contemporània industrial. El gènere va esdevenir, segons aquesta autora, un element decisiu en la definició de les noves classes socials del s.XIX

¹²⁹⁹ *Solidaridad Obrera*, 10/5/1932 (CEDALL)

¹³⁰⁰ Nash, M.; *Més enllà del silenci. Les dones a la història de Catalunya*.

¹³⁰¹ Nash, M.; *Mujeres en el mundo. Historia, retos y movimientos*

i la classe obrera urbana, mica en mica, va anar assimilant també el “discurs de la domesticitat”, sobretot aquells obrers, com destaca Walkowitz¹³⁰², que es volien diferenciar i esdevenir caps de família respectables. Com assenyala Nash¹³⁰³, coincidint amb el que també exposa Michelle Penot¹³⁰⁴ pel cas francès, el moviment obrer serà incapaç d’articular un discurs alternatiu pel que fa a la dona treballadora. Així, segons Penot, els obrers francesos prioritzaren a la família enfront de l’alliberament de la dona i van utilitzar arguments que durant segles s’havien fet servir contra ells per justificar que les dones no poguessin accedir als seus drets polítics. Aquesta mentalitat no serà només francesa, a Espanya, com es posarà de manifest durant la Segona República i la Guerra Civil, els arquetips de la domesticitat estaran també molt presents en el moviment obrer fins i tot entre els sectors més revolucionaris¹³⁰⁵. Segons Nash¹³⁰⁶, encara que les dones havien de saber fer moltes coses, se’ls negava el perfil de treballadora i cada vegada era més mal vist que busquessin feina fora de casa. Les dones seguien estant definides segons la seva funció maternal i com expliquen Bridenthal i Koonz¹³⁰⁷, pel cas d’Alemanya durant la República de Weimar, malgrat les aparences de modernitat i d’incorporació de la dona al món laboral, cap partit ni la mateixa societat, concebien que tot i que la dona assumís un nou protagonisme i drets polítics, pogués deixar de tenir com a prioritat la maternitat. La nova generació llibertària també patirà aquesta herència de l’arquetip de la dona domèstica, malgrat

¹³⁰² Walkowitz, Judith; “Vicio masculino i virtud feminista: el feminismo y la política sobre la prostitución en Gran Bretaña en el s.XIX. Amelang, J i Nash, M; *Historia y Género. Las mujeres en la Europa Moderna y Contemporánea*.

¹³⁰³ Nash, M.; *Mujeres en el mundo. Historia, retos y movimientos*.

¹³⁰⁴ Penot, Michelle; “El elogio del ama de casa en el discurso de los obreros franceses del s.XIX”. A Amelang, J i Nash, M; *Historia y Género. Las mujeres en la Europa Moderna y Contemporánea*.

¹³⁰⁵ Nash, M; *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*.

¹³⁰⁶ Nash, M.; *Mujeres en el mundo. Historia, retos y movimientos*.

¹³⁰⁷ Bridenthal, R i Koonz, C.; “Más allá de kinder, küche: las mujeres de Weimar en la política i el trabajo”. A Amelang, J i Nash, M; *Historia y Género. Las mujeres en la Europa Moderna y Contemporánea*.

intentar fer passos molt significatius cap a la igualtat entre els nois i les noies que formaren part de les JJLL.

Des de que es començaren a formar els primers grups de JJLL un dels principis bàsics va ser el d'agrupar als joves "d'ambdós sexes" per capacitar-se i lluitar contra la propietat, el principi d'autoritat, l'Estat i la religió. Aquesta premissa també la va recollir la FIJL en la seva constitució¹³⁰⁸ i la Regional Catalana de JJLL en els congressos que va celebrar abans de la guerra¹³⁰⁹. Així, ja els primers anys hi va haver noies que ingressaren als grups de JJLL, moltes com una continuació natural, igual que els va passar als nois, de les activitats que ja desenvolupaven en els ateneus i en altres grups de l'òrbita anarquista. A Monistrol, per exemple, hi havia noies en el grup pro-cultura que es constituí a principis de 1932 i que va acabar convertint-se en la delegació local de JJLL. Segons van publicar a *Solidaridad Obrera*, "*diariamente mañana y noche, el local del Sindicato Único se halla repleto de jóvenes de ambos sexos, que pasan allí horas y más horas hojeando los libros de los maestros de la Filosofía y de la Ciencias*"¹³¹⁰. Un mes després aquesta mateixa agrupació destacava també com en una "jira" que havien fet en col·laboració amb joves llibertaris de Sant Sadurní de Noia, tant nois com noies havien participat en un míting improvisat¹³¹¹. Les JJLL de Badalona

¹³⁰⁸ En una crida de la FIJL a tots els joves d'Espanya i Portugal perquè els grups de joventuts que hi hagués a la península s'unissin a la federació exposaven: "nuestra finalidad es substituir en nuestros hermanos de ambos sexos sus costumbres, sus palabras y su educación burguesas, por otras sin velos ni falsedades". Vegeu *Tierra y Libertad*, 29/7/1932. Año III, núm. 73 (CEDALL).

¹³⁰⁹ Com explicava el Comitè Provincial de les JJLL de Girona: "*Nuestra misión, pues, según acuerdos tomados en el I Congreso Regional celebrado en Barcelona el 22 de abril de 1935 estriba en capacitar, elevando moral e intelectualmente el nivel cultural de los jóvenes de ambos sexos explicando además por medio de charlas comentadas, mítines, conferencias, etc. lo que podría y deber ser una Sociedad Libre donde todos los seres sean iguales en derechos y deberes. Abominamos resueltamente de la política por habernos mostrado hasta la saciedad cuan ruin, falsa y perjudicial resulta para el libre desenvolvimiento de la Sociedad, así como del individuo*". Vegeu *Tierra y Libertad*, 10/7/1936. Año VII, núm. 27 (CEDALL).

¹³¹⁰ *Solidaridad Obrera*, 3/5/1932 (CEDALL).

¹³¹¹ *Solidaridad Obrera*, 16/6/1932 (CEDALL).

també van fer una crida als joves “*de ambos sexos*”¹³¹² per constituir l’ateneu llibertari de la ciutat i una de les primeres xerrades que organitzaren, va ser a càrrec del mestre racionalista Màxim Llorca que parlà sobre l’esclavitud sexual de la dona¹³¹³.

Durant aquests primers anys van començar a aparèixer alguns escrits de noies joves a la premsa llibertària, com el de Libertad Ríos, des de Premià de Mar, que amb només 16 anys assegurava que si “*oyese el grito de a la calle! Gustosa daría la sangre de mis venas y lo que más quiero; sacrificaría mi juventud, mis ilusiones, mis esperanzas... Por el comunismo libertario daría mi vida si fuera preciso*”¹³¹⁴. O el d’ “*una joven libertaria*” des de Riudecols, que exposava que les joves obreres havien de lluitar per la seva emancipació si volien deslliurar-se de l’explotació a la que estaven sotmeses, però que encara hi havia masses dones “*envenenadas por el opio del fanatismo religioso que les asombra ver una mujer que propaga el Comunismo Libertario*”¹³¹⁵. Aquests anys també es produïren detencions de noies a Granollers, Sabadell o Barcelona, motiu pel que els hi dedicaren un article a *Tierra y Libertad* en el que es donava la benvinguda a la joventut femenina “*al seno de la Acracia*”¹³¹⁶. Però tot i aquestes mostres de la presència de dones a l’organització i que com explicava M. Jimenex a *Tierra y Libertad*, el març de 1933, els joves llibertaris anaven convencent a noies perquè deixessin la religió i ingressessin a les joventuts¹³¹⁷, el seu número en aquells primers anys probablement no era gaire elevat i molts nois encara no assimilaven del tot la seva incorporació. Segons A Morales Guzmán, en algunes cases es tractava a les dones amb el mateix autoritarisme del que després es queixaven fora,

¹³¹² *Solidaridad Obrera*, 18/5/1932 (CEDALL).

¹³¹³ *Solidaridad Obrera*, 12/6/1932 (CEDALL).

¹³¹⁴ *Tierra y Libertad*, 23/12/1932. Año III, núm. 95 (CEDALL).

¹³¹⁵ *Tierra y Libertad*, 30/6/1933. Año IV, núm. 122 (CEDALL)

¹³¹⁶ *Tierra y Libertad*, 26/5/1933. Año IV, núm. 117 (CEDALL).

¹³¹⁷ *Tierra y Libertad*, 31/3/1933. Año IV, núm. 107 (CEDALL).

perquè els obrers continuaven sent víctimes de la ignorància i no eren capaços de desfer en els seus propis cervells els prejudicis cap els problemes de les dones i la seva intervenció en el moviment sindical o en l'anarquisme en general¹³¹⁸. Com explicava aquest jove llibertari: *“cuando leemos en nuestra prensa la constitución de tal o cual agrupación femenina, nos extraña grandemente; cuando vamos a un mitin o conferencia, nos sobresalta la presencia de una docena de compañeras, cuando nos preguntan nuestras compañeras algo relacionado con las ideas, nos encogemos de hombros, no dándole importancia; cuando una mujer expresa su opinión en una tertulia, asamblea o en el hogar, nos decimos con misterio: ¿será una loca?”*¹³¹⁹. Morales Guzmán defensava que calia incorporar a les dones tant a les JJLL com als grups anarquistes, opinió que compartia S.A. Fuentes que també les animava a deixar de banda la por a fer el ridícul per escriure més sovint als diaris i revistes llibertàries¹³²⁰.

Quan va començar la Guerra Civil, va semblar per uns mesos que la nova situació revolucionària també havia ensorrat les barreres de gènere i que les dones havien aconseguit alliberar-se. Com assenyala Raquel Flores¹³²¹, l'inici del conflicte va suposar una radicalització de la vida i va alterar els rols de gènere que fins llavors havien imperat. En el bàndol republicà, les dones que havien assumit els ideals revolucionaris van veure lògic participar de manera activa en una guerra que veien com un combat defensiu a favor de la justícia i la llibertat. La CNT-FAI va ser el primer sindicat que va incorporar dones a les seves columnes, arribant a organitzar fins i tot

¹³¹⁸ *Tierra y Libertad*, 12/7/1935. Año VI, núm. 12 (CEDALL).

¹³¹⁹ *Tierra y Libertad*, 12/7/1935. Año VI, núm. 12 (CEDALL).

¹³²⁰ *Solidaridad Obrera*, 11/6/1932 (CEDALL).

¹³²¹ Flores, Raquel; “Género en los cárteles del bando nacional en la Guerra Civil española”. Comunicació inclosa a *Las mujeres y la guerra* de Nash, M i Tavera, S.

una centúria femenina dins la columna Gamón comandada per Roser Alvaro¹³²². Com havien fet els nois, algunes noies que durant els anys anteriors a la guerra havien militat a les JJLL, van decidir fer el pas i marxar al front. Com s'explicava a *Tierra y Libertad* l'agost de 1936: “son numerosas y jóvenes van ataviadas con “monos” azules, lucen sobre sus cabezas pañuelos rojinegros, lazos del mismo color, o gorras militares de campaña. Pende de su cintura una pistola, o de sus hombros un fusil. Jamás estuvieron tan bellas, tan seductoras, que en estos momentos que sus ojos irradian hacia el exterior todo el fuego luminoso de sus ansias de libertad. Marchan a la cruzada salvadora con el ánimo firme y decidido de destruir cuanto antes a esos canallas que tanta sangre han hecho derramar a los hijos del pueblo¹³²³. Les ànsies per ressaltar la figura de les milicianes tornaren a provocar descripcions carregades de tòpics sexistes que no van desaparèixer quan aquestes noies van arribar al front, on segons Nash i Ackelsberg es va reproduir la tradicional divisió sexual del treball i moltes milicianes van ser les encarregades de la cuina, la bugaderia, els serveis sanitaris, el correu o van exercir com a administratives en el que s'anomenà “feines auxiliars”¹³²⁴. Van ser poques les que van entrar en combat i les que ho van fer i moriren al front, foren exaltades per la premsa, igual que els seus companys, en la mitificació dels joves que es sacrificaven per aconseguir una nova societat. Entre aquests casos trobem el de Pepita Laguarda, que amb només 17 anys s'havia escapat de casa seva per unir-se a la columna Ascaso¹³²⁵, o la infermera del barri de Sant Andreu Elsa Garcia, de 20 anys, de la que es va publicar la darrera carta que va escriure a la seva mare en la que advertia:

¹³²² Nash, M; *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*.

¹³²³ *Tierra y Libertad*, 7/8/1936. Nueva época, núm. 29 (CEDALL).

¹³²⁴ A. Ackelsberg, Martha; *Mujeres Libres* i Nash, Mary; *Més enllà del silenci. Les dones a la història de Catalunya*.

¹³²⁵ *Solidaridad Obrera* 13/9/1936. Año VII. CEDALL.

*“si por casualidad me sucediera algo, pensad que otros como yo, también habrán caído. (...) Y si alguien os dijera que la lucha no es propia de las mujeres decidle que el cumplimiento del deber revolucionario corresponde a toda persona que no sea cobarde”*¹³²⁶. Tal i com havia passat amb els joves llibertaris, les milicianes es convertiren en un dels símbols de la revolució i de la resistència del poble cap a l’agressió feixista i protagonitzaren diversos cartells i fotografies. Com assenyala Mònica Carabias¹³²⁷, els retrats de milicianes, que solien aparèixer a la premsa i que van ser molt populars aquelles primeres setmanes, pretenien mostrar-nos la imatge de la “dona nova”: independent, polititzada, jove i sana, que lluitava amb l’home per construir un futur millor. Aquestes dones apareixen algunes vegades a les fotografies amb els seus fills, més sovint, però, amb les seves filles, mostrant, segons Carabias, una contraposició a la figura clàssica d’una Maria passiva que sosté el fill salvador i redemptor. Segons aquesta autora, la miliciana prenia part activa en el procés de salvació de la seva família, donava una nova imatge de la maternitat que era compartida amb les obligacions que en aquells moments, per a elles, eren defensar un futur de progrés. Pel que fa als cartells protagonitzats per milicianes, buscaven impactar a l’espectador amb una imatge subversiva que trenqués amb els esquemes tradicionals. Com destaca Nash¹³²⁸, però, aquesta propaganda no va anar orientada a les dones, sinó que sovint buscava evidenciar la falta de coratge dels que no estaven lluitant i motivar-los per allistar-se.

¹³²⁶ *Solidaridad Obrera* 3/9/1936. Año VII. CEDALL. (CEDALL)

¹³²⁷ Carabias, Mónica; “Las madonas se visten de rojo. Imágenes de paganismo y religiosidad en la Guerra Civil Española”. Comunicació inclosa a *Las mujeres y la guerra* de Nash, M i Tavera, S.

¹³²⁸ Nash, M; *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*.

Els primers mesos de la guerra semblava que les noies estaven cridades a ocupar tots els llocs en la lluita, tal i com es destacava en diferents crides publicades a la premsa, com aquesta que va aparèixer l'agost de 1936 i que proclamava: *“Muchachas, vuestra hora ha sonado. En la calle, en la barricada, en los hospitales de sangre, dándonos aliento con vuestra presencia decidida, habéis demostrado que no estáis dispuestas a seguir vegetando por más tiempo a remolque de estúpidos prejuicios. Que deseáis vuestra emancipación moral, como seres pensantes, y que estáis dispuestas a conseguirla por vuestro propio esfuerzo. A nuestro lado, sinceramente, hay un sitio que debéis ocupar sin demora”*¹³²⁹. Però a mesura que avançava la guerra, hi va haver un canvi d'actitud envers la presència de les dones al front i el setembre de 1936 ja hi havia consens, entre els diferents partits polítics i sindicats, per apartar-les de les trinxeres. A finals d'aquella tardor, Largo Caballero va aprovar uns decrets militars que ordenaven a les dones retirar-se dels fronts i, encara que no totes ho van fer de manera immediata, a principis de 1937 el número de milicianes havia minvat considerablement¹³³⁰. Un dels arguments més eficaços que es va utilitzar per tornar a les dones a la rereguarda, va ser el de relacionar la figura de les milicianes amb la prostitució i acusar-les d'haver propagat malalties venèries entre els soldats o d'esgotar-los físicament. La mateixa premsa que les havia exaltat uns mesos abans es va encarregar de ridiculitzar-les i les organitzacions femenines, com el secretariat femení del POUM, la Unió de Dones de Catalunya, Mujeres Libres o les mateixes JJLL, no van contestar aquestes acusacions i s'encarregaren d'organitzar les campanyes i les tasques que les dones havien de fer a la rereguarda. Les JJLL, per

¹³²⁹ *La Vanguardia*, núm. 22.603, any LV, 22 d'agost 1936.

¹³³⁰ Cattini, Giovanni C.; “La dona entre la guerra i la revolució. L'ocupació de l'espai públic i la superació de les restriccions de gènere tradicionals”. A *Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939)*. Vol.2.

exemple, en el Congrés Regional de l'11 de novembre de 1936 entre les mesures que proposaven per anar cap a una economia de guerra, hi havia la de preparar i adaptar a la dona per substituir els homes a la indústria tant aviat es decretés la mobilització general¹³³¹.

A la premsa també van aparèixer articles sobre les dones en els que es demanava la seva implicació en la revolució o es lloava la seva tasca. Alguns d'aquests escrits continuaven reproduint el "mite de la domesticitat" relegant a les dones al paper de cuidadores, mares, o de "soldats de la rereguarda", paper que se'ls havia assignat després de ser retirades dels fronts. Així per exemple es van publicar poemes dedicats a les infermeres llibertàries, com el que va aparèixer al primer número d'*¡Humanismo!*, en el que les animaven a seguir la seva tasca desinteressada¹³³², o escrits on es destacava la seva responsabilitat com a mares de contribuir en tot el que poguessin a les feines de la rereguarda, perquè malgrat perdre éssers estimats la victòria contra el feixisme portaria a la seva emancipació. Com es publicà al *Boletín de las JJLL del Maresme* el desembre de 1937: *"si pierde la vida tu hijo, no desesperes madre, novia o compañera del que lucha en el frente de batalla, pues si muere, es en defensa de la clase trabajadora. (...) No desesperes sino muy al contrario que no es esta tu misión, sino la de trabajar para la guerra y colaborar para que la evolución siga adelante, y eres tú mujer, la que estas destinada a que si es necesario que vayan al frente la casi totalidad de los hombres, con capacitación necesaria para llevarlos por el*

¹³³¹ *La Vanguardia*, núm. 22.669, any LV, 8 de novembre 1936.

¹³³² *"Joven y agraciada niña, que en los frentes de batalla prestas tu valiosa ayuda vistiendo la nivea bata de enfermera generosa, que sin egoísmo ni ganancia transcurres, días y noches desde a la una a la otra cama llevando con tu presencia tan gentil, y tan dermana, la alegría a los semblantes de los valientes que aguardan verse aliviados un poco para de nuevo las armas empuñar valientemente". ¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 1. Núm. 1. Ripoll 3 octubre 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès. (CEDALL)*

camino más positivo seas la que desempeñe los cargos de responsabilidad, sin que te amedranten las dificultades (...) poniendo a prueba tu corazón de mujer, tu dulce corazón: sensible y amoroso, trabajando para ganar la guerra; y aunque se te mueran a ti, madre, todos tus hijos y a ti compañera, tu compañero, no por eso debes dejar el camino emprendido y desanimarte. (...) Capacítate, instrúyete y, sobre todo aprende a ser madre, que es lo más esencial para liberarte de todos los perjuicios sociales y morales, que te ha legado la sociedad en que has vivido hasta ahora, si es que quieres el advenimiento de una sociedad de trabajadores, en la que tengamos los mismos derechos y deberes, hombres y mujeres”¹³³³.

Tot i aquest retrocés, en aquells moments havia augmentat el número de noies que s’havien unit a les JJLL coincidint amb el creixement de l’organització i també el d’altres grups juvenils. En algunes agrupacions de JJLL el nombre de noies va arribar a ser prou nombrós per crear seccions pròpies, com va ser el cas, només per posar alguns exemples, de les JJLL de Mataró, de les JJLL de Girona, que el setembre de 1936 ja tenien una secció femenina¹³³⁴, de les de Badalona que també tenien el seu propi comitè i organitzaven xerrades com la que va fer el doctor Felix Martí Ibáñez sobre l’educació sexual i les unions lliures el febrer de 1937¹³³⁵, de les JJLL de Súria on es formà un grup de 90 noies anomenat Agrupación Libre¹³³⁶, o de les JJLL Igualada on es

¹³³³ *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.2, 4/12/1937, Mataró. Id 22457 (AMMM).

¹³³⁴ *La Vanguardia*, núm. 22.619, any LV, 9 setembre 1936.

¹³³⁵ *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica*. Año II, Badalona, 13/2/1937 núm.20 (CEDALL). L’encarregada d’aquesta secció era Anita Acozar, el gener de 1937 les JJLL de Badalona, les del barri de la Salut i la Federación Estudiantil de Conciencias Libres ja havien organitzat una xerrada amb el títol: “La mujer en el pasado, en el presente y en el futuro”. Aquesta conferència que es va fer en el convent de monges del carrer Arnús, va estar precedida per una visita al soterrani d’aquesta institució religiosa considerada “*expresidio voluntario, para percatarse positivamente de las aberraciones que se cometían en un régimen capitalista-religioso*”. *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica*. Año II, Badalona, 2/1/1937 núm.14 (CEDALL).

¹³³⁶ PS-Barcelona, 140, 4, Carpeta 1, doc. 12-13 (CDMH).

començà a organitzar una secció femenina el gener de 1937¹³³⁷. També s'han trobat casos d'agrupacions on la seva militància va ser testimonial, com a les JJLL del Baix Montseny on declaraven només tenir una dona entre els seus 45 afiliats¹³³⁸, a les JJLL de la Sènia que entre els 30 afiliats que constaven el febrer de 1937 només trobem a dues germanes, Narcisa i Salomé Salom Sanz¹³³⁹, o a les JJLL d'Espectacles Públics en les que també només hi havia dues dones, Berta Cambra i Nieves Nuñez, de 30 i 35 anys respectivament, entre els 27 afiliats que deien tenir el novembre de 1937¹³⁴⁰. Tot sembla indicar, però, que aquestes agrupacions foren l'excepció i que a la majoria de delegacions hi hagué un nombre prou important de noies. Aquesta presència d'afiliades i la marxa de molts nois al front, sobretot a partir dels decrets de mobilització militar obligatòria, va propiciar que durant la guerra moltes joves també es posessin al capdavant de les seves agrupacions i ocupessin càrrecs en els secretariats. Així trobem forces exemples de JJLL en les que les seves secretàries generals foren dones, no només en pobles propers a Barcelona com Santa Coloma de Gramanet, on va ser escollida secretària de les JJLL Julia Romera Yañez de 24 anys¹³⁴¹, sinó també a pobles i ciutats tant distants i diferents com Palafrugell on Rosa Laviña, una sastressa de 19 anys, era la secretària el juliol de 1937¹³⁴², a les JJLL de Belianes on també estava de secretària Ramona Claramunt i de tresorera Tere Sans¹³⁴³, a Beguda on el novembre de 1936 estava al capdavant de les JJLL Teresa Masdeu¹³⁴⁴, a Olesa de

¹³³⁷ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.3, 16 gener 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).

¹³³⁸ PS-Barcelona, 140, 4, Carpeta 1, doc. 187 (CDMH).

¹³³⁹ PS-Barcelona, 140, 4, Carpeta 3, doc. 25 (CDMH).

¹³⁴⁰ PS-BARCELONA, 140, 4, Carpeta 1, doc. 148-149 (CDMH).

¹³⁴¹ Sody de Rivas, Ángel; "Julia Romera Yañez (1916-1941). Vida y muerte de una luchadora por la libertad". *Ágora, Historia de Santa Coloma de Gramanet*.

¹³⁴² PS-BARCELONA, 140, 4, Carpeta 1, doc. 123 (CDMH).

¹³⁴³ PS-BARCELONA, 140, 4, Carpeta 3, doc. 60 (CDMH).

¹³⁴⁴ PS-BARCELONA, 140, 4, Carpeta 3, doc. 7 (CDMH).

Montserrat agrupació en la que signava com a secretària Carmen Mitjans el desembre de 1937¹³⁴⁵, a Banyoles on va ser secretària abans d'octubre de 1937 Maria Bover, una modista de 16 anys¹³⁴⁶, a les JJLL del Pla de la Cabra on escolliren de presidenta a Teresina Pujol¹³⁴⁷, a Portbou on Maria Pagès era la secretària el maig de 1937¹³⁴⁸, o a les JJLL d'Avià on ocupà aquest càrrec Josepa Solsona¹³⁴⁹. Fins i tot hi va haver una dona que va arribar a ser secretària general del Comitè Comarcal de Gandesa, Mary Agulla¹³⁵⁰, i d'altres que ocuparen càrrecs en aquests organismes, com Enriqueta Soler que dirigí la propaganda al Comitè Comarcal de l'Anoia¹³⁵¹, o Remedio Vidal que va ser comptadora del Comitè Intercomarcal de JJLL de l'Alt Llobregat i Cardoner¹³⁵². També s'han localitzat algunes dones que van ocupar el càrrec de vicesecretàries, el segon en importància dins les agrupacions de JJLL, com Rosita Blas que ho va ser de la Federació Local de JJLL de Terrassa¹³⁵³, Juliana López que també va tenir aquest càrrec a les JJLL del Túnel de Vielha¹³⁵⁴, Juanita Arriola a les JJLL de Ribes de Fresser¹³⁵⁵, o Natividad Roch que fou vicesecretària de les JJLL de Gratallops segons la seva acta de constitució signada el març de 1937¹³⁵⁶.

A banda d'aquests càrrecs més prominents, les joves llibertàries també n'ocuparen d'altres a les secretaries locals. Algunes foren bibliotecàries, com Maria

¹³⁴⁵ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 32 (CDMH).

¹³⁴⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 142 (CDMH).

¹³⁴⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 94 (CDMH).

¹³⁴⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 82 (CDMH).

¹³⁴⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 1 (CDMH).

¹³⁵⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 157 (CDMH).

¹³⁵¹ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.25, 19 juny 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals). Enriqueta Solé també ca ser vocal de les JJLL d'Igualada.

¹³⁵² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 12-13 (CDMH).

¹³⁵³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 2, doc. 33 (CDMH).

¹³⁵⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 16 (CDMH).

¹³⁵⁵ *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias*. Año I, número 7. 24/10/1936. Hemeroteca Comarcal del Ripollès. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.

¹³⁵⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 27 (CDMH).

Pajarols a les JJLL de Gironella¹³⁵⁷, Teresa Pallares a les JJLL d'Arnes¹³⁵⁸, Maria Camps a les JJLL de Navarcles¹³⁵⁹, o Emilia Martin a les JJLL de Blanes¹³⁶⁰. Tresorereres o comptadores, com Rosario Maldonado que ho va ser de les JJLL d'Avià¹³⁶¹, o Teresa Castellví que era tresorera de les JJLL de Molà¹³⁶². O vocals, com Palmira Ayrea a les JJLL de la Seu d'Urgell¹³⁶³, Maria Triola a les JJLL de Cellera de Ter¹³⁶⁴, Queralt Marginot, Núria Barcons, Basilia Gallego i Palmira Rodríguez a les JJLL de Bergolván¹³⁶⁵, Juana Sanjuan a les JJLL d'Aubert¹³⁶⁶, o Pepita Alum que formà part de la comissió administrativa de les JJLL de Lloret¹³⁶⁷. En el cas del Comitè Regional, però, la introducció de les dones va ser més lenta i només s'han localitzat dues joves que en formessin part ocupant càrrecs que no tinguessin res a veure amb els secretariats femenins, Pepita Iglesias, component del Comitè Regional de Fidel Miró dimitit el març de 1937, i Mercedes Viñas, que va ser l'encarregada de les relacions exteriors i la propaganda del Comitè Regional el maig de 1938¹³⁶⁸. A més, hi va haver joves afiliades que van intervenir en els congressos i altres reunions de l'organització, com es pot comprovar repassant les credencials que les diferents delegacions signaren perquè algunes de les seves militants actuessin com a les seves representants, com per exemple van fer Rosita Miralles i Carmen Mata de les JJLL de la barriada de la

¹³⁵⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 39 (CDMH).

¹³⁵⁸ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 45 (CDMH).

¹³⁵⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 11 (CDMH).

¹³⁶⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 59 (CDMH).

¹³⁶¹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 1 (CDMH).

¹³⁶² PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 14 (CDMH).

¹³⁶³ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 1, doc. 200 (CDMH).

¹³⁶⁴ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 10 (CDMH).

¹³⁶⁵ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 12 (CDMH).

¹³⁶⁶ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 36 (CDMH).

¹³⁶⁷ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 3, doc. 19 (CDMH).

¹³⁶⁸ "Carta del Comité Regional de JJLL de Cataluña a la Comisión de fomento de la casa CNT i FAI",6/5/1938. PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 204. (CDMH) Salamanca.

Provenzana d'Hospitalet en el Congrés Regional del 15 de maig de 1937¹³⁶⁹, o Dora Ruiz Baños de les JJLL de Cornellà de Llobregat en el Congrés Regional del 6 i 7 de març de 1937¹³⁷⁰. Precisament en les actes d'aquest congrés s'especificava després de la intervenció de les JJLL de Sanitat, que aquesta delegació estava formada per noies i que la participació femenina en aquest congrés era molt interessant.¹³⁷¹ Aquesta creixent presència de les noies en la vida orgànica de les JJLL i la importància que havien anat prenent els grups de dones en les organitzacions juvenils rivals que en aquells mesos protagonitzaren manifestacions per la manca de proveïments, va portar a la creació dels secretariats femenins de JJLL, que també s'estaven organitzant a la resta de regionals i que a Catalunya s'aprovaren en el Congrés Regional extraordinari celebrat el 17 d'abril de 1937, *"para que las compañeras se desenvuelvan con amplitud ya que de esta forma también podrán contrarrestar las ridículas y rastreras maniobras de las manifestaciones de mujeres de los sectores políticos"*¹³⁷².

Els Fets de Maig de 1937 i els problemes interns que vivia aquells mesos l'organització, possiblement van endarrerir la posada en marxa d'aquest acord i no es va constituir cap secretariat femení en el Comitè Regional escollit en el congrés extraordinari celebrat el 15 de maig de 1937¹³⁷³. El desembre de 1937, ja es localitzen les primeres notícies de secretariats femenins constituïts a les comarques, per exemple

¹³⁶⁹ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 5 (CDMH).

¹³⁷⁰ PS-BARCELONA,140, 4, Carpeta 5 (CDMH).

¹³⁷¹ Circular nº19 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrado el 6 i 7 de marzo de 1937. Id. 32922 (AMMM).

¹³⁷² Circular nº29 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña: "Acta del Congreso regional de las JJLL" 17/4/1937. Id. 32922 (AMMM). Es referien a les manifestacions de dones que s'estaven produint a molts pobles i ciutats queixant-se de la falta de menjar. Com ja s'ha exposat en apartats anteriors, aquells mesos hi hagué molta tensió entre la CNT i el PSUC, a molts llocs aquestes manifestacions van ser protagonitzades per dones d'aquest partit polític, de les JSUC o d'ERC, que amb aquestes protestes qüestionaven públicament la gestió dels comitès d'abastos que en la major part de pobles estaven en mans de la CNT des de juliol de 1936.

¹³⁷³ Ruta. *Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña*, Año I, núm. 34. 10/6/1937. CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.

Maria Geremies anunciava en el *Boletín de las JJLL del Maresme*, la creació del d'aquesta comarcal i demanava a les delegacions locals que n'haguessin constituït que s'hi posessin en contacte per coordinar-se. Com explicava, era molt important que als pobles on encara no els haguessin format ho fessin "*para que así, se dé amplio curso a los anhelos de emancipación femenina, y podamos demostrar que las mujeres servimos para algo más que para dar hijos; que también sabemos ocupar los cargos de responsabilidad que dejan los hombres para ir al frente*"¹³⁷⁴. En aquells moments ja funcionava també el Secretariat Femení del Comitè Nacional de la FIJL i possiblement el Regional, que van haver de fer front a la polèmica que va sorgir amb Mujeres Libres i la resta d'organitzacions llibertàries, que no estaven d'acord amb la creació d'aquests secretariats dins les JJLL. Mujeres Libres era una organització anarquista que s'havia fundat el mes d'abril de 1936 amb l'objectiu d'alliberar a les dones de la "triple esclavitud": la que patien per la seva ignorància, l'esclavitud com a dones i com a treballadores. Defensava que calia dur a terme una doble lluita: la social per fer desaparèixer els "privilegis de classe" i la feminista per abolir "la civilització masculina"¹³⁷⁵ i tenia una estructura orgànica independent a la CNT i la FAI. Pel que sembla aquesta organització no entenia la necessitat de formar secretariats femenins dins les JJLL si les noies que formaven part d'aquestes, podien afiliar-se a Mujeres Libres per defensar les seves reivindicacions com a dones. Entenia que els nous secretariats femenins de les joventuts entraven en competència directa amb la tasca que desenvolupava i que no calia formar-los perquè ja hi havia una organització llibertària que feia aquesta funció.

¹³⁷⁴ *Boletín de las JJLL del Maresme*, núm.2, 4/12/1937, Mataró. Id 22457 (AMMM).

¹³⁷⁵ A. Ackelsberg, Martha; *Mujeres Libres* i Nash, Mary; *Més enllà del silenci. Les dones a la història de Catalunya*.

Aquest raonament no era del tot desencertat, ja que alguns grups de Mujeres Libres, s'havien format a partir de seccions femenines de JJLL, com va ser el cas d'Igualada on la crida que es va fer el gener de 1937 per constituir una secció femenina va acabar amb la creació d'una delegació local de l'organització feminista que estava adscrita a les JJLL de la ciutat, com explicaven en una de les notes que es van publicar per animar a més dones a apuntar-se¹³⁷⁶. Per intentar solucionar el conflicte, el desembre de 1937 el Secretariat Femení del Comitè Nacional de JJLL, va enviar una circular en la que explicaven el que representaven els secretariats femenins i què era Mujeres Libres, *“con el fin de limar ciertas asperezas (...) por crear algunos compañeros que al crear las JJLL los secretariados femeninos, ha sido en sentido de competencia a dicha organización”*.¹³⁷⁷ Segons la circular, Mujeres Libres i els secretariats feien activitats diferents per tant no hi havia cap problema de dualitat de funcions ni competència entre unes i altres, ja que a més admiraven la seva tasca i calia tenir en compte que les noies llibertàries *“tienen la obligación moral de pertenecer y trabajar en el seno de la FIJL y Mujeres Libres”*¹³⁷⁸. El secretariat nacional explicava que malgrat que les JJLL s'haguessin de preocupar del desenvolupament dels joves d'ambdós sexes i que per aquest motiu pogués semblar que no era necessària la creació dels secretariats femenins, la realitat les havia fet veure que eren del tot imprescindibles per captar i educar a les joves i que era aquesta tasca educativa el que els diferenciava

¹³⁷⁶ *Butlletí CNT-FAI Igualada*. Núm.15, 10 abril 1937. Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals). Animaven a les altres dones a no fer cas del “que diran” perquè pensaven que només la cultura acabaria amb la fera de la ignorància. També les advertien que no es volguessin trobar contestant al seu fill *“perquè sóc esclau?”*. La delegació de Dones Lliures d'Igualada va fer moltes xerrades i activitats durant aquest període i entre els projectes que tenia hi havia el d'obrir una guarderia. Les seves màximes animadores van ser Palmira Rubio i Maria Claramunt.

¹³⁷⁷ Circular núm. 3 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 6/12/1937. Id. 32922 (AMMM). Vegeu també PS-BARCELONA, 140, Carpeta 4.

¹³⁷⁸ Circular núm. 3 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 6/12/1937. Id. 32922 (AMMM). Vegeu també PS-BARCELONA, 140, Carpeta 4.

de Mujeres Libres, organització amb la que deien que havien de col·laborar i unificar activitats. A més, el Secretariat destacava que si haguessin organitzat abans aquestes seccions, segurament no estarien patint els problemes orgànics que els havia portat la mobilització militar dels nois de l'organització¹³⁷⁹. Tot i la polèmica els secretariats femenins de les JJLL sembla que van seguir funcionant com a mínim fins el maig de 1938, quan l'encarregada de coordinar-los dins el Comitè Regional va ser Carmen Quintana¹³⁸⁰.

Aquests passos endavant en la visualització de les noies en el moviment juvenil llibertari, no només es van produir dins l'organigrama de l'organització, durant aquest període també van ser més habituals els articles escrits per dones no només en revistes com *Ruta*, sinó també en els setmanaris de comarques. Per exemple en el *Butlletí de la CNT-FAI Igualada* sovint hi havia articles signats per Maria Claramunt i per Palmira Rubio, Maria Pagès escrivia a *Vibraciones*, setmanari llibertari de Figueres on també publicava articles Pilar Nierga que s'havia format a la "Escuela de Militantes" d'aquesta ciutat, i Maria Puig, Vida Puig i Consuelo Solé col·laboraven al setmanari *¡Humanismo!* de Ripoll. En els seus escrits les joves opinaven sobre qualsevol tema, a més de fer crides perquè altres noies s'unissin al moviment i no fessin cas del que poguessin dir d'elles per fer-ho. Com escrivia Vida Puig a *¡Humanismo!* el gener de 1937: "*Parece increíble que en los momentos actuales aun existan compañeras que teman ser criticadas por el solo hecho de ser asiduas concurrentes a las JJLL. Y debéis daros cuenta que ahora es cuando debemos poner más voluntad en relacionarnos con*

¹³⁷⁹ Circular núm. 3 del Comité Regional de las JJLL de Cataluña, 6/12/1937. Id. 32922 (AMMM). Vegeu també PS-BARCELONA, 140, Carpeta 4.

¹³⁸⁰ "Carta del Comité Regional de JJLL de Cataluña a la Comisión de fomento de la casa CNT i FAI", 6/5/1938. PS-BARCELONA 140, 4. Carpeta 1, doc. 204. (CDMH) Salamanca.

*aquellos compañeros ansiosos de saber, que sienten en sus fibras un nerviosismo propio de los momentos convulsos que vivimos y ansias de superación, para lograr formar de todos los sentimientos una completa afinidad de ideas, una fuerza que arrolle a su paso rápido y decisivo todos los prejuicios que conservamos la juventud, propios de la enseñanza recibida y de los cuales sólo es posible desprendernos gracias a una estrecha relación entre los dos sexos. Tiene que desaparecer en nosotras este sentimiento de inferioridad que ha sido perpetuado sobre nuestro sexo, y que fue impuesto para dominar más fácilmente nuestras mentalidades, que gracias a los obstáculos propios de la falta de cultura, no habían podido desarrollarse plenamente, para formarse una personalidad libre*¹³⁸¹. També escrivien sobre la necessitat d'igualar salaris i tenir guarderies per poder conciliar la vida familiar i laboral, o reflexionaven sobre temes com el de la prostitució, com va fer Maria Pagès que denunciava a *Vibraciones* la hipocresia de la societat que rebutjava a les prostitutes del carrer, però adorava a les que es podien comprar per molts diners¹³⁸². El tema de la prostitució també va ser tractat per alguns homes en articles publicats durant aquells mesos, segons S.D.R, en la nova societat que estaven construint aquesta pràctica desapareixeria perquè les dones deixarien de ser una mercaderia i la lliure satisfacció dels desitjos sexuals, per part d'homes i dones, farien innecessària l'existència de prostitutes. En aquest nou món també explicava que les dones embarassades o que estiguessin alletant als seus fills, quedarien rellevades de totes les feines i la col·lectivitat seria la que s'encarregaria de satisfer totes les seves necessitats. Segons exposava: *"De estas generaciones de mujeres libres, sanas y bellas, nacerá la*

¹³⁸¹ *¡Humanismo!. Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 2. Núm. 15. Ripoll 9 gener 1937. Hemeroteca Comarcal del Ripollès.*

¹³⁸² *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán. Figueras, 5 de novembre de 1937. Año 1, núm. 16. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.*

*humanidad fuerte y pletórica de vida que impulsaran las colectividades hacia formas de convivencias social y humanas cada vez más perfeccionadas y armónicas. Hacia la meta, que nos lleva nuestra revolución libertaria*¹³⁸³.

Aquests articles seguien la campanya que es va iniciar des de les JJLL per moralitzar la rereguarda i acabar amb els prostíbuls i altres espectacles que denigraven a les dones. Tal i com explicava en un informe el Comitè Regional el març de 1937, no era lògic *“que mientras unos batallan por el triunfo de la causa común contra el fascismo, otros continúen enfrascados en innobles diversiones que degeneran al individuo y desdican totalmente de la moral revolucionaria*¹³⁸⁴. Volien suprimir la boxa, els toros, els “music halls” i el que anomenaven “cases de vici”. El Comitè Regional explicava que s’havia posat en contacte amb el Sindicat Únic d’Espectacles Públics i pensava que no es trigaria gaire a aconseguir tancar els prostíbuls i els *“taxi-girls*¹³⁸⁵. Aquest afany per imposar una moral revolucionària a la rereguarda, que també s’estenia als balls, les tabernes i els cinemes que encara projectaven pel·lícules comercials, també va portar a algunes agrupacions locals de JJLL a reclamar que es tanquessin tots aquests locals i en el cas de les JJLL de Mataró, a escriure una nota a Pasqual Leal, conseller de Governació i a Jaume Lluís, cap general d’ordre públic, perquè igual que s’havia fet a Barcelona i a altres ciutats de Catalunya prohibissin la venda de llibres, setmanaris i diaris pornogràfics¹³⁸⁶. Aquestes iniciatives i altres

¹³⁸³ “El trabajo será la ley vital del nuevo régimen de vida”. *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán*. Figueras, 30 de juliol de 1937. Año 1, núm. 7. Biblioteca Fages de Climent, Figueres.

¹³⁸⁴ “Informe que el Comité Regional presenta al Congreso Regional que se celebra los días 6 y 7 de marzo en Barcelona”. Id.32922 (AMMM).

¹³⁸⁵ Ídem.

¹³⁸⁶ *Libertat*, núm. 109. Mataró, 27/11/1936 (ACM).

mesures dels anarquistes, com proposar a una dona, Federica Montseny¹³⁸⁷, per ocupar el Ministeri de Sanitat i Assistència Social del govern republicà des del que, entre altres mesures a favor de l'emancipació de la dona, va aprovar la primera llei de l'avortament a Espanya, van ajudar a tota una generació de joves llibertàries a creure que havia arribat l'hora de fer realitat la seva emancipació. L'estètica revolucionària que les deixava anar amb pantalons, les unions lliures per amor que en els cercles més revolucionaris havien substituït al matrimoni tradicional i la participació en les activitats que desenvoluparen dins de les JJLL, les van fer viure unes experiències completament diferents a les que teòricament els hagués proporcionat la societat anterior a la revolució. L'oportunitat de poder formar-se, participar en debats, grups de teatre, discussions ideològiques, mítings i desenvolupar càrrecs dins l'organització, les van portar a començar a trencar les barreres de gènere, procés que quedaria totalment interromput després de la derrota republicana i la imposició de la Dictadura Franquista que les tornaria a posar "al seu lloc". Moltes joves llibertàries van exiliar-se, però les que es quedaren patirien la presó, les tortures i les humiliacions públiques, com va ser el cas de Tresina Montfuleda, component de les JJLL de Tordera i germana del que n'havia estat secretari, Santiago Montfuleda, que amb altres companyes fou rapada al zero per les autoritats franquistes per assenyalar-la com a "roja", o de Filomena Bernat, afiliada a les JJLL de Malgrat, que va ser obligada amb altres companyes a anar a fregar les dependències que utilitzaven els soldats¹³⁸⁸. El procés d'adaptació a una societat que les tornava a condemnar a la domesticitat, fou

¹³⁸⁷ Federica Montseny Mañé era filla de Joan Montseny (Federico Urales) i Teresa Mañé (Soledad Gustavo). Va col·laborar a diverses publicacions anarquistes a més de a *La revista blanca* que editaven els seus pares i escriure alguns títols de la col·lecció "Novela Ideal". També fou molt activa com a oradora en mítings i conferències. Vegeu *Federica Montseny: la indomable* de Susanna Tavera.

¹³⁸⁸ Garangou, S; *Malgrat 1930-1940. Els anys silencisats*.

insuportable per algunes d'elles que optaren per resistir com va fer Julia Romera. La que havia estat Secretària de les JJLL de Santa Coloma de Gramanet, es va unir a la "Unión de Juventudes Antifascistas", grup que s'organitzà en aquest poble per fer accions contra la dictadura, a finals de maig de 1939 va ser detinguda, interrogada i traslladada primer al Teatre Cervantes de Badalona, que estava habilitat com a presó de dones, i després a les Corts on va morir el 6 de setembre de 1941 de tuberculosi¹³⁸⁹. Malauradament la seva només va ser una història més entre les de centenars de noies que foren obligades a tornar al silenci després d'uns anys en els que va semblar, tot i les contradiccions, que començaven a tenir veu.

¹³⁸⁹ Sody de Rivas, Ángel; "Julia Romera Yañez (1916-1941). Vida y muerte de una luchadora por la libertad". Ágora, Historia de Santa Coloma de Gramanet.

CONCLUSIONS

Una de les primeres conclusions que es poden extreure d'aquesta recerca és, com es demostra en l'últim capítol, que les Joventuts Llibertàries foren l'organització juvenil més important de Catalunya tant pel que fa al número d'afiliats com per la seva extensió territorial, que es començà a vertebrar durant els anys de la Segona República. El creixement sostingut d'aquells primers anys va permetre que es formessin nuclis de militants, en algunes localitats no molt nombrosos, però molt actius i compromesos, que ajudaren a començar a construir una estructura organitzativa que durant la guerra, multiplicaria el seu número d'afiliats i delegacions en un moment en que aquest creixement sobtat, fou complicat de gestionar per les dificultats pròpies del context bèl·lic. L'allau de nous afiliats, va suposar canvis en el perfil de la militància, ja que no tots els nois i noies que es van afegir a les agrupacions de JJLL en aquell moment, van tenir el compromís ideològic que teòricament s'esperava d'un jove llibertari ni foren molt actius dins les agrupacions. Malgrat tot, la gran quantitat de delegacions que s'organitzaren arreu del territori i les múltiples iniciatives que aquestes van portar a terme, demostren el dinamisme i implicació de bona part de la militància. Durant la Segona República i també durant la guerra, les JJLL continuaren amb la seva tasca cultural, organitzant conferències, mítings i escoles, a més d'implicar-se en les tasques de la rereguarda, col·laborar en recollides de roba per Madrid, organitzar festivals per aconseguir fons pels hospitals de sang i promoure batallons d'entrenament per anar a lluitar al front, on foren un dels actius importants en la lluita. Els joves que des dels primers dies marxaren com a voluntaris, continuaren la seva militància a les trinxeres i crearen al front una estructura de grups de JJLL, que continuaren amb les activitats culturals i formatives a molts pobles d'Aragó i entre els

combatents. Les dificultats econòmiques pròpies del període bèl·lic i la mobilització militar dels joves llibertaris, va fer difícil, sobretot des de finals de 1937, seguir mantenint l'activitat a la rereguarda i l'estructura federativa de l'organització, que implicava la celebració d'assemblees locals periòdiques que discutissin els temes i prenguessin acords, que després havien de ser defensats pels seus delegats en els plens de locals i comarcals i en els congressos regionals. Les comarcals cada vegada tenien més problemes per reunir-se i en alguns casos van arribar a la paràlisi orgànica, o a mantenir l'activitat gràcies només al nucli que conformava el Comitè Comarcal. El mateix va passar en algunes agrupacions locals, que quedaren molt reduïdes o amb afiliats que tenien poca preparació o experiència militant per tirar-les endavant.

Aquest desgast, va incrementar-se per altres problemàtiques que no tenien directament a veure amb la guerra, però que estigueren estretament relacionades amb el conflicte i el context polític que se'n derivà, com va ser la repressió que va patir el moviment llibertari juvenil després dels Fets de Maig de 1937, amb l'empresonament de militants i la clausura d'alguns locals, i la crisi interna de la Regional catalana provocada, en gran mesura, per la disconformitat d'una part del moviment juvenil amb les posicions que va prendre la CNT-FAI durant el conflicte. Aquesta participació de les JJLL catalanes en els esdeveniments polítics i en els debats interns de la CNT i la FAI, no es va produir només durant el període bèl·lic, sinó que fou una constant des dels orígens de l'organització. Aquesta persistència ens porta a una altra de les conclusions que es poden deduir d'aquesta investigació: les JJLL catalanes no van ser només una secció de cultura i propaganda dependent de la FAI, tingueren protagonisme en les accions revolucionàries i van voler incidir en molts dels temes polítics de l'època amb el seu propi discurs. Com ja s'ha assenyalat a l'apartat 3.1 de la

primera part d'aquest treball, el naixement de les JJLL va coincidir temporalment amb l'esclat del conflicte entre trentistes i faistes dins la CNT. Malgrat que no podem assegurar, com apuntaven algunes cròniques de l'època, que tots els grups de joves llibertaris es creessin com una reacció dels grups de joves anarcosindicalistes cap als intents de reformisme d'alguns sindicats, ja que en aquells moments també hi havia altres factors sociològics que influïren en la constitució de joventuts de totes les tendències ideològiques, és una variable que no es pot obviar i que en condicionarà part de l'evolució posterior. Les JJLL des del seu origen, es van veure obligades a posicionar-se en conflictes interns de les organitzacions llibertàries, i en aquest cas es van decantar clarament cap el sector faista, no només en les seves declaracions públiques, com va fer la FIJL, sinó també, com els grups de JJLL catalanes, fent un pas endavant i integrant-se a la FAI com a Secció de Cultura i Propaganda, però conservant la seva independència orgànica i una estructura diferenciada.

Dins l'Específica i malgrat que en teoria només s'havien de dedicar a les tasques culturals, propagandístiques i de formació, bona part dels joves llibertaris participaren en els aixecaments insurreccionals de l'etapa republicana, encetant un debat de quina era la funció que en realitat havien d'exercir les joventuts, i amb els seus escrits opinaren de totes les qüestions polítiques del moment i de com calia actuar. Un sector de la militància, vinculat majoritàriament a la Federació Local de JJLL de Barcelona, que va ser el grup que més influència va tenir durant aquest període, era partidari que les delegacions de joves llibertaris no només es dediquessin a aprendre en els llibres i a filosofar, sinó que també participessin en l'acció directa. Argumentaven que el conflicte social que es vivia no els deixava alternativa i que era necessari que les joventuts ocupessin el lloc que els corresponia en l'avantguarda revolucionària.

Aquesta visió, com també assenyala Pedret¹³⁹⁰, era compartida per part dels grups de defensa confederal, que veien en els joves una cantera per tirar endavant la tàctica insurreccionalista. Aquest intent d'intentar instrumentalitzar la força que representaven les joventuts anarquistes, es repetirà durant tot el període i posarà a prova constantment a les JJLL catalanes, que hauran d'enfrontar-se sovint a les organitzacions anarquistes "adultes" per marcar el seu propi perfil. Un altre sector de les joventuts, promogut per Jacinto Toryho i seguit per Fidel Miró, que aviat començaren a qüestionar les accions insurreccionalistes i com s'havien pres les decisions per portar-les a terme, fou el que va estar al capdavant del Comitè Regional els primers mesos de la guerra, en els que les JJLL lluny de quedar-se només tancades en els ateneus fent classes i conferències, s'involucraren en la major part dels temes relacionats amb la lluita antifeixista.

Les joventuts anarquistes participaren en la resistència contra el cop d'estat, en les tasques per assegurar els proveïments, en algunes localitats van prendre part en la repressió a la rereguarda i la destrucció dels símbols religiosos, a més de col·laborar en les patrulles de vigilància i en alguns casos arribar a ser components dels Comitès Antifeixistes. Des dels primers dies de la guerra, també es dedicaren en els diferents plens i congressos, a aportar idees i iniciatives referents a l'economia i a l'organització de la resistència, a més de, com a mínim els primers mesos, seguir les consignes de la CNT-FAI i enviar militants als organismes oficials que se'ls va demanar. Aquesta sintonia entre el que s'anomenarà el Moviment Llibertari, s'allargà fins el gener de

¹³⁹⁰ Pedret, Gerard; "La joventut "de pocas letras y menos años". Cercles. Revista d'història cultural, núm. 8, 2005.

1937, moment en el que les JJLL començaren a articular un discurs contrari a la col·laboració dels anarcosindicalistes en el govern. El sector “anticircumstantialista” de les JJLL, format per elements de la vella guàrdia del front i de la rereguarda, fou capaç de liderar el descontentament que hi havia a l’organització i fer-se amb el Comitè Regional, després d’haver forçat la dimissió del Comitè anterior dirigit per Fidel Miró el mes d’abril de 1937. Les JJLL, que com també s’ha exposat a la segona part del treball, participaren activament en els Fets de Maig, no només a Barcelona sinó també a algunes ciutats i pobles de les comarques, s’erigiren a partir del mes de maig de 1937, amb l’elecció del nou Comitè Regional, com les garants dels principis anarquistes i de la puresa revolucionària. Amb l’aval que els proporcionava tenir al front lluitant a una gran part dels seus militants, molts dels quals havien marxat voluntaris i mort en combat per defensar la revolució, l’organització juvenil catalana denuncià les maniobres contrarevolucionàries i el fracàs de la política de col·laboració de la CNT amb el govern de la Generalitat i el govern central, a més de la necessitat de recuperar la funció de les JJLL com a seccions de cultura i propaganda per allunyar-les de la participació en el joc polític. Aquesta actitud provocà un enfrontament entre el nou Comitè Regional i la CNT-FAI, que va comportar com a última conseqüència el trencament dels joves llibertaris catalans amb la FAI, l’octubre de 1937.

Les conseqüències de la defensa a ultrança, per part de les JJLL catalanes, de continuar amb el procés revolucionari i renunciar a la política de col·laboració amb els governs, i per tant de seguidisme de les joventuts a les consignes de la CNT-FAI, també va comportar que es reobrí el vell conflicte entre les JJLL de Catalunya i les de la resta de la península. Com s’ha pogut concloure a la primera part d’aquest treball, contràriament al que havien defensat altres autors, els grups de JJLL catalanes van

estar presents en el congrés fundacional de la Federación Ibérica de Juventudes Libertárias, celebrat a Madrid a finals de juny de 1932, i continuaren dins d'aquesta entitat fins el mes de novembre del mateix any. De fet, algunes delegacions de les JJLL de Barcelona, com les JJLL de el Clot, que havien estat de les primeres d'organitzar-se a Catalunya, van actuar de nexes entre la federació i la resta de grups de la ciutat, que s'anaren constituint aquells mesos i que el setembre de 1932 s'agruparen en la Federació Local de JJLL de Barcelona. El trencament entre els joves llibertaris catalans i els de la resta de l'estat, es produiria posteriorment i va estar motivat per la decisió dels joves llibertaris catalans d'entrar a la FAI. Pel que s'ha deduït de la documentació analitzada, la Federació Local de JJLL de Barcelona intentà que la resta de joventuts de la península també fessin aquest pas, però al no aconseguir-ho decidí igualment fer-lo arrossegant, gràcies a la seva influència, a la resta de delegacions de Catalunya. A partir d'aquest moment les JJLL de catalanes, actuaren amb total independència orgànica i separades de les joventuts de la resta de la península.

Aquest trencament afectà a la FIJL, que intentà des del primer moment que les delegacions catalanes tornessin a ingressar a la federació. El debat sobre la conveniència de seguir com a organització independent a la FAI o bé ingressar-hi, a més, afectà durant aquells anys també a la resta de Regionals i grups de locals de JJLL, que tampoc van tenir una opinió monolítica sobre aquesta qüestió durant els anys de la Segona República. El maig de 1936, quan es celebrà el 2n Congrés Regional de les JJLL de Catalunya, semblava que les tensions entre els joves catalans i la FIJL estaven a punt de resoldre's i s'entreveia una solució que consistia en que les JJLL catalanes es reintegressin a la FIJL, però mantenint-se també com a Secció de Cultura i Propaganda de la FAI. No obstant, aquest reingrés dels joves catalans, que finalment es va produir

el novembre de 1936 de la mà del Comitè Regional de Fidel Miró, que sempre s'havia mostrat partidari de la reunificació, va ser des de l'inici malentès per la central juvenil de Madrid i rebutjat per un sector de les JJLL catalanes, poc nombrós al principi, però que va anar guanyant adeptes. Una de les condicions dels joves llibertaris catalans per tornar a la FIJL, va ser que malgrat tot la seva Regional mantindria l'autonomia. El Comitè Regional de Fidel Miró, només la va exercir quan es va avançar i va organitzar el Front de la Joventut Revolucionària, sense consultar a la central juvenil, en algunes crítiques, sobretot a partir de gener de 1937, a les maniobres contrarevolucionàries o a la repressió que començaven a patir els joves llibertaris, i en l'organització de grups de defensa per afrontar aquests atacs. Aquestes mostres d'independència, però, no van ser suficients pel sector més crític de les JJLL, que demanava desvincular-se completament de la línia de la FIJL, sobretot en referència a seguir a cegues les consignes de la CNT-FAI.

Quan es va produir el relleu en el Comitè Regional, el maig de 1937, els crítics es posaren al capdavant de les JJLL catalanes i començaren a exercir la plena autonomia fins entrar en conflicte amb el Comitè Peninsular, disputa que s'agreujà quan fou escollit secretari de la FIJL Fidel Miró i la Regional catalana es negà a fer cap acord amb les JSUC. L'enfrontament va arribar fins l'extrem que la FIJL es va plantejar apartar a les JJLL de Catalunya de l'organització, i fins i tot es va titllar als joves llibertaris catalans de "separatistes" perquè no s'entenia la necessitat de tanta autonomia per part de la Regional catalana. Aquest conflicte, que s'originà en la manera d'entendre l'organització d'uns i altres, tenia molt a veure amb la constitució

de les JJLL a Catalunya i la tradició anarquista catalana. Tal i com assenyala Termes¹³⁹¹, Catalunya havia estat el bressol de l'anarquisme a l'estat, i en part s'havia consolidat molt bé en el territori perquè continuava les pràctiques sindicals prèvies, tenia moltes coincidències amb el republicanisme federal, a més d'avenir-se també amb l'anticlericalisme, el lliurepensament i la maçoneria, molt presents en part de la societat catalana a finals del s.XIX. Aquesta confluència ajudà a construir l'univers anarquista català que, a diferència de la resta de l'estat, conformà una alternativa cultural i de lleure per a la classe treballadora, basada en una potent xarxa d'ateneus i escoles racionalistes que s'estenien per bona part del territori. La major part de nois i noies que van fundar o van pertànyer a les JJLL, sobretot durant els primers anys, van créixer i es van formar en aquest ambient, que s'estructurava des de la base, autoorganitzant-se des de cada poble i cada barri. De fet, com es pot concloure després de repassar tot el procés de formació, la construcció de les JJLL catalanes va seguir aquest mateix esquema, organitzant-se a partir d'agrupacions a barris i pobles, que s'anaren relacionant entre elles gràcies a les activitats culturals i de lleure alternatiu, a les relacions personals i a les seccions juvenils a la premsa llibertària, que feien arribar a punts molt allunyats del territori consignes i idees. D'aquestes relacions en sorgiren agrupacions locals o les primeres comarcals i més endavant es constituí el Comitè Regional de Catalunya, que articulà definitivament l'estructura, però que va mantenir el funcionament federatiu. Algunes de les delegacions que en formaren part van mantenir una forta personalitat, com les JJLL de la Torrassa, la Federació Local de JJLL de Barcelona, i quan ja havia començat la guerra, les agrupacions formades al front. Aquestes últimes, malgrat els intents del Comitè Regional de Fidel Miró per

¹³⁹¹ Termes, Josep; *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*.

apartar-les de la vida orgànica de la Regional catalana, mai van renunciar a seguir participant. Influenciaren en els debats mitjançant les publicacions i la seva participació en els congressos i no es resignaren a que només les consideressin un mitjà per expandir la propaganda, o el número de delegacions i militants de l'organització. En el fons hi havia un problema de com s'entenia el model d'organització, el Comitè Regional de Fidel Miró i els seus partidaris apostaven per la unitat d'acció amb la resta de joventuts de l'estat i també amb la CNT-FAI, malgrat que poguessin mostrar-se crítics en alguns temes, l'altre sector posava per davant la fidelitat absoluta als principis i al funcionament federal de l'agrupació, en un moment crític com la guerra en el que el pragmatisme era el que imperava.

La forta personalitat de les JJLL catalanes, va fer molt difícil que seguissin les consignes de la FIJL, de la mateixa manera, com ja s'ha apuntat abans, que no van seguir les de la CNT-FAI quan van considerar que aquestes organitzacions s'havien equivocat de rumb. Garcia Oliver, que a les seves memòries es mostrà especialment crític amb les joventuts, afirmava que s'havia actuat de manera irresponsable deixant que les JJLL tinguessin delegats permanents en els Comitès de la CNT-FAI, però que aquestes organitzacions al seu torn no poguessin controlar a les joventuts, tot i que els seus delegats estiguessin presents en la major part dels seus plens i congressos¹³⁹². El ressentiment que expressa el líder anarcosindicalista, ens mostra clarament el caràcter dels joves llibertaris catalans durant bona part del conflicte, que a diferència del que feien la resta de joventuts de partit o la mateixa FIJL, es negaren a seguir consignes de ningú, ni d'aquells als que havien considerat models durant els primers anys de

¹³⁹² García Oliver, Joan; *El eco de los pasos. El anarcosindicalismo en la calle, en el Comité de Milicias, en el Gobierno y en el exilio.*

formació, si consideraven que havien traït els principis anarquistes. Aquesta resistència s'allargà fins al final de la guerra, malgrat l'esgotament i la desarticulació que va suposar la militarització de bona part dels militants i dirigents de les JJLL. Només acceptaren continuar a la FIJL si es respectaven les característiques pròpies de la Regional catalana, advertint que no acatarien cap decisió que anés en contra del que pensaven. La mateixa actitud van prendre dins el Movimiento Libertario, que el juny de 1938, va haver de sancionar a la Federació Local de JJLL de Barcelona per queixar-se que s'estava actuant contra els principis del federalisme que havien de guiar a les organitzacions llibertàries. Repassant les intervencions en els congressos i els escrits a la premsa comarcal, s'arriba a la conclusió que aquesta posició no va ser només la d'un petit grup de militants que aconseguiren imposar-se a la majoria, sinó que hi va haver moltes delegacions de parts diferents del territori que la compartiren i que les que es mostraren més reticents, pogueren defensar els seus arguments en les nombroses reunions que es celebraren aquells mesos per decidir quin era el camí que havia de seguir l'organització.

Una altra de les conclusions extretes després d'analitzar tot aquest procés de formació i actuacions, a més de la composició de diferents agrupacions que conformaren les JJLL catalanes, és que tampoc es compleix el mite del murcià o l'element de fora de Catalunya que implanta o lidera l'organització. Com ja s'ha exposat abans, les agrupacions de joves anarquistes en la major part dels casos foren una continuació d'activitats que ja es desenvolupaven a pobles i barris d'arreu del territori, en les que participaven nois i noies nascuts a Catalunya, joves que feia poc temps que havien arribat, a més dels que feia anys que vivien al territori i s'havien integrat plenament, com va ser el cas d'alguns fills de murcians que arribaren als anys

20 i van anar a treballar a comarques. Aquesta visió d'unes JJLL que sobretot a comarques s'expressaven en català i són hereves de tota la tradició associativa del s.XIX, trenquen amb la imatge promoguda per alguns mitjans de comunicació o partits polítics de l'època, que ha arribat fins els nostres dies, de considerar el moviment llibertari com quelcom aliè al poble català i per tant sovint exclòs dels discursos de recuperació de la memòria col·lectiva. També cal reajustar la imatge pel que fa a la participació de les dones en l'organització. Com s'ha exposat en la recerca, des dels inicis hi hagué noies que col·laboraren en la formació i consolidació d'agrupacions de JJLL. Malgrat totes les contradiccions que hi hagué entre el discurs d'igualtat promogut pels anarquistes en general i la pràctica, que sovint generava articles carregats de tòpics sexistes, o discursos que animaven a les noies a participar però a condició que es quedessin a la rereguarda i posposessin la seva alliberació a la consolidació de la revolució, la participació de noies a les joventuts fou significativa i va permetre a tota una generació començar a trencar amb el rol que els havia imposat la societat. Els Secretariats Femenins de JJLL, a més, foren reticents a integrar-se a Mujeres Libres o a deixar en mans d'aquesta organització la tasca de captar i capacitar a les joves. Algunes d'elles continuarien la seva militància durant el Franquisme i el seu compromís les portaria a la presó i a la mort.

Aquest també fou el destí de molts dels nois que durant la guerra militaren a les JJLL, que van haver d'optar pel camí de l'exili, en el que alguns moriren com a resultat del seu internament en camps de concentració, o dels que es quedaren que en molts casos també foren deportats a camps, condemnats a anys de presó o afusellats. Però, com ja destacava Sergio Vilar, l'any 1984, i més recentment Salvador Gurucharri

i Tomás Ibáñez¹³⁹³, malgrat la derrota i la repressió, els joves llibertaris continuaren la lluita i foren molt actius en la resistència antifranquista, falsificant documents per treure companys de les presons i ajudant-los a arribar a França, assaltant furgons que traslladaven als detinguts del camp de concentració a la presó o d'aquesta al camp de la Bota, a més de formar grups armats que tornaren a posar en pràctica l'acció directa, els sabotatges i les expropiacions. També continuaren a l'exili i a l'interior amb la vida orgànica de l'organització tornant a celebrar plens i congressos, com el que va reunir a molts delegats dels barris de Barcelona, de pobles de l'àrea metropolitana i d'alguns de Tarragona l'any 1946 a les Planes. Integrats en el MIR (Movimiento Ibérico de Resistencia) que després es transformà en MLR (Movimiento Libertario de Resistencia), seguiren amb les accions armades i també tornaren a editar *Ruta* fins que el febrer de 1948 la policia requisà la impremta on es feia i va detenir als responsables de la publicació. Aquestes activitats, com destaquen aquests autors, els seguirien portant a la presó i a la mort, que no van aturar el compromís d'aquests joves. Com ja s'ha exposat durant tot el treball, els militants de l'organització, entenien la seva pertinença a les JJLL com una manera de viure i entendre el món i continuaren lluitant fins a les últimes conseqüències per aconseguir el retorn de l'ordre revolucionari que havien aconseguit fer possible durant uns mesos. Les JJLL que havien nascut en la clandestinitat, s'havien forjat en anys de lluita contra l'Estat i havien patit la repressió en molts moments de la seva història, tenien tot el bagatge necessari per seguir resistint i així ho van fer.

¹³⁹³ Vilar, S.; *Historia del antifranquismo. 1939-1975* i Gurucharri, S. i Ibáñez, T.; *Insurgencia Libertaria. Las Juventudes Libertarias en la lucha contra el franquismo.*

ARXIUS, PUBLICACIONS I BIBLIOGRAFIA

Arxius, biblioteques i hemeroteques digitals consultades:

- Arxiu Comarcal de Mataró (ACM).
- Archivo del Tribunal Militar Territorial Tercero.
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB).
- Arxiu Nacional de Catalunya (ANC).
- Arxiu Municipal de Girona. Hemeroteca Digitalitzada (AMG).
- Arxiu Municipal de Malgrat de Mar (AMMM).
- Arxiu de revistes catalanes antigues. Biblioteca de Catalunya (ARCA).
- Banc Audiovisual de Testimonis del Memorial Democràtic. Generalitat de Catalunya.
- Biblioteca Fages de Climent, Figueres. Hemeroteca digital.
- Biblioteca Central d'Igualada (Trencadís. Dipòsit digital de la Xarxa de Biblioteques Municipals).
- Biblioteca Pública Arús.
- Centre de Documentació Antiautoritari i Llibertari (CEDALL).
- Centro Documental de la Memoria Histórica, Salamanca (CDMH).
- Centre d'Estudis Josep Ester Borràs.
- CRAI. Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona.
- Fons Sol-Torres. Universitat de Lleida.
- Hemeroteca Comarcal del Ripollès.
- Hemeroteca Digital de la Vanguardia.
- International Institute of Social History. Amsterdam (IISH).
- Xarxa d'Arxius Comarcals de la Generalitat de Catalunya i XAC_Prensa: premsa històrica digitalitzada.

Publicacions periòdiques:

- *A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JLL. Figueres.*
- *Acció Sindical. Òrgan de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT.*
- *Acracia. Órgano diario de la CNT y de la FAI en Lérida.*
- *Alba Roja. Órgano del Sindicato Único de Trabajadores de Premià de Mar.*
- *Boletín de la Federación Comarcal de JLL del Maresme.*
- *Boletín de información. Informes orgánicos del movimiento juvenil libertario de BCN.*
- *Brazo y cerebro. Terrassa.*
- *Butlletí CNT-FAI Igualada.*
- *Butlletí del Comitè de Defensa Local. Vilanova i la Geltrú.*
- *Correo de Tortosa/Heraldo de Tortosa.*
- *Cultura y Porvenir: Clarín anarquista nacido del movimiento español. La seu d'Urgell.*
- *Empordà Federal. Figueres.*
- *Esfuerzo. Periódico mural de las Juventudes Libertarias de Cataluña.*

- *Espartacus. Boletín Semanal del Consejo Local de Defensa y Economía. Molins de Llobregat.*
- *Gerona CNT. Portanveu confederal de la 2ª regió.*
- *¡Humanismo! Órgano de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate.*
- *L'Autonomista. Diari Federalista republicà i d'avisos i notícies. Girona.*
- *La Colmena Obrera. Badalona.*
- *La Vanguardia.*
- *Las Barriadas. Barcelona.*
- *Llibertat. Òrgan del Comitè de Salut Pública. Mataró.*
- *Orientaciones Nuevas. Órgano Confederal de las fuerzas económicas y sindicales del Valles Oriental.*
- *Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias. Ribes de Fresser.*
- *Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña.*
- *Solidaridad Obrera. Órgano de la Confederación del Trabajo de Cataluña AIT. Portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo de España.*
- *Tierra y Libertad. Semanario Anarquista.*
- *Vía Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica.*
- *Vibraciones. Semanario del Movimiento Libertario del Alto Ampurdán. Figueres.*

Pàgines web consultades:

- Associació Isaac Puente <http://navioanarquico.org>
- Comunidad de Bonanova. Misioneras Inmaculada: <http://issuu.com/franciscojavierluque/docs>
- Diccionari d'Alacant Obrera: <https://alacantobrer.wordpress.com>
- Diccionari de Sindicats, sindicalistes i de la historia del moviment obrer de Catalunya, des dels orígens fins 1939: <http://www.veuobrer.org/>
- Efemérides anarquistas: <http://efemeridesanarquistas1septiembre2012.blogspot.com.es>
- Estel Negre Ateneu Llibertari: <http://www.estelnegre.org>
- Notes per a la història de l'anarquisme i el sindicalisme a Gavà (1868-1939) per Josep Campmany i Guillot: <http://dftuz.unizar.es/a/files/anarq-ph/96006.html#pugna>
- Portal Libertario OACA: <http://www.portaloaca.com>
- Relació d'empresonats durant els Fets d'Octubre: http://www.editorialbase.cat/fitxers/FetsOctubre_Annex2.pdf
- Seminari Conciliar de Barcelona: <http://www.seminaribarcelona.net/>

Bibliografia general:

ABAD DE SANTILLÁN, Diego; *¿Por qué perdimos la Guerra?*. Plaza & Janés, 1977.

ALÁIZ, Felipe; *La Universidad Popular*. Ed. Nosotros, Valencia 1938.

- *La FIJL en la lucha por la libertad. Vidas cortas pero llenas*. Ediciones juveniles, 1954.

ACKELSBURG, Martha; *Mujeres Libres. El anarquismo y la lucha por la emancipación de las mujeres*. Virus memoria, 1999.

ALBA, Víctor; *Historia de la resistencia antifranquista*. Ed. Planeta. Barcelona, 1978.

- *Historia social de la juventud*. Plaza & Janés Editores. Barcelona, 1975.

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi; *L'anarcosindicalisme a examen. Germinal Esgleas (1903-1981) una vida en roig i negre*. Grup d'Història del Casal, Mataró, 1986.

AMORÓS, Miquel; *La revolución traicionada. La verdadera historia de Badius y Los Amigos de Durruti*. Virus Editorial. Barcelona, 2003.

ARNAUD, Pierre; *Les origines du sport ouvrier en Europe*. Espaces et temps du sport. Editions L'Harmattan, 1994.

ASCASO, Joaquín; *Memorias (1936-1938). Hacia un nuevo Aragón*. Edición de Alejandro R. Díez Torre. Ed. Prensas Universitarias de Zaragoza: Departamento de Educación, Cultura y Deporte del Gobierno de Aragón; Huesca: Instituto de Estudios Altoaragoneses, 2006.

AVILÉS FARRÉ, Juan; *La Daga y la Dinamita. Los anarquistas y el nacimiento del terrorismo*. Tusquets Editores. Barcelona, 2013.

- *El nacimiento del terrorismo en Occidente. Anarquía, nihilismo y violencia revolucionaria*. Siglo XXI de España Editores, Madrid 2008.

BALCELLS, Albert; *El pistolisme. Barcelona (1917-1923)*. Ed. Portic. Barcelona, 2009.

BROHM, J.M.; *Sociología política del deporte*. Fondo de Cultura Económica. México, D.F., 1982

BUENACASA, Manuel (coord); *Manual del Militante. El libro de la organización para la organización. Redactado por la Escuela de Militantes de Cataluña*. Ediciones de las Oficinas de Propaganda CNT-FAI. Barcelona, 1937.

CABAÑETE, Jose A.; *Les organitzacions juvenils del règim franquista (1937-1960). Trajectòria general i evolució a les Balears*. Documenta Balear, 2005.

CASTERÁS, Ramón; *Las JSUC: ante la guerra y la revolución (1936-1939)*. Ed. Nova Terra. Barcelona, 1977.

- *Diccionario de organizaciones políticas juveniles durante la Segunda Republica*. Ed. La Laguna, 1974.
- *La Juventud del POUM: una juventud de la guerra civil española (1936-1937)*. Miracle, 1984.

DD.AA; *Anarquisme i alliberament nacional*. Edició col·lectiva Catarko, La ciutat invisible, col·lectiu tempestes negres i Virus Editorial. Barcelona, 2007.

DD.AA; *Col·lectivititzacions al Baix Llobregat (1936-1939)*. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.

DELGADO, Manuel; *La ira sagrada. (Anticlericalismo, iconoclastia y antiritualismo en la España contemporánea)*. Ed. Humanidades. Barcelona, 1992.

DÍEZ RODRÍGUEZ, Xavier; *L'anarquisme individualista a Espanya 1923-1938*. Tesi doctoral llegida el 2003 a la Universitat de Girona.

EALHMAN, Chris; *La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937*. Alianza Editorial, 2005.

FERNÁNDEZ SORIA, Juan; *Cultura y Libertad. La educación en las JJLL (1936-1939)*. Universitat de València. València, 1996.

FOQUET i BOREU, Francesc; *Las JJLL y el teatro revolucionario. Cataluña (1936-1939)*. Cuadernos Libertarios, 8. Fundación Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo. Madrid, 2002.

GABRIEL, Pere; *Classe obrera i sindicats a Catalunya, 1903-1920*. Tesi doctoral, llegida a la Facultat de Ciències Polítiques i Econòmiques de la Universitat de Barcelona, 1981.

GALLEGO, Ferran; *Barcelona, mayo de 1937. La crisis del antifascismo en Cataluña*. Delbolsillo, 2008.

GARCÍA OLIVER, Joan; *El eco de los pasos. El anarcosindicalismo en la calle, en el Comité de Milicias, en el Gobierno y en el exilio*. Memorias Ruedo Ibérico. Ibérica de ediciones y publicaciones. Madrid, 1978.

GÓMEZ CASAS, Juan; *Historia de la FAI. Aproximación a la historia de la organización específica del anarquismo y sus antecedentes de la Alianza de la Democracia Socialista*. Ed. Zero, S.A. Bilbao, 1977.

GONZÁLEZ AJA, Teresa; *Sport i Autoritarismo. La utilización del deporte por el comunismo y el fascismo*. Alianza editorial. Madrid, 2002.

GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo; *La razón de la fuerza. Orden público, subversión y violencia política en la España de la Restauración (1875-1917)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 1998.

GUILLAMÓN, Agustí; *Barricadas en Barcelona. La CNT de la victoria de Julio de 1936 a la necesaria derrota de Mayo de 1937*. Editorial Genérico, 2007.

GURUCHARRI, S. i IBÁÑEZ, T.; *Insurgencia Libertaria. Las Juventudes Libertarias en la lucha contra el franquismo*. Virus Editorial, 2010.

FRASER, Ronald; *Recuérdalo tú y recuérdalo a otros. Historia oral de la guerra civil española*. Ed. Grijalbo Mondadori. Barcelona, 1997. Vols. 1 i 2.

HOBBSAWM, Eric J. *Rebeldes Primitivos. Estudio sobre las formas arcaicas de los movimientos sociales en los siglos XIX i XX*. Ed. Ariel. Barcelona, 1983.

HOFMANN, Bert, PERE, Joan, Tietze, Manfred (coordinadors); *El anarquismo español y sus tradiciones*. Iberoamericana: Vervuert Verlagsgesellschaft, 1995.

LÓPEZ SANTAMARÍA, Jesús; *Las Juventudes Libertarias durante la Guerra Civil (1936-1939)*. Tesi doctoral llegida a la Universitat de Salamanca l'any 1983.

MADRID, Francisco; *La prensa anarquista y anarcosindicalista en España desde la I Internacional hasta el final de la Guerra Civil*. Tesi doctoral presentada a la UB el curs 1988-89.

MARIN, Dolors; *Anarquistas. Un siglo de movimiento libertario en España*. Ariel, Ed. Planeta. Barcelona, 2010.

MARTÍNEZ DE SAS, M^{re} Teresa, PAGÈS, Pelai; *Diccionari biogràfic del moviment obrer als països catalans*. Edicions de la Universitat de Barcelona i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000.

MIR, Miquel; *Diario de un pistolero anarquista*. Destino, 2007.

MIRÓ, Fidel; *Anarquismo y anarquistas*. Editores Mexicanos Unidos, 1979.

- *El anarquismo, los estudiantes y la revolución*. Editores Mexicanos Unidos, 1969.

MOLAS, Isidre (ed.); *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya, s.XX*. Diccionaris de l'Enciclopèdia, 2000.

MONJO, Anna; *Militants: democràcia i participació a la CNT als anys trenta*. Laertes S.A, Barcelona, 2003.

MORO, Fabián; *Las Juventudes Libertarias en España: análisis espectral*. CNT, 1970.

NASH, Mary; *Presencia y protagonismo. Aspectos de la historia de la mujer*. Ediciones del Serbal. Barcelona, 1984.

- *Més enllà del silenci. Les dones a la història de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1988.
- *Rojas. Las mujeres republicanas en la Guerra Civil*. Editorial Taurus. Madrid, 1999.
- *Mujeres en el mundo. Historia, retos y movimientos*. Ed. Alianza. Madrid, 2004.

NASH, M i AMELANG, J; *Historia y Género. Las mujeres en la Europa Moderna y Contemporánea*. Edicions Alfons el Magnànim. Institució valenciana d'estudis i investigació, 1990.

NASH, M i TAVERA, S.; *Las mujeres y las guerras. El papel de las mujeres en las guerras de la Edad Antigua a la Contemporánea*. (Edició de les Actes del VIII "Coloquio Internacional de la Asociación Española de Investigación Històrica de las Mujeres, AEIHM). Editorial Icaria. Barcelona, 2003.

OYÓN, José Luis i GALLARDO, Juan José; *El cinturón rojinegro. Radicalismo cenetista y obrerismo en la periferia de Barcelona 1918-19139* Ediciones Carena, 2004.

PAGÈS, Pelai; *La Guerra Civil Espanyola a Catalunya (1936-1939)*. Los Libros de la Frontera (Amelia Romero Editorial), 2009.

PAZ, Abel; *Chumberas y alacranes (Memorias 1921-1936)*. Ed.: Ea, 1994.

- *Durruti en la revolución española*. Ed. La Esfera de los libros, 2004.
- *Viaje al pasado (1936-1939)*. Fundación Anselmo Lorenzo. Madrid, 2002.

PEIRATS, Josep; *Los anarquistas en la crisis política española*. Ed. Alfa Argentina. Buenos Aires-Montevideo, 1964.

- *La CNT en la revolución española*. Ruedo Ibérico. París, 1971. Vols: I, II i III.
- *De mi paso por la vida. Memorias*. Selecció, edició i notes de Susana Tavera García i Gerard Pedret Otero. Ed. Flor del vent, Barcelona, 2009.

PEIRÓ, J; *Perill a la reraguarda*. Patronat Municipal de Cultura de Mataró. Ed. Alta Fulla, 1987. Col·lecció Caps de Bou nº 7.

PÉREZ BARÓ, A; *30 meses de colectivismo en Catalunya (1936-1939)*. Editorial Ariel, 1974.

POZO GONZÁLEZ, Josep Antoni; *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936/ Crisi i recomposició de l'Estat*, tesi doctoral llegida a la UAB l'any 2002

- *Poder legal y poder real en la Cataluña revolucionaria de 1936*. Espuela de Plata, Sevilla, 2012.

PRESTON, Paul; *L'Holocaust Espanyol. Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*. Editorial Base. Barcelona, 2010.

RIORDAN, J.; *Sport in soviet society*. Development of sport and physical education in Russia and the USSR. Cambridge University Press, 1977

RISQUES, J; ROIG i ROISCH, J; i altres autors; *Història de la Catalunya Contemporània*. Ed. Proa. Barcelona, 1999.

ROBERT J. Alexander; *The anarchists in the spanish civil war*, volúm 1 i 2. Janus Publishing Company, London, 1999.

ROSENTHAL, David H; *Banderes al vent! La Barcelona de les utopies, 1914-1936*. Ed. Meteora S.L., Barcelona, 2008.

SABATER, Jordi; *Anarquisme i catalanisme. La CNT i el fet nacional català durant la Guerra Civil*. Edicions 62. Barcelona, 1986.

SÁNCHEZ i FERRÉ, P; *La maçoneria a Catalunya (1868-1936)*. Edicions 62. Barcelona, 1990.

SANS i SICART; *El dia de les sirenes. El triomf anarquista del 19 de juliol de 1936*. Pagès Editors. Lleida, 2010.

SANTACANA, Carles i PUJADAS, Xavier; *L'altra Olimpíada. Barcelona '36*. Ed. Llibres de l'Índex. Badalona, 1990.

SOLÉ i SABATÉ, Josep M; *La repressió franquista a Catalunya (1938-1945)*. Edicions 62. Barcelona, 2003.

SOLÉ i SABATÉ, Josep M i VILLARROYA, J.; *La repressió a la rereguarda de Catalunya volum I i II*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.

SOLÉ i SABATÉ, Josep M i VILLARROYA, J. (directors); *La Guerra Civil a Catalunya (1936-1939)*. Vols. 1 i 2. Edicions 62. Barcelona, 2004.

SOUTO KUSTRÍN, Sandra; *Paso a la juventud. Movilización democrática, estalinismo y revolución en la República Española*. Universitat de València, 2013.

STUART, Cristie; *Nosotros los anarquistas. Un estudio de la Federación Anarquista Ibérica (FAI) 1927-1937*. Universitat de València, 2010.

TAVERA, Susanna; *Federica Montseny: la indomable*. Temas de Hoy, 2005.

TERMES, Josep; *Història del moviment anarquista a Espanya (1870-1980)*. Ed. L'Avenç. Barcelona, 2011.

THOMAS, H; *La Guerra Civil Española*. Vols. 1 i 2. Editorial Grijalbo. Barcelona, 1985.

TIANA Ferrer, Alejandro; *Educación libertaria y revolución social. España 1936-39*. Universidad Nacional de Educación a Distancia. Madrid, 1987.

UCELAY DA CAL, Enric; *La Catalunya Populista. Imatge, cultura i política en l'etapa republicana*. Edicions de La Magrana. Barcelona, 1982

- *La joventut a Catalunya al s. XX. Materials per a una història*. Barcelona, Diputació de Barcelona, 1987.

VEGA, Eulàlia; *Entre la revolució i la reforma. La CNT a Catalunya (1930-1936)*. Pagès editors, 2004, Lleida.

VILAR, Pierre (dir.). TERMES, Josep; *Història de Catalunya*. Vol VI: *De la revolució de Setembre a la fi de la Guerra Civil (1868-1939)*. Edicions 62. Barcelona, 1987.

VILAR, Sergio; *Historia del antifranquismo 1939-1975*. ed. Plaza&Janes, 1984.

VINYES, Ricard; *La formación de las Juventudes Socialistas Unificadas (1934-1936)*. Siglo XXI, 1998.

Bibliografia local i comarcal:

AMAT i TEIXIDÓ, Jordi; *República i Guerra Civil a Calella (1931-1939)*. Caixa d'Estalvis Laietana, 1994. Premi Iluro, 1993.

- *Pineda entre dos temps (1931-1939)*. Ajuntament de Pineda de Mar, 1995.
- *La República a Premià (1931-1939)*. Ed. El Clavell, Premià de Mar, 1997.
- *Sant Pol de Mar (1931-1948). República, conflicte civil i primer franquisme*. Estudis Maresmencs/Història. Ed. Oikos-tau. Vilassar de Mar, 1998.
- *Vilassar de Dalt (1931-1945). República, Guerra Civil i Primer franquisme*. Estudis Maresmencs/Història. Ed. Oikos-tau. Vilassar de Mar, 1999.
- *Alella (1931-1940). República, guerra civil i primer franquisme. Quotidianitat i supervivència d'un poble*. Ed. Marré. Barcelona, 2006.
- *Retalls de la Guerra Civil al Maresme*. Edicions dos Pins, 2014.

ANDREASSI, A; *Libertad también se escribe en minúscula. Anarcosindicalismo en Sant Adrià de Besós, 1925-1939*. Hacer Editorial, 1996.

BERNILS i MACH, Josep M; *La Guerra Civil a Figueres (1936-1939)*. Ed. Empordà, Figueres, 1986.

CID i MULET, Joan; *La Guerra Civil i la Revolució a Tortosa (1936-1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

COLOMER i ROVIRA, Margarida; *Guerra Civil i revolució a Argentona (1936-1939). La problemàtica en la reraguarda*. L'Aixernador, Edicions Argentonines. Argentona, 1990.

- *La Guerra Civil a Mataró (1936-1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.

COSTA i OLLER, Francesc; *La premsa a Mataró 1820-1980*. Premi Iluro, 1981. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 1982.

DD.AA; *Guerra Civil i Franquisme a Molins de Rei*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

GALLARDO, Juan J i MÁRQUEZ, Jose M; *Revolución y Guerra en Gramanet del Besós (1936-1939)*. Ágora, 1997.

GARANGOU, Sònia; *Malgrat 1930-1940. Els anys silenciats. República, Guerra i revolució a un poble de l'Alt Maresme*. Ajuntament de Malgrat, 2005.

GIRALDEZ, J; *Creyeron que éramos rebaño: la insurrección del Alto Llobregat y la deportación de anarquistas a Canarias y África durante la República*. Editorial Zambra, Málaga, 2009.

LÓPEZ, Toni i SERRA, Xavier; *La Guerra Civil a Tordera (1936-1939)*. Ajuntament de Tordera, 2002. Col·lecció Tordera: entre el passat i el futur. Premi Salvador Vendrell, 2001.

- LÓPEZ SÁNCHEZ, P.; *Rostros de rostros en un prado rojo (y negro). Las Casas Baratas de can Tunis en la revolución social de los años 30*. Virus Editorial. Barcelona, 2013.
- MANTÉ BARTRA, Marta; *La problemática de la IIª República a través de un estudio de una situación concreta: el Mataró de los años 30*. Premi Iluro, 1975. Caixa d'Estalvis Laietana, 1977.
- MAS i GIBERT, Xavier; *Guerra, revolució i contrarevolució a Canet de Mar (1936-1943). Les dimensions d'una tragèdia*. Premi Iluro, 2001. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 2002.
- MAYMÍ, Josep; *Entre la violència política i el conflicte social. Els comitès antifeixistes de Salt i d'Orrriols en el context de la Guerra Civil 1936-1939*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Ajuntament de Salt, 2001.
- PIQUÉ i PADRÓ Jordi; *La crisi de la rereguarda: revolució i guerra civil a Tarragona (1936-1939)*.
- POUS i PORTA, Joan; Solé i Sabaté, Josep Maria; *Anarquia i República a la Cerdanya (1936-1939). El "cojo de Màlaga" i els fets de Bellver*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.
- PUIG ROVIRA, Francesc XAVIER; *Vilanova i la Geltrú 1936-1939. Guerra civil, revolució i ordre social*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.
- PUJADES, Xavier; *Tortosa 1936-1939. Mentalitats, revolució i guerra civil*. Cooperativa Gráfica Dertosense, 1988.
- RAGON, Baltasar; *Terrassa 1936-1939. Tres anys difícils de Guerra Civil*. Patronat de la Fundació Soler i Palet. Terrassa, 1972.
- RAMON i PERA, Francesc-Xavier; *Vilassar de Mar 1936-1939. Una història que no s'ha d'oblidar però que no s'ha de repetir*. Col·lecció Estudis Maresmencs. Història Oikos-tau. Vilassar de Mar, 1998.
- SAGUÉS SANJOSÉ, Joan; *Lleida en la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)*. Tesi doctoral llegida a la Universitat de Lleida l'any 2001.
- TERMES, Josep; *Misèria contra pobresa. Els fets de la Fatarella del gener de 1937*. Afers. Barcelona, 2005.
- TERMENS, Miquel; *Revolució i Guerra Civil a Igualada 1936-1939*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.
- TORAN, Rosa i GONZÁLEZ TORAN, Xavier; *La Segona República al Masnou, 75 anys després*. ICV- El Masnou, 2006.
- XAUBET i VILANOVA, Josep; *Sociologia de la guerra revolucionària a Mataró*. Ed. Marré. Barcelona, 2006.
- VILLARROYA i FONT, Joan; *Revolució i guerra civil a Badalona. 1936-1939*. Ajuntament de Badalona, 1986.

Articles:

CALERO, Juan Pablo; "Vísperas de la revolución. El Congreso de la CNT (1936)". *Germinal. Revista de estudios libertarios*. Núm. 7, abril, 2009.

CARA, J. i JANÉ, J.; "El moviment obrer al s.XX: l'altra cara de la industrialització berguedana" *L'Erol. Revista cultural del Berguedà*, any 20, núm. 70 (Tardor 2001) p. 27-37.

CASASSAS i YMBERT; Jordi; "Els quadres del regionalisme. L'evolució de la Joventut Nacionalista de la Lliga fins el 1914". *Recerques: història, economia, cultura*. Núm. 14, 1983.

CATTINI, Giovanni i SANTANCA, Carles; "El anarquismo durante la Guerra Civil. Algunas reflexiones historiográficas". *El anarquismo español. Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº 45. Madrid, 2002.

DÍEZ RODRÍGUEZ, Xavier; "El naturismo libertario (1890-1939)". *Cuadernos de Pensamiento* nº4, Solidaridad Obrera, 2005.

ESTERUELAS, A i VENTURA, J; "La joventut en l'anarquisme" (1868-1910). *Associacionisme juvenil, socialització i educació al s.XX*". *Educació i Historia: revista d'història de l'educació*, núm.6, pàg. 44-55, 2003.

Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona (FAVB); *Carrer 126*. Desembre, 2012

GAGO VAQUERO, Francisco; "Antecedentes del Cincopuntismo". *Tiempo y Sociedad*, núm. 11, 2013, p.149-165.

GONZÁLEZ CALLEJA, Eduardo (ed); "Juventud y política en la España Contemporánea". *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº 59. Madrid, 2005.

- La razón de la fuerza. Una perspectiva de la violencia política en la España de la Restauración. *Revista Ayer*, número 13, 1994.

Grupo de historia José Berruezo; "Monográfico José Berruezo". *Ágora. Historia de Santa Coloma de Gramanet*, març 2001.

GUILLAMÓN, Agustí; *La agrupación Los amigos de Durruti, 1937-1939*. *Balance*, núm. 3, desembre, 1994.

LÓPEZ SANTAMARIA, Jesús; "Juventud y Guerra Civil. El caso de las juventudes libertarias. (Noviembre de 1936 a mayo de 1937): Purismo revolucionario catalán frente a circunstancialismo estatal". *Revista Sistema*, 47, III-1982, 111-132.

- "Juventudes Libertarias y Guerra Civil (1936-1939). *Studia Historica. Historia Contemporánea*, pàg. 215-222, núm.1, 1983.

- "Formació i evolució de les Joventuts Llibertàries". *L'Avenç*. Núm. 75, octubre, 1984 (p. 24-29)

NAVARRO, Javier; "El papel de los ateneos en la cultura y la sociabilidad libertarias (1931-1939): algunas reflexiones". *Cercles. Revista d'història cultural*, núm. 8, 2005.

PAVON, David; "Entre el record i l'oblit". Reportatge sobre la Guerra Civil a l'Alt Maresme amb motiu del 60è aniversari de la fi del conflicte. *Reporter*, abril, 1999.

PEDRET, Gerard; "La joventut "de pocas letras y menos años". Cercles. Revista d'història cultural, núm. 8, 2005.

PÉREZ, Guadalupe; "La colonia de Villa Cisneros. Deportaciones y fugas durante la Segunda República". *Historia y Comunicación Social*, vol.7, 2002.

SODY RIVAS, Ángel; "Julia Romera Yáñez (1916-1941). Vida y muerte de una luchadora por la libertad". *Ágora. Historia de Santa Coloma de Gramanet*.

SOLÀ i GUSSINYER, Pere; "La escuela y la educación en los medios anarquistas de Cataluña, 1909-1939". *CONVIVIUM. Revista de filosofía*, núm. 44-45, 1975.

TAVERA, Susanna; "La historia del anarquismo español: una encrucijada interpretativa nueva". *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº45 (2002).

- "Anarquisme o anarquismes? La història d'un desplegament revolucionari heterogeni, 1930-1938". *CATALAN HISTORICAL REVIEW*, 5: 225-238 (2012) Institut d'Estudis Catalans, Barcelona

TAVERA, Susana/UCELAY da CAL, Enric; "Grupos de afinidad, disciplina bélica y periodismo libertario, 1936-1938". *Historia Contemporánea* nº9, 1993. (p.167-190).

- "El discurs de la disciplina: Jacinto Toryho i Solidaridad Obrera (1936-1938). *Revista de Recerca i d'Anàlisi*, 1996.

TORT, Joan; "Los cambios de nombre de los municipios durante la revolución y la Guerra Civil españolas (1936-1939), el caso de Cataluña". *Scripta Nova. Revista electrónica de geografía y ciencias sociales (UB)*. Vol. VII, núm. 133, 15 de gener del 2003.

UCELAY DA CAL, E; Los «malos de la película»: las Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català y la problemática de un «fascismo catalán». *Ayer. Revista de historia contemporánea*, nº59.

VILLA, Roberto; "La CNT contra la República: la insurrección revolucionaria de diciembre de 1933". *Historia y Política*, núm. 25, 2011.

VILLARROYA i FONT; "Las víctimas del 19 de julio en Barcelona". *Historia y Vida* nº 171, febrer de 1979.

Bibliografia web:

Bernal, Dolores i Corbalán, Joan; “Els fets de la creu del pou”:

http://www.ostonacomarca.com/index.php/weblog/seguir_leyendo/els_fets_de_la_creu_del_pou_i

Centre d'Estudis Josep Ester Borràs. Biografia de Josep Ester Borràs. “El pèsol negre”, 63

<http://www.bllibertari.org/biografia-de-josep-ester.html>

Garner, Jason; “La búsqueda de la unidad anarquista. La Federación Anarquista Ibérica antes de la II República”:

http://www.acracia.org/Acracia/La_busqueda_de_la_unidad_anarquista.html.

Guillamón, Agustí; Apunt biogràfic d'Ada Martí:

<http://www.alasbarricadas.org/noticias/node/25710>.

Gutiérrez, Jose Luis; “Silva Cruz, María- La Libertaria” a Memoria Libertaria

<http://www.memorialibertaria.org/spip.php?article466>.

Iñiguez, Miguel; *Esbozo de una enciclopedia histórica del anarquismo español*:

<http://issuu.com/skateraw/docs/enciclopedia-del-anarquismo-espanol>

Kropotkin, Piotr; *A los jóvenes*. <http://www.kclibertaria.comyr.com/lpdf/l002.pdf>

Solano, Wilebaldo; “La Juventud Comunista Ibérica en la revolución y la guerra de España”. Coloqui Universitat de Barcelona 50è aniversari de la fundació del POUM, octubre 1985. <http://www.fundanin.org/jci.htm>

ANNEX 1

CRONOLOGIA DE LA FORMACIÓ DE LES JOVENTUTS LLIBERTÀRIES DE CATALUNYA

GENER 1932

- Es formen les JJLL de Badalona i és probable que ja funcionessin també les JJLL de el Clot i les de “Faros”.

MARÇ 1932

- Formació del grup pro cultura “Jóvenes Enérgicos” de Campdevàrol

ABRIL 1932

- Crida de les “Juventudes de Educación Libertaria” de el Clot als joves de totes les barriades perquè s’organitzin en joventuts.
- Es formà l’Agrupació llibertària Casa Emilio Serra de tintoreres del Poble Nou
- La Joventut de l’Agrupació pro cultura Faros organitza la seva 1ª “jira” campestre a Fontetes de Cerdanyola.
- Formació de l’Agrupació cultural “Juventud” a Mollet
- Ja funciona el grup “Juventud del Provenir” al barri de la Torrassa de l’Hospitalet
- S’obre el Centre de Cultura de Sant Andreu molt freqüentat per joves
- Grup de joves obren l’Ateneu de Cultura Social a Sant Adrià del Besós

MAIG 1932

- Formació de l’Agrupació d’educació llibertària de la Casa Illa
- Crida de les JJLL de el Clot i de les JJLL de Sant Andreu a la resta de joventuts de Barcelona i rodalies per reunir-se.
- Joves del barri d’Horta organitzen una comissió per fundar un Ateneu

- Ja funciona el grup de joves pro cultura “Eterna Llama” de Monistrol de Montserrat

JUNY 1932

- Es constitueix l’Agrupació Juvenil Llibertària del barri de Sants
- Constitució agrupació infantil llibertària Ferrer i Guàrdia a Badalona
- Assisteixen al congrés fundacional de la FIJL un delegat en representació de les JJLL de Vilanova i la Geltrú, i un altre representant a les JJLL de el Clot, les JJLL de Sants i les Joventuts del grup Faros.
- Ja funcionava l’Ateneu de Divulgació Social de Mataró on naixeran les JJLL de la ciutat.

JULIOL 1932

- Constitució de les JJLL de la Barceloneta
- Es forma a Cardona el grup de joves “Justicia y Libertad”
- Ja funcionava un grup cultural de joves a Canet que derivà en les JJLL d’aquesta població. També a Calella s’havia constituït l’Ateneu Libertario Fructidor on naixeran les JJLL d’aquesta població.

AGOST 1932

- Ja funcionen les JJLL de el Vendrell i les JJLL de Súria
- Constitució de les Joventuts Llibertàries “Vibraliber” a Sabadell.

SETEMBRE 1932

- Constitució de la Federació Local de JJLL de Barcelona
- Formació de les JJLL del barri d’Horta
- Formació de les JJLL de Santa Eulàlia

- Es constitueix la comissió organitzadora per formar les JJLL del “Ateneo Librecultural de Poble Nou”

OCTUBRE 1932

- Ja funcionava la Joventut de l’Ateneu Racionalista de Barcelona
- Un grup de joves constitueixen l’Ateneu pro cultura “Avanti” al barri de Sarrià seu de les JJLL de Sarrià.

NOVEMBRE 1932

- Trencament de la FL de JJLL de Barcelona amb la FJIL i ingrés d’aquesta a la FAI, la seguirien la resta de joventuts catalanes.
- Es forma un grup juvenil del Sindicat Únic del ram del vestir

DESEMBRE 1932

- Constitució del Grup Juvenil de Defensa del Sindicat Mercantil

ABRIL 1933

- Constitució de la Joventut del Sindicat del Ram de l’Alimentació, de les JJLL metal·lúrgiques i de les JJLL d’Arts Gràfiques
- Formació JJLL de Manresa

JUNY 1933

- Constitució del grup “Juventud Rebelde” a Santa Coloma
- Es constitueix a Reus el grup de joves “Amor y Libertad”
- Ja funcionaven les JJLL de les Corts, les JJLL de Gràcia, les de Sant Adrià del Besós i les de Prat Vermell.

MAIG 1933

- Constitució dels grups de joves “Rebeldes del Vallés” de Sant Cugat i “Jóvenes Rebeldes” de Palamós

SETEMBRE 1933

- 1^a “jira llibertaria” de las “Juventudes de la Comarcal del Litoral” (JJLL del Maresme)
- Constitució de l’Ateneu Llibertari “Aclarecer” de Malgrat on es formaran les JJLL de la població.

NOVEMBRE 1933

- Ja funciona la Federació Intercomarcal de JJLL de l’Alt i Baix Penedès.
- Constitució de les JJLL de Ripoll.
- 1r míting de les JJLL de Barcelona organitzat per les JJLL de el Clot.

MAIG 1934

- Intent de celebració del 1r Congrés Regional JJLL de Catalunya.
- JJLL de el Clot, Poblet, “Cultura Rebelde” i “Armonia Llibertaria” es fusionen en les JJLL de Sant Martí.
- Ja funcionen les JJLL d’Arenys de Mar.
- Les JJLL de Reus organitzen una “jira llibertaria”.

JUNY 1934

- Constitució de les JJLL de Moncada i Reixac “Nuevo Amanecer”
- Formació de les JJLL de Sant Pere Pescador “Los Iguales”
- Les JJLL de Sant Feliu de Guíxols organitzen una “jira” llibertaria
- Les JJLL de Reus organitzà amb el Centre Enciclopèdic de Reus i militants de Tarragona, una “jira” llibertària a les platges de Salou.

JULIOL 1934

- Constitució de les JJLL de l’Escala
- Formació de la Federació Comarcal de JJLL del Vallès

- Constitució del grup de joves “Conscientes” de el Papiol
- 1ª “jira” organitzada per les JJLL de Rubí
- Ja funcionaven les JJLL del centre de Barcelona

AGOST 1934

- S’organitzen les JJLL d’Esparraguera “Nuevos Horizontes”.
- Ja funcionava a Pineda l’Ateneu de Divulgació Social on es formaran les JJLL d’aquesta localitat.

SETEMBRE 1934

- Ja funcionaven les JJLL de Lleida.

FEBRER 1935

- Formació de les JJLL de Balsareny.

ABRIL 1935

- 1r Congrés Regional de les JJLL de Catalunya.

JULIOL 1935

- Constitució de la Federació Comarcal de JJLL de Badalona.

OCTUBRE 1935

- Formació de les JJLL del barri de la Salut de Badalona.
- Constitució de les JJLL de l’Espluga de Francolí “Adelante”.

NOVEMBRE 1935

- Ja funcionaven les JJLL d’Igualada.
- Creació de les JJLL de Sant Fost de Campsentelles (durant la guerra JJLL Alba del Vallès).

GENER 1936

- Es constitueixen les JJLL de Linyola
- Ja funcionaven les JJLL de Vic, Ter i Fresser i el Comitè provincial de les JJLL de Girona.
- Ja existien les JJLL de Pinell de Brai i Gironella.

FEBRER 1936

- Es formen les JJLL de Tremp “Renace”
- Ja funcionaven les JJLL de Manlleu, les JJLL de Premià de Mar, les JJLL de l’Escola del Treball i les de les “Casas Baratas”.

MARÇ 1936

- Formació de les JJLL del barri de la Sagrera i de la JJLL “Remember” de Barcelona

ABRIL 1936

- Formació de les JJLL de Granadella “El pensamiento libre”

MAIG 1936

- Constitució de les JJLL d’Alguaire (Lleida)
- Formació de les JJLL d’Amposta
- Constitució de les JJLL de Girona
- Organització de les JJLL de Sitges

JUNY 1936

- 2n Congrés Regional de les JJLL de Catalunya
- Constitució de les JJLL de la barriada Borràs adherides a les JJLL del Nord de Barcelona que ja existien.
- Formació de les JJLL de Castelldefels i de les de Ribes de Fresser.

JULIOL 1936 (abans del 17 de juliol)

- Constitució de les JJLL de Torelló
- Ja existien les JJLL de Serós
- Ja existien les JJLL de Cervera i les JJLL de la Pobla de Lillet

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de La Cava	Tortosa	Declaren com a domicili social el sindicat CNT	Baix Ebre		Lluís Figueras Pasqual, secretari Josep Colomé fins q fugen, hi ha un altre doc on especifiquen constitució de les JLL i donen nova comarcal. Secr: Jose Tomás Franch, tres: Albert Castell Robert, voc: Jose Bo Casanova , Jos3 Bonet Casanova			PS-MADRID, CAR 28, LEG 231, EXP.10, DOC 1. PS- BCN, 140,4, CARPETA 1, DOC. 20 (SALAMANCA)	Marcelino Mestres Cherta, Ismael Navarro Pagà, Eduardo Royo Llambric, Francisco Franch Vila, Jose Sapiña Castell, Joan Montserrat Callao, Joan Prats Llambrins, Joan Serral Casanova, Jose Refort Capseta, Francisco Segura Arcas.
JLL de La Figuera (col·lectivitat)	La Figuera	Primavera, 12	Tarragonès		Josep Abelló? En un altre document apareix com Abellí	Octubre 1936		PS-MADRID, DOC, 4CAR 28, LEG 231, EXP.10. PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 49-51 (SALAMANCA)	
JLL de Vilanova i la Geltrú	Vilanova i la Geltrú	Ferrer i Guàrdia,29	Garraf (Intercomarcal de l'Alt i Baix Penedès)			juny 1932 ja existien		Solidaridad Obrera 24/7/1932/Solidaridad Obrera 31/12/1935/PS-MADRID, CAR 28, LEG 231, EXP.12, DOC 1 (SALAMANCA)	
JLL de Sadurní de Noya ("Grupo Armonia")	Sant Sadurní de Noia	Arrabadal del 14 d'abril	Alt Penedès (Intercomarcal de l'Alt i Baix Penedès)		Josep Pujol (des del 23 maig 38)	6 de març de 1937, ja funcionaven	També apareix amb el nom d'Ateneu Llibertari	PS-MADRID, CAR 28, LEG 231, EXP.13, doc. 3. PS BCN, 140, 4, carpeta 1, doc 143, CARP.5, DOC? (SALAMANCA)	Manuel Omella, Antonio Robles
JLL de la "industria siderometalúrgica"	Barcelona	Rambla del centre, 35	Federació local de JLL de Barcelona		A. Camiño (31/8/38)	agost 1938 funcionava		PS-MADRID, CAIXA 458, LEG 19 , EXP.19, CARPETA 22 (SALAMANCA)	
JLL de Torelló	Torelló	Sant Miquel, 10	Osona	5 (novembre del 36)	Domingo Marguillas (novembre del 36)	juliol de 1936 ja existien		Tierra y Libertad 3/7/1936. Año VII, núm 26 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 1 (SALAMANCA)	Angel Campà i Julion Toribio eren els noms de referència que es donen quan s'anuncià la seva constitució
JLL de Vilafranca del Penedés	Vilafranca del Penedés	Rambla Francesc Macià 45, 1r pis	Alt Empordà		Antonio Gallego (7/12/36)	desembre del 36 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 2 (SALAMANCA)	
JLL de Cardedeu	Cardedeu		Vallès Oriental			gener 1937 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 3 (SALAMANCA)	
JLL de Cornudella	Cornudella del Montsant		Alt i Baix Priorat			gener 1937 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 4 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL secció cultural proletària FAI Fonts de Sacalm	Fonts de Sacalm (Sant Hilari)		Selva			gener del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 5, CAR.2, DOC 88 (SALAMANCA)	
JLL del Baix Montseny	Sant Celoni		Vallès Oriental	45, dels q especifiquen 1 és una dona i 28 estan al front		desembre 1936 ja funcionaven		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 6, 175,187 (SALAMANCA)	
JLL de Tàrraga	Tàrraga		Urgell			gener del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 7 (SALAMANCA)	
JLL de Roda de Ter	Roda de Ter		Osona			agost 1934 anuncien constitució a Tierra y Libertad		Tierra y Libertad 30/8/1934. Año V, núm 170 /Solidaridad Obrera 19/8/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 8 (SALAMANCA)	
JLL de Castellserà	Castellserà		Urgell		Jose Pijuan (gener 37)	gener del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 9 (SALAMANCA)	
JLL de Súria "Grupo Unión Libre".	Súria		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	50 afiliats a més de 90 noies que formaven el grup Agrupación Libre. A l'acta de constitució només posen 50.	Secre: Antonio Fernando, vicesecre: Juan Martinez Lopez.	agost 1932 ja existien	Jose Casquel Galera apareix com la persona a qui dirigir la correspondència el juliol de 1934	Solidaridad Obrera 9/8/1932/Tierra y Libertad 7/7/1934. Año V/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 13, CARP.3, DOC. 44 (SALAMANCA)	tresorer: Juan Rubio Melgaro, comptador: Castro Nieto Hernandez, bibliotecari: Pedro ?, Vocals: Juan Resina? ?, Manuel Cazorla Zamora.
JLL de Banyoles	Banyoles	Guimerà, 6	Gironès	14 (el desembre de 1937, hi ha llistat amb noms edats, diuen q la resta estan mobilitzats)	Jose Riera secretari, vicesecretari Josep Puigdemont i tresorer Pedro Angelats. Abans era secretària Maria Bover i vicesecretari Joan Congost	octubre 37 ja hi era, gener 38 encara funciona		PS- BARCELONA, 140, 4, 142, 163, 180, 188-89 CARPETA 1, DOC 14, (SALAMANCA)	
JLL de Balaguer	Balaguer		La Noguera			febrer del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 19 i 39-40 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Lloret Los inseparables	Lloret de Mar	República, 2	La Selva	30 (març 37), al febrer quan es constitueixen diuen 37	Narcís Giral, vicesecre: Joan Mir?	10 de febrer del 37	En un doc hi ha segell amb el nom "Los inquietos de Lloret de Mar". Comissió administrativa fundació q la composen: Narcis G, Joan F, Francisco Masvidal, Juan Armengol, Isabel Ferro i Josefa (signa Pepita) Alum.	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 21 i 30, CARP.3, DOC.19 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Mas, comptador (en blanc), bibliotecari: Joan Fabregas, vocals: Simeon Portés?
JLL de Salt	Salt		Gironès			febrer 1937 ja existien	al gerona CNT del 2/12/37 companyia de teatre infantil q es presenta a Girona en festival a favor milicies, el nen més gran 11 anys. Tb actuen a Banyoles 12/12/37 festival semana del niño	A la lucha. Organo de la Federación Comarcal de JLL. Año 1, epoca primera, número 2. Figueres 19/02/1937/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 22 (SALAMANCA). CNT Gerona, 14/07/37	
JLL del ram de l'alimentació	Barcelona	J. Anselm Clavé, 17, ppal	Federació Local JLL de Barcelona	200		abril 1933		Solidaridad Obrera 1/4/1933/Solidaridad Obrera 22/8/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 24 (SALAMANCA)	
JLL de Begur	Begur		Baix Empordà	40	Enric Carreras Casademont			PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 25 i 77 (SALAMANCA)	
JLL d' Esparraguera "Nuevos Horizontes"	Esparraguera		Baix Llobregat	200	Ramon Resina (37 abril)	agost 1934		Tierra y Libertad 23/8/1934. Año V, núm 169 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 26- 29(SALAMANCA)	
JLL de Tordera (Grup Germinal)	Tordera	C/Pi i Margall, 8	Maresme	50	president: Narcis Verdura, secretari: Santiago Montfuleda.	2 de març de 1937. 6 de març informen al CR de la seva constitució		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 31, CARP.3, DOC. 30 (SALAMANCA)	tresorer: Francesc Martori Masso, Comptador: Francesc Martori Riera, Vocals: Joan Gamell, Josep Vive, Josep Vila. Bibliotecari: Pol Perau.
JLL d'Ascó	Ascó	Plaça Nova, 15			Joan Biarnés Montaña (març del 37), Jose Artigues (març 38), el d'abans estava camp d'instrucció 29, 2ªbatalló, 1ªcompanyia, Tarragona.	març 1937 ja existeixen		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 32 (SALAMANCA)	bibliotecari: Antonio Grau, tb apareix en un altre document: Miquel Tornel? Vallès

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL Vida Nova Agullana	Agullana		Alt Empordà		Agustí Mach	abril 1937 ja existien		A la lucha. Organo de la Federación Comarcal de JJLL. Año 1, epoca primera, número 9/PS-BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 33-35 (SALAMANCA)	
JLL d'Artigas, Llefia i Remedio	Badalona		Badalona		Gayetano Discolzi, posteriorment l'abril del 37 el secretari era Jose Velez Fernandez fins q s'incorporà com a voluntari a l'exèrcit. Tb era el presi de la AJA de la localitat.	març 37 ja funcionen		Via Libre.Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica. Año II, Badalona, 10/4/1937 núm.28/PS-BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 36 (SALAMANCA)	Francisco Margalet Tos d'aquesta barriada mor lluitant a la columna Durruti el setembre de 1936, era de les JJLL de Badalona
JLL de Caldes de Montbui	Caldes de Montbui	Francesc Macià amb Francesc Ascaso (propietat de Francesca Pona viuda de Joan Solà Solé)	Vallès Oriental			març 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 45-46 (SALAMANCA)/ANC1-1-T-6687 (ANC)	
JLL de la Plana de Riucorb	Plana de Riucorb (Sant Martí de Riucorb)		Urgell			març del 37 ja funcionava		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 47-48 (SALAMANCA)	
JLL d'Espinelves	Espinelves		Osona			abans del març del 37 ja existia però es refunda per problemes amb un emboscacat i gent q les formava		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 53-56 (SALAMANCA)	
JLL de Tona	Tona		Osona	11	Secre: Francisco Gorchs, vicesecre: Juan Serra.	22 de març de 1937. La comarcal informa de la seva formació el 22 març del 37		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 53-56, CARP.3, DOC. 37 (SALAMANCA)	tresorer: Pedro Capdevila, comptador: Lluís ? Porter?, bibliotecari (en blanc) vocals: Joan Puig, Manuel Musach, Pedro Gosch.
JLL d'Anglès	Anglès		La Selva	52	Secretari: ? Marqués, vicesecretari: Angel Campmajor Babo. Miquel Fontaner (març del 37)	19 de gener de 1937, març 37		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 53-56, CARP.3, DOC. 13 (SALAMANCA)	tresorer: Velentí Jolsa, comptador: Josep Arnau Boada, bibliotecari: José Estela? ?, vocals: Gabriel ?, ?

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Pau de Ser	Santa Pau		Garrotxa		Alejo Bosch Freixes?	març del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 57-58 (SALAMANCA)	
JLL de Rapita de los Alfaques	Sant Carles de la Ràpita		Baix Ebre			març del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 60-61 (SALAMANCA)	
JLL d'Alfarràs	Alfarràs		Segrià		Francisco Santallusia	novembre 1936 ja existien		Acracia. Organo diario de la CNT y de la FAI en Lérida. Año I NUM.84 EPOCA II 3/11/1936/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 70 (SALAMANCA)/Circular nº29: Acta del Congreso regional de las JLL de Cataluña 17 abril 1937 Id 32922 AMMM	
JLL de Castell d'Aro	Castell d'Aro		Baix Empordà		Joan Pasas	abril 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 74 (SALAMANCA)	
JLL d'Hostalric/ Grup cultural Francesc Ferrer i Guàrdia	Hostalric		Selva		Pere Besolí Cama			PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 74 (SALAMANCA)	
JLL de Portbou	Potbou		Alt Empordà		Maria Pagès	gener 1937		Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 16. 28/1/1937/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 82 (SALAMANCA)	
JLL d'Espectacles Públics	Barcelona	c/ Caspe, 33, letra A, ppal, 2ª	Federació local BCN	novembre 1937 hi ha una llista amb 28 noms, però és possible q només siguin els q tenen condicions per oradors....	Nicolás López Barreda (novembre 37)	maig del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 86 (SALAMANCA)	Fernando Ibañez Zapata, Leandro Domingo Puerta, Hector Femenias, Juan Carbonell Soria, Jorge ?abreo Suarez, Pedro Abril Yago, Olaf Villaró, Jose Rendon Revuelta, Angel Sanz Lorenzo, Rosendo Rovira Muñoz, Manuel Milian Gracia, Rodolfo Perez Escudero.....
JLL d'Altafulla	Altafulla		Tarragonès	15 (maig 37)	Francisco Foscadell	maig 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 87 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Guixols	Sant Feliu de Guixols	Pi i Maragall, 5	Baix Empordà			juny 1932 ja existia un grup "Iniciación Anarquica" vinculat a la FAI que organitzava jiras, el juny de 1934 ja apareixen amb el nom de JJLL de Sant Feliu de Guixols		Solidaridad Obrera 10/6/1932/Tierra y Libertad 13/6/1934. Año V, núm 159 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 88 (SALAMANCA)	
JLL Floreal	Barcelona	Travessera de les Corts, 31	Federació Local JJLL de Barcelona	51		maig 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 89 (SALAMANCA)	
JLL de Rubí	Rubi		Vallès Occidental	89		el juliol de 1934 ja existien	tenen sala d'actes espaciosa, no quiosc.	Tierra y Libertad 20/7/1934/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 91 (SALAMANCA)	
JLL de Canet	Canet	Joan Maragall 1-3	Maresme	100	Tomas Cabot (abril 37)	juliol de 1932 ja existia un grup cultural de joves a Canet		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 90, CARP 2, DOC 47 (SALAMANCA)/Solidaridad Obrera 4/9/1936/Document comarcal de JJLL del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Calella	Calella	Jobara, 98	Maresme	112/ un altre doc 116, segons tesina 106	Joan Farrero (abril 1937)/Liberto Caballero (maig 37)	al 1932 ja funcionava l'Ateneu Libertario Fructidor d'on neixeran les JJLL de Calella		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 92 i 129, carpeta 2 doc.10 (SALAMANCA)/Solidaridad Obrera 12/9/1936/	Secretariat de propaganda: Joan Farrera
JLL de Sanitat	Barcelona	Avinguda Dr Palow, 3	Federació Local de JJLL de BCN			gener 1937		Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 16. 28/1/1937/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 93 (SALAMANCA)/-“La Vanguardia”, núm. 22.800, any LVI, 10 d'abril 1937.	
JLL del Pla de Cabra	Pla de Santa Maria		Intercomarcal Valls Montblanc		Teresina Pujol	octubre de 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 4/10/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 94 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Valls	Valls	c/Baldrich, 14/44?	Intercomarcal Valls Montblanc			octubre de 1936 ja funcionaven, es reorganitzen el desembre 1938		Solidaridad Obrera 4/10/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 94 (SALAMANCA)/Acció Sindical. Organ de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT. Any III, núm. 120. Valls, 29 de desembre de 1938.	
JLL de Puigpelat	Puigpelat		Intercomarcal Valls Montblanc			maig 37 van reunió comarcal		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 94 (SALAMANCA)	
JLL de Masó	La Masó		Intercomarcal Valls Montblanc	27		maig 37 van reunió comarcal		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 94 (SALAMANCA)	
JLL de Montesquiu	Montesquiu		Ripollès	30	Anselmo Alberto	març de 1937 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 94 (SALAMANCA)	
JLL Sindicat Únic Indústries Químiques	Barcelona	Bruch, 47, ppal	Federació Local BCN	210	Federico Seynols	maig 37 ja existia		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 100 (SALAMANCA)	
JLL de Martorell	Martorell	Xic de la Barraqueta, 48	Baix Llobregat	75	President: Agustí Mas, secretari: Lluís Prats	setembre 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 19/9/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 101 (SALAMANCA)	Joan Martrat signa un escrit a Solidaridad per aquestes joventuts, Paqual Moline mort a Pina de Ebro el setembre de 1936 també era militant d'aquestes joventuts
JLL de Mataró	Mataró	Rambla Castelar, 22/Mendizaba l 15	Maresme	300		juny 1932 ja existia l'Ateneo de Divulgación Social de Mataró del que van néixer les JLL de la ciutat, el setembre aquest ateneu amb el grup de cultura d'Arenys organitzen la "gira del gran progreso libertario" convocant a les joventuts de la del litoral		Solidaridad Obrera, núm.: 444 (17/6/1932)/Solidaridad Obrera, núm.: 661 (24/3/1933)/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 102, 179 (SALAMANCA)/documentació JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457, múltiples referències al diari Llibertat de Mataró	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Figols les Mines	Figols		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	35	Secre: Baltasar Martinez Navarro, vicesecre: Saturnino Cervera.	14 de maig de 1937.	el segell posa cultura y propaganda	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 105, CARP.3, DOC.55 (SALAMANCA)	tresorer: Tomas Vidal, comptador: Jose Rodriguez, bibliotecari: Jose Vecin. Vocals: Maximo Muñoz, Miquel Noguera, Antonio Castilla.
JLL d'Albesa			La Noguera			juny 1937 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 110? (SALAMANCA)	
JLL d'Enveja	Sant Jaume d'Enveja		Baix Ebre					PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 112 (SALAMANCA)	
JLL d'Arenys de Mar	Arenys de Mar	Avinguda Macià, 68	Maresme	105	Joan Camps Sach (juny 37)	maig 1934 ja funcionaven, el 1932 ja existia un grup de cultura dels treballadors d'Arenys de Mar format per joves que en podria ser l'antecedent		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 114-16 (SALAMANCA)/Tierra y Libertad 19/5/1934. Año V, núm 155/Documets comarcal del Maresme al AMMM Id 22457	
JLL de Palafurgell	Palafurgell		Baix Empordà	14 (hi ha llista amb noms de tots, edat, professió...)	Rosa Laviña	agost 1936 ja existien, des de 1932 hi havia un Ateneu Racionalista a la població que havia estat fundat per joves, que el setembre de 1936 es va disoldre per constituir-ne un de llibertari	en minoria respecte UGT més tradició al poble segons la secretària	Solidaridad Obrera 19/9/1936. Año VII/Solidaridad Obrera 23/8/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 123 (SALAMANCA)	Maria Garcia, Carmen Moreno, Jose Grau, Jeromo Ortiz, Teresa Maruny, Alberto Tibau, Jose Juanola, Luciano Sotelo, Pedro Avellan, Fernando Solé, Ant Iglesias, Jos Batlle, Nic Marina.
JLL de la Seu d'Urgell	Seu d'Urgell	Passeig de Pi i Margall, 2	Ripollés		Marcel Ca?, l'abril de 1938 el secretari era M. Dominguez Pinilla i el vicesecretari: Marcel Cases.	agost 1936 ja existien	Ramon Liarte era militant d'aquestes joventuts	Solidaridad Obrera 15/8/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 131, 200 (SALAMANCA)	abril 38. Tresorer: Joaquin Alonso Estebanez. Comptador: Enrique Esteve. Propaganda: Isidro Vidal. Vocals: Palmira Ayrea, Gerardo Ayrea Gomez i Antonio Raspall. Delegado del frente popular: Joaquin Alonso Estebanez.
JLL d'Olot "Grupo Durruti"	Olot	Passeig de Barcelona, 8	La Garrotxa	88	Joan Planagumà (el 37 seguia ell),vicesecretari: Francisco Sala	15 agost de 1936		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 130, CARP.3, DOC. 5 (SALAMANCA)/Tierra y Libertad 22/10/1936. Nueva época, núm 40	Tresorer: Joaquim Fabrega, bibliotecari: Joan Cabrera, vocals: Angela Basegoñes.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Balsareny	Balsareny		Comitè Intercomarcal Alto Llobregat i Cardoner	34	Secretari: Carlos Montse, vicesecretari: Gregorio Torres.	20 febrer 1935		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 133, CARP.3, DOC.2 (SALAMANCA)/Tierra y Libertad 24/5/1935. Año VI, núm 5	tesorerer: Juan Garcia, comptador: Manuel Saez, bibliotecari: Anita Torres, vocals: Ramon Gonfaus.
JLL de Capellades	Capellades		Anoia		Jaume Cons?	agost 37 ja existien		BUTLLETI CNT-FAI IGUALADA, núm.18, 1/5/1937/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 133.	
JLL de Granollers	Granollers	Edifici Pediaís, carrer Doctor Robert	Vallès Oriental			agost 36 s'instal·len a l'edifici		La Vanguardia, 2/8/36, núm. 22.662, any LV, 31 octubre 1936	Aurelia Alujas, fa una dissertació sobre "La juventud y la cultura" a la radio CNT-FAI el 31 octubre de 1936
JLL de Sant Martí	Barcelona		Federació Local BCN			maig 1934 resultat de la fusió de JLL el Clot, Poblet, Cultura Rebelde i Armonia Libertaria	hi havia dins les joventuts el sector Remember (Poblet)	La Vanguardia, 7/8/36	
JLL de Gràcia	Barcelona	Rebeldes 12-14, costat plaça Trilla	Federació Local BCN			juny 1933 ja funcionaven	Abel Paz va formar part d'aquestes joventuts	Tierra y Libertad 7/2/1936. Año VII, núm 5/La Vanguardia, 22/8/36/La Vanguardia, núm. 22.656, any LV, 25 octubre 1936	Angel Carballeira, Jose Subirats signen un escrit en nom d'aquestes joventuts que va aparèixer al núm. 121 de Tierra y Libertad el 23/6/1933
JLL del Nord de Barcelona	Barcelona		Federació Local BCN			juny de 1936 ja existien		/Tierra y Libertad 19/6/1936. Año VII, núm 24/La Vanguardia, 22/8/36	
JLL de la Torrassa	Hospitalet		Baix Llobregat			abril de 1932 es formà un grup de joves a l'Ateneu Cultural Racionalista de la Torrassa	entreguen al Servei del Patrimoni del Poble de la Gene objectes d'art, llibres, teles entre les quals hi havia un Goya i un Murillo	Solidaridad Obrera 23/4/1932/Tierra y Libertad 22/5/1936. Año VII, núm 20/La Vanguardia, 23/8/36	Jose Peirats
JLL de Manresa	Manresa		Alt Llobregat i Cardoner			abril 1933		Tierra y Libertad 21/4/1933. Año IV, núm 110 /La Vanguardia, 27/8/36	Rafael Alarcón (orador en el míting en representació de les JJLL Manresa)
JLL Tortosa	Tortosa	Havien incautat un palauet de Salvador Brunet al carrer Cervantes	Baix Ebre			octubre 35 ja existien		Correo de Tortosa, 16/10/1935/La Vanguardia, 5/9/36	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL Luz de Castelldefels	Castelldefels		Baix Llobregat	110	Claudi Bernat?	juny 1936		Tierra y Libertad 19/6/1936. Año VII, núm 24/La Vanguardia, 27/10/36	? Nevot
JLL de Mollet	Mollet del Vallès		Vallès Oriental (abans que es formés pertanyia a la comarcal del Vallès)		l'abril de 1932 consta com a president G. Garcia	ja existien l'abril de 1932		-Solidaridad Obrera 05/4/1932Solidaridad Obrera 17/4/1932/Solidaridad Obrera 1/9/1932Solidaridad Obrera 4/9/1936. Año VII/La Vanguardia, 27/10/36	
JLL de Gavà	Gavà		Baix Llobregat			octubre 36 ja apareixen		La Vanguardia, 27/10/36	
JLL de Tarragona	Tarragona	Sindicat de la CNT, ? Nuñez, 14	Tarragonès		Vice-secretari: Alejandro Mancarella	octubre 36 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 170 (SALAMANCA)/La Vanguardia, 28/10/36	
JLL del Masnou	El Masnou	carrer Durruti, 1	Maresme	50		octubre 1936 ja apareix a les actes de les reunions de la comarcal del Maresme		La Vanguardia, 13/12/36/documents JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Vilassar de Mar	Vilassar de Mar	carrer 19 de juliol, 12-13	Maresme			desembre 1936 ja existien		La Vanguardia, 18/12/36/documents JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de la barriada de Poblet	Barcelona	carrer Provença 389/Sicilia 249	Federació Local de JLL de Barcelona			maig 1934 ja existien		Tierra y Libertad 19/5/1934/Tierra y Libertad 15/10/1936/La Vanguardia, 20/12/36. "La Vanguardia", núm. 22.723, any LVI, 10 de gener 1937.	
JLL de Batea	Batea		Gandesa/Terra Alta		Miquel Tarragó?	agost 37 ja hi eren		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 136 (SALAMANCA)	
JLL de Poble Nou	Barcelona	Wad-Ras, 223	Federació Local BCN		Javier Jodar	setembre 1932		Solidaridad Obrera 12/9/1932/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 140, CARP.5, DOC.? (SALAMANCA)	Jose Maria Pi
JLL de Puigcerdà	Puigcerdà		Ripollès	160 (segons Ruta el maig de 1937)	Ramon ?	agost 1936	editen setmanari Sembrador	Ruta. Organo de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 30. 14/5/1937/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 150 (SALAMANCA) La Vanguardia, núm. 22.600, any LV, 19 d'agost 1936.	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Cambrils	Cambrils	C/Llibertat	Garraf		Miquel Vallès	novembre 37 ja hi eren		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 152 (SALAMANCA)	
JLL de Roquetes	Roquetes		Tarragona		Jose Gas (novembre 1937)	abans del maig de 37	hi ha una carta del sindicat únic de la població q explica q dp dels Fets de Maig local segellat i alguns militants empresonats	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 155 (SALAMANCA)	
JLL d'Albi	Albi		Lleida		Ricardo Lladó	28 novembre 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 156 (SALAMANCA)	
JLL de Reus	Reus		Baix Camp			juny 1933		Tierra y Libertad 2/6/1933/Tierra y Libertad 13/6/1934. Año V, núm 159 PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 162 (SALAMANCA)	
JLL de Gratallops	Gratallops		Alt i Baix Priorat	8	Florencio Sentís Fran, vicesecre: Natividad Roch Estadella.	1 de març del 1937. Gener del 38 torna a apareixer.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 165, CARP.3, DOC. 27 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Abelló Abelló, comptador: Manuel ? Sabaté, bibliotecari: Maximo Ripoll Vernet, vocals: Joan Roch Estadella, Jaime Callau Bordera, Milagros Piqué Sentís.
JLL de Belianes	Belianes		Garrigues	16	Secre: Ramona Claramunt Mata, vicesecre: Juan ? Capdevila, a l'acta de constitució. Gener del 38 apareix com a secre: Josep Armengol	11 abril (possiblement del 37), al gener del 38 tb apareixen en un doc.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 171, CARP.3, DOC.60 (SALAMANCA)	Tresorer: Tere? Sans Farrera, comptador: Ramon Fontova Cabrot, bibliotecari: Serafin Escodas cabrot, Vocals: Juan ? Vidal, Jose Pagès Cabrot, Maria Ruiz Radio, Francisco Muguét Sanch.
JLL de Albaterrech	Albaterrec		Segrià	20	Jose Flix?	gener 38 ja hi era		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 172, 174 (SALAMANCA)	
Federació local de JLL de Cervera	Cervera	c/Major, 76			J. Torné?/tb surt Jose Valentines	exitien abans de juliol de 1936		Tierra y Libertad 28/7/1934. Año V, núm 165/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 176, CARP. 2, DOC. 61 (SALAMANCA)	grup de propaganda

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Lleida	Lleida	Plaça de la Noguera, 6 (era el local que van incautar durant la guerra)	Segrià	500		setembre 1934 es reconstitueixen l'abril de 1936		/Tierra y Libertad 20/9/1934. Año V, núm 173 /Tierra y Libertad 24/4/1936/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 177 (SALAMANCA)/multiples referències a Acracia especialment reportatge Tierra y Libertad 24/4/1936	
JLL de Godall	Godall				Armengol Muñoz un dels fundadors i secretari fins q s'incorporà, dp signa com a tal Amador ?	gener 38 ja hi eren		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 182-83-84 (SALAMANCA)	
JLL de Palautordera	Santa Maria de Palautordera		Vallès Oriental			febrer 1938 existien	Apareixen en un doc de les JLL del Baix Montseny	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 187 (SALAMANCA)	
JLL de Ripoll (el segell diu Federació Local)	Ripoll		Comarcal Ripollès			novembre 1933	impulsen la publicació del setmanari ¡Humanismo!	Tierra y Libertad 3/11/1933. Año IV, núm 140 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 190-191 (SALAMANCA)/ La Vanguardia, núm. 22.600, any LV, 19 d'agost 1936/múltiples referències a ¡Humanismo! I Pluma Libre	
JLL de Gadesa	Gadesa		Gadesa/Terra Alta		Tomas Fornos	març 38 ja hi era		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 192 (SALAMANCA)	
Ateneo Libertario Faros del districte V	Barcelona	Nova de la Rambla, 16	Federació Local de JLL de Barcelona			la primera referència a la premsa és d'abril de 1932, però és possible que funcionessin des del mes de gener d'aquest any		Solidaridad Obrera 16/4/1932/Tierra y Libertad 16/2/1934. Año V, núm 146/Tierra y Libertad 17/3/1933. Año IV, núm 105 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 223 (SALAMANCA)	Jose Perez, Rafael Arnau, F Lecal, J Martorell apareixen com a signants d'un escrit en nom d'aquesta joventut al núm. 121 de Tierra y Libertad 23/6/1933
JLL de Sarreal	Sarreal		Intercomarcal Valls Montblanc					PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 226 (SALAMANCA)	
JLL de Riudor de Bages	Sant Fruitós de Bages		Alt Llobregat i Cardoner		Ignacia Font			PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 229 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Banyeres	Banyeres del Penedès	Fermí Galan, 56		18	Conrad Benach, subsecretari: Juanita Ventosa			PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 234 (SALAMANCA)	Bibliotecari: Anton Palau, caixer: Pau Montserrat, cobrador: Damià Solé. Vocals: Anita Palau i Elvira Soler
JLL de la Poble de Lillet	Poble de Lillet		Alt Llobregat i Cardoner			ja existien abans del juliol de 1936 però es reorganitzen el mes d'octubre	Els van clausurar el local i van detenir el secretari, el contador i altres militants q van anar a para a la presó Model	Tierra y Libertad 15/10/1936. Nueva época, núm 39 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 233 (SALAMANCA)	Josep Orriols
Grup Helios JLL de l'Eixample	Barcelona		Federació Local de BCN	53 (en un altre document del maig del 37 tb diuen el mateix número)		maig del 37 ja funcionaven		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 236, CARP.5, DOC? (SALAMANCA)	Ricardo Baldó, Jose Llansó, Mariano Briones
JLL de Llança	Llança	Rafael Estela, 3	Alt Empordà			25/2/37 es forma el secretariat de propaganda però sembla q ja existien abans	Jose Vila, signa un article explicant la situació	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 23? (SALAMANCA). Vibraciones, núm.9	secretariat de propaganda: E Garcia i Jose Vila
JLL de Pradell "La Germanor"	Pradell		Federació Comarcal de l'Alt i el Baix Priorat.	23	Secretari: Ramon Just Duran, vicesecretari: Joan Rebull Cervera.	23 de gener de 1937, tb apareix en doc abril del 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 1, DOC 239? CARP.3, DOC. 15 (SALAMANCA)	tresorer: Francisco Mundet, comptador: Fortunato Cabré Vall, bibliotecari: Miquel Cabré Martí, vocals: Lluís Cerbera Oller, Antonio Ferré Cerbera.
JLL d'Olesa de Montserrat "Los luchadores"	Olesa de Montserrat		Vallès Occidental		Carmen Mitjans	desembre 37 ja existien		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 32 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
Federació local de JJLL de Terrassa	Terrassa	el setembre 1936 canvien de local al carrer Topete, 68 després estaran a Paseo de García, 2	Vallès Occidental		vicesecretària: Rosita Blas.	agost 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 23/8/1936. Año VII/Solidaridad Obrera 16/9/1936. Año VIIPS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 33? (SALAMANCA)	
Federació local de JJLL de Sabadell	Sabadell	Francesc Macià, 105-107	Vallès Occidental			agost 1932 es constitueixen JJLL de Sabadell "Vibraliber"		Tierra y Libertad 19/8/1932. Año III, núm 76/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 48? (SALAMANCA)	comissió de propaganda
JJLL de Valls de Torruella	Sant Mateu del Bages		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner			gener 1938 funcionaven		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 68 (SALAMANCA)	secció de propanda
Ateneo de estudios sociales de Blanes, JJLL de Blanes	Blanes		La Selva	60	Secre: Jose Serrano Simon, vicecre: Miquel Fernandez Rodriguez.	8 de julio de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 73 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Brunet Descarrega, comptador: Antonio Martínez, bibliotecario: Emilia Martin Martin?, vocals: Nicolas Zurita Onella, Pilar ?, ? Sebastian, Palmira Dominguez.
JJLL Sardanyola-Ripollet	Sardanyola-Ripollet	c/Tetuan 21, Ripollet	Vallès Occidental		Francisco Gómez? Potser només era el de propaganda	octubre 1936 s'anuncia la seva constitució a Solidaridad Obrera	volien obrir quiosc, hi havia escola de militantes, secció de cultura i propaganda	Solidaridad Obrera 14/10/1936/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 86 (SALAMANCA)	Jose Ribas és el nom de referència que donen quan anuncien que s'han organitzat
JJLL de Castellar del Vallès	Castellar del Vallès		Vallès Occidental			desembre 1936 ja existien		La Vanguardia, núm. 22.703, any LV, 18 de desembre 1936/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 2, DOC 87 (SALAMANCA)	
JJLL d'Avià (colònia la Plana)	Avià (té 5 nuclis de població i un és l'antiga colònia tèxtil de la Plana)		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	60	secretari: Josepa Solsona, vicesecretari: Esteban Sanchez	30 de juliol de 1930		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 1 (SALAMANCA)	tresorer: Enrique Santocreu, comptador: Rosario Maldonado. Bibliotecari: Jose ? Vocals: Mercedes Plaza.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de l'Alba del Vallès	Sant Fost de Capcentelles	Avenida de Emilio Moturiol	Vallès Oriental	36 (en un altre document de març del 37 diuen 37 afiliats)	Secretari: Antonio Quinto, vicesecretari: Alberto Baró.	15 de novembre de 1935		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 3, CARP. 5, DOC. ? (SALAMANCA)	Tresorer: Joan Cornellas, comptador: Domingo Bertolin, no hi ha bibliotecari, vocals: Francisco Jose, Miquel Vial, Jose Roca.
JLL de las Planas	Les Planes d'Hostoles		La Garrotxa	27	Secretari: Jose Rius?, vicesecretari: Miquel ? Martrina?	25 de juliol de 1936	Conflicte per un ball a la localitat amb les joventuts d'ERC, els registren el local i la casa d'un militant el 25 de juliol de 1937	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 4 (SALAMANCA). Gerona CNT (31/07/37)	Comptador: Melchor Marca, Tresorer: Miquel Guell, bibliotecari: Francisco ?
JLL de Miravet de Ebro	Miravet		Federació comarcal Alt i Baix Priorat	12	Secretari: Manuel Vives Purill, vicesecretari: Joaquina Griñó? Pujol.	1 d'octubre de 1936.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 6 (SALAMANCA)	Tresorer: Tamàs Treig? Vinaixa, Comptador: Josep Sarroca Ripoll. Bibliotecari: Antonio Saura Miró i vocals: Joaquim Murmal Vives i Antonio Saura Miró.
JLL de Cervelló	Cervelló		Baix Llobregat	14	Secretari: Pedro Casanovas, vicesecretari: Ramon Bertran.	15 de novembre de 1936.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 8 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Seisó, comptador: Manuel Duran, bibliotecari: Enrique Vernet, vocals: Jose Serrano i Joan Cases.
JLL de Callús	Callús		Comitè Intercomarcal Alto Llobregat i Cardoner	40	Secretari: Federico Cano Viñarta, vicesecretari: Jose Portella.	15 de desembre de 1936.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 9 (SALAMANCA)	tesorero: Jose Baró, comptador: Rosa Caimet, bibliotecari: Jose Baró, vocals: Rosa Baquero y Jose Closa.
JLL de Cellera de Ter	Cellera de Ter		La Selva	30	Secretari: Joan Matas ?, vicesecretari: Man? Julio Casasa.	21 de setembre de 1936.	militants: Pedro Rigau, Pedro Tura, Jose Casalprim, Lluís Magrià, Felipe Tura, Joan Carreras, Joaquim Pujolràs, Moises Julià, Ramon Triola, Jose Artús?, Julian Castelló, Cepria Rigau, Miquel Ferrer, Joan Caseta, Joan ?istorella?.	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 10 (SALAMANCA)	tresorer: Lorenzo Lluch, comptador: ?, bibliotecari: Miquel Ferrer. Vocals: Felipe Tura, Maria Triola.
JLL de Navarcles	Navarcles		Comitè intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	30	Secretari: Jose Llobet, vicesecretari: Jaime Puigdellivol.	19 d'octubre de 1936.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 11 (SALAMANCA)	tresorer: Jaime Pujol, comptador: Jose ?oscas, bibliotecario: Maria Camps.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Bergolván	Olván (hi va haver pobles que van introduir el nom de la comarca per canviar el propi)		Comitè intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	40	Secretari: Cayetano Bescompte Soler, vicesecre: Joan Peralba Codina.	1 de gener de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 12 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Santias Sarriols, comptador: Valentí Camprobí, bibliotecari: Pedro Marginet Simon, vocals: Eugenio Peralba, Queralt Marginot, Nuria Barcons, Bacilia Gallego, Palmira Rodriguez.
JLL de Molà	Molar		Comarcal de l'Alt i el Baix Priorat	hi ha 26 noms llista	Secretari: Emetrio Grifoll Castellvi	17 de gener de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 14 (SALAMANCA)	tresorer: Teresa Castellví, vocal: Ramon Salvador C, Libertat Ciruelo.
JLL del Tunel de Viella	(sembla un enclavament prop de Vielha, al segell posa campamento tunel) .		Vall d'Aran	16	Secretari: Telesfor López, vicesecre: Juliana López.	27 de gener de 1937	Vicente Camara, Alfredo Taborada, Antonio Garcia, Jose Fernandez, Carmen Guillen, Andrea Gallar, Bienvenida Roig, Ramon Lapedra, Antonio González, Manuel rodriguez, Enrique Caubet?, Juliana L, Esteban Vila.	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 16 (SALAMANCA)	tresorer: Antonio Coninat?, comptador (està en blanc), bibliotecari: Jose F?ierro, vocals: Enrique Canbet, Antonio Guillen.
JLL de la Caña "Grupo Espartaco"	Canya		La Garrotxa	28, en un doc del maig del 37 diuen 32	Secretari: ? (no s'entèn el cognom sembla Trias?), vicesecre: Pedro Estebanell. Hi ha un altre doc on diu q el president era Esteban Masó	8 de febrer de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 17, 61, CARP.5, DOC. 28 (SALAMANCA)	Tresorer: Alberto Masdemont, comptador: Josep Masanes?, bibliotecari: Antonio Roque, Vocals: Amadeo Bugada, Agustin Bugada.
JLL de Martorelles	Martorelles		Vallès Oriental	15	Secretario: Mariano Soier?, vicesecre: Domingo Vallbana.	9 de febrer de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 18 (SALAMANCA)	tresorer: Vicente Monleón, comptador: Lluís? Ferrés, vocals: Joan ? i Miquel Cuní?.
JLL de Vilach	Vilac, annexionat a Viella el 1970, entitat municipal descentralitzada		Vall d'Aran	19	Secretari: Joaquin Junca, vicesecretari: Antonio ?	1 (o 10) de febrer de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 21 (SALAMANCA)	tresorer: Francisco Samblat, Comptador: Daniel Rella, bibliotecari: Joaquim Bernard i vocals: Francesc Puig

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Navàs	Navàs		Comitè intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	104	Secretari: Miquel Solà, vicesecretari: ? (hi ha les signatures en vers dels noms escrits i no s'entèn)	14 de febrer de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 22 (SALAMANCA)	tresorer: Miquel Marsimay?, comptador: Jose Corominas, bibliotecari: Josep ?, vocals: Eudal Pujol, Pasqual Sensada, Joaquim Solí?, Ramon Grau
JLL de Justo Desvern	Sant Just Desvern		Baix Llobregat	30	Secretari: Francisco Valero, vicesecretari: Fermin? Cañamares	22 de febrer de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 23 (SALAMANCA)	Tresorer: Jose Haro, Comptador: Pedro Morales, bibliotecari (en blanc), vocals: Paulino Cañamares y Carlos Andreu
JLL de Arties	Arties		Vall d'Aran	12	Secre: Ricardo Peña: vicesecre: Ricardo Comsul.	25 de febrer 1937	tb estaven afiliats: Francisco Basés, Alejo Mora, Jose Brumm, Casimiro ?, Jose Mora.	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 24 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Prades, comptador: Mauricio Milló, bibliotecari: Melchor Campeny, vocals: Jose España, Juan Cuontra.
JLL de la Sènia	La Sènia		Baix Ebre	30 (segons llista q presenten en l'acta de constitució)	Secre: Jose Pechocubierto	25 de febrer de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 25 (SALAMANCA)	tresorer: Francisco Querol i vocal: Salomé Salom
JLL de Montmeló	Montmeló		Vallès Oriental	10	Secre: Angel Cuní, vicesecre: Eleuterio Gallen	28 de febrer de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 26 (SALAMANCA)	tresorer: José Vila, comptador: Ballahiga, bibliotecari: Juan Vendrell, Vocals: Miquel Cuní, Pedro Moreno
JLL de Farners de la Selva	Santa Coloma de Farners		La Selva	20	Secretari: Ramon Torrent, vicesecre: Amado Bruset.	2 de març del 37.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 28 (SALAMANCA)	tresorer: Luis Bruset, Compatdor: Salvador Torrent, bibliotecari: Ramon Massó, Vocals: Carlos Portell, Joan Coll.
JLL de la Galera	La Galera		Baix Ebre	9 (segons el full de constitució)	Secre: Ernesto Bertomeo Muñoz.	5 de març del 37.	Leonardo Martí Berge, David Subirat Ferré, Francisco Tamás Tomás, Mercedes Tomás Rallo, Francisco Albiol Ferré, Manuel Roda Monroig.	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 29 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Rodríguez, vocal: Andrés Maigi.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Castellví de la Marca	Castellví de la Marca		Alt i Baix Penedès	28	Secre: Jose Rodriguez Camillas, vicesecre: Jose Lleixa Cid.	7 de març del 37.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 31 (SALAMANCA)	tresorer: Pedro Brunet Casas, comptador: Pedro Pujol Estadella, bibliotecari: Joan Mulet Ribas i vocals: Joan Vallés, Enrique Morgadas, Antonio Bertran, Pedro Campanera.
JLL de Bagà	Bagà		Comitè intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	10	Secre: Joan Casals, vicesecre: Jose Pujol.	10 de març de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 32 (SALAMANCA)	tresorer: Jaume Bastida, comptador (en blanc), bibliotecari Jose Torras, vocals: Jose Casals.
JLL de Las Bordas	Els Bòrdes (nom oficial des del 1982)		Vall d'Aran	6	Secre: Casimiro Pujol, vicesecre: Jose Alella.	10 de març de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 33 (SALAMANCA)	tresorer: Emilio Marqués, Comptador: Antonio Chirlez?, bibliotecari: Jose Cabau, vocals: Francesc Puyol.
JLL de Vila	actualment forma part del municipi de Viella Mitg Arán		Vall d'Aran	10	Secre: Joan Escalona, vicesecre: (en blanc).	15 de març del 37.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 29 (SALAMANCA)	tresorer: Fermin Monge, comptador (en blanc), bibliotecari: Baldomero Castet, vocals: Francisco Ramos i Vicente Tresa?.
JLL d'Argentona	Argentona	Biblioteca can Cabanyes temporalment, fins 1938.	Maresme	48	Secre: Lorenzo Abril, vicesecre: Jaime Comes.	15 de març de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 35 (SALAMANCA)	Tresorer: Ventura Casanovas, comptador: Antonio Cabra, bibliotecari: Domingo Fernandez, vocals: Jose M. Julia, Barnadino Quiles, Diego Hernandez, Fernando Calba i Jaime Villagrasa.
JLL d'Aubert	actualment integrat a Vielha		Vall d'Aran	12	Secre: José Amer, vicesecre: Jose Castet.	17 de març de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 36 (SALAMANCA)	tresorer: Manuel Bares, comptador: Francisco Amer, bibliotecari: Julian Peña, vocals: Antonio ? i Juana Sanjuan.
JLL de Caldes de Malavella	Caldes de Malavella		La Selva	22	Secre: Estevan Puij, vicesecre: en blanc.	23 de març de 1937.	el setembre de 1937 organitzen un festival per recaudar diners pels hospitals de sang	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 35 (SALAMANCA), Gerona CNT (4/07/37), (7/09/37)	tresorer: Jose Trobat, comptador: Miquel Poch, bibliotecari: Joan Vinardell, vocals: Jose Ferrer i Jose Boada.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Gironella	Gironella		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	40	Secre: Jose Carbó, vicesecre: Jose Bruch.	ja apareixen referenciades el gener de 1936 i assisteixen al Ple de locals i comarcals del 9 d'agost de 1937, malgrat que a l'acta de constitució declarin com a data 1 d'abril de 1937.		Tierra y Libertad 14/1/1936. Año VII, núm 2 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 39 (SALAMANCA)	Tresorer: Pedro Adorm, comptador: Joaquim Carreras, Bibliotecari: Maria Pajarols, vocals: Antonio Sabater i Rosita? Adorm.
JLL de Ginestar	Ginestar		Federació comarcal de l'Alt i el Baix Priorat	17	Secre: Luis Monclús T?orà, vicesecre: Francisco Torá Rius.	2 d'abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 40 (SALAMANCA)	tresorer: Francisco Piñol Rius, comptador: Ramon Gil Pino, bibliotecari: Emiliano Monclus Borrás, vocals: Jose Monclus Borrás, Jose Graugue Aragones.
JLL Puigreig (Grupo Ascaso)	Puigreig		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	35	Secre: Jose Vidal Aguilar, vicesecre: Ramon Insa Villaroya.	4 abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 41 (SALAMANCA)	tresorera Josepa Pique, comptador: Jose González Porras, bibliotecari: Jose Santiasmartin, vocals: Ana Ruiz Montoya, Jose Pons Alsina.
JLL d'Arbucies	Arbúcies		La Selva	22	Secretario: Jose Junca, vicesecre: Joaquin Martí.	5 d'abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 42 (SALAMANCA)	tresorer: Antonio Arenas, comptador: Pedro Ferrer, bibliotecari: Francisco Angel, vocals: Jaime Vives, Lluís Tarrés, Juan Salomó, Ventura Pla, Jose Noguera.
JLL d'Ametlla	Ametlla de Mar		Baix Ebre	10	Secre: Joan Lleixa Garcia, vicesecre: Gonzalo Hernández Garcia.	5 d'abril de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 43 (SALAMANCA)	tresorer: Joan Comes Lladó, comptador: (en blanc), bibliotecari: Francisca Gallard, vocals: Juan Martí Brull, Francisco Consaman.
JLL d'Arnes	Arnes		Federació comarcal de l'Alt i el Baix Priorat	55	Secre: Antonio Llombart Blanch, vicesecre: Ramon Cuello.	4 d'abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 45 (SALAMANCA)	tresorer: Ramon Pallares Valero, comptador: Pedro Samper ?, bibliotecari: Teresa Pallares Valero, vocals: Vicente Papaseit Samper i Carmen Blanch Llovet.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Cervià	des de 1981 Cervià de les Garrigues		Comitè Comarcal Garrigues	30	Secre: Jose Manresa, vicesecre: Pablo Bué? Palom.	13 d'abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 46 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Montañola Ferré, comptador: Marcos Tot Farré, bibliotecari: Miquel Palau, Vocals: Sebastian Ribiió, Cosmen Sarrà.
JLL de Salardú	des de l'any 1967 forma part del municipi Naut Aran (alt Aran)		Vall d'Aran	25	Secre: Benjamin Rufaste, vicesecre: Alberto Mago.	18 d'abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 47 (SALAMANCA)	tresorer: Manuel Barado, comptador: Francisco Rufaste, bibliotecari: Manuel Palio, vocals: Joaquin Lumastre i Francisco Bardoll.
JLL d'En Bas	Sant Esteve d'en Bas, des de 1968 Vall d'en Bas		La Garrotxa	16	Secre: Francisco Masó, vicesecre: Pedro Prat.	23 d'abril de 1937.	es queixen en un article a Gerona CNT q el propietari de la casa on tenien la seu q havien incautat els primers dies de la revolució amb altres veïns els volien desallotjar.	PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 48 (SALAMANCA), Gerona CNT (17 i 29/09/37)	tresorer: Isidro Sabaté, comptador: Miguel Presta.
JLL de Dosrius	Dosrius		Maresme	20	Secre: Sebastian Sans Pestant, vicesecre: Antonio Nimet Pujol.	24 d'abril del 37.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 49 (SALAMANCA)	tresorer: Josefo? Catà, comptador: ? Pujol Mansana, bibliotecari: Jaime Rigau ?, vocals: Manuel Pasqual, Miguel Masó.
JLL colònia Soldevila	Balsareny (està entre Navàs i Balsareny)		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	26	Secre: Joan Garriga.	25 abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 50 (SALAMANCA)	tresorer: Pedro Barrera, comptador: Jacinto Freixas, bibliotecari: Luis Escudé.
JLL de Guiamets "Grupo Vengadores de Durruti"	Guiamets	c/ Francisco Ascaso, 9	Federació Intercomarcal Alt i Baix Priorat	15	Secre: Joan Rofes? Costa, vicesecre: Joan Castellví Gavaldà.	26 abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 51 (SALAMANCA)	tresorer: Manuel ? Cuenca, comptador: Ramon Rofes? Costa. Vocals: Joan Mallés, Guserrindo? Marco Rofes, Teodoro Giné Vallès.
JLL d'Avinyó	Avinyó		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	14	Secre: Marcos Hemus Careto?, vicesecre: Jaime Tort Oller.	28 abril de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 52 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Xuclà, comptador: Enrique Codina Romea, bibliotecari: Antonio Prat Suñol, vocals: Luis Pujolar i Luis Gabarros?.

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Castellgali	Castellgalí		Comitè Intercomarcal del Alt Llobregat i Cardoner	12	Secre: Jose ?, vicesecre: Alfonso Irla ?	1 maig de 1937		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 53 (SALAMANCA)	tresorer: Natividad Garrofé, comptador: Jose Ribas, bibliotecari: Cefenina Sanchez?, vocals: Jaime Garrie?, Antonio Martinez.
JLL de Monistrol de Montserrat "Grupo Llama Eterna"	Monistrol de Montserrat		Comité Intercomarcal del Alto Llobregat y Cardoner	110? (en una credencial del 14 de maig del 37 diuen 60)	Secre: Asensio Argüello Bernal, vicesecre: Antonio Casa?	el maig de 1932 ja funcionaven com a grup de joves pro-cultura malgrat que donen com a data de constitució oficial el 10 de maig de 1937		Tierra y Libertad 4/11/1932. Año III, núm 88 /Solidaridad Obrera 16/6/1932/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 54, CARP.5, DOC. ? (SALAMANCA)	tresorer: Jose Biarnes, comptador: Ramon Juan, bibliotecari: Encarna Vallecillos, vocals: Maria Vera, Emilia Plà, Mercè Bordes, Maria Pla. Altres: Jose Granados.
JLL de Solsona	Solsona		Comitè Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	30	Secre: Margarita Padrullés, vicesecre: Joan Bascones.	18 de maig de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 56 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Figueras, comptador: Miquel Travasset, bibliotecari: Josep Martínez Augé, vocals: Ramon Pa?
JLL de Castellet de Llobregat	Sant Vicenç de Castellet		Comité Intercomarcal Alt Llobregat i Cardoner	112	Secre: Pedro ?, vicesecre: Rafael ?	21 de maig de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 57 (SALAMANCA)	tresorer: Jose Marin, comptador: Manuel ?, bibliotecari: Luis Lopez, Vocals: Francisco Luna, Manuel Gomis, Alejo Ramos.
JLL Franqueses del Vallès	Franqueses del Vallès		Vallès Oriental	12	Secre: Luis Pararols Estevan, vicesecre: Ramon Nogues Noses.	13 de juny de 1937.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 3, DOC 58 (SALAMANCA)	tresorer: joan Vila Traveria, comptador: Pere Estapè Ortiz, bibliotecari: Esteban Arabia Rusell, vocals: Maxim Pararols, Luis ? Azoz?.
JLL Humanidad Libre (barriada Provenzana)	Hospitalet de Llobregat	Pi y Margall, 115, Casa CNT-FAI	Federació local Hospitalet/Baix Llobregat	130		15 de maig de 1937 ja funcionaven		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)	Rosita Miralles, Carmen Mata?, Jose Saura
JLL Acracia	Barcelona	Acracia 10-12	Federació local de Barcelona	105/130 (a dos documents donen xifres diferents)	Liberto? Alfonso	Al 37 ja funcionava, posen com a referència mes ventoso.		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)	Floreal Chichoné, Liberto Alfonsa, Amor González
JLL "Horizontes Nuevos"	Cornellà de Llobregat		Baix Llobregat			octubre 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 2/10/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)	Dora Ruiz Baños

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Sants "Juventud Luchador Libertario".	Barcelona	C/ Torre Damians, 6 i 8 (Hostafranc hs)	Federació local de Barcelona	270		juny 1932 es fa una crida des de la comissió de cultura de l'Ateneu Popular Llibertari per constituir l'agrupació juvenil		Solidaridad Obrera 3/6/1932/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA) "La Vanguardia", núm. 22.637, any LV, 2 d'octubre 1936	Gabriel Encinas, B. Melendo
Grupo Cultural, juventud libertaria "Calonge"	Calonge		Baix Empordà	10?	President: Meliton Jofre, vicesecretari: Lorenzo Valmitjana	agost 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 30/8/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC 26 (SALAMANCA)	
JLL les Fonts de Begudá, "Grupo Salvochea".	Sant Joan Les Fonts		la Garrotxa	72	Secretari: Joaquin Estebanell, el nom del presi no s'entèn.	novembre 1936	Joan Comas és la persona que es dóna de referència per enviar correspondència quan s'anuncia la seva formació	Tierra y Libertad 21/11/1936. Nueva época, núm 44 /PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC 27 (SALAMANCA)	Juan Fabrega, Jose Maria Vilallonga
JLL de la Barriada "El Progreso" de Badalona	Badalona	Progreso 344	Badalona			maig del 37 ja existien		PS- BARCELONA 140 CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)	Jose Cabrera
JLL "Vida Nueva"	Barcelona	c/ Bigay, 6 (Plaça Bonanova)	Federació local de Barcelona			març del 37 ja existia		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)	Fernando Badia
JLL "Más lejos" (Can Baró)	Barcelona	c/Valseca, 2 (propietat incautada a Juan Antonio Marfa)	Federació local de Barcelona	176	Liberto Rodriguez Ortiz, l'agost de 1937	agost 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 27/8/1936. Año VII/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC 42 (SALAMANCA)/ANC1-1-T- 6899 (ANC)	Miguel Sánchez, Antonio García
JLL Los Inseparables	Barcelona	Plaça Catalunya, 4, 1r pis	Federació local de Barcelona	210	Secretari: J. Gonfans?	maig del 37 ja funcionaven		PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)	Juan Pérez

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de la Barriada del Clot	Barcelona	al principi estaven a l'avinguda Meridiana 128 en el local de l'Atneu de el Clot, durant la guerra l'adreça oficial serà: c/Mercado, 2	Federació local de Barcelona	150		és probable que funcionessin des de gener de 1932, però la primera referència a la premsa és de l'abril d'aquest any, va néixer a l'Ateneu Llibertari de el Clot	A Guiral, M. Nadal, Juan Valls, S Satorras, José Vidal, Jose Majos, Ricardo Zapata, Jaime Tió, Juan Ballús, José Fernández, signen com a militants d'aquestes joventuts en un escrit aparegut al núm. 121 de Tierra y Libertad el 26 de juny de 1933.	Solidaridad Obrera 26/4/1932/Solidaridad Obrera 19/5/1932/Solidaridad Obrera 15/7/1932/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)/ANC1-1-T- 6899 (ANC)	Juan Bundó, Juan Turtos y Diego Camacho
JLL de la Barriada del Centro	Barcelona	c/Evelio Boal, 39-41 (abans alta de San Pedro)	Federació local de Barcelona	175	Pascual Cabero, agost 1937	juliol de 1934 ja existien	Romualdo Borrás és detingut i apareix a Tierra y Libertad que forma part d'aquestes joventuts Tierra y Libertad 28/7/1934. Año V, núm 165	Tierra y Libertad 19/6/1936. Año VII, núm 24/PS- BARCELONA, 140, 4, CARPETA 5, DOC ? (SALAMANCA)/ANC1-1-T- 6899 (ANC)	Eusebio Pascual
JLL de Flix	Flix		Alt i Baix Priorat/provincia de Tarragona		Secretari: Francisco Ferres?	octubre de 1936 ja existien	Joan Marca Bosch, apareix un article seu especificant q és d'aquestes joventuts al núm.8 de Vibraciones	Solidaridad Obrera 1/10/1936. Año VII. EPOCA /PS- MADRID,CAR.28,LEG.231,EXP.2 DOC. 1-20 (SALAMANCA)	
JLL de les Corts	Barcelona	c/Provença 106	Federació Local		Salvador çuosdas	el 1933 hi ha la primera referència d'un militant de les JJLL de les Corts, però no s'anuncia constitució oficial fins octubre de 1936		Tierra y Libertad 23/6/1933. Año IV, núm 121 /Solidaridad Obrera 13/10/1936. Año VII/"La Vanguardia", núm. 22.718, 5/1/1937/ANC1-1-T-6899	Anselmo Sanchez, Oliverio Garcia signen un escrit en nom d'aquestes joventuts al núm. 121 de Tierra y Libertad del 23/6/1933
JLL de Gramanet del Besos "Juventud Rebelde"	Santa Coloma de Gramanet		Badalona		Julia Romera Yañez	juny 1933		Tierra y Libertad 2/6/1933/Tierra y Libertad 23/8/1934/"La Vanguardia", núm. 22.723, any LVI, 10 de gener 1937.	
JLL de Serveis Públics	Barcelona	Nova Rambla, 3	Federació Local			gener 1937 ja existien		"La Vanguardia", núm. 22.733, any LVI, 21 de gener 1937.	
JLL d'Arenys de Munt	Arenys de Munt		Maresme	42		març 1937 ja existien		"La Vanguardia", núm. 22.768, any LVI, 4 de març 1937/Tesina	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Pins del Vallès	Sant Cugat del Vallès		Vallès Occidental			maig 1933		Tierra y Libertad 12/5/1933. Año IV, núm 115 /La Vanguardia", núm. 22.771, any LVI, 7 de març 1937	
JLL del Sindicat de les Arts Gràfiques	Barcelona	carrer Hospital, 69	Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.771, any LVI, 7 de març 1937	
JLL Funcionaris Municipals	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		"La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JLL Districte 1	Barcelona	carrer Cinematografia (abans baixada de St Miquel), 4, segon pis	Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937/-"La Vanguardia", núm. 22.786, any LVI, 25 de març 1937	
JLL de la Pell	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JLL de la Barceloneta	Barcelona		Federació Local			juliol 1932 s'anuncia la seva formació		Tierra y Libertad 29/7/1932, núm 73/ Tierra y Libertad 8/10/1936. Nueva época, núm 38/Solidaridad Obrera 3/9/1936/La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	J.M. Ripoll, Juan Freixas, José Agulló, Francisco Padilla, José Muedra (signen com a afiliats d'aquesta joventut en un escrit aparegut al núm. 121 de Tierra y Libertad del 23/6/1933
JLL de Distribució	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JLL de Poble Sec	Barcelona	carrer Cabañes, 33	Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937/La Vanguardia", núm. 22.807, any LVI, 18 d'abril 1937	
JLL del Sindicat de l'automòbil	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JLL de l'Escola del Treball	Barcelona		Federació Local			febrer 1936 ja funcionaven		Tierra y Libertad 12/6/1936. Año VII, núm 23 /La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JLL "Luz y Fuerza"	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLLL de Sarrià	Barcelona		Federació Local			octubre 1932 un grup de joves constitueix l'ateneu pro-cultura "Avanti" des d'on s'organitzaran les JJLL de Sarrià		Solidaridad Obrera 14/10/1932/La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JJLL de Sant Gervasi	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JJLL Monte Carmelo	Barcelona		Federació Local			agost 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 27/8/1936. Año VII/La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JJLL de Horta	Barcelona		Federació Local			el setembre de 1932 anuncien la seva creació oficial com a JJLL, però des del maig del mateix any un grup de joves ja havia organitzat un ateneu al barri		Solidaridad Obrera 19/5/1932/Tierra y Libertad 9/9/1932. Año III, núm 80 /La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JJLL de Vallcarca "Sin Frontera"	Barcelona		Federació Local			agost 1936 ja existien	/Sunyer i Capdevila, 30 (propietat incautada a J.Frey) destinat a gimnàs i torre al c/Flandes 1 (propietat de Josep M ^a Girbau) destinada a escola	Solidaridad Obrera 27/8/1936. Año VII/La Vanguardia, núm. 22.773, 10/3/1937/ANC1-1-T- 6899 (ANC)	
JJLL del Hospital General ("Cultura Rebelde")	Barcelona		Formaven part de les JJLL del districte de Sant Martí/Federació Local		Vicente Tarin, agost 1937	ja existien el maig de 1934		La Vanguardia, núm. 22.773, 10/3/1937/ANC1-1-T- 6899	fundades per Alfredo Martínez (Ruta. Organo de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 33. 3, juny/1937)
JJLL de Fuerte Pio	Barcelona	c/Casp núm. 176	Federació Local		Joan Terrer Moreno, setembre 1937	març 37 ja existien		La Vanguardia, núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937/ANC1-1-T-6899 (ANC)	
JJLL de Sant Andreu	Barcelona		Federació Local			maig 1932 ja existien, l'abril de 1932 s'havia obert el Centre Cultural de Sant andreu on anaven molts joves		Solidaridad Obrera 19/5/1932/La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JJLL de la Sagrera	Barcelona		Federació Local			març 1936		Tierra y Libertad 13/3/1936/La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL Antorcha	Barcelona		Federació Local			març 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.773, any LVI, 10 de març 1937	
JLL de Vic	Vic		Osona			agost 1934		Tierra y Libertad 23/8/1934. Año V, núm 169 /"La Vanguardia", núm. 22.794, any LVI, 3 d'abril 1937	
JLL de Pineda	Pineda de Mar	carrer de Mar, 31	Maresme	60		agost de 1934 ja funcionava l'Ateneo de Divulgación Social del que neixerien les JLL		La Vanguardia", núm. 22.800, any LVI, 10 d'abril 1937/documentació JLL de la comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Telèfons	Barcelona	carrer Fontanella, 16?	Federació Local			maig 37 ja existien		La Vanguardia", núm. 22.819, any LVI, 2 de maig 1937	
JLL de la indústria fabril, textil, vestit i annexes	Barcelona		Federació Local			novembre de 1932 ja es va crear un grup juvenil de cultura del sindicat únic del ram del vestir	Dolores Iturbe, M. Sánchez, Maria Borja, Francisca París, Antonio Celdrán, Francisca Company, Pascual Alano, Pedro del Villar primers components grup cultural del sindicat del ram del vestir	Solidaridad Obrera 30/11/1932/La Vanguardia", núm. 22.998, any LVI, 27 de novembre 1937	Jorge Azuara, Eduardo Abadia, Pedro Durán, Salvador Cano, Anita Baltasar, Manuel Romero, Maria Casim, Jose Corominas, A Iglesias, Carmen Hernández, Luisa Hernández, Aurelio Albarracin primers components grup cultural ram del vestir
JLL d'Alella	Alella		Maresme			juny 37 ja existien		JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Malgrat	Malgrat de Mar	carrer de la República, 37 (actual carrer del Carme)	Maresme	75		setembre 1933 es fundà l'Ateneo Libertario Aclarecer del que neixen les JLL de Malgrat		documentació JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Premià de Mar	Premià de Mar		Maresme	72-110		octubre 1932 ja funcionava un grup pro-cultura i el juliol de 1934 es formà el grup "Cronstadt" adherit a la FIJL, al febrer de 1936 ja funcionen les JLL de Premià		Tierra y Libertad 7/7/1934. Año V, núm 162 /Tierra y Libertad 7/2/1936/documentació de JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Premià de Dalt	Premià de Dalt	carrer Cisa, 51	Maresme			juny de 1932 ja hi ha un grup anomenat Prometeo/abril de 1937		Tierra y Libertad 1/7/1932. Año III, núm 70/documentació JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Teià	Teià		Maresme	16		desembre 1936 ja apreixen		documents JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Vilassar de Dalt	Vilassar de Dalt	carrer Anselm Clavé, 44	Maresme	40		octubre 1936 ja apareix a les actes de les reunions del Comitè Comarcal del Maresme		documents JLL comarca del Maresme a l'AMMM Id 22457	
JLL de Figueres	Figueres	carrer Cervantes B1-43, 1r pis	Alt Empordà		Isidoro Estrada	desembre 1936 ja existien	editen el setmanari A la lucha	A la lucha. Órgano de la Federación Comarcal de JLL. Año 1, epoca primera, número 9. Figueres 9/04/1937/La Vanguardia, núm. 22.710, any LV, 26 de desembre 1936/"A la lucha" organo de la Federación Comarcal de JLL	
JLL de Garriguella	Garriguella		Alt Empordà			3 d'abril de 1937		A la lucha" organo de la Federación Comarcal de JLL	Vilanova
JLL de Cistella	Cistella		Alt Empordà			març del 37 ja hi eren?		A la lucha" organo de la Federación Comarcal de JLL	Jose Planells
JLL Emporion	Castelló d'Empuries		Alt Empordà			març del 37 ja hi era?	Isidro Ribas, escriu article a Vibraciones núm. 17	A la lucha" organo de la Federación Comarcal de JLL, Vibraciones, núm. 17	
JLL de Torroella de Montgri	Torroella de Montgri	antiga mansió del marquès de Robert	Alt o Baix empordà			juny 1937 funcionaven		Vibraciones, núm.2 23/06/1937	
JLL de Roses	Roses		Alt Empordà			abans juliol 1937	J Rivero Vera, escriu un article al Vibraciones	Vibraciones, número 7 i 13	
JLL de Palamós "Jóvenes Rebeldes"	Palamós		Baix Empordà			maig 1933		Tierra y Libertad 12/5/1933. Año IV, núm 115 /Gerona CNT (17/07737)	
JLL de la Escala	L'Escala		Alt Empordà			juliol 1934		Gerona CNT (5 i 7/09/i 19 del 10 de 1937)	hi ha articles al Gerona CNT signat per Joan Bes Jordan
JLL de Llagostera	Llagostera		Gironès			setembre 1937 ja existien		Gerona CNT (7 , 12 i 28/09/1937)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Igualada	Igualada	Rambla Pi i Margall 1, 1r pis	Anoia	més de 100	Junta juny 37: Secretario: Francisco Font Vicesecretario: Juan Marimón Contador: Luis Massó Recaudador: Martí Barruera Propaganda: Marcelo Ferrer, Juan Rigol, Ramon Pujadó, Jaime Casellas Premsa: Juan Domingo i Jose Estruch Vocal: Enriqueta Solé	novembre-desembre 1935 ja funcionaven Organitzadors: Jose Tudó (mort al front) Casellas	Escola de militants, Escola de guerra, grup femení que s'acabà constituint en agrupació de Mujeres Libres	Solidaridad Obrera 28/12/1935/Bulleti CNT-FAI Igualada.PS-BARCELONA,140,4, carpeta 2 (Arxiu Salamanca)	Jose Aguilar, Palmira Rubio, Maria Claramunt?
JLL de Vallbona	Vallbona		Anoia			maig 1937 funcionaven		Butlletí CNT-FAI Igualada	
JLL de Girona	Girona		Gironès			maig 1936		Tierra y Libertad 29/5/1936/La Vanguardia", núm. 22.619, any LV, 9 setembre 1936/Tierra y Libertad 10/7/1936. Año VII, núm 27 / també apareixen referències a Gerona CNT	
JLL d'Amposta	Amposta		Baix Ebre			maig 1936		"La Vanguardia", núm. 22.648, any LV, 15 d'octubre 1936. Tierra y Libertad 29/5/1936. Año VII, núm 21	
JLL d'Espluga de Francolí "Adelante"	Espluga del Francolí		Conca del Barberà			octubre 1935		Tierra y Libertad 22/10/1935. Año VI, núm 10	
JLL d'Alguaire	Alguaire		Segrià			maig 1936		Tierra y Libertad 15/5/1936	
JLL "Armonia Libertaria"	Barcelona		JLL del districte de Sant Martí. Federació Local de JLL de Barcelona			ja existia el maig de 1934		Tierra y Libertad 19/5/1934. Año V, núm 155	
JLL de l'Ateneu Racionalista	Barcelona		Federació Local de JLL de Barcelona			ja existia l'octubre de 1932		Solidaridad Obrera 25/10/1932	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Badalona	Badalona	carrer Barcelona cantonada amb carrer Sant Sebastià	Badalona		Juan Romero Ruiz havia estat secretari abans de la guerra, va morir el 4 de febrer de 1937	gener de 1932		La Colmena 16/1/1932/Solidaridad Obrera 18/5/1932/Solidaridad Obrera 18/5/1932/Solidaridad Obrera 21/6/1932/Solidaridad Obrera 13/9/1936. Año VII/Via Libre 2/1/1937 i més referències en aquest diari	
JLL de la barriada Borràs	Barcelona		adherides a les JLL del Nord de Barcelona i a la Federació Local de JLL de Barcelona			juny 1936		Tierra y Libertad 19/6/1936. Año VII, núm 24	
"Jóvenes Enérgicos" Campdevàrol	Campdevàrol		Ripollés			març de 1932		Solidaridad Obrera 15/3/1932	
Grup de joves "Justicia y Libertad", JLL de Cardona	Cardona		Alt Llobregat i Cardoner			juliol de 1932		Solidaridad Obrera 24/7/1932	
Agrupación Libertaria Casa Emilio Serra	Poble Nou, Barcelona		Federació Local de JLL de Barcelona?			abril de 1932		Solidaridad Obrera 06/4/1932	
Agrupación Libertaria Casa Illa	Barcelona		Federació Local de JLL de Barcelona			maig 1932		Solidaridad Obrera 18/5/1932	
JLL de Granadella "El pensamiento libre"	La Granadella		Garrigues			abril 1936		Tierra y Libertad 24/4/1936. Año VII, núm 16	
JLL de Linyola	Linyola					gener 1936		Tierra y Libertad 31/1/1936. Año VII, núm 4	
JLL de Manlleu	Manlleu		Osona			el febrer de 1936 ja existien		Tierra y Libertad 7/2/1936. Año VII, núm 5	
JLL Metal-lurgiques	Barcelona		Federació Local de JLL de Barcelona			abril 1933		Solidaridad Obrera 20/4/1933/Solidaridad Obrera 3/10/1936. Año VII	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Montcada i Reixach "Nuevo Amanecer"	Montcada i Reixach		En inici estarà vinculada a la comarcal del vallès i quan aquesta es dividí en dos a la del vallès occidental			juny 1934, neixen a l'Ateneo Racionalista el Porvenir		Tierra y Libertad 30/6/1934. Año V, núm 161/Solidaridad Obrera 4/9/1936. Año VII	
"Conscientes" de el Papiol	El Papiol		Baix Llobregat			juliol 1934		Tierra y Libertad 20/7/1934. Año V, núm 164	
JLL de Pinell de Brai	Pinell de Brai		Gandesa/Terra Alta			gener de 1936 ja existien		Tierra y Libertad 14/1/1936	
JLL de Prat Vermell	Prat del Llobregat		Baix Llobregat			juny 1933 ja existien		Tierra y Libertad 23/6/1933	Gumersiando López signa un escrit en nom d'aquestes joventuts al núm. 121 de Tierra y Libertad del 23/6/1933
JLL Remember	Barcelona	Riereta, 33, 1r pis (adreça de referència durant la Segona República)	Federació Local de JLL de Barcelona			març 1936 ja existia		Tierra y Libertad 13/3/1936	L. Cabrerizo
JLL de Ribes de Freser	Ribes de Freser		Ter i Freser/Ripollés		Antonio Bo (president, octubre de 1936)	juny 1936		Tierra y Libertad 19/6/1936. Año VII, núm 24/múltiples referències a Pluma Libre	Juanita Arriola (vicepresidenta), Clemente Garcia (secretario), Jaime Suriñach (comptador), Antonio Beltran (caixer), José Rodoreda (vocal), Francisco Bernades, Nuria Perecaula i Maria Pous (vocals) Primo Prat (cobrador) (oct. 1936. Pluma Libre, núm. 7)
JLL del Pla de Besòs	Sant Adrià del Besòs		Badalona			l'abril de 1932 un grup de joves va fundar l'Ateneu Cultural Social de Sant Adrià on neixeran les JLL que el juny de 1933 ja apareixen amb aquest nom		Solidaridad Obrera 23/4/1932/Tierra y Libertad 23/6/1933/Via Libre. Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica. Año I, Badalona, 5/12/1936 núm.10	Agustí Batista signa en nom d'aquestes joventuts un escrit aparegut al núm. 121 de Tierra y Libertad el 23/6/1933

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Santa Eulalia	Hospitalet		Federació local de l'Hospitalet/Baix Llobregat			setembre de 1932, el mes de maig s'havia inaugurat al carrer Sancho, 8 del barri l'Ateneu "Paz y Amor" on anaven molts joves		Tierra y Libertad 9/9/1932	Jose Garcia signa un escrit com a militant d'aquestes joventuts al núm.121 de Tierra y Libertad del 23/6/1933
JLL de Sant Pere Pescador "Los Iguales"	Sant Pere Pescador		Alt Empordà			juny 1934		Tierra y Libertad 30/6/1934. Año V, núm 161	
JLL del barri de la Salud	Badalona		Badalona			octubre 1935		Tierra y Libertad 1/10/1935. Año VI, núm 7 /Solidaridad Obrera 31/7/1936. Año VII/múltiples referències a Via Libre	
JLL de Serós	Serós		Segrià			ja existien abans de juliol de 1936		Acracia, número 307. Año II. Epoca II. Lunes 19 de julio de 1937	
JLL de Sitges	Sitges		Garraf (Intercomarcal de l'Alt i Baix Penedès)			maig 1936		Tierra y Libertad 22/5/1936. Año VII, núm 20	
JLL del Sindicat Mercantil (grup juvenil de defensa del sindicat mercantil)	Barcelona		Federació Local de JJLL de Barcelona			desembre 1932		Solidaridad Obrera 27/12/1932	
JLL de Tremp "Renace"	Tremp		Pallars Jussà		Angel Nas?	febrer 1936		Tierra y Libertad 21/2/1936. Año VII, núm 7	Joan Guirtart (secretari propaganda) antonio Tellez (secretari cultura)
JLL de el Vendrell	el Vendrell		Baix Penedès (Intercomarcal de l'Alt i Baix Penedès)			agost 1932 ja funcionaven		Solidaridad Obrera 4/8/1932	
JLL de les "Casas Baratas"	Badalona		Badalona			febrer de 1936 ja existien		Tierra y Libertad 7/2/1936	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de les "Casas Baratas" d'Horta	Barcelona	ex quarter de la guàrdia civil (incautat) al turó de la Peira	JLL del noreste de Barcelona/Federació Local de JLL de Barcelona		Joan Doménech Borja	es reorganitzen el setembre de 1936		Solidaridad Obrera 2/9/1936. Año VII/ANC1-1-T- 6899 (ANC)	
JLL d'Alcover	Alcover		Valls-Montblanc?			agost 1936 ja funcionaven		Acta de la reunió plenaria del Comitè Regional de JLL de Catalunya, 23/8/1936. Id 32922 AMMM	
JLL de Bellmunt del Priorat	Bellmunt del Priorat		Federació comarcal de l'Alt i el Baix Priorat			setembre 1936		Tierra y Libertad 17/9/1936. Nueva época, núm 35	
JLL de Bellpuig	Bellpuig		Urgell			novembre 1936 ja existien		Acracia. Organo diario de la CNT y de la FAI en Lérida. Año I NUM.84 EPOCA II 3/11/1936	
JLL de Castellbell i Vilar	Castellbell i el Vilar		Alt Llobregat i Cardoner			agost de 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 26/8/1936. Año VII	
JLL de Centelles	Centelles		Osona			octubre 1936 ja existien		0	
JLL de Marsà "Juventud Regenerada"	Marçà		Federació comarcal de l'Alt i Baix Priorat			octubre 1936		Tierra y Libertad 8/10/1936	
JLL de Mora la Nova	Mora la Nova		Alt i Baix Priorat			octubre 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 1/10/1936. Año VII	
JLL de Puig Alt de Ter	Sant Joan de les Abadesses		Ripollés			desembre 1936, es crren en un miting que fan a la població les JLL de Ripoll		-¡Humanismo!. Organo de la CNT y de la FAI de la localidad de Ripoll. Semanario de superación y combate. Año 1. Núm. 11. Ripoll 12 desembre 1936	
JLL de Sant Antoni de Calonge	Sant Antoni de Calonge		Baix Empordà			agost 1936 ja existien		Solidaridad Obrera 30/8/1936. Año VII	
JLL de Vielha	Vielha		Vall d'Aran			desembre de 1937 ja existien		PS-BARCELONA,140,4, Carpeta 2, doc. 24 (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Viladecans	Viladecans	c/XI, 25 bis, baixos	Baix Llobregat			setembre 1936 anuncien la seva constitució a Solidaridad Obrera		Solidaridad Obrera 24/9/1936. Año VII	Juan Pedrola persona de referència quan es constitueixen
JLL de Masreig	Masreig					octubre 1936 ja existien		Tierra y Libertad 22/10/1936	
JLL de Berga	Berga	plaça de les Fonts, durant la revolució plaça Catalunya, números 6-8 (local incautat a Antonio Rosal després de la guerra s'hi va instal·lar la Guardia Civil). Font: Centre d'Estudis Josep Ester Borràs	Alt Llobregat i Cardoner			segons biografia de Josep Ester es fundaren el 1936/maig 37 ja apareixen a les actes del Congrés Regional del 15/5/1937		http://www.bllibertari.org/pepcar/a/biografia-de-josep-ester.html#_edn11/Circular nº31: Acta del Congrés Regional de JLL de Catalunya del 15/05/1937. Id 32922 AMMM	el fundador va ser Josep Ester Borràs amb Ramon Casals, Josep Bach, Josep Casafont i Ramon Sant
JLL de Calafell "Malatesta"	Calafell	c/Francisc Macià, 29	Baix Penedès (Intercomarcal de l'Alt i Baix Penedès)			febrer 1937		Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año I, núm. 20. 25/2/1937	
JLL de la Col·lectivitat Cros	Badalona		Badalona			abril de 1937 ja existien		Via Libre.Semanario portavoz de la Confederación Nacional del Trabajo y de la Federación Anarquista Ibérica. Año II, Badalona, 10/4/1937 núm.28	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL del barri del Guinardó	Barcelona	c/ Renaixement, 11 (local incautat a la Lliga Regionalista)	Federació Local de JJLL de Barcelona		Antonio Navañes Guiu, setembre 1937	abril 1937 ja existien		Circular nº29: Acta del Congreso regional de las JJLL 17/4/1937. Id 32922 AMMM/ANC1-1-T- 6899 (ANC)	
JLL d'Hospitalet	Hospitalet de Llobregat		Baix Llobregat			març de 1937 ja existien		Circular nº19: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrat el 6 i 7 de març de 1937. Id 32922 AMMM	
JLL de Mollerusa	Mollerusa					abril 1937 ja existien		Circular nº29: Acta del Congreso regional de las JJLL 17/4/1937. Id 32922 AMMM.	
JLL de Mora d'Ebre	Mora d'Ebre					març 1937 ja existien		Circular nº19: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrat el 6 i 7 de març de 1937. Id 32922 AMMM.	
JLL de Planoles	Planoles		Ripollès			gener 1937 ja existien		Pluma Libre. Órgano de las Juventudes Libertarias. Año II, número 13, 17 de gener 1937	
JLL de Sallent	Sallent		Alt Llobregat i Cardoner			març 1937 ja existien, l'agost de 1936 només hi havia simpatitzants		Acta del Pleno de locales i comarcales de las JJLL de Cataluña (FAI) Catalunya del 9 de agosto de 1936/Circular nº19: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrat el 6 i 7 de març de 1937 .Id 32922 AMMM.	
JLL Sindicat de professions liberals	Barcelona		Federació Local de JJLL de Barcelona					PS- MADRID,CAR.28,LEG.231,EXP.10, doc. 5 (SALAMANCA)	
JLL de Telefonos	Barcelona	Rambla 19 de juliol, 27	Federación Local de JJLL de Barcelona			juny 1937		Ruta. Órgano de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año II, núm. 33. 3, juny/1937	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Taradell	Taradell		Osona			març de 1937 ja existien		Circular nº19: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrat el 6 i 7 de març de 1937. Id 32922 AMMM.	
Juventud Acrata								Circular nº19: Actas del Congreso Regional de las JJLL de Cataluña celebrat el 6 i 7 de març de 1937. Id 32922 AMMM.	
JLL de la Garriga	La Garriga		Vallès Oriental			gener 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el dia 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)/La Vanguardia, núm. 22.723, any LVI, 10 de gener 1937/	
JLL de les Borges Blanques	Borges Blanques		Garrigues			febrer 1937		Ruta. Organo de las Juventudes Libertarias de Cataluña, Año I, núm. 20. 25/2/1937.	
JLL sector Verdún (Ateneo Libertario de Verdun)	Barcelona	pertanyien a les JJLL del Nord de Barcelona/F L de JJLL de Barcelona				gener 1938 funcionaven		PS Madrid (SALAMANCA)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL Prats de Noya	Prats de Rei	ocupaven una torre de tres pisos amb jardí, limitada per la carretera d'Igualada al nord i el carrer de cal Codina al sud (propietat de Josep M ^a Llovet Bosch)	Anoia		Antoni Casamitjana, agost 1937	agost 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)/ANC1-1-T-6687 (ANC)	
JLL de Barberà del Vallès	Barberà del Vallès		Vallès Occidental			setembre 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)	
JLL d'Horts del Llobregat	Sant Vicenç dels Horts		Baix Llobregat			setembre de 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)	
JLL de Codina del Vallès	Sant Feliu de Codines		Vallès Oriental			setembre 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)	
JLL de Vinebre	Vinebre					setembre de 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)	
JLL de Pi del Llobregat	Sant Joan Despí		Baix Llobregat			setembre 1937 ja existien		Actas del Pleno de Locales y Comarcales de Cataluña celebrado el día 16 de septiembre 1937 (SALAMANCA)	
JLL Salut y Libertad	Barcelona	c/Torrent de les flors, 145	Federació Local de JLL de Barcelona		J. Puig Marco			ANC1-1-T- 6899 (ANC)	

NOM	LOCALITAT	ADREÇA	COMARCAL FEDERACIÓ LOCAL	NÚMERO AFILIATS	SECRETARI	DATA CREACIÓ	ALTRES	FONT REFERÈNCIA	ALTRES COMPONENTS
JLL de Falset	Falset		Federació comarcal de l'Alt i el Baix Priorat			gener 1937		PS-BARCELONA,140,4 Carpeta 1, doc. 216 (SALAMANCA)/La Vanguardia, núm. 22.723, any LVI, 10 de gener 1937	
JLL de Vinaixa	Vinaixa		Garrigues	25		maig 1937		Orientaciones Nuevas. Confederal de las fuerzas economicas y sindicales del Valles Oriental. Año II, número 55 (AMG)	
JLL de Vilarodona	Vila-rodona		Intercomarcal Valls Montblanc			desembre de 1936 ja existien		Acció Sindical. Órgano de la Federació Local de Sindicats i portanveu de la comarcal Alt Camp CNT. Any III, núm. 120. Valls, 17/12/1936	Anita Miquel va participar en un míting representant aquestes joventuts el 20 de desembre de 1936 a Valls
JLL de Molins de Llobregat	Molins de Rei		Baix Llobregat			octubre de 1936 ja funcionaven		Espartacus. Boletin Semanal del Consejo Local de Defensa y Economia. Molins de Llobregat, 24 d'octubre de 1936.	
JLL de Montblanc	Montblanc		Intercomarcal Valls Montblanc			gener 1937 ja existien		PS-BARCELONA,140,4,DOC.16-17 (SALAMANCA)	
JLL de Vallfogona de Riucorb	Vallfogona de Riucorb		Intercomarcal Valls Montblanc			gener de 1937 ja existien		PS-BARCELONA,140,4,DOC.16-17	